DAVID HIRST

SİLAH VE ZEYTİN DALI

Ortadoğu'da Şiddetin Kökenleri

DAVID HIRST

SİLAH VE ZEYTİN DALI

Ortadoğu'da Şiddetin Kökenleri

Çeviren: Timur Demirtaş

Cengiz Çandar'ın Önsözüyle

İyidüşün

SİLAH
ve
ZEYTİN DALI

Ortadoğu'da Şiddetin Kökenleri

DAVID HIRST

Çeviren: Timur Demirtaş

Matbuat Yayın Grubu: 19
İyidüşün Yayınları: 1

Silah ve Zeytin Dalı: Ortadoğu'da Şiddetin Kökenleri
David Hirst

Copyright © David Hirst, 1977, 1984, 2003

© 2015 Kitabın Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığı ile Matbuat Yayın Grubu'na aittir.
Sertifika No: 30908

Çeviren
Timur Demirtaş

Editör
İsmail Numan Telci

Redaksiyon
Onur Yılmaz

Kapak
Melih Aytek Yıldırım

Dizgi
Mehmet Yılmaz

Baskı ve Cilt
Alemdar Ofset ve Matbaacılık 212 544 23 09 Sertifika No: 22953

Kapak Baskısı
Ten Ofset 212 482 65 38

ISBN: 978-605-66013-5-4

İyidüşün Yayınları, Matbuat Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

Bu kitabın tüm yayım hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerekse görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Matbuat Yayın Grubu Tic. Ltd. Şti.
Ahmediye Mah. Halk Cad. Güven İş Merkezi No: 41/5 Üsküdar 34672 İSTANBUL
Tel.: 216 201 18 71 Fax: 216 201 18 79

Online satış: www.matbuat.com.tr info@matbuat.com.tr

İçindekiler

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ 9
YAZARIN NOTU 17
ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ 19
I KÖR BAĞNAZLIĞIN YIKICI ETKİLERİ 21
"Derin Ve Şaşırtıcı Bir Suskunluk" 21
Amerika Ve İsrail: Bir Gönül Meselesi 24
Siyonist Rüyanın Güçlendirilmesi: Joan Peters Olayı 28
Efsaneyi Sonsuza Dek Gömmek: İsrail'in "Yeni Tarihçileri" 32
II ARAFAT'IN TARİHİ BARIŞ ÖNERİSİ 37
Filistinliler, Filistin Topraklarının Yüzde 78'inden Vazgeçiyor 37
Oslo Antlaşması 42
İntifada 47
Yeni Bir ***Nakba*** Mı Yaşanıyor? 56
III. İSRAİL VE İSRAİL'İN ABD'DEKİ "DOSTLARI" 61
Patron Kim? Bush Mu Şaron Mu? 61
Lobi 65
Kongre 68
Yönetim 72
Medya 76
Yahudi Muhalefetinin Kıpırtıları 85
IV ABD'NİN SONU GELMEYEN TARAFGİRLİĞİ 89
Barış Süreci Çöküyor: Suçlu Arafat 89
"Filistinliler Saldırıyor; İsrailliler Savunuyor" 98
Her İki Taraftan Alçak Sözler, Alçak İdeolojiler 105
İslami Köktendincilik
– Peki Ama Bunun İsrail-Yahudi Çeşidine Ne Demeli? 110
Evet, İsrail *Irkçı* Bir Devlettir 123
11 Eylül Saldırıları – Neden Diye Asla Sorma 133
İsrail ABD'nin Stratejik Bir Varlığı Mıdır... 141
Yoksa Adına Büyük Beddeller Ödediği Bir Külfet Midir? 142
"Şer Ekseni": ABD, "İsrail'in Düşmanı Benim Düşmanımdır" diyor 149

Çok Geç Olmadan: İsrail'i "Çılgın Nükleer" Benliğinden Kurtarın 154
SİLAH VE ZEYTİN DALI 161
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ 163
1 ÇATIŞMANIN TOHUMLARI, 1882-1920 167
Herzl Araplara Güvence Veriyor 167
Köylüler Direniyor 175
İstihdamın Ele Geçirilişi 179
Yahudiler Silahlanmaya Başlıyor 181
Topraklarını Satanlar 183
Siyonizm Karşıtlığı Yayılıyor 185
Araplarla Siyonistleri Yakınlaştırma Yolunda Başarısız Girişimler 187
Yahudi Savaşçılar 190
Balfour Deklarasyonu 193
2 VAAT EDİLMİŞ TOPRAK'TA BARIŞ YOK, 1921-1935 199
1921 Katliamı 199
Haycraft Arapları Savunuyor 203
Siyonistler Arap "Politikacıları" Suçluyor 207
Arap Politikacılar Şiddetsizliği Seçiyor 211
Halk Şiddeti Tercih Ediyor 219
İngiltere Siyonistlere Teslim Oluyor 229
3 ARAP İSYANI, 1935-1939 233
Şeyh İzzeddin Kassam – İlk *Fedai* 233
İsyan Başlıyor 239
İngiltere Bölünmeyi Öneriyor 247
İsyan Zirveye Ulaşıyor 248
İngiltere "Filistin'i Bir Kez Daha Fethediyor" 252
İngilizlerin Merhameti: 1939 Politika Belgesi 256
İngiltere Siyonistlere "İhanet Ediyor" 258
Revizyonistler "İtidal"i Elden Bırakıyor 259
4 SİLAHLI SİYONİZM 271
İngilizleri Kovmak 271
Arapları Kovmak 289
5 ŞİDDETİN ÖZEL KULLANIMLARI 313

Kont Bernadotte Suikastı 313
"Acımasız Siyonizm"- Veya Iraklı Yahudilerin "Tahliyesi" 323
Lavon Olayı 333
6 ARAPLARLA SAVAŞANLAR 341
Sömürge Sonrası Çağda Bir Sömürge Toplumu 341
Sınır Baskınları Ve Misillemeler 347
Geride Kalan Araplar 355
Yayılma Savaşları 366
Süveyş, 1956 370
7 BÜYÜK İSRAİL 377
Altı Gün Savaşları, 1967 377
David'e Karşı Goliath 381
Golan Telepeleri Efsanesi 383
Nasır Tuzağa Düşüyor 388
İsrail İmparatorluk Kuruyor 391
Bir Ömür Boyunca İki Kere: Başka Bir Arap Göçü 398
Yeni Kudüs 403
İsrail Tarzı Irk Ayrımcılığı (Apartheid) 418
İşgalci Güçlerin Ökçesi Altında Yaşamak 423
8 ARAP SİYONİSTLER 433
Deprem, Ekim 1973 433
"Filistinli Diye Bir Şey Yok" 438
Dönüş Vizyonu 441
El Fetih'in Yükselişi 446
Fedai Operasyonları Başlıyor 453
Karame Savaşı 461
9 SİLAH VE ZEYTİN DALI 465
Demokratik Filistin Devleti 465
İşgal Altındaki Topraklarda Ayaklanma Yok 471
Fetih Siyasi İlerleme Kaydediyor 472
Askeri Başarısızlık Ve "İç Hastalık" 477
Uçak Kaçırma Eylemleri Ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi 480
Filistinlileri Sırtından Bıçaklayan Düşman 482

Ürdün'de İç Savaş 485
Kara Eylül 487
Münih, 1972 489
Sınırsız Terör 498
Kabulcüler Ve Retçiler 502
İntihar Eylemleri: Kiryat Şmona Ve Ma'alot 509
Arafat Birleşmiş Milletler'e Hitap Ediyor 512
10 MISIR'LA BARIŞ 521
Başbakan Menahim Begin 521
Vekâleten Yürütülen Arap İç Savaşı 527
Sedat Kudüs'te 532
Camp David 534
11 BATI ŞERİA TECAVÜZÜ 549
Judea Ve Samarya'da "Demografik Çılgınlık" 549
Muhaliflerin İntikamı 562
Menahim Milson, Sivil İdare Ve Köy Birlikleri 572
12 LÜBNAN'IN İŞGALİ 583
Begin Barış Önerip Savaş Planlıyor 583
Şaron Planı 588
Beyrut Savaşı 594
Sabra Ve Şatilla 610
İsrail'in Utancı Ve Günahlarından Arınması 617
Kahan Raporu 623
Emil Grunzweig Cinayeti 630
SONSÖZ 635
DİZİN 645

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Ortadoğu, Yirminci Yüzyıl'ın özellikle son çeyreğinde dünyanın bir numaralı haber ve yorum konusuydu. Dolayısıyla, dünyanın en kalburüstü gazetecileri de Ortadoğu'nun sorunlarıyla, başta Filistin sorunu ve Arap-İsrail çatışmasıyla ilgilenirlerdi. Masa başı gazetecilerden, editörlerden söz etmiyorum. Sahadaki gazetecilerden. Onlar dünyanın en iyileriydi.

1960'lı yılların ikinci yarısı ve 1970'li yılları, tarihin akış yönünü değiştirmişti. 1967 Arap-İsrail Savaşı ile Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiliz Manda yönetimi altında belirlenen Filistin topraklarının İsrail Devleti'nin kendisini ilân ettiği bölümünün dışında kalan tümü de İsrail işgali altına girmişti. Kudüs'ün –tarihi ve üç din için kutsal mekânları barındıran Eski Şehir'i de içine alan– doğu yarısı, Şeria (Ürdün) Irmağı'nın Batı Yakası ve Gazze.

İngiltere'nin son askerinin 1948 Mayıs'ında Filistin topraklarının terketmesinin hemen ardından, İsrail Devleti'nin ilân edilmesi üzerine patlak veren ilk Arap-İsrail Savaşı, mütareke ile durduğu sırada, Yahudi devleti, Birleşmiş Milletler'in 29 Kasım 1947'de aldığı Filistin'in Taksimi kararında kendisi için öngördüğü toprakların çok ötesinde zaten geçmişti.

Filistin topraklarının yüzde 78'i üzerine Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul edilmiş ama sınırları hiçbir komşusu tarafından tanınmamış ve uluslararası hukuk açısından sınırları belirsiz haldeki İsrail Devleti yerleşmişti.

Geri kalan yüzde 22'nin bir bölümünü, Batı Şeria ve Eski Şehir ile birlikte Kudüs'ün doğu kesimini Ürdün ilhak etmişti. Maverayıürdün (Transjordan) Emirliği olarak, İngilizler tarafından icat edilmiş tuhaf antite, böylece, isminin başındaki Mavera (Trans) takısından ve isminin sonundaki Emirlik'ten de kurtulmuş; Kudüs'ün yarısının üzerine oturarak ve Batı Şeria'yı sınırları içine katarak Ürdün Haşimi Krallığı haline gelmişti. İsrail Devleti'nin kurulduğu alan ile Mısır'a ait Sina Yarımadası arasında Akdeniz'e bitişik biçimde uzanan Gazze Şeridi, Mısır'ın geçici yönetimi altına alınmıştı.

Başta Filistinliler, Araplar için Nakba yani Felâket niteliği taşıyan Filistin toprakları üzerinde İsrail adında bir Yahudi ulus-devletinin kurulması, Birinci Dünya Savaşı'nda 400 yıl boyunca tek bir egemenlik altında yaşamış olan, Osmanlı İmparatorluğu'na ait Ortadoğu haritasının bir kez daha çizilmesine yol açmış ve Arap-İsrail sorununu ve onun özünü oluşturan Filistin sorununu oluşturmuştu.

1948 sonrası üzerindeki hiçbir toprak parçasının istikrarla tanışamayacağı Ortadoğu'da tarihin bir başka önemli kilometre taşını, 1967 Arap-İsrail Savaşı döşemişti. Zira, o savaşın sonunda, Filistin topraklarının geri kalan yüzde 22'lik bölümü de İsrail işgali altına düşmüştü. İsrail, Ürdün'ün elindeki Kudüs'ün Eski Şehir'ini ve Doğu kesimini ilhak edecek ve "Birleşik Kudüs"ü, İsrail'in "ebedî başkenti" olarak ilân edecekti. Ürdün toprağı haline dönüşmüş olan Batı Şeria ile Mısır'ın geçici yönetimi altına alınmış olan Gazze Şeridi ise işgal edilmişti.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki İngiliz Mandası altındaki Filistin topraklarının tümünde artık İsrail vardı. Yerleşmiş ve kurulmuş olduğu yüzde 78'lik bölümünde devlet, geri kalan yüzde 22'nin bir bölümünü ilhak ve işgal etmiş olarak.

1967 Savaşı'nın önemi sadece Filistin topraklarının tümünün İsrail'in eline geçmiş olmasının ötesindeydi. Mısır'ın Sina Yarımadası da İsrail işgali altına düşmüş, Süveyş Kanalı kapanmıştı.

İsrail, kendi kuzeyine hükmeden, stratejik değeri çok yüksek Golan Yükseklikleri'ni de ele geçirmişti. Suriye başkenti Şam'a sadece bir saat uzaklıktaki bu bölgeyi de daha sonra ilhak ederek, kendi sınırlarına katacaktı.

1967 Savaşı'nın hemen sonrasında, temelleri çok önceden atılmış olan Filistin kurtuluş hareketi sahneye çok daha belirgin biçimde çıkacaktı.

Benim kuşağım uluslararası siyasete gözünü 1967 Savaşı ile Filistin mücadelesinin yükselişi ile açtı. 1968 kuşağına mensup olmanın çalkantıları, gençlik hareketinin eylemciliği, Türkiye'nin kendine özgü siyasi gelişmelerinin sonucunda kendimi 1971 yılında Filistin hareketinin içinde, önce Suriye'de, bir süre Golan'da kalacak şekilde, daha sonra Lübnan'da, ülkenin her yerinde ve en sonunda Beyrut'ta buldum.

1967 Savaşı sonrasında Ortadoğu'da tarihin akışına, o tarihin içinden geçerek ve o coğrafyada yaşayarak kapıldım.

1970'li yıllarda tarih Ortadoğu'da çok coşkulu aktı. Dördüncü ve Mısır ile Suriye'nin birlikte İsrail ile savaştığı son büyük Arap-İsrail Savaşı sayılan 1973 Savaşı, 1975'te patlak veren ve neredeyse 1980'lerin sonuna, Soğuk Savaş'ın bitimine kadar süregelen Lübnan İç Savaşı, Filistin lideri Yasir Arafat'ın, kendi deyimiyle bir elinde "kurtuluş savaşçısının silahı" ve diğer elinde "barış için zeytin dalı" ile kürsüye çıktığı tarihi 1974 Birleşmiş Milletler Genel Kurul konuşması, 1979 İran Devrimi, her biri yüzbinlerce, milyonlarca insanın kaderini belirleyecek önemde birçok olay, 1970'li yıllara damgasını vurdu.

Ortadoğu sahnesine 1978'de ve bir daha ayrılmamak üzere gazeteci olarak geri döndüm. Dünyanın en iyi gazetecileri, yüzbinlerce, milyonlarca insanın bilgi dağarcıklarını besleyen, beyin kıvrımlarını harekete geçiren kalburüstü gazetecileri o sayede sahada tanıdım.

Ortadoğu sahasına ayak basanların "idolü", Ortadoğu'nun tarihe derin damga vurmuş yıllarının unutulmaz kalemi Eric Rouleau idi. 1970'li, 1980'li yıllarda dünyanın en etkili gazetelerinden biri sayılan Fransız Le Monde gazetesinin Ortadoğu'daki ismiydi. Ortadoğu'da ona açılmayan hiçbir kapı yoktu. Büyük otoriteydi. O, ne yazarsa, o konuya dair gerçek öyle imiş gibi kabul görürdü.

Ortadoğu gazeteciliğinin efsanesi ile yollarımız, kaçınılmaz olarak, kesişti. Çok da yakın dost olduk. Filistin mücadelesine ilişkin haber oluşturmak ve bilgi toplamak eylemimiz bizi birçok ülkede buluşturdu. Cezayir'den Fas'a, Tunus'a... Paris'te buluştuk. François Mitterrand tarafından Fransa'nın Ankara Büyükelçisi olarak atandığında, 1980'lerde,

Ortadoğu sahasında inşa edilmiş olan dostluğumuz pekişti. Yıllar sonra Washington'da biraraya geldik. O, Princeton Üniversitesi'nde ders verirken, konuğu oldum. Sabahlara kadar Ortadoğu konuşurduk.

Bu yılın başlarında yılında bir gün, Eric Rouleau'nun bu dünyadan ayrıldığını öğrendim. Sadece bir dostu değil kaybetmiş olduğumun değil, Ortadoğu tarih yazımının bir çınarının devrilmiş olduğu duygusuna kapıldım.

Eric Rouleau'nun ölümünü öğrendiğim vakit, 2012 yılında *Dans les coulisses du Proche-Orient -Memoires d'un journaliste-diplomate* yani ***Yakın Doğu'nun Kulislerinde- Bir Gazeteci-diplomatın Anıları*** adlı Fransızca kitabının yayımlanmış olduğunu da öğrendim. Daha önce haberim olmamış olmasına hayret ettim. Eric'in anı kitabı derhal edinip, bir çırpıda okudum. O vesile ile Eric'i anmış olurken, dostumun hiç bilmediğim ve üzerinde kendisiyle konuşmamış olduğum özelliklerini de öğrendim.

Eric Rouleau, Kahire doğumlu yani Mısır-Yahudi kökenli idi. Arapça, ana dili sayılırdı. Zaten aramızda öyle anlaşırdık. Kendisinin "formasyon yılları"nı, Fransa'ya ne vakit, niçin gittiğini Mısır'da solcu bir Yahudi olarak gazeteciliğe nasıl başladığını, İsrail'in 1948'de kuruluşundan sonra mensup olduğu kimlik nedeniyle nasıl bir durumun içinde kaldığını, gençlik yıllarına ait anılarını heyecanla okudum. Eric Rouleau'nun "formasyon yılları", Ortadoğu ve Filistin sorununun ortaya çıkışına denk düşüyordu ve yaşam öyküsü de ona göre şekillenmişti.

Eric Rouleau'nun, yakın Ortadoğu tarihi niteliğindeki anı kitabını okurken, yakın dostumun o güne dek öğrenmemiş olduğum yaşı da ortaya çıktı.

Eric Rouleau için 4 Mart 2015 tarihinde yayımlanan ***Requiem*** başlıklı bir yazı yazdım. O yazıdan şu bölümleri hatırlatmalıyım:

"Geçen gün Yaşar Abi (Yaşar Kemal) için yazı yazmaya oturduğumda, bilgisayarda tesadüf ettiğim bir yazıdan, Eric Rouleau'nun ölümünü öğrendim.

Yazının başlığı "Final Act" yani "Son Sahne" idi ve başlık altında da "Perde gazeteci Eric Rouleau'nun üzerinde indi" deniyordu.

Yazıda, Eric Rouleau'nun ölümünün, Ortadoğu'da bir tarihi dönemi kapatan simgelerden biri olduğunu anlatılıyordu. Yani, Eric Rouleau, koca bir tarihi dönemi simgeleyecek kadar büyük bir isim sayılıyordu.

Eric, 89 yaşındaymış meğerse. Son birkaç yıldır çok hasta olduğunu duyuyordum; Paris'e de yolum düşmediği için görmeye gidememiştim. Demek ki, meslek hayatımda gözümü ilk kez ve en göz alıcı biçimde kamaştıran "örnek gazeteci"yi, 30 yıllık sevgili dostumu bir daha hiç göremeyecektim...

Bu arada öğrendim ki, Ortadoğu'nun İngilizce yazan gazeteciler arasında gördüğü tartışmasız en parlak isim olan David Hirst, kuşak olarak, tam ikimizin arasındaymış. Oxford ve Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde 1956-1963 yılları arasında okumuş olan David Hirst, 1963'ten 1997'ye kadar Guardian muhabiri idi ve Ortadoğu'daki gelişmeler üzerine tarihe çok önemli kayıtlar düşen kitaplar yazdı.

1936 doğumlu David Hirst, 1967 Savaşı sonrasında Kahire'de karşılaştığı Eric Rouleau için ölümünün ardından şu notu düşecekti:

'... Bir tek o, haber atlatmıştı. Ama, sadece haber atlatması değildi önemli olan... Bilgisi, derinliği, yoruma kattığı otoritesi vardı asıl. O sıralarda ben mesleğin başlangıcındaydım ve Eric büyük bir gazeteci olarak hemen modelim oldu. Büyük bir gazeteye yazmak nasıl olmalı, sorusunun cevabıydı. Böyle bir örnekti...'"

Evet, Eric Rouleau için "Requiem" yazarken, kendiliğinden David Hirst'ü hatırlamak durumunda kalmışım. Eric'i daha iyi anlatabilmek için David Hirst'ü aramışım ve David Hirst'ün Eric Rouleau için yazmış olduğu, yukarıda aktardığım satırları bulmuşum.

Eric'i, daha yolun başında "idolü" olarak görmüş ve hissetmiş olan benim gibi birisi için, David Hirst'ten, mesleğinin başında onu "modeli" olarak gördüğünü öğrenmek, tanımlayamayacağım bir mutluluk vesilesi oldu benim için. Çünkü, David Hirst, Ortadoğu'ya ayağını basan birçokları için, bizzat kendisi "model" olacak nitelikte, bir başka çok büyük gazeteci idi.

Benim yaptığım gibi, Eric Rouleau'nun ardından yazı yazmaya ya da Ortadoğu ve tarihiyle bağlantılı herhangi bir şey araştırmaya kalktığınızda, şayet Yirminci Yüzyıl'ın son çeyreğinden itibaren Ortadoğu sahası ile buluşmuşsanız, David Hirst'a aklınıza getirmemenizin ve David Hirst ile de bir şekilde buluşmamanızın imkânı ihtimali yoktur.

Bu yazının başında, "Yirminci Yüzyıl'ın özellikle son çeyreğinde dünyanın bir numaralı haber ve yorum konusuydu. Dolayısıyla, dünyanın en kalburüstü gazetecileri de Ortadoğu'nun sorunlarıyla, başta Filistin sorunu ve Arap-İsrail çatışmasıyla ilgilenirlerdi... Onlar dünyanın en iyileriydi" diye yazmıştım ya; işte onların başında David Hirst gelirdi.

Ne gariptir ki, Eric Rouleau ile uzun Ortadoğu yıllarım boyunca nasıl tanışmış ve yakın dost olmuşsam, David Hirst ile oturup bir kez bile konuşmuşluğum olmadı. Üstelik, David Hirst'ü "sahada iken", Eric Rouleau'dan daha da fazla görmüştüm. Eric, Paris'te yaşar, sık sık "sahaya" gelirdi. David Hirst ise zaten hep "sahada" idi. Beyrut'ta yaşıyordu.

Kendisiyle oturup bir kez bile konuşmuşluğumuz olmasa bile, sima olarak birbirimizle çok sık karşılaştık. Ve, hiçbir yazısını kaçırmadan dikkatle okurdum. Kendimin de bildiği ve yerinde izlediği olayları bir de onun gözüyle izlemek, onun kalemiyle okumak, onun beyni aracılığıyla değerlendirmek, bir tür "gerçek sağlaması" yapmak gibiydi. Kalburüstü ve hatta olağanüstü bir gazeteciydi. Daha da ötesi, o bir "Ortadoğu vakanüvisi" ve değeri on yıllar sonra daha da belirginleşecek bir "modern Ortadoğu tarihçisi" sayılmalıydı.

Eğer, kendisine çok yerine olacak şekilde bu sıfatları kazandıracak bir eseri varsa, o da, bugün Matbuat Yayın Grubu tarafından ***Silah ve Zeytin Dalı*** adıyla Türkçe'ye kazandırılmış olan ***The Gun and the Olive Branch - The Roots of Violence in the Middle East*** (Ortadoğu'da Şiddetin Kökleri) adlı anıt-kitabıdır.

Silah ve Zeytin Dalı, 1977'de ilk kez yayımlanmasının ardından, 1984 ve 2003'te yeniden yayımlanırken, David Hirst'ün önsözleriyle, **sürekli güncellenerek**, hiçbir zaman eskimeyecek olan eşsiz bir tarih kitabı özelliği kazandı. Kurgusu, mimarisi, içeriği, ufku, başka hiçbir tarih kitabında bulunamayacak çarpıcı ama çok önemli ayrıntıları ile özgündür.

Çeşitli üniversitelerde on yılı aşan bir süre "Modern Ortadoğu Tarihi" dersi vermiş ve Albert Hourani'den Bernard Lewis'e ölümsüz Ortadoğu tarihçilerinin eserlerinden yararlanmış biri olarak, David Hirst'ün ***Silah ve Zeytin Dalı***'nın en özgün Ortadoğu tarih kitapları arasında yerini almış olduğunu ve bir ders kitabı olarak değerini hiçbir zaman yitirmeden, ***Silah ve Zeytin Dalı***'nın da ölümsüzleşmiş olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Yaşam süresi içinde David Hirst'ü defalarca görmüş, gazete yazılarını hiç kaçırmamış ve kitaplarını okumuş birisi olmamı büyük bir şans olarak görüyor, ölümsüz eseri ***Silah ve Zeytin Dalı***'nın Türkçe baskısına önsöz yazabilmiş olmamı ise bir onur olarak addediyorum.

Ortadoğu'nun Yirminci Yüzyılı'nın mükemmel bir anlatımı olan bu kitabı kütüphanelerine yerleştirecek herkes ise, Yirmibirinci Yüzyıl'ın talihli insanları arasında sayılmalıdır.

Cengiz ÇANDAR
Ekim 2015

YAZARIN NOTU

Silah ve Zeytin Dalı'nın güncellenmiş üç hali vardır. Bunlardan ilki 1977 yılında basıldı. Birinci bölümden dokuzuncu bölüme uzanan kısım söz konusu bu ilk baskıyı oluşturmaktadır. Kitabın güncellenmiş ikinci baskısı 1984 yılında yayınlandı; bu yeni baskıya üç yeni bölüm daha eklendi. İkinci baskıya yazılan sonsöz de dahil olmak üzere her şey bu üçüncü baskıda değiştirilmeden yer almaktadır. Elinizdeki bu üçüncü baskıda güncel kısmı Önsöz oluşturmaktadır. Yazar okuyucuyu söz konusu bu Önsöze kendi içinde bütünlüğü olan ayrı bir kitap olarak bakmaya davet edip kitabın geri kalanını okuma konusundaki iştahı kabartmasını ummaktadır.

Yardımları ve teşviki için çok eski arkadaşım Leyla Kadi'ye özel bir teşekkür borçluyum. Filistin Çalışmaları Enstitüsü'nden Linda Butler, Michele Esphosito ve Jeannette Seraphim'e de araştırmalardaki katkılarından dolayı teşekkür ediyorum; keza başka türlü altına girmeyeceğim türden bir projeyi ortaya attığı için Nation basımevinden Carl Bromley için de öyle; kitabın son halini bilgisayarın azizliğine uğramaktan kurtaran Danny Trad'e de sonsuz teşekkürler.

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Amina için

I

Kör Bağnazlığın Yıkıcı Etkileri

"DERİN VE ŞAŞIRTICI BİR SUSKUNLUK"

Elinizdeki bu kitap, ilk baskısı 1977 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de yapılan kitabın üçüncü yeniden basımıdır. Kitabın ilk baskısının yapılmasının hemen sonrasında Ortadoğu'da barış yolunda tarihi bir adım atılıyor ve Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat Kudüs'ü ziyaret ediyordu ve bu ziyaretin sonucunda da bir Arap devleti ile İsrail arasındaki ilk barış antlaşması imzalanıyordu. Kimileri için –özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bazıları için– dünyanın en uzun süreli, bitmek bilmeyen ve en tehlikeli sorununun çözümü ufukta beliriyordu. Ancak bu, en iyi ihtimalle kitabı basan yayımcı Harcourt Brace Jovanovich'in ifadesiyle, kitabın İngiltere'ye kıyasla Amerika Birleşik Devletleri'nde "derin ve şaşırtıcı bir suskunlukla"[1] karşılanmasının en iyimser tahminle küçük bir nedenini oluşturabilirdi.

O dönemde kitaba değinen tek önemli gazete olan *Washington Post*'un tavrı alaycıydı. Romancı Roderick MacLeish, Arap-İsrail uyuşmazlığının tarihi üzerinde yazılanların genellikle baştan tarafgir olduğunu, çoğunda Arapların genellikle kötü taraf olarak tanıtıldığını kabul ettikten

1 Kıdemli editör Thomas Stewart'ın şahsıma yazdığı mektup

sonra *Silah ve Zeytin Dalı: Ortadoğu'da Şiddetin Kökenleri* adlı kitabı; yakın geçmişteki Ortadoğu tarihinde şiddetin başladığı bir nokta tayin etmek, bu noktanın 19. yüzyılın sonlarında, yayıncı Theodore Herzl'in Filistin'e dönüp bir Yahudi anayurdu kurma rüyasını tam olarak şekillendirmesinden de önceki bir dönem içinde olduğunu savunmak ve ardından taraflardan birini, Siyonistleri ve İsraillileri, daha sonra olan her şeyden sorumlu tutmak gibi 'hem denenmesi saçma hem de başarması imkânsız bir girişim' olarak niteledi. Yazar, öte yandan, ne olursa olsun kitabın "raflardaki yerini daha uygunsuz bir zamanda alamayacağını"; Sedat'ın Kudüs ziyaretinin "barış yolunda umut dolu bir marşı ifade ettiği bir ortamda elinizdeki bu kitabın suçlayıcı bir iç çekmeden ibaret kıldığını" yazıyordu.[2]

Saldırgan nitelikli eleştiriler arasında belki de en yoğun kişisel saldırıya dönüşen yazıya *New Republic* yer veriyordu. Yazdığı bir kitapta Filistinlilerin İsraillilerden işkence gördüklerine ilişkin hikâyelerin Arapların "kültürel" kuruntularının ve hayallerinin bir eseri olduğunu söyleyen İngiliz yazar David Pryce-Jones, kitabı "kendisini ağır başlı bir yorumcu olarak lanse eden bir kişi tarafından İngilizce yazılmış en kötü niyetli İsrail karşıtı kitap" olarak nitelendiriyordu. Böyle olmakla birlikte Sedat'a yönelik suikasttan önce kulak misafiri olduğu birinin – elbette mecazi olarak– "Sedat'ın öldürülmesinin Mısır'da demokrasinin yolunu açacağını tartıştığını" söylemesiyle tutarlı olduğunu açıklıyordu.[3] *Silah ve Zeytin Dalı* ilk bakışta görülebilecek kanıtların kullanıldığı yoğun bir çalışmanın eseri olarak beş ayrı dilde 800 kadar kaynağa atıfta bulunmasına rağmen sözde aklı başında ve yetkin olan *Library Journal*, abonelerini "taraflı bir çalışma" hakkında uyarırken, kitabın "göreceli olarak sınırlı olan kaynakları kötüye kullandığını" iddia ediyordu.[4]

Normal koşullarda Ortadoğu ile ilgili işlerle ağırlıklı olarak ilgilenen Amerika'daki Yahudi dergileri elinizdeki bu kitaba değinmeye tenezzül

2 *Washington Post*, 18 Aralık 1977; kitabın basılmasından uzun bir süre sonra ABD'nin önde gelen gazetelerinden birinde kitabımla ilgili ciddi –ve övücü– nitelikli tek yazıyı, kişisel girişimlerim sonucunda, arkadaşım Joe Alex Morris *Los Angeles Times* gazetesinde kaleme aldı.

3 David Pryce-Jones, *The Face of Defeat: Palestinian Refugees and Guerillas*, (Yenilginin Yüzü: Filistinli Mülteciler ve Gerillalar)Weidenfeld and Nicholson, Londra, 1972, sayfa 71; *New Republic*, 9 Aralık 1981. Pryce-Jones'un atıfta bulunduğu "tartışma" aslında *Guardian* gazetesinde çıkan bir röportajdan başka bir şey değildi. Bu röportajı bendeniz General Saadettin el-Şazlı ile yapmıştım. El-Şazlı Mısır'ın eski genelkurmay başkanıydı ve 1973 Arap-İsrail savaşında Süveyş Kanalı'nı geçen Mısır birliklerini komuta etmiş; uğranılan yenilgi nedeniyle daha sonra Devlet Başkanı Enver Sedat tarafından itibarı elinden alınmış ve sürgünde yaşamaya zorlanmıştı.

4 David Littlefield, *Library Journal*, 1 Aralık 1977

bile etmedi. İngiltere'deki kardeş yayınlar, kitabı yerden yere vururken Amerika'daki Yahudi dergilerinde tek bir yazı bile çıkmıyordu. Kitap, anlaşılamayacak ya da kim bilir belki de anlaşılabilecek bir nedenle bütün basılı eserlerin dâhil edildiği katalog kitap niteliğindeki *Books in Print*'te bile yer almıyordu. Kimilerinin gözünde bu sessizlik bir komplonun eseri olarak algılanmaktaydı. Amerika'nın en ünlü ve en saygıdeğer gazetesi olan *New York Times*'ta kitap sayfalarının editörü *Silah ve Zeytin Dalı* hakkında bir yazı yazılmasını istiyor ve bu yazıda kitap hakkında "çok güzel şeyler" söyleniyordu, ancak gazetede basılmadan önce yazı geri çekildi.[5] Bu aslında şaşırtıcı olmamalı zira editör Abe Rosenthal'ın ilerleyen yıllarda kaleme aldığı yazılar İsrail'in davası açısından pek çok İsrailliye göre daha aşırıya kaçan bir nitelik taşıyacaktı, ama öte yandan *New York Times*'ın "Basılmayı Hak Eden Bütün Haberler" şeklindeki sloganıyla tutarlılık göstermemektedir.

Belki derin bir sessizlik söz konusuydu ama bu durum çok da şaşırtıcı olmamalıydı. Zira kitap egemen olan sabit bir düşünceye son derece çalımlı bir şekilde karşı çıkıyordu, bu durum en azından Pryce-Jones

5 Durumun böyle olduğunu *New York Times*'ın Ortadoğu'daki muhabirlerinden merhum James Markham'dan öğrenmiştim. Markham böyle bir yazının hazırlanması konusunda rol oynamıştı. Gazetesinin yaptığı şey nedeniyle "utanç" duyduğunu söyledi, ancak gazetedeki işinin tehlikeye girmesini istemediğinden benden bu bilgiyi gizli tutmamı rica etti. *New York Times*'ın böyle bir şey yapmış olması beni fazla şaşırtmıyordu, zira gazetenin Ortadoğu konusundaki bilgisiz duruşunun yol açabileceği gayri profesyonellik hakkında kişisel deneyimlerim vardı, bazıları bunu aptallık veya okuyucuları aldatma olarak da görebilir. 1973 yılının yaz aylarında *New York Times* gazetesinin Pazar Dergisi için 3.000 kelimelik bir yazı kaleme almıştım. Yazı Devlet Başkanı Enver Sedat ile ilgiliydi. Amerika'da o dönemde yaygın olan "büyük Arap barış adamı" algısını güçlendirecek bir yazı olma eğilimindeydi; bu bağlamda kendisinin bir palyaço ve savaş düşkünü olduğunu yazdım. *Times*'ın editörleri yazıyı çok beğendiler ve Arapların İsrail ile çatışma sırasında Batı'nın Arap petrolüne olan bağımlılığını istismar edip etmeyeceklerine ilişkin bir yazı daha yazmamı istediler. Yazımda bunun pekala söz konusu olabileceği savını öne sürdüm. Bu sav gazetenin editoryal çizgisiyle çelişiyordu, zira gazetenin editoryal çizgisi ABD'nin Ortadoğu politikaları ile o dönemde büyümekte olan enerji krizi arasında bir bağ kurulmasını engelliyordu. Editörler yazımı kabul etmeyerek bu konuda üstünkörü ve samimi olmayan bir açıklama getirdiler. Gazetenin benimle temas kuran ismi olan Heather Bradley'e yazdım ve böyle bir açıklamayı gazetem olan *Guardian*'dan almış olsaydım bunu son derece yetersiz bulacağımı söyledim ve yaşadığım bu olayın *"New York Times* ve diğer ABD gazetelerinin Ortadoğu konusundaki tavırları hakkında sıklıkla duyduğum bir söylentinin gerçekliğine işaret ettiğini" söyledim. Editörlerin bu yazıyı –İsrail'e açık bir eleştiri içermemekle birlikte– İsrail'in çıkarlarına aykırı gördükleri için yayınlamadıkları konusundaki görüşümü paylaştım. Bradley buna yanıt olarak "Sana katılıyorum ancak mektubunu editörlerle paylaşmayacağım zira bu konularda yüksek bir hassasiyete sahibizdir ve senin dergimize yeniden yazmanı yürekten diliyorum. Şu an bulunduğumuz yere gelmemizi bir talihsizlik olarak görüyorum ama elden ne gelir ki, olan olmuş olandır" mesajını gönderdi. İki ay sonra, yani dördüncü Arap-İsrail savaşının başlamasıyla birlikte Arap petrol üreticileri petrolü bir silah olarak kullanmaya başladılar ve bunun bir sonucu olarak Batı ilk petrol "şokuna" uğradı. *New York Times* da bir daha benden yazı istemedi.

ve benzeri eleştirileri getirenlerin gözünde böyleydi. Kasıtlı olarak tepki toplamak için hareket etmedim. Böyle olmakla birlikte yola "hikâyenin diğer tarafını anlatmak için" çıktım, bunun basit bir nedeni vardı zira hikâyenin öbür tarafının düzgün bir şekilde anlatılmadığını; ayrıca hak ettiği dikkatin de bunun üzerinde odaklanmadığını düşünüyordum. Hikâyenin bir taraf lehindeki çok güçlü anlatımını dengelemek için yola çıkmıştım.

AMERİKA VE İSRAİL: BİR GÖNÜL MESELESİ

Demokratik bir toplumda normal koşullar altında bilerek ve isteyerek kışkırtsa ya da polemiğe kaçsa bile özgün ve beklenmedik olan şeyler tartışma ve zıtlığın bir eseri olarak kabul görür ya da görmelidir; ancak böyle bir olgunluk sayesinde egemen olan sabit fikirlerde bir kayma yaşanabilir. Ama söz konusu olan Arap-İsrail çatışması olduğunda bu durumun böyle olmadığı anlaşılıyor zira tartışmanın baskın tarafını oluşturan İsrail ve İsrail'in ABD'deki dostları tartışmaya hükmediyor ve ilgili katı tutumun gönüllerince şekil almasını ve korunmasını sağlıyorlar. Belli bir dönem başarısız olduğu da söylenebilir, ama esas olarak *Silah ve Zeytin Dalı* kitabının basılmış olması bile bu koşullar altında başlı başına bir şanstır. Kitabın raflardaki yerini aldığı sıralarda tanınmış Yahudi analistlerden I. F. Stone, Ortadoğu konusunda alternatif bir bakış açısının kitlelere ulaşmasının ne kadar da zor bir hale geldiğini veryansın ederek dile getiriyordu. Otuz yıl öncesinde ise Stone, Avrupalı Yahudilerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Filistin'e göçlerini bire bir gözleme dayanan bir habercilikle aktardığı için Amerikalı Yahudilerin gözünde kahraman konumuna yükselmiş ve devlet kurulmadan önce faaliyette olan Siyonist militan grup *Hanagah* tarafından madalya ile ödüllendirilmişti; ancak artık şunları söylüyordu: "Ortadoğu'da tartışma özgürlüğü teşvik edilmiyor; bizler muhalifler olarak çok ender olarak ABD basınında çıkan yazılardan etkileniyoruz... Standart İsrail çizgisinden uzaklaşan bir kitabı yayınlamak isteyen bir ABD yayınevi bulmak Vatikan'da çıkan *Osservatore Romano* gazetesinde ateizmi savunan bir yazıya rastlamak gibi bir şey haline geldi."[6] Öte yandan yakın tarihe bakıldığında Siyonistlerin uluslararası alanda görüş açılarına destek toplama konusunda son derece

[6] *I. F. Stone's Weekly*, 9 Mart 1978

başarılı oldukları görülüyor. Bu başarı ABD'de zirve noktasına ulaşır. İsrail'in konumuma ilişkin ABD'de yaygın bir yakınlık bulunmaktadır.

Söz konusu bu hayırseverlik Batı'nın diğer kesimlerindeki duygusal ve kültürel kaynaklardan beslenir. Bu kaynaklar Hıristiyanlığa ilişkin duygulardan başlayıp "Gentile (Yahudi olmayan) suçluluğu" olarak anılan ve Yahudilerin asırlar boyunca zulme uğratılmasının suçluluğuna kadar uzanır; Yahudilerin "atalarının yurduna dönmelerinin" İncil'de yazılanları doğrulayacağına ilişkin duygusal fikir de cabası.

Söz konusu bu durum en yoğun olarak Amerika'da yaşanıyordu ve Amerika'daki Yahudi toplumu bunu somut yönetim desteğine dönüştürme konusunda alışılmışın dışında bir etkinliği elde ediyordu. Eski CIA analisti Kathleen Christison, *Perceptions of Palestine* (Filistin Hakkında Algılar) adlı kitabında "Amerikalıların çoğunun kelimenin tam anlamıyla İsrail'e aşık olduğunu" söyler. Bu konuda görüş belirten diğer bazıları da "Amerikalılar ile İsraillilerin başka hiçbir iki ulusun kaynaşmadığı kadar kaynaştığını" ya da benzerliğin bir eseri olarak "İsrail'in Amerikan toplumunun 'varlığında' yuvalandığını" söyler.[7] İsrail "bizden biriydi", Batı uygarlığının bir sınır karakolu, demokrasinin bir kalesi ve yabancı ve sıklıkla düşmanca olan sorunlu bir bölgede kilit konumundaki bir müttefikti. Siyonistlerin tarihi söylemini sorgulamadan benimseyen Amerika, İsrail'i aşağı yukarı İsrail'in kendisini gördüğü gibi görmektedir. İsrail'in kuruluşu büyük ve evrensel şiddette bir felaket anlamına gelen Yahudi Soykırımı sonrasında bir hakkın iadesi, insan ruhunun büyük zorluklar karşısında sergilediği zaferin bir göstergesiydi. İsrail'in "Bağımsızlık Savaşı" büyük zorluklara karşı efsanevi bir zaferin simgesiydi ki aradan geçen elli yıla rağmen Başkan Yardımcısı Al Gore, alışılmış bir söyleme sahip çıkarak şunları söyleyecekti: "Amerikalılar İsrail ile bağlarının sonsuz olduğunu hissediyor. Kurucu atalarımız da sizin atalarınız gibi yeni bir Vaat Edilmiş Toprak bulma yolunda bilinmedik topraklarda yol aldı. Mücadelemiz de sizin mücadeleniz gibi kutsal olana ve insan olana ilişkin oldu. Peygamberlerimiz ve sizin peygamberleriniz bize bir rüyadan söz edip adalet ve barış yolunda mücadeleye çağırdı.[8]

---

7 Kathleen Christison, *Perceptions of Palestine: Their Influence on US Policy*, California Üniversitesi Yayınevi, Berkeley, Los Angeles ve Londra, 1999, sayfa 2-3; "US Policy and The Palestinians", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 104, 1997 Yazı.

8 İsrail'in kuruluşunun 50. yılı nedeniyle yapılan konuşma, 30 Nisan 1998

Böyle olmakla birlikte Amerikalı hayranlara soylu ve heyecanlandırıcı gibi görünen şey Filistinliler için bir felaket anlamına geliyordu. Filistinliler İsrail'in kuruluşunu *El Nakba* (Felaket) olarak anarlar. "Yahudi Devleti" kendi içinde ne kadar ilham verici olursa olsun köken olarak, doğumuyla ve bunu izleyen büyüme süreciyle birlikte gözlemlendiğinde aynı zamanda sömürge düzeninin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır; belki ilk başta içinden çıktığı 19. yüzyıl Avrupa sömürgeciliğinden nitelik olarak farklılık arz etmekteydi, ancak yöntem ve verdiği sonuçlar itibarıyla kaçınılmaz olarak o düzenin bir parçasını oluşturdu ve varlığı da sömürge haline getirdiği topraklarda yaşayan insanlar için adaletsiz ve acımasız etkileri beraberinde getirdi.

Silah ve Zeytin Dalı'nın temel savı bu tarihi gerçeğe dayanmaktadır. Ortadoğu'da devam etmekte olan şiddet, baskın olan hâkim ortodoks anlayışın çizdiği tabloya nazaran çok farklı bir görünüm sergilemektedir. Bu şiddetin köklerini bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermek aynı zamanda Arap-İsrail çekişmesinde en büyük şiddet eyleminin İsrail'in "Bağımsızlık Savaşı" olarak sunduğu şeyin aslında Siyonistlerin Filistin topraklarına ayak basmalarından itibaren akıllarında olan bir etnik temizleme olduğunu göstermek anlamına da gelecektir. Bu açıklama ayrıca yaşanan olaylarla ilgili resmi Siyonist söylemin hayal ürünü olduğunu da göstermek isteyecektir: Siyonist söylem genel hatlarıyla –meşhur bir özdeyişte de aktarıldığı gibi– Filistin'in "insanların yaşamadığı bir toprak olarak toprağı olmayan insanların kavuşmasını beklediği bir yerdir"; bu söylem uyarınca 1948 yılında çıkan savaşta Filistinliler liderlerinin emirlerine uyarak ülkelerinden kaçmışlardır ve Yahudi askerler ellerindeki "silahların arılığına" uygun bir şekilde hareket ederek bu insanlara karşı herhangi bir insanlık dışı eyleme girişmedikleri gibi İsrail'in imhasını isteyen Arap müttefiklerin oluşturduğu üstün bir orduyu da yenilgiye uğratmıştır. Bu söylem uyarınca, ayrıca, yeni kurulmuş olan devlet komşularıyla barışmak için samimi girişimlerde bulunmuş ve Filistin terörü ve Arap saldırganlığına karşı mücadele ederken silaha sadece kendisini savunmak için başvurmuştur.

Diğer herhangi bir sömürgeci yapı için geçerli olduğu gibi İsrail, varlığını sürdürmek için, emperyal veya uluslararası bir sponsora ihtiyaç duyuyordu. Çok sayıda ülkeye yayılmış olan Yahudi Diasporası sayesinde eşine rastlanmayan bir şekilde böyle bir sponsorluğu birden fazla merkezden elde edebiliyordu. Devletin kuruluşu öncesinde sponsor ülke İngiltere'ydi; o dönemde içindeki çağın önde gelen emperyal gücü

olan İngiltere, 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu ile Filistin'in kapılarını Yahudi göçüne açtı ve artan sayıdaki yerleşimciyi –kendilerini savunacak duruma gelinceye kadar– yerel halkla kaçınılmaz olarak gireceği çatışmalarda korudu. Böyle olmakla birlikte söz konusu sponsorluk 1948 yılından sonra yeni süper güç olarak ortaya çıkan ABD'ye geçti.

Yahudi-devleti-olarak-İsrail ile her yerdeki Siyonistler bu desteği geliştirmek ve korumak için sömürge-girişimi-olan-İsrail'in Filistinlilere ahlaki ve maddi olarak vermiş olabileceği her türlü zararın olumsuz sonuçlarını etkisiz kılmak için her türlü maliyeti göz önüne alarak uluslararası kamuoyunun kendi taraflarında olmasını sağlamaya çalıştılar.

Başından itibaren bu işi çok iyi yapıyorlardı; Filistinliler ile Araplar ise uluslararası sponsorun iç politikasında İsrail gibi temsil edilemedikleri ve İsrail'in girişimlerine karşı çıkmakta çok zayıf kaldıkları için, en önemli Filistinli düşünürlerden olan Velid Halidi bu unsuru İsrail-Arap çekişmesi tarihinin en önemli konularından biri olarak sınıflandıracaktı.

Kısa ancak son derece ustaca kaleme alınmış olan *From Haven to Conquest* (Cenetten Fetihe) adlı antolojide İsrail'in kuruluşunu tanımlarken "Batı bağnazlığının Filistin sorununun alamet-i farikası olduğunu" söyler. Bu açıdan bakıldığında bu sorunun ortaya çıkışına ilişkin "herhangi bir esrarengiz durum" söz konusu değildir:

> Filistin trajedisi tarihin belirsiz bir döneminde ya da dünyanın bilinmedik bir köşesinde ortaya çıkmamıştır. Bu sorun 20. yüzyılda, binlerce Batılı siyasetçi, diplomat, yönetici ve askerin gözleri önünde, haberleşme olanaklarının gayet gelişkin olduğu bir ortamda Filistin denilen bu topraklarda yaratılmıştır. Bu sorun, benzer bir şekilde rastlantısal ya da kontrol dışı koşulların bir ürünü de değildir. Aksine bilinçli olarak atılan adımların bir ürünüdür. Sorunu ortaya çıkaran büyük kararlar Londra ve Washington olmak üzere Batılı iki başkentte anayasal konumları olan liderler tarafından alınmıştır... Bu kararlar Filistin'deki gerçeklere, Filistinli Arapların çağrılarına ve uzman Batılı gözlemcilerin uyarılarına rağmen alınmıştır. Filistinliler toprakları ellerinden alınan veya sürgüne gönderilen ne ilk ne de son gruptur ama belki de bir açıdan özel bir konuma sahiptirler, zira hem yaşadıkları felaket ve saldırganlara karşı geliştirdikleri tepkiler Batılı çevrelerde reddedilir hem de bizzat bu tepkiler onların suçlu olarak görülmesine yol açar. İşte Batı'nın bu bağnazlığı Siyonist hayallerin hayat bulmasını sağlayan ortamı yaratmıştır.[9]

[9] *From Heaven to Conquest: Readings in Zionism and the Palestine Problem until 1948*, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1971, sayfa xxi-xxiv

SİYONİST RÜYANIN GÜÇLENDİRİLMESİ: JOAN PETERS OLAYI

Bağnazlık bugün de hâlâ ayakta zira buna ya da başka bir deyişle bağnazlığın yavrusu olarak tarafgirliğe de ihtiyaç duyuluyor. İsrail, zaman içerisinde ölçülemeyecek kadar güçlendi ancak böyle olmakla birlikte ya doğrudan ya da Amerika'daki "İsrail'in dostları" üzerinden aldığı destek anlamında uluslararası sponsoruna duyduğu ihtiyaçta bir azalma olmadı.

Bunun bir sonucu olarak İsrail, Amerikan halkının kendisine saygı duymaya devam etmesine ihtiyaç duymaktadır, zira ABD dış politikasını da esas olarak ABD kamuoyu belirler ya da belki de en azından politikanın kabul etmeyeceği yollara sapmasını engeller. İsrail'in duruşu elbette her zaman için belli siyasi konular üzerinde etki yapabilir ama daha derin ve uzun erimli bir düzlemde mesele, Amerikalıların gözünde, bütün Siyonist yapının haysiyetini ve ahlaki temellerini koruma altına almaktır.

Silah ve Zeytin Dalı'nın bu işlerle pek alakası olmamakla birlikte, kitabın raflara çıkmasından sonra baskın olan ortodoks tutum kısmi bir erozyona uğramıştır. Böyle olmakla birlikte benim kitabımdan yedi yıl sonra çıkan ve çok farklı bir şekilde karşılanan başka bir kitap, söz konusu bu baskın tutumun ne kadar gücünün kaldığını ve belki de daha doğrusu, entelijensiya, akademi, medya ve düşünce yönlendiricilerinin bunun savunmasına ne denli etkili ve otomatik bir şekilde koşabildiğini açık bir şekilde ortaya koydu. Joan Peters *From Time Immemorial: The Origins of the Arab-Jewish Conflict over Palestine* (Çok Eski Zamanlardan: Filistin Konusundaki Arap-Yahudi Anlaşmazlığının Kökenleri) kitabını 1984 yılında yayımladı. [10] Bu eser ortodoks anlayışı sadece savunmak ve efsaneyi ayakta tutmak için değil, ama müthiş bir araştırma ve incelemenin eseri olarak onun sonsuza tek ayakta kalmasını sağlamayı amaçlıyordu. Kitaba göre aslında İsrail'in kurulması ile Filistinli mülteciler arasında bir bağ bulunmuyordu. Oysa İsrail devletinin kurulması nedeniyle 1948 yılından itibaren evlerinden olan Filistinlilerin gerçekten de mülteci oldukları genel bir kabul görmekteydi; İsrail devletinin kurulması ile ilgili farklı yorumlara sahip olanlar bile bu gerçeği kabul ediyordu. Böyle olmakla birlikte Joan Peters o güne kadar hiçbir yazarın söylemediği bir şeyi ortaya atacaktı. Peters, 19. yüzyıldaki nüfus yapısını ve göç

[10] Harper and Row, New York, 1984

hareketlerini inceledikten sonra aslında ortada Filistinli mülteci diye bir şey olmadığı savını ortaya attı. Filistinliler "çok eski zamanlardan beri" Filistin'de yaşamıyordu ve bu haliyle Balfour Deklarasyonu'ndan sonra bu topraklara giden Siyonist "göçmenler" ile karşılaştırıldığında daha "yerli" oldukları bile söylenemezdi. Onlar zaten "göçmen"diler. Peter'in anlatımına göre, kendilerine mülteci denilen bu insanların büyük bölümü 1948 yılını izleyen yıllarda Filistin topraklarına gelen kişilerdi. Mülteci olarak anılan bu Filistinliler, Rusya'dan, Avrupa'dan veya Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen Siyonistlerin yarattığı zenginliğin ve fırsatların cazibesine kapılarak bu topraklara gelmişlerdi. Ayrıca söz konusu bu Siyonistler de bu sürecin bir eseri olarak en az bu "yeni gelen" Filistinliler kadar –ki belki de daha fazla– bu topraklar üzerinde söz hakkına sahip olmuşlardı.

Artık elde devrimci yeni bir tez vardı. Son yüzyıl boyunca bu konuyla ilgilenen her bir akademisyen, gazeteci, gezgin, Siyonist ya da anti-Siyonist kişinin gözden kaçırdığı bir gerçek bütün çıplaklığıyla, orijinal bir eser olarak ortaya konuluyor ve söylenenler doğru ise Araplar ile Filistinlilerin söylemlerini bir kalemde ortadan kaldırıyordu. Filistinli saygın eleştirmen ve yorumcu Edward Said şunları söyleyecekti: "Artık hiçbir yazar ya da propagandacı 'Filistinlilerin' 'Filistin'de'" gerçek tarihleri olan gerçek insanlar olduklarını öne süremeyecekti.

Joan Peters'ın kitabına göre, "Filistinlilerin ulusal ve bilfiil var oluşları ile İsrail üzerindeki hak iddiaları –uydurmaca değilse bile– en azından şüpheyle karşılanmalıdır... Filistinliler şimdi ve her zaman propagandanın ta kendisidir."[11]

Bu, bizzat kendisi, çatışmanın gidişatı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin konuya yaklaşımını belirlemesi açısından son derece önemliydi. Siyonist meşaleyi taşıyanlar ile politik-kültürel egemen yapının neredeyse tamamı da durumu derhal böyle algılamaya başladı. Peters bir anda üne kavuştu; televizyonlardan ve radyolardan röportaj için inanılmaz sayıda davet aldı ve konuşma yapması için sadece 1985 yılında 250 yerden davet aldı. *Başyapıtı* olan kitabı büyük başarı elde etti. Ulusal Yahudi Kitap Ödülü'nü kazandı. Kitap sekiz ay içinde yedi baskı yaptı. Her yeni baskıya ünlü ve iyi isimlerin destek yazıları eşlik etti.

[11] *Blaming the Victims*, Editörler: Edward Said ve Christopher Hitchens, Verso, Londra ve New York, 1998, sayfa: 24

Ünlü tarihçi Barbara Tuchman kitabın "bizzat kendisinin tarihi bir olay olduğunu" söylerken romancı Saul Bellow "o güne kadar yanlış tarih ve propaganda ile yanıltılan dünya genelindeki milyonların Filistinlilerin köklerine ilişkin bu aydınlatıcı çalışmaya müteşekkir olacağını" söyledi.[12]

Kitap, önemli bütün düşünce dergileri tarafından tanıtım ve eleştiri yazılarına konu oldu. Bu yazıları ele alanların tamamı Peters'ın yaptığı araştırma ve incelemenin derinliği, özeni ve özellikle de –sıkça belirtildiği üzere– doğruluğu konusunda fikir birliğine varıyordu. Balfour Deklarasyonu hakkında anıtsal bir çalışması bulunan Ronald Sanders'a göre ortaya konulan demografik tablo "Filistin konusundaki polemiğin eksenini bütünüyle değiştirecek" bir niteliğe sahipti. *New Republic*'in editörü Martin Peretz de kitap "kuşağımızın bakış açısını değiştirecek ve eğer anlaşılabilirse geleceğin tarihini de etkileyecek bir konuma sahiptir" diyordu.[13]

Edward Said, ifade özgürlüğünün ve sağlıklı tartışmanın kalesi konumundaki Amerika Birleşik Devletleri'nde "normal koşullarda yetkin olan editörlerin, tarihçilerin, gazetecilerin, entelektüellerin *From Time Immemorial* kitabının ortaya attığı kurgusal gerçeği nasıl olup da harika bir tarihi keşif olarak kabul ettiğini" merak ettiğini söylüyor. Said, "O zaman olan şu mudur?" sorusunu soruyor: "Bilinçsiz bir ideolojinin nefretle dolu bir şekilde yazılan, dağınık ve isterik bir edayla sunulan son derece yanlış ve iğrenç yalanları gerçek bir akademisyenlik, doğruluk ve siyasi bilgi sahibi bir eser olarak kabul edilirken en ufak bir itiraz, tereddüt ve kibar bir çekinceye bile başvurulmaması ne anlama gelmektedir?"[14]

Evet, durum böyleydi. Zira, söz konusu olan Filistin olduğunda Amerika Birleşik Devletleri diğer bütün yerlerden farklı bir konuma sahiptir ki buna, yakın Anglo-Sakson müttefiği olan İngiltere ve hatta bağnaz tarafgirlikten en büyük faydayı sağlayan İsrail de dâhildir. İngiltere'deki Siyonistler, İngiliz Mandası'nın Filistin'de geçerli olduğu günlerde İngiltere'nin Yahudilerin geleceği ile ilgili olarak sahip olduğu konumun bir eseri olarak uluslararası sponsor konumunda bulunurken Yuhadiler her zaman etki sahibi oldular, ancak bu etki Amerika'daki Yahudilerin elde ettiği nüfuzla karşılaştırıldığında sönük kaldı. *From Time Immemorial* 1985 yılında İngiltere'deki kitapçıların raflarında yerini

12 *Aynı yer*, sayfa 23-5, 33.
13 *Aynı yer*, sayfa 33-4.
14 *Aynı yer*, sayfa 29-30.

aldığında beklenebileceği gibi ağır bir şekilde eleştirildi ve bir tomar kağıt parçasına indirgendi. Saygın Ortadoğu tarihçisi Albert Hourani kitap için "saçma ve değersiz" eleştirisini getirirken "belki de kısmen ilginç olan tek soru" kitabın Atlantik'in diğer yakasında nasıl olup da bu denli önemli bir eser olarak kabul gördüğüdür diyordu. Sir İan ve David Gilmour da tartışmaya "Saçma sapan" diyerek katılıyor ve kitabı *London Review of Books* dergisinde çıkan 8000 kelimelik bir makaleyle yerden yere vuruyordu. İsrail'de ise İşçi Partisi'nin günlük gazetesi *Davar*, kitabı, ülkenin geçmiş dönemdeki propaganda çalışmalarına benzetirken, İbrani Üniversitesi Felsefe Bölümü Başkanı Avişay Margalit kitap için "bir hile ağı" ifadesini kullanıyordu.[15]

Bu arada, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise kısmen yurtdışında dile getirilen eleştirilerin bir sonucu olarak, bu büyük çalışmaya düzülen iltifatlar büyük bir ayıp ve bir ihtimal de edebi bir skandala dönüşüyordu. Olası skandalın boyutları, Clifford Irving'in milyarder işadamı Howard Hughes için yazdığı, ancak sahte olduğu ortaya çıkan biyografisinin yarattığı skandalla karşılaştırılacak bir niteliğe bürünüyordu.

Başlangıçta sadece radikal veya az bilinen yayınlar eleştiri getirme yoluna gitti. Siyonist egemen yapıya karşı çıkışlarıyla ismini duyurmaya başlayan Norman Finkelstein, Chicago'da haftalık yayımlanan *In These Times*'da çıkan yazısında kitabı ağır bir şekilde eleştirdi ve sadece Peters'ın tezini değil, kitabın derin bir araştırmanın ürünü olduğu yönündeki görüşü de yerden yere vurdu. Finkelstein, Peters'ın birinci elden araştırma yapmadığı gibi, araştırmalarının orijinal ve kılı kırk yaran bir nitelik taşımadığını ve kitabın esas olarak "yarım yüzyıllık Siyonist propaganda"ya dayandığını yazdı. Sonuç, Arap-İsrail anlaşmazlığı hakkında yayınlanan en çarpıcı sahtekarlıklardan biriydi ve bu alanı kirleten kara propaganda, hile ve yalanlardan ibaretti.[16]

Bunca şeyden sonra nihayetinde *New York Review of Books* ağırlığı olan bir yayın olarak devreye girdi.

Evet doğru, belki böyle bir yazıyı dokuz ay önce ısmarlamıştı ama sonuçta, skandalın gözlerden uzak tutulmaya çalışıldığı söylentileri arasında, yazıyı basmaya karar verdi. Böyle olmakla birlikte eleştiri

15 *Aynı yer*, sayfa 27-8, 62.

16 *Aynı yer*, sayfa 33-69; bakınız ayrıca Norman Finkelstein, *Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict*, Verso, Londra ve New York, 2001, sayfa 25-50

yazısının yazarı olan saygın İsrailli bilim insanı Yehoşa Porat, Peters'ın "tezini" çürütmekle yetindi ve onun sahte bilim insanlığını gözler önüne sermekten kaçındı. Peters'ın kitabını basan Harper and Row yayınevinin seçtiği taktiği benimseyen dergi, bu hayati soru üzerindeki yazışmaları kabul etmedi; Harper and Row, Peters'ın "eseri hakkındaki yayımlanmış saldırılara, nitelikleri ya da kaynakları ne olursa olsun" yanıt vermeme hakkını savunuyordu. Nihayetinde, *New York Times* bir yıl süreyle ayak diredikten sonra "tartışma" ile ilgili olarak bir yazıyı Şükran Günü sayısında tiyatro sayfasında yayımladı. Yazı gazetenin "içindekiler" bölümünde bile ilan edilmiyordu. Yazıda Porat'ın kitabın "katıksız bir sahtecilik" ve "İsrail'de neredeyse herkesin saçmalık olarak gördüğü" yolundaki görüşlerine karşılık olarak, Barbara Tuchman'ın Filistinlilerin bir "peri masalı" ürünü olduğu konusundaki inatçı söylemi ile Martin Peretz'in, Peters'ın sanık olarak yargılanmak istenmesinin solcuların bir tezgâhı olduğu yolundaki görüşleri aktarıldı.[17]

EFSANEYİ SONSUZA DEK GÖMMEK: İSRAİL'İN "YENİ TARİHÇİLERİ"

Peters'a ve onun repertuvarında bulunan tarihi çarpıtma huyuna karşı en yerinde cevap birkaç yıl sonra İsrail'den geldi. İsrail'e karşı en ağır ve ikna edici savları dile getirenler yine İsraillilerin kendileri oluyordu, bu bir vakıaydı. İsrail devlet arşivlerinin 1978 yılında açılması Yahudi Devleti'nin kuruluşu ile ilgili araştırma yapmak isteyenler için yepyeni fırsatlar sunmuştu. Daha sonraki dönemde "yeni tarihçiler" olarak anılacak olan bir grup araştırmacı, 1948 ve öncesindeki olayları farklı bir bakış açısıyla ve ayrıntılı olarak anlatmak için söz konusu bu arşiv belgelerinden yararlandılar. Gelenekçi ve ana-akım tarihçilerin uzun yıllar boyunca görmezden geldikleri bir şeyi keşfettiler ve bu bağlamda İsrail'in tipik sömürgeci köklerini araştırdılar. Böylece, *Silah ve Zeytin Dalı*'nda daha önce yazılmış olanları ve tabii Halidi gibi uzmanların, ki *Silah ve Zeytin Dalı* büyük ölçüde Halidi'nin çalışmasına dayanır, orijinal araştırmalarını sağlam ve ayrıntılı bir şekilde kanıtlamış oldular. Benny Morris'in *Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949* (Filistin

[17] *Aynı yer*, sayfa 62.

Mülteci Sorununun Doğuşu, 1947-1949), Avi Shlaim'in *Collusion Across Jordan* (Ürdün'de Çarpışma) ve Ilan Pappe'nin *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951* (Arap-İsrail Anlaşmazlığının Oluşumu, 1947-1951)[18] gibi çalışmalar, "Siyonizmin en kutsal gerçeklerine", İsrail'in davasının her zaman adil ve davranışlarının sorgulanmayacak bir yapıda olduğu yolundaki "ideolojik ve efsanevi kesinliğe" meydan okuyan bir nitelik taşıdı.[19] Benny Morris'in sözleriyle "yeni tarih", İsrail'in bir "ilk günahla doğduğunu" ve bu anlamda "saf ve masum olmadığını" ortaya koydu.[20] Kitap 1948'in arifesinde Yahudi toplumunun yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olmadığını, ayrıca kötü eğitilmiş ve elinde gerekli donanımı olmayan Arap ordularının operasyonel olarak zayıf durumda olduğunu ve hatta sayı olarak daha az olduğunu ve dolayısıyla yeni doğan devleti yenilgiye uğratacak bir güçte olmadığını ortaya koydu.

Filistinliler liderlerinden aldıkları emirler doğrultusunda değil ama Yahudi militanların yürüttüğü terör, şiddet ve saldırganlığın bir sonucu olarak kaçıyorlardı. Bunun da ötesinde, İsrail, ilk yıllarda komşularıyla barış içinde yaşamak niyetini taşımıyordu ve "misilleme" olarak anılan politikaları, kasıtlı olarak yeni bir savaşın patlak vermesine yol açacak şekilde acımasız ve saldırgan bir biçim alıyordu. "Yeni tarihçiler" kendi aralarında çelişkili sonuçlara da varıyorlardı, bunların duayeni olan Morris, topladığı kanıtların ışığında, Filistinlileri kovmak için hazırlanmış bir plan olmadığını ve dolayısıyla mülteci sorununun "tasarlanmış bir şekilde değil savaşın bir eseri olarak" ortaya çıktığını söylüyordu.[21] Böyle olmakla birlikte aralarında Pappe'nin de bulunduğu tarihçiler buna karşı çıktılar ve esas olarak Filistinlilerin savlarını destekleyen bir tavır içine girdiler ve mülteci sorununun, bu anlamda, kasıtlı ve uzun süredir planlanmış olan bir etnik temizliğin eseri olduğu sonucuna vardılar. Bu görüş ilk olarak 1961 yılında Halidi tarafından ortaya atılmış ve başından beri olup bitenler hakkında doğru tezleri ortaya koymuştu.

---

18 Morris, *Birth of the Palestine Refugee Problem, 1947-1949*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge ve New York, 1988; Shlaim *Collusion Across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement and the Partition of Palestine*, Clanrendon Yayınevi, Oxford, 1988; Pappe, *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951* , I. B. Tauris, Londra ve New York, 1992.

19 Ilan Pappe, "Post-Zionist Critique on Israel and Palestinians", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 102, 1997 Kışı; Gershon Shafir, "İsraeli Decolonization and Critical Sociology", *Filistin Araştırmaları Dergisi, sayı 99, 1988 Baharı*

20 Morris, "The New Historiography: Israel Confronts its Past", *Tikkun*, Kasım/Aralık 1988

21 Morris, *Birth of the Palestinian Refugee Problem, sayfa 286*

Filistinlilerin lehinde olacak şekilde bazı İsraillilerin çatışmanın kökleri ile ilgili olarak bu radikal yeniden değerlendirmeyi yapmış olmaları bunu izleyen süreç üzerinde belki de hiç etki yapmadı. Bu bağlamda İsrail'in politikalarında gözle görülür bir değişiklik yaşanmadığı gibi uluslararası sponsorlardan gelen desteğin de azalmasına yol açmadı.

Evet, belki genel olarak Amerikan kamuoyunda sorunun doğasının daha iyi anlaşılmasına yol açmış olabilir. Söz konusu bu durum büyük bir değişikliğe yol açmadı; ancak bu, yetmişli yıllardan itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nin başını çektiği "barış süreci" bağlamında taşıdığı ağırlık ve kamu bilinci üzerindeki etkisi nedeniyle anlam kazandı. Demokratların ya da Cumhuriyetçilerin başını çektiği Amerikan yönetimlerinin hiçbiri hiçbir dünya sorununa bu konuya ayırdıkları kaynağı ayırmadı zira bu konunun çok önemli olduğunu düşünüyorlardı.

Özünde bu sorun belki insanlığın çok küçük bir bölümüyle ilgiliydi ama barış arayışlarının bir eseri olarak her bir Amerikan yönetimi başarısızlığa uğramış bir girişimin ardından yeni bir "açılım" başlatmak için çok büyük miktarda zaman ve enerji harcadı ve bu bağlamda konferanslar düzenleyip özel temsilciler atadı veya Başkan Clinton'ın "doğrudan müdahale" yaklaşımı çerçevesinde Batı Şeria coğrafyasının minyatürü ile Eski Kudüs'ün dolambaçlı dar sokaklarına kendisini aşina kıldı. Normal koşullarda önemsiz sayılabilecek olan devletler ile kimi devlet adamları Amerikan kamuoyu tarafından tanınan isimler oldu. Bunlara Filistinliler'in lideri Yaser Arafat, Suriye Devlet Başkanı Hafız Esed ve Ürdün'ün merhum lideri Kral Hüseyin de dâhildi. Süreç adeta kutsal bir nitelik kazandı, her yerde iyi niyet elçileri Amerika'nın bocaladığı noktada devreye giriyordu. İlk yıllarda durum büyük bir umutsuzluk arz ediyordu. Ancak 1977 yılında Amerika'nın teşviki ya da rolünün olmadığı bir ortamda Sedat her şeyi değiştirdi ve bu nedenle Amerika'dan büyük alkış aldı. Süreçte büyük aksamalar yaşandı; şiddet, isyan ve hatta kapsamlı savaşlar baş gösterdi ve süreç rayından çıktı ancak yaygın inanç, sürecin geri dönülemez bir noktaya vardığı ve Araplar ile Yahudiler arasında "adil, kalıcı ve kapsamlı" bir barışın bir gün kurulabileceği yönündeydi.

En azından, ilke olarak, sorunun iyi anlaşılması Filistinlilerin çıkarına olabilirdi. Veri olarak Amerikalıların çoğunluğunun gözünde, ki buna fikir sahibi olanlar da dâhildir, Filistinliler en çıplak ifadesiyle bir

tarihe bile sahip değildi; Kathleen Christison'un dediği gibi "ortada hiçbir sebep yokken İsrail aleyhinde faaliyetlerde bulunana değin hiçbir zaman bulundukları topraklarda yaşamamışlardı."[22] 1948 yılında topraklarının ellerinden alınması ve dağılmaları "hikâyenin yazılmamış bir bölümünü" ifade ediyordu ve bu bağlamda sadece unutulmakla kalmamış, anlaşmazlığın ahlaki değerlendirmeleri açısından da silinmiş bir durumdaydı. Bu bağlamda Filistinlilerin dile getirdikleri iddialar "yapay ve kurnaz bir şekilde" ortaya atılmıştı; Filistin "direnişi" de Arapların İsrail'in varlığını kabul etmemesinin ve sahip oldukları mantıksız bir nefretin ürünüydü.[23] Siyasetçiler yaşanmakta olan sorunla baş etmek yerine hikâyeyi iç kamuoylarının gerekleri doğrultusunda acınası bir şekilde yanlış bilgi sahibi olarak veya kasıtlı olarak çarpıtılmış bir şekilde algılıyordu. Sorunun Filistinliler tarafından nasıl göründüğüyle belki de hiç ilgilenmiyorlardı; sadece ve sadece devletlerarası bir Arap-İsrail çatışmasını algılamayı tercih ediyorlar ve bu bağlamda mülteciler de daha büyük oyuncuların yanında rahatsızlık verici bir piyon konumuna indirgeniyordu.

Sorunu daha iyi anlamak, adil bir bakış açısıyla, Filistinlileri sahici sorunları olan ve ilgili hikâyenin bir parçası olarak kurban konumunda olduklarını anlamak anlamına geliyordu; bu bağlamda Filistinliler ulusal davaları olan ve bağımsız bir devletin kurulmasıyla sonuçlanabilecek şekilde "kendi geleceklerini belirleme" hakkında sahip olan insanlar olmalıydı. Böyle olmakla birlikte yaşanan algı kaymaları, siyasete yön verenlerin İsrail'in davasına daha sempatik yaklaştıkları ve Filistinlilerin bakış açısını görmezden geldikleri bir ortamda, pratik olarak belki de hiçbir anlam ifade etmeyecekti, zira bu çevreler İsrail'den yana olan iç baskılara karşı daha hassas olan ve fakat karşı tarafın tezini ortaya koyan baskıların var olmadığı bir zeminde faaliyet gösteriyordu. Bu şekilde davranmaya da devam ettiler. Adil bakış açısına sahip olanların sesi fazla duyulmadı. Genel hatlarıyla, siyasete yön verenlerin, konuya daha hakim oldukları bir ortamda, yapmaları gerekenlerle yaptıkları arasında giderek büyüyen bir çatlak oluşuyordu; benzer bir şekilde şüphe duymayan ve sayıları giderek artan iyi bilgilendirilmiş küçük bir grubun beklentileri ile bunun karşılığında aldıkları arasındaki uçurum da giderek genişliyordu.

---

22 Christison, *A.g.e*, sayfa 1-15

23 Malcolm Kerr, *America's Middle East Policy: Kissenger, Carter and the Future*, IPS Papers 14, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, 1980, sayfa 8-9

Gerçekten de bu bağlamdaki uçurumun giderek genişlemesinin bir nedeni olarak İsrail de giderek aşırıya kaçan bir yaklaşım benimsedi. Kuruluşundan sonraki ilk otuz yıl boyunca İsrail'in kamu hayatına Siyonist hareketin (göreceli olarak söylemek gerekirse) daha ılımlı olan İşçi Partisi kanadı egemen oldu. Söz konusu bu hareket Filistinlileri etnik temizlik kampanyasına maruz bırakıp bundan kaynaklanan tacizleri hayata geçirip "ilk günahı" işlediği halde, hiç olmazsa resmi olarak demokrasi, sosyal adalet, eşitlik, temel hak ve özgürlükler gibi Batılı değerlere sahip çıktı ve medeni bir görüntü vermeye çalıştı. Ancak Menahim Begin'in 1977 yılındaki seçim zaferinden sonra iş başına gelen hükümetler, en aşırı uçtaki Siyonistleri bünyesinde barındırırken aşırı milliyetçilerin etkili olduğu, ayrıca, ahlaki bir görüntü vermeyi tercih etmeyen veya uluslararası kamuoyunun beklentilerini takmayan bir yapıda oldu. Bu haliyle hükümet İşçi Partisi ile *Likud* arasında el değiştirdi veya ikisi arasında koalisyonlar kuruldu. Laik nitelikli bu sağcı kanada İsrailli/Yahudi köktendincilerin oluşturduğu dini nitelikli sağ da destek verdi. Söz konusu bu grubun yükselişi bölgedeki diğer köktendinci akımların yükselişine eşlik etti ve bu haliyle İsrail siyasi ve seçim arenasında güçlü yeni bir oyuncu olarak belirdi.

İsrail'deki bu artan militanlaşma ve aşırılıklar karşısında ABD yönetimleri herhangi bir ince ayar yapma ihtiyacı hissetmedi. ABD'nin böyle bir tavır sergilemesinin arkasında yatan başlıca neden Washington'da da buna paralel bir yapılanmanın olmasıydı. ABD'deki güç merkezleri de –gerek yönetim kanadı gerekse yasama kanadı olsun– İsrail'in uluslararası sponsoru olarak giderek artan ölçüde "Siyonistleşiyordu."

Arapların ve Filistinlilerin giderek daha ılımlı bir tavır takınması ve yapıcı bir pozisyon belirlemesi karşısında söz konusu bu tarafgirlik İsrail'in aldığı pozisyonla daha büyük bir tezatlığı gözler önüne seriyordu. Araplar ve Filistinliler, bu bağlamda, yerel halkların Avrupa sömürgeci güçleri karşısında aldıkları geleneksel tavırla kıyaslandığında istisnai nitelik taşıyan bir yaklaşım geliştiriyordu.

II

Arafat'ın Tarihi Barış Önerisi

FİLİSTİNLİLER, FİLİSTİN TOPRAKLARININ YÜZDE 78'İNDEN VAZGEÇİYOR

Genel hatlarıyla Avrupalıların imparatorluk sınırlarından çekilişleri yerli halkla yabancı patronları karşı karşıya getiren çatışmalar tam bir zafere ve sömürgeleştirilmiş halkların azat edildikleri bir sonuca yol açmıştır. Bu bağlamdaki çatışmalar kimi durumlarda şiddet dolu olmuş, kimi durumlarda ise barış koşullarının oluşmasıyla sonlanmıştır. Bu kriter uyarınca, yerleşimcilerden oluşan İsrail, var olmanın ötesine geçip büyüyerek başarıya ulaşmış ve bu haliyle eşine rastlanmayan bir örnek oluşturmuştur. Benzer özelliklere sahip diğer bütün örnekler sömürgecilik karşıtı hareketler nedeniyle ortadan kalkmıştır. Bu tür politikaların bir sonucu olarak bu bölgelere gönderilen güçler, Fransızların Cezayir'deki bir milyon *neferinin* başına geldiği gibi ya kanlı bir kurtuluş savaşıyla topraklardan dışarıya atılıyor ya da Güney Afrika'nın azınlıktaki beyaz yöneticileri gibi iktidarı çoğunluğun denetimine bırakmak zorunda kalıyordu.

Sömürgecilerin ürünü olan İsrail'in yerli kurbanları, *Silah ve Zeytin Dalı* kitabının yazılmasını izleyen çeyrek yüzyıl boyunca, Yahudi ulus-devletini ve var olma hakkını tanıdılar. Gerek uluslararası hukuktan gerekse yerleşik sömürgeci karşıtı kurallardan hareketle hakları olan şeylerden vazgeçtiler. Bu bağlamda ellerinden zorla alınmış topraklar üzerindeki haklarından, mültecilerin geri dönüş hakkından ve Siyonist-sömürgeci yapının göç düzeninin yıkılmasını isteme hakkından, yerleşimlerin durdurulması ve siyasi kontrolün karşı tarafın eline geçmesini önleme hakkından da vazgeçmişlerdir. İsrail'in bu anlamda elde ettiği şey çok daha dikkat çekicidir zira İsrail'in kazanımlarının bir eseri olarak kurban konumuna düşenler sadece yaşadıkları topraklardan kovulan Filistinliler değil ama aynı zamanda ortak ulus düşüncesiyle Filistinlerle ortaklık kuran ve onların sömürge karşıtı hareketlerine sempati ile bakan Araplardı da. Davetsiz misafire karşı hissedilen kabullenme, gönüllülükten, ilgi ve alakadan veya iyi niyetten kaynaklanmıyordu. Araplar ve Filistinliler uzun ve kanlı bu çatışmanın her aşamasında –eğer ellerinden gelseydi– önce, devlet-kurulmasından-önceki Siyonizmi daha sonra da İsrail devletinin kendisini reddeder ve her ikisini de devre dışı bırakmayı tercih ederdi.

Dolayısıyla söz konusu bu kabullenme yenilgi, zayıflık ve mücadeleye devam etmenin bir sonuç vermeyeceğine ilişkin histen kaynaklanmıştır. Öte yandan, gerçi durumun bu şekilde devam etmesini kabul edenler bölge genelinde baskın bir nitelik taşısa da, söz konusu kabullenmenin bütünüyle hüküm sürdüğünü söylemek de imkânsızdır. Durumun böyle olamayacağını ve dolayısıyla, böyle saldırgan bir davetsiz misafirin aralarında sonsuza dek yaşayamayacağını düşünen çok sayıda Arap ve Filistinli "retçi" de vardı. Bunun da ötesinde kabullenme süreci de tamamlanmış değildi. Arap devletlerinin çoğu yaygın olarak kabul gören bir anlayışın eseri olarak sorunun "adil, kalıcı ve kapsamlı" bir antlaşmayla sonlandırılması gerektiği görüşünü benimsedi; ancak böyle bir uzlaşmaya sadece iki kez tanık olundu. Bu bağlamda Mısır 1979 yılında, Ürdün ise 1994 yılında İsrail'le kapsamlı ve kalıcı barış antlaşmaları imzaladılar. Benzer bir antlaşma ihtimali "Filistin", Suriye ve Lübnan bağlamında sadece bir niyetten ibaret olmaya devam etti.

Barış sağlama çabalarının kalbinde yatan Arap oydaşmasına göre İsrail'in 1967'de işgal ettiği ve halen de işgal etmeye devam ettiği Batı Şeria

ve Gazze'de bir Filistin devletinin kurulması gerekmektedir. Arapların çoğunlukta olduğu Doğu Kudüs bu devletin başkenti olacaktı. Bu konu 1993 tarihli Oslo Antlaşması ile esasa bağlanıyordu. Oslo Antlaşmasında bu resmi olarak ifade edilmiyordu ancak Filistinlilerin ve Arapların gözünde antlaşmanın özü bunu gerektiriyordu.

Antlaşma, Yaser Arafat'ın girişimlerinin zirve noktasını oluşturdu. Yaser Arafat, Bay Filistin olarak tanındığı 1960'larda dünya kamuoyunun önüne bir gerilla örgütü olan *El Fetih*'in lideri olarak çıkıyor ve benzeri örgütlerin liderleri gibi o da mutlak ve tavizkar olmayan bir yaklaşım sergiliyordu: Filistin topraklarının tamamı "silahlı mücadele" yöntemiyle kurtarılacaktı. İsrail devleti sona erdirilecek ve söz konusu bu topraklarda kalmasına izin verilecek Yahudiler Siyonist "işgal"den önce bu topraklarda yaşayanlar olacaktı. Arafat, böyle olmakla birlikte, 1973 Arap-İsrail savaşından sonra ve bunu izleyen barış sürecinin bir eseri olarak –"aşamalar doktrini" uyarınca– giderek daha ılımlı bir konum almayı tercih edecek ve İsrail'in varlığına bir şekilde devam edeceği bir çözümü kabul eden bir tavır sergileyecekti. Arafat, bu yolda ilerlerken, hem diplomasiye hem de şiddete başvuracaktı.

Bay Filistin, gerçekten de bir gerilla lideri olarak aldığı bütün stratejik ve askeri yenilgilerin ışığında ve özellikle de 1982'de Lübnan'dan kovulmasının bir eseri olarak artık silahlı bir mücadele yürütebilecek konumdan fazlasıyla uzaklaşıyordu.

Böyle olmakla birlikte, gözden düşmüş gibi bir durumda olduğu Tunus sürgünündeyken yıllar sonra 1987 yılında halkı –en azından kayda değer büyüklükteki bir kitle– Arafat'ın yardımına koştu.

Bu insanlar Batı Şeria ve Gazze'de ya hâlâ kendi evlerinde yaşayanlar ya da 1948 yılından bu yana mülteci konumunda olmakla birlikte İsrail'in ilk sınırları dışında ancak tarihi Filistin topraklarında konumlanmış olan insanlardı. Filistin direnişinin belkemiğini Kalaşnikoflarla silahlanmış olan "dışarıdaki" Filistinliler oluşturmuştu. Arafat'ın gerillalarının tabanını esas olarak 1967 sonrası oluşan *Büyük*-İsrail topraklarının dışındaki mülteci kampları oluşturuyordu. "İsrail toprakları içinde yaşayanlar" esas olarak sessizliğe bürünmüş durumdaydı ve Diaspora'daki kardeşlerinin bir sonuç üretmesini bekliyorlardı; ancak Arafat'ın yenilgileri ve elindeki güçlerin dağınık halde olması nedeniyle

hiçbir zaman bir sonuç üretilemiyor ve böyle bir sonucu üretecek bir konumda da kesinlikle bulunmuyorlardı. Sonuç olarak yirmi yıl süren işgalin verdiği kızgınlıkla meseleyi kendi ellerine almaya karar verdiler ve sürgündeki liderliğin bir tetiklemesi olmaksızın kendiliklerinden ayaklanıp *İntifada* adı verilen harekete giriştiler. Söz konusu bu ayaklanma, 2000 yılında patlak veren ve dünya genelinde daha çok ses getiren ikinci *İntifada* hareketinden farklı olarak esas olarak şiddet içermeyen silahsız bir ayaklanma oldu. Bu bağlamda "taşlarla girişilen bu ayaklanma" "dışarıda yaşayanların" Kalaşnikoflarla giriştikleri eylemlere kıyasla İsrail toplumu ve uluslararası kamuoyu üzerinde siyasi açıdan daha fazla etki yaptı. Bu hareket, Amerikalıların gözünde herhangi bir davanın gayri meşru görülmesine yol açacak şekilde bir "terörist" girişim olarak sunulamayacaktı. Bunun da ötesinde İsrail'in *İntifada*'ya verdiği acımasız yanıt uluslararası alandaki itibarını zedeledi. Ayaklanmanın ilk başlarında dönemin savunma bakanı İzak Rabin'in belirlediği "güç, kudret, dayak" politikası elleri kelepçelenmiş ve bağlanmış adamların kasıtlı ve sistematik olarak kemiklerinin kırılması sonucunu beraberinde getirdi ve gerçekten de bu politikalar böyle bir sonucu üretmek için geliştirilmişti.[1] Seçkin askerlerden oluşan *Givati* Tugayı'nın komutanı askerlerine "olaylara karışanların ellerini ve bacaklarını kırmaları ve bu sayede koşup taş atacak hallerinin olmaması yönünde emir veriyordu."[2] Söz konusu bu uygulama *Golani* adındaki bir başka birlik söz konusu olduğunda öylesine kurumsallaşıyordu ki kemik kırmalara, "eğitim" amaçlı olduğu düşüncesiyle, sağlık görevlilerinin de tanıklık etmesi ve "geri dönüşü olmayan sağlık sorunlarının oluşmasının" önüne geçilmesi amaçlanıyordu.[3]

İntifada hareketini ve İsrail'in uluslararası ortamda düştüğü durumu fırsat bilen Arafat, giderek daha da ılımlı hale gelen konumu doğrultusunda harekete geçerek tarihi bir uzlaşma önerisini ortaya atmaya kendisini hazır hissetti. Filistinlilerin sürgündeki parlamentosu niteliğinde olan Filistin Ulusal Konseyi "iki devletli çözüm önerisini" resmen ilan etti. Filistin Ulusal Konseyi bunu izleyen süreçte, Filistinlilerin tarihi

1 Yossi Sarid, "The Night of the Broken Clubs", *Haaretz*, 4 Mayıs 1989, İsrail Basınından Çeviriler (Merhum İsrail Şahak'ın uzun yıllar hazırladığı aylık yazılar ki, yazılara Şahak'ın notları ve yorumları da eşlik etmiştir; kitapta bu yazılar bundan sonra Şahak, *Çeviriler* olarak anılacaktır.)

2 *Jerusalem Post*, 3 Şubat 1989, kaynak yazı yazarlığını Joost Hiltermann'ın yaptığı "Human Rights and the Mass Movement: The First Year of the İntifada" kitabıdır, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, sayı 71, Bahar 1999.

3 *Haaretz*, 1 Ekim 1990, Şahak, *Çeviriler*

Filistin topraklarının yüzde 22'sinde bir Filistin devleti kurulması amacı doğrultusunda barışçıl yollarla mücadele etmesine, geriye kalan –ve aslında tarihi olarak kendilerine ait olan– yüzde 78 büyüklüğündeki toprakta ise 1948 yılındaki topraklarını da içerecek şekilde İsrail'in var olması gerektiğine karar verdi. Filistin Kurtuluş Örgütü bundan birkaç hafta sonra mücadele yöntemi olarak "terörizmden" vazgeçtiğini ve İsrail'in var olma hakkını tanıdığını ilan ettiği bir açıklamayı Cenevre'de yaptı. Filistin Kurtuluş Örgütü bunun sonucu olarak Amerika Birleşik Devletleri ile uzun süredir kurmak istediği "diyalog" hattını kurmuş oluyordu. Bir sözcü söz konusu gelişmeyi Filistinliler'in "dünyaya açılmasını sağlayan pasaport" olarak nitelendirecekti.

Böyle bir öneri Filistinliler için bir kumardı ve bir sonuç üretmedi, zira Araplar ve Filistinliler zayıf bir konumda olmaya devam ediyorlardı. İsrail'in gözünde Arafat iflah olmaz bir terörist olmaya devam ediyor ve Washington da giderek derinleşen tarafgirliğinin bir eseri olarak İsrail'in beklentilerinin tersi yönünde hareket etmeye yaklaşmıyordu.

Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ın Kuveyt'i işgali ve Kuveyt topraklarının kurtarılmasını beraberinde getiren ve ABD öncülüğündeki uluslararası bir gücün düzenlediği Çöl Fırtınası harekatı sonrasında, bölgedeki etkinliğinin arttığı bir ortamda, 1991 yılında Madrid'de uluslararası bir konferans topladı. İsrail ve Arap komşuları Madrid'deki masa etrafında ilk kez yüz yüze geldi. Konferansa Filistinliler de katıldı ancak masada yer almak için büyük tavizler vermek zorunda kaldılar. Masanın etrafında *hangi* Filistinlilerin olması gerektiğine ABD'nin mutlak desteğini alan İsrailliler karar verdiği için sadece Arafat değil, hiçbir FKÖ üyesi konferansa katılamadı. Gündemi de büyük ölçüde İsrailliler belirledi. İsrailliler, Filistinlilerin "kendi geleceklerini belirleme" hakkına sahip oldukları anlamına gelecek herhangi bir konu başlığını ele almayı reddettiler, oysa bu hak 20. yüzyıl koşullarında diğer bütün halklara tanınıyordu.

Madrid ve bunu izleyen Filistin-İsrail görüşmeleri bir sonuca varmadı. Arafat biraz daha yalnızlığa itildi, ta ki Filistinli müzakerecilerin arka planında Amerikalıların bile haberdar olmadığı bir etkinlik sergileyerek gizli görüşmeler yürütünceye dek. Bu görüşmelerin sonucu olan Oslo Antlaşması dünyayı şaşkınlığa uğratacaktı.

OSLO ANTLAŞMASI

Arafat 13 Eylül 1993'te dünya çapında bir devlet adamı ve Sedat ayarında bir barış yanlısı kişi unvanını kazandı. Beyaz Saray'ın bahçesindeki bir imza törenine katılan bir zamanlar İsrail'i yeryüzünden silmek için kutsal bir davaya girişen "terör başı" 64 yaşındaki Arafat, Yahudi Devleti'nin başbakanı İzak Rabin ile el sıkıştı.

İki lider, "yeni tarihçilerden" Avi Şleym'in ifadesiyle "Filistin'de yaşayan Araplarla Yahudiler arasındaki yüz yıllık anlaşmazlığın en önemli açılımı" olan bu girişimin bir eseri olarak bölgenin jeopolitik haritasını yeniden çiziyorlardı.[4] Bu antlaşma, Siyonistlerin bölgeye yerleşmesinden itibaren iki halk arasında karşılıklı inkârı beraberinde getiren tarihi anlaşmazlık açısından tarihi bir uzlaşma anlamına geliyordu –ya da en azından o günlerde böyle görünüyordu. İlk defa olmak üzere bu iki grup, birbirlerinin var olma ve Filistin topraklarında yaşayan halklar olarak kendi geleceklerini belirleme hakkına sahip olduklarını kabul ediyorlardı.[5] Filistin'in gerçek sahibinin kim olduğu konusundaki ideolojik anlaşmazlığı bir kenara bırakırken toprakların paylaştırılması anlamına gelecek pratik bir çözüme yöneliyorlar ve Ürdün Nehri ile Akdeniz arasındaki toprakların paylaşımı meselesine eğiliyorlardı.

Oslo Antlaşması, Avrupalı sömürge güçlerinin eseri olan bütün yapıların giriştiği türden bir sömürgesizleştirme sürecinde ilk ve resmi bir adım niteliği taşıyordu. Böyle olmakla birlikte –aynı zamanda– Yahudi devletinin kuralı ispatlayan büyük bir istisnayı oluşturduğu bir ortamda, Oslo Antlaşması aynı zamanda sonuçları itibarıyla sınırlı olan bir son adım anlamına da gelecekti. Tarihi açıdan bakıldığında, gerçek anlamda taviz verenler yine Filistinliler oluyor, İsrail'in mutlak anlamda kazanan taraf olduğu bir ortamda Filistinliler kaybeden taraf oluyordu. Arafat kendi çapında nefes kesici bir geri adım atıyordu. Enver Sedat, Arafat'ın attığı geri adımla kıyaslandığında çok daha az taviz veriyordu ancak buna rağmen Arafat, Oslo'dan 16 yıl önce İsrail ile barış anlaşması imzalayan Sedat'ı 'döneklikle' suçluyordu. Arafat'ın tarihi olarak Filistinlilere ait olduğu düşünülen toprakların yüzde 78'inden vaz geçmesi önceden öngörülebilir

4 Şleym, "Oslo Accord", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, sayı 91, Bahar 1994

5 Ayrıntılı bir şekilde bakıldığında aslında burada bir mütekabiliyet bulunmadığı söylenebilir zira FKÖ İsrail'in var olma hakkını tanırken, İsrail, FKÖ'nün Filistinlilerin meşru temsilcisi olduğunu kabul ediyor ancak Filistinlilerin kendi geleceklerini belirleme hakkına sahip olduğunu kabul etmiyordu.

bir adımdı. Fakat Arafat ayrıca, 1948 ve 1967 yıllarında evlerini terk etmek zorunda kalan ve Filistinli nüfusunun yarısını oluşturan mültecilerin "Geri Dönüşü" ile ilgili talebinden de vaz geçiyordu, oysa başından beri Arafat'ın mücadelesi bu insanların evlerine geri dönmesi düşüncesine dayanıyordu. Arafat, FKÖ bürokrasisinin üyeleri ve diğer üst düzey yetkilileri ile birlikte evine geri dönecek ve bu topraklarda kurulacak geçici ve özerk nitelikli Filistin Yönetimi'nin başına geçecekti. Ancak Filistin Diasporası açısından Arafat ve yandaşlarının *dönüşü*, kendileri için bu ihtimalin ortadan kalkması anlamına geliyordu.

Bunun da ötesinde Arafat elindeki iki güçlü kozdan da vaz geçiyordu, bunlardan biri fiziki diğeri ise diplomatik nitelikliydi. Arafat bir yandan her türlü şiddet yönteminden vaz geçiyor ve bu haliyle bir yandan kurtarıcı diğer yandan da işbirlikçi konumuna geçiyordu. İsrailliler açısından güvenlik konusu Oslo görüşmeleri bağlamında vaz geçilemez bir unsur olarak beliriyordu ve antlaşma hükümleri uyarınca Arafat bu işi İsrailliler adına üstlenmiş oluyordu. Filistinlilerin İsrail'in inkâr ettiği hakları elde etmek için mücadele yürütme hakları İsrail'in "barış ve güvenlik içinde var olma" hakkı karşısında ikincil bir konuma düşüyordu. Arafat'ın kurmasına izin verilen "güçlü polis gücü"nün tek *varlık nedeni* İsrail'in "güvenliği"ni tehdit edebilecek olan göstericileri "disiplin altına alma" görevine dayanıyordu. Arafat, diğer taraftan da, Filistinlilerin davasının geri dönüşü olmayan uluslararası meşruiyetini güvence altına alan Birleşmiş Milletler kararlarını da bir kenara bırakıyordu. Buna ek olarak antlaşma da aslında tamamlanmış bir anlaşma değildi. Arafat söz konusu bu iki alandaki geri adımları, karşılığında hiçbir şey almadan ya da en azından hiçbir garanti olmadan, atıyordu.

Arafat, beklenebileceği gibi, aslında durumun böyle olmadığını anlattı ve Oslo Antlaşması'nda öngörülen beş yıllık "geçiş süresinin" bütün anlaşmazlığı çözecek koşulları beraberinde getireceği konusunda halkına güvence verdi. Böyle bir nihai çözüme ulaşma yolunda "geçici düzenlemeler" hakkında bir dizi müzakere yürütülecek ve daha sonra mültecilerin geri dönüşü gibi "kalıcı nitelikli temel sorunlara" ilgilenilecekti. Müzakerelerin ilerlemesi ve İsrail'in geri çekilmesinin bir sonucu olarak Gazze'nin bir kısmı ile Batı Şeria'nın Eriha kentinde hayat bulacak olan geçici Filistin Yönetimi, toprakların tamamına yayılacak olan bir büyüklüğe aşamalı olarak erişecekti. Arafat'ın yuvarlamaya

başladığı kar topunun ivmesi sözde geri dönülemez sonuçları ortaya çıkaracaktı. Devlet olma yolunda ilerlerlerken artık hiçbir engel bu hayalin önünde duramayacaktı. Arafat gelecekteki başkent olan Doğu Kudüs'ün minareler ve kulelerle var olan halini hayalinde görmeye başlamıştı bile.

Arafat'ın hayali buydu ancak uygulamada durum bu sonuçları beraberinde getirmedi. Amerika'nın desteklediği barış süreci bu hayalin aksini ortaya çıkardı. Kendi ayrı anlaşmasında Sedat, İsrail ile ikili bir antlaşma imzalarken zorunlu bir savaş hilesini sineye çekmek zorunda kalıyordu. Bu bağlamda "kalıcı nitelikli sorunların" en sona bırakılmasını kabul ediyordu. Ancak Filistin ve İsrail söz konusu olduğunda erteleme Filistinlilere rağmen yapılıyordu. Bu her zaman için doğruydu ancak Oslo ile birlikte bu durum daha da perçinleniyordu. Arafat'ın Oslo'da vazgeçtikleri göz önüne alındığında güçler dengesi çok daha ileri bir boyutta İsrail'den yana ağır basacaktı.

Arafat'ın ilan ettiği kıymetli "ivme" aleyhine işledi. "Geçici düzenlemeler", Arafat'ın beklediği gibi "nihai statü" aşamasına ulaşılmasını sağlamak yerine İsrail'in beklentileri doğrultusunda şekil aldı. "Şimdi alabildiğini al gerisinin peşinde sonra koşarsın" mantığıyla hareket eden Arafat giderek daha fazla taviz vermek zorunda kaldı ve izlediği bu yöntemin bir sonucu olarak halkına vaat ettikleriyle gerçekte elde ettikleri arasındaki uçurum giderek genişledi. Kendisine koyduğu ve örneğin geniş Filistin topraklarının çok küçük bir parçasında devlet kurmak gibi en makul hedef bile giderek ulaşılamaz bir hale geldi. Bunun yanı sıra İsrail, tarihi uzlaşmanın gereklerini samimi bir şekilde yerine getirmek yerine, bitip tükenmek bilmeyen, çetin ve zorlu müzakereleri, 1967 sonrası *Büyük* (İsrail) sınırlarını sağlamlaştırmak için kullandı.

Bu bağlamda İsrail, sözüm ona kurulmakta olan Filistin devletini espri konusu yapacak bir şekilde, "gerçek hayatta" daha fazla Sinonist içerik taşıyan ve sömürgeciliğin yanı sıra genişlemeci bir teması olan geleneksel politikalarını herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan uygulamaya devam etti. Yahudi yerleşim merkezlerinin kurulması ve bunun bir sonucu olarak Filistinlilerin mağdur edilmesi her zaman için bu politikaların merkezinde bulunmuştur. İşgal altındaki topraklarda hali hazırda kurulmuş olan Yahudi yerleşim merkezleri uluslararası hukuk açısından gayrimeşru bir konumdaydı ve bu haliyle Birleşmiş Milletler tarafından defalarca kınanmıştı. Gerek Filistinlilerin gözünde gerekse dünyanın geri

kalanının çoğunluğunun gözünde Oslo Antlaşması uyarınca bu yerleşim merkezlerinin boşaltılması veya son aşamada Filistinlilerin denetimi altına girmesi gerekiyordu. Antlaşmanın imzalanmasının bir sonucu olarak bütün yeni yerleşim merkezi inşaatlarının durdurulması İsrail'in toprakların paylaştırılmasına verdiği desteğin elle tutulur tek unsurunu oluşturuyordu. Bunun bir eseri olarak Filistinliler de kendilerine ait olduğunu kabul ettikleri topraklarla sınırlı bir anavatana sahip olacaktı. Yahudi yerleşim merkezlerinin inşa edilmeye devam edilmesi ise Filistinlilerin bu beklentisine karşı indirilen en ağır darbe oldu.

Yerleşim merkezlerinin inşaası bir intikam duygusuyla devam etti. Yazılı olarak belirtilmese de Oslo Antlaşmasının özü, Batı Şeria ve Gazze'nin "bütünlüğü ve statüsünde" Filistinlilerin aleyhinde olacak şekilde bir değişiklik yapılmamasını öngörüyordu. Böyle olmakla birlikte bizzat Rabin, fiili olarak, antlaşmadaki bu özün yerleşim merkezleri için geçerli olmadığını ilan etti: "Toprak konusunda değil ama bir bölünme yapabileceğimiz ve dolayısıyla Yahudi yerleşim merkezleri ile Filistinlilere ait olacak olan topraklar hakkında müzakere edebileceğimizi onlara söyledik."[6] İşçi Partisi hükümetleri resmi olarak Oslo'yu desteklemekle birlikte 1993'ten günümüze kadar *Likud*'a kıyasla Yahudi yerleşim merkezlerini daha istekli bir şekilde geliştirmiştir; bu bağlamda *Likud* resmi olarak böyle bir politikayı desteklese bile açık bir şekilde tiksinmiştir. Yahudi yerleşim merkezleri konusu artan hırs ve uzlaşmazlığın ölçütüydü. 1967 ile 1982 yılları arasında Batı Şeria ve Gazze'deki Yahudi yerleşim merkezlerine yerleşenlerin sayısı 21.000 ile sınırlıydı. 1990 yılında bu sayı 76.000'i buldu. 2000 yılı itibarıyla ise bu sayı 213.000'e ulaşıyordu ve İsrail'in ilhak ettiği Arapların çoğunlukta olduğu Doğu Kudüs'e yerleşen 170.000 Yahudi bu sayıya dâhil değildi. Aralarındaki özel yollar, istimlak veya askeri alan için ayrılan topraklarıyla birlikte yerleşimlerin oranı bugün Batı Şeria'nın yüzde 59'una denk düşmektedir. Bu topraklarda iki milyon Filistinli yaşamaktadır; 7.000 yerleşimci ise Gazze'nin yüzde 20'sini denetim altında tutarken 1,1 milyon Filistinli 140 kilometre karelik bir alana sıkışmıştır; bu haliyle Gazze dünyanın nüfus yoğunluğu en yüksek olan bölgesidir.[7] O sıralarda dışişleri bakanı olduğu halde General Ariel Şaron tipik bir açık sözlülükle ve hükümetinin yasalara karşı saygılı

6 Yitsak Rabin, "Peace in the Order of Priorities", *Israeli-Arab Negotiations: Political Positions and Conceptual Frameworks*, Editör Tamar Harman ve Robin Twite, Tel Aviv, Papyrus, 1993 (İbranice), *Filistin Araştırmaları Dergisi*'nde aktarılmıştır, sayı 117, Sonbahar 2000.

7 *Israeli Settlements in the Occupied Territories: A Guide*, Ortadoğu Barış Vakfı, Mart 2002

olması gereken konumunu hiçe sayarak "Yerleşimleri genişletmek için herkesin harekete geçip, karşısına hangi tepelik alan çıkarsa ele geçirmesi gerekiyor çünkü şimdi alacağımız her şey bizim, almadıklarımız ise onların olacaktır" diyordu.[8]

Filistinliler anavatanlarının geride kalan kısımlarının da ellerinden alındığına tanıklık edip koşulları bir nebze olsun hafiflemeyen işgalin bedelini ve aşağılamasını tecrübe ederken toplumsal bir patlama her koşulda kaçınılmaz bir hale geliyordu. Söz konusu toplumsal patlama 2000 yılının temmuz ayında gerçekleştirilen Camp David zirvesinden hemen sonra geldi; Camp David'deki bu ikinci zirve Ortadoğu barış çabalarında 22 yıl yıl önce ilk büyük bir açılımın gerçekleşmesine yol açan şeyin bir daha tekrarlanması için yapılan yeni bir girişimdi. Söz konusu bu zirveye Başkan Clinton başkanlık etti ama esas fikir babası İsrail Başbakanı Ehud Barak'tan başkası değildi. Beklenebileceği gibi, Oslo Antlaşması'nın geçici aşamalarını düzenleyen hükümlerinde bir tıkanma yaşanıyordu, dolayısıyla Barak hem bu antlaşmanın hükümlerinin hem de nihai statüyle ilgili görüşmelerin tek seferde yapılacak son ve büyük bir toplantıda ele alınmasını önerdi. Barak, Clinton'ın da onayıyla Arafat'a ya tamamıyla kabul edeceği ya da toptan reddedeceği bir uzlaşma önerdi.

İsrail'in o güne kadar yaptığı veya yapacağı "en cömert teklife" karşılık olarak Filistinlilerin diğer bütün isteklerinden vaz geçmeleri isteniyordu. Anlaşma "yüzyıllık anlaşmazlığın sonunu" getirecek ve İsrail'in bölgeyle bütünleşmesi yolunda tam ve resmi bir varlık kazancı olarak paha biçilemez bir nitelik taşıyacaktı.

Bu belki İsrail'in yaptığı en cömert teklifti ama aslına bakılırsa Filistinlilerin tarihi anlamda Oslo'da sergiledikleri cömertlikle karşılaştırıldığında hiç de cömert sayılmazdı. Barak, bir yandan Arafat'ın teklif ettiği tarihi Filistin topraklarının yüzde 78'inden daha fazlasını diğer yandan da kurulacak bir Filistin devletinin acınacak halde ve aslının gölgesi niteliğinde olmasını sağlayacak bir dizi ideolojik veya güvenlik bağlantılı taviz istiyordu. Filistinlilere "vermeye" hazır olduğu şey İsrail'in doksanların başlarında ve ortalarında iddia ettiği yüzdelerden çok daha az bir büyüklüğü ifade ediyordu. Çünkü Batı Şeria'nın boyutlarının hesaplanmasından önce belli bölgeleri değerlendirme dışında bırakıyordu. Bu bölgelere bütün toprakların yüzde 5,4'ünü oluşturan ve tek taraflı olarak

[8] *Fransız Haber Ajansı*, 15 Kasım 1998

genişletilen Doğu Kudüs de dâhildi.[9] İsrail, Yahudi yerleşimlerinin büyük bölümünü egemenliği altına almak amacıyla Filistin devletinin kurulacağı toprakların içlerine kadar giren değerli ve stratejik önemdeki toprakları denetimi altına alacak ve bu haliyle Filistin devletinin birbirinden kopuk üç kanton üzerinde yerleşmesi sonucu ortaya çıkacaktı. Bu bağlamda bir kantondan diğer kantona gitmek ya da mal taşımak isteyen Filistinliler, İsrail topraklarından geçmek zorunda kalacak; İsrail ise dilediği zaman bu yolları kapatma yetkisini elinde bulunduracaktı. Bu ve diğer zorlama ve onur kırıcı düzenlemeler Filistinlilerin sona erdirmek istedikleri işgalin etkilerini sürekli kılacak bir etki yapacaktı. Camp David herhangi bir anlaşma olmadan sonlandı.

İNTİFADA

Camp David'den iki ay sonra 29 Eylül 2000'de ikinci *İntifada* patlak verdi. Sağcı siyasi rakibi General Şaron ve bir grup *Likud* üyesinin 2.000 asker ve Apache helikopterlerinin koruması altında İslam'ın üçüncü en kutsal yeri olan El Aksa ve Kubbetüs Sahra'nın bulunduğu Tapınak Tepesi'nde "burası bizim hakkımızdır" diye kasıtla kışkırtıcı bir şekilde dolaşmalarını sağlayan Ehud Barak, *İntifada*'yı kendi amaçları için mi ve ne ölçüde tetiklemiştir veya Arafat umutsuz derecede zayıflamış olan elini diplomatik açıdan güçlendirmek için *İntifada*'ya cesaret mi vermiştir, bunlar tarihsel tartışma konuları olarak durmaktadır. Bunlardan hangisi olursa olsun ikinci *İntifada* hareketi zaten başlayacaktı. *İntifada* kendiliğinden başlayan bir halk ayaklanması olarak önce İsrail işgaline karşı bir hareket olarak ortaya çıktı. Ayrıca Oslo Antlaşması'nın da bu işgali sonlandırmayacağı kanaati yaygındı. *İntifada* bu haliyle sadece İsrail'e karşı bir hareket de değildi zira aynı zamanda, üstü kapalı olarak, Oslo Antlaşmasının işgalin sonunu getirebileceği hayaline kapılan Arafat'ı ve Filistin Yönetimi'ni de hedef alıyordu.

İntifada, esas olarak, Filistinliler'in "bağımsızlık savaşıydı" ve söz konusu bu bağımsızlık savaşı tarihi olarak onlara ait olan toprakların yüzde 22'si için veriliyordu. Bu harekete katılan ve aralarında *Hamas* ve *İslami Cihad* hareketine bağlı köktendinci "retçilerin" bulunduğu kesim

[9] Velid Halidi, *The Prospects for Peace in the Middle East*, Londra'da yapılan konuşma, 8 Ekim 2002.

hâlâ Arafat'ın eskiden savunduğu "tam bağımsızlık" fikrini taşıyor ve *İntifada* hareketinin şiddetin mantığından yararlanıldığı bir ortamda Cezayir tarzı bir mücadeleye dönüştürülerek, varoluş açısından "ya hep ya hiç" türü bir niteliğe kavuşabileceğini umuyordu. Ancak *İntifada* hareketinin ana gövdesini oluşturan grup, mücadelenin yüzde 22'lik kesim için verilmesi gerektiğini defalarca ve kesin bir dille ilan ediyordu. Bu grubun başını daha sonra İsrail cezaevlerine konulacak olan Marvan Barguti gibi isimler çekiyordu. Barguti gibi liderlere "genç muhafızlar" deniyor ve bu isimler *Tanzim* veya *El Aksa Tugayları* gibi gruplara liderlik ediyordu. Söz konusu bu gruplar Arafat'ın bir dönem lideri olduğu *El Fetih* grubunun kolları niteliğindeydi. Bu genç liderler bağımsız devletlerinin İsrail ile birlikte var olmasını istiyor ve İsrail'in imhasını öngörmüyorlardı.

Amaç Oslo'yu hayata geçirmek idiyse, bu koşulları sağlamak için şiddete yeniden başvurmak Oslo maddelerinin ihlali anlamına geliyordu. İkinci *İntifada* hareketi gaddarca bir nitelik de taşıyordu. Filistinlilerin mücadelesine gölge düşüren terörizm "şehadet operasyonları" adı verilen eylemlerle birlikte yeni ve barbarca bir boyuta taşındı. İntihar ya da benzeri eylemlere daha önce de başvurulmuştu.[10] Böyle olmakla birlikte intihar saldırıları Filistinlilerin başlıca, sistematik ve stratejik olarak kullandıkları bir silaha ikinci *İntifada* sırasında dönüştü ve bu silahı esas olarak İslami militanlar kullandı, ne var ki diğer gruplar da bu silaha başvurabiliyordu. Genç erkeklerin –ve kadınların– canlarını bu şekilde verme biçimi tek başına kişisel olarak açmaza girmelerinin ve bu haliyle fanatizmi beslemelerinin bir sonucu değil ama aynı zamanda bütün toplumun kendisini bu şekilde hissetmesinin sonucuydu ve bu bağlamda toplum bu ürkütücü saldırıları düzenleyecek çok sayıdaki evladını ortaya atıyordu. Bu saldırıların meşru olduğunu düşünen kesimin gözünde Filistinlilerin stratejik ve askeri dengeyi en azından bir ölçüde kendi lehlerine çevirmenin tek yolu intihar saldırılarından geçiyordu zira Filistinliler, onların gözünde, teknik, örgütsel ve diplomatik açıdan son derece zayıf konumdaydı.

Bu bakış açısının bazı açılardan yerinde olduğu söylenebilir. Bombalı saldırılar İsrail'i temelinden sarstı ve yol açtıkları zarar özellikle psikolojik açıdan çok derindi. Öte yandan, sonuç itibarıyla, işe yaramadılar. İntihar saldırıları ahlaki açıdan tiksindirici olmanın yanında operasyonel olarak ters tepen bir etkiye sahipti. Kimi Filistinlilerin gözünde şiddet

[10] Bakınız *Silah ve Zeytin Dalı* sayfa 508.

ancak ve ancak söz konusu bu "bağımsızlık savaşının" kendisine biçtiği topraklardaki eylemlerle sınırlı kalmalıydı ve bu haliyle sadece askerleri ve yerleşimcileri hedef almalıydı zira söz konusu bu iki grup sona erdirilmek istenen işgalin devam etmesinde hem sembolik açıdan hem de araçsal olarak rol alıyordu. Soğukkanlılıkla bakıldığında, belki tersi yönünde olmalıydı ama uygulamada mücadelenin sömürgecilik karşıtı meşruiyetini zedeliyordu. İntihar eylemlerine karşı gerek İsrail'de gerekse dünya genelinde duyulan büyük tepki İsrail'in işini kolaylaştırıyordu. Bu bağlamda İsrail, intihar eylemlerinin yarattığı atmosferi kullanarak elindeki açık ara üstün olan, ileri teknoloji ürünü ve Amerika tarafından tedarik edilen şiddet makinasını, ayaklanmayı bastırmak için daha rahat bir şekilde kullanabiliyordu.

Yapılan hata, ne kadar anlaşılabilir olursa olsun, öylesine vahimdi ki, bu haliyle şiddete ilk başvuran taraf aslında İsrail oluyordu ve söz konusu bu şiddet son derece orantısız bir şekilde ortaya çıkıyordu. Şaron'un ziyaretinin hemen sonrasında ordu birlikleri barışçıl gösteri yapan kalabalıkların üzerine ateş açtı ve büyük çoğunluğunu çocukların oluşturduğu çok sayıda Filistinli sivil can verdi. Ölen Filistinlilerin sayısı benzer bir kaderi paylaşan İsraillilere oranla çok daha yüksekti. Bu kasıtlı bir girişimdi ve bu haliyle hükümetten ziyade ordunun icraatının bir sonucuydu. *Maariv* gazetesi yazarlarından Ben Kaspit "*İntifada* patlak verdiğinde bir şey açık bir şekilde gözler önüne serildi" diyor ve şunları yazıyordu: "İsrail, ordusu olan bir devlet değil, devleti olan bir ordudur... İsrail Ordusu yıllardır bu *İntifada*'nın olmasını bekledi ve eylemler başlar başlamaz bütün hıncını Filistinliler'den çıkardı; Filistinliler kendilerine neyin vurduğundan haberdar bile değillerdi... Askeri istihbaratın başındaki isim olan General Amos Malka, Bölge İstihbarat Subayı olan Yosi Kopperwasser'a 'Söyle bana, *İntifada*'nın başlamasından bu yana İsrail Savunma Güçleri ne kadar mermi kullandı' diye sorar. Kopperwasser'ın bu konuda en ufak bir fikri yoktu. Malka kendisinden bu konuyu araştırmasını ve rakamı belirlemesini istedi. Öğle saatlerinde cevap geldiğinde orada hazır bulunan subayların beti benzi attı. İlk birkaç gün içinde İsrail Savunma Güçleri Batı Şeria'nın Judea ve Samarya bölgesinde 700.000, Gazze'de ise 300.000 kadar mermi ve benzeri mühimmat kullanılmıştı.

Merkez Karargah'dan birisi daha sonra esprili bir şekilde operasyonun adının 'her bir çocuk için bir kurşun' olması gerektiğini söyledi."[11]

[11] *Maariv*, 21 Kasım 2002

Filistinli üst düzeyde bir yetkili İsrailli mevkidaşlarına yönelik olarak "Neler oluyor size?" diye soracak ve "Oyunun bütün kurallarını ihlal ediyorsunuz!" diyecekti. Böyle olmakla birlikte ordu ateş açmaya devam etti ve esas olarak keskin nişancıları kullandı.[12] Filistinliler derin bir şekilde şoke oluyordu ve bunun intikamını acı bir şekilde almak istiyorlardı. Bütün bunlar Filistin şiddetinin daha etkili ve ölümcül olduğu bir süreci beraberinde getirdi ve şiddet sonuç olarak intihar eylemleri şeklinde zirve noktasına ulaştı. Filistin şiddeti şekil değiştirirken İsrail halkı Filistinlilerin cezalandırılması ve intikam alınması ekseninde saflarını sıklaştırdı. İsrail toplumu, her yerde sömürgeci toplumlara has olan ve bir tebaaya karşı geliştirilen aşağılayıcı bir yaklaşımın eseri olarak tipik sömürgeci bir sloganı benimsiyordu: "Bunların tek anladıkları dil güçtür." Barış sürecini canlandırmak için ellerinden geleni yaptıklarını düşündükleri için kendilerini haklı bulan İsrail solu, *İntifada*'nın –intihar eylemleri olmasa bile– bir ihanet anlamına geldiğini ve güvendikleri Arafat'ın vahim bir şekilde kendilerini hayal kırıklığına uğrattığını düşünüyordu. Ehud Barak'ın bir iddiasını destekleyen bu kesim "cömert önerisi" reddedilen Barak'ın, Arafat'ın "gerçek yüzünü gözler önüne serdiğini" düşünüyordu. Gerçek barış yanlıları ise neredeyse tamamen silindi. Sağdakiler ise haklılıklarının ispat edildiğini, Filistinlilerin zaten başından beri barış istemediğini düşünüyordu. Arafat, onların gözünde, İsrail'in "imha edilmesini" isteyen bir "katil" olmaya devam ediyordu. Sol ve sağın, kendilerine basit bir askeri çözüm öneren "kurtarıcı"yı iş başına getirmeleri için aradan uzun bir zaman geçmesi gerekmeyecekti. 2001 yılının şubat ayında yapılan genel seçimi büyük bir farkla Şaron kazandı ve Barak'ın yerini aldı. İsrail tarihinin en aşırı uçtaki ve savaşçı hükümeti iş başına gelmişti.

Silah ve Zeytin Dalı kitabında Şaron'un özel bir yeri vardır. Bunun tek nedeni Şaron'un İsrail davasına kendisini adamış önde gelen tipik uygulayıcılardan biri olması değildir. Şaron'un bu kitapta özel bir yerinin olmasının nedeni, söz konusu bu uygulayıcılar arasında İsrail davasının neredeyse bütün aşamalarına dâhil olmasıdır. Bu bağlamda Şaron, devletin ilk yıllarında "misilleme" saldırıları olarak anılan harekatlara dehşet saçan ve cani bir lider olarak katıldığı gibi Lübnan'daki Sabra ve Şatilla kamplarında sivillerin katledildiği saldırıya da katılmıştır ve bu nedenle uluslararası bir mahkemede "savaş suçlusu" sıfatıyla

[12] *Aynı yer.*

yargılanma ihtimali bulunmaktadır. Tüm bunlardan sonra Şaron artık başbakan sıfatıyla en büyük savaşına girecek ve İsrail'de bile çok az sayıda kişinin hayal edebileceği düzeyde bir pervasızlık, fanatizm ve zalimlik sergileyecekti.

Başbakanlığa önemsiz gibi görünen ataması ondan sonra gelecek korkunç olayların habercisiydi. Gerçekten de Şaron'un başbakanlık koltuğuna oturmasından sonradır ki *Hamas*, bir İsrailli askeri analistin değişiyle "Filistinlilerin İ-Bombasını" (İnsan Bombası) kullanmaya başlamıştır. Bu intihar saldırıları anlamına geliyordu.[13]

İntifada ve beraberinde gelen şiddet Şaron'a beklediği fırsatı sunuyordu. İsrail'in başında artık barış sürecinin 1978'de Camp David'de başlayan ve Oslo'ya kadar uzanan aşamalarının her birini reddeden bir lider vardı. Şaron barış sürecine İbranice'de *Eretz İsrail* olarak anılan İsrail Anayurdu'nun yeniden yapılandırılmasını öngördüğünü ya da en azından buna işaret ettiğini bildiği için karşı çıkmaktaydı. Söz konusu olan bu İsrail Anayurdu ana akım İsrail sağı tarafından algılandığı haliyle tarihi Filistin topraklarıyla sınırdaş bir nitelik arz ediyor ve söz konusu bu topraklar 1967 yılından itibaren tek ve bütün bir hale geliyordu. Oslo, Şaron ve onun gibi düşünen *Likud* üyeleri ile yerleşimciler, laik-milliyetçiler ve aşırı dindarların gözünde "İsrail'in başına gelmiş en talihsiz olaydı"[14] ve bu haliyle onların anladığı şekliyle Siyonizmin inkârı anlamına geliyordu.

Ortam harekete geçmek için uygundu. İsrail ordusunun Dikenli Tarla adı verilen bir harekat planını bir ihtimal 1996 yılında bile hazır hale getirdiği düşünülür. Planlanmış olan söz konusu harekatın uygulanması, açık bir şekilde belirtilmemiş olsa bile, Oslo sürecinin ve beraberinde getirdiği sonuçlar olarak, Filistinlilerin kendi geleceklerini belirleme hakkını teslim eden niteliği ile bu sürecin sonunda tarihi Filistin topraklarının bir bölümünde bir devlet kurulmasını ve ayrıca bu amaca ulaşmak için Arafat ve Filistin Yönetimi gibi unsurların bu oluşumun uluslararası alanda tanınmış meşru temsilcileri olarak kabul edilmesi durumunu ortadan kaldıracaktı. İhtiyaç duyulan tek şey bir bahaneydi. *İntifada* gerekli bahaneyi sunuyordu. Bu planın ateşli savunucuları ellerindeki bahaneyi kullanma konusunda öylesine istekliydiler ki *Hamas* veya *İslami Cihad* henüz ilk ciddi saldırılarını düzenleyip Kudüs'teki bir

13 Gal Lutf, "The Palestinian H-Bomb", *Foreign Affairs*, Temmuz/Ağustos 2002

14 Dominique Vidal, *Le Monde Diplomatique*, Ocak 2002.

bombalı saldırıda iki kişinin ölümüne yol açmadan önce harekete geçtiler. Kudüs'teki bu saldırı 2 Kasım günü gerçekleştiği saatlerde halihazırda 145 Filistinliye karşılık 14 İsrailli can vermiş durumdaydı. Başbakan Barak'ın talimatıyla güvenlik yetkilileri Arafat'ın tehdit olarak algılandığını ortaya koyan bir raporu 15 Ekim tarihinde hazırlamışlardı bile. Söz konusu bu raporda "Arafat'ın devletin güvenliği için ciddi bir tehdit olduğu ve ortadan kalkmasının yol açacağı zararın varlığından kaynaklanan zarardan daha az olacağı" belirtiliyordu.

Bunu, "Beyaz Kitap" adındaki 60 sayfalık bir kitapçık izledi. Kitapçık "*Sözünü Tutmayan Filistin Yönetimi: Bir Kötü Niyet ve Kötü Davranışlar Sicili*" başlığını taşıyordu. Arafat'ın "*İntifada*'yı organize etmekle" suçlandığı kitapçık, yaşanan olayların Arafat'ın "şiddet ve 'mücadele' seçeneğinden" hiçbir zaman vazgeçmediğini gösteren sayısız kanıtın sonuncusu olduğunu ve bu haliyle Filistinli liderin İslami teröre "yeşil ışık" yaktığını gösterdiğini yazıyordu. Kitapçık bu iddiayı kanıtlamak için ağırlığı olan herhangi bir kanıt sunmuyordu. Bunun da ötesinde söz konusu bu iddia *İntifada* öncesi yıllarda İsrail basınının sıklıkla yansıttığı bir şekilde bizzat İsrailli güvenlik yetkililerin Arafat hakkında söyledikleriyle tutarsızlık içindeydi. Söz konusu bu açıklamalara göre Arafat aslında İsrail'i Filistin kaynaklı şiddetten koruyan kişiydi. *Şabak* gizli servisinin başkanı Ami Ayalon 1998 yılında hükümete yaptığı açıklamada Arafat'ın "işini yaptığını, teröre karşı savaştığını ve *Hamas*'a karşı bütün ağırlığını kullandığını" söylüyordu. Bunun da ötesinde Arafat, *Hamaslı* teröristlerin öldürülmesi için talimat bile veriyor ve bu saldırılar kazaymış gibi gösteriliyordu. Bu haliyle Arafat, İsraillilerin kendileri için yaptıklarından daha iyi bir iş çıkartıyordu.[15]

Bu çerçevede, uzun bir süredir olgunlaştırıldığı anlaşılan bu Makyavelist plan sadece Şaron'un dâhil olduğu bir şey değildi; bu, İsrail'in "seçilmiş savaşları" olarak biliniyor ve Şaron'un benzer amaçlarla 1982 yılında Lübnan'ı işgal etmesi bunların son örneği olarak görülüyordu[16]; İsrail'in en açık sözlü yorumcusu olarak Tanya Reinhart, *Evil Unleashed* (Şer Salıverildi) adını verdiği araştırmasında böyle bir planın gizli köklerini, gerekçelerini ve yöntemini araştırıyordu.[17] Bu işin içinde generaller ve artık politikacıya dönüşen generallerden oluşan bir

15 Tanya Reinhart, "Evil Unleashed", *Media Monitors Network*, 17 Aralık 2001

16 Bakınız *Silah ve Zeytin Dalı* sayfa 585 - 636

17 Bakınız Reinhart, *A.g.e.*

zümre de bulunuyordu. Söz konusu bu kişiler giderek artan bir oranda İsrail'i ilgilendiren gerçek kararları alıyorlardı. Başbakanlık koltuğunu bırakmak üzere olan Barak da bu zümrenin bir üyesiydi. Barak, Şaron'un siyasi rakibiydi ancak aynı zamanda ona hayranlık duyan bir astıydı, ancak "en cömert barış önerisi" ayakta kalmayan bir isimdi. Bu haliyle, planı uygulamaya geçirme işi "1948 kuşağının" son ve efsanevi lideri olan Şaron'a düşecekti.

Şaron, planı göz kırpmadan giriştiği bir gaddarlıkla uygulamaya koydu ve bu haliyle sahip olduğu "Buldozer" takma adının ruhuna uygun hareket etti. Her şey, görüntüde, "meşru müdafaa" ve Filistinlilerin giriştiği terör eylemlerine "misilleme" adına yapıldı. Oysa gerçekte ihtiyaç duyduğu savaşa kavuşur kavuşmaz Şaron'un savaşı alevlendirmek ve devam ettirmek için elinden gelen her şeyi yaptığı ortaya çıkacaktı.

Şaron'un sürekli olarak ateşkes istediği ve ateşkesin barış sürecini yeniden canlandıracağını söylediği doğrudur ve keza bir çeşit "barış planı" olduğu da.

Böyle olmakla birlikte Şaron'un eylemleri ile sözleri çelişiyordu. Durum ne zaman sakinleşse, Filistinliler ne zaman ateşkese uysa, Arafat ne zaman *Hamas*'ı intihar eylemlerinden vazgeçirse Şaron bundan ürküyordu. Şaron, bu ürkmüş haliyle, ateşkesi kendisi ihlal ediyor ve Filistin terörünü kışkırtacağını bildiği türden eylemlere girişiyor ve bu bağlamda, örneğin, Filistinli aktivistlerin hedef alınmasını öngören ve "seçilmiş hedeflerin vurulması" olarak anılan türden saldırılara sıklıkla başvuruyordu. Şaron bunu defalarca yaptı. Bu öylesine bariz bir nitelik kazandı ki sebep ile bunun ortaya çıkardığı etki arasındaki ilişki Şaron'un halkına ve dünya kamuoyuna sunmak istediği görüntünün tersine döndü. Bu bağlamda İsrail saldırgan taraf haline dönüştü. Filistinliler ise saldırıya "meşru müdafaa" kapsamında "misillemede" bulunan taraf oldu. Şaron ateşkes istemiyordu, zira bir barış süreci de istemiyordu, zira aklındaki "barış planı"nın hem "barışın" hem de "sürecin" tam bir antitezi olduğu afişe olacaktı. Gelinen aşamada Şaron'un söylediği kadarıyla söz konusu barış planı barış süreci kapsamındaki 1991 Madrid konferansı ile Oslo ve bunu izleyen anlaşma ve müzakereleri yok sayıyor ve bunun yanında süresiz olması öngörülen başka bir "geçici" anlaşma ile var olan bütün Siyonist "koşullar" kutsanıyordu. Söz konusu bu geçiş sürecinde İsrail'in eli bunun benzeri olan sayısız geçici anlaşmayı ortaya çıkarmak konusunda serbest

kalıyordu. Şaron böyle bir barış planına inandığını gösterme zahmetine bile katlanmadı ve *İntifada* sırasında yaptığı bir açıklamada "Filistinliler ile barış yapma fikri saçmalıktır" dedi.[18]

Şaron'un tek istediği şey Oslo Antlaşmasını imha etmekti, kalkıştığı askeri harekat da bu amacı güttü. Düşük teknoloji ürünü Filistin terörüne karşı bir savaş yürüttüğü kisvesi altında kendi yüksek-teknoloji ürünü devlet terörünü uyguladı. Filistinliler vur-kaç tarzı gerilla eylemleri düzenleyip askerlere, yerleşimcilere veya İsrail topraklarındaki sivillere yönelik saldırıların yanı sıra otomobillerden ateş açmak, yol kenarına bombalar yerleştirmek ve ev yapımı havan toplarını kullanmak gibi yollara başvuruyordu. İsrail ise buna elindeki dev konvansiyonel askeri gücüyle karşılık verirken toplu cezalandırmalara gidiyor, sokağa çıkma yasakları uyguluyor, evleri arıyor, toplu tutuklamalar yapıyor, insanları iç çamaşırlarına kadar sokak ortasında soyuyor, kollarını numaralandırıyor, mülteci kamplarına acımasız bir şekilde baskınlar düzenliyor, evleri ve zeytinlikleri buldozerlerle yıkıyordu. Bu, bir tarafın silah olarak intihar eylemcilerini kullandığı diğer tarafın ise buna yoğun nüfusun yaşadığı bölgelere tanklar, askeri helikopterler ve F-16 savaş uçaklarıyla saldırdığı bir çatışmayı ifade ediyordu. Bu bağlamda bir taraf kasıtlı olarak dehşet saçarken diğer taraf kaçınılmaz olarak dehşet saçıyordu.

Şaron'un gözünde iki şey birbiri içine geçmişti. Şaron bir yanda Arafat'la olan kişisel, gladyatörvari hesabını görmek istiyordu zira Arafat, Şaron için tarihi bir düşmanlığı ifade ediyordu. Arafat da tıpkı Şaron gibi kariyerinin doruk noktasına ulaşmıştı. Arafat ile olan mücadelesinin ilk aşamalarında söz konusu bu "katili" hayatta bıraktığı ve ona bir gün için daha savaşma fırsatını verdiği için pişmanlık duyduğunu pek çok kez kamuoyuna açık bir şekilde ilan ediyordu. Şaron, öte yandan İsrail'in 1948 yılında kurulmasından bu yana varlığı karşısındaki en büyük tehdidi ortadan kaldırmak istiyordu. Şaron her bir terör saldırısından bizzat Arafat ve Filistin Yönetimi'ni sorumlu tutuyor ve sürekli olarak onları bu saldırıları sonlandırmaya çağırıyordu. Söz konusu bu terör eylemlerinden Arafat ve Filistin Yönetimi'nin sorumlu olmadığı aşikârdı. Onların böyle bir sorumluluğa sahip olmamalarının ve olamayacaklarının tek nedeni ise Şaron'un kendi eylemleriydi. Şaron, Ramallah'daki yönetim merkezinde Arafat'ı kuşatma altına aldı. Bu kuşatma uzun süre devam etti ve Arafat'ı, küçük düşürmenin yanında, bütünüyle felç etti. Bu kuşatmaların

[18] Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Mayıs 2001.

sonuncusu sırasında İsrail ordusu yönetim merkezini dinamitleyerek yerle bir etti ve sadece Arafat'ın ofisini ayakta bıraktı. Arafat'ın ofisi yıkıntının ortasında bir ada gibi kalıyordu. Daha sonra Arafat'ın iradesini ortaya koyma ihtimalini ortadan kaldıracak şekilde güvenlik kurumlarını ve polisi ortadan kaldırdı. Terör devam etti, zira gün Arafat'ın günü değildi; Şaron bunun bir zorunluluk olduğunu düşünüyordu. Arafat, İsrail'in kuşatmasına karşı ayakta kaldığı için bir gün kahraman oluyor, İsrail'le işbirliği yapmaya çalışmış bir lider olarak ise diğer gün vatan haini oluyordu. Terör Arafat'ı *hedef* alıyordu. Şaron, ezeli düşmanının artık "önemsiz" bir karakter haline dönüştüğünü söylerken bile Arafat'ın terörün başı olduğunu ilan ediyordu. Bu mantıklı bir gülünçlük olarak Şaron'un gerçek amacına zarar verecek bir durum ortaya çıkarıyordu. Benzer bir durum terörle savaşın gerekliliklerine aykırı bir şekilde İsrail askerlerinin giriştiği diğer eylemlerde de kendisini gösterdi ve ordu bu bağlamda, Filistinlilere ait sağlık, eğitim ve tarım bakanlıklarını yerle bir etti. Bilgisayarları, dosyaları ve Filistin halkına ait resmi kayıtları imha ettiler. Eşyaları paramparça ettiler, işyerlerini ve bankaları bastılar; kamu binalarını ve özel mülkleri yerle bir ettiler. Bunun da ötesinde Şaron'un yirmi yıl önce Lübnan'ı işgali sırasında başvurduğu türden şeyleri tekrarlayarak tuvaletlerin dışındaki her yere –yerlere, halılara, çocukların resimlerine, şişelere, çekmecelere, saksılara ve hatta fotokopi makinelerine– pisleyip, idrarlarını yaptılar.[19] Batı Şeria'yı birbirinden kopuk parçalara ayırdılar. Söz konusu bölgeler arasındaki trafik ve haberleşme uygulanması güç, tehlikeli veya son derece güç bir hale geldi.

Eve ya da işe yapılacak olan beş dakikalık yolculuklar artık beş saat alıyordu. İsrail ordusu Filistin ekonomisini dinamitlemişti, bunun bir eseri olarak işsizlik yüzde 60'ı buldu, halkın yüzde 70'i yoksulluk sınırının altına düştü, çocukların üçte biri yetersiz beslenme sorunu yaşamaya başladı. Ortadoğu'nun en eğitimli halkı olarak Filistinliler'in eğitimi ağır şekilde aksadı. Özetle İsrail ordusu Filistinliler için hayatı öyle bir hale getirdi ki kalmak için çok sağlam bir gerekçesi olan veya gidecek bir yeri olmayan herhangi bir kimse hariç herkes bu toprakları çoktan terk ederdi.

[19] Amira Hass, *Haaretz*, 6 Mayıs 2002; bakınız Kathleen Christson "İsrael, A Light Unto Nations?", *Counterpunch*, 11 Mayıs 2002

YENİ BİR *NAKBA* MI YAŞANIYOR?

Çok sayıda İsrailli gerçekten de Filistinlilerin bu topraklardan gitmesini uzun bir süredir istiyordu. İsrail'in en ünlü savunma bakanı Moşe Dayan'ın döneminden Şaron'ın görevde olduğu döneme[20] kadar geçen yıllar içinde, bürokratik, ekonomik ve her çeşit sosyal tacizin bir eseri olarak Filistinliler için "hayatı imkânsız kılmak"; Filistinlileri bu topraklardan sürmek isteyen İsraillilerin başvurdukları gizli bir yöntem oldu. Ne var ki bu yaklaşım başarıya ulaşmadı. Böyle olmakla birlikte acaba daha büyük çaplı olarak 1948'de ve daha sonra 1967'de gerçekleştirilen büyük sınır dışı etme eylemlerinin bir yenisinin yaşanmasını sağlamak için daha doğrudan ve güçlü yöntemlere başvurmak için doğru zaman gelmiş miydi? *İntifada*'nın nihai sonucu olarak yeni bir *Nakba* (Felaket) mı yaşanacaktı? Bu satırların yazıldığı sıralarda bu sorunun yanıtı bilinmiyordu ancak bu soruların sürekli olarak sorulması bile tek başına bir anlam taşıyor. İsrail'de ve dünya genelinde yeteri sayıda insan, o günlerdeki siyasi atmosferin, büyük bir kumarbaz ve büyük jeopolitik tasarımların yandaşı olan Şaron'u hiçbir zaman sona ermeyecek olan bir sorun için böyle bir çözümü benimsemeye itebileceğini düşünüyordu zira Şaron elinde büyük bir gücü ve nüfuzu tutuyordu. Bunun yanında sorun şiddetli bir devinim içindeydi ve Araplar da güçsüz durumdaydı. Ayrıca İsrail kamuoyunun kanaati de önemli bir dönüşümden geçerek sağa kaymıştı. Bunun da ötesinde 11 Eylül Saldırıları sonrasında ABD'nin "teröre karşı yürüttüğü savaş" ve Irak'a askeri müdahale hazırlığı" böyle bir girişim için uygun ortamı sağlayabilirdi.

İsrail'in "demografik sorunu"... İsrailliler yaşadıkları sorunu böyle görmekle yetiniyorlardı. Aralarında yaşayan gayrı-Yahudiler için ne yapılmalıydı? Sorun aslında Siyonist yurdunun orada kurulmasıyla başlamıştı ve 1948'deki sürgün sayesinde kısmen ve geçici olarak çözülmüştü. Öte yandan 1967'den beri ve tarihi Filistin topraklarının geride kalan yüzde 22'lik bölümünün de işgali nedeniyle sorun çıkmaya devam etti. İsrail siyasetinin sağından soluna kadar herkes, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerin İsrail vatandaşı olan Filistinlilere eklendiği bir ortamda sorunun giderek büyüdüğü konusunda hemfikirdir. Bu haliyle ortada "zaman ayarlı" bir demografi bombası vardır ve bu durum Yahudi Devleti'nin güvenliğini, bütünlüğünü ve özellikle de

[20] Nur Masalha, *Imperial Israel and the Palestinians*, Pluto Press, Londra, 2002, sayfa 878

kimliğini tehdit etmektedir. Liberal düşünürler, İsrail'in doğal yapısını ve *varlık nedenini* korumak istemesi halinde Yahudi karakterini demokratik özelliğinin üzerine çıkaracağı ve bunun bir sonucu olarak ayrımcılığın hüküm sürdüğü ırkçı bir devlet haline dönüşeceği günlerin geleceği uyarısında bulunuyorlar. Yelpazenin solundakiler ise, genel hatlarıyla, çözümün iki toplumun birbirinden "ayrılmasından" geçtiğini ve söz konusu böyle bir ayrılışın ancak ve ancak İsrail'in işgal altındaki toprakların büyük bölümünden ya da tamamından çekilmesi sonucunu getirecek bir nihai antlaşmanın eseri olarak olabileceğini düşünüyor. Sağdakilerin büyük çoğunluğu içinse ideal ve gerçekçi olan tek çözüm "nüfus transferinden" geçmektedir. Bu haliyle yelpazenin sağındakiler esas olarak Filistinlilerin sürülmesi ve etnik temizliğe maruz bırakılması gibi bir seçeneği "transfer" kelimesiyle ifade etme yoluna gitmektedir. Onların gözünde *Büyük* İsrail ideolojisi, topraklardan geri çekilme ve Yahudi yerleşim merkezlerinin imha edilmesi fikrini reddetmektedir. İsrail sağı böyle bir "transferin" nasıl olacağı konusunda uzun süredir tartışmaktadır. Bu bağlamda "gönüllülük", "anlaşma" veya "ikna" ve "zorunlu olarak" şeklinde özetlenebilecek dört seçenek üzerinde durmaktadırlar. Aralarında *Moledet*'in de bulunduğu aşırı sağcı partiler ise ki bunların İsrail parlamentosunda az sayıda sandalyesi bulunmaktadır, parti manifestolarına bu konuları dâhil etmişlerdir.[21] *Likud* bu kadar ileriye gitmemiştir ancak kamuya açık olan söylemi böyle bir eğilimin izlerini taşımaktadır. Söz konusu böyle bir "çözümü" İşçi Partisi destekçilerinin üçte birinin desteklediği söylenir. Söz konusu bu yaklaşım İsrail'in siyaset sahnesinde kalıcı bir konuma sahiptir ve taşıdığı ağırlık da içinde bulunulan koşullara ve kamuoyunun nabzına göre değişir. 2002 yılında yapılan bir kamuoyu araştırması, işgal altındaki topraklarda yaşayanların "transfer" edilmesini destekleyenlerin oranının yüzde 46 seviyesinde olduğunu ortaya koydu. Aynı ankete katılanların yüzde 31'i ise (ki anket sorusu daha yuvarlak bir şekilde sorulduğunda bu oran yüzde 60'a çıkmaktadır) İsrail sınırları içinde yaşayan Filistinlilerin de benzer bir kaderi paylaşması gerektiğini destekliyordu.[22]

Rahatsız edici bir şey var ki o da, *İntifada*'nın başlamasından sonra "transfer" seçeneği sadece geleneksel savunucuları arasında yaygınlaşmakla kalmadı ve bunun da ötesine geçerek giderek artan oranda

21 *Aynı yer*, sayfa 105-95
22 *Haaretz*, 12 Mart 2002.

ana akım siyasi söylemin bir parçası haline geldi. Söz konusu bu ana akım eski günlerde İsrail'in masum ve mucizevi doğuşuyla ilgili masallara sığınırlardı. Ne var ki "yeni tarihçilerin" yaptığı çalışmalar ana akımın bu lüksünü elinden alıyordu. Ana akım İsrail'in "ilk günahı" hakkında bilgilendirilmiş olmasına rağmen, esas olarak, İsrail'in *Nakba*'daki rolünü bir pişmanlık nedeni olarak görmemiş, *Nakba*'nın düzeltilmesi gereken bir hata olduğunu kabul etmemiş; ancak tam aksine, söz konusu bu tarihçilerden biri olan İlan Pappe'ye göre, "Kayda değer sayıda İsrailli politikacı, gazeteci ve akademisyen 1948 yılında olanları inkâr etmekten vaz geçmelerine rağmen kamuoyuna yönelik açıklamalarında 1948'de olanları sadece tarihi gerçekler bağlamında değil ama geleceğin güvencesi olacak şekilde meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir." *Nakba* artık,

> İsrail'in siyasi haritasının merkezinde bulunanlar için Filistin'deki Siyonist projenin kaçınılmaz ve meşruiyet sahibi bir sonucu olarak belirmiştir. Hayıflanacak bir şey varsa o da topraklardan kovulma sürecinin tamamlanmamış olmasıdır. İsrailli "yeni tarihçiler" arasında yer alan bir isim olarak Benny Morris'in bile... "sürgünün daha kapsamlı olmuş olması gerekirdi" şeklinde bir düşünceye sahip olması İsrail'in gelecekteki yeni etnik temizlik kampanyalarına meşruiyet kazandırmaktadır. Transfer artık merkezi Herzeliya'da bulunan İsrail'in en saygın akademik kuruluşlarından olan Disiplinler-Arası Çalışmalar Merkezi'nin gözünde bile resmi bir seçenek olarak kabul edilmektedir. Transfer seçeneği önde gelen İşçi Partili bakanların politika önerilerinde de dile getirilmektedir. Yine aynı şekilde profesörler ve medya yorumcuları da bu seçeneği açıkça savunmaktadır ve çok az sayıda kişi bunu eleştirme cesaretini göstermektedir... *Nakba* İsrail'de artık inkâr edilmemektedir bilakis ondan övgüyle söz edilmektedir.[23]

Şaron, iki yıl süren *İntifada*'nın sonunda Oslo Antlaşmasının öldüğünü ilan etmeye kendisini hazır hissetti. Ne var ki Filistinlileri tam olarak zapt etmek için yapması gereken şeyler vardı. Ayrıca İsrail adına bu toprakları denetimi altına alacak ve polislik görevini yapacak kukla liderliği kurması gerekiyordu. "Köy Birlikleri" olarak anılan benzer bir yapılanmayı yetmişli ve seksenli yılların başında kurmuştu. İşi hâlâ bitmemişti. Pappe bu konuda da şunları söylüyor: "Şaron sadece işgal altındaki topraklarda değil ama 1967 öncesi sınırlarda yaşayan Filistinlileri de yeni bir etnik temizlik kampanyasına maruz bırakmayı arzulaması halinde İsrail kamuoyunun buna hazır olduğunu hissediyor."

---

[23] *Al-Ahram Weekly*, 16-22 Mayıs 2002

İsrail'in, Şaron veya bir başkasının liderliğinde, böyle büyük bir adımı atmaya karar vermesi halinde, yurtiçindeki, bölgedeki ve uluslararası alandaki bütün faktörlerin arasında bunun önüne geçilmesi konusunda tavrı en belirleyici olacak olan yer, dünyanın tek süper gücü olarak İsrail'in varlığını sürdürmek için sırtını dayadığı uluslararası sponsor olan Amerika Birleşik Devletleri olacaktır. Amerika böyle bir iradeyi oluşturacak mıdır veya oluştursa bile İsrail buna kulak asacak mıdır?

Bunun devamı olarak başka bir soruyu da sormak gerekiyor. Doğası gereği bu ikisi arasında bir çıkar çatışması bulunuyor. Söz konusu bu çatışma hep var oldu ancak bazen su yüzüne çıktı; bunun görünmesini engellemek veya etkilerini asgari düzeye indirgemek için sıkı bir dostluğa ihtiyaç duyuldu. İsrail'in daha da aşırıya kaçtığı ve uzlaşmaz bir tavır sergilediği bir ortamda, Ortadoğu'daki anlaşmazlığın er ya da geç kontrolden çıkma ihtimali de artmaktadır. Olaylar bu aşamaya geldiğinde söz konusu bu özel ilişkinin hangi tarafı galip çıkacaktır? Amerika mı yoksa İsrail ile ABD'deki "İsrail'in dostları" mı? Mantıksal olarak iki taraf arasındaki güç dengesinin ağır bir şekilde taraflardan birinden yana olduğu bir ortamda, galip çıkacak olan taraf Amerika olacaktır ama o aşamaya gelinceye kadar da büyük bir mücadele olacaktır.

III

İsrail ve İsrail'in ABD'deki "Dostları"

PATRON KİM? BUSH MU ŞARON MU?

İki devlet arasında böyle bir çıkar çatışması olduğunu zorlu yollardan geçerek öğrenen Amerikalılardan biri 2. George Bush'dur. Oğul Bush İsrail'i en çok destekleyen ABD başkanıdır. İsralli yorumcular esprili bir şekilde yaptıkları değerlendirmelerde Bush'un *Likud* parti kongresine katılıp Şaron lehindeki kilit konuşmayı bile yapabileceğini söylerler.[1] Ancak bu, Bush'un bile İsrail liderinin yaptığı her şeyi dikkate almayacağı anlamına gelmiyordu. Yahudi Devleti'nin eylemlerinin hamisinin çıkarlarını dayanılamayacak boyutta tehdit ettiği tüm durumlarda Beyaz Saray'ın bütün evsahipleri istisnasız olarak küçük ortaklarına "baskı" uygulama ihtiyacını hissetmiştir.

2002 yılının nisan ayında böyle bir durum yaşandı. *İntifada*'nın en hareketli günlerinde Şaron Savunma Kalkanı Operasyonu'nu başlattı. Şaron'un giriştiği en şiddetli saldırı olarak operasyon neredeyse Batı Şeria'nın tamamını kapsıyordu, ancak en büyük darbeyi Cenin mülteci kampı ile Nablus kenti aldı. Cenin kampı *Hamas* militanlarının

[1] Şalom Yeruşalmi, *Maariv*, 17 Ekim 2002

denetiminde olan bir yerdi ve bu haliyle bir terör silahı olarak intihar eylemcilerinin seçildiği bir kaynaktı ve Şaron da buraya darbe indirmeye kararlıydı.

Ne var ki Şaron'un ordusu güçlü bir direnişle karşılaştı. Kampta bir katliam olacağına ya da hali hazırda olduğuna ilişkin yerinde bazı endişeler vardı. Filistinli kardeşlerinin maruz kaldığı saldırılar karşısında infiale uğrayan Arap dünyasında Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı büyük bir tepki duyuluyordu. Amerika'nın müttefiği konumundaki Ürdün ve Mısır gibi ülkelerden rahatsızlık duyulduğuna ilişkin sinyaller geliyordu. Söz konusu sinyallerde Şaron'un denetim altına alınmaması halinde rejimlerinin çökme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirtiliyordu. Gelen mesajlara göre çökmesi ihtimali bulunan tek şey rejimler değildi, İsrail'le vardıkları barış antlaşmalarının ayakta tuttuğu yapılar da çökebilirdi. Saddam Hüseyin veya Lübnan'ın İran destekli aşırı tutucu milis gücü *Hizbullah* gibi militanlar ve denklemin dışındaki unsurlar, ana akım siyasi yapının çaresizliğinden fayda sağlıyordu. Dünyanın en büyük petrol ihracatçısı konumundaki ülkenin gerçek yöneticisi konumundaki Veliaht Prens Abdullah da giderek sabırsızlanıyordu. Durum öyle ciddiydi ki ABD Dışişleri Bakanı olarak Colin Powell, İsrail'in Amerikalı yetkililerden duymaya alışkın olduğu tarzda bir açıklamayı alışılmış nezaket ve saygı sınırları içinde dile getirmek zorunda kaldı ve bu haliyle "bir dost olarak" İsrail'in, eylemlerinin "uzun erimli stratejik sonuçları" ile "bunların bölgedeki diğer ülkeler ve uluslararası atmosfere etkisini" dikkate almak zorunda olduğunu bildirdi.

Sonuç olarak Bush, uzun bir tereddüt sürecinden sonra "duruma müdâhil olmamalarını" öngören yaklaşımlarını gözden geçirir gibi görünmeye başladı. ABD'nin bu politikası Şaron'a giderek artan bir şiddetle kendi "terörle savaş"ını yürütme fırsatı veriyordu ki 11 Eylül Saldırıları sonrasında Şaron, Filistinlilere karşı yürüttüğü savaş ile ABD'nin yürüttüğü savaşın benzer olduğunu anlatmaya koyuluyordu. Bush, bu haliyle, biraz isteksizce de olsa, yeni bir Ortadoğu "barış girişimi" daha başlattı. Bu son barış girişiminin de amacı –öncekilerde olduğu gibi ve artık standart hale gelen şekliyle– "İsrail ve Filistin'in iki ayrı devlet olarak barış ve güvenlik içinde yan yana yaşamasını" sağlamaktı. Her zaman olduğu gibi çuvaldızı batırdığı taraf Arafat ve Filistinliler olacaktı. Böyle olmakla birlikte Şaron'dan da birliklerini "gecikme olmaksızın"

Batı Şeria'dan çekmeye çağırdı. Bush'un İsrail'e karşı gerçek baskıdan anladığı buydu. Bush bu çağrıyı kendisine itaat edileceğini bekleyen bir lider edasıyla yaptı ve yönetimdeki diğer isimlere nazaran İsrail'e karşı daha mesafeli olan dışişleri bakanını bölgeye gönderdi. Dışişleri Bakanı Powell'ın görevi Şaron'un Batı Şeria'dan çekilmesini sağlamaktı. Şaron'un böyle bir talebi yerine getirmeye niyetli olmadığının ortaya çıkması üzerine Bush daha buyurgan bir tavır takındı ve gazetecilere "Evet, İsrail Başbakanına söylemek istediğim şeyi söyledim. Gecikme olmaksızın kuvvetlerini geri çekmesini bekliyorum" dedi.

Bush'un başından beri "Batı Şeria'dan çekilin" derken gerçek niyetini sergilediği farz edilse bile ki bu konuda bazı şüpheler vardı, artık söylemek istediği şeyi kast etmediğinin ortaya çıkması için fazla bir zaman geçmesi gerekmeyecekti. Bush'un söylediği şeyi gerçekten kast etmediğinin ya da edememesinin nedeni Washington'da burnunun dibinde bulunan bir yapılanmaydı. İsrail ve Washington'da konumlanan "İsrail'in dostları" eşi benzeri görülmemiş muhteşem bir performans sergiliyordu. Bu girişimin bir eseri olarak dünyanın tek süper gücünün lideri, uzaklardaki küçük bir ülkenin iradesi karşısında boyun eğecekti. Oysa söz konusu bu ülke ABD'nin elli eyaleti arasında en küçükleri olan New Jersey ya da Connecticut kadar bir büyüklüğe sahipti. Söz konusu bu grup, İsrail yanlısı partizanca tavırdan uzaklaşma anlamına gelen bu sapmaya karşı Washington'da büyük bir yaygara koparıyordu. Şaron, eski başbakanlardan ve baş rakibi olan Benyamin Netanyahu'yu Washington'a elçi olarak gönderdi. Netanyahu bir dönem Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan ve ABD politikasına ve halkla ilişkilere hakim olan bir isimdi. Temsilciler Meclisi'nin New Yorklu üyelerinden Benjamin Gilman bir keresinde kendisini Kongre'de bir konuşma yapmaya çağırmış ve bu davet sırasında İbranice kelimeler kullanarak Netanyahu'nun "sadece arkadaşlar arasında" değil ama "aile arasında" olduğunu söylemişti.[2] Netanyahu en az Şaron kadar aşırı uçta olan bir isimdi. "İsrail'in dostları" arasında en çok dikkati çeken isimlerden biri olan Senatör Joe Liberman kendisinden Kongre'ye hitaben bir konuşma yapmasını istedi. Netanyahu Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada "Kaygılıyım" dedikten sonra şöyle devam etti: "İsrail'e karşı terör söz konusu olduğunda zafere ulaşmak için son derece hayati bir öneme sahip olan ahlaki ve stratejik netlik, tanınmayacak bir şekilde şekil değiştirmektedir. İsrail'den terörle

2 *Washington Report on Middle East Affairs*, Temmuz 1998.

savaşını durdurması ve Yahudi Devleti'ni yıkmak isteyen ve teröre kucak açan bir rejimle görüşme masasına oturması istendiğinde kaygım daha da derinleşiyor." Böylece ABD'nin en yakın müttefiği İsrail'in tam yetkiyle donattığı bir isim, İsrail'in başı hamisini kendi yönetim merkezi olan Kongre'de eleştirme fırsatını elde etmiş oluyordu.

Netanyahu birkaç gün sonra Kongre'nin önünde düzenlenen İsrail yanlısı büyük bir mitingde de boy gösteriyordu. "İsrail'in dostları" böylece sokakta da seslerini duyuruyorlardı. Söz konusu gösteri Yahudi lobisi ile Bush yönetimine egemen olan "neo-muhafazakârlar" ve "Hristiyan sağ" arasındaki yeni ve güçlü bir üçlü ittifakı da gözler önüne seriyordu. Söz konusu bu Evangelistler ya da içlerinde bulunan binyılcı gruplar, İsrail ve "sürgüne gidenlerin anayurtta yeniden buluşmaları"nın İncil'de öngörülen koşulların yerine gelmesi anlamına geldiğini ve bu sayede İsa Mesih'in Dönüşünü beraberinde getireceğini düşünüyorlardı. Böyle olmakla birlikte Evangelistler Yahudi karşıtı olmakla da suçlanıyorlardı zira bunların inandığı bir Günlerin Sonu senaryosuna göre kendileri ölüm acısına katlanmadan doğrudan cennete gidecekken Yahudiler din değiştirmek veya acı bir yok oluş arasında tercih yapmak zorunda kalacaklardı. Yahudi düşmanlığına karşı mücadele etmek için kurulduğu söylenen Anti-Defamation League adlı kuruluş 1994 yılında Evangelistlere karşı ağır eleştirilerin getirildiği bir rapor yayınlamıştı. Rapor *Dinci Sağ: Amerika'daki Çoğulculuğa ve Hoşgörüye Saldırı* başlığını taşıyordu.

Böyle olmakla birlikte söz konusu bu grup sekiz yıl sonra tavır değiştirecekti. Anti-Defamation League'in direktörü olan Abraham Foxman "Gerekçelerini kabul etmeye bizi zorlamadıkları ve verdikleri desteği böyle bir kabulü şart koşarak öne sürmedikleri sürece gerekçeler bir şey ifade etmez" diyecekti.[3] Neticede Batı dünyasında kiliseye gidenlerin sayısının diğer ülkelerle karşılaştırıldığında tavan yaptığı ve dinin politika ile içli dışlı olduğu bir ülkede Evangelistler kolay kolay reddedilecek türden bir müttefik değildi, zira ABD'deki seçmen toplamı içindeki yüzde 20'lik paylarıyla Cumhuriyetçilerin oy tabanının belkemiğini oluşturuyorlardı. Bu haliyle kendisi de bu inanışın kısmi bir takipçisi olduğu söylenen Bush ve diğer politikacılar da söz konusu bu grubu ciddiye alıyordu. Evangelist grup hem yönetimde hem de Kongre'de temsil ediliyordu. Bu gruba üye olan Oklahoma Senatörü James İmhofe, işgal altındaki topakların "Tanrı

[3] *Mideast Reporter*'da çıkan bir yazıdan, Beyrut, 26 Ekim 2002

öyle söylediği için" İsraillilere ait olduğu görüşünü dile getiriyordu. Evangelistler İsrail'in hiçbir şekilde eleştirilmemesi gerektiğini zira kutsal amaçlar için bir araç konumuna sahip olduğunu düşünürler. Ayrıca barışçıl bir çözümü de desteklemiyorlardı, zira ne kadar çok Yahudi "dönüp" yerleşir ve daha geniş alanları kaplarsa Günlerin Sonu o kadar çabuk gelecekti. Yahudilerin dönüşünün Araplar ile düşmanlıkları ortaya çıkarması da bu yolda mubah görülüyordu. Evangelistler Şaron'un savaşkanlığına hayranlık duyuyordu ve bir iddiaya göre Bush'un Şaron'a uyguladığı "baskı"yı protesto için Beyaz Saray'a yüzbin e-mail atmışlardı.

ABD'nin kamuoyu nezdindeki bu siyasi güç gösterisi karşısında Başkan'ın kararlılığı un ufak oldu. Bush'un bölgeye gönderdiği dışişleri bakanı da eli boş dönmüştü. Bu haliyle İsrail geri çekilmeyecekti. İsraillilerin bir zamanlar "her an patlak vermeye hazır bir savaş"[4] diye niteledikleri Şaron, ABD'ye meydan okuyan ve savaşkan tarzıyla artık "bir barış adamı" olarak anılacaktı.

LOBİ

Yelkenlerin bu şekilde suya indirilmesi kısmen İsrail ve "İsrail'in dostlarının" Washington'da elde ettikleri nüfuzun göstergesi niteliğindedir. *Silah ve Zeytin Dalı*'nın ortaya koyduğu gibi[5] yeni yeni ortaya çıkmakta olan süper gücün dış politikasında araçsal bir konuma sahip olmaları için –son derece etkili ve başarılı bir şekilde– Amerikalı Yahudilere yönelen isim İsrail'in "babası" sayılan David Bengurion'dan başkası değildi. Söz konusu bu grup o günden bugüne etnik merkezli siyasi Siyonizmi tam olarak desteklemediği gibi bu konuyla fazla da ilgilenmemiştir. ABD nüfusunun yüzde 2'sinden biraz fazlasına sahip olan altı milyonluk Yahudi nüfusu o günden sonra büyük güç elde etmeye başladı. J. J. Goldberg, *Jewish Power* (Yahudi Gücü)[6] adlı kitabında Amerika'daki Yahudiler için "tarihin en güçlü ve en büyük Yahudi topluluğu" ifadesini kullanıyordu. Yahudiler Amerika'nın en iyi eğitimli etnik grubudur. Bu anlamda çok daha az sayıdaki Amerikalı Japonlarla

4 *Silah ve Zeytin Dalı* sayfa 568.

5 *A.g.e.* sayfa 263-280

6 J. J. Goldberg, *Jewish Power: Inside the American Jewish Establishment*, Perseus Books, Reading, Massachusetts, 1996, sayfa 8-9.

benzer bir konuma sahiptirler. Yahudiler bu haliyle en zengin etnik grup olmanın bir eseri olarak gerek ekonomi gerekse kültür ve düşün dünyasında güçlü bir konum elde etmişlerdir. Söz konusu bu konum kimi zaman bütünüyle baskın konumda olma durumunu da beraberinde getirir.[7]

Amerikalı Yahudiler bu haliyle İsrail davasına bütün güçleriyle sahip çıktı. Seymour Martin Lipset ve Earl Raab bu konuda şunları söylüyor: "İsrail'in kurulmasından itibaren Amerikalı Yahudilerin İsrail'e olan ilgisi son derece güçlü ve hatta kahramanlık ölçüsünde kendisini göstermiştir."[8] Özellikle ABD toplumuna asimile olmak istemeyen Yahudiler açısından İsrail, kimlik algısı ve başarıları açısından, kritik bir önem taşıyordu ve bu şekliyle ABD toplumunun itibarlı ve güçlü bir parçasını oluşturuyorlardı.

1967 Arap-İsrail savaşında İsrail'in büyük zaferi bu evrim açısından bir dönüm noktasını ifade eder. Yahudiler bu savaşla gurur duymaktadır. Çok sayıda Amerikalı Yahudi için bu savaş İsrail'in kuruluşundan bile daha önemliydi. Bu haliyle onları daha yakından ilgilendiren kişisel bir olay olma niteliğini taşıyordu ve adeta "İsrail'le birlikte aynı kaderi paylaşıyorlardı."[9] Ne var ki İsrail'in işgal edilmiş topraklarda başka bir grup insan üzerinde hüküm sürmesi kimilerinin gözünde, zaman içinde topluluğun "ahlaki olarak kabalaşmasına" yol açtı. Bu durum, söz konusu bakış açısına göre, ayrıca ABD'nin başkentinde ham bir siyasi güce dönüştürülebilecek olan "yüzsüz bir cemaatçiliğe" de dönüşebiliyordu. Bunun bir eseri olarak Yahudi toplumu liberal, insancıl, çok-kültürlü ve ilerici değerlerden ve söz konusu bu alanlarda ABD toplumuna katkı yapmaktan uzaklaşıyordu.[10]

Washington bu haliyle İsrail'in onsuz yapamayacağı bütünüyle önemli, uluslararası güç kaynağı haline dönüşecekti. İsrail'in Filistin ve Arap düşmanlığı karşısında güçlenmesinin ve ayakta kalmasının tek yolu Washington'dan gelecek bu destekten geçiyordu. Söz konusu bu iki güç birbirini tamamlarken aralarındaki bağ organik bir nitelik kazandı ve bu haliyle İsrail ve Amerika'daki "İsrail'in dostları" birbirlerinden

7 Benjamin Ginsberg, *The Fatal Embrace: Jews and the State*, Chicago Üniversitesi Yayınları, Chicago ve Londra, 1993, sayfa 2. Ayrıca bakınız Goldberg, *A.g.e.* xxi, 14.

8 *Jews on the New American Scene*, Harvard Üniversitesi Yayınları, Cambridge, Massachussetts ve Londra, 1995 sayfa 116.

9 Goldberg, *A.g.e*, sayfa 135

10 Michael Lind, "The Israeli Lobby", *Prospect*, Londra, Nisan 2002; *Maariv*, 28 Temmuz 1997, Şahak, *Çeviriler*

ayrılamayan tek bir şeye dönüştü. Bu kitabın yazıldığı günleri izleyen dönemde, İsrail'in Amerika'nın Ortadoğu politikası üzerindeki etkisi, çok büyük bir ağırlık kazandı ve (ironik bir biçimde baba George Bush hariç) işbaşına gelen her bir ABD başkanı bir öncekine kıyasla daha çok İsrail yanlısı oldu ve bu durum oğul George Bush döneminde zirveye çıktı. İsrail'in dostları ister İsrail'in iradesinin bir uzantısı ister kendi başlarına var olan özerk bir güç olarak kabul edilsin, İsrail, ABD'nin Ortadoğu politikaları üzerindeki böyle bir nüfuza hem kendi girişimleri hem de Amerika'daki "İsrail'in dostları" üzerinden ulaşmıştır.

İsrail'in Washington üzerindeki nüfuzunun örgütlü bir hali olan Yahudi Lobisi ABD'nin yakın tarihinde ortaya çıkan en güçlü etnik çıkar grubudur. Bu haliyle Yahudi Lobisi benzer nüfuz gruplarının da en güçlüsüdür.

"Artık kendimizi Diaspora'da yaşar gibi hissetmiyoruz. Amerika Birleşik Devletleri, Yahudi olmayanlardan oluşan bir yönetimin bulunduğu bir ülke olmaktan çıkmıştır ve bu haliyle ABD yönetimi Yahudilerin karar-alma süreçlerinin her aşamasında rol aldığı bir yer olmuştur"[11] "Yabancı bir güç tarihimizin hiçbir aşamasında yönetim üzerinde bu denli söz hakkına sahip olmamıştır"[12]; "her köşeye nüfuz eden bir taciz söz konusudur... ve bu haliyle yönetimin bütün merkezlerine nüfuz eden bir nitelik taşımaktadır... dini merkezler ve yüksek öğrenim kurumları da bundan nasibini almıştır."[13] "Lobi" hakkında bir tartışma olduğunda bu tür abartılı açıklamalara sıklıkla rastlanır. Söz konusu durumdan çıkar sağlayan İsrailliler Yahudilerin Amerikan yönetimi üzerindeki etkisinden huşu içinde söz ederken "Lobi" nedeniyle mağdur olan önde gelen Amerikalılar söz konusu bu durumdan tiksinti duyarak bahsederler.

Lobi elli kadar örgütten oluşan bir ağdır. Bu gruplar arasında en büyük nüfuza sahip olan iki grup vardır: AIPAC olarak bilinen Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi ve Büyük Amerikan Yahudi Örgütleri Başkanları Konferansı. Söz konusu bu iki yapılanma diğer örgütlere ve daha sağa kaymış olmasına rağmen Yahudi toplumuna oranla daha şahin bir duruşa sahiptir. Söz konusu bu şahinlikte bu iki gruba Dünya Siyonist Örgütü ve Anti-Defamation League eşlik eder. Bu iki örgüt İsrail siyasetinde

[11] Avinoam Bar-Yosef, *Maariv*, 2 Eylül 1994, Şahak, *Çeviriler*

[12] Eski senatörlerden James Abou Rizk, *Al-Ahram Weekly*, Kahire, 20-26 Haziran 2002

[13] Eski senatörlerden Faul Findley, *Daily Star*, Beyrut, 16 Ekim, 2002.

İşçi Partisi'ne karşı *Likud*'u destekler ve bu haliyle İsrail sağının Oslo Antlaşmasına duyduğu güvensizliği veya katıksız muhalefetini paylaşır. J. J. Goldberg, AIPAC'i "İsrail'den başka bir gündemi olmayan tam teşekküllü bir baskı makinesi" olarak betimler. AIPAC ile Büyük Amerikan Yahudi Örgütleri Başkanları Konferansı, Washington'un iktidar koridorlarında kendilerini "Amerikan Yahudiliğinin sesi olarak" algılatmayı başarmakla birlikte, esas olarak "*Likud* politikasını güden organlar" gibidirler.[14]

AIPAC, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ronald Reagan'ın başkanlığı döneminde Şaron'un 1980'lerin başındaki Lübnan saldırısını hoş gördüğü bir ortamda güç kazandı. Eski bir AIPAC çalışanı, Reagan yönetiminin tavrı ile ilgili olarak "bir devrimdi... bunun sonucu olarak Amerika'nın Ortadoğu politikası İsrail'in desteklediği bir eksene kayıyordu" diyecekti. AIPAC Başkanı Thomas Dine'a göre, Reagan ve Dışişleri Bakanı George Shultz "İsrail'in güvenliği açısından etkisi onlarca yıl sürecek olan bir miras bırakıyordu." Shultz, Dine'a yaptığı bir açıklamada "kuracağı kurumsal yapı sayesinde İsrail hakkında olumlu düşünmeyen bir dışişleri bakanı işbaşına gelse bile İsrail ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki bürokratik ilişkiyi aşamayacağını" söylüyordu.[15]

KONGRE

AIPAC nüfuzunu ağırlıklı olarak yönetimin yasama kolu üzerinde uygular. Öncelikle paranın gücünü kullanır. Söz konusu para büyük miktarlarda Yahudi toplumundan gelir. Etnik çıkar grupları arasında istisna oluşturacak şekilde –belki çok daha zayıf durumdaki Kübalı Amerikalıların oluşturduğu gruba benzer bir şekilde– ülke genelinde faaliyet gösterir. ABD yasalarının kampanya finansmanı konusundaki açıklarından yararlanarak ve İsrail yanlısı yüz kadar Siyasi Eylem Komitesi aracılığıyla Kongre üye adaylarının servetleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

AIPAC ikinci bir yöntem olarak korku ve taciz araçlarını kullanır. Her bir Kongre üyesinin oy kullanma alışkanlıklarını yakından takip edip

[14] Goldberg, A.g.e., 197-226

[15] Paul Findley, *Deliberate Deceptions: Facing the Facts about the US-Israeli Relationship*, Laurence Hill Books, New York, 1993, sayfa 97-98

kayıt altında tutar. Bu bağlamda bir İsrail gazetesinde belirtildiği gibi "Yahudilerin İsrail Yurdu'na yerleşme hakkı olduğu yolunda sonu gelmez nutuklar atan, Ürdün nehrine kadar genişleyen toprakların İsrail'in savunması gereken topraklar olduğuna işaret eden haritaları gösteren ve hatta söz konusu bu sınırın bile yetersiz olduğunu zira Araplar'a hiçbir zaman güvenilemeyeceğini"[16] söyleyen uyumlu üyeleri ödüllendirir. Bunun tersi yönünde hareket eden "dik kafalı" üyeleri ise acımasız bir şekilde cezalandırır. Bütün Kongre üyeleri AIPAC tarafından perişan edilenlerin kimler olduğunu bilir. İlk kurbanlardan biri İllinois'den Cumhuriyetçi bir senatör olan Paul Findley'di. Findley bu sürecin bir eseri olarak İsrail'in davasına karşı ağır eleştiriler getiren bir tavır takınmıştı. Findley, İsrail'in ABD üzerindeki nüfuzunu şu sözlerle özetliyordu: "Kongre, İsrail parlamentosunun alt kanadı gibi davranıyor." 35 yıl boyunca "Kongre'nin iki kanadında da Ortadoğu politikası konusunda tartışma anlamına gelecek tek bir söz söylenmemiştir." Bu bağlamda "Kongre bünyesindeki özel konuşmalarda bile İsrail hakkında eleştiri getirmek adeta yasaklanmış durumdaydı ve bu tür yaklaşımlar Yahudi karşıtlığı gibi algılanmasa bile vatanseverlikle bağdaşmayan davranışlar olarak görülüyordu."[17] Daha yakın dönemde Lobi'nin kurbanı olan isimlerden biri ise Earl Hillyard'dı. AIPAC'in, Temsilciler Meclisi'nin Alabamalı siyah üyesi Hillyard'a karşı harekete geçmesi için Hillyard'ın İsrail'in Batı Şeria'yı etkisizleştirmek amacıyla yürüttüğü acımasız harekat için Şaron'a *açık çek* veren bir Temsilciler Meclisi kararına karşı çıkması yeterli olacaktı. AIPAC, Hillyard'ın rakibi olan ve kendisine oy verecek olanları ilgilendirmeyen uzak bir ülkedeki gelişmeler ile ilgili olarak doğru sözleri söylemeye hazır olan bir başka siyah adaya kasasını açacaktı. İsrail'de yayınlanan *Haaretz* gazetesi seçimi kazanan kişiye aktarılan paranın "New York ve New Jersey'de Cohen soyadını taşıyan on kişiden geldiğini ama Cohen'lere gelinceye kadar başka isimlerin de devreye girdiğini ve bu isimlerin Abrams, Ackerman, Adler, Amir, Asher, Baruch, Basor, Berger, Berman, Bergman, Bernstein ve Blumenthal olduğunu " yazıyordu.

Hepsi ABD'nin Doğu Sahilleri ile Chicago ve Los Angeles'tandı. Bu kişilerden hiçbiri bir ihtimal Alabama'yı hiç görmemişti bile.[18] Eski senatörlerden James Abou Rizk 'Oyların ve selamların İsrail sevdasıyla

16 *Al-Hamishmar*, 14 Ağustos 1991, Şahak, *Çeviriler*

17 *The Daily Star*, Beyrut, 16 Ekim 2002

18 *Haaretz*, *Independent*'ta Robert Fisk tarafından atıfta bulunuluyor, 9 Temmuz 2002.

bir ilgisi' olmadığını, bunun yerine 'her şeyin' Lobi tarafından 'kampanyalara akıtılan paralarla ilgili olduğunu' söyleyecekti.[19] Nixon ve Carter dönemlerinde Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi olan William Quandt'a göre, bunun bir sonucu olarak, "Kongre üyelerinin yüzde 70 ya da yüzde 80'i, ne düşünürlerse düşünsünler AIPAC'in istediği çizgiyi benimsiyordu."[20]

AIPAC'in temel olarak istediği iki şey vardır. İlk olarak, Amerika'nın başta Birleşmiş Milletler olmak üzere bütün uluslararası ortamlarda ve barış sürecinin her aşamasında veya Arap hükümetleriyle ters düştüğü durumlarda İsrail'i koşulsuz olarak desteklemek. Bu bağlamda ister Cumhuriyetçiler ister Demokratlar işbaşında olsun ABD yönetimi ile İsrail hükümetleri –özellikle katı tutum yanlısı *Likud*'un işbaşında olduğu durumlarda– arasından su bile sızmaması amaçlanmaktadır. Başkanın Şaron karşısında küçük düştüğü gelişmenin hemen ardından Kongre'nin iki kanadı da refleks olarak İsrail'e sadakat sergilediler. Senato 94'e karşı 2 oyla bir kararı onaylayarak "teröre karşı savaşta" İsrail ile ABD'nin aynı saflarda yer aldığına karar verdi. Söz konusu kararda Şaron'un artan şiddet olaylarında en ufak bir rolü olduğuna ilişkin tek bir ifade bile bulunmuyordu. Bundan sadece birkaç dakika sonra Temsilciler Meclisi İsrail yanlısı daha güçlü bir kararı 325'e karşı 21 oyla onayladı. Temsilciler meclisinin çoğunluk liderlerinden Tom Delay "Bütün teröristler Amerikan halkının özgürlük, demokrasi veya İsrail'den vazgeçmeyeceğini bilmelidir" diyecekti. Delay'in gözünde Filistinlilerin İsrail'e yönelik saldırıları "özgürlüğe yapılan saldırılardı" ve bu haliyle "bütün özgür insanların İsrail'in savaşının bizim savaşımız olduğunu anlaması" gerekiyordu. Karara karşı olan azınlığın isimlerinden Nick Rahall ise alınan kararın "son derece dengesiz ve tek taraflı olduğunu" ve "ABD'nin dünyanın gözünde gülünç duruma düşürüldüğünü" söylüyordu. Gözü kör tarafgirliğin daha vahim bir göstergesi, bu oylamalardan hemen sonra gelecekti. Temsilciler Meclisi'nin çoğunluk lideri Texaslı Cumhuriyetçi isim Dick Armey kendisiyle röportaj yapan kişinin şaşkın ve inanmaz bakışları arasında şunları söyleyecekti: "İsrail'in Batı Şeria'nın tamamını ele geçirmesi benim için bir sorun yaratmaz. Filistinlilerin bu toprakları terk etmesi gerektiğine inanıyorum... İsrail'e karşı saldırganlık sergileyen bu insanların başka bir bölgeye gitmesi gerekmektedir."[21]

19 *Al-Ahram Weekly*, Kahire, 20-26 Haziran 2002.
20 Michael Massing, "Deal Breakers", *American Prospect*, 11 Mart 2002.
21 MSNBC'de Chris Mathews ile yapılan röportaj, *Hardball*, 1 Mayıs 2002

Böylesine bir etnik temizlik Şaron'un bile resmi ve açıkta ilan ettiği bir gündem değildir.

AIPAC'in istediği diğer şey ise İsrail'e artan oranda yardım yapılmasıdır. AIPAC bu amacına ABD'nin yaptığı yıllık ödemeler yoluyla ulaşmaktadır. Bu bağlamda seçim kampanyaları sırasında AIPAC'ten büyük kampanya paraları alan isimlerin oluşturduğu Kongre Komiteleri, söz konusu yardımlarla ilgili düzenlemeleri Senato ve Temsilciler Meclisi'nin gündemine taşır. Kongre'nin iki kanadı da itiraz seslerinin yükselmediği bir ortamda herhangi bir tartışma olmadan bu yardımları onaylar. İlk başlarda İsrail'e göreceli olarak daha az yardım yapılıyordu. Amerika'nın İsrail'e verdiği siyasi ve diplomatik desteğin yanı sıra ekonomik ve askeri açıdan baş hamisi olması için altmışlı ve yetmişli yılların gelmesi gerekecekti. Resmen "ekonomik" ve "askeri" olarak sınıflandırılan yıllık yardım paketi üç milyar doların üzerine çıkmaktadır. Böyle olmakla birlikte örtülü ödenekler, *özel* ayrıcalıklar, ekstralar ve krediler aracılığıyla ve Kongre'nin inisiyatifiyle hibeye dönüşen ödemelerin bir eseri olarak bu yardımın gerçek miktarı bir ihtimal yılda beş milyar doları bulmaktadır. Bu haliyle boyut olarak Haiti veya Hong Kong'dan küçük olan bir ülke açık ara farkla Amerika'nin kaynaklarından en çok yararlanan ülke konumuna yükselmektedir. İsrail'in yoksul ve gelişmekte olan bir ülke olarak algılandığı günlerin artık çok gerilerde kaldığı bugünkü koşullarda söz konusu Ortadoğu ülkesi dünya genelinde böyle bir yardımdan yararlanan tek ülke konumunda bulunmaktadır. 1997 yılı itibarıyla İsrail'in kişi başına düşen milli geliri 16.180 dolara denk geliyordu ve İsrail bu haliyle varlıklı bir Avrupa ülkesi olan İrlanda'ya denk bir gelir seviyesini yakalıyor, İspanya'yı geride bırakıyordu. Yapılan bir hesaba göre İsrail 21. yüzyılın başı itibarıyla 91 milyar dolarlık dış yardımı almıştır. 15 milyar dolarlık kredi garantileri veya vergiye tabi olmayan ve Amerikalı Yahudilerin, kuruluşundan itibaren İsrail'e yaptığı 20 milyar dolarlık insani yardım söz konusu bu yardıma dâhil değildir. Amerikalı Yahudilerin yaptığı bu katkılar İsrail'in Savunmasını Güçlendirme Fonu gibi "hayırsever" nitelikteki kurumlara gidiyordu. İsrail'e resmi olarak yapılan yardımlar, onun adeta zorunlu uzantısı olan ve İsrail'le barışı sürdürdüğü için Mısır'a ödül olarak verilen para da hesaba katılınca ABD'nin yıllık toplam yardım bütçesinin üçte birinden az değildir.

1949 ve 1997 yılları arasında toplam nüfusu 1 milyar 410 milyon olan Sahra altı Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'e toplam olarak giden ABD yardımı, o sıralarda nüfusu altı milyon olan İsrail'e giden yardımın yedi milyar dolar altındaydı. Bunun bir sonucu olarak Amerika her bir Afrikalı için harcadığı bir dolara karşılık olarak bir İsrailli için 250,65 dolar, ABD dışında yaşayan Batı yarımküredeki her bir kişi ayırdığı bir dolara karşılık olarak da 214 dolar ayırıyordu. Böyle olmakla birlikte Amerikalı vergi mükelleflerinin büyük bölümü başlarındaki yönetimin sınırsız bir mali altrüizme kaçarak kendileri adına böyle bir cömertlik sergiliyor olduğundan haberdar değildir. İsrail yıllık yardımın tamamını mali yılın ilk ayında aldığı için elindeki fonları Amerikan hazinesi üzerinden yatırıma dönüştürme olanağına sahiptir. ABD yardımından yararlanan diğer tüm ülkeler ise yardımı yıl boyunca çeyrekler halinde almaya razı olmak zorunda kalmaktadır. Öte yandan ABD yönetimi bu yardımları yapmak için gereken kaynakları ödünç almak zorunda olduğu için İsrail'in kazandığı toplamlar üzerinden faiz ödemek zorundadır. Bu tür faktörleri göz önüne alarak bir hesaplama yapan iktisatçı Thomas Stauffer Amerika'nın İsrail'e yaptığı yardımların Amerikalı vergi mükelleflerine maliyetinin 1973 yılından bu yana 240 milyar dolara ulaştığını belirtiyor.[22]

YÖNETİM

Lobi'nin artan gücünün bir başka ölçütü de ABD yönetimlerinin yaptığı atamalar üzerindeki etkisidir. Büyük Amerikan Yahudi Örgütleri Başkanları Konferansı, Yönetimin icraatçı kanadı ile ilişkilerde kilit bir konuma sahiptir. Örgütün Yönetim'le ilişkileri açısından dönüm noktası niteliğindeki gelişme Başkan Reagan zamanında yaşanmıştır. Bill Clinton döneminde ise daha da ileri bir aşamaya ulaşmıştır. İlişkiler öyle bir boyuta ulaşıyordu ki İsrail'de yayınlanan *Maariv*[23] gazetesi 1994 yılında "Clinton'ın Sarayını İdare Eden Yahudiler" başlığı altında uzun bir makale yayınlıyordu. *Maariv*'in Washington muhabiri Avinoam Bar-Yosef, Clinton'ın Demokrat Yönetiminin bünyesinde "büyük bir Yahudi grubunu" barındırdığından ve en yüksek ve hassas konumlara inanılmaz

22 *Christian Science Monitor*, 9 Aralık 2002; Richard Curtiss, *Daily Star*, Beyrut, 11 Kasım 1999; *Washington Report on Middle East Affairs*, Mart 1997, Eylül 1999; Ocak 2001.

23 2 Eylül 1994

sayıda Yahudi'nin atandığından bahsediyordu. Bunların bir çoğu "cana yakın" Yahudilerdi. Bu haliyle bazıları İsrail'de yaşamış ya da İsrail ile sıkı bağlar kurmuş isimlerdi. Bazıları ise Lobi'den ayrılan isimlerdi.

Ulusal Güvenlik Konseyi'nin onbir kıdemli üyesinden yedisi Yahudiydi. "Cana yakın" iki Yahudi olarak Martin Indyk ve Dennis Ross, konseyin Ortadoğu barışı masasında görevliydi. Bir keresinde Bar-Yosef, ABD dışişleri bakanlığını aradığında yanlışlıkla İsrail dışişleri bakanlığını aradığını sanacak, zira telefonun diğer ucundaki kişi İbranice'yi mükemmel bir telaffuzla konuşacaktı.

Söz konusu bu ilişki "Arapçıların" ağır bir yenilgiye uğradığı anlamına geliyordu. Bu grubu hakir gören İsrail yanlılarının çizdiği karikatürlere göre bunlar Arap dünyası ile içli dışlı olan ve Dışişleri Bakanlığı ve CIA üzerinden ABD'nin Ortadoğu politikasına hakim olan Beyaz-Anglo-Saxon Protestanların egemen olduğu Doğu Sahili'nin evlatlarıydı. Gerçekte ise zaman zaman ve başarıya ulaşmadan ABD politikalarının İsrail yanlısı niteliğini değiştirmek için ellerinden gelen bütün çabayı sergiliyorlardı. Söz konusu bu politikalar Eisenhower günlerinden itibaren bölge hakkındaki bir uzmanlıktan ziyade yurtiçindeki siyasi kaygılar üzerinden şekilleniyordu.

"İsrail'in dostları" Yönetim bünyesinde gerek sayı gerekse nüfuz açısından Bush döneminde zirveye ulaştı. Söz konusu bu güce "yeni-muhafazakâr" kimliği ile ulaştılar. Çoğunlukla Yahudilerden oluşan bu grup siyaset sahnesine ilk olarak Amerika'nın teröre karşı mücadele etmesi amacıyla kurulmuş olan baskı grubu olarak Commitee of Present Danger'in bünyesinde çıktı. Manişeist bir yaklaşımla dünyayı "iyilere karşı kötüler" bakış açısıyla algılıyorlar, bu haliyle Sovyetler Birliği'ne seferberlik düzenlercesine karşı çıkıyorlar, ayrıca daha büyük askeri bütçelerden yana tavır alıyor ve silahların denetim altına alınmasına karşı şiddetli bir muhalefet yürütüyorlardı. Eylem felsefelerinin merkezinde Menahim Begin, İzak Şamir, Netanyahu ve Şaron gibi İsrail sağından isimleri desteklemek bulunuyordu. Onların gözünde İsrail ile ABD'nin çıkarları birbirinden ayrılamayacak bir nitelik taşıyordu. Bu grup Carter döneminde marjinal bir konumdaydı ancak Reagan döneminde iktidarla ilişki anlamında merkezi bir konum aldılar. Böyle olmakla birlikte gerçek kimliklerini 2. Bush döneminde buldular ve bu haliyle Bush'un politikalarını belirleyen grup olma konumuna geçtiler.

Kilit önemdeki iki örgüt üzerinden yapılandılar. Bunlardan biri Ulusal Güvenlik İşleri için Yahudi Enstitüsü'dür. Örgütün internet sitesindeki açıklamaya göre amacı "İsrail'in Akdeniz ve Ortadoğu'daki demokratik çıkarlarının geliştirilmesi yolunda oynayabileceği ve oynadığı rol hakkında Amerikan halkını eğitmek"tir.

Grubun diğer kilit önemdeki kuruluşu ise Güvenlik Politikası Merkezi'dir. Söz konusu bu oluşum da, bahsi geçen diğer kuruluşla aynı amaç ve yöntemleri benimser ve üyelerinin çoğu diğer kuruluşa da üyedir.[24] Dünyanın tek süper gücünün politikalarına dönüşecek olan militan, aşırı sağcı ve neredeyse mesihsel fikirleri, otoriter nitelikteki bir formülasyona –yapısına uygun bir şekilde– İsrail ile bağlantılı bir ortamda kavuşacaktır. Bu politikanın 11 Eylül Saldırıları sonrasında meyve verecek olan Ortadoğu bileşkeleri Richard Perle ve Douglas Feith ve diğer dört kişinin kaleme aldığı *A Clean Break: A Strategy for Securing the Realm* (Yeni Bir Başlangıç: Devleti Güvence Altına Almak için Bir Strateji) başlığını taşıyan belgede ortaya konulacak ve söz konusu belge İsrail'de başbakanlığı üstlenmek üzere olan Netanyahu'ya hitaben yayınlanacaktı. Filistin karşıtı düşmanca fikirlere sahip oldukları önceden biliniyordu. Belgeyi hazırlayan ekibin bir üyesi olarak Feith belgenin ruhunu yansıtan bir dizi yazı kaleme alacak ve Filistinlilerin barış sürecinin bir eseri olarak konu ile ilgili olarak Amerikan düşünce yapısı nezdinde elde ettikleri kazanımların –en azından teorik olanların– geri alınması gerektiği çağrısını yapacaktı. Feith Filistinliler diye ulusal bir topluluğun bulunmadığını, gerçek Filistin devletinin Ürdün olduğunu, dönemin Birleşmiş Milletler konumundaki örgütlenmesi olan Milletler Cemiyeti'nin aldığı kararların İsraillilere Batı Şeria'nın kapılarını açtığını ve "kanla ağır bir bedel ödenmesi gerekse bile" İsrail'in "Filistin Yönetimi'nin denetimindeki toprakları" ele geçirmesi gerektiğini anlatacaktı.[25]

A Clean Break kitabını kaleme alan yazarlar "gururlu, refah içinde, sağlam ve güçlü" bir İsrail'in yeni ve barışçıl bir Ortadoğu'nun merkezine yerleştirildiği ve bölgenin tamamını ilgilendiren, son derece iddialı yeni-emperyal bir gündemi ortaya attılar. Bu yeni düzen "düşmanları içermeyecek, onları dönüştürecekti." Bu yeni düzenin bir koşulu olarak

[24] Jason Vest, "The Men from JINSA and CPS", *Nation*, 16 Ağustos 2002

[25] "A Dangerous Appointment: Profile of Douglas Feith, Under Secretary of Defense under Bush", *Middle East Information Center*, 18 Nisan 2001.

Oslo Antlaşmasının temelini oluşturan "barış için toprak" ilkesinin yerine "barış için barış" veya "güç yoluyla barış" ilkesi uygulanmaya başlanacaktı. İncil'de bahsedildiği haliyle İsrail'in kuruluşu ile ilgili iddia "meşru ve soyluydu." İsrail'in haklarını, özellikle de "toprak boyutundaki hakları"nı "koşulsuz olarak kabul etmeleri için" Araplara baskı yapılmalıydı. İkinci olarak da İsrail, Amerika Birleşik Devletleri ile "stratejik işbirliği" yaparak bütün bölgeyi kapsayacak olan büyük bir jeo-politik mühendisliğe girişmeliydi. Bu bağlamda işe "Irak lideri Saddam Hüseyin'i devirmekle" başlayacaktı. Bunun ardından Ürdün'de yeni ve dost olan bir Haşemi saltanatının kurulduğu ve Irak, Ürdün ve Türkiye'nin güçlerini birleştirdiği bir ortamda "Suriye zayıflatılacak, tecrit edilecek ve hatta düşüşü" sağlanacaktı ve bunun bir uzantısı olarak "diğer saldırgan unsurlar olarak" İran ve Lübnan topraklarından İsrail'e saldırılar düzenleyen *Hizbullah*'a karşı da benzer bir politika güdülecekti.

Bush yönetimi sırasında, Seymour Hersh'ün Kissenger biyografisinde[26] aktardığı şekliyle, Kissenger'in Ulusal Güvenlik Konseyi'ne ait gizli belgeleri İsrail büyükelçiliğine ilettiğini belirlediği kişi olan Perle, ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'un Savunma Siyaset Kurulu başkanı; *Haaretz* gazetesinin Batı Şeria'dakiaşırı uçtaki İsrailli yerleşimcilerle ilişki içinde olduğunu belirlediği[27] Feith de, Pentagon'un siyasetten sorumlu müsteşar yardımcısı oluyordu. Lobi ve benzeri gruplarda etkin olup benzer görüşleri paylaşan düzinelerce kişi bürokrasiye girdi. Bunlar arasında "İsrail söz konusu olduğunda çılgın görüşlere sahip olduğu"[28] bilinen Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz ve Güvenlik Politikası Merkezi'nin yöneticisi konumundaki Frank Gaffney bulunuyordu. Frank Gaffney, bir dönem son derece katı görüşleri olan Californialı bingo kralı Irving Moskowitz'in desteklediği bir TV ve yazılı basın reklam kampanyası yürütmüş, söz konusu kampanyada "terörle savaş" yolunda Filistinlilerin bir numaralı düşman olduğu ilan edilmişti.[29]

Yahudilerin yönetime sızışı öylesine derindi ki kimi İsrailliler, İsrail'in ABD'nin patronu haline geldiğini yüksek sesle ifade etmeye başladı. Romancı ve ünlü bir caz müzisyeni olan Gilad Atzmon'un gözünde Amerika "egemenliğini kaybetmek üzereydi" ve bu bağlamda "daha

[26] *The Price of Power: Kissinger in the Nixon White House*, Summit Books, New York, 1983, sayfa 322

[27] Sarah al-Tantawi, Müslüman Kamu İşleri Konseyi Haberleşme Direktörü, *US Media Turns a Blind Eye to Israeli Occupation*, tarih yok

[28] Kathleen Christison, *Middle East International*, Londra, 8 Mart 2002

[29] Vest, *A.g.e.*

büyük olduğu anlaşılan ve Akdeniz'in doğusunda çok küçük bir ülke olan Yahudi Devleti'nin uzaklardaki bir sömürgesine" dönüşüyordu. Atzmon sözlerini şöyle sürdürecekti: "Böyle tuhaf şeylerin olduğunu hatırlamamız gerekiyor. Geçen ay İsrael Şamir'in (Siyonizm karşıtı İsrailli tarihçi ve barış yanlısı) bu konuda söylediklerini duydum. Şamir çok açık bir şekilde Britanya İmparatorluğu'nun çeşitli aşamalarında dünyanın Eton Koleji* mezunu olan birbirine çok yakın kişiler tarafından yönetiliyor olduğunun kimseyi şaşırtmaması gerektiğini söylüyordu. Atzmon şöyle devam ediyordu: "Bazen marjinal gruplar büyük imparatorlukları ele geçirir." Atzmon'un söyledikleri bağlamında böyle bir durumun Amerika için söz konusu olduğunu kabul etmek zorunda kalabiliriz. Bu bağlamda Amerikan dış politikası, son derece marjinal olan bir grup Siyonist aktivist ve hatta bizzat İsrail devleti tarafından dikte ediliyor.[30]

MEDYA

Atzmon elbette meseleyi abartıyor, ancak böyle olmakla birlikte söz konusu bu konuşma tarzı bir kimsenin mantıksal olarak ABD'de duymayı beklediği bu türden konuşmaların kıtlığını çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyor. Lobi'nin orantısız gücü ve Yönetim ile Kongre üzerindeki nüfuzu ABD dışındaki ülkelerde ve özellikle İsrail'de çok daha fazlagündeme gelir. İsrail basını, bu bağlamda, konu İsrail, Siyonizm ve Yahudiler olduğunda ABD basınına kıyasla daha özgür ve açık sözlüdür. Söz konusu bu durum aynı zamanda Lobi'nin ABD medyası, akademisi ve kamuoyu üzerindeki nüfuzunu gözler önüne serer. Gerçekten de söz konusu bu nüfuz Lobi'nin üçüncü büyük gücünü ifade etmektedir. Siyonizm karşıtı Yahudi yazar Alfred Lilienthal "İsrail'in ABD medyası üzerindeki hâkimiyetine" bundan 25 yıl önce işaret etmiştir ve medya üzerindeki bu etkinin diğer iki nüfuz alanına göre çok daha önemli olduğunu belirtmiştir. Lilienthal'ın bu sözlerini izleyen süreçte Lobi'nin Yönetim ve Kongre üzerinde elde ettiği nüfuz artık bu sözlerin geçerliliğini ortadan kaldırmıştır ve durum muhtemelen artık böyle değildir.[31]

---

30 "The Zİonist Lobby and American Foregn Policy", *Counterpunch*, 22 Ağustos 2002

31 *The Zionist Connection: What Price Peace?*, Dodd Mead and Company, New York, 1978, sayfa 312

* Ç.N. İngiltere'de bir okul.

Bu konunun tartışılması en azından ana akım medya söz konusu olduğunda bir tabu niteliği taşımaktadır, zira Yahudiler için olduğu kadar Yahudi olmayanlar için de bu konu çok hassastır. Philip Weiss *New York Observer*'da çıkan yazısında "Yahudi Lobisi" lafının bile "kolay kolay zikredilmediğini" yazmıştı.[32] İnsanlar siyahların sahip olduğu güçten veya diğer etnik grupların baskı yöntemlerinden rahatlıkla söz ederken, siyasete karışan herkes açısından bariz ve anlaşılır olmasına rağmen Yahudi nüfuzu olarak nitelendirilebilecek bir şeyden bahsetmezler. Yahudi nüfuzu bu bağlamda diğerlerine nazaran çok daha güçlü olmakla birlikte "hakkında konuşulmayacak kadar çok önemli" görülmektedir. Böyle olmakla birlikte "Söz konusu olan iki güçlü çıkar grubu olarak Castro karşıtları ya da Ulusal Tüfek Birliği olduğunda *New York Times*'ın sessizliğe büründüğünü göremezsiniz. Söz konusu bu iki grup sistemi zorladığında, silah lobisinin merkezi konumundaki Virginia eyaletinin Arlington kenti hakkında silik de olsa eleştiri yüklü yazıları ya da Miami'nin Sekizinci Caddesi'ndeki Castro karşıtları ile yapılan röportajları okumak mümkündür... 'Yahudi nüfuzundan' söz etmek insanlara Nazileri hatırlatır."[33] Ana akım medyada neredeyse kimse, Amerikalıların bu söz konusu çifte aidiyetinin yabancı bir ülkenin çıkarlarını ülke çıkarlarının üzerinde görme ihtimalini beraberinde getirebileceğini sorgulamaz. Söz konusu tarafgirlik ahlaki olmayan ama etnik ve dini nedenlerle potansiyel bir çıkar çatışmasını beraberinde getirebilir. Bunun talihsiz bir sonucu olarak sistematik bir eleştiriye sadece daha çevresel nitelikli "alternatif medyada" rastlanır.

ABD'nin genel hatlarıyla muhafazakâr nitelikli siyasi yapısı bünyesinde var olan söz konusu bu alternatif medyaya, temsil derecesi çok zayıf ve aykırı nitelikteki sol medya ve ırkçı, dindar ve Siyonizm karşıtı olan aşırı sağ medya dâhildir. Lobi'nin ağırlıklı bir rol oynadığı şekilde ciddi, sorumluluk sahibi ve merkezi nitelikli tartışmanın bulunmadığı bir ortamda Lobi'nin ortaya atılabilecek herhangi bir eleştiriyi aşırı uçtaki önyargılı kişilerin veya Arap komplo teorisyenlerinin ürünü olarak göstermesi kolaylaşmaktadır. Weiss dünyanın en açık toplumlarından birindeki bu samimiyetsizliğin ürünü olarak bu tür teorilerin Ortadoğu'nun daha az açık olan topraklarında kök salmasının şaşırtıcı olmaması gerektiğini söylüyor. Bu tür teoriler, *New York Times*'ın parlak

[32] 23 Eylül 2002

[33] *New York Observer*, 23 Eylül 2002

ve genel olarak liberal dış politika köşe yazarı ve gazetenin Ortadoğu üstadı Thomas Friedman, önde gelen bir Suudi entelektüeli ve hükümet karşıtı isminin "Amerika'yı Yahudiler yönetiyor" şeklinde kışkırtıcı olduğu söylenebilecek sözlerine karşılık vermek yerine kızgınlıkla salonu terk ettiğinde, köklerini daha da derinlere salıyor.[34]

Açık bir şekilde, ABD iç politikasının bu denli kilit konumdaki bir meselesine değinme konusundaki çekimserliğin ucu, Lobi'nin duyduğu kaygının eseri olan bir itiraza ve bizzat İsrail açısından zaman zaman duyulan rahatsızlıklara uzanıyor. Yahudi Lobisi'nin söz konusu bu nüfuzu Batı dünyasının geride kalan bölümünde rastlanılan türden bir sorgulamadan da genel olarak muaftutuluyor. İsrail yanlılığı, İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin haberlerde değil ama günlük gazetelerin ve dergilerin görüş sayfalarında yayımlanan makalelerde kendisini gösteriyor. Tabiî bu durum, haberlerin de daha temkinli bir dille ve Filistinliler'den çok İsrail'i kayıracak şekilde ele alındığı gerçeğini değiştirmiyor. Gazete veya dergilerin görüşlerini yansıtan makaleler büyük ölçüde İsrail yanlısı bir nitelik taşıyor. Kimi durumlarda Lobi bile durumun böyle olduğunu kabul etmiştir. İkinci *İntifada*'nın sürdüğü günlerde Lobi'ye bağlı olan gruplardan Anti-Defemation League, gazetelerin görüşlerini yansıtan söz konusu bu makalelerle ilgili ve ülkenin 43 büyük gazetesini kapsayan bir araştırma yaptı. Araştırma 36 gazetenin ya "bütünüyle İsrail'den" yana olduğu veya "dengeli bir yorum" yaptığı sonucuna vardı.[35]

Çoğu Yahudi olan İsrail yanlısı isimler önde gelen gazetelerin sütunlarını kaplarken diğer tarafa ait karşıt görüşü savunanlar büyük ölçüde azınlıkta kalmaktadır. Kimi önde gelen yorumcular ve Yahudiler, İsrail sağını, bazıları da İsrail'in savunulması pek kolay olmayan eylemlerini eleştirdikleri için, bu yorumculardan biri olarak *New York Times*'dan Anthony Lewis'in dediği gibi, Yahudilere karşı cadı avına çıkmakla suçlanırlar.[36] Düşünce kuruluşu New America Foundation'dan Michael Lind, söz konusu bu yorumcuların bu yönde suçlamalara maruz kalmaları için ağır bir eleştiri getirmelerinin de gerekmediğini ve "İsrail hakkında en hafif eleştirinin ötesine geçen yorumların bile ana akım medyada tabu olarak görüldüğünü" belirtiyor.[37] Benzerleriyle

34 *New York Times*, 27 Mart 2002

35 Seth Ackerman, "El Aqsa Intifada and the US Media" (El Aksa İntifada'sı ve ABD Medyası), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, sayı 118, 2001 Kışı

36 *New York Times*, 13 Ocak 1998

37 *Prospect*, Nisan 2002

karşılaştırıldığında dogmatik bir İsrail yanlısı tutum sergilemeyen *Newsweek* gibi bir dergi bile bazen belli bir tarafsız çizgiyi bile takınmakta güçlük çekmektedir. Bu bağlamda, dergi, *İntifada*'nın ilk aşamalarında derginin sahibi olan ailenin üyelerinden *Washington Post*'un İsrail yanlısı bir yazarı Lally Weymouth'un o dönem muhalefette olan Şaron'la yaptığı bir röportajı yayımlamıştı. Ertesi hafta ise Weymouth söz konusu Şaron röportajını "dengelemek" için Şaron'un siyasi rakibi ve İsrail merkez solunun lider ismi Ehud Barak ile konuşmuş ve "Arafat'a cömert bir anlaşma önerdiniz. Neden şiddete başvuruyor?" türünden yumuşak sorular sormuştu. Bunu yine Weymouth'un *Likud*'lu eski başbakanlardan Benyamin Netanyahu, daha sonra da İşçi Partili eski başbakanlardan Şimon Peres ile yaptığı röportajlar izlemişti. Genel resme bakıldığına *Newsweek*'in söz konusu anlaşmazlığa ilişkin dengeli habercilikten anladığı şeyin sağdan iki, soldan iki İsrailli politikacıyla konuşmak olduğu anlaşılıyor. Peki ya Filistinliler? Evet belki *Newsweek* Filistinli bir ses olarak İsrail parlamentosu Knesset'in en akıcı konuşan üyelerinden Azmi Bişara'ya da kulak veriyordu ama Bişara'nın yaptığı açıklamalara sadece derginin Avrupa baskısında yer veriliyordu. Avrupa'da bu türden açıklamalara zaten sıklıkla rastlanıyordu oysa Bişara'nın açıklamaları – yayımlansaydı– ABD kamuoyu açısından son derece etkili olabilecek bir nitelik taşıyordu.[38]

ABD medyası ile Avrupa medyasının İsrail'e bakışı karşılaştırıldığında ABD medyası, bir şeyleri gizleyen ya da en azından İsrail'in aşırılıklarına mantıklı bir açıklama getirmeye çalışan haliyle göze batıyor. İkinci *İntifada*'nın başında Fransız bir kameramanın yakaladığı bir görüntü dünya çapında haklı bir kızgınlıkla karşılanmıştı. Söz konusu görüntüde İsrail askerleri, babasının arkasına saklanan 12 yaşındaki Filistinli çocuk Muhammed el-Durra'ya vururken görülüyordu. Bunun kasıtlı bir hareket olduğu konusunda pek çok Avrupa gazetesinin fazla bir kuşkusu yoktu. ABD medyası ise kasıtlı olarak olayı bulanıklaştırarak "Ortadoğu medyasının kötü şöhretli bir klişesini kullanmaktan çekinmiyor ve bu bağlamda artık kullanılmaktan eskiyen ve İsrailli askerlerinin geniş yankı uyandıran öldürme eylemleri için kullanılan "çapraz ateşte kaldı" ifadesini sayfalarına taşıyordu.[39] İsrail ordusunun Gazze komutanı, çocuğun ölümüyle ilgili yürüttüğü "kişisel" soruşturmanın sonuçlarını açıkladığı raporunda, beklenebileceği gibi, suçu üzerlerinden atıyordu.

[38] Ackerman, *A.g.e.*

[39] Robert Fisk, *Independent*, Londra, 2 Ekim 2000

İsrail'in önde gelen liberal gazetesi *Haaretz* İsrail ordu komutanının bu açıklaması ilgili olarak "Bu tuhaf soruşturmanın saçmalığını tarif edecek yumuşak ifadeleri bulmak güçtür" diye yazacaktı. Londra merkezli *Guardian* gazetesi de diğer benzer yabancı gazetelerle birlikte sert eleştiriler içeren bir haberi sayfalarına taşıyarak "İsrail Çocuğun Ölümü Konusunda Kendisini Temize Çıkardı" başlığını atarken, İsrail söz konusu olduğunda korumacı bir yaklaşım sergileyen *New York Times* açıklamayı kayıtsız bir şekilde olduğu gibi aktararak "İsrail Ordusu: Gazzeli Çocuğu Filistinliler Öldürmüş Olabilir"[40] başlığını kullanıyordu.

İsrail'in kusursuz olduğuna ilişkin algı sınırını ilk ihlal edenler muhabirlerdir. Gazetelerin görüşlerini yansıtan makaleleri kaleme alan editörler ya da yorumcular bu anlamda ikinci planda kalır. Muhabirler, dürüst olmaları halinde, gördüklerini olduğu gibi anlatmak görevini üstlenmektedir, ancak muhabirler Avrupalı meslektaşlarının bulunduğu alana dâhil olmaya kalkıştıklarında ve bu anlamda gördüklerini doğru şekilde aktarmaya başladıklarında Lobi devreye girer. Bunun bir sonucu olarak ABD medyası dışarıdan bakıldığında su götürmeyecek şekilde –ve belki de aşırı derecede– İsrail yanlısı olarak görülürken ABD'de sıkça rastlanılan medya eleştirileri uyarınca ABD medyası sürekli olarak Filistinlilerin propagandasını yapan bir taraf olarak görülür. 2002 yılının Nisan ayında Cenin mülteci kampının kuşatılması ve Şaron'un Batı Şeria saldırısının bazı olaylarını aktarırken farklı bir yayın anlayışı izleyen önde gelen ABD gazeteleri, *New York Times* gazetesi de dâhil olmak üzere, ki bu ilk kez olmuyordu, Lobi ve takipçilerinin kampanyasıyla karşı karşıya kaldılar. Bombardıman halinde gelen e-mailler *New York Times*'ın İsrail yanlısı okuyucularına gazeteyi bir günlüğüne satın almamaları çağrısı yapıyordu. Lobi ve takipçileri böyle bir gönüllü ordusunu harekete geçirmekte güçlük çekmiyordu. *Forward* adındaki Yahudi gazetesinin gözlemlediği gibi "Medyada algılanan İsrail karşıtlığına son vermek pek çok Amerikalı Yahudi için 9.650 km uzaklıktaki çatışmayla yek vücut hissetmenin en doğrudan ve duygusal yolu olarak beliriyordu." *Times* Manhattan'da düzenlenen İsrail yanlısı bir gösterinin iki fotoğrafını yayımladıktan sonra kendisini özür dilemek zorunda hissediyordu; yaptığı büyük hata İsrail karşıtı protestocuların fotoğrafını ön planda göstermekti. Benzer tepkilere *Los Angeles Times, Chicago Tribune, Minneapolis Star Tribune, Philadelphia Inquirer* ve *Miami Herald* da maruz

[40] Ackerman, *A.g.e.*

kalıyordu. ABD'nin Doğu Sahili'nde en az bir yerel radyonun Yahudi bir hayırseverden aldığı bir milyon doları; Ortadoğu'daki gelişmeleri belli bir adalet duygusuyla takip etmeye çalışan diğer radyoların ise daha büyük paraları kaybettikleri söylenir.[41]

Lobi, medyanın yanı sıra akademi, eğlence dünyası ve sivil toplum genelinde baş gösteren İsrail karşıtlığının maskesini düşürmek ve düzeltmek için çok sayıda örgütü bünyesinde barındırmaktadır. AIPAC'in yanı sıra bu örgütler arasında daha iyi bilenenlere Amerika Siyonist Örgütü, Anti-Defemation League ve CAMERA olarak anılan Ortadoğu Haberleri Doğruluk Komitesi de dâhildir.

AIPAC faaliyetlerini hiçbir zaman için meşru propaganda ile sınırlı tutmaz. Örgüt 1983 yılında İsrail'i İtibarsızlaştırma Kampanyası başlığını taşıyan bir broşürde "ABD ile İsrail arasındaki ilişkileri zayıflatmaya, İsrail'in aleyhinde olacak şekilde ABD-Arap ilişkilerini geliştirmeye veya bu amaç uğruna çaba harcayan Arap hükümetlerine para karşılığında yardım eden" 21 örgüt ve 39 kişiyi içeren bir kara liste yayınlamıştı. Kara listeye yönelik öylesine büyük tepkiler geldi ki örgüt çalışmalarını yer altına çekti. Örgüt bu haliyle "İsrail karşıtı" kişi ve grupları izlemeye devam etti ancak bununla ilgili bilgileri gizli olarak dağıtmaya başladı. Bir dönem AIPAC için araştırma yapan bir kişinin söylediğine göre "AIPAC'ın kara liste hazırlamak veya karalama kampanyaları düzenlemek gibi etkinlikleri İsrail yanlısı lobinin gizli faaliyetlerinin bir kısmını su yüzüne çıkarıyordu... AIPAC araştırma bölümünün bir parçası olarak gizli bir birime sahiptir ve bu birim 'Yahudi-karşıtı' olarak gördüğü siyasetçiler, gazeteciler, akademisyenler, Amerikalı Arap aktivistler ve liberal Yahudiler hakkında kayıtlar tutar. AIPAC çoğu zaman bütünüyle bağlamından koparılmış açıklamalarının eşlik ettiği ve siyasi olarak kalkıştıkları 'yanlış' davranışlar göz önüne alınarak bu dosyalar arasından bilgileri seçip 'suçluların' ifşa edildiği listeler yayınlamaktadır." AIPAC bunu izleyen süreçte *Etkinlikler* adını taşıyan haftalık bir yayın yapmaya başlayarak seçilmiş olan bir okuyucu kitlesini ki bunlara önde gelen Yahudi liderler, İsrail yanlısı aktivistler ve İsrail büyükelçiliği dâhildi, uyarmaya devam etti ve "AIPAC'in kaynak olarak gösterilmemesi şartıyla bu bilgiler doğrultusunda hareket edebileceklerini" belirtti.[42]

Bir dönem *Amerika'daki Arap Propagandası: Araçlar ve Sesler* adı altında benzer bir kara listeyi yayımlayan Anti-Defemation League

[41] Michael Massing, *Nation*, 10 Haziran 2002; Robert Fisk, *Independent*, 9 Temmuz 2002

[42] Paul Findley, *A.g.e.*, sayfa 101-104

açık açık suç işliyordu. İlk başta ırkçı ve dini önyargı ile mücadele gibi övgüye değer bir manifesto ile yola çıkan grup ilerleyen süreçte 45 milyon dolarlık bütçesiyle son derece güçlü mali bir desteğe sahip komplocu ve militan nitelikli bir grup haline dönüşerek esas olarak İsrail'i eleştirenleri belirleme ve itibarsızlaştırma faaliyetine yöneldi.

Örgüt, 1980'li yıllarda daha sonra Başkanlar Konferansı Başkanı olan Seymour Reich'ın liderliğinde kaynak toplamak için iki mektup göndererek Yahudi ebeveynleri ABD üniversite kampüslerinde artan Arap varlığının çocukları üzerinde iddia olunan olumsuz etkileri hakkında uyaracaktı. İlerleyen bir aşamada örgütün İsrail'in Gazze ve Batı Şeria'daki işgali ile Güney Afrika'da beyazların egemenliğine dayanan ırkçı Apartheid rejimine karşı olan ABD vatandaşlarına karşı bir casusluk operasyonuna giriştiği ortaya çıkacaktı. Örgüt, Amerikalı Arapların ve diğer sivil eylem örgütlerinin toplantılarına muhbirler göndererek ve yolsuzluğa bulaşmış yetkililere rüşvet vermek yoluyla aralarında Apartheid karşıtlarının, çevrecilerin ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ve Amerikan Dostlar Hizmet Komitesi gibi kuruluşların üyelerinin de bulunduğu ancak çoğunluğunu Amerikalı-Arap'ların oluşturduğu bin kadar ABD vatandaşı hakkında yasadışı kayıtlar oluşturdu. Örgüt, söz konusu bu faaliyetinin dava konusu olmasını önlemek amacıyla milyonlarca dolar harcadı ve 1994 yılında San Fransisco şehir savcılığının konuyu mahkemelere taşımasını önlemek için 75.000 dolar ödedi. Bundan iki yıl sonra mahkeme-dışı bir uzlaşmanın eseri olarak, Amerikan-Arap Ayrımcılıkla Mücadele Komitesi ve diğer müştekilerin bulunduğu bir iddianamenin mahkeme aşamasına ulaşmasını önlemek için 175.000 dolar ödedi.[43]

İsrail yanlısı örgütlerin elinde Yahudi karşıtlığı suçlaması gibi son derece güçlü bir silah bulunmaktadır. Bu gruplar söz konusu bu silahı en etkin şekilde muhtemelen önleyici bir tehdit olarak kullanmaktadır: Yahudi düşmanı olduğu suçlamasıyla karşılaşacak olan bir kimse ateş altında kalma riskiyle karşı karşıya olduğunu iyi bilmektedir. Söz konusu gruplar bu silahı çoğu zaman en küçük bir neden için bile kullanmaya kalkışmaktadır. Diğer lobi grupları söz konusu olduğunda bu silah Yahudi lobisinin elinde son derece etkili olan bir araç olarak bulunmaktadır. Andrew Hurley, *One Nation Under Israel* (İsrail'in Yönetiminde Tek Ulus) adlı kitabında bu konuda şunları söylüyor: "Bir kişi Tarım Lobisi ile ters düştüğü zaman bunu açıkça söyleyebilmektedir. İsrail lobisine

[43] Bakınız *Washington Report on Middle East Affairs*, Ekim 1996, Ocak 1999, Nisan 2002

Amerika'da karşı çıkmak söz konusu olduğunda böyle bir özgürlük söz konusu değildir. Bu, kelimenin tam anlamıyla bir tabudur. İsrail lobisini eleştirmeye kalkışanlar otomatikman Yahudi-karşıtı, faşist, Nazi veya militan olarak damgalanır."[44]

İkinci *İntifada*'nın ilk aşamalarında CAMERA "CNN televizyonunun yayınlarında" kendi ifadesiyle "bariz bir Yahudi düşmanlığı" belirledi. Küresel çapta yayın yapan CNN televizyonu Arap dünyasında, örneğin İngiliz Yayın Kuruluşu BBC'ye kıyasla, İsrail yanlısı olarak bilinir. CAMERA'nın bütün bir basın bildirisini ayırdığı bu önemsiz olay CNN muhabiri Fionnulla Sweeny'nin Ramallah'da yaşayan Filistin kökenli bir Amerikalı'nın "Demokratların başkan yardımcısı adayı olan Joe Liberman bir Yahudi olduğu için oyunu George W. Bush'a vereceğini" söylediği açıklamasını aktardığı sırada kullandığı ifadelerle ilgiliydi. Örgüt, muhabiri Amerikalı Arap'ın Yahudi karşıtı olarak algıladıkları sözlerini kabul eder gibi aktarmakla suçlamıyor ancak bunun yerine söz konusu açıklamayı "sanki normal bir açıklamaymış gibi aktardığını" öne sürüyordu. İsrail Başbakanı Barak ile beraberindekiler ve dışişleri bakanlığı yetkilileri de aynı sıralarda CNN temsilcileriyle bir araya gelerek televizyon kanalının "Batı Şeria ve Gazze'deki şiddet olaylarının tek taraflı olarak haberleştirilmesi" ve özellikle de CNN'in Filistinli muhabiri Rula Amin'in haberleri konusundaki endişelerini aktarıyorlardı. 60 kadar Amerikalı-Yahudi ve İsrail'in önde gelen destekçileriyle İsrail'in medya stratejisini görüşen İsrail hükümet sözcüsü Nachman Şay da daha önce yaptığı bir açıklamada "Amin ve diğer muhabirlerin yerine, olayları İsrail'in bakış açısıyla aktarmak üzere daha tarafsız, İsrail yanlısı muhabirleri göndermesi için CNN'in patronlarına baskı uyguladıklarını" söylüyordu. Amin İsrail'in medyadaki yandaşlarının neredeyse saplantılı bir nefret nesnesine dönüşmüştü. Bu yandaşlardan Amos Perlmutter, *Washington Times*'daki yazısında Amin için "Filistin propagandasının tedarikçisi" ifadesini kullanıyordu. Perlmutter bu suçlamasına gerekçe olarak tek bir neden öne sürüyor ve "Amin'i, elinde kanıt bulunmadan Ramallah'ta linç edilen iki İsrailli'nin Mossad ajanı olduğu yolunda Filistinlilerin yanlış bilgiden kaynaklanan savlarını" aktarmakla suçluyordu. Oysa Amin sadece Filistinli güruhun söz konusu İsraillilerin "gizli servisten oldukları zannıyla hareket ettiklerini" söylüyordu.[45]

[44] Truth Press, Scottsdale, Arizona, sayfa 1004
[45] Ackerman, *A.g.e.*

Yoğun, yaygın ve yorulmak bilmeyen bu tür girişimler sonuç veriyordu. İsrail'in davası hakkında hali hazırda istekli olan editörler ve yayınevleri için bu tür baskılar gereksiz oluyordu. Bunlardan çok sayıda bulunmaktadır ancak "hikâyenin öbür tarafını" da adil bir şekilde aktarmak isteyenler bu konuda ısrarcı olmaları halinde ne gibi bedeller ödemek zorunda kalacaklarının da farkındaydılar. Bu bedeller iftiraya uğramak, boykot edilmek ve reklamların geri çekilmesi yollarıyla ödeniyordu. Bu bedeli ödemek riskiyle karşı karşıya olanlar böyle bir çizgiden uzaklaşma konusunda Kongre üyeleri kadar istekli olmuyorlar. *Yellow Times*[46] gazetesinden Raff Ellis şunları söylüyor: "Günümüz dünyasında kürtaj, eşcinsel hakları ve idam cezası gibi bir elin parmaklarından daha fazla olmayan sayıda hassas konu başlığı bulunuyor; bu konular hakkında taraftar ve karşıt olmak üzere çok güçlü görüşler bulunuyor. İsrail'in eleştirilmesi ise bu hassas konular listesinin başında geliyor. Söz konusu bu hassasiyetin bir eseri olarak yayınevleri ve yorumcular AIPAC'ın çizgisine yaklaşmak zorunda kalıyorlar. İsrail'den yana olmak şeklinde beliren konum İsrail'in eleştirilmesini beraberinde getiren konumla karşılaştırıldığında nadiren görülüyor zira buna izin verilmiyor. Kimi haberciler kapalı kapılar ardında İsrail yanlısı çizgiye bağlı olduklarını zira yayın politikasının bu yönde olduğunu belirtiyor. Bu konu artık neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilgili olmaktan uzaklaşmış durumdadır ve esas olarak politika meselesi halinde dönüşmüştür."

Pek çok gazeteci özel konuşmaları sırasında İsrail yanlısı yayınevleri ve editörlerin misillemesinden çekindiklerini ve "genel hatlarıyla İsrail hakkındaki hassas kelimelerin kariyerleri açısından tehlike oluşturduğu algısına sahip olduklarını" itiraf ediyor.[47] Filistinlilerin davasına sahip çıkmadan önce "ABD medyasındaki sansür ve oto-sansür iddialarını temkinli bir şekilde karşılıyordum ama şimdi buna ilk elden tanık oldum" diyen Coloradolu gazeteci Mark Schneider bunun iyi bir örneğini veriyor. Görevinin başına yeni geçen 2. George Bush, başkanlığının ilk büyük çaplı bombardımanını Irak'ın "uçuşa yasak bölge" olarak anılan kesiminde giriştiği sırada Schneider şöyle bir olayı aktarıyor:

> Bağlı olduğum grubun bombardımanı protesto edeceğini bilen yerel bir televizyon kanalı röportaj almak için bizi aradı. Televizyon kanalının tecrübeli bir muhabiri bundan saatler sonra stüdyodaki yerini alan

[46] 15 Eylül 2002.

[47] Norman Soloman, *Media Beat*, 19 Nisan 2002; Bakınız Michael Lind, "The Israeli Lobby", *Prospect*, Londra, Nisan 2002.

grubumuzun sözcüsü olan Bob Kinsey'e Ortadoğu'daki sorunların arkasında yatan nedenlerin neler olduğunu sordu. Kinsey başlıca nedenin ABD'nin İsrail'e yaptığı büyük askeri yardım ve bunun sonucunda ortaya çıkan istikrarsızlık olduğunu söyledi. Muhabir buna yanıt olarak "Sizinle aynı fikirdeyim ama ABD'nin İsrail konusundaki jeo-politik çıkarları hakkında en ufak bir şey söylersem işten ayrılmak zorunda kalırım" diyordu. Tabi, beklenebileceği gibi, röportaj yayınlanmadı.[48]

YAHUDİ MUHALEFETİNİN KIPIRTILARI

Elbette, çok küçük çapta ve zayıf olmakla birlikte büyümekte olan bir Yahudi muhalefeti de bulunuyor. Amerikalı Araplar ile Filistinli ve Müslüman aktivistler kendilerine ait kurumları geliştirip etnik eksenli siyaseti öğreniyorlar ve seçim bağlantılı siyasetin bir unsuru haline geliyorlar.

Siyah azınlık, davalarına sahip çıkmalarının bir eseri olarak hissettikleri minnettarlığın karşılığı olarak bir dönem Amerikalı Yahudilere ayırdıkları sempatiyi en azından kısmen Filistinlilere aktarmaya başladı. Aktivistler, gelinen aşamada göreceli olarak etkisiz olmakla birlikte, kendilerine ait medya izleme örgütlerini kurdular. İkinci *İntifada*'nın patlak vermesinden bu yana Ortadoğu'daki mücadele üniversite kampüslerinde üzerinde çok konuşulan bir meseleye dönüştü ve Filistin yanlısı gruplar Siyonistlerin o güne kadar sahip olduğu etkiyi aşındırmaya başladı. Filistin yanlısı bu gruplar bu çerçevede Güney Afrika'daki ırk ayrımcı Apertheid rejiminin sonunu getiren türden bir kampanya başlatarak İsrail karşıtı bir tutum sergilediler.

En önemlisi, belki de, Amerika Yahudileri arasında yeni bir bakış açısının filizleniyor olması ve bunun da ötesinde tabanın, AIPAC ve Lobi mekanizmasının küçük olmakla birlikte son derece etkili olan küçük sağcı gruplarının izlediği çizgiden kopma ihtimalidir. Söz konusu bu örgütler Yahudi toplumunun bütünü adına konuştuğunu iddia etmektedir ancak bu örgütlerin barış sürecine karşı takındıkları retçi tavır, sürecin çökmesi ve Şaron'un işbaşına gelmesi karşısındaki sevinçleri ve İsrail'in taviz vermesi gerektiği konusundaki önermelere karşı duydukları düşmanlık ışığında

[48] Mark Schneider, *Palestine Chronicle*, 19 Mart 2002.

durum kesinlikle böyle değildir.[49] 2001 yılında yapılan bir kamuoyu yoklaması barış sürecinin Yahudi toplumunun yüzde 50'si tarafından desteklendiğini ortaya koyuyordu. Kamuoyu yoklaması, ayrıca, Yahudi toplumunun Kudüs konusunda taviz verilmesini bütünüyle reddettiği iddiasını ortaya atan Başkanlar Konferansı Başkan Yardımcısı ve Yahudi gazetesi *Forward*'ın Amerika'nın en etkili 50 Yahudisi[50] listesinin başında yer alan Malcolm Hoenlein'ın yanıldığını da ortaya koyuyordu. Bu bağlamda, kamuoyu yoklamasına göre, ABD'deki Yahudilerin yüzde 35'i nihai bir barış antlaşmasına varılması için Kudüs'ün bölünmesini destekliyordu. 1993 yılında kurulan İsrail Politika Forumu adlı bir kuruluş, AIPAC'in ABD başkanının Şaron'u çok sıkıştırmaması için çaba harcadığı bir sırada, çok sayıdaki etkili Kongre üyesiyle bağlar kurmuş ve elli kadar Yahudi liderin ABD başkanını yeni barış görüşmeleri başlatmaya çalıştığı için öven bir bildiri yayınlamasını sağlamıştı.[51] Hiyerarşinin alt kademelerinde ve özellikle de tabanda beliren Yahudi "barış grupları" da pek çok yerde faaliyete geçerken egemen liderliğin etki alanını aşındırmaya başladı. Muhalifler bu bağlamda belki arzulu bir şekilde İsrail'in var olma hakkını el üstünde tutmaya devam ediyorlar ama aynı zamanda da işgal, askeri aşırılıkları ve diplomatik alandaki ısrarcı tavrıyla çizgiyi aştığını düşünüyorlardı. Söz konusu bu gruplar bu çerçevede Yahudi liderliğini ve toplumsal dayanışma geleneğini bir kenara bırakarak İsrail'in açık bir şekilde eleştirilmesiyle ilgili tabuyu kırıyorlardı.

Californialı bir aktivist olan Dennis Bernstein "Sadece Amerika'daki Yahudiler ağızlarını açmaya başladı. Çocukken ağaç dikilmesi için İsrail'e para gönderirdim. Şimdi gelinen noktada sevdiğimiz ve değer verdiğimiz bir ülkeyi temsil eden bir hükümetin eylemleri karşısında dehşete kapılıyoruz. İsrail'in savunucuları, hizaya gelmeyen Yahudilere karşı özel bir kin beslerler çünkü İsrail'i desteklemeyenlerin Yahudi karşıtı olduğu yalanını uydururlar."[52] Sol görüşlü Yahudi dergisi *Tikkun*'un kurucusu ve editörü olan Michael Lerner durumun böyle olduğunu çok iyi biliyor. Lerner, derginin İsrail işgalinin "sorunun temel nedenlerinden biri olduğu" yönündeki yayın politikasını değiştirmesi için "büyük bir baskı" altında kaldı. Yüzlerce abone dergiyi almaktan vazgeçti. Bunun da ötesinde aşırı sağcı İsrail yanlısı bir internet sitesi çok daha ileriye giderek

49 *Washington Report on Middle East Affairs*, Mayıs/Haziran 2002.
50 Massing, *A.g.e.*
51 *Aynı yer.*
52 Robert Fisk, *Independent*, 9 Temmuz 2002.

Lerner'ın "kendisinden nefret eden bir Yahudi kurtçuğu" olduğunu ve bu haliyle "onun gibi bütün aşağılık hayvanların soylarının tüketilmesi gerektiğini" yazdı. İsrail'i eleştirenleri kınama konusunda ısrarlı bir tavrı olan Anti-Defemation League, Lerner'ın ırkçı bir nefretin kurbanı olmadığına, "sadece Yahudi olduğu için hedef seçilmediğine", bunun yerine, Filistin yanlısı görüşleri nedeniyle hedef seçildiğine hükmetti.[53] Wisconsin'de yayınlanan *Jewish Chronicle* adlı gazetenin editörü de gazetenin görüşlerini yansıtan baş makalede Netanyahu için "İsrail tarihinin en basiretsiz lideri" dediği için ondört yıllık görevini bırakmaya zorlanmıştı.[54] Kansas City'de yayınlanan *Jewish Chronicle* adlı gazetenin bir editörü de Filistin yanlısı bir Yahudi aktivistten yazı yazmasını isteyince ertesi gün işinden atılmıştı.[55] Brooklyn'den Adam Shapiro ise muhalifliğin sınırlarını ilerilere taşıdığı bir ortamda Uluslararası Dayanışma Hareketi'nin bir gönüllüsü olarak, Şaron'un Arafat'ın çalışma merkezine yönelik kuşatma operasyonlarından birinde, mahsur kalmıştı. Shapiro bunun bedelini ödedi. CNN televizyonuna yaptığı açıklamada Şaron hükümetinin terörist bir örgüt gibi davrandığını, kendisini bağlı ordu birliklerinin "Naziler gibi her evde arama yaptığını" söyleyince uzun yıllar Şaron'un yakın arkadaşı Uri Dan'ı İsrail muhabiri olarak görevlendiren *New York Post* gazetesinin bir yorumcusu Shapiro için "Yahudi Taliban" ve "son hain" gibi benzetmeler yaptı. Taciz ve tehdit edilen ailesi Brooklyn'deki evlerini terk ederek polis koruması altına girmek zorunda kaldı. Shapiro'nun New York'taki bir lisede öğretmenlik yapan ve vakit buldukça *yeşiva* eğitmenliği yapan babası işinden oldu. Erkek kardeşi de ölüm tehditleri aldı.[56]

Amerika Birleşik Devletleri'nin Siyonizmin uluslararası sponsoru olarak öneminin giderek arttığı bir ortamda Amerikan kamuoyuna ama özellikle de Amerikalı Yahudilere yönelik propaganda savaşının Ortadoğu'daki fiziki koşullara ve askeri mücadeleye hayati derecede etki edeceği sonucunu çıkarmak mantığa yakın geliyor ancak henüz bunun erken aşamalarında bulunuyoruz. Yahudi muhalifleri zorlu, acı ve belki de bir sonuç getirmeyecek olan bir görev bekliyor. Çeyrek yüzyıl önce *Silah ve Zeytin Dalı* gibi kitapları alaya alan veya görmezden gelen baskın durumdaki hâkim ortodoks zihniyet aşınmış olsa bile, Joan

53 *Washington Report on Middle East Affairs*, Temmuz/Agustos 2001; Seth Ackerman, *A.g.e.*

54 *Washigton Report on Middle East Affairs*, Mart/Nisan, 1998.

55 *Daily Star*, Beyrut, 31 Ocak 2001.

56 Bakınız Laura Flanders, *Tom Paine.com*, 5 Nisan 2002.

Peters'ın birkaç yıl sonra yayınlanmış olan ve çok katmanlı bir yalancılığa tapınılabildiğini gözler önüne seren *From Time Immemorial* kitabının da gösterdiği gibi, hâlâ hâkimiyetini sürdürmektedir.[57] Bunun bir eseri ve gerekliliği olarak da ilk olarak Filistinli yazar Velid Halidi'nin işaret ettiği bağnazlık, ABD'nin takındığı tavırları, günümüz Ortadoğu'sunda son derece belirleyici bir konuma geçmesinden itibaren belirlemiştir. Her ikisinin değişmeyen gücü ABD'nin tarafgirliğinde kendisini göstermiştir ki bu tarafgirlik, bilinçli olsun ya da olmasın, bu son derece uzun süren ve inatçı anlaşmazlığın, kökten olsun ya da olmasın, resmi olsun ya da olmasın her boyutunda, ABD'nin konumunu belirlemektedir.

[57] Getirilen yoğun eleştirilere rağmen *From Time Immemorial* kitabının 2000 yılında yeniden basıldığını ve anlaşıldığı kadarıyla satışlarının da iyi olduğunu burada belirtmekte fayda var.

IV

ABD'nin Sonu Gelmeyen Tarafgirliği

BARIŞ SÜRECİ ÇÖKÜYOR: SUÇLU ARAFAT

En temel mesele başkanlığını otuz yıldır Amerika Birleşik Devletleri'nin yaptığı barış sürecidir. Bu süreç içinde barış süreci başarılı olamamıştır. Son dönemde İsrail ile bir Arap devleti arasında büyük ölçekli bir savaş olmadıysa da ki İsrail'in Lübnan'ı işgali bu sınıfa girmektedir, sorunun baş aktörleri olarak Filistinlilerle İsrailliler arasındaki şiddet, henüz sonucuna erdirilmeyen ikinci *İntifada*'nın zirve noktasını temsil ettiği bir ortamda boyut, vahşet ve siyasi önem açısından giderek derinleşmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri, herhangi bir barış sağlayıcı gibi, en azından ilke olarak, tarafsız bir arabulucu olması gerekirken Yahudilerin, Siyonistlerin ve Yahudi olmayan İsrail yanlılarının peş peşe bütün yönetimlerde sayılarının artması bunu olanaklı kılmadı. Aslına bakılırsa söz konusu bu kişiler kendilerini tarafsız olarak tanımlamadılar bile. Bunlar arasında en uzun süre görevde kalan en önemli isimlerden Başkan Clinton'ın Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Ortadoğu işleri direktörü olan,

İsrail büyükelçiliği de yapmış olan ve daha sonra Yakındoğu işlerinden sorumlu dışişleri bakan yardımcılığı görevini üstlenen Martin Indyk "tarafsızlığın" veya "baskının kitaplarında olmadığını" söyleyecekti.[1] Arabulucu olarak ABD'nin kabul ettiği çizgi, uygulamada, İsrail'in tarihi söylemi, çıkarları ve görüş açısı doğrultusunda olmuştur.

Daha önce de belirtildiği gibi Filistinlilerin gözünde, yürüttükleri mücadele, normal koşullar altında ABD de dâhil olmak üzere bütün dünyanın meşru kabul ettiği bir sömürgesizleştirme hareketidir. Böyle olmakla birlikte barış sürecinin devam edebilmesi ve en ufak bir başarı şansının olması yolunda Filistinlilerin attıkları adımlar belirleyici olmuştur. Filistinliler, bu bağlamda, Yahudi Devleti'ni "tanımış" ve kendilerine ait topraklarda "var olma hakkına sahip olduğunu" kabul etmiş ve bunun da ötesine giderek, yakın tarihte eşi benzeri görülmemiş bir şekilde, bu tür bir mücadelenin kendilerine biçtiği hedeflerden ve kendi topraklarındaki egemenlik hakkından vazgeçmişlerdir.

Filistinliler 1988 yılında bu tarihi tavizi verdikleri günden itibaren nihai bir antlaşmanın üretmesi gereken sonuçlar hakkında birleşik, resmi, ilan edilmiş ve en azından toprak açısından son derece kesin hatları olan bir duruşa sahip oldular. Filistinliler böyle bir tavizi verirken ulusal mücadelelerinin manifestosu olan Filistinli Ulusal Tüzüğü'nde değişikliğe gitmişlerdir. "Siyonizmin Filistin'deki varlığına son verilmesini" ve kaybedilen toprakların silahlı mücadele yoluyla geri kazanılmasını öngören Tüzük, Filistinlilerin sürgündeki parlamentosu niteliğindeki Filistin Ulusal Konseyi'nin 1964 yılındaki toplantısında Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kuruluşuyla birlikte kabul edilmişti. Böylesi bir belgenin özünü değiştirmek kolay bir mesele değildi. Düşmanın benzer bir yönde bir adım atmadığı bir ortamda böyle bir kararı almak, pek çok Filistinli açısından, baskıya maruz kalan bir ulus olarak uğradıkları adaletsizlikleri ve bu adaletsizlikleri ortadan kaldırmak konusundaki doğal haklarından vaz geçerek tarihlerine saygısızlık etmek ve bu tarihi geçersiz saymak anlamına geliyordu. Filistinlilerin attığı bu adım, bu bağlamda esas olarak, İsrail'in elli yıldır sürdürülen mücadelenin "terörizm" ve rasyonel olmayan şiddet olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki talebini kabul etmek anlamına da geliyordu.[2] Bunun da ötesinde, Filistinlilerin

1 Kathleen Christison, "Bound by a Frame of Reference", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 108, 1998 Yazı.

2 Naseer Aruri, "The Wye Memorandum: Netanyahu's Oslo and Unreciprocal Reciprocity", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 110, 1999 Kışı.

Oslo Antlaşması'nın hükümleri doğrultusunda, Tüzüğün bu yaklaşımla "uyumsuz" olan bütün maddelerini geçersiz kılmaları gerekecekti. Konsey de bunun bir sonucu olarak 1998 yılında Başkan Bill Clinton'ın da bizzat katıldığı bir toplantıda büyük oy çokluğuyla ve kalıcı olarak Tüzüğün 33 maddesinden 26'sının geçersiz olduğunu ilan etti. Kaçınılmaz olarak Oslo'ya ve bunu izleyen sürece itiraz eden Filistinliler de vardı. Muhalefet özellikle Filistin Diaspora'sında yoğunlaşıyordu. Filistinliler, tarihi tavizlerinin önemini dünya kamuoyuna anlatma konusunda ve İsrail'in bunu bir kandırmaca gibi gösterme çabasına karşı mücadelede kayda değer bir ihmalkarlık ve basiretsizlik sergilemiştir. Söz konusu bu durum böyle bir duruş noktasının Filistin halkının meşru olarak kurulmuş ve uluslararası alanda tanınmış temsilcileri olarak Arafat ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün halefi olan Filistin Yönetimi tarafından benimsenmiş olduğu gerçeğini değiştirmemektir. Bu bağlamda söz konusu bu duruşa en başından itibaren sıkı sıkıya bağlı olmuşlardır. Bunun Filistinlilerin *otantik* konumu olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Evet belki mültecilerin geri dönüş hakkından resmen vaz geçilmiyordu ama toprak ve egemenlik konusunda bu boyutlara ulaşan tavizlerin verilmesi söz konusu bu en hayati mesele hakkında ciddi bir tavize doğru yaklaşıldığı anlamına geliyordu.

Amerika Birleşik Devletleri en başından beri tarafsız bir politika izleyip Filistinlilerin mağduriyetini ve İsrail'in kurulmasının "ilk günah" anlamına geldiğini ve bu anlamda çatışmanın başlıca nedeni olduğunu esas alsaydı, Filistinlilerin verdiği tavizin önemini kavrar ve karşı tarafın da buna azami ölçüde karşılık vermesini sağlamaya çalışırdı. İsrail cömertlik açısından Filistinlilerin vazgeçtikleri şeylere denk gelebilecek ağırlıkta bir adım atamayacaktı, ancak Filistinliler verilen taviz üzerinden İsrail'in böyle bir adım atmasını beklemediklerine de işaret ediyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yahudi Devleti'nin doğasının ve amacının Filistinlilerin Tüzüklerinde kabul ettikleri değişiklikleri yansıtacak şekilde Filistin halkının varlığını ve meşru haklarını teslim edecek şekilde resmen yeniden tanımlanmasını, İsrail'in işgal altındaki topraklardan derhal ve tam olarak geri çekilmesini, Filistin egemenliği altında yaşamak istemeyen Yahudi yerleşim merkezlerinin kapatılmasını, Kudüs'ün bölünmesini, mültecilerin dönme haklarını –artık İsrail'in denetimi altındaki orijinal Filistin topraklarının yüzde 78'lik bölümüne değil–, kullanabilecekleri bir Filistin devletinin kabul edilmesini ve

çözüm yolunda Birleşmiş Milletler kararlarına yansıyan tüm uluslararası kuralların kabul edilmesini talep etmesi gerekirdi.

Peki ama Oslo'dan bu yana İsrail'in nihai çözüm konusundaki resmi, ilan edilmiş, *otantik* duruşu ne olmuştur? İsrail'in böyle bir duruşu yoktur, en azından, Filistin Ulusal Konseyi'nin gösterdiği gibi, fiziki boyutlarının kesin bir tanımı yoktur. Gerçekten de İsrail, bir anayasasının bulunmadığı bir ortamda böyle bir duruşa nasıl sahip olabilir ki? Birleşmiş Milletler'in bu yönde aldığı bir karara rağmen İsrail, anayasal olarak ne tür bir hükümet sistemi olduğunu ya da nihai sınırlarının ne olduğunu belirlememiştir. Bu anlamda İsrail bir dizi sözleşme, bildirge ve yasa üzerinde kurulmuştur. Dünya Siyonist Örgütü'nün 1897 tarihli Basel programının yanı sıra 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'nu, İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan eden 1948 tarihli bildirgeyi ve 1950 tarihli Dönüş Yasası'nı bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekiyor. Filistin topraklarına "uygun sınırlar" dâhilinde yerleşilmesini, burada "Yahudi ulusu için bir yurt kurulmasını" ve "sürgündeki Yahudilerin bu topraklara dönüşünü" öngören bu belgeler; nihai sonucun da teyit ettiği gibi, sadece burada yaşayan yerel halkın mağduriyeti anlamına gelebilirdi.

Filistinli Ulusal Tüzüğü, bu haliyle, kurulmuş bir devletin ve buralara yerleşen bir ulusun şiddet yoluyla dağıtılması gerektiğini ifade ederken aşırıya kaçmış olabilir. Tüzük, böyle olmakla birlikte, karşı tarafta bulunan Siyonistlerin attığı adımlara bir tepki olarak doğmuştur ve bu haliyle aslında Siyonistlerin fiili olarak *yaptıkları* bir şeyi *kağıt üzerinde* ifade etmektedir. Söz konusu bu durum Filistin'in tarih algısı için olduğu kadar İsrail için de geçerlidir. Zaten "toprakların bütünüyle kurtarılması" da pek çok Filistinli için epey uzun bir süredir bir "hayal" olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda İsrailliler eğer Tüzük'teki değişikliğin hayata geçirdiği şekliyle bu hayalden sonsuza dek vazgeçildiğini gösterecek bir güvencenin verilmesini bekliyorsa, Filistinliler de İsraillilerin benzer bir tavizde bulunmasını neden beklemesinler ki?

İnsan, İsrail parlamentosu Knesset'in de anayasanın olmadığı bir ortamda böyle bir amaç için toplanıp, tıpkı Filistin Ulusal Konseyi gibi, Siyonizmin yerleşik olan hangi ideolojik ve operasyonel ilkelerinden vaz geçip geçmeyeceğini merak ediyor. Devletin kurulması öncesinde ve kurulduktan sonraki otuz yıl boyunca Siyonizmin vücut bulduğu

İşçi Partisi, "tarihi yurt, İsrail toprakları"[3] anlayışından uzaklaşarak, İsrail'in "hiçbir toprak parçası yabancı bir ulusun ya da yapının denetimine bırakılamaz"[4] diyen yasasının aksine, ülke topraklarının sınırlarının daha belirgin olarak çizileceği ve yayılmacı yoruma daha az kapalı olan bir formülasyonu benimser miydi? *Likud*, Ürdün nehrinin Doğu yakasının yanı sıra Batı yakasının da Siyonist mirasın bir parçası olduğu yolundaki iddiasından vazgeçer miydi? Ya da eski başbakan İzak Şamir ki bir grup seküler ve dindar isim daha fantastik ve aşırıya kaçan hayalleri beslemektedirler[5], LEHI veya *Stern Çetesi*'nin önde gelen eski bir üyesi olarak, grubun başta "Mısır nehrinden Fırat nehrine uzanan topraklarda[6] bir "İsrail Krallığı'nın" kurulması olmak üzere "amaçlarının gerçekleşmesi önünde şeytani bir şekilde duranlara karşı ebedi bir savaş" yürütmesini öngören ilkelerinden vaz geçer miydi?

Kimse, ki buna Filistinliler de dâhildir, İsrail parlamentosu Knesset'ten böyle bir talepte bulunmayı ciddi bir şekilde aklına bile getirmemiştir zira İsrail'in bunu kabule yanaşmayacağı düşünülür. Yine buna benzer bir şekilde kimse gerek İşçi Partisi'nden gerekse *Likud*'dan ya da ikisinin oluşturduğu bir koalisyon hükümetinden barış derken neyi kastettiklerini belirgin bir şekilde ortaya koydukları bir açıklama da alamamıştır.

Nihayetinde esas olarak ne istediklerini söyledikleri şeyler kadar yaptıkları şeyler de göstermiştir. Şaron'un liderliğinde İsrail'in istediği barış tarihi Filistin topraklarının tamamını kapsayacak olan bir "İsrail Yurdu"nun korunması anlamına geliyordu. *Likud*'un tersine ağzı daha sıkı olan ve yayılmacı hayallerini çatılara çıkıp haykırmayan İşçi Partisi

---

3 İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'yi 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda ele geçirmesinden sonra kullanılan formülasyon; bakınız Davis Uri, *Israel: Utopia Incorporated*, Zed Press, Londra, 1987, sayfa 154.

4 Yetki Alanı ve Yetkiler Hakkında Kanun; ilk olarak 1948 yılında kabul edildi, 1967 savaşından sonra güncellendi.

5 "İsrail Yurdu"nun (*Eretz Israel)* tam coğrafi tanımı hakkında Talmud edebiyatında büyük ölçüde tartışma vardır ve bu haliyle Siyonizmin çeşitli yorumlamaları arasında tartışma devam etmektedir. Toprak sınırlarının en en geniş haliyle tasarlandığı görüşe göre söz konusu topraklar Sina Yarımadası'nın, Ürdün'ün, Lübnan'ın, Suriye'nin tamamıyla, Türkiye topraklarının büyük bir bölümünü kapsar. Daha yaygın olan ve toprak sınırlarının asgari düzeyde tutulduğu yoruma göre ise İsrail Yurdu'nun kuzey sınırları Lübnan ve Suriye'nin sadece yarısını kaplar ve Suriye'nin Humus kentine kadar uzanır. Talmud'un bütün yorumları uyarınca İsrail toprakları Kıbrıs'ı da kapsar. Güçlü bir örgüt olan *Gush Emunim*'e bağlı olan hahamlar Batı Şeria ve Gazze'deki yerleşimlerin arkasındaki itici güç olarak sıklıkla bu türden iddiaları gündeme getirirler; bakınız İsrael Şahak ve Norton Mezvinsky, *Jewish Fundemantalism in Israel*, Pluto Press, Londra ve Sterling, Virginia, 1999, sayfa 9-72; Şahak, *Jewish Religion: The Weight of Three Thousand Years*, Pluto Press, Londra ve Boulder, Colorado, 1994, sayfa 90.

6 "The Real Opinions and Ideology of Yitzhak Shamir", Şahak, *Çeviriler*, Şubat 1992.

de barış derken aslında İsrail'in toprağın büyük bölümünü elinde tutmasını istemektedir. Bu bağlamda İşçi Partisi, Yahudi yerleşim merkezlerinin kurulması konusunda neredeyse *Likud* kadar gayretkeş bir tavır sergilemektedir. Amerika Birleşik Devletleri on yıllar boyunca nihai bir çözüme ulaşma yolunda "barış için toprak" ilkesini benimsemiştir. Burada büyük bir ironi söz konusudur zira Arafat ve Filistin Yönetimi Amerika'nın bu resmi pozisyonuna İsrail'e –başında ister İşçi Partisi olsun ister *Likud*– kıyasla daha büyük bir saygı göstermiştir. Söz konusu ironi Amerikalı politikacıların gözünde İsrail'in "sadece Ortadoğu'da değil ama dünya genelinde ABD'nin en yakın müttefiği ve en iyi dostu olduğu" yolundaki söylemleri düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır.[7]

Filistinliler söz konusu bu yaklaşımlarının bir eseri olarak barış yapıcı rolünü üstlenen Amerikalılardan herhangi bir maddi ya da manevi çıkar elde edememiş ve bu bağlamda örneğin bir iyi niyet gösterisi olarak yapılacak müzakereler için maddi bir yardım da alamamıştır. Evet, belki Oslo ile birlikte Amerikalılar Filistinlilerin Arap-İsrail anlaşmazlığındaki merkezi konumunu ve bir grup insan olarak bir ulusu oluşturduklarını ve bu haliyle ulusal isteklere ve kendi geleceklerini belirleme hakkına sahip olduklarını kabul etmiştir. Böyle olmakla birlikte Amerikalılar ve elbette özellikle de Ortadoğu politikalarının belirlenmesi konusunda ağırlıklı bir konuma sahip olan Siyonistler bu tür bir yaklaşımı büyük bir çekimserlikle benimsemişlerdir. Söz konusu bu grup Arafat'ın böyle bir dönüm noktasına ulaşma yolunda asgari düzeyde yapmak zorunda olduğu şeylerin çok daha ötesinde adımlar attığı gerçeğini değerlendirmeye almamıştır. Onların gözünde Arafat zaten yapılması gereken mantıklı şeyleri yapıyor ve bu amaçla aşırıya kaçan amaçlarından, şiddetten ve terörist yöntemlerden vaz geçiyordu ki, bu amaç ve yöntemler İsrail'in sözüm ona mantıklı, ılımlı barış çabalarıyla tezat oluşturuyordu. Bu bağlamda İsrailliler sadece meşru müdafaanın ve ulusal güvenliğin gerektirdiği oranda güce başvuruyordu. ABD'nin tavrı Clinton'ın Arafat'a iltifat eder gibi görünürken verdiği iğneleyici bir mesajda kendisini gösteriyordu. Clinton söz konusu bu konuşmasında Arafat'a "şiddetten vaz geçip barışa yöneldiği" için teşekkür ediyordu.[8] Filistinliler için geçmişleri ve maruz kaldıkları *Nakba*, davalarının esasını oluşturuyordu; bu haliyle nihai bir çözüm yolunda bunu manevi ve siyasi anlamda denklem dışında bırakma

[7] Senatör Al Gore, Demokrat Parti'den başkan yardımcısı adayı, 1992; bakınız Findley, *A.g.e.*, sayfa 220.

[8] Aruri, *A.g.e.*

konusunda sergiledikleri kararlılığın Amerikalıların gözünde büyük takdir toplayacağını düşündüler. Ne var ki bu böyle olmadı. Oslo yeni bir denklemin başlangıç noktasını ifade ederken söz konusu yeni denkleme de, bir öncekinde olduğu gibi, İsrail'in çıkarına olacak şekilde, büyük ölçüde eski kafa yapıları ve önyargılar egemen oldu.

Bunun bir sonucu olarak barış süreci amaçlanan hedefe ulaşma yolunda çok daha yavaş bir şekilde ilerledi. Amerika yeni pozisyonlara ve politikalara yöneldi. Oysa Filistinliler "barış için toprak" ilkesinin barış sürecini ileriye taşıyacağını varsayıyorlardı. Amerika, "barış için toprak" ilkesi uyarınca İsrail'den adım atmasını istemek yerine, tarafsızlığı zedeleyerek, "barış için toprak" ilkesi uyarınca teklif getiren Filistinliler ile bu teklifi reddeden İsraillıler arasında bir yerde konumlanmayı tercih etti. Bu, ilkelerin eseri olan bir konum değildi. Tek geçer akçe pazarlıktı ve ABD gücünü zayıf olan ve dolayısıyla bunu daha çok hak eden Filistinliler'den yana kullanmak yerine "her iki tarafa hakkaniyetli davranma", çözümü "dikte ettirmeme" veya "barışı taraflardan daha çok istememe" gibi söylemlerin eşliğinde İsrailli müttefikinin güçlü konumunu korumaya yöneldi. Filistinlilerin uzlaşma yolunda tek taraflı olarak verdikleri tarihi taviz bundan sonra vermeleri gerekecek olan tavizlere zemin oluşturmaktan başka bir işe yaramayacaktı.

Amerika'nın politika değişikliğini beraberinde getiren evrim süreci Yahudi yerleşim merkezleri gibi kilit önemdeki bir konuda kendini gösteriyordu. Yahudi yerleşim merkezleri Başkan Carter'ın dönemine kadar "yasadışı", Reagan döneminde "barışın önündeki engeller" olarak adlandırılırken Clinton döneminde "durumu karmaşık hale getiren unsurlar"a dönüşüyordu. Clinton yönetimi bu konunun Birleşmiş Milletler bünyesinde tartışılmasına karşı çıkıyordu ve bu tavrına gerekçe olarak da "anlaşmazlığın meşruiyete ilişkin boyutlarını tartışmanın yapıcı olmadığını" öne sürüyor ve daha genel hatlarıyla iki tarafın aralarında çözmeleri gereken konulara Birleşmiş Milletler'in karışmasının uygun olmayacağını ifade ediyordu. ABD'nin evrime uğrayan pozisyonları, daha geniş bir çerçevede değerlendirmek gerekirse, Arap-İsrail anlaşmazlığına ilişkin uluslararası hukuk metinlerini etkisiz hale getirme çabası olarak belirmekte ve bu haliyle İsrail'in aleyhinde olan Birleşmiş Milletler kararlarının "devre dışı bırakılması" ya da "iyileştirilmesi" amacını gütmektedir zira bu kararlar "ihtilaflı" konulardır[9]. BM Genel Kurulu'nun

[9] Bakınız Christison, "Bound by a Frame of Reference", *A.g.e.*

Filistinli mültecilerin topraklarına geri dönmesi çağrısı yapan 194 sayılı kararı da bunlar arasındadır ve bu karar kırk yılı aşkın bir süre boyunca bizzat ABD tarafından desteklenmiştir.

Benzer bir şekilde Amerika Birleşik Devletleri Batı Şeria ve Gazze'yi artık "işgal altında" olarak görmekten de vazgeçti. ABD'nin gözünde söz konusu bu topraklar "ihtilaflı" bir nitelik kazanıyordu. Oğul Bush dönemi geldiğinde Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Batı Şeria ve Gazze için "işgal altında olduğu söylenen" topraklar ifadesini kullanacaktı. Bu haliyle Batı Şeria ve Gazze savaştan muzaffer olarak çıkan İsrail'in meşru olarak elinde tutmaya hakkı olduğu savaş ganimetlerine dönüşüyordu. Rumsfeld şöyle konuşuyordu: "Hissiyatım, kazandıkları bir savaşın sonucunda işgal altında olduğu söylenen toprakların bir bölümünde bazı yerleşimler kurdukları yönündedir."[10]

ABD'nin takındığı bu tür tavırların bir eseri olarak Oslo uyarınca varılan her yeni "geçici" anlaşma kaçınılmaz olarak Amerika'nın destekleyeceği şekilde Filistinlilerin pahasına İsrail'in hanesine kazanç olarak yazılıyordu. Söz konusu bu geçici anlaşmaların sonuncusu ve en çetini olan 1998 tarihli Wye Antlaşması sayesinde İsrail barış sürecinde o ana kadar yaşanan tıkanıklıkların sorumlusunun Filistinliler olduğu yolunda ABD'nin onayını aldı. Bu bağlamda barış sürecindeki tıkanıklıkların sorumlusu, felaket boyutlarında bir yerleşim politikası güden, askerlerini aşamalı olarak çekmesi gerekirken bunu yapmayan, Araplara karşı şiddet eylemlerine girişen, yerleşimcileri "kışkırtma eylemlerine girişen, evleri yıkıp toprakları kamulaştıran, ekonomik abluka uygulayan ve Kudüs'te gizli bir etnik temizlik kampanyası yürüten İsrail değil, Filistinler oluyordu. Bu haliyle barış sürecinin ilerleyebilmesi için Filistinlilerin "tek taraflı" eylemleri ile "kışkırtıcılıkları" ve "terör, suç ve düşmanca eylemleri"nin son bulması isteniyordu. Filistinli bir yorumcunun deyişiyle söz konusu bu tarafgirlik, "sadece ayrıntılar konusunda değil ama sürecin bütün kavramsal zeminine" ilişkin bu "eşine rastlanmayan, büyük asimetri" anlaşmanın "dokusuna" işleniyordu.[11] Amerika Birleşik Devletleri'nin teorik olarak iki tarafın anlaşmaya "uyup uymadığını" gözlemleyecek bir konumda bulunması gerekiyordu. Ne var ki uygulamada ABD hep tek taraflı bir yaklaşım sergiledi. Amerika'nın İsrail'i cezalandırmak bir yana Yahudi yerleşim merkezleri programına

[10] Bakınız Tim Phelps, *Newsday*, 7 Ağustos 2002.
[11] Aruri, *A.g.e.*

karşı bir adım atmayı ciddi bir şekilde değerlendirmeye aldığına ilişkin tek bir işaret de bulunmuyordu. ABD İsrail'e günlük 13 milyon dolara denk gelen bir ekonomik ve askeri yardım yapıyordu. Bu bağlamda ABD İsrail'i cezalandırmak için bu yardımda bir indirim yapma seçeneğini bile değerlendirmedi. Söz konusu bu yardım Şaron gibi politikacıların belli bir siyaseti ve uygulamaları sürdürmelerini teşvik ediyordu. Oysa ABD, en azından resmi olarak, söz konusu bu politika ve uygulamalara karşıydı.

Filistinlilerin ABD'nin gözünden bütünüyle düşmeleri için fazla bir zaman geçmesi gerekmeyecekti.

Filistinlilerin verdikleri tarihi tavizin karşılığı olarak elde ettikleri manevi kazanımdan geriye bir kırıntı bile kalmıyor bunun yerine İsrail bütünüyle kazançlı çıkıyordu. Bu durum Barak'ın hali hazırda üzerinde anlaşılan "geçici" anlaşmaları uygulamayı reddetmesiyle ortaya çıktı. Barak bunun yerine tek büyük bir zirve toplantısı yapılmasını önerdi. Söz konusu bu zirve, konferans biçiminde yapılacak ve anlaşma sağlanıncaya kadar devam edecekti. Barak böyle bir görüşmenin ABD'nin himayesinde yapılmasını istedi. Zirve'nin gündeminde ise sadece "geçici" anlaşma konusu meseleler değil ama "nihai statü" meseleleri de bulunacaktı. Arafat elindeki kazanımları pekiştirmeden böyle bir zirveye katılması halinde başarısızlığın kaçınılmaz olacağını düşünerek tereddüt etti. Amerikalılar da benzer bir kuşkuyu taşıyordu. Böyle olmakla birlikte bir kez daha küçük ortağının ısrarlarına dayanamayan Clinton, 2000 yılının temmuz ayında Camp David'e gelme konusunda Arafat'ı ikna etti. Clinton, zirvenin başarısızlıkla sonuçlanması halinde suçu Arafat'ın üstüne atmayacağı konusunda söz verdi. Böyle olmakla birlikte zirvenin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Clinton tam olarak bunu yaptı. ABD medyası da benzer bir tavır takındı ve hatta İsrail'e methiyeler düzme konusunda Clinton'ı geride bıraktı. ABD medyası hikâyenin Barak'ın anlattığı şeklini, tereddüt etmeden ve yaygın bir şekilde benimseyerek İsrail'in "bugüne kadarki en cömert teklifini masaya getirdiğini" ve Arafat'ın bunu elinin tersiyle ittiğini anlattı. *Washington Post*, *Time* dergisi ve *Chicago Tribune* tek bir ağızdan Barak'ın "tavizlerini" övdü ve bunların "olağanüstü", "eşine rastlanılmamış", "o güne kadarki en kapsamlı" tavizler olduğunu ilan etti. *Chicago Sun-Times* da "Arafat'ın karşı bir öneri bile getirmediğini" söylerken diğer pek çok gazeteyle birlikte aynı dili kullanıyor ve zirvenin başarısızlıkla sonuçlanmasının tek sorumlusunun "inatçı" ve "retçi" bir

tavır takınan Filistin lideri olduğunu duyuruyordu.[12] Durumun böyle olmadığının Camp David'e katılan Amerikalı yetkililerden Robert Malley ile Filistinli müzakerecilerle yakın ilişkileri olan araştırma görevlisi Hüseyin Aga tarafından ortaya çıkarılması için aradan bir yıldan fazla zaman geçmesi gerekecekti. Durumun söylenildiği gibi olmadığının ortaya çıkmasının bu kadar uzun sürmesi Filistin liderliğinin hikâyenin kendi versiyonunu anlatma konusundaki basiretsizliğini de gözler önüne serdi. Ne var ki zirvenin Filistinlilerin tavrı nedeniyle çöktüğü yargısını haber ve görüş dünyasının *New York Times* gibi ağır topları da benimsiyor ve bu organlar söz konusu bu iddiayı araştırma yoluna bile gitmiyordu.[13] Aradan bir yılı aşkın bir süre geçtikten sonra artık her şey için çok geçti zira zirvenin Filistinlilerin tavrı nedeniyle çöktüğü masalının sorgulanmadan benimsenmesi sonucunu beraberinde getiren tarafgir yaklaşım, kendisini baskın konumdaki yeni bir katı tutumluluk olarak göstermeye başlıyordu.

"FİLİSTİNLİLER SALDIRIYOR; İSRAİLLİLER SAVUNUYOR"

İsrail'in söyleminin sorgulanmadan benimsenmesi, Yaser Arafat'ın görüşme masasında istediklerini elde edemediği için şiddete yöneldiği yargısını beraberinde getirdi. Barak'ı yücelterek "İsrail tarihinin en barış yanlısı lideri olarak bunun karşılığında ne alıyor? sorusunu yönelten *Washington Post* gazetesi yazarı Charles Krauthammer "Savaş" yanıtını veriyor.[14] Krauthammer Amerika'nın İsrail yanlısı yazar ordusunun aşırı uçtaki isimleri arasında yer alıyor. Böyle olmakla birlikte söz konusu bu yazarların çoğu temel bir teze bağlılık gösteriyor. Tracy Wilkinson, *Los Angeles Times* gazetesinin ilk sayfadan yayınladığı haber analizinde "Adamlarının Batı Şeria ve Gazze sokaklarını ele geçirmesini engellemeyi

---

12 Bakınız Seth Ackerman, "The Myth of the Generous Offer" (Cömert Teklif Efsansi), *Fairness and Accuracy in Reporting* (FAIR) (Habercilikte Adalet ve Doğruluk), New York, 8 Temmuz 2002.

13 Robert Malley ve HüseyinAga, "Camp David Tragedy of Errors" (Hatalar Trajedisi Camp David), *New York Review of Books*, Ağustos 2001; Kathleen Christison, "Just How Much Does The New York Times Tilt Towards Israel; And How Much Does It Matter?" (New York Times İsrail'e Ne Kadar Meğillidir ve Bu Önemli midir?), *Counterpunch*, 19 Ağustos 2002; bakınız ayrıca Deborah Sontag, "Quest for Middle East Peace" (Ortadoğu'da Barış Arayışı), *New York Times*, 6 Temmuz 2001.

14 23 Ekim 2000, Ackerman tarafından atıfta bulunulmuştur, "Al Aqsa Intifada and the US Media" (El Aksa İntifadası ve ABD Medyası), *A.g.e.*

... reddeden Arafat, şiddeti bir müzakere aracı olarak tercih ettiğini bir kez daha göstermiştir. Bu haliyle Arafat bu konudaki ününe yakışır bir şekilde davranmıştır" diyordu.[15]

Durumun böyle olmayabileceğine işaret eden kanıtları çok az sayıda kişi dikkate aldı. Eldeki kanıtlar Şaron'un El Aksa Camii'nde Filistinlileri kışkırtacak bir şekilde yürüyüş düzenlemesini engellemesi için Arafat'ın Barak'a yalvardığına işaret ediyordu. Şaron'un bu yürüyüşü *İntifada*'yı tetiklemişti[16] veya tetiklemiş olmasa bile, genel anlamıyla, bunun altında yatan nedendi. Filistinliler şiddete başvurmuş olsalar bile, en azından ilk başlarda, bunu silah kullanmadan yapıyorlardı ve bu haliyle birinci *İntifada*'da olduğu gibi taş atıyorlardı. İsrail ise bunun karşılığında en ufak bir tereddüt göstermeden göstericilerin üzerine gerçek mermilerle ateş açıyor ve ayaklanmayı son derece ölümcül bir niteliğe büründürüyordu. Ayaklanmanın ilk ayında öldürülen her bir İsrailli için 20 Filistinli öldürülmüştü, bu oran *İntifada*'nın üçüncü ayında her bir İsrailli için 10 Filistinli olarak belirdi. Bu bağlamda Uluslararası Af Örgütü ile ABD merkezli insan hakları kuruluşu Human Rights Watch ve İnsan Hakları İçin Doktorlar gibi örgütler, İsrail'in "yargısız infazlara" sıklıkla ve hızlı bir şekilde başvurduğunu, İsrail ordusunun vahşi bir yöntem izleyerek gerekli olmayan durumlarda öldürmek ya da yaralamak için ateş açtığını ve bu tür olaylara müdahalenin standart yöntemlerinden uzaklaşıldığını belgeliyordu.

Ama hayır, ABD'nin yazarlar ordusu bir kere kararı vermişti ve eğer bu denli çok sayıda Filistinli hayatını kaybediyorsa bu İsrailli askerlerin suçu değildi. Esas suçlu bizzat göstericilerin kendileri ve özellikle de Filistinli liderlerdi. "Arafat itirazlarının resmini kendi kanlarıyla çizmeleri için genç yandaşlarını teşvik etti." *Washington Post*'tan Jim Hoagland böyle yazıyordu. Yaygın olan görüş buydu. Krauthammer'e ise daha sivri bir ifade kullanmak düşüyordu: "Arafat'ın dünyayı kendi tarafına çekmek için en çok istediği şey televizyon kameralarının önünde gerçekleşecek olan bir katliamdır."[17]

---

15 3 Ekim 2000, *Aynı yer.*

16 İki yıl sonra yayımlanan bir rapora göre Muhammed Dahlan Arafat'ın Gazze'deki güvenlik sorumlusu olarak ABD'nin Ortadoğu özel temsilcisi Dennis Ross'un bulunduğu bir ortamda gerçekten de İsrail Dışişleri Bakanı Şlomo ben Ami'ye çaresizlik içinde çağrı yapıyor ancak buna rağmen başarılı olamıyordu. Ben Kaspit, *Maariv* gazetesi, 13 Eylül 2002.

17 *Washington Post*, 27 Ekim 2002; Ali Abunimah ve Hussein İbish tarafından alıntılanmıştır, "The US Media and the New Intifada" (Yeni İntiada ve ABD Medyası), *The Intifada: Resisting Israel's Apartheid* (İntifada: İsrail'in Irk Ayrımcılığı'na Direniş), Verso, Londra ve New York, 2001, sayfa: 233-258.

İsrail'in ulus olarak "itidalli olduğu" ve savaşta "silah kullanırken aşırılık sergilediğine" ilişkin uzun süredir sahip olduğu ancak anlamını çoktan yitirmiş olan algı ABD'de yapılan yorumlara nüfuz etmiştir. *Washington Post* "İsrail'in göstericilere karşı aldığı önlemlerin zaman zaman aşırıya kaçtığını" kabul etmekle birlikte, ordunun Filistin şehirlerinin üzerine askeri helikopterlerle ve füzelerle gitmesini "esas olarak intikam amaçlı saldırılar" olarak niteliyordu.[18]

Filistinlilerin kendilerini neden bu şekilde feda ettiklerinin gerçek ve bariz açıklaması, kendilerinin söylediği gibi, lanet olası işgale karşı duydukları öfkeydi. Bu öfke daha sonra kimi durumlarda kendisini intihar eylemcileri üzerinden ifade edecekti. ABD medyasında çıkan kimi haberlerde bu temel gerçek hak ettiği bir şekilde yansıtıldı. Benzer bir yaklaşımı küçük bir grup yorumcu ve makale editörü de benimsedi.[19] Böyle olmakla birlikte "işgal" ve "işgal altındaki topraklar" kelimeleri genel hatlarıyla medyanın söyleminden çıkıyor ve kimi zaman da tamamen siliniyordu. Bu durum özellikle televizyonlarda bariz bir şekilde fark ediliyordu. *İntifada*'nın ilk beş haftası boyunca ABD'nin önde gelen üç televizyon kanalı olarak ABC, CBS ve NBC'de verilen gece haberlerinde Batı Şeria ve Gazze ile ilgili 99 haber verildi ancak bunlardan sadece dördünde izleyicilere bu toprakların İsrail işgali altında olduğu iletildi. Kimi yayın kuruluşları daha da ileriye giderek Batı Şeria ve Gazze'nin İsrail toprakları olduğunu duyurdular. NBC'nin gece bülteni olan *Nightly News*'un sunucusu olan Tom Brokaw "İsrail'deki şiddet olaylarının giderek yayıldığını" söylediği bir haberi sunuyor, bölgede bulunan muhabir de Filistinlilerin "Gazze'de bulunan bir karakola saldırı düzenlediklerini", "Batı Şeria'daki bir başka askeri karakolun da Filistinliler tarafından kuşatıldığını" bildiriyordu.[20]

Kimileri için artık işgal diye bir şey söz konusu değilmiş gibi görünüyordu. *Washington Post* durumun böyle olduğunu ima ettiği bir makalesinde İsrailliler ile Filistinliler arasındaki görüşmelerin devam etmek zorunda olduğunu "zira Oslo öncesi günlerdeki işgal ve şiddet ortamına geri dönüşün artık düşünülemeyecek bir nitelikte olduğunu" belirtiyordu.[21] Beklenebileceği gibi söz konusu bu sav Krauthammer

18 10 Ekim 2002, *Aynı yer* tarafından alıntılanmıştır.

19 *Aynı yer.*

20 Seth Ackerman, 'Missing from Mideast Coverage: Occupied Territories No Longer "Occupied" on TV News' (Ortadoğu Haberlerinden Silinen Unsur: İşgal Altındaki Topraklar TV haberlerine Göre Artık İşgal Altında Değil), *Fairness and Accuracy in Reporting*, New York, 3 Kasım 2000.

21 11 Ekim, *The New Intifada*'da alıntılanmıştır, *A.g.e.*

tarafından daha da derinleştiriliyordu. Filistinlilerin neyi protesto ettiğini anlamak istediğini ilan eden yazar "İsrail işgali mi? O dediğiniz şey yıllar önce sona erdi, bugün Filistinlilerin yüzde 99'u Yaser Arafat'ın idaresi altında yaşıyor" diye yazıyordu.[22]

Bu hâkim ortodoks anlayış uyarınca Arafat'ın İsrail ile barış yapma konusundaki isteksizliğini veya beceriksizliğini ve hatta barışı ortadan kaldırma konusunda kötücül bir kararlılığı gözler önüne serdiği bir ortamda çatışma çıktığı zaman saldırgan taraf her zaman Filistinliler olacak, İsrail ise kendisini savunmak için buna karşılık verecekti. Filistinlilerin uluslararası alanda kabul gören direniş haklarını kullanabilecekleri bir işgalin sona ermesi bile bu anlayış uyarınca durumu değiştirmeyecekti. Beklenebileceği gibi söz konusu bu bakış açısına ABD haberlerinde sıklıkla rastlanıyordu. Olup biten şey ABD medyası tarafından "Filistin (veya Arap) şiddeti" ve İsraillilerin buna "misillemesi" olarak aktarılıyordu. *Newsweek* buna benzer haberleri "Yeniden patlak veren Arap şiddeti İsrail'in misilleme olarak yeni bir harekata girişmesine neden oldu"[23] şeklinde duyururken taraflı bir gazeteciliğin dokusuna işlediği bir haberi *New York Times* bir hafta sonra "Filistinlilere Karşı Girişilen Bir Füze Saldırısı Yeni Şiddet Olaylarını Başlattı" başlığıyla duyuruyordu.[24] Filistinlilerin başvurduğu şiddetin ciddi ya da meşru bir gerekçesi olduğunun kabul edilmediği bir ortamda söz konusu şiddet sadece bir nefret göstergesi olarak algılanıyordu. CBS'in gece haberleri programı *Evening News*'u sunan Dan Rather, bir Filistinli militanın İsrail askerlerine karşı silah kullanmasıyla ilgili haberi "nefret artık silahlanmış durumda" diyerek duyuruyordu.[25] "Nefretin Silah Sesleri", "Eski Nefret Yine Ateşlendi", "Nefretin Hızı" gibi başlıklara sıklıkla rastlanıyordu.[26] Bir medya izleme örgütü olan Accuracy in Reporting ile FAIR veya Fairness olarak anılan bir başka örgütün yaptığı hesaplamaya göre, misilleme kelimesinin 150 kez kullanıldığı belirli bir zaman kesiti içerisinde, ABD televizyon kanallarının İsraillilerin eylemlerini Filistinlilerin eylemlerine kıyasla dokuz kat daha fazla "misilleme" olarak adlandırdığını ortaya koydu. Oysa olayları yakından takip eden her gözlemci, Şaron'un Filistinlileri kışkırttığını uzun süredir çok iyi

22 6 Ekim 2000, *Aynı yer* tarafından alıntılanmıştır.

23 23 Ekim 2000; bakınız Ackerman, "Missing from Mideast Coverage", *Aynı yer.*

24 1 Kasım, *Aynı yer* tarafından alıntılanmıştır.

25 14 Ekim 2000, *Aynı yer.*

26 Bakınız Kathleen Christison, *Washington Report on Middle East Affairs*, Nisan 2001.

biliyordu. "Filistin şiddetinde" ne zaman bir durgunluk yaşansa Şaron bir saldırı düzenliyordu.[27]

ABD medyasının büyük bölümü için, Arafat yeniden gerçek bir "terörist" oldu. Kongre'nin gözünde de Arafat böyleydi zira 100 senatörden 96'sı iki haftalık bir süre içinde Başkan Bill Clinton'a çağrı yaparak "Filistinlilerin şiddet kampanyasını kınamasını" istiyor ve "bu kritik dönemde İsrail ile dayanışma içinde" olduklarını ilan ediyorlardı. Ne var ki Clinton bu süreç içerisinde başkanlığının son günlerinde son bir girişim daha yapmak üzereydi ve bu da en azından tarafsızmış gibi bir görüntü vermesini gerektiriyordu. Mısır'ın Taba kentinde 2001 yılının Ocak ayında yapılan görüşmelerde Barak altı ay önce Camp David'de sunduğu önerilerin çok daha ötesine giden bir dizi öneri sundu. Barak görevi Şaron'a bırakmak üzereydi ve getirdiği öneriler de bizzat Clinton tarafından destekleniyordu.

İlerleyen süreçte Barak'ın söz konusu bu önerileri propaganda olarak ortaya atmış olabileceği anlaşıldı. Öneriler kısa bir süre içinde geri çekildi. Böyle olmakla birlikte yeni öneriler "eşine rastlanmayacak kadar cömertçe" olarak adlandırılan eski önerilerin anlamsızlığını ortaya koyuyor ve bu haliyle Amerikalıların algıladıkları şekliyle yeni Ortadoğu gerçeklerini gözler önüne seriyordu.

ABD yönetiminin söz konusu bu yeni bağnaz anlayışla haşır neşir olması için Bush'un işbaşına gelmesi gerekiyordu. 11 Eylül Saldırıları'nın öncesinde bile "terörizm" bizzat Bush ve yönetimine giren yeni-muhafazakârlar tarafından, tıpkı geçmişte komünizm için olduğu gibi, mutlak derecede kötücül bir olgu olarak algılanıyor ve belli bir dava için teröre başvuran kişiler derhal gayrimeşru bir konuma geçiyor, davaların kendileri de yine gayrimeşru ilan ediliyordu. Söz konusu bu yeni-muhafazakârlar, "terörizm uzmanı" olan Benyamin Netanyahu[28] gibi İsrailli sağcı politikacılarla işbirliği içinde teröristleri tanımlama ve belirleme konusunda kilit bir rol oynadı. Beklenebileceği gibi FKÖ ve ona bağlı bütün gruplar söz konusu bu terörist grupların başında geliyordu. Bu gruplara, İsrail'in ilk başlarda Filistinlilerin laik ve ulusalcı akımına

---

[27] "In US Media, Palestinians Attack, Israel Retaliates" (ABD Medyasının Gözünde Filistinliler Saldırıyor, İsrail Misillemede Bulunuyor), *Fairness and Accuracy in Reporting*, 4 Nisan 2002.

[28] İsrail'in eski başbakanı bu konuda *Fighting Terrorism: How Democracies Can Defeat Domestic and International Terrorists* (Terörle Savaşmak: Demokratik Ülkeler Yurtiçi ve Uluslararası Teröristleri Yenilgiye Nasıl Uğratır) başlığını taşıyan bir kitabın yazarıdır, Noonday Press, New York, 1997.

karşı denge unsuru olarak hoşgörü gösterdiği köktendinci Müslüman *Hamas* gibi gruplar da dâhil oluyordu. Dolayısıyla şiddet döngüsünün tırmanışa geçtiği bir ortamda ABD yönetiminin tarafsızlığından giderek uzaklaştığına da tanık olundu.

İntifada'nın altıncı ayında gelmeye başlayan intihar eylemleri bu anlamda korkunçtu. İsrail tanklarının, askeri helikopterlerinin ve F-16'larının rastgele olmaktan giderek uzaklaşan ve daha da yıkıcı etkisi olan "kollateral" tahribatı da en az bu eylemler kadar korkunçtu. İntihar bombacıları ve diğer "meşru" direniş eylemleri öldürülen İsraillilerin sayısında kayda değer bir artış yaşanmasına yol açtı. Böyle olmakla birlikte 2002 yılının sonlarına gelindiğinde 2073 Filistinli'ye karşılık 683 İsrailli öldürülmüştü.[29] Söz konusu ölümlerin arkasında yatan nedene bakıldığında Filistinliler dünyanın meşru olarak kabul ettiği bir amaç uğruna yani işgalin sona erdirilmesi için insanları öldürürken, İsrail ölümcül saldırılarını söz konusu bu işgali sürdürmek adına düzenliyordu.

Söz konusu bu algı Bush'un liderliğindeki yeni Cumhuriyetçi yönetim için fazla bir şey ifade etmeyecekti. İkisi arasında seçim yapmak konusunda herhangi bir tereddüt yaşamadı. Bush liderliğindeki Cumhuriyetçi yönetim, Ortadoğu konusunda aktif bir yaklaşım sergileyen ve barış sağlamak için bizzat devreye girmeyi tercih eden Demokrat selefinin duruşunu reddederek iş başına gelmişti. Artık görüşmeler konusunda sadece "kolaylaştırıcı" bir rol oynayacak ve bunun ötesine geçmeyecekti ve bunun için de her iki tarafın da görüşmeleri ciddi bir şekilde istemelerini bekleyecekti. "Devreden çıkma" olarak adlandırılan bu politika güçlü taraf olarak İsrail'in işine geliyordu ama ne olursa olsun önce ateşkesin sağlanması gerekiyordu ve duruma bakıldığında ana sorumluluğa kimin sahip olduğu konusunda kuşku bulunmuyordu. Bush, başkanlığının ilk günlerinde "Filistinlilere gönderdiğim mesaj şiddeti sona erdirmeleri yönündedir" diyordu. Şaron'a ise farklı bir mesaj gitti zira Bush'un gözünde Şaron şiddet karşısında itidalli davranarak "ahlaki açıdan üstün bir konumda" bulunuyordu. Acımasız çifte standartta bir eksilme olmayacaktı.

Şaron, *İntifada*'nın on birinci ayı olan 2001 yılının Ağustos ayında artık o kadar da radikal bir çizgi izlemeyen sol eğilimli Filistin Halkın Kurtuluş Cephesi lideri Ebu Ali Mustafa'yı "hedef gözetilerek düzenlenen

[29] *Le Monde*, 2 Ocak 2003.

saldırıların" 63. kurbanı olarak seçti. Mustafa, Ramallah'daki ofisine helikopterle düzenlenen bir saldırıda öldürüldü. ABD yönetimi bu saldırıyı kınamayı reddetti. Cephe, söz konusu bu saldırıyla "hakkıyla" karşılık verme tehdidini dile getirdi ve bu tehdidini yerine getirdi. Cephe'nin seçtiği isim benzer bir siyasi ağırlığa sahip olan turizm bakanı Rehavim Zeevi'ydi. Cephe bu açıdan daha iyi bir hedef seçemezdi, zira Zeevi aşırı sağcı *Moledet* partisinin liderliğini yapıyordu. Söz konusu parti Filistinlilerin "transfer" edilmesini resmi ve kamuoyuna açıklanmış politikası olarak benimsiyordu. Zeevi, ayrıca, transfer edilmesini istediği Filistinliler için "bitler", "mikroplar", "kanser" gibi ifadeler kullanıyordu. ABD yönetimi bu defa sessiz kalmayacak ve saldırıyı "şoke edici ve alçakça" bir eylem olarak niteleyecekti.

Bundan bir yıl sonra İsrail hava kuvvetlerine bağlı bir F-16 savaş uçağı Gazze'de kalabalık bir grubun yaşadığı bir apartmana bir tonluk bir bomba attı. Saldırı esas olarak önde gelen bir *Hamas* komutanını hedef alıyordu ancak *Hamas* komutanıyla birlikte aralarında dokuz çocuğun da bulunduğu 17 kişi öldü, 140 kişi de yaralandı. Hava kuvvetleri komutanı "bir dakika için bile uykusunun kaçmadığını"[30] söyledi. Saldırının düzenlendiği sıralarda Arafat'ın liderliğini yaptığı *Fetih* ile *Hamas* intihar eylemlerine son verilmesini öngören bir anlaşmayı ilan etmek üzereydi. Gazze'deki saldırının söz konusu bu anlaşmayı sabote etmeyi amaçladığı aşikârdı. Saldırı ABD'nin, arada sırada rastlanan türden ve ılımlı bir şekilde İsrail'i uyarmasına yol açtı. ABD, 17 kişinin öldüğü ve 140 kişinin yaralandığı saldırı için "barışa katkı yapmayan sert bir eylem" ifadesini kullandı. *Hamas* söz konusu bu saldırıya Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'ne bombalı saldırı düzenleyerek karşılık verdi. Saldırıda beşi Amerikalı olmak üzere yedi öğrenci öldü. Beyaz Saray bu defa yumuşak ifadeler kullanmıyor ve bu "korkunç şiddet eylemini, bu korkunç terör eylemini" şiddetli bir şekilde kınıyordu.

Hiçbir şey Bush'un Filistin lideri hakkında giderek daha şiddetli bir biçimde hissettiği "hayal kırıklığının" ve "memnuniyetsizliğinin" önüne geçemiyordu. Bush'un gözünde Arafat teröre karşı savaşmak yerine terörü "daha ileri noktalara taşıyan" ve "sözüm ona liderlik ettiği insanların umutlarına ihanet eden" bir kişiydi. Tüm bunları izleyen sürecin sonunda Bush, uzun süre beklenen konuşmasını 2002 yılının Temmuz ayında

[30] *Yediot Ahronot*, 27 Ağustos 2002.

yapıyor ve Arafat'ı liderliğe layık olmayan "anlamsız" bir kişi olarak niteliyordu. Başka bir ifadeyle Bush, Arafat hakkındaki algıyla ilgili olarak Şaron'un uzun süredir dillendirdiği bir çizgiye geliyordu. Bush söz konusu bu konuşmasında Filistinlilerin "yeni bir anayasal çerçeveyi" hazırlayarak "işleyen bir demokrasi" kurma, bir piyasa ekonomisi geliştirme ve "yolsuzluk ile terörizme bulaşmamış" olan yeni liderlerini seçme zamanının geldiğini ilan ediyordu. Bunu gerçekleştirdikleri zaman ABD onlara "geçici bir devlet" kurma konusunda yardımcı olacaktı. Bush'un söz konusu bu yaklaşımının siyasal bilimlerde karşılığı yoktur. Bu bağlamda Beyrut'ta yayımlanan *el-Safir* gazetesine göre söz konusu "geçici devlet, işgalin kalıcılığını sağlamayı" hedefliyordu. Başka bir Beyrut gazetesi de Bush'un sergilediği yaklaşımın "özünde ve sözünde Şaronvari bir nitelik taşıdığını" yazıyordu.[31] Bu haliyle Bush'un barış insanı olarak gördüğü Şaron'un memnuniyet duyması için haklı bir gerekçesi oluyordu.

HER İKİ TARAFTAN ALÇAK SÖZLER, ALÇAK İDEOLOJİLER

Eski CIA analistlerinden Kathleen Christison'ın dikkat çektiği gibi Filistinlileri harekete geçirdiği söylenen türden "nefret" dünya genelindeki diğer siyasi, etnik veya dini çatışmaların başlıca veya tek sebebi olarak algılanmamaktadır.[32] Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük emeğinin geçtiği bir barış süreci olduğunu belirten Christison, buna rağmen Filistinlilerin gerçekten ciddi ve meşru şikayetleri olabileceği düşüncesinin, Amerikalılar tarafından hesaba katılmadığını söylüyor. Bu bağlamda söz konusu Amerikalıların sıradan olması, bilgili yorumcular olması veya eski ve hali hazırda çalışan devlet görevlileri olması, durumu değiştirmeyecekti. Dolayısıyla duyulan nefret hakkında başka türden açıklamalar bulmak gerekmekteydi. Gerçekten de Filistinlilerin bu amaçsız gibi görünen şiddet eğilimleri Amerikalıların büyük çoğunluğu açısından Araplar ve Müslümanlar hakkında yaygın ve uzun süredir geçerli olan bir algısıyla örtüşmektedir. Amerikalılar bu bağlamda

31 *Guardian*'da alıntılanmıştır, 26 Haziran 2002.

32 *Washington Report on Middle East Affairs*, Nisan 2001.

Müslümanları ve Arapları fanatizme, hoşgörüsüzlüğe ve radikal önyargılara yatkın bir grup insan olarak algılamaktadır.

Söz konusu bu algıların sürekliliğine ve derinliğine Arap-İsrail anlaşmazlığından daha fazla katkı yapan bir unsur bulunmamaktadır. İsraillilerin "iyi adamlar" olarak lehlerine olan bir önyargıdan beslendikleri bir ortamda Amerika'daki "İsrail'in dostları"nın yardımıyla "kötü adamlar"ı ayakta tutan kötülüğü ve fesatlığı ifşa etmeye çalışacakları ortadaydı.

Ortadoğu Medya Araştırma Enstitüsü, MEMRI, tam da bunu yapmak üzere 1998 yılında kuruldu. Merkezi Washington'da olan ancak İsrail'de de ofisleri bulunan örgüt daha sonra Bush yönetiminde ağırlıklı bir konum elde edecek olan yeni-muhafazakârların ABD-İsrail ortak eksenli bir uzantısıydı. Kurnaz, basit ve etkili bir yöntemi vardı. Söz konusu kuruluş Arap dünyası genelinde hükümet yetkilileri veya muhalif siyasetçiler ile gazete yorumcularının ve cami vaizlerin söylediği veya yazdığı her şeyi kaydediyor. Bu bağlamda MEMRI malzeme seçiminde fanatizme ve aşırılığa odaklanıyordu; ancak bu, belki de kaçınılmaz olarak Yahudi karşıtlığı ve Yahudi Soykırımı'nın inkârının bütün bölgeye hakim olduğu ve bütün Arapların esas olarak İsrail'e, Amerika'ya ve Batı'ya karşı "kışkırtıcı" bir tavır içinde, ki bu Oslo Antlaşması uyarınca yasaklanmıştı, olduğu gibi bir görüntü vermekteydi.

Mısırlı bir köşe yazarı olan Ahmet Ragab "dünyanın en azılı suçlularından intikam aldığı için Hitler'e teşekkür" ederken söz konusu intikamın "yeteri kadar alınmadığı için Hitler'i suçladıklarını" yazıyordu.[33] Kudüs Baş Müftüsü İkrima Sabri yüce tanrıya yakararak "Siyonist Yahudiler tarafından yönetilen Amerika'yı imha etmesini ve maymunlarla domuzların yavruları olan sömürgeci yerleşimcilerden intikam almasını" istiyordu.[34] Suudi Arabistanlı Şeyh Muhammed el-Münaccid'e göre ise "Ahlaksız yaratık, şeytansı pislik ve tüm insanlığı çektiği sıkıntıların baş sorumlusu olan Yahudilerle, ki bu insanlar kafirlerle ve diğer çok tanrılılarla birlikte hareket etmektedir, barış yapmak mümkün değildir."[35] Suriye'nin ebedi ve bol madalyalı savunma bakanı Mustafa Talas da "1840 yılındaki Şam kan davasını 'tarihi bir gerçek' olarak sunduğu *Siyonlu Matzah* kitabının her yeni basımına Tevrat'ın

[33] MEMRI, 21 Nisan 2001.
[34] MEMRI, 10 Ekim 2001.
[35] MEMRI, *Friday Sermons in Saudi Mosques*, 26 Eylül 2002.

[Yahudiler tarafından] tahrip edilişini ve Yahudilere ait suç nitelikli dini törenleri aktaran bir belge ya da yeni bir bölüm ekleyeceğini" ve "Bunu Allah'ın sözlerini temel alarak yapacağını"[36] söylüyordu.

MEMRI yaptığı çevirileri faks ve e-mail üzerinden dünya genelinde sayıları 10.000'i bulan gazeteci, diplomat, siyasetçi ve aktiviste gönderiyor. Kuruluşun kurucularından ve bir dönem terörizm konusunda iki İsrail başbakanına danışmanlık yapmış olan Albay Yigal Carmon demokratik ülkelerdeki basının teşhir ettikleri "kötücül ideoloji"yi yayınlamaları için zorlu bir mücadele verdiklerini zira "Batılı bir zihnin hak edilmemiş nefret diye bir kavramın var olabileceğine inanmadığını" söylüyor.[37] Böyle olmakla birlikte izleyen süreçte MEMRI'nin geçtiği faks ve e-maillerde aktarılanlar ABD ve Batı'daki gazeteler tarafından düzenli olarak yayınlanmaya başlandı. Bir makale yazarı MEMRI'nin aktardıklarıyla ilgili olarak "paha biçilmez" değerde "gerçeğin üzerindeki perde kaldırıldı, karanlığın panzehiri bulundu" diyecekti. Kongre üyesi Brad Sherman da MEMRI sayesinde ABD'nin "Amerika ve İsrail hakkındaki yalanları reddetmedikleri için artık Arap liderlere hesap sorabilecek bir konuma" geçtiğini belirtiyordu.[38]

Barışın Etkisini İzleme Merkezi de bu türden bir başka Amerika-İsrail örgütüdür. Kuruluşun araştırma direktörü Batı Şeria'daki bir Yahudi yerleşim merkezinde yaşıyor. Kuruluş, Oslo sonrasındaki süreçte Filistin okullarında okutulan kitaplar üzerinde yaptığı incelemeyle gündeme geldi. Kuruluş, İsrailliler ve Yahudilerin okul kitaplarında nasıl sunulduğunu inceleyerek Filistin Yönetimi'nin barış ve bir arada yaşama değerlerini yaygınlaştırmak için ciddi bir çaba içinde olup olmadığını anlamayı kendisine görev edinmişti. Kuruluş kesin bir ifadeyle durumun böyle olmadığı sonucuna vardı, zira okul kitapları "İsrail'i gayri-meşru" gösteriyor ve bu haliyle İsrail'den "nefreti kışkırtacak bir şekilde bahsediliyor"; bu bağlamda "İsrail'in Filistinlileri yurtlarından ettiği ve katlettiği", Filisitinli teröristlerin "yüceltildiği"; "şiddetli bir Yahudi düşmanlığı" propagandası yapıldığı söyleniyor ve bu propagandanın en açık delili olarak bir bir başlık sayfasında "İsrail'i imha etmekten başka bir seçenek yoktur"[39] ifadesinin bulunduğu belirtiliyordu.

---

36 MEMRI, Inquiry and Analysis, Sayı 99; *El-Hayat*'tan alıntı yapılıyor, Londra, 21 Ekim 2002.

37 *Koret Communications*, 8 Şubat 2002.

38 Bakınız MEMRI internet sitesi.

39 Bakınız Fuat Moughrabi, "The Politics of Palestinian Textbooks" (Filistin Okul Kitaplarının Siyaseti), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 121, Sonbahar 2001.

Söz konusu bu iddialar çoğu durumda gerçekleri çarpıtıyordu. Hiçbir okul kitabında böyle bir başlık bulunmuyordu. Kitaplar Filistinlilerin tarihi söylemini yansıtırken, yerel halkın sömürgeci bir yerleşim hareketiyle çatışmaya girdiğinden söz ediyor ve bu haliyle İsrail'in kuruluşunun Filistinlilerin Felaketi (*Nakba*) anlamına geldiğini belirtiyordu. Kitaplar Oslo sonrası dönemdeki var olma hakkını inkâr etmediği gibi hoşgörü, açıklık ve demokrasiyi övüyordu. Truman Enstitüsü'nün araştırma ekibinden Ruth Firer bu konuda şunları yazıyordu: "Filistinlilerin yaşadıkları ve çektikleri göz önüne alındığında okul kitaplarında İsrail'e karşı ifade edilen kızgınlığın ılımlılığını şaşkınlık içinde saptadık. Söz konusu bu şaşkınlık 1950'li ve 60'lı yıllardaki İsrail okul kitaplarıyla Filistinlilerin okul kitaplarını karşılaştırınca ikiye katlanıyor, zira söz konusu İsrail kitaplarında Yahudi olmayan halklardan sadece kıyım ve Yahudi Soykırımı bağlamında söz ediliyordu."[40] Gerçekten de Filistinlileri vahşi, kan düşkünü, gerici, üretken olmayan, telaşlı bir şekilde tanımlayan okul kitaplarında düzensiz ve deneme nitelikli değişiklikler yapılmış olsa bile söz konusu bu kitaplar "aleni ve üstü örtülü saptırmaları" içermeye devam etmektedir. Bu haliyle Filistinlilerin ulusal ve medeni hakları olan bir grup insan olduğu konusunda ya hiç ya da çok az taviz verilmektedir.[41]

Gerçekleri çarpıtmasına rağmen Barışın Etkisini İzleme Merkezi'nin iddiaları ABD'de kayda değer bir etki gösterdi. Gerçek İçin Şimdi Yahudiler adındaki bir grup, gazetelere "İsrail'i İmha Etmekten Başka Bir Seçenek Yoktur" başlığını taşıyan tam sayfa ilanlar verdi. Filistinliler Şaron'un askeri harekatının altında ezilirken okuldaki çocukların hangi kitapları okuduğu Amerikalı siyasetçiler tarafından konu edinildi. Başkan Clinton da görevden ayrılmadan kısa bir süre önce Filistinlilere "Oslo Antlaşması'nı izleyen dönemde kontrol dışı olan şiddet ve kışkırtma kültürünü değiştirmeye" çağrısı yapıp "küçük yaştaki çocuklara hâlâ İsrail'in düşman olduğunun anlatıldığını" söyledi. Clinton'ın bu açıklamasından altı ay sonra, artık New York senatörü olan eşi Hillary Clinton da bir basın toplantısı düzenleyerek "Resmi Filistin okul kitaplarındaki İsrail karşıtı nefret dolu söylemi" kınadı.[42]

---

40 *Aynı yer.*

41 Maureen Meehan, "Israeli Textbooks and Children's Literature Promote Racism and Hatred Toward Palestinians and Arabs" (İsrail Okul Kitapları ve Çocuk Edebiyatı Filistinlilere ve Araplara Karşı Irkçılığı ve Nefreti Teşvik Ediyor), *Washington Report on Middle East Affairs*, Eylül 1999.

42 Mougrabi, *A.g.e.*

Barışın Etkisini İzleme Merkezi ile karşılaştırıldığında MEMRI'nin daha geniş çaptaki Arap söylemine ilişkin tespitleri genel hatlarıyla doğruları yansıtmaktadır. Böyle olmakla birlikte MEMRI'nin tarafgir bir şekilde seçtiği malzeme Arap dünyasının gerçek ve aslında bütünüyle ele alındığında meşru olarak da nitelenebilecek söyleminin zan altında kalmasına yol açmaktadır. Böyle bir oyunu her iki taraf da oynayabilir. Araplar böyle bir oyunu ciddiye almış olsalardı İsrail gazetelerinin karanlık ve daha ucuz köşelerine bakmak veya siyasi ve dini söylemin egzotik topraklarını kazımak zorunda kalmayacaklardı, ne var ki, böyle bir yola gerçekten başvursalardı "kışkırtma" ve "kötücül ideolojiye" fazlasıyla rastlarlardı. Oysa sadece üst düzeydeki İsrailliilerin açıklamalarının geri planına bakmaları bile yeterli olacaktır. Bu tür açıklamalar İsrail tarafının ışıltılı bir köşesinden gelmediği için Batı ve hatta ABD basınında fazlaca yer almaz.

Bu bağlamda söz konusu bu tür açıklamaları süzüp istismar eden bir Arap lobisi olmadığı gibi bunları sistemli bir şekilde tasnif eden ve analiz eden bir Arap MEMRI'si de bulunmamaktadır. Bir Arap lobisi bu tür çalışmaları yapmış olsaydı bile, hâkim ortodoks anlayışın egemen olduğu bir ortamda, Amerikalı politikacılar ile yorumcularının bunları İsrailliilerin tamamının görüşünü yansıtan şeyler olduğunu kabul edeceklerini düşünmek yanıltıcı olabilir. Oysa bu tür ifadeler Amerikalı politikacı ve yorumcuların gözünde Arap tarafının bütününü temsil eder nitelikte algılanmaktadır. Her şeye rağmen evet bunların bir temsil gücü vardır ve bu haliyle şoke edicidir.

İsrail'in dini açıdan siyasi ağırlığı en büyük olan liderinin sözlerine bir göz atalım. Söz konusu liderin partisi parlamentonun (Knesset) üçüncü en büyük grubunu oluşturuyor ve bu haliyle koalisyon hükümetinde birkaç bakanla temsil ediliyor:

> Bir yılanla nasıl barış yapılabilir ki? Onların (Araplar) hepsi lanetlidir, kötüdür. Hepsi İsrail'den nefret eder. Gemara, Yüce Yaratan'ın İsmail'in bu oğullarını yarattığı için üzgün olduğunu yazar... Onlara merhamet duymak yasaktır. Onların hak ettiği füzedir, yok edilmeleri gerekir. Kötüdür onlar, lanetlenesidir" –İsrail'in Eski Sefarad Baş Hahamı Ovadia Yossef[43]

Eski bir genelkurmay başkanı da şöyle diyor: "Toprakları bir düzene kavuşturduğumuzda, Arapların elinden gelenlerinin tamamı bir şişenin

[43] BBC, 10 Nisan 2002, *Reuters*, 6 Ağustos 2002.

içindeki ilaçlanmış hamam böcekleri gibi koşuşturacaklar" –Rafael Eitan[44]

Bir bakan da şunları söylüyor: "Yahudilerin olmadığı bir dünya robotların dünyasıdır, ölü bir dünyadır; ve İsrail Devleti de dünyanın geleceğinin Nuh'un gemisidir; görevi Tanrının görüntüsünü herkese göstermektir. Musa ve Kral David'in mekanında[yız]" –Ulusal Din Partisi'nin lideri ve Altyapı Bakanı Effi Eitham[45]

Bir *Likud* milletvekili: Araplar arasında bulunan sabotajcıların karınlarını yarıp midelerini, gözlerini bizzat ben çıkaracağım" –İsrail Parlamentosu'nun Başkan Yardımcısı Meir Cohen-Avidov[46]

Bir *Likud* başbakanı: "Filistinliler kayalarda, duvarlarda çekirge gibi ezilecektir" –İzak Şamir[47]

İşçi Partili bir başbakan: "Onlar [Araplar] yalan söylemenin ahenksizlik yaratmadığı bir kültürün ürünüdür. Yahudi-Hristiyan kültürünün aksine onlar yalan söyledikleri için acı çekmezler" –Ehud Barak[48]

İsimsiz komutan: "Zırhlı Birlikler'den bir komutan kendisine bağlı takımın nasıl da tugayın Araplarla baş etme konusunda en sert takımı olduğunu ve diğer gruplara göre daha iyi sonuçlar aldığını ve bu nedenle 'Auschwitz takımı' olarak anıldığını anlattı. Olgu olarak bunlar Holocaust döneminden kalma kötü ifade ve takma adlar ve bu haliyle *İntifada* hareketini bastıran İsrail askerleri tarafından kullanılıyor."[49]

İSLAMİ KÖKTENDİNCİLİK – PEKİ AMA BUNUN İSRAİL-YAHUDİ ÇEŞİDİNE NE DEMELİ?

Filistin direnişini daha geniş kapsamlı bir medeniyet bağlamında görme eğilimi *Silah ve Zeytin Dalı*'nın yazılışını izleyen çeyrek yüzyıl boyunca söz konusu bu fenomenin bölge ve dünya genelinde büyük

44 *New York Times*, 14 Nisan 1983.
45 *Haaretz*, 3 Mart 2002, *Le Monde Diplomatique*'de alıntılanmıştır, Haziran 2002.
46 *Davar*, 7 Ocak 1990, Şahak, *Çeviriler*.
47 *New York Times*, 1 Nisan 1988.
48 *New York Review of Books*, 13 Haziran 2002.
49 *Haaretz*, 27 Temmuz 1989, Şahak, *Çeviriler*.

bir etki göstermesine yol açtı. Pek çok Batılının gözünde Müslüman köktendinciliği ve "siyasi" İslam, mevcut dünya düzeni açısından tehdit unsuru olarak komünizmin yerini aldı. Bu haliyle, ister Müslüman dünyasında ister Batı'daki Müslüman topluluklarında baş göstersin, kültürel, ideolojik ve stratejik açıdan tehdit unsuru olarak algılandığı bir ortamda siyasetçiler, akademisyenler ve yorumcuların büyük ilgi gösterdiği bir konu oldu. Filistin direnişine bu açıdan bakanlar için *İntifada* "medeniyetler çatışması" olarak anılan şeyin başka bir göstergesi haline dönüştü. Bu grup açısından Filistin "terörizmi" ile söz gelimi El Kaide'nin Yemen açıklarındaki ABD savaş gemisini bombalaması arasında asli bir bağ bulunmaktadır. Bu bağlamda *New York Times*'ın yeni-muhafazakâr bir yorumcusunun söylediği gibi "her şeyin ötesinde" her ikisi de "İslam ile Batı arasında bir çağ boyunca devam eden düşmanlık ve şiddet eksenindeki ifadesinden başka bir şey değildir."[50] Bu tür savlarda çarpıcı bir eksiklik vardır zira Yahudi köktendinciliğini incelemek ya da bunun Filistin üzerindeki çatışmanın bir faktörü olup olmadığını sorgulamak gibi bir eğilime girilmemektedir. Ne var ki Yahudi köktendinciliği, Filistin sorununun bu denli çözülemez bir nitelik taşımasının nedenlerinden biridir.

Gerçekten de Yahudi köktendinciliği konusunda dünya genelinde büyük bir cahillik veya kayıtsızlık söz konusudur ve bu durum ABD için de geçerlidir. Bunun en azından kısmi nedenlerinden biri ABD ana akım medyasının diğer ülkeler ve toplumlar söz konusu olduğunda takındığı sorgulayıcı tavrı benimsememesidir. Bu durum özellikle bunun gibi hassas ve duygu yüklü bir konu olduğunda söz konusu olmaktadır.

Merhum İsrael Şahak'ın gözünde bu durum ABD Yahudileri arasında özellikle kötü bir şekilde tezahür etmektedir. Şahak gibi İsraillilerin tiksinti ve endişeyle karşılayıp artan bir oranda ifade ettikleri bu olgu, İsrail söz konusu olduğunda müzmin ve kurumsal bir şekilde kusur bulmaktan nefret eden ABD Yahudileri tarafından görmezden gelinmektedir.[51] Şahak çocukluğunu Belsen toplama kampında geçiren bir araştırmacı, insan hakları savunucusu, etikçi ve Yahudiliğe bağlı bir

[50] Reuel Marc Gerecht, 14 Ekim 2000; *The New Intifada* (Yeni İntifada) kitabında alıntılanmıştır, sayfa 244.

[51] Şahak, "The American Connections of the Jewish Terror in the West Bank" (Batı Şeria'daki Yahudi Terörünün Amerika Bağlantıları), *Çeviriler*, November 1984; "The Chauvinism of the American Jews and its Political Influence on Israel", *Çeviriler*, Ocak 1985; İsrael Şahak ve Norton Mezvinsky, *Jewish Fundamentalism in Israel*, Pluto Press, Londra ve Sterling, Virginia, 1999, sayfa 151-63.

kimse olarak bu durumdan öylesine etkilenmiştir ki hayatının ilerleyen dönemlerini bu konuyu araştırmaya adamıştır. Bu çalışmaların bir eseri olarak 1994 ve 1999 yıllarında *Jewish History, Jewish Religion* (Yahudi Tarihi, Yahudi Dini) ve *Jewish Fundamentalism* (Yahudi Köktendinciliği) adı altında başarılı iki kitaba imza atmıştır. Bu kitaplardan ikincisini Amerika araştırmacı Norton Mezvinsky ile birlikte yazmıştır.[52]

Bağnazlık ve fanatiklik söz konusu olduğunda aynı fenomenin ABD ve İsrail dalları arasında büyük bir farklılık bulunmamaktadır. Yahudi köktendinciler ABD'nin demokratik siyaset ve toplum bütünlüğünde fazla bir ağırlığa sahip olmazken İsrail'de bunun çok daha ötesinde bir etki göstermektedir ve bu haliyle sadece politikalara yön vermek değil, tıpkı Ayetullahların İran'ı, Taliban'ın da Afganistan'ı yönetmesi gibi bizzat İsrail'i yönetmek iddiasını taşımaktadır. ABD'deki Yahudiler, özellikle de Ortodoks inançtakiler, köktendinci grupları ve dindar Yahudi yerleşimcileri mali olarak cömert bir şekilde desteklemektedir. Gerçekten de söz konusu Yahudi yerleşimcilerin yüzde 10'u, ki bunlar en aşırı uçlarda bulunan, vahşi ve bazen de açık şekilde meczup bir nitelik taşımaktadır, bizzat ABD'den İsrail'e göç etmiştir. Şahak bu grubun İsrail toplumu içindeki "en azılı grup"u oluşturduğunu ve bu anlamda "bunların köklerinin ABD'deki Yahudi toplumuna uzanmış olmasının da bir rastlantı olmadığını" söylüyor.[53] "*Lubavitcher Rebbe*" olarak anılan ve *Chabad* adındaki -belki de- en azılı Hasidik grubun lideri olan merhum Menachem Schneerson gerek İsrail gerekse ABD'deki takipçilerine New York'taki merkezinden sesleniyordu.[54] Okuyucularının bir ihtimal üçte birinin Yahudi olduğu *New York Times*, Müslüman ve Hristiyan köktendinciliği hakkında derinlemesine araştırmalar yayınlamıştır ancak benzer bir şeyi Yahudi köktendinciliği için yapmamıştır. Öte yandan merkezi Brooklyn'de bulunan sağ görüşlü *Jewish Press* adlı haftalık gazete ise Yahudi toplumunun en yüksek tiraja sahip olan yayını olarak Yahudi köktendinciliğini açık bir şekilde destekleyip savunur.[55]

Yahudi köktendinciliğinin tek başına İsrail'i ilgilendiren bir konu olmadığı ve olamayacağı bir ortamda söz konusu bu cahillik veya kayıtsızlık daha ağır bir kusur niteliği taşıyor. İsrail her zaman için derin

[52] Şahak, *Jewish History, Jewish Religion: The Weight of Three Thousand Years* (Yahudi Tarihi, Yahudi Dini: Üç Bin Yılın Ağırlığı), Pluto Press, Londra ve Boulder, Colorado, 1994; Şahak ve Mezvinsky, *Jewish Fundamentalism in Israel* (İsrail'deki Yahudi Köktendinciliği).

[53] Şahak, "The Chauvinism of American Jews and its Political Influence on Israel", *Çeviriler*, *A.g.e.*

[54] Şahak, *Jewish History, Jewish Religion* (Yahudi Tarihi, Yahudi Dini), sayfa 58ff.

[55] Şahak ve Mezvinsky, *A.g.e.*, sayfa 159.

bir ideolojik toplum olageldi.[56] Ayrıca gerek nükleer gerekse konvansiyonel olmak üzere kendi boyutlarıyla ölçülemeyecek oranda bir askeri güce sahiptir. Söz konusu olan Siyonizm olduğunda bu gerek bölge gerekse dünya için ve elbette İsrail'i destekleyen tek süper güç için bazı olumsuz sonuçları beraberinde getiren bir kombinasyonu ifade eder.[57]

Tıpkı İslami köktendincilik gibi İsrail'deki Yahudi köktendinciliği de son çeyrek yüzyıl içinde son derece ağırlıklı bir konum elde etti. Yahudi köktendinciliğine bağlı olan grubun büyüklüğü, daha geleneksel nitelikteki ve daha büyükçe olan dindar kitleden ayrı olacak şekilde, İsrail nüfusunun yüzde 20 veya 25'ine denk gelmektedir. Bu haliyle bu oran bölge ülkelerinde bulunan gerçek anlamdaki Müslüman köktendincilerin oranıyla karşılaştırıldığında iyi ihtimalle daha büyük bir oranı ifade etmektedir. İran'dakilerle karşılaştırıldığında ise kesinlikle daha büyük orana işaret etmektedir. Yahudi köktendincileri 1999 seçiminde İsrail parlamentosu Knesset'teki 120 sandalyenin 23'ünü kazandılar, oysa İsrail'in tarihinin ilk dönemlerinde bu sayı bir elin parmaklarını bile geçmeyecek bir büyüklüğe ulaşabiliyordu. Söz konusu bu grup ve özellikle bu grup içindeki bazı Yahudi yerleşim merkezleri sakinleri, İsrail'in siyasi işleyişi üzerinde sayıları ile orantılı olmayan bir siyasi nüfuz elde ettiler. Söz konusu bu grup özellikle laik nitelikli bir görüntü vermekle birlikte dünya görüşü açısından köktendincilerle benzerlikler taşıyan aşırı milliyetçiler karşısında güçlendi. Yahudiler arasında rastlanılan söz konusu bu köktendincilik yapı itibarıyla çok özel, etnik merkezli ve son derece yabancı düşmanı olan bir nitelik taşıyor ve bu haliyle inanç sistemi ve uygulamalar açısından Şahak'ın ifadesiyle "İslami köktendinciliğe atfedilen aşırılıklara kıyasla daha da aşırı" bir nitelik ve neredeyse "geliştirilmiş olan en totaliter sistem" olma özelliğini taşıyor.[58]

Diğer her yerdeki köktendinci akımlar gibi Yahudi köktendinciliği de ideal olarak görülerek hayal edilen bir geçmişi kurma özlemini taşıyor. Köktendinci Yahudilerin söz konusu bu hayali gerçekleştirmeleri halinde ABD'deki "İsrail dostlarının" gözünde "Ortadoğu'da demokrasinin kalesi" olarak algılanan İsrail'in bu özelliğini kaybedeceğine şüphe yoktur,

---

[56] Şahak, "The Jewish Religious Fanaticism" (Yahudi Dini Fanatizmi), *Çeviriler*, Mart 1985.

[57] Şahak ve Mezvinsky, *A.g.e.*, sayfa 6-8; bakınız ayrıca Ehud Sprinzak, *The Ascedance of Israel's Radical Right* (İsrail Radikal Sağının Yükselişi), Oxford Üniversitesi Yayınları, New York, 1991.

[58] Şahak, "The Ideology of Jewish Religious Fanaticism and the Opposition" (Yahudi Dini Fanatizm ve Muhalefetinin İdeolojisi), *Çeviriler*, Eylül 1984; Şahak, "The Ideology of Jewish Messianism" (Yahudi Mesihçiliğinin İdeolojisi), *Race and Class*, Şubat 1992.

zira kurulması istenen "Yahudi Krallığı", insanların iradesi, temel hak ve özgürlükler veya insan hakları gibi dinle ilgili olmayan kavramların yerine Tanrı'nın katı ve mutlak hâkimiyetini koyacaktır.

Söz konusu bu krallık hahamların tek yorumcusu olacağı ve *Halakha* olarak anılan Yahudi din kuralları uyarınca yönetilecek ve bu kurallara uyulup uyulmadığını bütün özel ve kamu alanlarına yerleştirilecek olan dini komiserler denetleyecek ve bu yolda işlenen suçları dini yetkililere bildirmekle yükümlü olan vatandaşlardan yardım alacaklar. Hahamların seçtiği bir hükümdar işbaşına gelecek[59] ve parlamentonun (Knesset) yerini yüksek yargı, yönetim ve din organı olarak Sanhedrin alacak. Kamuya açık yerlerde kadınlarla erkekler birbirlerinden ayrı olarak bulunacak ve yasalar uyarınca kadınlar kıyafet ve davranış olarak daha "alçakgönüllü" bir tarza sahip olacaklar. Zinanın cezası idam olacak[60] ve kutsal dinlenme gününde araba süren veya herhangi bir şekilde bu güne saygı göstermeyenler de taşlanarak ölüm cezasına çarptırılabilecek.[61] *Halakha* uyarınca Yahudi olmayanlara karşı büyük bir ayrımcılık yapılacak ve bu haliyle cinayetten, zinaya, hırsızlıktan dolandırıcılığa uzanan suç ya da günahlar Yahudi olmayan bir kişi tarafından bir Yahudi'ye karşı işlendiğinde çok ağır cezalar verilecek. Benzer suç ve günahları bir Yahudi, Yahudi olmayan bir kişiye karşı işlediğinde ise cezası bu derece ağır olamayacak ve hatta bunun ötesinde bu tür eylemlerin suç olarak kabul edilmemesi bile söz konusu olacaktır.[62] "Puta tapınmanın" her biçimi ve de özellikle de Hristiyanların tapınma biçimleri (geleneksel olarak Hristiyanlar Müslümanlara kıyasla puta daha fazla tapan kimseler olarak kabul görülür) "ortadan kaldırılacaktır".[63]

---

59 *Haaretz*, 27 Kasım 1991, Şahak, *Çeviriler*.

60 Şahak, *Jewish History, Jewish Religion*, sayfa 43, 87.

61 Aşırı dinci *Şas* partisinden parlamento üyesi ve parlamentonun dış ilişkiler ve güvenlik komisyonunun üyesi olan Haham Simon Ben Şlomo, *Hadashot* gazetesine verdiği (8 Mart 1985) bir röportajda parlamentodaki rolünün Halakha'nın yeniden tesis edilmesini sağlamak olduğunu; bu haliyle Halakha'nın "kusursuz" olduğunu ve "Yahudilerin bir parlamentoya ihtiyaç duymadığını, parlamentonun (Knesset) gelinen bir aşamada ortadan kalkacağını ve bu aşamaya gelindiğinde dini bir mahkemenin karar vermesi halinde kendi kardeşini bile taşlayabileceğini; taşlayarak ona hayat vereceğini; "taşlanması gerekenin taşlanacağını, yakılması gerekenin yakılacağını, boğulması gerekenin boğulacağını" söylüyordu.

62 Şahak, *Jewish History, Jewish Religion*, sayfa 75-98.

63 *Şas* partisinin lideri Haham Ovadia Yossef kamuoyuna yaptığı bir açıklamada (*Yated Ne'eman*, 18 Eylül 1989) "uluslararası hukuk kuralları uyarınca İsrail'in İsrail Yurdu'ndaki Hristiyanların kiliselerini koruma görevine sahip olduğunu, ancak buna rağmen söz konusu bu yerlerde puta tapıldığını ve Tevrat uyarınca puta tapılmasını ortadan kaldırma ve bunu ülke topraklarından ve ele geçirecekleri bütün topraklardan tamamen silinceye kadar mücadele etme görevine sahip olduklarını" söylüyordu. (*Haaretz*, 5 Nisan 1990).

Yahudi olmayanlar (Gentile) veya "Nuh'un Oğulları" olarak söz konusu bu Krallık'ta yaşamalarına izin verilenler "yabancı" statüsüyle bu hakka sahip olacaklar; bu haliyle yasalar uyarınca "Yahudilere kıyasla aşağı ırktan" geldiklerini kabul etmek zorunda kalacaklar ve "kul" olarak kabul edildikleri bir ortamda "Yahudiler karşısında sürekli olarak boyunları eğik" bir şekilde dolaşacaklardır.[64] Bu inanca sahip olanlar hafta içinde okunan dualarda "kafirleri" lanetleyecek ve "Hristiyanların tamamen bu dünyadan silinmeleri ve umutlarını kaybetmeleri" istenecektir.[65] Jerry Falwell ve Pat Robertson gibilerinin bütün bunlar hakkında ne düşündüğünü insan merak ediyor, zira Amerika'daki Evangelistlerin Yahudi köktendincilerin Hristiyanlara karşı düşmanlık duyduğu böyle bir İsrail hakkında duydukları hayranlık tuhaf kaçmaktadır. Bu bağlamda benzer bir şekilde Hristiyan köktendinciler de Yahudilere karşı böyle bir düşmanlık benimsemektedir.

Yahudi Krallığı'nın kurulması için Mesih'in gelmesi beklenmektedir. İki kez yıkılan Tapınak da bugün Kubbetüs Sahra ve El Aksa camiinin bulunduğu yerde inşa edilecektir. Köktendinciler kendi aralarında çok sayıda gruba bölünmüş durumdadır ve bu haliyle doktrinin en ince ve çok az kişi tarafından bilinen kuralları ile ilgili olarak büyük bir anlaşmazlık içinde bulunmaktadırlar. Böyle olmakla birlikte dünyanın sonunun nasıl olacağı konusunda genel hatlarıyla anlaşma içindedirler. Böyle olmakla birlikte söz konusu bu sona ilişkin iki farklı yaklaşımı birbirinden ayırmak önem taşımaktadır. Köktendinci Yahudi okullarından biri Mesih'in zamanı gelince ortaya çıkacağını ve Günlerin Sonu'nun Tanrı'nın lütfuyla geleceğine inanıyor. Bu gruptan olanlara *Haredim* deniyor. *Haredim*'ler günahkar ve laik nitelikli dünya hakkında daha uzlaşmaz olmalarını beraberinde getiren bir aşırılığı taşımaktadırlar ve bu haliyle bütün zamanlarını –ve devletten verilen paraları– dua etmek ve kutsal çalışmalar

---

64 Söz konusu bu koşullar 13. yüzyılın büyük filozoflarından ve Talmud uzmanı Maimonides tarafından belirlenmişti. Söz konusu filozofun *halakha* hakkındaki kararları kökten dinciler tarafından kutsal olarak kabul edilir. Yahudi Krallığı'nda yaşayacak olan Yahudi olmayanların uygun statüsüne ilişkin söz konusu bu görüşler Dünya Siyonist Örgütü'nün resmi yayını olan *Kivunim*'de (Ağustos 1984) bile yer bulmuştur. Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nde okutman olan Mordehay Nisan örgütün söz konusu toplantısına katılarak "daha alt tabakadan insanlar olarak yaşamak istememeleri halinde, bunun isyan anlamına geleceğini ve bunun bir sonucu olarak İsrail Yurdu'nda bunlara karşı savaş açılmasının kaçınılmaz hale geleceğini" yazıyordu. (Bakınız Yehoşavat Harkabi, *Israel's Fateful Hour*, Harper and Row, New York, sayfa: 153-6).

65 Standart dua kitaplarındaki bu tür ifadeler Diaspora veya İsrail'de eskiden sansürlenir veya yumuşatılırdı ancak son yıllarda bu tür ifadelere artık daha sıklıkla rastlanır oldu. (Şahak, *Jewish History, Jewish Religion*, sayfa 92ff).

yapmak için harcarlar. *Şas* partisi bu gruptan insanların oluşturduğu en büyük siyasi yapı olma özelliğini taşır. Eğilim olarak geleneksel dini bir çekimserliğin eseri olarak aslında Siyonizmi, Filistin'e göçü ve bir Yahudi Devleti kurulmasını reddederler.

Diğer köktendinci okul ise dine bağlılık konusunda daha az aşırıya kaçan niteliğiyle dogmanın hayati önemdeki bir yanıyla ilgili olarak devrimci bir özellik taşır ve bu haliyle Mesih'in gelişinin insan unsurunun devreye girmesiyle olabileceğini veya bu sürecin hızlandırılabileceğini düşünür. Bu bağlamda "mesih çağı" aslında çoktan gelmiştir.[66] Mesih'in gelişinin insan eliyle olabileceğine ilişkin söz konusu bu köktendinciliği Ulusal Dindar Parti ile bu parti içinde ağırlıklı bir konum elde eden *Gush Emunim* merkezinde yaşayanlar temsil etmektedir. Bu yolu takip edenler, günah sayılmasına karşın, bu dünyanın işlerine eğilmek konusunda tereddüt yaşamazlar ve bunu yaparak söz konusu dünyayı günahtan arındıracaklarını düşünürler. Sembolik önemi olan ve *yarmulke* olarak anılan takke hariç olmak üzere günümüz kıyafetlerini giyerler ve seminerlerine laik nitelikli başlıkları da dâhil ederler.[67]

1974 yılında vücut bulan *Gush*'tan ilk olarak *Silah ve Zeytin Dalı* kitabının 1984 yılındaki ikinci baskısında bahsedilmişti. Söz konusu bu Yahudi yerleşimciler 1984 itibarıyla başlarında *yarmulke* takkeleri, ellerinde Uzi silahlarıyla Siyonist yapının en yeni, en otantik ve hayranlık duyulan savunucuları haline dönüşmüştü ancak bu durum aslında son derece ironikti. Yerleşimler ve bu haliyle toprakların yeniden "kazanılması" her zaman için Siyonizmin temel ve başlıca işlerinden biri oldu, ancak bu hareketin öncülerinin Yahudi katı tutumluluğunun eski ve teokratik yapısına rakip olan çağdaş ve laik nitelikli kişiler olduğu bir ortamda söz konusu bu katı tutumluluk *Gush*'un başını çektiği bir dönüşümden geçerek bir dönem kafir olarak kabul ettiği grubun liderliğini elinden zorla almıştır.

Bu grubun dini lideri kabul edilen Haham Tzvi Yehuda Kook'a göre *Gush* veya en azından bu gruba liderlik eden hahamların bizzat kendileri

[66] Söz konusu teolojik gerekçelendirmenin arkasında yatan nedenleri anlamak için bakınız Uriel Tal, "The Foundations of Political Messianism in Israel" (İsrail'de Siyasi Mesihçiliğin Kökleri), *Haaretz*, 26 Eylül 1984, Şahak, *Çeviriler. Gush Emunim*'in bu tür görüşlere sahip olmak anlamında yalnız olmadığını belirtmek gerekiyor; İsrail'in eski Baş Hahamı Şlomo Goren "Mesih günlerinin bu dünyada şimdi olduğu gibi geldiğini", "güce başvurularak ve Tanrı'dan özel bir desteğin eseri olarak siyasi değişim" günlerinin de yaşandığını söylüyordu.

[67] Şahak, *Race and Class*, *A.g.e.*

kolektif olarak Mesih'in bu dünyaya gelmiş halidir. İncil'deki kehanete göre Mesih'in bir eşeğe binmiş olarak gelmesinin beklendiği bir ortamda Kook, inatçı bir şekilde bu kutsal göreve sahip binici hakkında cahil olmaya devam eden bu vefasız, laik Yahudileri eşeğe benzetmektedir. Evet doğru, ilk dönem Siyonistler, Yahudileri Kutsal Topraklara taşıyıp ve yerleştirip bir devlet kurarak gerekli bir görevi yerine getirmişlerdir ancak artık tarihi görevlerini yerine getirdikleri bir ortamda eşek gibi davranmaktan vazgeçmedikleri için büyük bir yanılgıya düşmektedirler ve bu haliyle Siyonizmin dar ulusçu bir kavram değil ama kutsal bir amacının olduğunu kabul etmeleri gerekmektedir.[68]

Ana akım laik Siyonist liderlik Yahudilerin bir "normalliğe" kavuşmasını ve diğer halklar gibi kendilerine ait bir devletlerinin kurulmasını istemişlerdi. Mesihçiler ile –aslında doktrinden değil ama daha çok duygusal sebeplerden kaynaklanacak bir şekilde– milliyetçi sağ bunun mümkün olmadığını, Yahudilerin "ebedi benzersizliğinin" Tanrı ile Sina Dağı'nda yapılan bir sözleşmeden kaynaklandığını düşünür. Eski ayinler üzerinde, ki bu ayinler Tapınak yeniden yapıldığında yeniden başlayacaktır, araştırmalar yapan *yeşiva*'nın başkanı ve *Gush*'un bir lideri olan Rabbi Aviner'e göre "Tanrı diğer normal halkların 'adalet ve haklılık' gibi soyut kurallara bağlı kalmalarını isterken söz konusu bu kurallar Yahudiler için geçerli değildir."[69] Siyonizmin başlamasından ve de özellikle de 1967 savaşından ve İsrail'in tarihi Filistin topraklarını ele geçirmesinden itibaren Yahudiler "insan bilincinin sınırlarını aşan siyasi bir gerçeklikte" yaşamakta veya "metafiziksel bir dönüşümden" geçmektedirler ve İsrail, bu haliyle, savaş ve istila yoluyla kendisini sadece fiziki düşmanlardan değil ama bu düşmanların kaynaklık ettiği "şeytansal" güçten de kurtarmaktadır. Aviner, toprakları ele geçirme konusunda kendilerine verilen emrin "Yahudi olmamakla birlikte yurdumuzda yaşayanların ulusal haklar konusunda sahip oldukları etik ve beşeri değerlendirmelerin üzerinde olduğunu" söylüyor. Aviner'in deyişiyle "Mesihçi gerçekçilik" bunu dikte ediyor. Bu haliyle İsrail'e verilen emir "etik değil ama kutsal bir nitelik taşımaktadır ve bütün insanlar için

---

68 Bakınız Şahak, *Jewish Fundamentalism in Israel* (İsrail'deki Yahudi Köktendinciliği), sayfa 66; Arthur Hertzberg, "The End of the Dream of the Undivided Land of Israel" (Bölünmemiş İsrail Toprağı Rüyasının Sonu), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 98, 1996 Kışı; Ilan Pappe, "Israel at Crossroads between Civil Democracy and Jewish Zealotocracy" (Yol Ayrımındaki İsrail: Demokrasi ve Yahudi Fanatizmi), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 115, 2000 Baharı.

69 Şahak, *Race and Class* (Irk ve Sınıf), *A.g.e.*

geçerli olan ahlak ilkeleri İsrail halkını bağlamaz zira söz konusu halk bu kuralların üzerinde olmak üzere seçilmiştir."[70] Arapların bu sürece direnmelerinin tek nedeni bu toprakların kendilerine ait olduğunu düşünmeleri değildir ve bunu Yahudi olmayan bir halk olarak doğalarının gereği olarak yapmaktadırlar. Bu bağlamda aslında bu topraklar onlara ait değildir; onlar, Yahudilere ait olan bir şeyi çalan "hırsızlardır."[71] *Gush*'un bir diğer önde gelen ismi olan Haham Eliezer Waldmann, Kiryat Arbat Yahudi yerleşim merkezindeki *yeşiva*'nın direktörü olarak yaptığı bir açıklamada, İsrail'in "kutsal misyonunu dünyanın kalbi olarak yerine getirmeye çalıştığı" bir sırada "Arap düşmanlığının diğer bütün Siyonizm karşıtları için geçerli olduğu gibi dünyanın itaatsizliğinden kaynaklandığını" söylüyor.[72]

Dolayısıyla Filistinlilerle baş etmenin tek yolu güce başvurmaktan geçmektedir. İsrail topraklarında sadece "yabancı bir konuk" olarak var olabilirler ve bu haliyle "insani eşitlik ve temel hak ve özgürlüklerden" yararlanamazlar ve "yabancı bir demokratik ilke" onlar için geçerli olamaz;[73] ancak ne olursa olsun nihayetinde bu toprakları terk etmek zorundadırlar. Söz konusu bu terk ediş iki şekilde olabilir. Bunlardan biri "göçe zorlamak"tır." Böyle bir durumda uygar bir devletin yapacağı türden bir sivil ve askeri yöntem ayrımı yasaktır, çünkü sivil de savaşçı da, baştan, varlığı kabul edilmeyen bir nüfus kategorisine dâhildir ve ikisi de İsrail'in düşmanı sayılır.[74] Bunun diğer bir yolu da İncil'de bahsi geçen ve "Amalek'in hafızasının yok edilmesini" öngören emirdir. "İncil'deki Soykırım Emri"[75] ile ilgili yazdığı bir makalede Haham İsrael Hess, ilgili konularda yapılan yanlışlıkları düzeltme görevi olan devlet hahamlığından itiraz sesinin yükselmediği bir ortamda "Hepimizin Amalek'i imha etmek üzere savaşmaya çağrılacağımız gün gelecektir" diyordu. Haham Hess bunun için iki neden öne sürüyordu. Bunlardan biri "ırksal arılığı" sağlama ihtiyacıydı. Diğer bir neden olarak da "Işıkla karanlık, saf olanla kirli olan, Tanrı'nın insanlarıyla kötü güçler arasındaki husumette kendisini ifade eden İsrail ile Amalek arasındaki düşmanlıktı." Bu bağlamda "Kuşaklar boyunca Amalek'in çocuklarıyla"

70 Tal, *Aynı yer.*
71 Şahak, *Race and Class*, *A.g.e.*
72 *Aynı yer.*
73 Tal, *A.g.e.*.
74 *Aynı yer.*
75 Bar İlan Üniversitesi'nin öğrenci gazetesi *Bat Kol*, 26 Şubat 1980, Tal tarafından alıntılanmıştır, *A.g.e.*

ki bunlar Araplar olarak beliriyordu "süren bir husumet" söz konusuydu; ya da *İntifada*'nın ikinci yılında *Gush* duygularının kabardığı bir sırada liberal eğilimli İsrailli bir yorumcunun söylediği gibi, onlar için "transfer yeterli değildi"; "bu solcuların gündeme getirdiği yumuşak bir seçenekti" ve bu haliyle "onlar çok acı bir intikam almak istiyorlar, Ürdün'e transfer edilmelerini değil öldürülmelerini" istiyorlardı.[76]

Gush açısından Yahudi yerleşim merkezleri stratejik ve bu anlamda devletin savunulması gerekliliğinin ötesinde bir anlam taşıyordu. Onların gözünde "İsrail Topraklarının" İncil'de öngörülen sınırlar ne ise o sınırlara kadar genişlemesi gerekiyordu. Yerleşimler bu anlamda mesihçi ideolojinin kaleleri ve kurulmakta olan teokratik devletin çekirdeği ve esin kaynağıydı. Burasını harici güçlerle yaptıkları mücadeleye eşlik eden ve İsrail'in kuruluşunda egemen olan laik ve çağdaş olan ana akım Siyonizm'e karşı yapılacak Yahudiler-*arası* mücadele için bir güç merkezi olarak görüyorlardı. *Gush*, Haham Kook'un öğrettiği şeyin doğru olduğunu göstermek zorundadır, bu bağlamda Kook'a göre var olan "İsrail *Devleti*" bünyesinde "İsrail *Krallığı*'nı, Dünya'daki Cennet Krallığı'nı taşımaktadır ve bunun bir sonucu olarak bütüncül bir Kutsallık her bir Yahudi'yi, her bir edimi, her bir olguyu kucaklamaktadır ki buna Yahudi laikliği de dâhildir ve söz konusu bu laiklik bir gün kefaret yoluyla Kutsallık tarafından yutulacaktır."[77]

Bu bağlamda *Gush*'un Amerika'nın desteklediği herhangi bir Arap-İsrail barış antlaşmasını kesin bir şekilde olanak dâhilinde görmediğini söylemeye gerek bile yoktur, ama öte yandan söz konusu bu olanaksızlığı elde etmeye yönelik bütün girişimlerin de sabote edilmesi gerekmektedir. *Gush* üyeleri için Oslo ve "İsrail Toprakları"nın "yeniden bölünme" ihtimali varoluş açısından şoke edici bir nitelik taşımaktadır. Haham Yair Dreyfus bir "dönekliğin" eseri olan Oslo'nun uygulamaya geçtiği günün "İsrail topraklarının kutsal tarihi bağlamında Yahudi-Siyonist dönemin (1948-1993) sonu anlamına geleceğini" söylüyor.[78] *Gush* ve müttefikleri buna karşı bir "Yahudi *İntifadası*" ilan etti. Söz konusu bu girişim esas olarak Filistinlilere karşı olan bir girişim olarak tasarlandı. "Arapların anladığı tek lisan olarak" güce başvuran silahlı yerleşimciler taşlarla ve ateşe verdikleri araba tekerlekleriyle yolları kapattılar, yağma

76 Meir Stieglitz, *Yediot Ahronot*, 23 Ekim 2002.
77 Tal, *A.g.e.*
78 Şahak, *Race and Class.*

eylemlerine giriştiler ve taş atan Filistinlilere ateş açtılar. Bu eylemlerin zirve noktası olarak Brooklyn doğumlu olan ve orada yetişen Baruch Goldstein 1994 yılında Ramazan'a denk gelen şubat ayında El Halil'deki İbrahim Camii'nde namaz için toplanan Müslümanların üzerine yaylım ateşi açtı ve bunun bir sonucu olarak öldürülmeden önce 29 kişiyi katletti. Bu saldırı bir meczubun tek başına kalkıştığı bir saldırı değildi. Goldstein, New York merkezli *Lubavitcher Rebbe* grubunun bir müridiydi. Bu haliyle Goldstein'in yaptığı şey geldiği sosyal çevrenin özelliklerini taşıyor ve bir örnek olma özelliğini taşıyordu ki söz konusu bu sosyal çevre dindar yerleşimcilerden ve onların arkasındaki siyasi güç olan Ulusal Dindar Parti'den oluşuyordu.[79] Toplu cinayete anlık ve kendiliğinden verilen tepkiden daha güzel bir gösterge bulunmayacaktı; bu anlamda Filistinlilerin bu saldırı sonrasında *kendi* intihar eylemcilerinin düzenlediği saldırılara verdikleri tepkiyle karşılaştırıldığında bu tepkiler derinlik ve yoğunluk açısından hiçbir ağırlık taşımayacaktı. Çok sayıda haham Goldstein'in saldırısını "eylem", "olay", "hadise" olarak adlandıracaklar ve bundan övgüyle söz edeceklerdi ancak hiç biri bir başka *Lubavitcher* olan ve Missouri, St Louis'den geldikten sonra Nablus'taki Joseph Tomb *yeşiva*'sının başına geçen Haham İzak Ginsburg kadar parlak sözler sarf etmeyecekti. Bu yeni "şehit"i onurlandırmak için kaleme aldığı bir broşürde Ginsburg herhangi bir Arabın ölümünün "talihli bir olay" olduğunu ancak Goldstein'in eyleminin bambaşka bir düzlemden kaynaklandığını ve bu haliyle bunun ancak "ilahi bir alandan kaynaklanan kutsal bir lütfun eseri olarak yüksek derecedeki bir kahramanlık" olabileceğini söylüyordu. Bu haliyle Goldstein'in yaptığı şeyin "İsrail Toprakları'na sahip çıkma konusunda" Yahudilere esin kaynağı olması gerektiğini belirtiyordu.[80] Genel hatlarıyla dindar topluluk da bu konudaki mutluluğunu gizlemedi. Purim Bayramı sırasında dua edenler Goldstein'ın düzenlediği saldırı türünden Purim "mucizelerinin" sayısının artması için dileklerde bulundular.[81] Bunu izleyen iki gün içinde Kudüs'ün dindar mahallerindeki duvarlar Goldstein'in erdemlerini göklere çıkaran ve daha fazla sayıda Filistinlinin ölmüş olmaması nedeniyle hayıflanan posterlerle kaplandı. Aslına bakılırsa Goldstein'in saldırısının yol açtığı tatmin dindar çevrelerle sınırlı kalmadı; kamuoyu yoklamaları, İsrail halkının yarısının, özellikle de gençlerin, saldırıyı desteklediğini

79 Bakınız Şahak, *Jewish Fundamentalism in Israel* (İsrail'deki Yahudi Köktendinciliği), sayfa 96-111.
80 *Davar*, 11 Mart 1994, Şahak, *Çeviriler*.
81 *Haaretz*, 4,9 Eylül 1994, Şahak, *Çeviriler*.

ortaya koydu. Kudüs'te yoğun katılımın olduğu cenaze törenine katılanlar kendi aralarında "Büyük kahraman!", "Bunu hepimiz için yaptı" şeklinde mırıldanırken Goldstein'e övgüler düzen hahamlardan biri olarak İsrael Ariel, "Baruch Goldstein'in tek başına hareket etmediğini ve İsrail'in haykırışına kulak verdiği için böyle bir eylemi düzenlediğini ve bu haliyle bundan böyle kendisinin İsrail halkının cennetteki vekili olacağını" söyledi.[82] Kudüs'ten El Halil'deki mezarlığa giden cenaze kortejini ordu birlikleri korudu. Söz konusu bu mezar zaman içinde bir anıt mezara dönüştü ve mum yakmak ve bu "kutsal aziz ve şehidin" aracılığından yararlanmak için İsrail, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen Yahudilerin uğrak yeri oldu.[83] Katliamdan kısa bir süre sonra İzak Rabin, Washington'da AIPAC'in düzenlediği bir konferansta konuşma yaptı. Oslo Antlaşması hakkında memnuniyetsiz olan AIPAC, Oslo'nun İsrailli baş mimarına da aslında sıcak bakmıyordu. Başbakan kibar bir şekilde karşılandı ve kimi durumlarda sıcak bir şekilde alkışlandı ancak İsrail'in *Maariv* gazetesinin bir muhabiri, şaşkınlığını gizleyemeyerek, konferans sırasında en büyük ilgiyi Goldstein'in bir katilden çok bir kurban olduğunu söyleyen Batı Şeria'daki Efrat yerleşim merkezinin hahamı olan Şlomo Diskin'in gördüğünü yazıyordu.[84]

"Yahudi *İntifadası*" diğer Yahudileri de hedef olarak seçecekti. Rabin'e 1995 yılının Kasım ayında suikast düzenleyerek öldüren Yigal Amir de Goldstein'la benzer bir sosyal çevreden geliyordu.

Diğer dini geleneklerde olduğu gibi, Yahudi köktendincilerin "hain" ve "dönek" olarak gördükleri Yahudilere karşı beslediği nefret, Yahudi olmayanlara yönelik olarak duydukları nefretten belki daha da şiddetlidir. Onların gözünde Rabin ve "sol" gerçekten de haindi ve bu haliyle "kutsal olmayan bir barış hayalinin peşinden koşuyorlardı"[85] Haham Dreyfus bu konuda şunları söylüyordu: "Bizi böyle bir günaha taşıyanlar artık kutsal bir korumayı hak etmemektedir. Gerçek İsrail toplumundan kendilerini dışlayanlara karşı savaşmamız gerekiyor. Tanrıya inanan bizlere karşı savaş ilan ettiler."[86] Şaron ve bazı *Likud* üyeleriyle birlikte kimi sağ kanat laik milliyetçi liderler köktendinci Yahudilere karşı hissettikleri sempatiyi gözler önüne sererek "suçlu", "Nazi" ve "vatan haini" olarak gördükleri

82 Şahak, *Jewish Fundamentalism in Israel* (İsrail'deki Yahudi Köktendinciliği),sayfa 102.

83 *Aynı yer*, sayfa 111; İsrail parlamentosu Knesset laik Yahudilerin baskısı altında 1998 yılında toplu cinayet işleyen kişiler için anıtlar dikilmesini yasaklayan bir yayası kabul etti.

84 Khami Şalev, *Maariv*, 16 Mart 1994.

85 Danny Rubinstein, *Haaretz*, 5 Ekim 1992.

86 Şahak, *Jewish Fundamentalism in Israel*, sayfa 89.

Rabin ve hükümetine karşı seslerini yükselttiler. Şaron "kapıda tiranların beklediğini" ilan ederek Oslo'yu Mareşal Petain ile Hitler arasındaki işbirliğine benzetti ve Rabin ile Dışişleri Bakanı Şimon Peres'in Yahudilerin öldürülmesini görmezden geldikleri için "delirmiş" olmaları gerektiğini söyledi.[87] Köktendinci çizgiye sahip olan dindarlarla laikler, kadim olanla çağdaş olan, etnik merkezli ile evrensel olan arasındaki mücadele İsrail'in ruhuna sahip olmak için verilen mücadelenin ana eksenini oluşturmaktadır. *Gush* Yahudi yerleşimleri bunun merkezinde bulunur. Mücadele giderek şiddetlenmektedir ancak çözüm bütünüyle uzaktır. Köktendincilerin bu savaşı kazanma ihtimali bulunmamaktadır zira böyle bir savaşı kazanabilmek için fazlasıyla gerici ve cahildirler. Böyle olmakla birlikte yıllar içinde gerek İşçi Partisi gerekse *Likud* tarafından hoş görülüp utanmaz bir şekilde desteklenen köktendinciler İsrail'deki genel siyasi yaşam üzerinde öylesine bir konum elde etmişlerdir ki seçilmiş hiçbir hükümet devlet koridorlarına, askeri ve idari yapıya, icraat ve yasama alanlarına tam olarak nüfuz edememektedir. Öte yandan köktendinciler muratlarına erme yolunda giderek daha fazla meydan okuyucu, yasaları kale almayan ve isterik bir tavır takınmaya başlamışlardır. Siyonist-sömürgeci yapı her zaman için en aşırı uçta bulunmak gibi bir eğilime sahiptir. Bu bağlamda bütün için geçerli olan doğru, İsrail'in fanatik köktendinci uzantısı için de geçerlidir. Beginler ile Şamir'lerin yanı sıra Şaron'ların ve yeni nesil süper-Şaron'ların yükselişini bu bağlamda değerlendirmek gerekiyor. Bunun en son örneğini, "tepe gençliği" olarak anılan ve 1967'yi izleyen dönemdeki yerleşimcilerin Batı Şeria ve Gazze'nin korunaklı ve homojen merkezlerinde doğup büyüyen oğullar ve kızlar oluşturmaktadır. Söz konusu bu kişiler militanlık konusunda ebeveynlerini bile geride bırakıyor ve haliyle artık gelenekselleşmiş olan ve Şaron'un benimsediği türden bir Siyonizm uyarınca, Yahudi yerleşim merkezlerinin gelecekte kuracakları yerler olarak gördükleri tepelik alanları sahiplenerek Filistinlilerin atalarından kalan zeytin bahçelerinden mahsul toplamalarını engelliyorlar. 2002 yılının Ekim ayında koalisyon ortağı İşçi Partisi'nin bu grup hakkında nihayet bir şeyler yapmaya kalkışması üzerine Şaron'un liderliğindeki hükümeti düşürdüler. Ne var ki İşçi Partisi bu konuda çok beceriksiz bir şekilde etkisiz kaldı ve bunu çok daha kötüsü izledi. *Maariv* gazetesinin tanınmış yazarı Ben Kaspit bu konuda şunları yazıyordu:

[87] Bakınız Benny Morris, "After Rabin" (Rabin'den Sonra), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 98, 1996 Kışı.

Dünyanın ikiye bölündüğü açıktır. Bir yanda dini liderlerin yönettiği köktendinci ülkeler ve diğer yanda modern Batı dünyası ki, bu dünya teröre karşı güce başvurarak mücadele eder ama aynı zamanda da makul ve mantıklı bir şekilde yasaları uygular. Dolayısıyla kendimize hangi tarafa ait olduğumuzu sormamız gerekiyor... Zirve noktasını mesihvari bir karakter olan Haham Mordehay Eliahu (eşeği nerede?) oluşturuyor. Bu kişi, takke takan yüz binlerce gence sözüm ona örnek oluşturmaktadır ve bu haliyle ulusal dini Yahudiliğe öncülük ederken Ulusal Dindar Parti'nin ruhani lideri konumunu almaktadır. Söz konusu bu adam pandoranın kutusunu açmıştır ve bu haliyle utanmadan ve sıkılmadan kamuoyuna yönelik bir açıklama yapmıştır. Bunu yaparken ikinci bir kez daha düşünmeye kalkışmamış ve cahilce konuşmuştur. Araplar? Filistinliler? Bunların hepsi kurgudur. Hepsi bizim kölemiz. Bu toprakların efendisi biziz. Zeytin ağaçları bile bize aittir. Dolayısıyla Filistinli bir zeytin toplayıcısını vuran bir kişi övgüyle karşılanmalıdır... İslam'da aşırıya kaçıldığından şikayet ediyoruz... Daha sonra iyi görünümlü ve takke takan bir adamın Havat Gilad'da (tepelik bir alan) İsrail askerlerine avazı çıktığı kadar bağırırken televizyon kameralarına yakalandığına tanıklık ediyoruz. 'Emirlere uymayın. Uymayın. Uymayın, emirlere uymayın" diye bağırıyor. Daha sonra Ramat Gilad'dan Şmuel Şoham gibi zeki ve makul bir insanın bana söyledikleri karşısında şaşkınlığa uğruyoruz: 'Hiçbir şey işe yaramaz. Sonunda Filistinliler burada olmayacak.' Bu durumda bizim de burada olacağımız kesin olmuyor, oysa böyle olacağını hayal ediyoruz. Bu cini tekrar şişeye sokmak için barışçıl yollar yeterli olmayacaktır. İsrail nasıl bir ülke olacak? Ne için mücadele ediyoruz? İsrail, demokratik bir ülke olarak kalmaya devam edecek mi? Bölgemizde barışa ulaşılacak mı? Batılı ve barış içindeki dünyaya ait olmak için mücadele veriyoruz ve aksi halde nükleer güç sahibi bir Afganistan, militan bir İran ya da dazlak kafalı bir *Halakha* devleti olabiliriz..."[88]

EVET, İSRAİL *IRKÇI* BİR DEVLETTİR

İsrael Şahak "Hangi standart göz önüne alınırsa alınsın "İsrail devletinin ırkçı bir devlet olarak görülmesi gerektiğini" söylüyor.[89] Şahak'ın gözünde böyle bir ırkçılığın kökleri Yahudi kaderinin dar görüşlü ve etnik merkezli yorumuna uzanıyor. Söz konusu bu kader gümümüz Siyonizm inancına uyarlanmıştır, Yahudi köktendinciliği de, bu haliyle, bunun aşırıya kaçan kötücül yorumundan başka bir şey değildir.

[88] *Maariv*, 28 Ekim 2002.

[89] Şahak, "Racism and Discrimination in Israel" (İsrail'de Irkçılık ve Ayrımcılık), *Çeviriler*, Şubat 1992.

İsrail'e ırkçı bir devlet olduğu suçlamasını getirmek sadece ABD'deki örgütlü Yahudilerden değil ama Cumhuriyetçi olsun Demokrat olsun her yönetimden ve ana akım medyanın büyük bölümünden tepki çekmek anlamına gelir. Söz konusu bu suçlama genellikle Arap propagandası ya da aşırı uçtakilere ait bir önyargı olarak sınıflandırılıp reddedilmektedir ve bu bağlamda Arap ve Müslüman dünyasında yaygın olarak rastlanılan türden bir Yahudi düşmanlığının eseri olarak kabul edilir. Dolayısıyla Anti-Defamation League'in başkanı Abraham Foxman, beklenebileceği gibi, İsrail'in, Güney Afrika'daki eski ırk ayrımcı rejime benzediği türünden bütün görüşleri "iğrenç" olarak nitelendirmektedir.[90] Yine beklenebileceği gibi Amerika Birleşik Devletleri de "Siyonizm Irkçılıktır" diyen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararının iptali konusunda aktif bir rol üstlenmiştir. Söz konusu BM kararı Arap ekonomik gücünün zirve yaptığı ve Üçüncü Dünya dayanışmasının hâlâ diplomatik alanda sonuçlar üretebilecek bir etkiye sahip olduğu bir döneme aittir. Yine beklenebileceği gibi ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell da, 2001'de Güney Afrika'nın Durban kentinde düzenlenen Dünya Irkçılıkla Mücadele Konferansı'nı heyetiyle birlikte terk ediyordu. Powell'ın böyle bir eyleme kalkışmasının nedeni, kendi ifadesiyle, "bazı delegelerin ırk ayrımcı Apartheid rejiminin İsrail'de hâlâ var olduğunu" söylemeleriydi.

Böyle olmakla birlikte tıpkı Güney Afrika'daki ırkçı rejime muhalif olan beyazların yaptığı gibi Şahak ve diğer pek çok İsrailli de böylesine tiksindirici bir yönetim altında yaşamaktansa sürgünde yaşamayı tercih etmiştir. Arapların bu konuyu bir propaganda meselesine dönüştürmüş olmaları ya da Arap rejimlerinin de en az İsrail kadar baskıcı olması bu kişileri söz konusu kararlarından caydırmamıştır. Evet, İsrail, en azından Yahudiler söz konusu olduğunda demokratiktir ve aslında tam da bu nedenle Yahudi olmayan kesime yönelik politikaya karşı çıkılması ve tepki gösterilmesi gerekmektedir.

Tıpkı Şahak gibi, Michael Ben-Yair, İlan Pappe ve Neve Gordon gibi isimler de bir ideoloji olarak Siyonizmin esas olarak ırkçı eğilimleri içerdiğini iddia ederler.

Aralarında eski başsavcılardan Ze'ev Sternhell'in bulunduğu diğer isimler ise Yahudilerin bağımsız bir devlet kurarak kendi geleceklerini belirleme hakkını kullanmalarını öngören bir hareketin özünde ırkçılık

[90] *International Herald Tribune*, 14 Ekim 2002.

bulunmadığını söylerler. Böyle olmakla birlikte, her iki tarafda, Yahudilerin böyle bir devleti Filistinlilerin ttopraklarında kurmak istemelerinden kaynaklanan kaçınılmaz bir çatışmanın ışığında söz konusu arayışın ırkçı bir uygulamaya dönüştüğü konusunda hemfikirlerdir.

Söz konusu ırkçı uygulamaya en keskin biçimiyle işgal altındaki topraklarda tanık olunur ve bu haliyle Yahudi fanatik yerleşimciler Filistinlilere bu şekilde muamele ederler. Öte yandan söz konusu bu yaklaşım en keskin ifadesini bir zamanlar "unutulmuş" olarak nitelendirilen Filistinlilerin yaşadığı dramda bulmuştur. İsrail, 1948 yılında yerli halktan bulundukları yerde faydalanmak yerine, yeni kurulan bir devlet olarak onları topraklarından uzaklaştırma seçeneğini benimsemiştir. Söz konusu bu hareket, tarihi açıdan, Siyonist sömürgeciliğin en aşırıya kaçan ve vahim eylemi olarak belirmektedir. İşin ironik yanı, İsrail o dönemde daha da aşırıya kaçarak Filistinlilerin tamamını sürmüş olsaydı onu ırkçı olmakla suçlamak bugün daha da güçleşecekti. Gerçekten de dış dünyada İsrail'in ırkçılığı olarak algılanan tutum 1948 yılında şu ya da bu nedenle "geride bırakılan" 160.000 kişiye uyguladığı politikalarla ilgilidir. Söz konusu bu Filistinli topluluğu artık nüfusu bir milyonu aşan bir büyüklüğe ulaşmıştır. İsrail nüfusunun yüzde 20'sini oluşturan bu grup Yahudi Devleti'nin tam anlamıyla vatandaşıdır. Yasalar önünde eşit oldukları varsayılır.

Anti-Defamation League adlı kuruluşun söylemine bakıldığında İsrail vatandaşlığına sahip olan Arapların gerçekten de bu tür haklara sahip oldukları izlenimine kapılmak mümkündür. Grup, bu haliyle, "Modern İsrail devletinin açık, demokratik ve çok-ırklı bir toplum olduğunu" ve "Arapların İsrail vatandaşlarının sahip olduğu bütün hak ve ayrıcalıklardan faydalandıklarını" söyler.[91] Böyle olmakla birlikte İsrail adına ortaya atılan bu tür iddialar Siyonist kuruluşların propagandası olarak belirir ve bu haliyle düşmanlarının yürüttüğü propaganda faaliyetlerine atfedilen yalancılıkla benzer bir niteliğe bürünür. Arap karşıtı önyargı İsrail toplumunun geneli söz konusu olduğunda, kendisini, en yoğun şekilde Yahudi yerleşimciler ve köktendinciler arasında gösterir. Sovyetler Birliği'nden göç eden İsrael Şamir bu konudaki bir yazısında "İsrail en azından bir Birleşmiş Milletler kararının gereklerini yerine getirmektedir; o karar ki Siyonizmin bir tür ırkçılık olduğunu ifade eder... Üzücü olan şey şu ki Sovyetler Birliği'nde

[91] www.adl.org/Israel/Record/society.html ... minorities.html

yetiştirilen bizlere enternasyonalist olmamız gerektiği öğretildi ancak söz konusu bu enternasyonalizm Yahudilerin üstün ırk olduğu yönündeki zehirli Siyonist propaganda karşısında çökmüştür." Şamir, bu bağlamda, Filistinliler hakkında ne düşündükleri sorulan yüzlerce Rus Yahudi'nin verdiği "tipik yanıtları" aktarıyor.

Bunlardan biri "Bütün Arapları öldürürdüm" derken bir diğeri "Arap Araptır" diyor; bir diğeri ise "hepsinin ortadan kaldırılması gerekir" diyor.[92] Gerçekten de sistemli bir okuma yapılması halinde İsrail medyasında bu tür ifadelere sıklıkla rastlanmaktadır. Böyle olmakla birlikte İbranice ve Arapça medyadan yaptığı çevirilerle kamuoyunu aydınlatmayı amaçladığını söyleyen ABD-İsrail ortak kuruluşu olan MEMRI bu tür konulara hiç değinmez ve bunun bir sonucu olarak bu tür ifadelere Batı ve özellikle de ABD medyasında çok ender bir şekilde rastlanır.

Önyargı hem resmi niteliklidir hem de yasal ve meşru bir özellik taşır. Sürgünde yaşayan bir İsrailli olarak Uri Davis 1987 yılında yayınladığı ve *Israel: An Apartheid State* (İsrail: Irk Ayrımcı Bir Devlet) başlıklı kitabında bu konuyu bütün açıklığıyla ortaya koymuştur.[93] İsrail yasalarının ve politikalarının bütününü analiz ettiği yazısında Davis ırk ayrımcılığının resmi politika olduğu Güney Afrika'dan farklı olarak İsrail'de bunun üstü kapalı bir şekilde yapıldığını anlatıyor. Temel bir çelişkiyle baş etmenin yolu böyle bir yaklaşım geliştirilmesinden geçiyordu. Bir taraftan tıpkı İngiltere'nin İngilizlere ait olması gibi İsrail'in varlık nedeni de bir Yahudi Devleti olmasından geçiyordu. Öte yandan gerek etik olarak gerekse maddi olarak böyle bir devletin kendisini Batılı değerlere sahip bir ülke olarak sunması gerekiyor ve bu bağlamda hem çağdaş, hem ilerici, hem de demokratik olması gerekiyordu. Bu haliyle Birleşmiş Milletler'in aldığı kararların ruhuna uygun olarak "bütün vatandaşlarına eşitlik kapsamında ve ayrımcılığın yapılmadığı bir şekilde medeni, siyasi, ekonomik, dini konularda haklarını tanıyacağı ve insan hakları ile temel özgürlüklerden yararlanacakları" bir anayasaya sahip olması gerekiyordu.[94] Davis'in anlatımıyla "Yahudiler karşısında Yahudi olmayanlar için uygulanan

---

92 Israel Şamir, "The Handwriting on the Wall" (Duvardaki El Yazısı), *Russki Israiltyanin*, 23 Ocak 2001, *Filistin Araştırmaları Dergisi'nde* alıntılanmıştır, Sayı 119, 2001 Baharı.

93 Uri Davis, *Israel: An Apartheid State* (İsrail: Irk Ayrımcı Bir Devlet), Zed Books, Londra ve New Jersey.

94 181 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı, 29 Kasım 1947; bu karar aynı zamanda "Paylaşım Planı" olarak da anılır ve İsrail bu kararı o dönemde varlığının kabul edilmesi olarak kabul eder.

radikal nitelikli ve yasal bir zemine sahip olan ırk ayrımcılığı, görüntüde ayrımcı olmadığı izlenimi veren yasaların bir eseri olarak gizli bir şekilde" hayata geçiriliyor.[95] Bu bağlamda "Yahudi" kelimesinin açık bir şekilde ifade edildiği tek yasa 1951 tarihli Geri Dönüş Yasası'dır. Söz konusu bu yasa dünyanın hangi köşesinde olursa olsun Yahudilere otomatik olarak İsrail vatandaşlığını verirken böyle bir hak doğdukları topraklardan sürülen bütün Filistinliler için söz konusu değildir.

İsrail hiçbir zaman bir anayasa hazırlayamamıştır. Böyle olmakla birlikte İsrail parlamentosu Knesset'in kabul ettiği "temel" veya diğer yasalar genel olarak ve tarafsız bir şekilde bütün İsrail vatandaşlarına uygulanır. Yahudi ile Yahudi olmayan arasındaki kritik ve operasyonel ayrım başka bir şekilde belirir. Bu bağlamda Knesset söz konusu böyle bir ayrımı, eskiden resmi nitelikli olan ve İsrail Devleti'nin kurulması öncesinde varlık gösteren Dünya Siyonist Örgütü, Yahudi Ajansı ve Yahudi Ulusal Fonu gibi örgütlere yarı-egemen bir statü tanıyarak yapar. Söz konusu bu kuruluşlar anayasa gereği faaliyetlerini bir Yahudi gündemiyle sınırlı tutmak zorundadırlar. Dünya Siyonist Örgütü ve Yahudi Ajansı "Yahudi işgücüne dayanan bir tarımsal kolonileştirmeyi" teşvik ederken Yahudi Ulusal Fonu, "Yahudilere toprak ve gayrimenkul edindirmek amacıyla" kurulmuştur. Kusursuz bir şekilde tasarlanan bir dalaverenin eseri olan söz konusu bu temel ve anayasal yapı her türden Filistinliye karşı yasal, idari, mali ve sosyo-kültürel bir ayrımcılığı besler. *Silah ve Zeytin Dalı* kitabında kapsamlı bir şekilde ele alınan[96] bu sistem İngiliz yazar George Orwel'in ortaya attığı türden bir kavram olarak "gaip mevcutlar" gibi bir kategorinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda topraklarına ve köylerine el konulan Filistinliler fiziki olarak var olsalar ve yeni doğan devletin kendilerine tanıdığı bütün haklara sahip olsalar bile yasalar önünde yok kabul edilmişlerdir. Söz konusu bu sistem Bizans oyunlarını andıracak bir şekilde iki yüzlü yaklaşımların birbiri içine geçtiği dev bir yapıyı doğurmuştur. Bu anlamda Yahudi kentlerine ve köylerine giden bütçe kaynaklarının Filistin kent ve köylerine gitmemesinin nedeni buralarda yaşayanların Filistinli olmasından *kaynaklanmıyor*, bunun yerine *Filistinlilerin* kentleri "Hazine Bakanlığı tarafından hazırlanan gelişmekte olan yerler listesine dâhil olmadığı için" böyle bir yardımı alamıyordu. Filistinlilere ait bu yerlerin bu listeye dâhil

[95] Davis, *A.g.e.*, sayfa 58.
[96] *Silah ve Zeytin Dalı*, sayfa 353.

olmamasının bir başka nedeni de görüntüde istisna getirmiyormuş gibi görünen bir düzenlemenin eseri olarak tek bir Arap kentinin bile bu listeye alınmamasını hükme bağlamış olmasıdır. Bunun yanında Filistinlilerin Yahudilerin yararlandığı türden çocuk doğum yardımlarından veya ev kredileri ve hibelerden yararlanamamasının nedeni, *Filistinli* olmaları değil, "terhis edilmiş askerler" olmamalarından kaynaklanıyordu. Böyle olmakla birlikte Filistinliler hiçbir zaman için "*terhis*" edilemezdi zira hiçbir Filistinli[97] zaten orduda görev alamıyordu. Bu bağlamda tabi ki orduda görev alamamasının nedeni de Filistinli olması değildi. Bunun tek nedeni, Askeri Hizmetler Kanunu uyarınca, "askerlik görevini yapacak olan kimseleri belirleme yetkisi bir sayım memuruna" veriliyordu ve durum öyle bir hal alıyordu ki söz konusu sayım memuru hiçbir zaman için bir *Filistinliyi* askere almıyordu.[98]

Bütün bunların ötesinde, sonuç olarak, yasalar uyarınca Yahudilere ayrılan yerlerde Filistinlilerin yaşama hakkı bulunmuyordu. Tıpkı siyahların ırkçı Güney Afrika yönetimi döneminde beyazlara ayrılan yerlerde yaşayamadıkları ya da modern Avrupa dönemi öncesindeki Yahudilerin Yahudi olmayanların yaşadığı yerlerde yaşayamadıkları gibi.[99] Bir dönem Filistinlilerin nüfusun 90'ını oluşturduğu bir ülkede artık Yahudiler benzer orandaki bir çoğunluğa sahip oluyordu. İsrael Şahak şu soruyu soruyor:

> Bir Yahudi'nin Yahudi sıfatıyla Suudi Arabistan'da yaşamasının yasaklanması ile Yahudi olmayan birinin Yahudi olmayan bir kişi sıfatıyla Carmiel'de [Filistinliler'in başarısız bir şekilde direnişe geçmeye çalıştıkları İsrail kenti] yaşamasının yasaklanması arasında fark var mıdır? Gelin bu durumu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir kulübün Yahudi üyeleri kabul etmediğini keşfeden Yahudi kuruluşlarının verdikleri tepkiyle karşılaştıralım. Söz konusu bu kulüp anında öfkeli bir protesto kampanyasının hedefi olur. Böyle olmakla birlikte kulüp kişisel bir yerdir. Öte yandan İsrail'in Yahudi olmayanların İsrail'in belli merkezlerinde iş yapmalarını ya da yaşamalarını yasaklaması kamuyu ilgilendiren bir konudur. Bu çok daha kötü değil midir? Aslında buradaki Siyonistler ile oradaki Yahudi düşmanları benzer bir konuma sahiptirler. Yahudi düşmanlarının orada çoğu zaman başarısız kaldıkları şeyi buradaki Yahudiler gerçekleştirebilmektedir.[100]

---

97 İsrail vatandaşlığını tanımlayan 10 kadar farklı dini/etnik sınıflandırma uyarınca bir Dürzü veya Bedevi değilse.

98 *Haaretz*, 29, 31 Ocak, 17 Mayıs 1992, Şahak, *Çeviriler*.

99 Şahak, "Zionism Redux", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 87, 1993 Baharı.

100 Şahak, "Racism and Discrimination in Israel" (İsrail'de Irkçılık ve Ayrımcılık), *Çeviriler*, Şubat 1992.

Araplar, sosyalist ilkeler üzerinde kurulmuş olan ve uluslararası alanda hayranlıkla karşılaşan ve bu haliyle homojen bir etnik yapıya sahip olan Yahudi kaleleri olan kibbutz'lara da giremezler ve bu haliyle tarım işiyle uğraşmak için Yahudiler'den bu toprakları ödünç almak ya da satın almak gibi yola başvuramazlar. Uygulamada ise iş dünyasındaki çıkarların bir eseri olarak bu tür olaylara rastlanılmaktadır ve bu haliyle bu uygulama öylesine bir "salgın" niteliği kazanmıştır ki toprakların "Yahudileştirilmesi"ni kendisine görev edinen hükümet ve yarı-egemen Sinoyist kuruluşlar buna karşı mücadele etme ihtiyacını hissetmiştir. Bu yolda başlatılan bir kampanyayı ilan eden Tarım Bakanlığı "Yahudi tarım merkezlerinde Arap işçilerin çalıştırılmasının kanserin vücutta yayılmasına" benzetmiştir. Söz konusu bu çıkışa itiraz sesini yükselten Şahak "Fransa'da faaliyet gösteren Yahudi tüccarların bir Fransız bakanı tarafından kansere benzetildiğini" ve "yayılmasına karşı gerekli adımları attığını hayal edebiliyor musunuz?"[101] diye sorar.

Filistinliler hükümet, yönetim ve kamu hayatında son derece zayıf bir şekilde temsil edilegelmişlerdir ve bu durum böyle olmaya devam etmektedir. Filistinlilerle ilgili olan konulara "Arap uzmanı" veya "danışman" olarak nitelenen Yahudiler bakmaktadır. İsrail hükümetinde bir Arap bakanın bulunması için elli yıllık bir sürenin geçmesi gerekmiştir. Arap olan bir genel müdür, bir Yüksek Yargı hakimi veya bir büyükelçi bulunmamaktadır. İsrail'in en ünlü ve liberal(!) gazetesi olan *Haaretz'in* yönetim kurulunda da tek bir Arap bile bulunmamaktadır. Kamu çalışanlarının sadece yüzde 4'ü Araptır ve bu kişiler sadece Filistinlilerin yapabileceği işleri yapmaktadır. Kudüs merkezli bakanlıkların büyük bölümü Filistinlileri işe almamaktadır. Devlet denetimindeki kuruluşlardaki 641 yöneticiden sadece üçü Filistinlidir. Filistinliler arasındaki işsizlik oranı ülke genelindeki işsizlik oranından üçte bir oranında daha yüksektir. 1998 yılında yerel yönetimlere aktarılan bütçe gelirlerinin sadece yüzde 8,8'i "Arap bölgesi"ne gitmiştir. Aynı yıl içinde yoksulluk sınırının altında yaşayan Filistinlilerin oranı ülke genelinde 16,6 olan oranın iki katından daha fazla bir büyüklüğe ulaşarak yüzde 37,6 olarak kayıtlara geçmiştir. Filistinli çocukların yüzde 53'ü en az iki kişinin paylaştığı odalarda kalırken benzer oran Yahudi çocukları için yüzde 2,8'dir. Filistinli bebeklerin ölüm oranı yüzde 14,8'dir; benzer bir oran Yahudi çocukları için yüzde 8,2'de kalıyor. Toplam nüfusun

[101] *Aynı yer.*

yüzde 20'si büyüklüğe sahip olan bir topluluk toplam ülke topraklarının yüzde 2,5'luk bir bölümünde yaşıyor. Devletin kurulduğu tarihten itibaren 700 adet Yahudi yerleşim merkezi kurulurken nüfusu orijinal büyüklüğünün altı katına çıkan Filistin nüfusu için tek bir yeni yerleşim merkezi bile kurulmadı. 1998 yılında "öncelikli alan" ilan edilen toplam 429 yerleşim merkezi arasında Filistinlilerin yaşadığı sadece dördü özel bütçe gelirlerinden yararlandırılmıştır. 70.000 kadar Filistinli –bir başka Orwellvari ifadeyle– İsrail'in kurulduğu tarihten önce bile buralarda yaşamış olmalarına rağmen devletin "tanımadığı" yüzü aşkın köyde yaşamaktadır. "Tanınmadıkları" için haritalarda görünmezler ve bunun bir eseri olarak şebeke suyu, elektrik, hıfzıssıhha ve asfalt yollar gibi temel hizmetlerden yararlanamazlar; nüfuslarının çok fazla olmasına rağmen yeni evler yapmalarına, hatta çadır kurmalarına bile izin verilmez. Bu haliyle sahip oldukları evleri tamir etmelerinin ya da lavabo veya banyo gibi eklentiler yapmalarının da yasak olduğu bir ortamda hükümet bu evlerin güvensiz olduğuna hükmeder ve yıkılmalarını emreder. Amaç da zaten başından itibaren budur, zira söz konusu bu Filistin yerleşim merkezlerinin "tanınmamasının" altında yatan asıl neden bu toprakların bir aşamada Yahudilerin eline geçecek olmasıdır. Bu haliyle söz konusu bu topraklar daha önce yüzde 96'sını Filistinlilerin elinde bulundurduğu yerlerdir.[102]

Bazı iyileştirmeler olmuştur. Filistinli Adil Ka'adan, 1995 yılında Katzir'deki Yahudi topluluğunun ilan ettiği "kendi evini kendin yap" kampanyasından yararlanmak için başvuru yaptığında Yahudi olmadığı için kampanyadan yararlandırılmaz. Oysa 41 yaşındaki bu ameliyat hemşiresi devletin yıllardır ihmal ettiği ve ayrımcılık yaptığı Baka el-Garbiya yakınlarında bulunan kendi köyünün döküntü halindeki kirli yollarında, arızalı kanalizasyon sisteminde, kötü okullarında ve kamu merkezlerinin bulunmadığı ortamında yaşamak yerine ailesiyle birlikte iyi bir yerde yaşamaktan başka bir şey istemiyordu. Konuyu Yüksek Mahkeme'ye taşıdı. Aradan geçen beş yılın sonunda mahkeme kendisini haklı buldu. Mahkeme "İsrail'de herkesin, dinleri ve milliyetleri ne olursa olsun" eşit haklara sahip olması gerektiğine hükmetti. Söz konusu

[102] Söz konusu bu yüzde 96'lık kısım devlet (yüzde 76), Yahudi Ulusal Fonu (yüzde 17) ve bireyler tarafından yapılan istimlakların bir eseri olarak ele geçirilmiştir; bakınız Oren Yifachel (Beersheva'da bulunan Bengurion Üniversitesi'nin öğretim üyesi), MERIP, "The Unrecognized Villages", "Land and Planning in Israel", *Factsheet*, Arap İnsan Hakları Derneği (AAHR), Nazaret; 1999, 21 Haziran 2000; Arie Dayan, *Haaretz*, 27 Aralık 1991, *Filistin Araştırmaları Dergisi*'nde alıntılanmıştır; Sayı 84, 1993 Bahar; Şamir, *A.g.e.*

karar Filistinliler açısından hukuki bir zaferi temsil ediyordu, ancak her şey mahkemelerin aldığı bu gibi kararların doğrultusunda gitmiyordu. Benzer bir durum İsrail parlamentosu Knesset'in kabul ettiği yeni ve etkili yasalar söz konusu olduğunda da geçerliydi zira bu yasaların Filistinlilerin lehine olmasını engelleyen bir pürüz, kısacık bir paragraf her zaman vardı ve bunun bir sonucu olarak ayrımcılık anlamında durumda fazla bir değişiklik olmuyordu.[103]

Böyle olmakla birlikte Yüksek Mahkeme'nin kararı dindar ve milliyetçi sağı öfkelendirmeye yetti. *Likud* kararı kınadı. Ulusal Dindar Parti'den Haim Druckman karar için "Yahudilerin kara günü" nitelemesini yaptı. Birleşik Tevrat Yahudi Partisi'nden Meir Poruş mahkemenin bu kararıyla "devleti yıktığını" söyledi. Katzir Kooperatif Birliği de kararı dikkate almayacaktı ve bunun bir sonucu olarak, mahkeme kararı olsun veya olmasın, Ka'adan ailesi almak istedikleri toprak parçasını alamayacaklardı zira kooperatifin gözünde bu bir emsal teşkil edebilirdi. Öte yandan *İntifada*'nın başlaması ve Filistinlilere yönelik düşmanlıkların yoğunlaşması üzerine yetkililer yeniden savaşkan bir tavır takınmaya başladılar. Filistinlilere ait geride kalan toprakların "Yahudileştirilmesi" süreci yeniden başladı. Tarım bakanlığı Necef'de Bedevilerin kendi topraklarına ektiği 12.000 ağacın üzerine zehir spreyledi. İçişleri bakanlığı da "İsrail devletine bağlılık konusunda kusurlu" görülen Filistinlileri vatandaşlıktan çıkarmaya başladı. "Şiddetin kışkırtılmasına" karşı çıkarılan yeni bir yasa uyarınca başsavcı İsrail parlamentosunun Filistinli bir üyesi olan Azmi Bişara'ya karşı dava açtı. Ne var ki Bişara gibilerinin "pek çok ülkede idam cezasına çarptırıldığını" söyleyen Yahudi vekil Michael Kleiner hakkında ise bir suçlama getirmedi.[104] Sonuç olarak gelinen aşamada Şaron hükümeti, Filistinlilerin Yahudilerle aynı temel haklara sahip olduğunu öngören mahkeme kararına karşı çıkmak için 2000 yılının yazında harekete geçti. Bu bağlamda İsrail tarihinde bir ilke imza atarak Orwellvari bir yaklaşımla Filistinlilerin hiçbir zaman için böyle bir hakka sahip olamayacakları sonucunu getiren bir adım attı. Şaron'un koalisyon hükümeti 17'ye karşı 2 oyla kabul ettiği ve koalisyon ortağı Ulusal Dindar Parti'nin parlamentoya getirdiği bir yasayla Yüksek Mahkeme'nin Ka'adan kararını anlamsız kılmak istedi. Söz konusu bu yasa teklifi "devlet arazileri"nin ikametgah oluşturulması amacıyla artık

[103] Şahak, *Washington Report on Middle East Affairs*, 15 Kasım 1998.
[104] MERIP, *A.g.e.*

sadece İsrail'in Yahudi vatandaşlarına tahsis edilebilmesini öngörüyordu. İlerleyen aşamada hükümet yasa teklifine destek vermekten vazgeçse bile hiçbir şey teklifin esas anlamdaki şoke edici niyetini gizlemeye yetmeyecekti. Yasa teklifi kabul edilseydi, devletin resmen ırk ayrımcı bir temelde politika güttüğü anlamına gelecekti. Sol görüşlü köşe yazarlarından B. Michael şu sözleri kaleme alıyordu:

> Yasadan yana olanlar İsrail'e karşı getirilen ve İsrail'in ırkçı bir devlet olduğu yolundaki en ağır suçlamanın isabetli olduğunu teyit ettiler. Utanma duygusu ve Yahudi mirasımız "sadece Yahudiler için" ifadesini ana hukuki metinlerin dışında tutmuştur. Böyle olmakla birlikte Haham Druckman ve [Eğitim Bakanı] Limor Livnat utanmadan böyle bir yasa teklifini desteklemiştir ve bu haliyle Joshua Kitabı [İsraillilerin düşmanlarını katledip sürmesini anlatıyor] dışında Yahudi mirası hakkında fazla bir bilgi sahibi olmadıklarını göstermişler; ve bu bağlamda Güney Afrika'daki ırkçı rejim, Afganistan'daki Taliban yönetimi ve Almanya'daki Nuremburg yasaları ile eşdeğer olan bir düzenlemeyle hukuk sistemimizi lekelemeye çalışmışlardır.[105]

Bakanlar kurulunu bu konuda geri adım atmaya bu tür çevrelerden gelen tepkiler zorlamıştı. Protesto seslerini yükseltebilme beceresi, İsrail'in, en azından Yahudiler söz konusu olduğunda, bir demokrasi olduğunu teyit ediyordu. Böyle olmakla birlikte benzer protesto sesleri Amerika'daki Yahudiler'den yükselmiyordu; bu haliyle ABD'deki Yahudiler İsrail'in kusurları söz konusu olduğunda İsraillilerin kendilerine kıyasla daha kayıtsız bir bakışa sahiplerdi. Anti-Defamation League adlı Yahudi kuruluşu, Dünya Siyonist Örgütü Kongre'sinin toplanmasından bir ay önce hazırlığa girişerek İsrail'i eleştirenlerin üzerine gidilmesini ama İsrail hakkında tek bir olumsuz sözün söylenmemesini içeren gelenekselleşmiş rolünü Kudüs'te ana hatları çizilen yeni rehber ışığında gözden geçirmekle meşguldü. 1897 yılında Basel'de kurulan ABD-İsrail ortak ürünü bir kuruluş olmakla birlikte kendisini "Yahudi halkının parlamentosu" sayan Kongre söz konusu bu 34. toplantısında, dünyanın bütün ülkelerindeki yasama organlarıyla işbirliği yaparak sadece Yahudi karşıtlığı ve Yahudi Soykırımı inkârını değil ama Siyonizm karşıtlığını da "yasadışı ilan etmek için" çaba harcanması gerektiğine karar verdi.[106]

Peki ya ABD yönetimi? Bu konuda tek bir açıklama bile yapmadı. George Bush ve kendisine bağlı olan yeni-muhafazakârların gözünde

[105] *Yediot Ahronot*, 10 Temmuz 2002.
[106] Bakınız Velid Halidi, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Sayı 125, 2002 Sonbaharı.

düzeltilmesi gereken İsrail ve onun izlediği politikalar değil Araplar ve Müslüman dünyasıydı. En hastalıklı ve iflah olmaz olarak görülen Irak ve "Filistin"de tam bir "rejim değişikliği" olmalıydı. Buna paralel olarak Usame Bin Ladin ve 11 Eylül Saldırıları gibi dehşet saçan bir olayı doğuran türden bir kötü yönetimin, baskının, İslami aşırılığın teşvikinin ve benimsenmesinin; yanı sıra ABD ve İsrail karşıtı propagandanın kaynağı olan bütün rejimlerin en azından kapsamlı bir "reform"dan geçmesi gerekiyordu.

11 EYLÜL SALDIRILARI - NEDEN DİYE ASLA SORMA

Ziyaeddin Serdar ile Merryl Wyn Davies *Why Do People Hate America?* (İnsanlar Neden Amerika'dan Nefret Ediyor?)[107] başlığını taşıyan kitaplarının ilk paragrafında şu ifadelere yer veriyorlardı: "11 Eylül günü Aşağı Manhattan'da toz bulutu çökerken, adı bilinmeyen şoke olmuş bir kadın İkiz Kulelerde yaşanan felaketin ortasından çıktı. Kadın, orada bekleyen bir televizyon muhabirine ne olup bittiğini kavrayamadığını gösterecek şekilde basit bir 'Neden?' sorusunu sormak yerine daha odaklı ve acıyla dolu bir şekilde 'Bizden neden nefret ediyorlar?' diye soruyordu." Kadının sorduğu bu soru kısa bir süre içinde siyasetçilerin ve yorumcular ile sokaklarda ve evlerde sıradan insanların diline dolandı. Egemen Amerika bu soruya esas olarak "Amerikan değerleri" yanıtını veriyordu. George Bush 20 Eylül günü Kongre'nin birleşik oturumuna şu sözlerle hitap edecekti: "Sahip olduğumuz özgürlüklerden nefret ediyorlar: Din özgürlüğünden, ifade özgürlüğünden, oy verme ve toplantı yapma ve birbirimizle anlaşmama özgürlüğünden... Amerika, özgürlüğün ve fırsatların dünya genelindeki en parlak meşalesi olduğu için hedef seçildi. Kimse bu ışığın parlamasını engelleyemeyecektir." *New York Times* gazetesi de analiz yaptığı bir baş makalesinde benzer bir şekilde şunları yazıyordu: "Saldırganlar Batı'nın el üstünde tuttuğu özgürlük, hoşgörü, refah, dini çoğulculuk ve oy hakkına karşı hissettikleri nefret nedeniyle böyle bir harekete giriştiler."[108]

Böyle olmakla birlikte bir diğer saygıdeğer Amerikalı olarak Paul Findley bu soruya başka türlü bir yanıt verecekti. Lobi'nin görevden

[107] Icon Books, Cambridge, 2002.
[108] Serge Schememann, 16 Eylül 2001.

uzaklaştırdığı bu eski Kongre üyesi şöyle diyordu: "ABD yönetimi İsrail'in Filistin toplumunu aşağılamasına ve yok etmesine destek vermeyi reddetseydi 11 Eylül diye bir şey olmazdı." Başka bir ifadeyle böyle bir saldırının arkasında yatan neden Amerikan değerleri değil ama Amerikan politikalarıydı.

Findley şöyle devam ediyor: "Pek çok kimse buna inanmakla birlikte ... pek azı bunu açıkça söyleyebiliyor." Uygunsuz olduğu için böyleydi. "11 Eylül'ün kökeninde İsrail'in ve ABD'deki lobinin, ABD'nin Arap-İsrail anlaşmazlığında nasıl uygun bir rol üstlenebileceği hakkındaki tartışmayı engellemesi bulunmaktadır."[109]

ABD'nin yavru vatanı İsrail'e insafsız bir şekilde ve düşünmeden verdiği desteğin böyle bir felaketin tek nedeni olmadığını da söylemek gerekiyor. Usame Bin Ladin ve El Kaide nedensiz bir şekilde ortaya çıkmadı. Bin Ladin ve El Kaide bu haliyle Arapların ve daha geniş anlamda Müslümanların içinde bulundukları koşulların bir eseriydi ve bu koşullar son derece kötüydü. Arap dünyası sosyal, ekonomik, kültürel ve kurumsal bir hastalıktan muzdaripti. Durumun gerçek boyutlarını en iyi şekilde ortaya koyacak belge Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan Arap İnsani Kalkınma Raporu'dur. 2002 yılında yayımlanan rapor bir Üçüncü Dünya bölgesi olarak Arapların yaşadığı bölgenin ilerleme ve kalkınma açısından Sahra altı Afrika'nın bile gerisine düştüğünü gözler önüne sermektedir. Bu haliyle söz konusu bölgede yaşayan 280 milyon kişinin, büyük petrol zenginliğine rağmen İspanya'nın Gayrisafi Yurtiçi Hasılası'ndan bile daha düşük bir gelire sahip olduğu görülüyordu. Bir yıl içinde yabancı dilden çevrilen kitapların sayısı ise tek başına Yunanistan'da çevrilenlerin bile beşte biri seviyesindeydi. Söz konusu bu bölgede yaşayan gençlerin de yüzde 51'i ellerinden gelse bir başka ülkeye göç etmek niyetini taşımaktaydı. Raporu kaleme alan Arap araştırmacılara göre söz konusu bu geri kalmışlığın başlıca nedenlerinden biri özgürlük açısından Arapların en kısıtlı bir grubu oluşturmaları ve yönetime katılım açısından da çok gerilerde kalmış olmalarıydı. Ürdünlü köşe yazarlarından Yaser Ebu-Hilalah "Afganistan'ın neden bazı Arap ve Müslüman gençler için bir cazibe merkezi haline geldiğini merak edenlerin bu raporu okuması gerektiğini" söyledikten sonra şöyle devam ediyor: "Rapor toplumlarımızda yaşanan yabancılaşmayı açıklıyor ve

[109] *Daily Star*, Beyrut, 16 Ekim 2002.

toplum üzerinde söz sahibi olmadıklarını hisseden bu kesimin nasıl olup da şiddete yöneldiğini gözler önüne seriyor."[110]

Amerika 11 Eylül'ün neden olduğunu anlamaya çalışırken sorunu tek başına Arapların ve Müslümanların iç meselesi olarak algılamayı tercih etti. Gerçekten de birkaç gün içinde Washington'da herkes ağız birliği etmişçesine dar görüşlü bir söylem geliştirdi. Bu söylem yetkililer, kongre üyeleri, başmakale yazarları ve uzman akademisyenler tarafından paylaşılıyordu. Buna göre, Arapların ve Müslümanların Amerikan değerleri olan özgürlük ve demokrasi alanındaki eksiklikleri sorunun başlıca nedenini oluşturuyordu. ABD'de beliren bu yeni dar bakış açısına sahip olanlar söz konusu bu eksikliklerin Amerika'nın düşmanı olarak Saddam Hüseyin'in liderlik ettiği Irak ya da "radikal" eğilimli algılanan Devlet Başkanı Esed'in Suriye'si ile sınırlı olmadığını, bu haliyle benzer bir eksikliğin Amerika ve Batı'nın dostları olarak görülen ve sağlam, güvenilir ve ılımlı rejimler olarak kabul edilen Suudi Arabistan ve Mısır için de söz konusu olduğunu ilan ediyorlardı.

New York Times artık tipik bir şekilde belirttiği türden bir görüşü dile getirirken şunları yazıyordu: "(Suudi Arabistan) gibi kapalı bir siyasi rejimde, hükümet politikaları ve yolsuzluklarla ilgili eleştiri yapmanın tek yolu İslami köktendincilikten geçmektedir."[111] Bunun da ötesinde hükümetin kendisi bile "terörizmi hoşgörülü bir şekilde" karşılamaktadır. *Washington Post* gazetesi de "Devlet Başkanı Mübarek'in siyasi özgürlük ve ekonomik kalkınma alanındaki şikayetleri bertaraf etmek için devletin denetimindeki din adamları ile medyayı kullanarak İslami radikallerin Batı karşıtı, çağdaşlık karşıtı ve Yahudi karşıtı propagandalarını teşvik etme yoluna gitmektedir."[112] Bu bağlamda demokrasiyi, insan haklarını ve hükümetlerin hesap verir hale gelmesini sağlamak amacıyla tepeden tırnağa bir reform ve modernizasyon gerekmektedir.

Amerika bu durumla ilgili açıklamasını bununla sınırlı tutmasaydı, söz konusu bu görüşe çok az sayıda Arap kanaat önderi karşı çıkardı. Arap kanaat önderleri açıklamanın kısmen doğru olduğunu ancak bu haliyle durumun sadece bir yarısını ifade ettiğini ve iki yarım olmadan bir bütüne ulaşılamayacağını söylediler. Onların gözünde sorunun diğer yarısını bizzat Amerika'nın ve genel hatlarıyla Batı'nın söz konusu bu Müslüman

[110] *Al-Rai*, Amman, 5 Temmuz 2002.
[111] 11 Ekim 2001.
[112] 11 Ekim 2001.

koşullarını ve özellikle de Arap koşullarını yaratma konusunda oynadığı rol oluşturuyor; bu haliyle Usame Bin Ladin gibi kötücül bir ürün de ancak oynanan bu rollerin bir eseri olarak ortaya çıkacaktı. Arapların gözünde Batı bu sürece Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü nedeniyle dâhil oldu. Bu haliyle o dönemdeki Avrupa, Araplara birlik, özgürlük ve bağımsızlık sözü vermişken Osmanlıların elindeki Arap topraklarını alıp aralarında bölüşme yoluna gitmiştir. Söz konusu bu tür uygulamaların en saygısız ve insafsız olanı da bu toprakların bir kısmı olarak Filistin'in başka bir halka yurt olarak sunulmasıydı. Söz konusu bu ihanetler ve aşağılayıcı politikalar İkinci Dünya Savaşı sonrasında da devam edecekti. Bu bağlamda Amerika öncülüğündeki güçler baskıcı, yolsuzluğa bulaşmış veya gerici rejimleri komünizme karşı kale olarak ya da İsrail-Filistin anlaşmazlığının çözüme kavuşmasının mümkün olmadığı bir ortamda suç ortağı olarak kullanmıştır.

Filistin'in Araplar açısından ve İslam coğrafyasındaki siyaset ve ruh halinde sahip olduğu önem ne kadar anlatılsa azdır. Filistin, bu bağlamda, günümüz dünyasının en çok ses getiren ve sembolik öneme sahip olan sorunu olarak öne çıkmaktadır. 11 Eylül Saldırıları'nın arifesinde ve *İntifada*'nın ikinci yılına girmek üzere olduğu bir sırada birbiriyle benzeşmeyen dört Arap ülkesi olarak Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri ve Lübnan'da yapılan bir kamuoyu yoklaması, katılanların yüzde 60'ının Filistin sorununu "kişisel olarak en önemli sorun olarak gördüğünü" ortaya koyuyordu. En güçlü ve kalabalık Arap ülkesi olan Mısır'da söz konusu bu oran yüzde 79'a yükseliyordu.

Amerikalı akademisyen Shibley Telhami şunları söylüyordu: "Filistin meselesi Arapların çoğu için bir kimlik meselesi olmaya devam ediyor. Arapların büyük bölümü Filistinlilere yardım edemedikleri için utanç duyuyor."[113]

Benzer bir şekilde ABD'nin Filistin sorunu konusundaki bağnazlığının ve taraf girliğinin yol açtığı küskünlük de ne kadar anlatılsa azdır. Araplar arasındaki Amerika karşıtlığının 1990'lı yıllarda büyümesinin bir başka nedeni de 1991 yılındaki Körfez Savaşı ve bunu izleyen süreçte Irak'a karşı uygulanan "tecrit" politikasıdır. 11 Eylül Saldırıları'ndan birkaç hafta önce Batı'nın sarsılmaz müttefiği olarak söz alan Mısır Devlet Başkanı Mübarek, kamuoyuna yönelik yaptığı bir konuşmada "Amerika'nın bariz bir şekilde İsrail'den yana bir politika izlemesinden" şikayet

[113] *Washington Post*, 25 Temmuz 2001.

ederken, Mübarek rejiminin borazanlığını yapan *el Ahram* gazetesinin editörü İbrahim Nafei de "Amerika'ya karşı nefretin daha önce eşine rastlanmayan seviyelere yükseldiği" uyarısında bulunuyordu. Mübarek yönetiminin bir başka yayın organı olan *el-Akbar*'da çıkan bir yazıda da Arap-İsrail sorununun yerini artık "daha kapsamlı ve daha tehlikeli olan bir Arap-Amerikan çatışmasının aldığını" belirtiyordu.[114]

El Akbar bunun nasıl olacağını neredeyse hiç öngöremiyordu. Ne var ki bütün zamanların en büyük terörist saldırısı, psikolojik etki açısından bizzat bu fikir atmosferine dayanıyordu ve aslına bakılırsa böyle bir iklimin oluşmasında Bin Ladin'in bir payı yoktu. Bin Ladin bu haliyle kendisine has modası geçmiş ve gerici bir dizi dini "değerlerin" yanı sıra yine kendisine ait bir kıyamet günü senaryosuna ve Müslüman dünyası çapında Taliban tarzı bir teokrasi kurmayı öngören köktendinci bir hayale de sahipti. Ne var ki bu değerler, hitap ettiği zihniyet açısından baskın bir ağırlığa sahip değildi. Acımasız ve dehşet saçan eyleminin bu denli yankı yaratmasının arkasında güncel, pratik ve siyasi nedenler yatıyordu ve bu nedenler arasında Filistin meselesi başı çekiyordu. Söz konusu nedenler olmasaydı Bin Ladin, hak ettiği bir şekilde, aklını kaybetmiş bir fanatik olarak görülürdü; ancak bu böyle olmadı ve Bin Ladin'in kamikaze yapan müritlerinin saçtıkları dehşet ve yol açtıkları yıkım, yine bu nedenlerle, belli bir kesimde *Schadenfreude* (memnuniyet) yarattı. Bu haliyle Bin Ladin de bunu kavrayacak kadar kurnazdı. Araplara ve Müslümanlara hitaben yaptığı bir konuşmada Bin Ladin, doktrinlerini ve inancını anlatma veya kendi değişiyle "imanla kafirlik arasındaki bu savaşa" ilişkin ayrıntıları verme zahmetine bile girmedi. Bin Ladin, bunun yerine, dindar veya laik olsun, Arapların ve Müslümanların günümüz dünyasında Batı'nın izlediği politikaların bir eseri olarak katlanmak zorunda kaldıkları adaletsizlikleri ve baskıları sıraladı. Bin Ladin, bu bağlamda, ilk olarak "İsrail tanklarının Filistin'de –Cenin, Ramallah, Refah ile Beit Jala'da ve İslam topraklarının diğer bölgelerinde– dehşet saçtığını ama kimsenin sesini yükseltmediğini ya da (protesto etmek için) gözünü bile kırpmadığını" söyledi.

Bin Ladin, kelimenin tam anlamıyla demagoji yapıyordu. Bin Ladin bir politikacı gibi davranıp Filistin meselesi ile kendi davasını aynı potada eritiyordu. Benzer bir şeyi daha önce Saddam Hüseyin de yapmıştı zira Filistin meselesi politikacılara siyasi rant kazandıran ve duygu yüklü bir konuydu.

[114] *Guardian*'da alıntılanmıştır, 25 Eylül 2001.

Araplar ve Müslümanların gözünde Filistin meselesiyle böyle bir "bağın" kaçınılmazlığı ve bunu olanaklı kılan ABD tarafgirliği, bariz ve köklü bir gerçeği ortaya koymaktadır. Araplar ve Müslümanlar ki çok sayıda kanaat önderi de buna dâhildir, bununla eş zamanlı olarak bir itirafta da bulunurlar. Söz konusu bu itiraf, yukarıda adı geçen bariz ve köklü gerçeğe kendi toplumlarındaki hastalıkların da eşlik ediyor olmasıyla ilgilidir. Söz konusu bu kitlenin gözünde Filistin meselesi ile 11 Eylül saldırıları arasındaki bağın aleniyeti aynı zamanda İsrail ve ABD'nin bulunduğu "karşı tarafın" bu bağı görmeme konusunda neden bu denli ısrarcı olduğunu da açıklamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu bu miyopluğun ön saflarında beklenebileceği gibi İsrail bulunmaktadır; keza, bu haliyle, örneğin İsrail'in Washington eski büyükelçisi Zalman Şoval'ın da köktendinci terörle "İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesi arasında bir bağ olması söz konusu bile olamaz"[115] demesi de doğal karşılanmalıdır.

Öte yandan aralarında Paul Findley'in de bulunduğu bazı Amerikalılar İsrail'in eski Washington büyükelçisiyle aynı görüşü paylaşmıyordu. Nitekim, 11 Eylül Saldırıları'ndan kısa bir süre sonra *Newsweek* tarafından düzenlenen bir kamuoyu yoklamasına katılanların yüzde 58'i, Amerika'nın İsrail ile ilişkilerinin ve Filistinlilere yönelik politikalarının "New York ve Washington'a düzenlenen saldırıların başlıca nedenleri arasında olduğu"nu ve bunun da ötesinde, daha vahim bir tabloyu gözler önüne serecek şekilde, Amerika Birleşik Devletleri'nin "kendisine yönelik bu tür saldırıların önünü almak için Ortadoğu politikasını gözden geçirmek zorunda olduğu"nu düşünüyordu.[116] *Newsweek*'in yaptırdığı anket Amerika Birleşik Devletleri'nde Yönetim, Kongre ve medyanın oluşturduğu siyasi katmanların halkın büyükçe ve giderek büyümekte olan bir bölümüyle anlaşmazlık içinde olduğunu gözler önüne seren bir nitelik taşıyor. Bu bağlamda Amerikan toplumu Yönetim, Kongre ve medyanın ağırlıklı olarak farklı söylemler geliştirdiği bir ortamda meselenin özü hakkında bilgilenmenin bir yolunu bulmuş oluyordu. Londra merkezli *Independent* gazetesinin Ortadoğu muhabiri olarak ABD'nin Ortadoğu politikaları ve bu politikaları benimseyen gazeteler hakkında sert eleştiriler getiren Robert Fisk, 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'ye konuşma yapmak için gittiği ilk ziyareti sırasında bir şeyin onu "Şoke ettiğini" söylüyordu. Fisk, bu bağlamda

[115] *Yediot Ahronot*, 10 Ekim 2001.

[116] Bakınız *Middle East International*, 9 Kasım 2001.

"Kendilerine yalan söylenildiğinin ve kandırıldıklarının farkına varan Amerikalılar'ın kızgınlığının giderek arttığına tanıklık ettim. ABD'de yaptığım konuşmalar genellikle tepki toplardı ancak Amerikalılar, ilk kez, İsrail'in 'terörle savaş'ı ve tek bir itiraz sesi yükselmeden Amerika'nın Ortadoğu'daki bu küçük müttefikinin yaptığı veya söylediği her şeyi desteklenmesi gerektiği konusunda söylevler veren başkanlarına ve gazete köşe yazarlarına kızıyordu."[117]

ABD kamuoyu ne düşünürse düşünsün ABD'nin egemen kesimleri –tıpkı eski büyükelçi Şoval gibi– genel hatlarıyla aradaki bu bağlantıyı görmeyi reddetti. Bu, New York belediye başkanı Rudolph Guliani'nin, Suudi Arabistanlı milyarder işadamı Prens Velid bin Talal'a son derece bağnaz ve küçük düşürücü bir şekilde davranması sonucunu beraberinde getirecekti. Her iki isim İkiz Kulelerin yıkıldığı ve "Ground Zero" olarak anılan arsada yan yana durmuşlar ve Prens de zor durumdaki şehrin yeniden dirilme çabasına katkı amacıyla 10 milyon dolarlık bir çeki belediye başkanına vermiş, belediye başkanı da çeki memnuniyetle kabul etmişti. Prens, New York'tan ayrılırken ABD'yi "böylesine canice bir saldırıya yol açan bazı konulara tekrar eğilmeye" çağırdığı yazılı bir açıklama yaptı. Açıklamada, ABD'nin "Filistinlilerin davası konusunda daha dengeli bir yaklaşım sergilemesi gerektiği" söyleniyordu. Prens, yazılı açıklamasında Birleşmiş Milletler'in, yıllardır, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'den çekilmesini öngören kararlar aldığını söylüyor ve fakat buna rağmen "Filistinli kardeşlerimiz dünyanın gözleri önünde İsrailliler tarafından öldürülmeye devam ediyor" diyordu. Bunun üzerine öfkeye kapılan belediye başkanı, cümle aleme ilan ederek, prense çekini iade edeceğini açıklayacaktı.

Öte yandan ABD medyası kendilerine çekidüzen vermeleri konusunda kendi yönetimlerine ya da İsrail'e değil, Araplara ve Müslümanlara söylev çekiyordu. Dünyanın geri kalan kısmı için aşikâr olan bir konuda ciddi veya sistematik bir araştırma ya da makaleye rastlamak mümkün olmayacaktı. Amerika'nın da kendisine çekidüzen vermesi gerektiği düşüncesini ortaya koyacak bir şekilde ABD'nin o gün New York ve Washington'da meydana gelen saldırılara kısmen sebep olduğuna işaret eden bir çalışmaya rastlanmayacak; temel sebeplerin Amerikan olduğu bir ortamda bunlara eğilmek gibi niyet belirmeyecekti. Öte yandan, egemen ABD güçlerinin görüşü uyarınca, ABD'nin gerçekten sorumluluğu olmadığı bu koşullar

[117] *Independent*, 16 Nisan 2002; bakınız ayrıca Stephen Zunes, *Middle East Policy*, Eylül 2002.

altında adım atmasına da gerek yoktu. Dolayısıyla, başka bir ifadeyle, gerçekten de Amerikan "değerleri"ne karşı bir saldırı düzenlenmiş olmalıydı.

Peki ama gerçekten öyle miydi? Lübnan kökenli eski Kongre üyesi James Abou Risk, tıpkı diğer bir saygıdeğer Amerikalı olarak 11 Eylül Saldırıları'nın Amerikan değerlerine yönelik bir saldırı olmadığını düşünüyor. Risk "Arap bir tanıdığı olan herkes size, Arapların sahip olduğumuz değerleri çok sevdiklerini söyleyecektir" diyor.[118] Bu gerçekten de bir abartı sayılmaz zira aralarında Usame Bin Ladin ve takipçilerinin bulunduğu çok az sayıda Arap'ın Amerikan değerleriyle alıp veremediği bir şeyler vardır. Bu itibarla, mesele yaptıkları şey bu değerlerden yapılan sapmalardır ve benzer bir şekilde bu sapmaların yol açtığı politikalardır; dolayısıyla değerlerin kendisiyle alıp veremedikleri bir şey yoktur. 11 Eylül intihar saldırılarını düzenleyen 15 eylemcinin geldiği Suudi Arabistan'ın da bu itibarla Bin Ladin'ciliğin en yaygın olduğu yer olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Ne var ki Suudi Arabistanlılara Amerikalılara yönelik tavırlarının değerlerine mi yoksa politikalarına göre mi belirledikleri sorulduğunda, ankete katılanların yüzde 86'sı politikalara işaret ederken, tavrını ABD'nin temsil ettiği değerler nedeniyle belirlediğini söyleyenlerin oranı ise yüzde 6'da kalıyordu.[119]

Dünyanın geri kalanının ABD politikalarının da faktörler arasında olduğunu kabul ettiği bir ortamda, Bush ile egemen Amerika'nın sadece değerlere karşı bir saldırı yapıldığını algılamasının kilit önemdeki sebeplerinden biri, politikaları mercek altına almaları ve bunun da ötesinde bu incelemenin gereklerini yerine getirmeleri halinde, bunun, bırakın halihazırdaki Bush yönetimi için, herhangi bir Amerikan yönetimi için çok radikal ve riskli bir girişim anlamına gelecek olmasıdır. Bu gerçekleşseydi Amerika ile İsrail'in yolları hiç ayrılmadığı kadar ayrılacaktı ki söz konusu bu İsrail, dünyadaki tüm ülkelerle karşılaştırıldığında Amerika'ya en yakın olan bir ülkedir ama aynı zamanda, söylendiği gibi, Amerika'nın en yakın müttefikleri arasındadır ve en değerli "stratejik varlığı"dır.

[118] *Al-Ahram Weekly*, Kahire, 20-26 Haziran 2002.
[119] *Middle East Policy*, Eylül 2002.

İSRAİL ABD'NİN STRATEJİK BİR VARLIĞI MIDIR...

Bireyler arasında olduğu gibi ülkeler arasındaki dostluklar ve bu dostlukların beraberinde getirdiği yükümlülükler, anlaşılabileceği üzere, öznel yargıların hüküm sürdüğü bir alanla ilgilidir. Böyle olmakla birlikte nesnel bir bakış uyarınca çoğu zaman arkadaşlık başka, arkadaşın çıkarları başka bir şeydir. Amerika'nın böyle bir öznelliği, bırakın askıya almak, ayakları altında ezmesini sağlayan İsrail ve Amerika'daki "İsrail'in dostları" bu anlamdaki en büyük zaferi kazanmıştır. Bu anlamda İsrail ve "İsrail'in dostları"nın gözünde Amerika'nın İsrail'e yönelik etik yükümlülüğü ile yüksek ulusal çıkarları arasında bir çelişki bulunmadığı gibi, bu çıkarları savunup, el üstünde tutan taraf da İsrail'in ta kendisidir.

"Stratejik ittifak" ilk olarak 80'li yılların başlarında kuruldu ve resmen ilan edildi. Ancak İsrail ile ABD arasında stratejik bir ittifak olduğu düşüncesinin geçmişi çok daha eski yıllara kadar uzanır. İmparatorluk olarak gücünün zirvesinde olduğu günlerde İngiltere'nin davalarına sahip çıkmasını sağlamak için nedenler arayan Siyonistler, Filistin'deki bir Yahudi varlığının imparatorluğun can damarları arasında bulunan Süveyş Kanalı'nın korunması için gerekli olduğu fikrini ortaya atmışlardı. Dolayısıyla günümüz dünyasının tek süper gücünden de destek almak isteyen aynı çevrelerin bunun sadece karşılıklı ilgi ve saygının ötesinde *reel-politik* anlamda çok yararlı olacağını dile getirmeleri beklenmelidir. Başkan Reagan döneminde, ki o zamana kadarki en İsrail yanlısı yönetimdir, ABD, müttefiği ve Lobi ile İsrail'in hali hazırda sunduğu ve gelecekte sunacağı hizmetlerin yüceltildiği "stratejik" anlaşmaları tamamlama yoluna gitmiştir.

İsrail'in sözüm ona doğasından kaynaklanacak şekilde sunacağı ilk ve kalıcı hizmet, bulunduğu bölgede benzeri bulunmayan Batı tarzı bir demokrasiyi yaşatarak örnek olmasıyla ilgiliydi. İsrail, bu haliyle, komünizm ve militan Arap milliyetçiliği ile bunu izleyen dönemde ortaya çıkacak olan İslami köktendinciliğe karşı bir kale konumunda bulunacaktı. İsrail, Amerika'nın bölgesel "jandarması" konumuyla caydırıcılık veya doğrudan müdahale yoluyla Sovyetlerin desteklediği "radikal" Suriye'yi denetim altında tutmak ya da Ürdün'ün Batı yanlısı monarşisini "Kara Eylül" olarak anılan 1970 yılındaki içsavaşın eseri olan ve Suriye'nin destekleyip Filistinlilerin üstlendiği bir darbeye karşı korumak gibi

görevleri üstleniyordu. İsrail, 1981 yılında ise Saddam Hüseyin'in henüz yeni yeni palazlanmakta olan nükleer silah programının belkemiğini oluşturan Osirak nükleer reaktörünü yerle bir etti. İsrail bunu yapmamış olsaydı 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri ile müttefiklerinin Kuveyt'ten çıkarmaya çalışacakları Irak belki de nükleer güç sahibi bir ülke olacaktı. İsrail ayrıca, ABD'nin doğrudan yardım yapmasının utanç kaynağı olacağı bir ortamda, ABD silahlarının nahoş bazı rejim ve hareketlere sevk edilmesine de aracılık etti; ABD silahları El Salvador'daki cuntaya veya Nikaragua'nın Kontralar'ına bu sayede ulaştı.120 Teknik açıdan ise İsrail, ABD silahlarının denendiği yararlı bir yer oldu, ABD'nin bizzat kâr ettiği bu silahlar bu sayede iyileştirilebiliyor ve uyarlanabiliyordu.121

... YOKSA ADINA BÜYÜK BEDDELLER ÖDEDİĞİ BİR KÜLFET MİDİR?

Böyle olmakla birlikte Amerika'nın çıkarlarını tehdit eden sebeplerin kaynağının bizzat İsrail olduğu bir ortamda ABD'nin İsrail'i çıkarlarının baş savunucusu ilan etmesi gibi daha büyük bir safsata, daha büyük bir yanıltmaca olabilir miydi? Bu, nihayetinde bu anlama geliyordu.

Tarihe bakıldığında, Filistinlilerin, Arapların veya genel olarak Müslümanların dünyadaki diğer halklara veya dindarlara kıyasla Amerikan "değerleri"ne veya bunun bir sonucu olarak ABD'nin ulusal hedeflerine daha düşmanca yaklaştıklarını gösteren herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Aslına bakılırsa, Arapların, en azından çağımızın erken dönemlerinde diğer halklara kıyasla Amerikan "değerleri" ve hedefleri konusunda belki de daha istekli oldukları bile söylenebilir. 1. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde Başkan Wilson'ın, zayıf olsun güçlü olsun bütün halklara hitaben hazırladığı ve Wilson İlkeleri olarak bilinen 14 Maddelik Bildirge'de öngördüğü "kendi geleceğini belirleme hakkı", "adalet", "adil paylaşım" gibi kavramlar ile "güç" ve "bencil saldırganlık"a son verilmesini öngören yaklaşımlar, Avrupa'nın geleneksel sömürgeci güçleri karşısında Amerika'nın dengeleyici bir

120 Bakınız Stephen Zunes, "The Strategic Function of US Aid to Israel" (ABD'nin İsrail'e Yardımının Stratejik İşlevi), *Middle East Policy*, Ekim 1996.

121 *Aynı yer.*

unsur olacağı konusunda Arapları umutlandırmıştı. Wilson'ın ısrar etmesi üzerine Versailles Barış Konferansı, sadece Filistinlilerin değil, dağılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan bölgelerde yaşayan Arapların isteklerini belirlemek üzere bir inceleme heyeti görevlendiriyordu. Amerikalılardan oluşan ve heyetteki iki isimden hareketle "King-Crane Komisyonu" olarak anılan heyet bir rapor yayınlıyor ve Siyonist projenin hayata geçirilmesi halinde "bunun başta halkların kendi geleceğini belirleme hakkı olmak üzere çeşitli hakları ağır şekilde ihlal edeceği" sonucuna varıyordu. Komisyonun raporunda söz konusu bu halkların tam bağımsızlığa geçmeleri yolunda belirli bir süre boyunca yabancıların eğitimlerinden geçmesi gerekecekse "incelemeye konu olan halkların görüşü uyarınca, böyle bir görevin, Amerika'ya verilmesi gerekeceği" de belirtiliyordu.[122] Bu türden bir Wilson idealizmi ile özgürlükler, ilerleme ve yaratıcı canlılık, kişisel ilerleme fırsatları ve Amerika'nın benzersiz bir şekilde sahip olduğu düşünülen güzel bir yaşam düşüncesi ile 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Amerikalı gezginlerin, eğitimcilerinin, hayırseverlerinin ve misyonerlerinin faaliyetleri, Arap halkları arasında ABD hakkındaki bir iyi niyeti besledi. Ne var ki söz konusu bu iyi niyet 1948 yılında seyrelmeye başladı ve bugün gelinen aşamada belki de neredeyse tamamen buharlaştı.

Bu haliyle İsrail sadece Amerika için değil ama herhangi bir dış güç açısından, bir stratejik varlık değil, stratejik bir külfet olmak zorundaydı; Araplar bu bağlamda İsrail'in ABD tarafından desteklenip gözetildiğini düşünmektedir. ABD ya da en azından Dışişleri Bakanlığı, CIA ve Savunma Bakanlığı Pentagon gibi resmi kurumlar ilgili bölgedeki gelişmeleri yakından takip eden faaliyetlerinin bir eseri olarak durumun böyle olduğunun başından beri farkındaydı. 1947 yılında Başkan Truman'ın Yahudilerin oyunu almak için Siyonizme göz kırptığı bir sırada CIA, Siyonist liderliğin "sonuçlarının ne olacağını umursamadan belli amaçlar uğruna faaliyet gösterdiğini" ve bunun bir sonucu olarak "Arapların ABD ve İngiltere'yi artık Siyonizmin yandaşı olarak gördüğü bir ortamda, sadece Filistin'deki Yahudilerin değil ama Batılı güçlerin Yakın ve Ortadoğu'daki çıkarlarını da tehlikeye attıklarını" bildiriyordu.[123]

---

[122] Bakınız Robert John ve Sami Hadawi, *Palestine Diary* (Filistin Günlüğü), Sayı 1, Filistin Araştırma Merkezi, Beyrut, 1968.

[123] Bakınız Stephen Green, *Taking Sides: America's Secret Relations with a Militant Israel, 1948-1967* (Taraf Tutmak: ABD'nin Militan bir İsral'le Gizli İlişkileri, 1948-1967), Faber and Faber, Londra ve Boston, 1984, sayfa 20.

İsrail gerek Washington'da gerekse Filistin'de güçlendikçe dış politika ve istihbarat uzmanlarının söyledikleri daha fazla kulak ardı edilir oldu. Söz konusu bu uzmanlar bu tür uyarıları yaptıkça artık başarısız ve hor görülen "Arapçılar"la aynı saflarda görülme riskini alıyordu. Arapçıları yenilgiye uğratan ve başka bir ülkenin davasına sahip çıkma anlamında –çok yerinde bir şekilde– "İsrailciler" olarak anılabilecek grup açısından ilgili topraklardaki gerçekler ABD'deki iç dengeler ile Lobi ve Lobi adına girişimde bulunan bütün politikacıların buyurgan talepleri karşısında ikincil bir öneme sahip oluyordu.

Stratejik-varlık-olarak-İsrail kavramının hiçbir zaman için bir temeli olmamıştır. Araplar demokrasinin ne demek olduğunu öğrenmek istemiş olsalardı, model aramak için gözlerini İsrail'e değil Amerika Birleşik Devletleri'ne çevirirlerdi. Zira İsrail kendi halkı için demokrasiyi temsil ediyor olsa bile, Araplar üzerindeki etkisi başka türlü olmuştur. İsrail, Araplar üzerinde etki gösterirken sömürgeci ve saldırgan bir çizgi izlemiş, bitip tükenmek bilmeyen bir çatışma, karmaşa ve aşağılanmanın kaynağı olmuştur ve bu haliyle iç ve uluslararası ilişkilerini mahvetmiş, başka amaçlar uğruna harcanabilecek nice yeteneğin, enerjinin ve kaynağın harcanmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş döneminde İsrail, komünizmi denetim altında tutmak adına hiçbir şey yapmamıştır, aksine, Amerika Birleşik Devletleri'nden umudunu kesen Arap ülkelerinin silah, diplomatik destek ve ekonomik yardım için yüzünü Sovyetler Birliği'ne çevirdiği bir ortamda ki Arap ülkelerinin çoğu söz konusu bu yardımları Batı'dan almayı tercih ederdi, komünizmin yayılmasına önayak olmuştur. Kuveyt'i bağımsızlığına kavuşturmak için girişilen Çöl Fırtınası sırasında stratejik bir destek almak bir yana, ABD bu savaştan uzak durması için İsrail'e yalvarmak zorunda kaldı zira İsrail'in savaşa dâhil olduğuna ilişkin en ufak bir işaret bile Irak'a karşı oluşturulan Arap ittifakının dağılmasına yol açabilirdi. Savaşı izleyen süreçte ABD, İsrail'i savaşın dışında kaldığı için askeri ve ekonomik alanda olmak üzere 1 milyar 650 milyon dolarlık bir yardımla ödüllendirecekti.[124]

Stratejik-külfet-olarak-İsrail, siyasi, psikolojik ve ekonomik anlamda büyük maliyetleri beraberinde getiriyor ve bu haliyle her defasında felaket boyutlarında sorunların çıkmasına yol açıyordu. Bunu tam olarak kestirmek mümkün değildir. Böyle olmakla birlikte 280 milyon Arap ve dünya nüfusunun altıda birini oluşturan bir milyarı aşkın Müslüman

[124] Shawn Twing, *Washington Report on Middle East Affairs*, Nisan 1996.

açısından ABD'ye, İsrail'e ve İsrail'in sonsuz bir şekilde kayırılmasına karşı hissedilen "nefret"in en önemli nedeni budur. Amerika'nın bölgedeki çıkarları tehdit altındaysa, bu, söz konusu İsrail-Amerikan suç ortaklığının tek başına ve sürekli katkı yaptığı bölgeye has siyasi çalkantıdan kaynaklanmaktadır. Bu, Amerikancılık karşıtlığının Usame Bin Ladin veya Saddam Hüseyin gibi isimlerin elinde neden güçlü bir silaha dönüştüğünü veya Arap "sokağı"nın ABD yanlısı rejimlere yönelik neden öfkeyle kaplı olduğunu da açıklamaktadır.

ABD'nin küresel sahnede tek taraflı bir kibir, iki yüzlülük ve çifte standart sahibi olarak algılanmasının nedenleri arasında da İsrail öne çıkıyor. ABD, İsrail adına hareket ettiği bir ortamda Birleşmiş Milletler'in sonsuz sayıdaki kararını veto etmiştir ve benzer bir şekilde kendisinin de desteklediği kararları uygulaması için de İsrail'e en ufak bir baskı uygulamamıştır. ABD'nin çifte standardını en belirgin şekilde gözler önüne seren konulardan biri kitle imha silahlarıdır ve söz konusu çifte standart, bu haliyle, dünya barışına karşı en büyük tehdidi oluşturur. Amerika Birleşik Devletleri, Arap ülkelerinden Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasını imzalamasını isterken İsrail ortada nükleer bir güç olarak boy göstermektedir. Bu haliyle İsrail'in elinde bir ihtimal 200 kadar savaş başlığı bulunmaktadır ve başlıkların her biri Hiroşima ve Nagasaki'ye atılanlardan daha güçlüdür. Bunun yanında İsrail, söz konusu nükleer başlıkları uzun mesafelere gönderebileceği sistemlere da sahiptir. İsrail, bu haliyle, caydırıcı nitelikli bir nükleer güç olmanın çok daha ötesinde bulunmaktadır. Durumun böyle olmasının tek nedeni ABD'nin, İsrail'in "nükleer silahları bölgeye sokan ilk taraf olmayacağı" laflarını hoş görmesi değildir zira İsrail, teoride, nükleer silah sahibi değildir. İsrail'in nasıl böyle bir nükleer güç haline geldiğini anlamak için Amerika Birleşik Devletleri'nin daha az tarafgir olduğu ve kitle imha silahlarının Arap-İsrail barışını tümüyle sekteye uğratacağı görüşünü taşıdığı günlerde İsrail'in –daha sonra Saddam Hüseyin'e örnek oluşturacak şekilde– söz konusu silahları *geliştirmediğini* ciddiyetle ve ısrarla ilan ettiğini hatırlamak gerekiyor. İsrail nükleer güç olma yolunda ilerlerken Amerika'ya en üst düzeylerde yalanlar söyledi.[125] İsrail, Kennedy Yönetimi'nin ağır baskısının bir sonucu olarak Necef Çölü'ndeki çok gizli Dimona tesisinin her yıl düzenli olarak Amerikalı bilim insanları

[125] See Honore Catudal, *Israel's Nuclear Weaponry: A New Arms Race in the Middle East* (İsrail'in Nükleer Silahları: Ortadoğu'da Yeni Bir Silah Yarışı), Grey Seal, Londra, 1991, sayfa 13-42.

tarafından denetlenmesini kabul etti. Böyle olmakla birlikte denetçiler, İsrail'e her gidişlerinde tesisin tamamen barışçıl amaçlarla kullanıldığına ikna oluyorlardı. Denetçiler, bu haliyle, İsrail'in nükleer güç olma yolunda pek sevgili dostları ve müttefikleri olan ABD'yi kandıracağını hayal bile edemiyorlardı oysa İsrail, denetçilerin ziyaretleri sırasında tesisin en hassas bölümünü tuğlalarla örüp kapatıyorlardı. Böyle olmakla birlikte ABD'nin şüpheleri büyüyerek devam etti. ABD'nin şüpheleri sürdükçe İsrail'in bir dediği bir dediğini tutmuyordu. İlk başlarda "tekstil fabrikası" olduğu söylenen bir yer daha sonra bir anda "pompalama istasyonu" oluyordu. İsrail Dışişleri Bakanı Golda Meir'in İsrail'in "artan nükleer silahlanma" ile ilgili "çok özel bir kaygı duyduğu" ve bu bağlamda "bu silahların insanlık için oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırma" konusunda Birleşmiş Milletler'e güvence vermesinden çok kısa bir süre sonra Dimona üçüncü bir kez daha nitelik değiştiriyordu. İsrail'in nükleer programının başında olan ve daha sonra başbakanlığa yükselecek olan Şimon Peres, Dimona'nın bir "tuz üretim tesisi" olduğunu açıklayacaktı.

Bunu izleyen süreçte ABD, İsrail'in söz konusu olduğu durumlar için geçerli olacak olan bir alışkanlığa kapılıp, baştan itiraz ettiği bir konuda yelkenleri indirecek ve gelinen son aşamada aktif olarak İsrail'in nükleer programını görmezden gelecekti. İsrail üniversitelerine dokuz süper-bilgisayar satılmasıyla ilgili olarak Clinton yönetimi içinde itiraz sesleri yükseliyordu. Söz konusu bu bilgisayarlar nükleer silahların fırlatılışını, hedefini bulmasını ve patlamasını elektronik ortamda canlandırma kapasitesine sahip makinelerdi ve bunun bir sonucu olarak İsrail'in test yapmadan nükleer silah üretim sürecini tamamlamasının yolunu açıyordu. 1. Geoge Bush söz konusu bu bilgisayarların satışını engellemişti. O güne kadar işbaşına gelmiş en İsrail yanlısı başkan olan Clinton, Bush'un halefi olarak, bilgisayarlar konusunda daha hoşgörülü bir tavır takınıyordu. Böyle olmakla birlikte, ABD'de eleştiri seslerini yükseltenler, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın yenileneceği ve İsrail ile barış antlaşması imzalayan ilk Arap devleti olarak Mısır'ın İsrail'in antlaşmaya taraf olmamak konusundaki ısrarını sürdürmesi halinde antlaşmadan çekileceği tehdidini gündeme getirdiği bir sırada, söz konusu bilgisayarların İsrail'in nükleer programıyla ilişkili olan üniversitelere satılmasının akıl kârı olup olmadığını soruyorlardı. Clinton, buna rağmen, bilgisayarların satışını 1995 yılında onayladı.[126]

[126] *Aynı yer*; bakınız Green, *A.g.e.*, sayfa 148-79; *Guardian*, 24 Şubat 1995.

Stratejik-külfet-olarak-İsrail ile ilgili ekonomik tabloya bakıldığında ise ABD'nin *Amerikan barışı* çerçevesinde gerek İsrail'e gerekse Mısır ve Ürdün'e yaptığı yardımların çok daha ötesinde bir maliyet ortaya çıkıyor. Tek başına bu yardımlar Amerikalı vergi mükelleflerine 2002 yılı itibarıyla 379 milyar dolara mal oldu.[127] Söz konusu bu ekonomik tabloya ABD'nin yıllar içinde İsrail bağlantılı kapsamlı acil durumlara müdahale etmek ve yenilerinin ortaya çıkmasını önlemek için döktüğü paralar da dâhildir. İktisatçı Thomas Stauffer'e göre ABD'nin bölge ile ilgili politikalarının maliyeti, 2002 yılı itibarıyla, 1 trilyon 500 milyar doları bulmaktadır; söz konusu bu maliyet Vietnam Savaşı'nın ABD'ye maliyetinden daha büyüktür. ABD, bu rakamın dörtte üçüne denk gelen 1 trilyon 200 milyar dolarlık kaynağı 1973 yılındaki Arap-İsrail Savaşı'ndan sonraki dönemde İsrail'in savunması için harcadı. Savaş sırasında Başkan Nixon'ın giriştiği kurtarma operasyonu Arapların petrol ambargosu uygulamasına ve bunun bir sonucu olarak, ithal edilen petrolün fiyatının artmasına yol açtı. Dolayısıyla, söz konusu ambargonun ABD'ye maliyeti, Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nda 900 milyar dolarlık bir kayıp olarak ortaya çıktı.[128] Diğer iki Amerikalı iktisatçı olarak Başkan Reagan'ın özel danışmanı Norman Bailey ve Criton Zoakos, 1973'teki o savaştan beri Amerikalıların enerji girdisi için "ortalama olarak ödediklerini umdukları bedellerin çok daha üzerinde bir bedel ödediklerini" söylüyor. Bunun böyle olmasının nedeni, küresel enerji pazarının köşe taşı olarak Körfez'in "ucuz petrol"ün birincil kaynağı olarak kalmasını sağlamanın gerçek maliyetini belirleyebilmek için, yapılan hesaba bütün idari, teknik, diplomatik ve askeri harcamaların da dâhil edilmesi gerektiğidir; söz konusu bu maliyet de Federal bütçeden karşılanmak zorundadır. Söz konusu bu harcamalar 1973'teki ilk büyük "petrol şoku" sırasında büyük ölçüde arttı. Bu tarihten itibaren Amerikalılar vergiler yoluyla ve "en muhafazakâr tahminler" uyarınca, Arap petrolü için varil başına, herhangi bir yıl içinde, Suudi petrolünün gösterge niteliğindeki fiyatının iki ila beş katı daha fazla ödeme yapmak zorunda kalıyordu.[129] "Sömürgeler ana vatanın ticaretini teşvik eder"; bölgeyle kötüleşen ilişkilerin bir sonucu olarak yüzbinlerce Amerikalı işini kaybetti. Söz konusu bu iş kaybı kısmen Arapların ticaret boykotu nedeniyle oldu, bir kısmı da Amerikalı şirketlerin, Lobi'nin

127 Stauffer, *Christian Science Monitor*, 9 Aralık 2002.

128 Stauffer, "Costs of US Middle East Policy: An Economic Overview" (AB'nin Ortadoğu Politikasının Maliyetleri: Genel Bir Ekonomik Bakış), *Abstract*, 19-20 Ekim 2002; *Christian Science Monitor*, daha önce belirtilen eser.

129 *International Economy*, Mart/Nisan 1992.

girişimlerinin bir eseri olarak İran ve benzeri ülkelere uygulanan ekonomik yaptırımlar nedeniyle büyük sözleşmeleri yabancı rakiplerine kaptırmasından kaynaklanıyordu. İş kaybının diğer bir nedeni de ABD ile İsrail arasındaki ticaret-yardım dengesizliğinden kaynaklanıyordu. Tüm bunlar ihracattaki azalmalar nedeniyle ABD'ye yılda beş milyar dolarlık bir kayıp da getiriyordu.[130]

Üstüne üstlük, ABD, İsrail'in kendi adına başını derde sokmasını büyük bir anlayışla karşılamasına ve cömertlik sergilemesine rağmen, İsrail'den meşru bir şekilde bekleyebileceği minnettar ve hassas bir müttefike yakışacak türden bir karşılık alamıyordu. İsrail, ABD yasalarına da saygısızlık göstermektedir ve bu haliyle Amerika menşeli silahların sadece savunma amaçlı olarak kullanılabileceğini öngören Silah İhracatı Denetim Yasası'nı sürekli olarak ihlal etmiştir. İsrail bu bağlamda ABD menşeli silahları, yıllarca Lübnan'da ve daha sonra da ikinci *İntifada*'ya karşı Filistin'de kullanmıştır. İsrail, ayrıca sürekli olarak ve yasadışı bir şekilde –ve kimi durumlarda Washington'un göz yumduğu koşullar altında– ABD'nin gizli askeri teknolojisini üçüncü taraflara aktarmıştır. Söz konusu bu üçüncü taraflara Mengistu Mariam ve Dergue konseyinin yönetimi altında Sovyetler'in desteklediği Etiyopya'daki despotik yönetim ile Güney Afrika'daki ırkçı Apartheid rejimi, General Pinochet'in başında olduğu Şili ve günümüz komünist Çin'i de dâhildir. İsrail, bu yola başvurarak Amerika'nın kaynakları üzerinden daha fazla kâr elde ediyor ve bu haliyle ABD savunma sanayi karşısında haksız bir rekabete girişirken ağır insan hakları ihlallerinin olduğu rejimleri destekleyip, açıkça ABD'nin ulusal çıkarlarına karşı bir faaliyete girişiyordu. ABD'nin en gözde dostu olmasına rağmen, İsrail ABD'ye karşı casusluk faaliyetlerinde bulunmak konusunda neredeyse dünyanın tamamını geride bırakır; İsrail bu haliyle ABD'nin siyasi ve ekonomik sırlarını ele geçirmeye çalışır; ürünleri ile teknolojisini çalma yoluna gider. Amerikalı Yahudi Jonathan Pollard ABD'ye "hayal bile edilemeyecek"[131] boyutlarda zarar verdiği için 1986 yılında ömür boyu hapis cezasına çarptırılıyordu. Pollard, askeri ve istihbaratla bağlantılı on binlerce sayfalık bilgiyi İsrail'e aktarmakla suçlanıyordu. Söz konusu bu belgeler daha sonra Sovyet Birliği'ne aktarılacaktı. Bunun bir sonucu olarak ABD'nin Rusya'daki casusları idam edildi. Belgelerin çalınması

[130] Stauffer, *A.g.e.*

[131] Davanın savcısı olan Joseph di Genova'nın sözleri; bakınız *Washington Report on Middle East Affairs*, Eylül, Ekim 1998, Şubat 1999; Twing, *A.g.e.*

binlerce Amerikalı askerin hayatını tehlikeye attı. Dünya Siyonist Örgütü, 34. Kongresi'nde aldığı bir kararda Pollard'ın affedilmesi için İsrailli ve Yahudi Amerikalılardan yükselen seslere katılarak söz konusu bu casusu "affetmesi ve serbest bırakması için ABD Başkanı George Bush'a" ve bu yönde faaliyette bulunan "dünyadaki ve özellikle de ABD'deki diğer bütün Yahudi ve Siyonist aktivistlere" çağrı yaptı. Pollard tutuklandığı sırada hali hazırda 50.000 dolar para kazanmış durumdaydı ve bunun "on katı büyüklükte" bir gelir elde etmeyi bekliyordu. 1967 savaşı sırasında İsrail savaş uçakları ABD'ye ait istihbarat gemisi USS *Liberty*'nin bir kışkırtma eylemine girişmediği bir ortamda kasıtlı bir saldırı düzenliyor ve bu saldırıda mürettebattan 34 kişi ölüyordu.

Söz konusu bu saldırıdan kurtulanlar kasıtlı bir cinayet anlamına gelen bu saldırının Kongre tarafından araştırılmasını öngören bir kararın çıkarılmasını bugüne dek başaramamışlardır. Benyamin Netanyahu gibi yabancı bir politikacıyı adeta kendilerinden biri gibi karşılayan söz konusu yasama üyeleri kendi Amerikalı vatandaşları adına açılabilecek bir soruşturmayı yorulmak nedir bilmeden engelleme yoluna gitmiştir.

"ŞER EKSENİ": ABD, "İSRAİL'İN DÜŞMANI BENİM DÜŞMANIMDIR" DİYOR

2. George Bush'un ve beraber hareket ettiği yeni-muhafazakarların Amerika'sı, İsrail'in şüpheli bir müttefik olabileceği konusunda kaygılanmak yerine onunla çok daha yakın ilişkiler kurmayı tercih etti. Amerika, 11 Eylül Saldırıları'ndan sonra Bush'un "barış insanı" dediği Şaron ile ittifak kurdu ve bu haliyle "şer ekseni"ne, El Kaide'ye ve uluslararası terörizme karşı giriştiği savaşta Arafat ve Filistiniller'e karşı da cephe açtı. Evet, gerçekten de, Bush'un, ABD'nin başına gelenlerde tek faktörün ülkesinin değerleri olmadığını ama Ortadoğu politikalarının da bir etkisi olabileceği gerçeğini kavrama ihtimalinin belirdiği belirsiz bir dönem yaşandığı doğrudur. Bu, bir ihtimal yönetimin daha dengeli ve mantıklı olan ancak böyle olmakla birlikte daha zayıf kısmını temsil eden Colin Powell karşısında diz çökmek anlamına geliyordu, yönetimin bu dengeli ve mantıklı kısmını Dışişleri Bakanı Powell temsil eder gibi görünüyordu. Bu süreç Powell'ın bir Filistin devletinin kurulması

gerektiğinin ilan etmesiyle başladı. Böyle bir ilan uzun zamandır bekleniyordu ve bu haliyle devrimci bir nitelik taşımamaktaydı. Buna rağmen Powell'ın bu sözleri Lobi'yi ve Kongre'deki grubunun tepkisini çekmeye yetti. Kongre'dekiler ve Lobi, Powell'ı "düşmana ödün vererek savaştan kaçmak" ile suçladı. Büyük Amerikan Yahudi Örgütleri Başkanları Konferansı Başkanı Mortimer Zuckerman "Bu, Amerika'ya saldırırsanız karşılığında mutlaka bir şeyler elde ederseniz anlamına geliyor" diyordu.[132] Şaron ise daha ileri gidiyordu. Onun gözünde Powell'ın bu açıklaması Çekoslovakya'da ve 1938 yılında Münih'te olanları anımsatıyordu. Bush yönetiminin tereddüdü fazla sürmedi. 2002 yılının yaz ayları geldiğinde Bush yeni politikalarının rotasını net bir şekilde belirlemiş olacaktı. Bu bağlamda ABD'nin gözünde Müslüman ve Arap dünyalarında "rejim değişikliği ve reform gerekiyordu; ihtiyaç duyulması halinde, bu amaçları gerçekleştirmek için, askeri müdahalede de bulunulacaktı.

Sonuç olarak Amerika'nın 19. yüzyılın başlarında Wilson İlkeleri ile vücut bulan yaklaşımı ile Bush yönetiminin benimsediği politika arasında büyük bir tezatlık oluşacaktı. Bu bağlamda, yaklaşık yüz yıl önce Avrupalı sömürgeci güçlerin şaşkın bakışları arasında Arap halklarının özgür ve demokratik bir şekilde ifade ettikleri arzularının dikkate alınmasını isteyen Amerika, gelinen aşamada, "demokrasi"yi Arap halklarına silah yoluyla kabul ettirecekti.

Bu, başka bir ifadeyle Transatlantik ve 21. yüzyıl emperyalizminin yeni adıydı. Her şey Irak'ta başladı. Afganistan'dan sonra "terörle savaşın" vaat edilen "ikinci aşaması" burada gerçekleşecek, amaca ulaşma yolunda iyiyle kötü burada çatışmaya girecekti. O aşamaya gelinceye kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin daha eski ve tehlikeli olan Filistin sorununda işleri yoluna koymadan Ortadoğu krizinin iki büyük alanı olarak Irak ve Körfez'de harekete geçemeyeceği, 11 Eylül Saldırıları ile Filistin sorunu arasındaki bağın böyle bir hareketi olanaksız kılacağı düşünülüyordu. İsrail'in Filistin'deki tahribatına izin verildiği bir ortamda Irak'ı işgal etmek, çifte standartlı politikaların yeni boyutlara ulaştığı anlamına gelecekti. Irak'ın işgali Arap dünyasının tamamına yönelik bir saldırı olarak algılandı. Böyle olmakla birlikte yeni-muhafazakârların bu sava karşı çok basit bir yanıtları vardı ve haliyle söz konusu savı baş-

[132] Bakınız *Middle East International*, 12 Ekim 2001, 25 Ocak 2002.

aşağı çevirerek lanse ettiler. Bu haliyle Irak'taki savaşa giden yol artık Filistin'deki barıştan geçmiyordu tam aksine Filistin'de barış –ya da tam olarak söylemek gerekirse Filistinlilerin zapt edilmesi– Bağdat'a açılan savaşla sağlanacaktı. Bu savın fikri temeli daha önceden atılmıştı. Norman Podhoretz, bu çevrelerin emektar entelektüeli olarak *Commentary* dergisinin 2002 yılı Eylül sayısında kapsamlı ve megalomanlığa varan ölçülerde bu konuyu işlemişti. Podharetz'in gözünde rejim değişiklikleri "bölge genelinde *zorunlu* hale gelmişti" ve "yerinden edilmeyi ve yerlerine yenilerinin geçmesini hak edenler" Bush'un "şer ekseni"ne resmen dâhil ettiği iki Ortadoğu ülkesiyle sınırlı değildi. "Şer ekseni" bu haliyle "Suriye, Lübnan ve Libya'nın yanı sıra Amerika'nın 'dostları' olan Suudi kraliyet ailesi ve Mısır'daki Hüsnü Mübarek yönetimini ve buna paralel olarak, ister Arafat tarafından yönetilsin ister başkası tarafından, Filistin Yönetimi'ni de kapsayacak şekilde genişletilmelidir." Podharetz, bu türden kapsamlı bir müdahalenin "İslam dünyasında çoktan gerçekleşmiş olması gereken reform ve modernizasyonun da önünü açabilir" diyordu. Podharetz, böyle bir müdahalenin istenmeyen sonuçlara yol açabileceğini de ekliyordu: "Söz konusu rejimlerin yerlerine, demokratik yolla bile olsa, daha kötülerinin geçme ihtimalini de dışlamamak gerekiyor"; zira, "İslam dünyasında geniş kitleler Usame Bin Ladin'e sempatiyle yaklaşıyor ve oy kullanma fırsatını yakaladıkları bir ortamda Bin Ladin türünden radikal İslamcı isimleri işbaşına getirebilirler." Podharetz, hiç çekinmeden şöyle devam ediyor: "Böyle olmakla birlikte, ABD'nin 4. Dünya Savaşı'nı militan İslam'a karşı açmaya hazır olması halinde böyle bir ihtimalin gerçekleşmesini engelleyebilecek bir politika vardır. Bu şekilde başarıya ulaşılabilir ancak bu sürecin sonunda yenilgiye uğratılan taraflara yeni bir siyasi kültürü empoze etme cesaretini de göstermemiz gerekiyor."

Bu ifadeler, *Yeni Bir Başlangıç* (A Clean Break) başlanılmasını öngören projeyi kapsamlı ve nihai bir şekilde ortaya koyuyordu. Podharetz ile kafa dengi olan kimi isimler böyle bir projenin ayrıntılarını ilk olarak 1996 yılında Benyamin Netanyahu'ya sunuyordu. "Stratejik ittifak" İsrail'in kapsamlı bir projesi olarak ama belki de daha çok Amerika'nın fikir babalığını üstleneceği bir şekilde yüceltiliyordu. Irak'ın elindeki kitle imha silahlarını güce başvurarak yok etme kisvesi altında Amerika Birleşik Devletleri Ortadoğu'yu bütünüyle "yeniden şekillendirme" yoluna gidecekti ve bu haliyle kurulacak olan yeni Amerika-yanlısı jeopolitik düzenin temel taşı olarak, son derece tedarikli olan ve öncü

niteliği taşıyan İsrail bulunacaktı. ABD iradesi ve gücünün devreye girdiğine tanıklık eden ve *Hizbullah*'ı destekleyen Suriye gibi ülkeler ya ABD'nin önünde boyun eğecekler ya da benzer bir kaderi paylaşacaktı.

Amerika Birleşik Devletleri, Irak'a saldırırken İsrail'in (inisiyatif alma, hücum ve potansiyel tehditlere karşı hareket geçme gibi) uygulamalarını da benimsiyor ve bunun da ötesinde İsrail'in düşmanlarını kendi düşmanı olarak ilan ediyordu. Irak, İsrail'in düşmanları arasında her zaman için üst sıralarda yer alan bir ülkedir. İran ile birlikte Irak, İsrail için "uzaktaki" düşmanlar kategorisine girmektedir. Söz konusu bu düşmanlar kitle imha silahları üretmeye çalıştıkları için İsrail'in gözünde "yakında" olan düşmanlar olarak Filistinliler ve komşu Arap ülkelerine kıyasla daha tehlikelidir. İsrail, kitle imha silahlarının tekelini elinde bulundurmak için son derece kararlı bir kampanya yürütmüştür. İsrail, 1. George Bush'un Çöl Fırtınası sırasında Saddam Hüseyin ve rejimini yok edeceğine ilişkin büyük umutlar beslemişti. Bu umutlar boşa çıktı ancak 2. George Bush'un, babasının yarım bıraktığı işi tamamlama ihtimali İsrail'de nadir rastlanan bir oydaşmanın belirmesine yol açtı. ABD'nin Irak'a gecikme olmadan girmesini süper şahin olarak sadece Şaron değil, Şaron'un *Likud* partisiyle koalisyon ortağı olan İşçi Partisi'nden sözüm ona ılımlı olan dışişleri bakanı Şimon Peres de istiyordu. İsrail, ABD pahasına, nükleer güç olma yolunda ilerlerken hile ve taktik adımların uzman ismi olarak beliren Peres, şimdi Amerikan kamuoyunu uyarma görevini üstlenecek ve Irak'a müdahalede yaşanacak bir gecikmenin "Avrupa'nın 1939 yılında Hitler tehlikesi karşısında aldığı riske benzer bir riski almak anlamına geleceğini" söyleyecekti.[133]

Şaron, Ortadoğu'da kurulmakta olan bu yeni düzen nedeniyle öylesine heyecanlanmıştı ki İngiltere'de yayınlanan *Times* gazetesine[134] Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere'nin Irak'tan "bir gün sonra" diğer "uzaktaki" düşmana yönelmesi gerektiğini söyleyecekti. Gerçekten de Ayetullahlar'ın yönetimindeki İran, Irak'a kıyasla İsrail tarafından daha büyük bir tehlike olarak görülür. İsrail'in İran'ı daha büyük bir tehdit olarak görmesinin bazı nedenleri vardı. Bu haliyle İran, *Hamas* ve *Hizbullah* gibi İslamcı örgütlerle ideolojik bir ortaklık içindeydi ya da doğrudan bu örgütleri destekliyordu. İran ayrıca daha ciddi, çok yönlü nükleer programını sözüm ona Rusya'nın desteğiyle sürdürüyor ve

133 Bakınız Ed Blanche, *Daily Star*, Beyrut, 2 Ekim 2002.
134 5 Kasım 2002.

başında ağırlığı olan, teolojik ve Siyonizm karşıtı köktendinci bir liderlik bulunuyordu. İsrail ile Amerika'daki "İsrail'in dostları"nın ABD'nin politikaları bağlamında nüfuz elde etmelerini gözler önüne seren en iyi örnek İran'dır. İran uzmanı James Bill "en yalın ifadesiyle, ABD'nin İran'a İsrail'de üretilen gözlüklerle baktığını" söylüyordu.[135] İşin özüne bakıldığında, İran'a uygulanan yaptırımlardan tek başına İsrail yarar sağlıyordu. Bu haliyle İsrail ayrıca ABD'nin ekonomik çıkarlarına zarar veren bu yaptırımların baş destekçisi olarak beliriyordu. Söz konusu yaptırımlar 1995 yılında Başkan Clinton tarafından devreye sokuldu. Bush da, Lobi'nin yoğun faaliyetlerinin bir eseri olarak 2001 yılında yaptırımların sürmesine, tam olarak istemeden, karar verdi. Lobi'nin girişimiyle gerçekler eğilip bükülüyordu. Öyle ki *Washington Post*'a[136] göre, Kongre'nin yardımını alan İsrail, CIA'in İran gibi "başıbozuk" devletlerin elindeki füzelerin ABD'ye tehdidi konusunda alarm boyutlarına varan uyarılar yapmasını sağlıyordu. Oysa böyle bir değerlendirme ABD'nin bir önceki genel politika gerekçeleriyle taban tabana zıt bir nitelik taşıyordu. CIA, İran hakkında ABD yönetiminin endişelenmesini sağlayacak değerlendirmeleri gönderirken aslında profesyonel nesnelliğini de kaybetmiş oluyordu. İran tehdidinin ağırlığı konusunda ABD yönetimini etkilemeye çalışmak İsrail'in, çok uzun zamandır, başlıca meşguliyetlerinden biridir. İşçi Partili parlamento üyesi Moşe Sneh Yaffe Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin 1990'ların başlarında düzenlediği bir sempozyumda İsrail'in "elinde nükleer silah bulunduracak olan bir İran'ı muhtemelen kaldıramayacağını" söylüyordu. Sneh "İran'ın bölgedeki bütün rasyonel devletlerin çıkarlarını tehdit ettiği" bir ortamda böyle bir gelişmenin kolektif olarak önlenebileceğini ve hatta önlenmesi gerektiğini belirtiyor, bunun da ötesinde "Batılı devletlerin görevlerini yapmamaları halinde tek başına harekete geçme sorumluluğunun İsrail'e ait olacağını ve İsrail'in bu hedefine ulaşma yolunda her yönteme [nükleer seçenek de dâhil olmak üzere] başvuracağını" ifade ediyordu. Bu sözlerde ima edilen Amerika-karşıtı şantaj, İsrail'in bu konudaki söylemine bakıldığında bir istisna değildir ve bu haliyle bu söylemin nakaratı olagelmiştir. Bir başka uzman olarak Daniel Lesham ise İsrail'e, İran kaynaklı terörizmin vurgulaması ve kendisini savaşa tahrik edebilecek tehlikenin aciliyeti konusunda "dünyayı bilgilendirmesi" için çağrıda bulunuyordu.

[135] *Middle East Policy*, Eylül 2001.
[136] 13,14 Ocak 2002.

Öte yandan diğer bazıları da "savaş gemilerini, özellikle de nükleer denizaltıları tehditkar derecede" İran sahillerine yaklaştırarak İran'ı tecrit etmesi ve düşman ilan etmesi gerektiğini söylüyordu.[137] Irak'a karşı savaş ilan edilmesi bu tür bir düşünce yapısını teşvik ediyor ve öyle oldukça bazı haberlerde Rusların Buşehr'de yaptığı ve İranlılarla Rusların barışçıl amaçlara sahip olduğunu fakat İsrail ve ABD'nin askeri amaçlarla yapıldığını söylediği nükleer santralin çok uzun olmayan bir süre içinde faaliyete geçeceği bildiriliyordu. Globalsecurity.org adlı kuruluşun direktörü olan John Pike, "Ya ABD'nin ya da İsrail'in İran'ın [nükleer tesislerine] saldırı düzenleyeceğini ya da İran'ın nükleer güce sahip bir ülke olmasını kabullenmek zorunda kalacağını" söylüyordu.[138]

ÇOK GEÇ OLMADAN: İSRAİL'İ "ÇILGIN NÜKLEER" BENLİĞİNDEN KURTARIN

Ortadoğu için hazırlanan söz konusu bu İsrail-Amerika yeni-muhafazakâr proje taslağının (uygulanması halinde) gelişmeleri nereye taşıyacağını tahmin etmek olanaksızdır. Söz konusu bu proje taslağı amaçları itibarıyla mantıksız bir şekilde tarafgir olmanın ötesinde, tasarım açısından fantastik ölçüde iddialı ve uygulama açısından son derece risklidir ve bu haliyle sadece bölge için değil ama Amerika ve İsrail için de felaket anlamına gelebilir. Söz konusu proje, taslağı hazırlayanların tahmini doğrultusunda kısa dönemde ve görünüşte bir başarıya ulaşsa bile *Ortadoğu'daki Şiddeti* sonlandırmayacaktır. Tam aksine böyle bir proje hayata geçirilirse orta ve uzun vadede çok daha vahim sonuçlar ortaya çıkarabilecek bir nitelik taşımaktadır. Şiddetin gerçekten sona ermesi için *Köklerinin* de kazınması ve bunu besleyen zehirli toprağın da temizlenmesi gerekmektedir.

Bunu yapmak için geç kalındı ama hâlâ bir ihtimal bulunmaktadır. Yaser Arafat'ın ilk olarak 1988 yılında ortaya attığı tarihi önemdeki uzlaşma formülü hâlâ resmi olarak geçerlidir. Arafat'ın tarihi olarak cömert olan bu teklifi, Filistin'in gerçek evsahipleri ile yerli halkı başka topraklara süren Siyonistler arasında paylaştırılmasını öngörüyor. Gelinen

[137] Israel Şahak, *Covert Action* (Gizli Eylem), Sonbahar 1993.
[138] *Washington Post*, 29 Temmuz 2002.

aşamada dışarıdan bir girişimin yapılmaması halinde İsrail'in böyle bir uzlaşmayı hiçbir zaman kabul etmeyeceği açıktır. Böyle bir girişim bugün artık sadece İsrail'in dünyadaki tek gerçek dostu olan Amerika Birleşik Devletleri'nden gelebilir ve söz konusu böyle bir girişimin başarıya ulaşması için İsrail'in de, diğer ülkeler için öngörüldüğü büyüklükte bir "reform"dan geçmesi ve "rejim değişikliğine" tabi tutulması gerekmektedir. Sonuç olarak İsrail'i benliğinden kurtarmanın tek yolu da bundan geçmektedir. Durumun bu olduğunu bazı İsrailliler net bir şekilde anlamıştır ve bu haliyle Amerika'yı ve belki de daha doğrusu Amerika'daki "İsrail'in dostlarını" böyle bir şeyi anlamaları konusunda ikna etmek için mücadele vermektedir. Gila Svirsky şöyle yakınıyor: "İsrail'deki barış hareketi olarak Filistinlilerle olan anlaşmazlığı besleyen konu hakkında İsraillileri uzlaşmaları konusunda ikna etmek için on yıllardır mücadele veriyoruz. Daha sonra öyle bir aşama geliyor ki barış girişimlerimiz darbe alıyor: Ortaya önce şiddetin Filistinlilerin teslim olmasını sağlayacağını düşünen bir başbakan çıkıyor ve daha sonra da ABD'nin bir başkanı bunu destekleyen bir tavır alıyor. Bush, bu bağlamda, sorunun önemli bir parçası haline gelmiştir."[139] Durumun böyle olduğunu anlayan bir diğer isim olarak *Haaretz* gazetesinin makale yazarlarından Gideon Samet de "Sam Amca durumu sakinleştirip Arafat üzerindeki baskıyı Şaron'dan taleplerde bulunarak dengelemek yerine ... iyi adamların kötü adamlara karşı ölümüne savaştığı korkunç bir Western filminin senaryosunu yazmaktadır."[140]

ABD'nin böylesine tarafgir olduğu bir ortamda, itiraf etmek gerekiyor ki böyle bir şeyin yakın bir gelecekte gerçekleşme ihtimali son derece düşüktür. Benzer bir şekilde koşullar ne derece elverişli olursa olsun bu hiçbir zaman kolay olmayacaktır. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi için ABD'nin başında son derece kararlı bir başkanın bulunması gerekmektedir. Beyaz Saray'ı ele geçirmek her zaman için Siyonizm'in başlıca hedefleri arasında yer almıştır ve yıllar içinde büyük ölçüde bu amaçlarına ulaşmışlardır. Pennsylvania 1600 numaralı konutun İsrail'e karşı kararlı bir tavır sergileyen son evsahibi Başkan Eisenhower olmuştur. Bu bağlamda Eisenhower 1956 tarihli Süveyş Savaşı'nda herhangi bir kışkırtma olmaksızın Sina Yarımadası'nı işgal eden İsrail'in söz konusu topraklardan koşulsuz olarak çekilmesini sağlamıştı. *Taking Sides* (Taraf

[139] Kathleen Christison, "Who's Behind US Middle East Policy" (ABD'nin Ortadoğu Politikasının Arkasında Kim Var), *Middle East International*, 8 Mart 2002.

[140] *Haaretz*, 2 Şubat 2002.

Tutmak) adlı kitabı kaleme alan Stephen Green "Eisenhower'ın ABD'nin Ortadoğu politikasını belirleyen son başkan olduğuna dair güçlü bir sav öne sürülebilir" diyor. Green, Eisenhower'den sonra "ABD'nin Ortadoğu politikasının İsrail ve İsrail'in Amerika'daki dostları tarafından belirlendiğini" belirtiyor.[141] Bunu izleyen yaklaşık yarım yüzyıl boyunca diğer başkanlara kıyasla İsrail'e karşı en kararlı tavrı benimseyen başkan 1. George Bush olacak ve 10 milyar dolarlık bir kredi garantisi konusunda İsrail'in karşısında bir konum belirleyecekti. Kimilerine göre 1. George Bush'un ikinci kez seçilmemesinin nedeni de İsrail'e karşı aldığı bu tavırdı.

Böyle bir şey eğer makul bir süre içinde gerçekleşmezse bunun hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği bir aşamaya gelinebilir. Filistin liderliği ne kadar uzlaşmacı olursa olsun veya ne kadar yeni tavizler verirse versin, her şeyi isteyen bir düşman için yeterli adımın atılmamış olarak görüleceği kanaatine vararak toprakların paylaşılmasına ilişkin önerilerini geri çekebilir; keza böyle bir kanaati bugün pek çok kimse taşıyor. İsrail'e karşı tam bir retçi politika izleyen *Hamas* ve/veya onun gibi düşünen dindarlar kadar laik olanlar da Filistin liderliğini ele geçirebilirler. Enver Sedat'ın başlattığı ve geri dönüşü olmayacağı düşünülen daha geniş kapsamlı Arap-İsrail barış süreci gelinen bir aşamada son bulabilir ve Camp David ile Vadi Araba (İsrail-Ürdün Antlaşması, 1994) tamamıyla çökebilir. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri'nin sürekli olarak sorun çıkaran İsrail'i giderek genişleyen bir düşman hattına karşı desteklemeye devam ettiği ve sonu gelmeyen anlaşmazlıkların varlık göstereceği bir süreçte, böyle bir desteği sunmasının maliyetinin ABD'nin iradesi ve kaynaklarına kıyasla daha büyük olacağı bir aşama da büyük ihtimalle gelecektir. Bu an geldiğinde de İsrail büyük ihtimalle varoluşunun tehdit altında olduğu çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olacaktır. Gerçekten de İsrail'in varlığı böyle bir tehdit altında kalırsa ABD bambaşka bir tabloyla karşılaşacak ve müttefiki ve dostu olarak onca yıl gözettiği İsrail'in sömürgeci bir ülke olmanın yanı sıra aşırıya kaçma huyu ve ırkçı uygulamaları olan ve ideoloji açısından artan oranda köktendinci ve bu bağlamda Amerika ve kendisi pahasına "akıldışı" davranabilen bir ülke olduğunu kavrayacaktır. Bu haliyle "stratejik varlık" olmak, isteyerek ve kasıtlı olarak "stratejik külfet"e dönüşme seçeneğini de beraberinde getirecektir. Durumun böyle olabileceğini İsrailli liderler de Amerikalı hamilerine zaman

[141] Green, *A.g.e.*; sayfa 92.

zaman hatırlatma yoluna gitmiştir. Bu haliyle "bugünden itibaren sadece kendimize güvenebiliriz" diyen Şaron'un Çekoslovakya çıkışının gerçek anlamı veya İsrailli makale yazarı Haim Baram'ın söylediği gibi arkasında yatan "çıplak şantaj"[142] böyle bir nitelik taşıyordu. Siyasi baskıya karşı vahşi ve akıl dışı şiddete başvurulabileceği tehdidi, ilk günlerden itibaren, İsraillilerin alışkanlık olarak geliştirdikleri bir şeydi. Durumun böyle olduğunu 1950'li yıllarda dönemin ılımlı sayılabilecek lideri olarak İsrail Başbakanı Moşe Şarett'in Savunma Bakanı Pinhas Lavon için sarf ettiği sözler gösteriyordu. Şarett, Lavon'un "sürekli olarak çılgınca eylemleri salık verdiğini" veya İsrail ne zaman kızdırılsa "delirdiğini" yazıyordu.[143] Noam Chomsky, *The Fateful Triangle* (Vahim Üçgen) adlı kitabında İsrail'in nükleer bombasının gerçek hedefinin Amerika Birleşik Devletleri olduğunu söylüyor.[144] Gerçekten de İsrail'in Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı böyle bir koz elde etmek istediği varsayımını Fransızlar da paylaşıyordu. Fransa, bu haliyle, Amerika Birleşik Devletleri'nden çok sıkı bir şekilde saklanan bir girişimin parçası olarak İsrail'in nükleer bir güç olma yolunda çok ihtiyaç duyduğu ilk yardımı yapacaktı. Fransa Atom Enerjisi Kurumu'nun Yüksek Komiseri olarak Francis Perrin zamanında şunları söylüyordu: "İsrail'in bombayı Amerika için istediğini düşündük; bombayı Amerika'ya atmayacaklardı ama 'kritik bir aşamada bize yardım etmek istemezseniz sizi bize yardım etmeye zorlarız, aksi halde elimizdeki bombayı kullanırız' demek için böyle bir silaha sahip olmak istiyorlardı."[145] İsrail 1973 savaşı sırasında nükleer kılıcını kınından çıkardığında hedefinde Araplar değil ama Amerikalılar vardı. İsrail bu haliyle Amerika Birleşik Devletleri'ni kendisine acil olarak konvansiyonel silahlar vermeye ikna etmek istiyor, aksi halde İsrail'in ABD'nin bölgedeki daha geniş çıkarlarına karşı felaket boyutlarında bir saldırıda bulunma riskini almak zorunda kalacağı mesajını veriyordu.[146]

Ortadoğu'da yarım yüzyılı aşkın süredir devam eden girişimlerin bir sonucu olarak "adil, kapsamlı ve kalıcı" bir çözüme ulaşılmaması

142 *Middle East International*, 12 Ekim 2001.

143 Livia Rokach, *Israel's Secret Terrorism: A Study based on Moshe Sharett's 'Personal Diary' and Other Documents* (İsrail'in Gizli Terörizmi: Moşe Şarett'in "Kişisel Günlükleri" ile Diğer Belgelere Dayanan Bir Çalışma), Arap-Amerikan Üniversitesi Mezunları Derneği, Belmont, Massachusetts, 1980, sayfa 38.

144 Bakınız Noam Chomsky, *The Fateful Triangle: The United States, Israel and the Palestinians* (Vahim Üçgen: Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ve Filistinliler), South End Press, Boston, 1983, sayfa 467.

145 Catudal, *A.g.e.*, sayfa 12.

146 Amos Perlmutter, Michael Handel ve Uri Bar-Joseph, *Two Minutes over Baghdad* (Bağdat Üzerinde İki Dakika), Vallentine, Mitchell, Londra, 1982, sayfa 46-7.

halinde, ki böyle bir çözümü sadece ABD sağlayabilir, İsrail, en az İran kadar ve daha kalıcı bir süre için "nükleer delisi" bir devlet olarak varlık gösterecektir. İran, var olma açısından İsrail'e kıyasla hiçbir zaman için daha büyük bir tehdit altında değildir.

İsrail ise varlığı açısından böyle bir tehdidi damarlarına kadar hissetmektedir. Gerçekten de Filistinliler ve Arap devletleri tarafından kurulacak herhangi bir ittifak karşısında mutlak askeri üstünlüğe sahip olan İsrail'e karşı böyle bir tehdit bizzat hali hazırda devam etmekte olan *İntifada* kaynaklı olabilir. Söz konusu bu görüşü Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nden tanınmış askeri tarihçi Martin van Creveld de paylaşmaktadır. Van Creveld "*İntifada* daha uzun süre devam ederse İsrail hükümeti insanlar üzerindeki denetimini kaybedecektir... Bu tür ayaklanmalarda terörle mücadele güçleri her zaman için kaybeden taraf olur çünkü kazanamazlar; isyancılar da kaybedemeyecekleri için kazanırlar. Kapsamlı bir İsrail yenilgisinin kaçınılmaz olacağını düşünüyorum. Bu durumda İsrail devleti ve toplumu çökecektir. Kendimizi yok edeceğiz" diyordu. Van Creveld, böyle bir durumda Filistinlilerin "transferini" tek kurtuluş yolu olarak gören İsraillilerin sayısının giderek artacağını söylüyor. Bu haliyle böyle bir yola başvurma "ihtimali her geçen gün giderek artıyor." Şaron "çatışmayı tırmandırmak istiyor ve başka hiçbir şeyin başarıya ulaşamayacağını biliyor."

Peki ama dünya böyle bir etnik temizliğe izin verir mi?

"Bu, böyle bir eylemi kimin ve ne kadar hızlı bir şekilde yaptığına göre değişir. Elimizde birkaç yüz nükleer silah ve füzeler bulunuyor. Bu silahları aralarında Roma'nın da bulunduğu her türlü hedefe fırlatabiliriz. Pek çok Avrupa başkenti hava kuvvetlerimizin hedefi konumundadır ... Size General Moşe Dayan'ın sözlerini hatırlatayım: 'İsrail kimsenin dalaşmak istemeyeceği deli bir köpek gibi olmalıdır.' Bu aşamada hiçbir şey umut vaat etmiyor.

Mümkünse, sorunun bu aşamalara ulaşmasını önlemek için çabalamak zorunda kalacağız. Silahlı kuvvetlerimiz dünyanın otuzuncu değil, ikinci ya da üçüncü en güçlü ordusu konumundadır. Dünyayı bizimle birlikte yok etme kapasitesine sahibiz. Sizi temin ederim ki İsrail yok olmadan önce dünya da yok olmuş olacaktır."[147]

[147] http://www.de.indymedia.org/2003/01/39170.shtml, 20 Ocak 2003.

Silah ve Zeytin Dalı kitabının ilk baskısı *Jerusalem Post* gazetesinden alıntılanan bir uyarıyla sonlanır. Söz konusu bu uyarı bir gün İsrail'in düşmanlarını ve İsrail'in kendisini kapsayan ikinci bir "Holocaust"la ilgilidir. Söz konusu bu alıntı aradan geçen çeyrek yüzyıla rağmen bugün de geçerliliğini sürdürmektedir. Bu haliyle Enver Sedat'ın Kudüs'e giderek "açılış akortlarını" çaldığı "umut marşı" vaat ettiklerini yerine getiremeyen bir marş olmaya devam ediyor. Bu haliyle söz konusu marş Amerika, tutkun olduğu bu bağnaz sevdasına son vermediği sürece bu şekilde söylenmeye devam edecektir. Söz konusu bu bağnazlık Amerika'nın sahip olduğunu iddia ettiği "değer"lerin büyük bölümüyle çatışmaktadır. Söz konusu bu çatışma, George Washington'un "hayal ürünü olan çıkarlar" uğruna "tek bir yabancı ulustan" yana "aşırıya kaçan bir tarafgirliğe" sürüklenilmemesine ve bunun, "kamu yararına hareket ettikleri görüntüsü altında kuruntuya kapılmış vatandaşların kendi ülkelerinin çıkarlarına ihanet etmeleri ya da bu çıkarları feda etmeleri" sonucunu getirecek bir "olanağı" üretmesine izin verilmemesi uyarısını yaptığı günden beri geçerlidir.

SİLAH VE ZEYTİN DALI

Annem ve babam için

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat 1974 yılının Kasım ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kürsüsünden dünyaya şunu ilan ediyordu: "Bir elimde zeytin dalı, diğer elimde özgürlük savaşçısının silahıyla geldim. Zeytin dalının elimden düşmesine izin vermeyin." İsrailliler, zeytin dalını olduğu gibi yere fırlattılar çünkü onların gözünde bu kurumuş bir daldan ibaretti. Arafat barış önerisini adeta bir tiyatro gösterisi yapar gibi alışılmamış bir şekilde ortaya atıyordu ancak böyle olmakla birlikte, tıpkı her iki tarafın ondan önce yaptığı barış önerileri gibi, benzer bir şekilde karşılanacaktı. Ortadoğu'ya zeytin dalı değil silah hükmeder. Bu hep böyle olmuştur.

Araplar ile İsrail arasında kapsamlı beş büyük savaş yaşanmıştır. 1948 yılında İsrail'in kurulması nedeniyle çıkan savaşı 1956, 1967, 1973 ve 1982'deki savaşlar izlemiştir. Böyle olmakla birlikte dünyanın bitmek bilmeyen ve en tehlikeli anlaşmazlığı olarak iki taraf arasındaki çatışmanın kökleri, ilk grup öncü Siyonistlerin Filistin'e yerleşmeye başladığı 1880'li yıllara uzanır ve bu haliyle en başından itibaren sürekli olarak bir şiddet ortamını beraberinde getirir. Kapsamlı büyük savaşlar, başladıkları zaman, kendilerine has akıl dışı bir karaktere bürünüyordu ve bu haliyle zafere ulaşmak veya yenilgiden kurtulmak saplantısı her

şeyin önüne geçiyordu; küçük çaplı şiddet biçimleriyse, çoğu zaman, çatışmanın doğası ve şiddete kalkışanların kafa yapıları ve gerekçeleri hakkında daha ilginç ipuçlarını veriyordu.

Söz konusu bu şiddetin aldığı biçimler çeşitlilik arz eder ve bu haliyle hem Arap hem de Yahudi kökenlidir. Şiddet, kimi zaman kişisel ve kendiliğindendir veya bazen de tam kapsamlı bir şekilde devlet eliyle yürütülmüştür. Bazen de nokta hedeflerin seçildiği suikastlara dönüşür, kimi zaman da ayırım gözetmeksizin masumların katledilmesi sonucunu beraberinde getirir. Öte yandan bu şiddet sarmalına bazen okuma yazma bilmeyen köylülerin beceriksiz gösterileri veya fırsat kollayan acımasız "devrimcilerin" düzenledikleri eylemler karışır. Kimi durumlarda da cephe baskınları ve misillemeler baş gösterir; güruhlar ortalığı yıkıp döker veya terör yoluyla insanlar büyük gruplar halinde evlerinden, köylerinden uzaklaştırılır. Söz konusu bu şiddet bazen son derece konvansiyonel bir nitelik taşır, bazen de tuhaf bir şekilde beklenmedik ve ustaca bir kimliğe bürünür.

Şiddetin türü çeşitlilik arz etmekle birlikte kendisine has bir mantığa ve şablona sahip olagelmiştir ve yine bu haliyle karakteristik aşamaları ve bölümleri vardır. Tüm bunlar kimi zaman geride kalan çeyrek yüzyılda baş gösteren daha geniş çaptaki felaketlerle iç içe geçmiş olmalarına rağmen onlardan belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. *Silah ve Zeytin Dalı*, lafı eğip bükmeden söz konusu bu şiddet biçimlerinin kronolojik anlatımını ortaya çıkarma girişimidir. Bu konunun çeşitli boyutları hakkında daha önce de birçok kitap yazılmıştır ve bunlardan bazıları şiddetin çağdaş görünümü niteliğindeki Filistinli gerillalar üzerine odaklanır, ancak Yahudi ve Arap şiddetini birlikte ele alan tarihi araştırmalara nadiren rastlanır. Dolayısıyla yaşanan olaylar üzerinde odaklanan kronolojik bir çalışma orijinal olma iddiasını taşıyabilir. Buna rağmen kitap bütün olayları mercek altına alma iddiasını taşımıyor zira böyle bir şey kitabın sonu gelmez bir kataloğa dönüşmesi tehlikesini beraberinde getirirdi. Buna paralel olarak kitap sadece olayların üzerinde de durmamaktadır ve bu anlamda bu olayların hangi etik, siyasi ve psikolojik atmosfer altında yaşandığına da ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Bu satırları kaleme alan yazar, önyargı ve propagandanın alışılmışın ötesinde hüküm sürdüğü bir ortamda çatışmanın doğasını gözler önüne sermenin tek yolunun sorunun en başından itibaren her aşamasının takip

edilmesinden geçtiğini düşünmektedir. İsrail'in dostu olan okuyucuların ilk tepkisi bizzat bu kitabın önyargı ve propagandanın bir eseri olduğu yönünde olabilir ancak yazar, söz konusu kişilerin kitabı olgun bir şekilde değerlendirmeleri halinde başka bir kanaate varacaklarını umut etmektedir. Özellikle Amerikalılar söz konusu olduğunda, bugüne kadar sunulan eserler, ağırlıklı olarak, esin kaynağı ve sempati açısından Siyonist nitelikli kişiler tarafından kaleme alınmıştır. Dolayısıyla hikâyenin öbür tarafının da anlatılması bu açıdan uygun ve isabetlidir. Bu son derece önemlidir. Burada aktarıldığı şekliyle şiddet eylemleri merhametsizce sahnelenen bir dramın birbirini izleyen bölümlerinden başka bir şey değildir ve çağımızdaki diğer bütün çatışmalarla karşılaştırıldığında, Batı'da, Sovyet bloğunda ve Asya'da sıradan insanlar arasında en çok hararete yol açan çatışma niteliğini taşır. Çatışmanın yankıları kapladığı gerçek alandan çok daha geniş bir coğrafyaya yayılırken özünde çok küçük çaplı olmakla birlikte giderek genişleyen boyutlarının bir eseri olarak insanlığı Üçüncü Dünya Savaşı'na sürükleyebilecek bir nitelik taşır.

Silah ve Zeytin Dalı ilk olarak 1977 yılında basıldı. Elinizdeki bu güncellenmiş ikinci baskıya üç bölüm eklenmiş ve orijinal halinde bulunan ilk dokuz bölümde bir değişiklik yapılmamıştır.

D.H.
Ekim 1983

1

Çatışmanın tohumları, 1882-1920

HERZL ARAPLARA GÜVENCE VERİYOR

"Allah rızası için Filistin'i rahat bırakın." Bu çağrının muhatabı Fransa'nın baş hahamı Zadoc Han'dı. Çağrıyı yapan kişi ise Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın eski üyesi ve Kudüs'ün belediye başkanı Yusuf Ziya el-Halidi'ydi. Mesaj 1899 yılının Mart ayında İstanbul'dan gönderilmişti. 70 yaşında bilge bir insan olan Halidi söz konusu bu çağrıyı uzun ve dikkatli bir şekilde kaleme alınmış bir mektubun sonunda yapıyordu. Halidi söz konusu mektubu "vicdanının sesini dinleyerek" kaleme aldığını söylüyordu. Halidi, Paris'teki arkadaşına Siyonist idealin, teoride "tamamıyla doğal, güzel ve adil" olduğunu söyledikten sonra, "Yahudilerin Filistin üzerinde hakları olduğuna kim karşı çıkabilir ki? Allah biliyor ki tarihi olarak bu topraklar size aittir!" diyordu. Ama işler pratiğe geldiğinde böyle bir düşüncenin hayata geçirilmesi mümkün değildi. Gerçeğin "acımasız gücü" hesaba katılmak zorundadır. Halidi, Filistin'in Osmanlı İmparatorluğu'nun ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu; buralarda insanların yaşadığını söyledikten sonra bir uyarıda bulunarak Siyonistlerin emellerinin peşinde koşmaları halinde bir

halk ayaklanmasıyla karşılaşacaklarını söylüyordu. Evet belki Osmanlılar Yahudilere sempatiyle yaklaşıyordu ama onlar bile böyle bir ayaklanmayı bastıracak gücü kendilerinde bulamazdı. Dolayısıyla Yahudiler kendilerine yurt olarak başka bir yeri aramaya koyulmalıydılar.[1]

Zadoc Han mektubu derhal arkadaşı Theodor Herzl'a iletti. Bir Yahudi gazeteci ve oyun yazarı olan Herzl bugün bildiğimiz haliyle Siyonizmin babasıdır. Kaleme aldığı *The Jewish State* (Yahudi Devleti) kitabı da Siyonizmin kutsal kitabı. Herzl, savunuculuğunu yaptığı "siyasi Siyonizm"in Hristiyan uygarlığını yüzyıllardır meşgul eden Yahudi Meselesi'ne çözüm getirecekti. Siyasi Siyonizm bu haliyle Herzl'ın bir çağ boyunca hüküm süren Yahudi düşmanlığına bir yanıtıydı. Herzl doğduğu yer olan Macaristan'da böyle bir düşmanlığın bütün kötülüklerine tanıklık eden bir isimdi. O dönemde Macaristan'da Yahudiler topluca öldürülüyor ve düzmece mahkemeler ölüm cezasıyla sonuçlanıyordu. Yorgun düşmüş olan Avusturya-Macaristan imparatorluğunun başkenti olarak Herzl'ın kariyerine başladığı Viyana'da durum belki bu kadar kötü değildi ama yine de bir Yahudi olmak, kendisi gibi hırslı ve parlak genç bir adam için yine de büyük bir dezavantaj oluşturuyordu.

Babasına meydan okumayı göze alabilseydi mutlu bir şekilde Hristiyanlığa geçebilirdi. Böyle olmakla birlikte yıllar süren bir mücadelenin ardından 1891 yılında ünlü Viyana gazetesi *Neue Freie Presse*'in Paris muhabirliğine getirildi. Yahudi bir subayın devlet sırlarını Almanlara aktarmaktan suçlu bulunduğu düzmece niteliğiyle meşhur Dreyfus davasını izledi ve Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik ülkesinde Yahudilere karşı önyargının hâlâ ne kadar da derinlerde olduğuna tanıklık etti. Rusya ve Doğu Avrupa gibi Yahudi karşıtlığının kaleleri konumundaki yerlerde dindaşlarının neler çektiğini ve uğradıkları korkunç zulmün de farkındaydı. Yahudi Meselesi'ne çare olarak Yahudi olmayanlardan oluşan toplum tarafından tamamen asimile olma fikrini bir dönem benimseyen Herzl artık görüş değiştiriyor ve Yahudi düşmanlığının Yahudi olmayanlar açısından bir hastalık olduğuna kanaat getiriyor, halkını "ezeli düşman toprakları"ndan kurtarmak için çaba harcamaya karar veriyordu. Yahudiler kendilerine ait bir ulus devlete sahip olmalıydı.

[1] Merkezi Siyonist Arşiv, Kudüs, H III d 14, 1 Mart 1899; bakınız Neville Mandel, "Turks, Arabs and Jewish Immigration into Palestine, 1882-1914" (Türkler, Araplar ve Yahudilerin Filistin'e Göçü, 1882-1914), St Antony's Papers, *Middle Eastern Affairs*, editör Albert Hourani, Oxford Üniversitesi Yayınevi, 1965, sayfa 89.

Herzl, böyle bir devletin kurulacağı yer konusunda esnek bir tavır benimseyebilirdi, ne var ki Siyonistlerin çoğu böyle bir devlet için mümkün olan tek yerin Filistin olduğunu düşünüyordu. Filistin, Atalarının Topraklarıydı; Vaat Edilmiş Topraklara Dönüş, Ertesi Sene Kudüs'te olma fikri sürgünde sıkıntı içinde yaşadıkları yüzyıllar boyunca yaşattıkları bir hayaldi; Yahudi kitlelerini "güçlü Filistin efsanesi"nden başka hiçbir şey harekete geçiremezdi. Doğru, dönüş fikri esas olarak tinsel bir önem kazanmıştı; kurtulmak ve Tanrı'nın lütfuna tekrar mahir olmak anlamına geliyordu. Bunun da ötesinde efsaneye göre 19. yüzyıl Avrupa Yahudiliği ile eski devirlerdeki Museviler arasında etnik bir bağ bulunuyordu. Filistin, Yahudi kültüründe ve duygu mirasında öylesine köklü bir yere sahiptir ki "siyasi Siyonistler" için "dönüş" düşüncesine laik ve fiziki bir anlam yüklemek hiç de zor olmuyordu. Siyasi Siyonislerler, bununla bağlantılı olarak 1897 yılında Basel'de topladıkları ilk konferanslarında "kamu hukukunun güvencesi altında Yahudi halkı için Filistin'de bir yurt kurulması"nı öngören resmi bir planı benimsedi. Planın birinci ve en önemli maddesi "Filistin'in Yahudi çiftçi ve sanayi işçileri tarafından uygun sınırlar dâhilinde kolonileştirilmesinin teşvik edilmesi"ni öngörüyordu.

Siyonizmin kurucusundan Halidi'ye gelen yanıt son derece mütevazı ve güvence veren bir nitelik taşıyordu. Yahudi göçü nedeniyle "kesinlikle korkuya kapılmamak" gerektiği konusunda ısrar eden Herzl "Yahudilerin arkasında savaşkan bir gücün bulunmadığı gibi kendilerinin de savaşkan bir yapıya sahip olmadıklarını iddia ediyordu. Tamamıyla barışçıl bir karaktere sahiptiler ve rahat bırakılmaları halinde barış içinde yaşayan insanlardı." Filistin'de yaşayanlar açısından da bir tehlike yoktu zira "kimse onları topraklarından uzaklaştırmayı düşünmüyordu. Kendi zenginliğimizi bu topraklara taşıyarak onların memnuniyetini ve kişisel zenginliklerini arttıracağız. Toprak sahibi bir Arabın kısa bir süre içinde toprağının değerinin artması, birkaç ay içinde beş ya da on katına çıkması nedeniyle öfkeye kapılacağını mı düşünüyorsunuz?" Hayır, Araplar Yahudileri "mükemmel bir kardeş" gibi sevecektir, Osmanlı Sultanı da bu sayede "sadık ve iyi bir tebaa"ya kavuşacaktır. Yahudilerin zekaları, girişimci ruhları ve mali konulardaki yetenekleri sayesinde Filistin herkesin çıkarına olacak bir refah düzeyini yakalayacaktır.[2] Bundan

[2] Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İkinci Toplantı, 9 Eylül 1947, *Filistin Özel Komitesi'nin Raporu*, Sayı II, A/364, Add., I, sayfa 39-40.

birkaç ay sonra Herzl *Altneuland* (Eski Yeni Yurt) başlığını taşıyan bir roman yazmaya başladı, Filistin'in sadece yirmi yıl içinde Yahudi göçü sayesinde yurt olarak ortaya çıkmasıyla ilgili vizyonunu ortaya koydu. Hikâyenin bir aşamasında Yahudi ütopyasını hayranlık içinde ziyaret edenler önde gelen bir Arap'la tanıştırılırlar; söz konusu bu Arap hali vakti yerinde bir köyü gezdirirken yurttaşlarının Yahudi kardeşlerini ne kadar sevdiklerinden bahseder; Yahudilere pek çok şey borçludurlar.

Böyle olmakla birlikte el-Halidi haklıydı ve Herzl bunu biliyordu. Hafifletici sebepler bulmak gerekirse Herzl'ın döneminin çocuğu olduğunu hatırlamak gerekiyor. Gün Avrupa emperyalizminin günüydü; gelişmiş ve dinamik bir kıta geri kalmış halkların yaşadığı toprakları fethetme konusunda rekabete girişiyordu. Medeniyetin hizmetindeki güç bugünkü gibi kınanmıyordu. Bu haliyle Filistin, Herzl'ın gözünde "Doğu'nun hastalıklı, çürümüş bir köşesinden başka ne olabilirdi ki?" Yahudiler "Batı medeniyetinin temsilcileri olarak" buraya "temizlik, düzen ve Batı'nın ilerici geleneklerini" getirecekti.[3] Böyle olmakla birlikte Herzl, Basel planının uygulanması halinde gerçeğin "acımasız gücü" karşısında *Altneuland* rüyasının çökeceğini ve Halidi'nin hakkında uyarıda bulunduğu ayaklanmaları tetikleyeceğini biliyordu. Evet biliyordu ve hali hazırda büyük bir nüfusun yaşadığı yere yapılacak olan göçün bir eseri olarak yerlilerin yeni gelenlere karşı koyacağını ve kendi bakışına göre, mücadele etmeye kararlı olduğu türden bir Yahudi düşmanlığını doğuracağını bizzat kendisi kaleme alacaktı. "Böyle bir göçün sonu kaçınılmaz olarak kötü olacaktır. Göç, yerli halkın yeni gelenleri bir tehdit unsuru olarak gördüğü ana kadar devam eder ve bir aşamada daha fazla Yahudi'nin gelmesini önlemesi için yönetimi zorlar. Yüksek bir gücün güvencesi altında olmayan bir göç sonuç olarak hedefine ulaşamaz." Bunun tek yolu da devlet kurulmasından geçer.[4]

Siyonizm bu haliyle şiddet unsurunu üstü örtülü olarak olsa bile başından beri içermektedir. Siyonizmin peygamberi zorlama ve fiziki gücün kaçınılmaz olduğunu öngörmüştü. Bu haliyle bunlar takipçilerine dayatılan talihsiz ve öngörülemeyen gereklilikler değildi. Herzl, kamuya yönelik açıklamalarında belirtmekten kaçındığı gerçek bakış açısını ölümünden yirmi altı yıl sonra 1904 yılında yayımlanan günlüklerinde

[3] *The Complete Diaries of Thedor Herzl (Theodor Herzl'ın Günlüklerinin Tamamı)* Herzl Press ve Thomas Yoseloff, New York, 1960 Sayı I, sayfa 343.

[4] Herzl, *The Jewish State* (Yahudi Devleti), Rita Searle, Londra, 1946, sayfa 29.

açıkça dile getiriyordu. Bu haliyle askeri güç stratejisinin gerekli bir unsurunu oluşturuyordu ve ideal koşullarda Siyonistlerin istedikleri toprakları silahlı fetih yoluyla ele geçirmeleri gerekiyordu.[5] Evet doğru Yahudilerin kendilerine ait bir askeri gücü bulunmuyordu, ama Herzl dönemin emperyal güçleri arasından bir sponsorun bu davaya sahip çıkmasını sağlamayı amaçlıyordu. Bunu elde etmek yolunda Yahudilerin basın ve finans çevrelerindeki etkilerini kullanmalarını, düşmanlıkların kışkırtılmasını ve rakip konumdaki sömürgeci hayallerin istismar edilmesini tavsiye ediyordu. Yahudi olmayanların Yahudiler'den ve bu bağlamda onların nüfuzlarından ve devrimci zihniyetlerinden korkar hale getirilmelerini amaçlıyordu. Herzl'ın gözünde dindaş kardeşleri on milyon gizli ajan gibiydi. Avrupalı devlet adamlarını bir açmaza sürüklemeyi istiyordu. Söz konusu devlet adamları Siyonizm ile Yahudilerin arkasında olduğu bir devrim arasında seçim yapmak zorunda bırakılacaktı. Avrupa'daki yeni bir savaş Siyonizm'e zarar vermez tam tersine ileriye gitmesine yol açardı.

Herzl'ın günlüklerinde Filistinli yerli halk için de planlar yapılıyordu. Bu bağlamda yeni yerleşimciler "sakin" bir şekilde toprakları ele geçirip "beş parasız nüfusa istihdam olanakları sağlayarak coğrafyanın diğer bölgelerine kaçıracak, yeni yerleştikleri topraklarda iş bulmalarını engelleyecek. Mülk sahipleri bizden yana tavır alacaktır. Toprakların ele geçirilişi ve yoksulların topraklardan uzaklaştırılması gizli ve dikkatli bir biçimde yapılmalıdır. Taşınmaz malları olanların ellerindeki malın ederinin üzerinden fiyatla sattıkları bir ortamda bizi kandırdıklarını sanmalarına izin verin. Biz onlara hiçbir şeyi geri satmayacağız."[6] Yerliler, topraklarından uzaklaştırılmadan önce yılan gibi Yahudilerin alışkın olmadığı türden vahşi hayvanların yok edilmesi işinde çalıştırılmalıdır. Yerleşimciler "yılan derisi ve yumurtası gibi şeyler için yüksek paralar ödeyecektir."[7]

Herzl 1901 yılında İstanbul'a gitti. Filistin'de bir Yahudi-Osmanlı Kolonizasyon Birliği adlı bir kuruluşun tüzüğünü kabul ettirme girişimi

---

5 Herzl, *Besammelte Zionistische Schriften*, Jüdischer Verlag, Berlin, 1934-5, Sayı 1, sayfa 114; Sayı II, sayfa 50, 58, 78, 102; Sayı III, sayfa 526. Herzl'ın önerdiği i takip eden teknikleri esas olarak L. M. C. Van der Hoeven'in "Het Palestina-Vragstak in Zijn Ware gedaante"den alınmıştır, *Libertas* (Hollanda), Lustrum, 1960; Velid Halidi tarafından daha sonra *From Heaven to Conquest* (Cennetten Fetihe) başlığıyla İngilizce basılmıştır, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1971, sayfa 115.

6 *The Complete Diaries* (Günlüklerin Tamamı) *A.g.e.*, Sayı I, sayfa 88.

7 Adolf Böhm, *Die Zionistische Bewegung*, Berlin, 1935, Sayı I, sayfa 706.

başarısızlıkla sonuçlandı. Söz konusu birliğin taslak haldeki tüzüğünün üçüncü maddesi Yahudilere yerli nüfusu yerlerinden etme yetkisini veriyordu.[8]

"Qui veut la fin, veut les moyens" (Sonuç almak isteyen, yolunu da bulur) şeklindeki bir deyişi onaylayarak aktarıyor.[9] Herzl, Filistin'de bir Yahudi Devleti gibi bir hedefi kendisine seçip kandırma yoluyla bu amaca ulaşma yollarını önererek Yahudilere yönelik bir suçlamaya da zemin hazırlayacaktı. Bu bağlamda nihayetinde Yahudilerin Ortadoğu'da saldırgan tavrı ilk benimseyen taraf olduğu; şiddetin bu topraklara taşınmasının da baş sorumlusu olduğu suçlamasıgetirilecekti; Araplarınsa, ne kadar vahşice ve fanatik olsa bile, Yahudilerin bu hareketine karşılık vermek zorunda kalan taraf olduğu söylenecekti. Herzl'in kimi takipçileri belki de gerçekten Filistin'de onları neyin beklediğini bilmiyor, söz konusu topraklarda insanların yaşamadığına gerçekten inanıyordu ve Herzl'in çağdaşı olan İsrael Zwangwill'in hicvettiği gibi bu toprakların "topraksız insanları bekleyen insanların yaşamadığı"[10] bir yer olduğunu düşünüyordu. Gerçeği öğrendikleri vakit moralleri bozulmuş olabilir. Herzl'in ilk takipçileri arasında bulunan Max Norrau gerçeği öğrendiği vakit efendisinin yanına ağlayarak gelmiş ve "Bilmiyordum ama sonuç olarak bir adaletsizlik yapıyoruz" demişti. Durumun böyle olmasından kaynaklanan moral bozukluğu, öte yandan, fazla sürmemişe benziyor. Bizzat Nordau Siyonist düşünce akımının iki dalının geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Herzl'ın tohumlarını attığı bu düşünce biçimine göre devletin kurulması için fiziki güce ve takiyeye ihtiyaç duyulurdu. Şüphe yok ki Nordau, Siyonizmin ilk savunucuları arasında yaygın şekilde benimsenen Alman *Zeitgeist* olgusunu örnek alıyordu. Nordau bu haliyle Yahudilerin on sekiz yüzyıl süren sürgün ve arayış dönemi boyunca mahrum oldukları türden "güçlü bir Yahudilik" gerektiğini düşünüyordu. Nordau'nun gözünde Siyonizm "etik açıdan Ulusal İdealin canlandırılması, maddesel açıdan ise fiziki bir hareketlilikle" Yahudilere yeni bir hayat sunacaktı.[11] Yeni Yahudi gençliği Bar Kokhba gibi eski Yahudi kahramanları örnek almalıydı. Bar Kokhba Yahudiliğin kılıç yoluyla vücut bulduğu son örnekti ve kendisi "yenilgiyi kabul etmeyen ve

8 *A.g.e.*, sayfa 98.

9 Herzl, Besammelte Zioniste Schriften, *A.g.e.*, Sayı III, sayfa 77.

10 İsrael Zwangwill, "The Return to Palestine" (Filistin'e Dönüş), *New Liberal Review II*, Aralık 1901, sayfa 627.

11 Max Nordau, *Zionistische Schriften*, Jüdischer Verlag, Berlin, 1923, sayfa 72.

zafere ulaşma imkânı kalmayan bir ortamda ölmeyi bilen" bir kişi olarak biliniyordu.[12] Bazı şairler ve teorisyenler de tıpkı Nordau gibi savaşkan erdemleri yücelttikleri bir ortamda iki bin yıldır süren Yahudi pasifizmine karşı bayrak açacaktı.

Nordau da kendisinden on dokuz yıl önce ölen Herzl gibi bir yandan Filistin topraklarının sakinlerine güvence veriyor ama bir yandan da riyakarlık anlamına gelen bu sistematik yaklaşımını özel konuşmalarında gizliden gizliye övüyordu.

Basel planı, Yahudi devleti ifadesi yerine "kamu hukukunun güvencesi altındaki bir yurt"tan söz ediyordu. Böyle muğlak bir ifade kasıtlı olarak seçilmişti. Bundan yirmi üç yıl sonra Nordau "yurt" (Heimstatte) ifadesini kendisinin ortaya attığını yazdı.

> Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulmasından yana olanları istediğimiz topraklar konusunda Türkleri tahrik etmeyecek dolaylı bir ifadenin bulunabileceğine ikna etmek için elimden gelenin en iyisini yaptım. "Devlet" ile eşanlamlı olarak "Heimstatte" ifadesinin kullanılmasını önerdim. Üzerinde çokça konuşulan ifadenin evveliyatı budur. Yoruma açık bir ifadeydi ama hepimiz bunun ne anlama geldiğini biliyorduk ... bizim için bu "Judenstaat" (Yahudi devleti) anlamına geliyordu ve hâlâ da öyledir...[13]

Yahudi devleti kurmak gibi bir niyetin olduğunu inkâr etmek Basel'den itibaren kasıtlı bir politikaya dönüştü. Örneğin Basel planının hazırlanmasından on dört yıl sonra Siyonist hareketin Başkanı onuncu kongrenin açış konuşmasında kendilerini bağımsız bir Yahudi Krallığını kurmaya çalışmakla suçlayanların "cahil ve fesat" olduklarını kızgın bir şekilde ilan ediyordu.[14] Böyle olmakla birlikte Herzl 3 Eylül 1898 tarihinde günlüğüne şunları yazıyordu:

> Basel Kongre'sini bir kelimeyle özetleyecek olsam ki bunu kamuya açık bir şekilde yapmayacağım, şöyle bir şey söylerdim: Basel'de Yahudi devletini kurdum. Bugün bunu kamuoyuna açıklasam herkes kahkahalarla güler, ama herkes bunun böyle olduğunu belki beş yıl değil ama elli yıl içinde kesinlikle görecektir.[15]

Halidi'nin öngörüsü içi boş çıkacak olan bir kehanet değildi. Yahudi göçüne karşı ayaklanmanın işaretleri gelmeye başlamıştı. Büyük Siyonist maceranın ne zaman başladığını belirtmek gerekirse bir ihtimal 1882 yılını

---

12 *A.g.e.*, sayfa 425.

13 Christopher Skes, *Two Studies in Virtue* (Erdem Hakkında İki Çalışma), Collins, Londra, 1953, sayfa 160.

14 Neville Barbour, *Nisi Dominus*, Harrap, Londra, 1946, sayfa 52.

15 *The Complete Diaries* (Günlüklerin Tamamı), *A.g.e.*, Sayı II, sayfa 581.

telaffuz etmek gerekiyor. Tabi bu Herzl'ın siyasi Siyonizm hareketinin doğduğu yılın daha erken bir tarihe çekilmesi anlamına geliyor. Böyle olmakla birlikte Siyonist tarihçiler İsrail Topraklarına göçün (*Aliyah)* bu tarihte başladığını yazmaktadır. O tarihte Filistin'de halihazırda 24.000 Yahudi yaşıyordu ve bunların çoğunluğu göçmendi. *Yişuv* olarak anılan bu topluluğun nüfusu 19. yüzyılın büyük bölümünde değişmedi.

Söz konusu bu göçmenler Kudüs, El Halil, Safed ve Tiberya gibi şehirlere dini amaçlarla gelmişlerdi. Günlerini bu kutsal şehirlerden birinde sonlandırmak istiyorlardı. Bunların çoğu yaşlıydı ve çoğu, zamanlarını Talmud okuyarak geçiriyordu. Çoğu büyük bir yoksulluk içindeydi. Yeni gelenler ise farklıydı. Kendilerine "Vaat Edilmiş Toprakların Sevgilileri" diyorlardı. Filistin'e tarımın yapılacağı yerleşimleri kurmak üzere göç etmişlerdi. Böyle olmakla birlikte siyasi görüşleri henüz olgunlaşmamıştı. Bu anlamda Yahudi devleti konusunda Herzl'ın ortaya attığı türden net bir formüle sahip değillerdi. Doğu Avrupa ve Rusya'da hüküm süren Yahudi düşmanlığından kaçmışlardı ve emeklerinin karşılığını almak ve ulusal olduğu kadar kültürel anlamda da haklarını geri kazanmak istiyorlardı. Sayıları fazla değildi, 1914'e gelinceye kadar geçen 32 yıl boyunca Herzl'cıların katılımına rağmen sayıları ancak 85.000'i buldu. 1. Dünya Savaşı'nın bir eseri olarak sayıları 1918 yılında 56.000'e geriledi. Bu tarihte göçmenlerin elde ettikleri topraklar Filistin topraklarının yüzde 2'sine denk gelen 656 kilometre karelik bir alanı kaplıyordu.[16]

Siyasi amaçlarının sınırlı olduğu bir ortamda sayıları ne kadar az olursa olsun Vaat Edilmiş Toprakların Sevgilileri en başından itibaren algılandığı kadarıyla arz ettikleri tehditle orantılı olacak şekilde Araplar'dan tepki toplamaya başladı. Tepkiyi gösterenler Arap toplumunun seçkinleri ya da siyasi liderlerinden çok, toplumun en mütevazı kesimi olarak tehdidi gerçek anlamında ilk hisseden köylüler oldu. O dönemde Filistinli köylüler, topraklarına sıkı sıkıya bağlı olmak üzere, nüfusun yüzde 75'ini oluşturuyordu. O dönemde bu toprakları ziyaret eden Avrupalı gezginler köylülerin ilkel kaynaklara, siyasi ve sosyal baskılara rağmen tarlalarına ve bahçelerine becerili ve özenli bir şekilde baktıklarını söylüyordu.[17] Yafa portakalının ünü Avrupa genelinde yayılmış

16 Sami Hadawi, *Bitter Harvest* (Acı Hasat), The New World Press, New York, 1967, sayfa 11.

17 L. Oliphant, *Haifa or Life in Modern Palestine* (Hayfa veya Filistin'de Çağdaş Yaşam), William Blackwood, Edinburg, 1887, sayfa 60; Frances E. Newton, *Fifty Years in Palestine* (Filistin'de Elli Yıl), Coldharbour Press, Wrotham, İngiltere, 1948, sayfa 97.

durumdaydı. Denizaşırı topraklardan gelen yerleşimcilerin topraklarını ve yaşamsallıklarını ellerinden aldığı ilk kesim köylülerdi. Köylüler, karşı karşıya oldukları tehdidin boyutlarını hissedebiliyorlardı. Okuma yazma bilmeyen köylülerin "Yahudilerin bu ülkeyi geri almak istedikleri doğru mu?" türünden safça soruları Yahudi Koloni Birliği'nden Albert Antebi tarafından 19. yüzyılın sonlarında kayıtlara geçiriliyordu.[18]

KÖYLÜLER DİRENİYOR

Köylüler yeni yerleşimcilere karşı ilk şiddete 1882'deki ilk akından (*Aliyah*) sonra başvurdu. Köylülerin direnişi bu haliyle kendiliğinden ve beceriksizceydi ancak böyle olmakla birlikte belli bir akışı vardı. Daha sonra uzaklaştırılacakları toprakların satış işlemlerine direniş göstermediler. Söz konusu bu işlemler çoğu zaman bilgileri dışında gerçekleşiyordu, zira çalıştıkları tarlaları sahiplerinden kiralayarak işliyorlardı ve bir ihtimal sahibin kim olduğunu bile bilmiyorlardı. Köylüler bunu izleyecek şekilde yaşanan toprak el değişimlerine direndiler. Söz konusu bu direniş 1901 yılında yaşandı. Tiberya yakınlarındaki köylerde yaşayan köylüler Beyrut'lu Sursock ailesinden alınan arsalara çit çekmeye gelen emlakçılarla ters düştüler.[19] Beklenebileceği gibi bu topraklardan çıkarılmalarına karşı çıktılar. Söz konusu istimlak işlemini yerine getirmek için kimi zaman Türk ordu birlikleri devreye giriyordu; söz konusu bu durum 1910 yılında bir diğer Sursock satışı sırasında yaşandı; toprakları ellerinden alınan Aşağı Celile bölgesindeki kiracı köylüler tutuklanıp cezaevine konuldu.[20] Yenilgiye uğrayan köylüler veya tehdit altındaki diğer komşular yeni koloniye karşı planlı tek bir saldırı düzenleyebilir veya hayvanlarını ve ürünlerini yağmalayarak, baskınlar düzenleyerek, hırsızlık yaparak ve bazen de çiftçileri öldürerek aralıklarla tacizlerde bulunabilirlerdi.[21]

Yahudilerin, Filistin topraklarına ilk göç ettiği o dönemdeki Yahudi-Arap ilişkilerine dair elde fazlaca bir görgü tanıklığı bulunmuyor ancak Yahudi kenti Hedara'nın kurulmasıyla ilgili bir anlatım, etkileyici bir

18 Mandel, *A.g.e.*, sayfa 90.

19 Abdul al-Wahhab al Kayyaii, *Modern Filistin'in Bir Tarihi* (Arapça), Beyrut, 1971, sayfa 50.

20 Barbour, *A.g.e.*, sayfa 116.

21 Mandel, *A.g.e.*, sayfa 85; bakınız ayrıca Yaacov Ro'i "Thi Zionist Attitude to the Arabs, 1908-14" (Araplara Karşı Siyonistlerin Tavrı, 1908-14), *Middle Eastern Studies*, Londra, Sayı 4, No. 3, Nisan 1968, sayfa 198-242.

ironiyle yeni gelenlerin yerli halkı nasıl da hor gördüğünü ve hayatlarını zorlaştırmalarına rağmen buna karşı ne kadar da kayıtsız kaldıklarını gözler önüne seriyor. Yahudi yerleşiminin kökleri 1891 yılına uzanıyor ve olaylara tanıklık eden Moşe Smilansky 16 yaşındayken bölgeye ilk gelen göçmenler arasında bulunuyor; kendisi ayrıca iyi bir portakal çiftçisi olarak da tanınıyor. Smilansky, o kış, bir gün, Yafa'ya gelen bir grup göçmenin sahil kesiminin kuzeyinde 30.000 dönümlük arazinin elde edilmiş olduğunu öğreniyor. Aralarında aile babası olan orta yaştan insanların veya çocuk yaşta erkek çocukların bulunduğu bir grup istekli göçmen söz konusu bu arazinin bir kısmını almaya gönüllü oluyordu. Tecrübeli bir göçmen köyün adının neden Hadera olduğunu bilip bilmedikleri soruyor.

> Evsahibimiz biraz kafası karışmış gibi baktı. "Eğer ben, bilemiyorum, yeşil demek." Hmm kötü bir işaret bu! Köyün ismiyle karasu humması arasında bir bağlantı yok mu? Araplar bu bölgede bu hastalığın görüldüğünü söylüyorlar. "Bir ihtimal; ama Arapların humma hikâyeleri bizi korkutamaz. Biz Arap değiliz; ve sıtmanın kökünü kazımanın bir yolunu bulacağız..."

İlk yerleşimciler Hadera'ya geldiklerinde şoförleri yerleşimcilerin çevrelerindeki yeşilliği görünce kapıldıkları memnuniyet karşısında alaycı bir şekilde gülümsedi.

> "Bu yeşil vadiler bataklıktır... Sıtma buralardan kaynaklanıyor... Çevrenize bakın. Bu geniş vadide tek bir köy bile göremezsiniz! Topraklarınızın bir ucunda bir Çerkez köyü bulunuyor ama neredeyse bütün sakinleri ölmüştür. Geriye kalan birkaç kişi de sakattır!" Yerleşimciler de buna yanıt olarak "Ne yapacağımıza barbarlara göre belirleyecek değiliz!"

Yerleşimciler işe koyulup bir bağ kurdular ve buğday ektiler. Yazla birlikte humma da geldi; yerleşimciler kısa bir süre içinde ölmeye başladı. Bazen bir aile tıpkı Jacob Idelsohn, karısı ve iki oğlu gibi, topluca ölüyordu. Yerleşimcilerin bu yeni topraklarda yaşama isteği beş yıl kadar sürdü. Ancak hastalık karşısında yenilgiye uğrayan yerleşimcilerin kendilerini bu toprakları terk etmek zorunda hissettikleri bir an geldi. Bu aşamaya gelindiğinde, ne var ki, Paris'te yaşayan milyoner bir hayırsever olan Baron de Rothchild bataklıkların kurutulması için gerekli kaynağı vereceğini söyleyerek duruma müdahale etti. Bunun devamındaki süreçte 1896 yılının yaz aylarında "bataklık sularının kurutulması için gereken geniş ve derin su yollarını açmak için Mısır'dan yüzlerce siyah işçi geldi."

Bu işçilerin de "onlarcası hastalık nedeniyle can verdi"; ancak belli süre içinde bataklığın kurutulma işlemi tamamlandı ve sonuç olarak Hadera müreffeh bir yerleşim alanına dönüştü. Smilansky, Çerkezlerin yanı sıra çevrede Bedeviler'in de yaşadığını belirtiyor. Söz konusu Bedeviler zaman zaman yerleşimcilerin atlarını çalıyordu. "Damireh ve İnfiat aşiretlerinden olan Bedevi komşular protesto ederek ayaklandılar... Büyük baş hayvanlarını ve koyunlarını nerede otlatacaklardı?; ama Kayseri'den yanında polisle birlikte gelen bir Türk yönetici protestocuları dağıttı. Bu olaylardan sonra işler aksamadan ilerledi."[22]

Söz konusu bu anlatım hakkında yorum yapan İngiliz tarihçi Neville Barbour yerleşimcilerin istekliliğini takdir etmek gerekirken yerel halkı hakir görmüş olduklarının da bariz bir şekilde ortada olduğunu söylüyor. Bataklıklar yerleşimcilerin yerel "barbarlara" oranla üstün olan yetenekleri sayesinde değil ama yukarıdan yapılan mali yardımların bir eseri olarak kurutuluyordu. Yine benzer bir şekilde yerleşimciler yaşamsallıklarını mahvettikleri komşularını uzaklaştırmak için Türk polisinin gücüne dayanıyordu.[23] İlk Siyonislerin vicdanı olarak o sıralarda hareketin hatalarına karşı çıkarak Herzl'dan farklı bir Siyonizm algısına sahip olan Ahad Aham katı ve dokunaklı sesini ilk olarak o sıralarda yükseltiyordu. Söz konusu bu peygamberimsi karakter için Siyonizm, Yahudilerin yeniden, asalet anlamında, ahlaki ve kültürel üstünlüklerini sağlayarak "diğer uluslar için bir meşale" olmasını sağlayacak yolları sunmalıydı. Dar siyasi sınırları ve toprak saplantısı olan saldırgan, güce başvuran, diplomatik manipülasyonlara girişen, Mesihçiliğin kolay yoluna kaçan Siyonizm Aham'ın nefret ettiği bir şeydi. Siyonistler en büyük sınavlarını Filistinli komşularına davranışları üzerinden vereceklerdi ve bu haliyle bu sınavdan son derece kötü bir sonuç almışlardı. Aham, Yahudi tarihinin, komşularla iyi geçinmeye ve onlarla dost olmaya ihtiyaç duyulduğunu gösterdiği konusunda ısrarcıydı.

> Peki Filistin'deki kardeşlerimiz ne yapıyor? Tam tersini! Sürgüne gittikleri topraklarda hizmetkar haline geldiler. Kendilerini bir anda sınırları olmayan bir özgürlük halinde buldular, sadece Türkiye'de var olan dizginlenmemiş bir özgürlüktü bu. Bu ani dönüşüm onları despotik bir eğilime sürükledi; hizmetkarlar patron olduğunda bu hep böyle olmuştur! Araplara düşmanca ve acımasız bir şekilde davrandılar;

---

22 *Hadera* Ulusal Yahudi Fonu Kütüphenesi No. 2, Tel Aviv, 1935, Barbour'un daha önce belirtilen eserinde alıntılanmıştır, sayfa 115-16.

23 Barbour, *A.g.e.*, sayfa 116.

umursamaz bir şekilde haklarını ellerinden aldılar, sebep olmaksızın onları aşağıladılar ve hatta bu tür eylemlere giriştikleri için kendileriyle övündüler; ve hiçbiri bu denli kınanası ve tehlikeli bir eğilime karşı çıkmamaktadır. [24]

Bu sözler 1891 yılında sarf edildi. Yerleşimciler, Siyonizmin henüz filizlenmekte olduğu bu ilk günlerde bile Siyonizm adına yaptıkları şeyler nedeniyle Aham tarafından ki kendisi bu tür suçlamaları bunu izleyen otuz yıl boyunca dile getirecekti, ağır bir şekilde suçlanıyordu. Böyle olmakla birlikte yerleşimciler ilerleyen dönemde belirecek olan daha katı ve miyop bir egoya sahip olan Siyonistlere kıyasla, en azından yüzeysel olarak, Arap komşularıyla kârlı ve hatta dostça ilişkileri sıklıkla kurmayı becereceklerdi. H. M. Kalvariski'ye göre Araplar ve Yahudiler,

... evlerinde ve tarlalarında buluşup kısa bir süre içinde birbirlerini tanıdılar. Yahudi kolonileri ilk olarak kurulmaya başladığında büyük bir işgücü ihtiyacı duyuluyordu ... ve ülkede Yahudi işçi bulunmuyordu. Dolayısıyla Arap işçilerle ilişki kurulması gerekiyordu; bunun bir sonucu olarak Yahudi çiftçiler ve Arap işçiler birbirlerini tanıma fırsatını ele geçirdiler. Komşu köylerdeki Arap köylüler Yahudi kolonilerinde çalışıp geceleri evlerine dönüyordu. Arap köylüler Yahudi işverenlerin iyi paralar veren iyi insanlar olduklarını düşünüyordu. Aynı zamanda Yahudi kolonilerinin üyeleriyle Arap toprak sahipleri arasında da aşamalı olarak iyi ilişkiler kuruluyordu. Yahudi çiftçiler, Arap Şeyhlerle birlikte yetiştirmek ve binmek için atlar satın aldı ve onlarla birlikte koyun ve büyükbaş hayvan sürülerine sahip oldu.[25]

Kalvariski bir yayıncı ve Filistin Yahudi Kolonileştirme Birliği'nin yöneticisiydi ama fazlasıyla iyimser olmakla birlikte, gözlemlerinin dürüstçe olduğu anlaşılıyor. Filistin topraklarına yeni gelenlerin sunabilecekleri çok şey vardı. Yeni yöntemleri ve makineleri kullanıp istihdam yaratıyorlar; ürünlerin satılabileceği pazar yerlerinin kurulmasını sağlayıp sağlık hizmetlerini sunuyorlar ve malzemeyi ödünç olarak veriyorlardı. Kolonilerin çoğu Yahudilerin sayısından beş on kat daha fazla Arap istihdam ediyordu. Köylüler ilk başta topraklarından çıkarıldıkları için şiddete başvurarak buna tepki göstermişlerdi, ama bir koloninin kalıcı olacağına kanaat getirdikten sonra taraflar arasında

[24] Ahad Aham, *Am Scheideweg*, Berlin, 1923, Sayı I, sayfa 107.

[25] *Jewish-Arab Affairs* (Yahudi-Arap Meseleleri) , Kudüs, 1931, sayfa 11, Barbour'un daha önce belirtilen eserinde alıntılanmıştır, sayfa 124.

birlikte yaşamak konusunda bir şekilde bir formül bulunuyordu. Benzer bir süreç kendisini düzenli olarak tekrar ediyordu. Arap köylüler önce tepki gösteriyor, baskı veya açık düşmanlık daha sonra zorunlu bir kabullenmeye ve uzlaşmaya dönüşüyordu.[26]

İSTİHDAMIN ELE GEÇİRİLİŞİ

19. yüzyılın sona ermesiyle birlikte Yahudiler daha katı bir tutum sergilemeye başladı. İkinci grup göçmen akını (*Aliyah*), Filistin'e, Herzl ve takipçilerinin geliştirdiği türden bir ideolojik altyapıya sahip olan yeni tür yerleşimcileri getirdi. Leviticus'un anlattığı kadarıyla bu yeni yerleşimciler "toprakları geri kazanmak" niyetindeydiler; 1901 yılında kurulan Yahudi Ulusal Fon'u elde ettiği toprakların diğer gruptan halklara satılamayacağını veya kiralanamayacağını ve mutlak bir şekilde Yahudiler'e ait olacağını öngören bir karar aldı. Yeni grup yerleşimciler "istihdamı ele geçirmeye" niyetliydi; Yahudilyerin elde ettiği topraklarda sadece Yahudiler çalışacaktı. Elbette topraklar ve iş imkânları Arapların elinden alınıyordu. Yahudiler, çoğu zaman söz konusu bu ideolojiyi tuhaf boyutlara taşıdı. Siyonist tarihçiler 1908 yılında Lod yakınlarındaki Ben Şemen'de olan şeyden gururla söz ederler. Burada Theodor Herzl adına bir orman oluşturuldu; ancak ağaç filizlerini Arapların diktiğinin öğrenilmesi üzerine Yahudi işçiler ağaçları yeniden dikti ve ancak bu şekilde tatmin olundu. Böyle bir arılık her zaman uygulanabilir türden değildi. Filistin Siyonist Bürosu'nun ilk başkanı olan Doktor Ruppin, hatıralarında Tel Aviv'i sadece "Yahudi İşçileri" ile kurmaya çalıştığını ancak daha sonra, tecrübeleri (ve az bir ücret karşılığı çalışmaları) nedeniyle, Arap işçileri de çalıştırmak zorunda kaldığını, Yahudilerin yaptığı ilk evin inşaat sırasında çöktüğünü anlatır.[27]

Yerleşimciler sosyalistti ve bu haliyle komünal hayata sadıktılar ancak komünal hayata bağlılıkları ne derece derinse bunun uygulaması da o derece yüzeyde kalıyordu. Söz konusu olan Yahudi-olmayanlar olduğunda sahip çıktıkları sosyalist değerler bir şey ifade etmiyordu.

[26] Mandel, *A.g.e.*, sayfa 86.

[27] Sabri Ciryis, "Recent Knesset Legislation" (Yakın Zamandaki Knesset Kararları), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Institute for Palestine Studies, Beyrut, Sayı I, No 1, Sonbahar 1971, sayfa 57-8.

Yerleşimcilerin sosyalist değerleri Avrupa kaynaklı sömürgecilik anlayışının reddedilmesini beraberinde getiriyor ve bu haliyle bunu ahlaki açıdan tiksindirici buluyorlardı ama bizzat kendi yaptıkları şey sömürgeci bir zihniyete dayanıyor ve uygulamada niyetleri bu olmasa bile bunun daha kötü bir uygulaması olarak ortaya çıkıyordu. Kasıtlı bir şekilde yerli halkın sömürülmesini öngörmüyordu ama yerlilerin yaşamsallıklarını ve sonuç olarak yaşadıkları ülkeyi, gamsız bir şekilde ellerinden alıyordu. Onların gözünde "İşçilerin uluslararası kardeşliği yalnızca işleri güvence altında olan işçileri" kapsıyor, söz konusu bu ilke "iş bulmak için mücadele etmek zorunda kalan ve ellerindeki istihdam olanaklarına el koyulacağı için çatışmaya girmekten kaçınamayacak olan potansiyel bir proleterya"ya uygulanmıyordu.[28] Böyle bir felsefenin eseri olarak tarım işinde sadece Yahudilerin çalışmasını öngören ve bu anlamda sınırlı bir komünal hayatın sürülmesi sonucunu beraberinde getiren *kibbutizm* doğmuştur. Böyle bir felsefe aynı zamanda Arap işçilerin var olan Yahudi kolonilerinden çıkarılması ve Yahudilerin kendileri için yeterli üretim düzeyini yakaladıkları bir aşamada Arap mallarının boykot edilmesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. Bir Siyonist teorisyen Arap işçileri "acılı cüzzam"[29] olarak niteliyordu.

İkinci *Aliyah*'ın hevesli savunucuları uzun erimde Arapların da İbrani İşçiliği'nden Yahudiler kadar yararlanacağını öne sürüyordu. Şüphe yok ki söz konusu bu grubun kimi üyeleri böylesi olağandışı bir düşünceyi samimi bir şekilde taşıyordu; böyle bir düşüncenin kökleri dönemin Marksist teorisine uzanıyordu. Gelişkin Avrupalı sosyalistler, tarihin en fazla kan döküldüğü sürecinin arifesinde bir ulusun işçilerinin diğer ulustan işçilerin üzerine ateş açmayı reddedeceği için savaşın artık imkânsız hale geldiğini söylüyordu. Siyonist öncüler, kaba ve entelektüel açıdan sıradan olan Marksistler olarak, benzer bir şeyin Filistin için de geçerli olması gerektiğini öne sürüyorlardı. Kendilerine ait proleter yapı ile yerel halkın çıkarları arasında bir çelişki olmadığını ilan ediyorlardı. Onlar gelmeden önce söz konusu bu topraklardaki köylüler ile işçiler yolsuzluğa bulaşmış feodal toprak sahiplerinin başını çektiği bir seçkin tabaka tarafından sömürülüyordu. Marksizmin basite indirgenmiş kaba yorumunu yapan bu kesim, söz konusu işçilerin gayretli Yahudi

[28] Ro'i, *A.g.e.*, sayfa 233.

[29] Menahim Ussishkin, bakınız Uri Avneri, *Israel Without Zionists: A Plea for Peace in the Middle East* (Siyonistlerin Olmadığı Bir İsrail: Ortadoğu için Bir Barış Çağrısı), Macmillan, New York, 1968, sayfa 86.

kardeşleriyle aynı davaya sahip çıkacağından da şüphe duymuyorlardı. Arap işçilerinin "sömürülmediği" bir ortamda "nesnel olarak" Siyonistlere karşı çıkmaları söz konusu olamazdı. İsrailli tarihçi Amos Elon, Yahudi İşçilerinin sorunlara bir çözüm getireceğini öngören bu yaklaşımın derin ve trajik bir ironi anlamına geldiğini ve bu haliyle Yahudi İşçi sınıfının iki halk arasında büyük bir ayrılığın oluşmasına ve çatışma çıkmasına neden olduğunu yazıyordu. Söz konusu bu yaklaşım Yahudileri ekonomik, siyasi, kültürel ve psikolojik anlamda Araplardan ayırıyor, Araplar da intikam duygusuyla benzer bir tavrı geliştiriyordu. İsrail Devleti, kurulduğundan bu yana, bütün Arap dünyasının uyguladığı karantinayı kırmaya çaba harcamaktadır; bu haliyle Arapların bugün uyguladığı abluka, ölçek olarak çok farklı olmakla birlikte, ilk Arap işçinin bir Yahudi çiftliğinden atıldığı güne uzanır.

YAHUDİLER SİLAHLANMAYA BAŞLIYOR

"İstihdamın ele geçirilişi" söz konusu ifadenin ruhuna uygun olarak şiddete başvurulmadan elde edilemezdi. Gerçekten de Saul Tchernichowski gibi Siyonist bir şair, biri olmadan diğerinin de olamayacağını öngörüyordu: "Kutsal olan işi elde etmek için ellerimizi uzatırken, bir elimizle de kılıca sarılacağız. Yahuda'nın savaşçıları, Siyon bayrağı altında birleşin."[30] 1903 yılı geldiğinde daha yaşlı olan göçmenler "Bu Rus Yahudi işçilerinin yanı sıra sadece Yahudilerden oluşan bir işgücü kurma ilkesinin Filistinli Arapların kendilerine karşı düşmanlıklarının önemli bir unsuru" haline gelmeye başladığını fark ettiler.[31] Herzl'ın öngördüğü türden bir silahlanma süreci aşamalı olarak uygulanmaya başladı. Yahudi mülklerinin Yahudiler tarafından korunması düşüncesiyle Arapların yerine Yahudilerin görevlendirilmesini öngörecek şekilde *Haşomer* (Muhafız) adı altında bir örgüt 1907 yılında kuruldu. Pek çok Yahudi gençlik örgütünün o dönemde favorisi olan *Haşomer* ismi söz konusu bu kuruluşların kavgacı doğasını temsil ediyordu. Yeni yerleşimcilerin kendileri için benimsedikleri isimler de böyle bir mantığı yansıtıyordu:

[30] Leonard Victor Snowman, *Tchernichowski and his Poetry* (Tchernichowski ve Şiiri), Hasefer Agency for Literature, Londra, 1929, sayfa 26. Bakınız Aln R. Taylor, *The Zionist Mind, The Origins and Development of Zionist Thought* (Siyonist Akıl, Siyonist Düşüncenin Kökleri ve Gelişimi), Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1974, sayfa 47-80.

[31] Ro'i, *A.g.e.*, sayfa 223.

Yariv (hasım), Oz (güç), Tamir (yüce), Hod (görkem), Barak (yıldırım) veya Tsur (kaya).[32] Bu haliyle yerleşimciler Diaspora günlerindeki aşağılayıcı hayatlarıyla aralarına bir sünger çekmek istiyordu.

Haşomer askeri bir gücün çekirdeğini oluşturdu. 1909 yılında gizli bir savunma örgütü kuruldu. Kurucuları arasında İsrail'in daha sonraki cumhurbaşkanlarından İzak Ben Zvi de yer alıyordu. Örgütün kendi odalarında yapılan ilk toplantısına ilişkin aktardığı izlenimler geleceğe ilişkin kötümser tahminleri içerecekti. "Yerlere halılar açıldı ve az sayıdaki sandık sandalye ve masa işlevini gördü ... odadaki herkes aynı şeyi hissediyordu ... cesaretlerini toplamışlardı ve ulusun bir ağız dolusu lafla kurtarılamayacağını biliyorlardı; keza bir ülke de konuşma yapılarak yeniden kurulamazdı. 'Judea kan ve ateşle yenilgiye uğradı, yine kan ve ateşle ayağa kalkacaktı'".[33] Aynı yıl içinde Tiberya Kaymakamı, katliam olacağı endişesiyle silahlı bir Yahudi muhafız gücünün kurulmasına izin verdi.[34] Söz konusu silahlanma sürecinin öncesinde Sejera kolonisindeki iki genç öncü arasında bir konuşma geçiyordu. Bunlardan biri olan David, bir Yahudi "öz-savunma gücü" kurmak istiyordu. Yahudi gençlerden diğeri olan Şlomo buna karşı çıkıyordu. Şlomo, Vaat Edilen topraklara barış içinde bir hayat sürmek için döndüklerini söylüyordu. Arapları galeyana getirmeleri halinde hiçbir zaman için *şalom* (barış) olamazdı. David ısrar etti. Bu sadece gücün saygınlık kazandığı bir dünyaydı. Şlomo Paris'e gitmek üzere ayrıldı. David (David Bengurion) kaldı.[35]

Araplar da daha sert bir tavır almaya başlamıştı. Yavaş ilerleyen bir süreçti bu. Zira Filistinli liderler ideolojik olarak şiddet kullanımına Siyonistlere kıyasla daha az meyilliydiler. Sultanın tebaası olan bir halka liderlik ettikleri bir ortamda şiddet tabiatlarına aykırıydı. 1890 yılında Filistinli seçkinler, Kudüslü "saygıdeğer" bir grup olarak başlamakta olan mücadelenin ilk resmi girişimi olarak başvurabileceği tek yasal yola başvuruyordu. İstanbul'daki Sultan'ın nezdinde protesto girişiminde bulundular. Osmanlı idaresi altında kalacakları süreden sonra 30 yıl süren İngiliz Manda'sı ve 1948 yılında başlayan ve 25 yıl süren Diaspora hayatı boyunca güçleri aşamalı olarak azalacak olan bu grup geldikleri aşamada içinde bulundukları durumla uyum içinde olan bir içgüdüyle

32 Amos Elon, *The Israelis, Founders and Sons* (İsrailliler, Kurucuları ve Oğulları), Sphere Books, Londra, 1972, sayfa 131.
33 *A.g.e.*, sayfa 124.
34 Mandel, *A.g.e.*, sayfa 93.
35 Robert St John, *Bengurion*, New York, 1959, sayfa 31-2 .

hareket ediyordu. Sultan'ın, bariz bir şekilde Siyonist yanlısı olan bir idareciyi bölgeye yönetici olarak atamasını protesto ettiler. Ertesi yıl başka bir başvuru daha yaptılar; iki talepleri vardı: Yahudi göçünün ve topraklarının satın alınışının durdurulması. Daha sonra 1898 yılında Yusuf Ziya el-Halidi bizzat Siyonistlere başvuru yaptı. Bu türden girişimler fazla bir sonuç getirmeyecekti. Siyonistler sadece dinlermiş gibi görünüyorlardı. Türkler dinledi fakat kesintili olarak. Sultan, Yahudilerin göçüne aralıklarla sınırlama getiriyor ancak Avrupa'dan baskı gelmesi üzerine kısıtlamayı kaldırıyor ya da bölgeye, koyduğu kısıtlamaları ihlal edenleri görmezden gelecek olan rüşvet alma eğilimli görevlileri atıyordu.

Dolayısıyla, aradan zaman geçtikçe Siyonistler yavaş yavaş ama istikrarlı bir şekilde mesafe kat ederken Filistinli seçkinler aşamalı geriliyordu. Filistinli seçkinler halkın gözünde itibarını kaybediyordu ki bu itibar, bir liderliğin ulusal bir mücadeleyi yürütmesi için olması gereken bir şeydir. Yahudi bir gözlemcinin tarif ettiği şekilde nüfuz sahibi ve yetkili daha fazla sayıda insan Tiberya Kaymakamı gibi davranmış olsaydı işler çok farklı olurdu. Söz konusu bu Yahudi gözlemci Aşağı Celile bölgesindeki köylülerin topraklarından uzaklaştırılmasıyla ilgili şunları yazıyordu:

> Arap milliyetçiliği ile ilk o zaman tanıştım. Türk olan Vali Raşit Bey, Tiberya Kasabası'nda kimlerin yaşayacağını fazla önemsemiyordu. Onun gözünde burada Araplar da, Yahudiler de yaşayabilirdi; dolayısıyla kiracıların çıkarılması emrini vermeye hazırdı ama Tiberya Kaymakamı ve bir Arap Dürzi olan Emir Emin Arslan topraklarından çıkarılan Araplara tazminat verilmesi gerektiğini istemek bir yana, daha sonra bana verilen bilgiye göre, yerleşim bölgesinin Araplardan arındırılmasına da karşı çıkıyordu ...[36]

TOPRAKLARINI SATANLAR

Arap seçkinlerin pek azı Tiberya Kaymakamı gibiydi. Arap seçkinleri eleştirenlerin gözünde bunların en büyük suçları bireysel olarak pek çoğunun, vatandaşlar olarak ulusal bir felakete işaret etmesine rağmen, Siyonistlerin toprakları ele geçirme girişimlerinden büyük paralar kazanma eğilimi içinde olmalarıydı. Siyonistlerin aldığı toprakların büyük

[36] Barbour, *A.g.e.*, sayfa 117.

bölümü esas olarak bu topraklarda yaşamayan toprak sahiplerinden geliyordu. Direniş tırmanışa geçerken küçük çiftçiler tarafından bırakılan toprakların oranı 1891 ile 1900 arasında yüzde 42,7 iken, bu oran 1900 ile 1914 yılları arasında yüzde 4,3'ye gerileldi.[37]

Sursock ismi bu hikâyede infial yaratan ve derin iz bırakmış olan bir nitelik taşıyor. Sursock'lar hali vakti yerinde olan insanlar olarak zamanlarının büyük bölümünü Batı Avrupa'da geçiren Levanten bir aileydi. Söz konusu bu aile Filistin'deki en bereketli bazı toprakların da sahibi konumundaydı. Kendilerine yapılan bütün çağrılara rağmen 1891 ve 1920 yılları arasında yapılan alışverişlerin bir eseri olarak bu toprakların tamamını Siyonistlere sattılar. Esdraelon'da Salahaddin'in meşhur kıldığı Haçlı kalesinin bulunduğu Foule bölgesini 1910 yılında sattılar; 1920 yılında ise ellerindeki varlıkları tamamını elden çıkardılar. Söz konusu satış işlemlerinden yirmi iki köyde bulunan sekiz bin köylü de etkilendi.Sursock'lar bütün bu bölgeyi 1872 yılında yolsuzluğa bulaşmış Osmanlı yöneticilerinden sadece 18-20 bin sterline satın almışlardı.[38] Bu topraklar yılda 12 ila 40 bin sterlin gelir üretiyordu. Sonuçta bu toprakları aldıkları fiyatın on katına denk gelen bir paraya sattılar ancak bunu izleyen süreçte ellerindeki bu toprakları çok ucuza sattıkları için şikayet ettiler, durum gerçekten de böyleydi.[39] 8.000 köylünün statüsünün ne olacağı hakkında bir karar alınmıyordu; aralarında kiracıların da bulunduğu bu kesim ki işçiler bu hesaplamaya dâhil değildi, toplam olarak 28.000 sterlinlik bir tazminat aldı. Bu kişi başına üç buçuk sterline gelen bir paraydı. Sursock'ların bu satışı çok ünlüdür ve bu haliyle büyük tepki almıştır ama bunun gibi pek çok satış bulunmaktadır.

Kısa bir süre sonra vatansever protesto sesleri yükselmeye başladı. Hayfa'da yayımlanan *Carmel* adlı bir gazete *zaimlere* ile *efendilere* ve bunların işgüderlerine seslenerek sitem etmekten hiç vazgeçmiyordu.

> Bugün kendi elleriniz ve mühürlerinizle kendi mal varlığınızı harcayıp, kendi saflarınızı seyrekleştirirken başkalarının malına mal katıp, onların saflarını güçlendiriyorsunuz. Bir halkın, çoğu reform isteyen ve ulusun güvenliğinden kendi çaplarında sorumlu olan liderleri olarak Siyonistler'in paralarına teslim olan kişiler hakkında ne düşünmemiz gerekiyor ... o liderler ki "kendi gırtlaklarını düşünüyor ve çevrelerindeki

[37] Abraham Grannott, *The Land System in Palestine* (Filistin'deki Toprak Sistemi), Eyre and Spottiswoode, Londra, 1952, sayfa 280.

[38] *A.g.e.*, sayfa 80.

[39] Chaim Weizmann, *Trial and Error* (Deneme Yanılma), Hamish Hamilton, Londra, 1949, sayfa 457.

tehdide aldırış etmeden kendi kavgalarının hesabını yapıyorlar" ve "Siyonistlerin hizmetine girerek memleketi zarara uğratıyorlar."[40]

SİYONİZM KARŞITLIĞI YAYILIYOR

Filistinli liderler ve diğer herkes nasıl davranmalıydı? Tıpkı Siyonistler gibi elbette. Filistinlilerin Siyonistlerin düşman olduğunu hissetmeleri için aradan uzun bir süre geçmesi gerekmeyecekti. Söz konusu böyle bir hisse en güçlü şekilde sahip olanların, düşmanla savaşmanın en iyi yolunun ondan öğrenmek olduğu sonucuna varmaları da fazla uzun bir süre almayacaktı. Bu fikri yurttaşlarına yaymak için *Carmel* gazetesini kuran Hayfalı Hristiyan Necip Nassar ve diğer kampanyacılar Siyonistlere duydukları hayranlığı gizlemediler. Bu dikkat çeken bir tavır değişikliğiydi, zira Filistinliler 1882'deki ilk *Aliyah*'dan önce Filistin'e gelen ve çoğu mütevazı, dindar ve yoksul olan Yahudileri küçümseme eğilimi içendeydiler. Bunun da ötesinde Filistinliler kendi saflarındaki korkakları Aşkenazi kelimesinin bozulmuş hali olan *isiknag* kelimesini kullanarak aşağılarlardı. Nassar, "Yahudilerin, Herzl ortaya çıkıp da konferansı (Basel) toplamasına kadar geçen iki bin yıl boyunca dağınık bir şekilde yaşadığını; Siyonist Örgütün bütün kollarıyla vücut bulduğunu ve geliştirilen doktrinin bütün ulusa iletildiğini; Filistin'deki en iyi toprakları satın aldıklarını, Yahudilerin tek bir sese sahip olmasını sağladıklarını ve çiftçileri finanse etmek için bankalar kurduklarını" söyledikten sonra "Aynı şeyi biz yaparsak başarıya ulaşırız" diye yazıyordu.[41] Nassar ve diğerlerinin gözünde Yahudiler "hedefleri olan, çalışkan, enerjik insanlardı ... koloni kurdukları köyleri gören herkes, bu ülkenin insanlarının, var olmak için mücadele yürütmek zorunda olduğunu anlayacaktır ... halk Yahudilerle rekabet etmek için ayağa kalkmalıdır ... aksi halde komşularının tutsağı olacaklardır."[42] Ayrıca, Arapların, birçok yoldan Siyonistleri örnek alarak elde edebilecekleri faydaları da sıraladılar. Konferanslar düzenlemek, komünal projeler geliştirmek, köylülere yardım etmek, eğitim, sosyal reform ve genel olarak Siyonislerin beraberlerinde getirdiği

[40] Khairiyah Qasimiyah, Necip Nassar ve *Carmel* Gazetesi, Siyonizm Karşıtları Arasındaki İlk Öncülerden Biri (Arapça) Beyrut aylık, Temmuz 1973, sayfa 111, *Carmel*'den alıntı, 11 Ocak, 22 ve 26 Ağustos 1913.

[41] *A.g.e.*, sayfa 114, *Carmel*'den alıntı, 1 Temmuz 1914.

[42] *A.g.e.*, *al-Muqtabas*'tan (Şam gazetesi) alıntı, 11 Ocak 1911.

çağdaş dünya ile bütünleşmek bu gibi adımlar arasında sayılıyordu. Nassar ve diğerleri bunun da ötesinde, Siyonistlerin yerlerinden ettikleri Arapların yapamadığı bir şeyi yaptıkları ve bu bağlamda "çölü yeşerttikleri" iddiasını da Siyonistlerden önce dile getiriyordu. "Gelin, çaba ve adanma açısından onlarla aynı seviyeye yükselelim ... medeniyetin genel bir kuralı vardır, o da, toprak onun için çalışana aittir."[43]

Başlangıçta köylülerin spontane tepkileri olarak ve siyasi olmayan niteliğiyle beliren Siyonizm karşıtlığı, 1. Dünya Savaşı arefesi itibarıyla Filistin politikasının merkezinde bulunan bir meseleye dönüştü. Köylülerden sonra Yahudi göçüne en büyük tepkiyi, küçük bir sosyal sınıfı oluşturan şehir esnafı ile profesyoneller verdi. Kudüs'teki seçkin tabakanın 1891 yılında Osmanlı Sultanı nezdinde dile getirdiği o ilk protestonun arkasında bu kesimler vardı. Bu kesim, yabancı bir grup insanın giderek güçlenmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ekonomik rekabetin güçleşmesinden korkuyordu, zira söz konusu bu yabancı grup insan büyüdükçe daha saldırgan bir hale geliyordu. Söz konusu bu kesim esas olarak Hristiyanlardan oluşuyordu. Bunun bir sonucu olarak Siyonistler, sürecin ilk başlarında, Hristiyanlara nazaran Müslümanlardan korkmaları için sebeplerin daha az olduğunu düşünme eğilimine giriyordu; "Yahudilere karşı duyulan nefretin tek kaynağı olarak sadece Hristiyanlar Yahudi göçüne karşı seslerini yükseltiyordu."[44] Hristiyanların sergilediği bu muhalefetin güçlenmesinin nedenlerinden biri bir ihtimal tarihe bakışlarıyla ilgiliydi ancak bunun yanında yurttaşları olan Müslümanlara nazaran daha iyi eğitimli olan ve dünyaya daha açık olan Hıristiyanlar, Avrupa'da Yahudilere bakışın tipik esintilerinden daha fazla etkilenmiş olmalıydı. İkinci sınıf vatandaşlar olan Levantenler, Müslüman çoğunluğun maruz kaldığı bozgunlarından bir dönem tatmin olmuştur ancak söz konusu bu durum bütünüyle ortadan kalkmamış olmakla birlikte "Siyonist tehlike"nin büyüklüğü karşısında bir Müslüman-Hristiyan dayanışması görülmektedir ve bu dayanışma Filistin meselesinin başlıca unsurlarından biri olagelmiştir. Tüccarlar ve profesyonellerin yanı sıra çoğu Hristiyan olan entelektüel seçkinler de Avrupalı Siyonistlerin planları hakkında Arapların duyması istenmeyen kimi açıklamalarını duymazdan gelemeyecekti. Filistinli yayıncılar, 1908 yılında Abdülhamit'in tahttan indirilmesinin yol açtığı

[43] *A.g.e.*, al-Muqattam'*dan* (Kahire gazetesi) alıntı, 1 Mayıs 1914 ve *Carmel*, 5 Mayıs 1914.
[44] Ro'i, *A.g.e.*, sayfa 225.

göreceli yeni özgür ortamı fırsat bildiler. Necip Nassar, daha sonra *Siyonizm: Tarihi, Hedefleri ve Önemi* başlığı altında kitaplaştırılacak bir yazı dizisini *Carmel*'de yayınladı. Söz konusu bu eser iptidai bir nitelik taşıyordu zira Nassar'ın bir İngiliz arkadaşından edindiği Yahudi Ansiklopedisi'nin bir kısmından akıllıca yapılmış taraflı bir tercümeden ibaretti. Böyle olmakla birlikte bu türden Arapça'da yayınlanmış olan ilk eserdi. *Carmel*'den sonra Siyonizm karşıtlığına Beyrut ve Şam'daki daha etkili gazeteler de soyundu. Arap liderlerden bu konudaki görüşlerini açıklamaları isteniyordu. Yahudilerin kötü bir şekilde resmedildiği karikatürler haftalık dergi ve gazetelerde çıkmaya başladı. *Carmel* abonelerinden gelen paralar Hayfa'daki okul kütüphanelerine bağışlanıyordu. Çeşitli Filistin kentlerinin yanı sıra İstanbul, Kahire ve Beyrut'ta Siyonizm karşıtı örgütler boy göstermeye başlamıştı. Yafa'daki "Vatan Partisi" adındaki siyasi oluşum varlık nedeni olarak Siyonizm karşıtlığını seçiyordu. Osmanlı meclisi için yapılan seçimlerde Siyonizm karşıtlığı, adaylara oy getiren bir koz olarak belirdi. Bütün bunlar yaşanırken köylülerin hayatları altüst oluyordu ve gelişmelerin uzağında olan Necip Nassar gibi isimler köylüleri dolduruşa getirmekten geri kalmıyordu. Nassar, Hayfa limanında Yahudi göçmenlere uygulanan kısıtlayıcı düzenlemelerin hakkıyla yerine getirildiğini denetlemek üzere yasadışı olarak faaliyet gösteren bir örgüt kurdu. Siyonist temsilciler resmi toplantılarına giderken taciz edilecekti; söz konusu bu kişiler sopa ve tabancalarla silahlanmak zorunda kaldı. Albert Antebi'nin söylediği kadarıyla, takvimler 1913 yılını gösterdiğinde Siyonizm'den yana açık bir tavır alarak siyasi konumundan taviz verme cesaretine gösterecek tek bir Kudüslü seçkin bile bulunamayacaktı.[45]

ARAPLARLA SİYONİSTLERİ YAKINLAŞTIRMA YOLUNDA BAŞARISIZ GİRİŞİMLER

Filistinlilerin temel bir tercih yapmak zorunda kaldıkları giderek ortaya çıkıyordu: Ya Siyonistlerle bir orta yolu bulup belli bazı tavizlerin karşılığında onları belli bazı hedeflerine sınırlama getirme zorunda bırakacak ya da canlarını dişlerine takarak onlarla savaşacaklardı.

[45] Neville Mandel, "Attempts at an Arab-Zionist Entente: 1913-1914" (Arap-Siyonist Anlaşması İçin Bir Girişim, 1913/1914), *Middle Eastern Studies*, Londra, Sayı 1, No 3, Nisan 1965, sayfa 263.

Liderlerin tehdidi etkisiz kılma konusunda bir beceri ve hatta niyet bile sergilemediği her olayda insanlar bu işi kendi bildikleri yöntemlerle yapmak zorunda kalıyordu. Kırsal kesimin ilk çırpınışları körpe ve popüler nitelikli bir şiddetin habercisiydi. Raşit Rida 1914 yılında dönemin önde gelen Müslüman düşün adamı olarak Arapların yapması gerektiği tercihi şöyle formüle ediyordu:

> Yerel halk olarak Arapların liderlerine iki şey arasında tercih yapma sorumluluğu düşüyor. Ya Siyonistlerle, iki tarafın çıkarları arasındaki farklılıkların giderileceği bir anlaşmaya varmak zorundalar ... ya da Siyonistlere bütün alanlarda kaşı çıkmak üzere bütün güçlerini toplamalılar; bu yolda ilk olarak gruplaşmaya gidilmeli ve şirketler kurulmalı ve Siyonistlere silahla karşılık vermek için silahlı çeteler oluşturulmalı. Kimi (Araplar) aslında ilk adımın silahlanmak olması gerektiğini çünkü tek yolun (bir Arap atasözünde söylendiği gibi) yaraya tuz basmaktan geçtiğini söylüyorlar.[46]

1913 ve 1914 yıllarında Filistinliler Yahudilerle bir orta yolu bulmaya çalıştılar, ne var ki bu girişimin Filistinlileri temsil ettiğini söylemek abartıya kaçmak anlamına gelecektir zira söz konusu bu girişim, artık dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı Arap vilayetleri için özerklik veya bağımsızlık isteyen ve yeni yeni palazlanmakta olan Suriye'deki Arap Milliyetçi partilerinden geliyordu. Ademi Merkeziyetçi Parti, *El Fetih* ve *El Ahd*, üye sayısı açısından önemli bir büyüklüğe sahip değildi; bir tahmine göre hepsinin toplam üye sayısı 96 ile 126 arasında değişiyor ve bunlar arasında Filistinlilerin sayısı sadece 12 ile 26 arasındaki bir büyüklüğü buluyordu.[47] Çoğu genç, Batı kültüründen etkilenmiş vatanseverler olarak Siyonistlerin Arap ekonomisine getireceği sermaye, uzmanlık ve teçhizattan yararlanma konusunda istekliydi; çoğu Filistinli olmayan bu grup Siyonizmin uygulamada ne anlama geldiği konusunda doğrudan bir tecrübeye sahip değildi. Siyonizmin ne kadar ben-merkezci olduğunun farkında değillerdi. Ademi Merkeziyetçi Parti'nin kurucu üyelerinden Reşit Rıza Siyonistlerin siyasi emellerinden vazgeçmelerinin sağlandığı bir ortamda Arapların onlarla bir anlaşmaya varması gerektiğini düşünüyordu. Söz konusu parti, Kahire komitesinin devreye girdiği bir sürecin ürünü olarak 1913 yılında İstanbul'daki Siyonist temsilci ile sözlü bir anlaşmaya vardı. Sözlü anlaşmanın yazılı halinde "Suriye ve Filistin'e Yahudi göçüne ilke olarak sıcak bakan Kahire

[46] *A.g.e.*, sayfa 256, *al-Manar* gazetesinden alıntı, Sayı 27, 1914, sayfa 320.
[47] *A.g.e.*, sayfa 340.

Komitesi, Arap ve Yahudi dünyaları arasında bir yakınlaşma olması ve Arap basını ile sözlü yollardan Yahudi göçü konusunda Arap dünyasında var olan önyargıları sona erdirmek için çaba harcama sorumluluğunu üzerine almayı kabul etmektedir; söz konusu bu önyargılar bir Arap-Yahudi yakınlaşmasını önlemektedir."[48] Söz konusu bu *sözlü anlaşmayı tam bir anlaşma i*zledi. 1913 yılının Temmuz ayında Paris'te yapılan ilk Arap Kongresi, böyle bir Yahudi göçünün Suriye'ye ekonomik açıdan fayda getirebileceğini ilan ederek göçe yeşil ışık yaktı.

Sonuç olarak herhangi bir nihai anlaşma hiçbir zaman imzalanmadı. Aslına bakılırsa böyle bir anlaşmaya varılmasını Yahudiler istemediler. Böyle bir anlaşma belki kısa vadede taktik bazı avantajlar getirecekti ama öte yandan büyük stratejik dezavantajları da bünyesinde barındırıyordu. Böyle bir anlaşma uyarınca Yahudilerin niyetlerini açık şekilde ilan etmeleri, Filistin'de neyi istediklerini açık bir şekilde belirtmeleri gerekecekti. 1914 yılında Filistinliler Ademi Merkeziyetçi Parti'nin himayesinde Yahudilerle bir orta yol bulma konusunda daha yüksek bir temsil gücüne sahip bir girişimde bulunduklarında Yahudiler böyle bir ikilem içinde kalıyordu. Lübnan'ın Brummana kentinde Siyonist temsilcilerle yapılması öngörülen toplantı için Arap tarafı gündemle ilgili olarak şöyle bir öneriyi ortaya atıyordu: "Siyonistler, mümkün olduğunca belgelere dayanarak, Siyonizmin amaçları ve yöntemleri ile Filistin topraklarına yerleşme konusundaki gerçek niyetlerine açıklık getirmelidir."[49] Siyonistler böyle bir gündemi kabul etmeye yanaşmayacaktı zira köktenci Siyonist doktrin uyarınca amaçlarına bir sınırlama getirmek söz konusu olamazdı. Araplar göç ve toprak alımları konusunda güvence istiyordu. Siyonistler ise tam da bu konularda en ufak bir tavizi verecek durumda olmadıklarını çok iyi biliyorlardı. Siyonistler süreci sürüncemeye bıraktılar. Bu haliyle niyetlerini hiçbir zaman için açıkça söylemeyeceklerdi. 1. Dünya Savaşı patlak verdi. Böyle bir toplantı yapılması artık imkânsızdı.

Bu, Filistinliler açısından tarihi önemdeki bir fırsatın kaçırılması anlamına geliyordu. Siyonistlerin bir anlaşmaya varılma konusundaki ilgisizlikleri ne kadar bariz olursa olsun Filistinliler böyle bir anlaşmanın tek yol olduğunu inkâr edilemeyecek bir şekilde ortaya koyarak ve Siyonistlere meydan okuyarak her zaman için ahlaki ve siyasi açıdan

[48] *A.g.e.*, sayfa 246.
[49] *A.g.e.*, sayfa 260.

avantaj elde edegelmiştir. Elbette büyük olaylar Filistinlilerin elinden böyle bir fırsatı almamış olsaydı bile Filistinliler buna zaten hiçbir zaman kalkışmayabilirlerdi zira bir anlaşma fikri bizzat kendi saflarında büyük bir direnişle karşılanıyordu. "Siyonist tehlike"nin henüz küçük çapta olduğu ilk günlerde bile yerleşimcilerin hak ve yükümlülüklerinin açık bir şekilde sınırlandırılması karşılığında Arapların vermek zorunda kalacakları tavizler büyük bir geri adım anlamına gelecekti.

Bunun da ötesinde Ademi Merkeziyetçiler Siyonistlerle sözlü bir anlaşmaya vardıklarında Nassar gibi yayıncıların ağır eleştirileri ile karşılaştılar. Nassar ve diğerleri milliyetçi duyguların kalesi konumundaki Nablus'ta başka bir kongrenin toplanmasını ve Siyonistlere karşı daha katı bir tutum takınılmasını önerdiler. Ertesi sene Lübnan'daki Filistin-Siyonist toplantısı yeniden gündeme geldiğinde toplantının yapılmasından yana olan Ademi Merkeziyetçiler Nassar ve onun gibi dört iyi tanınmış Siyonizm karşıtını on kişilik Arap heyetine dâhil etmek zorunda kaldı. Bunu izleyen süreçte Ademi Merkeziyetçiler de Siyonistler ile anlaşma konusunda farklı düşünmeye başladı. Hakkı Bey el-Azim Siyonistlerle anlaşma yapılması konusunda ısrarcı olan arkadaşlarıyla ilgili olarak bir arkadaşına gönderdiği bir mektupta şunları söyleyecekti:

> Sevgili kardeşim bu insanların hedeflerine ulaşma yolunda hızla ilerlediklerini anla ... Olup bitenlere müdâhil olmazsak Siyonistler [Filistin'de] amaçlarına birkaç yıl içinde ulaşarak bir Yahudi devleti kuracaklar ... ancak tehdit ve baskı yoluyla ki son olarak bu yöntemlere baş vurmalıyız; Arap nüfusunu Yahudilerin çiftliklerini imha etmeye ve kolonilerini yakmaya yönlendirmeliyiz; ayrıca bu projeleri imha etmek için çeteler kurmalıyız. Belki o zaman canlarını kurtarmak için bu topraklardan ayrılabilirler.[50]

Hakkı Bey, anlaşmanın mümkün olmadığı bir ortamda tek çarenin "yaraya tuz basmak" olduğu sonucuna varıyor ki bu şiddet anlamına geliyordu.

YAHUDİ SAVAŞÇILAR

Siyonistler ise artık uzlaşmaya ihtiyaç duyulmadığına kanaat getirdiler. Bu haliyle Herzl'ın öngördüğü gibi Avrupa'daki savaştan

[50] *A.g.e.*, sayfa 265; *Journal de Beyrouth*'tan çeviri 413, 1 Eylül 1915.

yararlanabilirlerdi. Savaş, Filistin'de ve dışındaki topraklar açısından baş döndürücü fırsatları ortaya çıkarıyordu. Savaşın ilk başlarında Joseph Trumpeldor ve Vladimir Jabotinsky adında iki genç, Gelibolu'daki İngiliz güçlerinin yanında savaşan, Yahudilerin oluşturduğu silahlı Sion Katır Birliği'ni kurdular. Bir başka Yahudi genç olan Aaron Aaronsohn da *Nili* (*Netzakh Israel Lo Yeşaker* –Ebedi Yahudi Yenilemez) olarak anılan bir casusluk şebekesini kurarak İngiliz istihbaratıyla işbirliği yaptı.

Savaşın sonlarına yaklaşılırken Jabotinsky toplamda beş bin kişilik bir gücü oluşturacak şekilde İngilizlerin yanında kendi bayraklarının altında savaşan "Yahudi Lejyonu"nu kurmayı başardı; söz konusu bu birlik dört tugaydan oluşan Kraliyet Hafif Piyade Birlikleri'ydi. Söz konusu bu üç adam tanınmış militanlardı. Çar'ın ordusunda görevli tek Yahudi subay olduğu söylenen Trumpeldor'un ideal bir Siyonist'in nasıl olması gerektiği konusundaki şu sözleri sarf ettiği söylenir:

> Her şeyi yapmaya hazır olan adamlara ihtiyacımız var ... kendisine ait çıkarları ve alışkanlıkları olmayan yeni bir nesil yetiştirmeliyiz ... Demirden parçalar, esnek fakat demirden. Ulusal makinenin ihtiyaç duyduğu şekle sokulabilecek olan metaller gibi. Tekerleğe mi ihtiyaç var? O zaman bir tekerleğim. Bir tırnak ya da uçan bir tekerleğe ihtiyaç varsa, yanınıza beni alın! Toprak mı kazılacak? Ben kazarım. Ateş mi açılsın, asker mi olunsun? ... O zaman ben bir askerim ... Hizmet etmek için her şekle girmeye hazırım.

Trumpeldor'un gözünde Araplara karşı savaşmak Yahudilerin Yahudi olmayanlar (Gentile) hakkındaki algısını yerle bir etmiştir.

> Keşke Gogollar, Dostoyevskiler ve diğer Rus yazarlar bu cesur, kararlı gençleri görmüş olsaydı; o zaman Yahudileri farklı bir şekilde resmederlerdi ... kırk cesur genç, bir dolu kızgın Arap savaşçıya kafa tutuyor.[51]

Trumpeldor, *Yişuv* ve her yerdeki Siyonistleri ilk kahramanlık hikâyesiyle donatıyordu. Arap militanlarla Celile'de çıkan çatışmada kendisi can verdi. Elbette, bu şekilde ölen ilk Yahudi o değildi. Böyle olmakla ulusal efsanelere esin kaynağı olan bir karakter olarak öne çıktı ve bu haliyle kör bir adanma ve tavizsiz bir kahramanlıkla geçen ömrünü şu meşhur son sözlerle özetleyecekti: "Vatan için ölmek güzel bir şey." Kimileri ise söz konusu bu yavan son sözün Trumpeldor'a bir jest olarak sunulduğunu ve aslında son sözlerinin Rusça ağır bir sinkaf olduğunu söyler.[52]

[51] Elon, *A.g.e.*, sayfa 143.
[52] *A.g.e.*, sayfa 143.

Aaron Aaronsohn ise Araplar konusunda daha kendine özgü bir yaklaşım geliştirmiştir[53] ve birlikte yaşadığı kardeşi Alexander'ın şu görüşünü paylaştığına da şüphe yoktur: "Arap dediğin kurnazdır ve sadece kaba güçten anlar. Mümkün olan herkese bu şekilde davranır ve üstlerinden de kendisine böyle davranmalarını bekler."[54]

Jabotinsky ise, biyografisini kaleme alan yazarın ifadesiyle "gerçekçi" ve katı biriydi: Filistin'de bir Yahudi çoğunluğu, bu topraklarda çoğunluğu elinde bulunduran Arap çoğunluğun *isteklerine karşı gelinerek* sağlanacaktır; Yahudi silahlı güçlerinin oluşturacağı bir "demirden duvar" çoğunluk sağlama sürecini koruma altına almak zorunda kalacaktır."[55] Kurduğu Yahudi Lejyonu, Filistin'in İngilizler tarafından istila edilmesi ardından bu toprakları işgal etme amacını taşıdığını açık bir şekilde ilan ediyordu ve kurucularının gözünde gelecekte kurulacak Yahudi devletinin askeri yapısının belkemiğini oluşturacaktı. Dönemin bir tarihçisi lejyonerlerin son derece kibirli olduklarından ve bu gücün kimi Siyonist liderleri nasıl da bir sarhoşluğa sürüklediğinden söz edecekti. Söz konusu bu liderlerden biri "Filistinli Arapların yüzyıllarca önce Filistin'e geldikleri eski yurtlarına gönderilmesini öngören fantastik bir fikir" ortaya atıyordu.[56]

Gerçekten de fantastik bir görüntü veriyordu ve en azından resmi düzeyde kınanıyordu. Dönemin en etkili Siyonist ismi olan Chaim Weizmann, Jabotinsky'yi küçük düşürecek şekilde ondan "bizim D'annunzio" diye bahsediyordu.[57] Gerçekten de gelinen aşamada Weizmann, mücadelenin belkemiğini, gelinen aşamada, diplomasinin oluşturması gerektiğine inanıyordu; mücadelenin başarılı olup olmayacağını dünya güçleri nezdinde yapılan girişimler belirleyecekti. Bu haliyle, Filistin'de yaşananlar değil ama Avrupa'da yaşanan felaket Siyonistlere gerçek bir fırsat sunuyordu; yetenekli bir diplomat olan Weizmann bu fırsatı çok iyi değerlendirdi. Herzl, yirmi yıl kadar önce Avrupa başkentlerini dolaşıp Weizmann'ın o günlerde ihtiyaç duyduğu türden bir açılımın peşine düşmüş ancak başarısız olmuştu. Weizmann

53 Yitzhak Tabenkin, *Chemins et Detours de la Renaissance Juive*, Paris, 1948, sayfa 120-3.

54 Alexander Aaronsohn, *With the Turks in Palestine* (Filistin'de Türklerle), Constable, Londra, 1917, sayfa 25.

55 Joseph Schechtman, *Fighter and Prophet, The Vladimir Jabotinsky Story* (Savaşçı ve Peygamber, Vladimir Jabotinsky'in hikâyesi), Thomas Yoseloff, New York, 1961, sayfa 324.

56 Abraham Revusky, *Jews in Palestine* (Filistin'deki Yahudiler), P. S. King, Londra, 1935, sayfa 286 ve 317-18.

57 Elon, *A.g.e.*, sayfa 163.

son derece başarılı ikna çabalarının bir sonucu olarak savaş dönemi İngiliz liderliğinin Balfour Deklarasyonu'nu yayınlamasını sağladı. Bu meşhur belge, 1917 yılından itibaren, Siyonizmi dönemin baskın güçlerinin emperyal tasarımlarının bir unsuru haline getiriyordu; Siyonizmin önü bir gece içinde açılmıştı; Araplar ile bir anlaşmaya varmak artık tamamıyla gereksizdi.

BALFOUR DEKLARASYONU

Balfour Deklarasyonu Ortadoğu'nun modern tarihine şekil veren kilit önemdeki iki belgeden biriydi. Diğer belge de 1916 tarihli Sykes-Picot Anlaşması'ydı. Söz konusu bu gizli anlaşma İngiltere, Fransa ve Çarlık Rusyası'nın aralarında vardıkları uzlaşmanın bir parçası olarak savaş sonrası dönemde Ortadoğu'daki çıkarlarını tanımladıkları bir belgeydi. İngiltere Bakanlar Kurulu üyelerinden Sir Mark Sykes ile tam yetkiyle donatılan Fransız temsilci olarak M. Georges Picot, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sonrasında İngiltere ve Fransa'nın Arap vilayetlerini aralarında paylaşmak konusunda anlaşmaya varmışlardı.

Buna göre, bir ironinin eseri olarak, bugün Suudi Arabistan ve Yemen olan ve o dönemde Arap topraklarının en geri kalmış kısmını oluşturan bölgenin bağımsızlığına izin verilirken daha gelişkin ve olgun olan kesim, "doğrudan ya da dolaylı" olarak, yabancıların himayesi altına girecekti. Fransa, Lübnan ve Suriye'yi, İngiltere ise Irak ve Mavera-i Ürdün'ü alacaktı. Filistin, gelecekteki yapısı daha sonra kesinleştirilmek üzere bir tür "uluslararası yönetim" altında olacaktı. Rusya'daki devrimle işbaşına gelen Bolşevikler tarafından ifşa edildikten sonra belki de en çok İngiltere'yi zor durumda bırakan anlaşma, İngiltere'nin Araplara verdiği sözleri tutmayacağını gözler önüne seriyordu. İngiltere, Arapların müttefik ülkelerin yürüttüğü savaşa destek vermelerinin bir karşılığı olarak Arap Yarımadası ile Filistin, Mavera-i Ürdün, Suriye ve Irak'taki Arapların bağımsızlığını "tanıyıp, destekleyeceğini" vaat etmişti.

Balfour Deklarasyonu, Sykes-Picot Anlaşması'ndan doğdu ancak her zaman için daha büyük bir ağırlığı oldu. Gerçekten de tarihin akışını son derece keyfi bir şekilde değiştirmek anlamında Balfour Deklarasyonu'nun bir benzerine rastlamak zordur. Arap-İsrail çekişmesi çağdaş

anlaşmazlıklar arasında nükleer sonu beraberinde getirme kapasitesine sahip en tehlikeli anlaşmazlık olarak öne çıkıyor. Gerçekten de böyle bir felaket yaşanırsa hayatta kalan tarihçiler her şeyin İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un, Lord Rothchild'a yazdığı ve ilk bakışta kısa ve masum gibi görünen 2 Kasım 1917 tarihli 117 kelimelik bir mektupla başladığını kayıtlara geçireceklerdir. Söz konusu bu tarihçiler bir ihtimal tarihçi olmanın kendilerine verdiği bir hakkı kullanarak, bir zamanlar yerkürenin karanlık bir köşesi olarak, aslında büyük bir felakette rolü olmayacak gibi duran ve fakat gerçekte keskin bir sembolizmin egemen olduğu Filistin'deki çıplak tepelerin mahşer yerinin merkezi olduğunu söyleyeceklerdir. Söz konusu mektup bu topraklarla ilgilidir:

> Sevgili Lord Rothchild,
>
> Bakanlar Kurulu'na iletilen ve kabul edilen Yahudi Siyonist arzularına karşı hissedilen sempatiyi ifade edecek şekilde hazırlanan deklarasyonu Majestelerinin Hükümeti adına dikkatinize sunmaktan mutluluk duyuyorum:
>
> "Majestelerinin hükümeti Filistin'de Yahudiler için bir ulusal bir yurt kurulmasını uygun karşılamaktadır ve bu hedefin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak için elinden geleni yapacaktır; Filistin'deki mevcut Yahudi olmayan toplumların medeni ve dini haklarına veya başka ülkelerde yaşayan Yahudilerin sahip oldukları hak ve politik statülerine zarar verecek hiçbir şeyin yapılmayacağı açıkça anlaşılmalıdır."
>
> Bu deklarasyonu Siyonist Federasyonu'nun bilgisine sunmanızdan memnuniyet duyacağım.
>
> Saygılarımla,
>
> Arthur Balfour

Söz konusu mektup ilk bakışta Majestelerinin Hükümetinin iyi niyeti ve bilgeliğinden kaynaklanan tek başına İngiltere'nin bir girişimiymiş gibi görünüyor. Siyonistlerin Balfour'u Yahudi halkına en büyük hizmetlerden birini yerine getirmiş bir kişi olarak hatırlamaları için haklı gerekçeleri vardır. Böyle olmakla birlikte söz konusu açılımın uzaklardaki topraklarda yaşayan Yahudilere karşı beslenen sevgiden kaynaklandığını söylemek çok zordur. İngiltere 19. yüzyılın son yıllarında Doğu Avrupa'dan gelen Yahudilerin akınına uğramıştı. Londra sokakları Yahudi karşıtı gösteri ve şiddet olaylarına sahne oluyordu. Yahudi göçünü sınırlandırmak için bir Yabancılar Yasası kabul edildi. Söz konusu yasayı, o dönem Başbakan

olan Balfour açıkça desteklemiş ve bu nedenle Siyonistlerin "açıkça Yahudi karşıtı olduğu" suçlamalarıyla karşılaşmıştı:

> Ne kadar vatansever, yetenekli ve çalışkan olurlarsa olsunlar ve bu ülkenin toplumsal hayatına ne kadar dâhil olurlarsa olsunlar, varoluşlarının bir eseri olarak ayrı bir grubu oluşturan ve sadece ülkedeki vatandaşların sahip olduğu dinden farklı bir dine sahip olmak değil ama kendi aralarında evlenen bir grubun var olduğu bir ortamda, işlerin, bir ülkenin medeniyetinin çıkarına olmayacağı bir durumun hayal edilmesi hiç de zor olmayacaktır.[58]

Söz konusu mektup Balfour'un imzasını taşıyor, ama gerçekte böyle bir deklarasyonun yayınlanmasını sağlayan ve metnin çerçevesini çizen taraf büyük ölçüde Siyonistlerden başkası değildi. Bildirge Siyonist diplomasinin en güzel çiçeği olarak kabul edilmelidir. Bildirge bu haliyle kesin hatları belirgin olmayan bir nitelik taşımaktadır. Az sayıdaki kelimeden oluşan bu mektubun ortaya çıkışını ve önemini yansıtabilmek için bütün olarak bir bölümün bu konuya ayrılması gerekmektedir. Gerçekten de başka yazarlar söz konusu bildirgenin arkasında yatan hikâyeyi aktarmak için sayfalar dolusu bölümler ayırmıştır. Diğerlerinin yaptığı araştırmalara dayanarak burada şunu söylemek yeterli olacaktır: Bildirgeyi şekillendiren Siyonistler, bildirgenin içeriğinde bir Yahudi devletinin kurulması fikrinin var olduğu sonucunu çıkarıyor ve "Filistin'de Yahudi olmayan toplulukların" haklarını kollar gibi görünmek için "medeni", "dini" ve "siyasi" kelimelerini ustaca kullanarak, aslında, bu hakları geri almanın meşru zemini hazırlamış oluyordu.[59]

Elde ettikleri bu zafer nedeniyle Siyonistlerin maskeleri bütünüyle düşmeyecekti. Maskelerinin tamamıyla düşmesi için daha zaman vardı. Dostları ve düşmanları Siyonistlerin bir devlet kurmak istediğini düşünüyordu ancak Siyonistler bunu inkâr etmeye devam etti. Weizmann kendisinden daha ileri düzeyde Siyonist olanları uyararak "Filistin'in Arapların meşru haklarının ihlal edilmediği bir ortamda kurulması gerektiğini, bu anlamda kıllarına bile dokunulmaması gerektiğini" söylüyordu.[60] Weizmann, "hedeflerinin Filistin vilayetinde siyasi üstünlüğü ele geçirmek veya kimseyi malından mülkünden etmek gibi

---

58 Bakınız Oskar K. Rabinowicz *Winston Churchill on Jewish Problems* (Winston Churchill'in Yahudi Sorunları Hakkında Söyledikleri), Thomas Yoseloff, New York, 1960, sayfa 167.

59 Bakınız J. M. N. Jeffreys, *Palestine: the Reality* (Filistin: Gerçekler), Longmans, Green and Co., Londra, 1939, İkinci Bölüm.

60 14. Siyonist Kongresi'ne Hitaben Yapılan Konuşma, Viyana, 1925.

bir niyetleri olmadığı"[61] yolunda Araplara güvence vermek için Filistin'e gitti. Böyle olmakla birlikte Weizmann, yerli halka güvence vermek üzere Filistin'deyken Araplar hakkında gerçekten neler düşündüğünü Balfour ile yazışmalarında ortaya koyuyordu:

> Yüzeysel bir akla ve zekaya sahip olan Araplar sadece güç ve başarıya taparlar ... Arapların ihanete yatkın doğalarının farkında olan İngiliz yetkililer Arapların şikayet edecekleri bir durumun ortaya çıkmaması için her an dikkatli olmak zorundadır, aksi halde ordu arkadan bıçaklanabilir. Arap, böyle bir durumdan en çok yararı sağlamak için fırsat kollar. Elinden geldiğince bağırır ve şantaj yapar. İlk çığlığı, siz, Deklarasyonu açıkladığınız zaman duyduk. Deklarasyon pek çok açıdan yanlış yorumlandı ve ters bir algı oluşturuldu. İngilizlerin zavallı Arapları General Allenby'nin ordusunun peşinden giden ve herkesi topraklarından çıkarmak üzere akbabalar gibi üşüşmeye hazırlanan zengin Yahudilere teslim edeceğini söylediler.[62]

Weizmann kamuoyuna yönelik açıklamalarında bile gerçek umutlarını bütünüyle gizleme yoluna gitmiyordu ve belagati son derece güçlü bir kişi olarak bazen kendi söylediklerini bile unutuyordu. Böyle bir durum Deklarasyondan iki yıl sonra Weizmann'ın Londra'daki bir gruba seslenişi sırasında yaşanıyordu:

> Yahudi devletinin kurulması konusunda Tanrı'ya güveniyorum ancak böyle bir devlet siyasi açıklamalarla değil ama Yahudi halkının dökeceği ter ve kan ile kurulacaktır ... [Balfour Deklarasyonu] Filistin'in kapılarını açan bir altın anahtardır ve elden gelen her şeyinizi ülkeniz için yapma fırsatını sunmaktadır ... Bizden dileklerimizi açık bir şekilde ifade etmemiz istendi. Biz de Filistin'de belli siyasi, ekonomik ve idari koşulları yaratmayı istediğimizi, ülkenin gelişmeye devam ettiği bir süreçte daha fazla sayıda insanın buralara göç etmesini sağlamayı amaçladığımızı ve bu sayede nihai aşamada nasıl İngiltere İngilizlerin ya da Amerika Amerikalıların ise Filistin'in de Yahudilerin olacağı bir toplum oluşturma niyetini taşıdığımızı söyledik ... Yahudilerin Filistin'deki topraklarının sınırının yine Yahudilerin Filistin'i almak için sahip olduğu enerji kadar geniş olmasını umut ediyorum.[63]

Siyonist tarihçilerin Weizmann'a kıyasla daha sıkı ağızlı olduğu anlaşılıyor. Weizmann'ın gerçek niyetini gözler önüne seren bu sözler, yer aldıkları kitabın daha sonraki baskılarından çıkarılmıştır.

61 Halidi, *A.g.e.*

62 Doreen Ingrams, *Palestine Papers 1917-1922, Seeds of Conflict* (Filistin Belgeleri 1917-1922, Çatışmanın Tohumları), John Murray, Londra, 1972, sayfa 31.

63 *Chaim Weizmann: Excerpts from his Historic Statements, Writings and Addresses* (Chaim Weizmann: Tarihi Açıklamaları, Yazıları ve Hitaplarından Alıntılar) Filistin için Yahudi Ajansı, New York, 1952, sayfa 48.

İşin mekanizması açısından ise Weizmann'ın ortaya attığı iki kavram, ortaya atılmalarından itibaren Siyonist politikaların temelini oluşturacaktı. Bunların ilki boş çerçeve kavramıydı. Weizmann bu konuya otobiyografisinde değiniyor ve "Balfour Deklarasyonu bir çerçeveden başka bir şey değildir, içinin çabalarımızla doldurulması gerekiyor. Sahip olacağı anlam bizim yükleyeceğimiz anlam olacaktır, ne azı ne da daha fazlası. Çabalarımızın bu çerçeveye yüklediği anlam, yavaş, maliyetli ve emek gerektiren bir sürecin sonunda devlet olmayı hak ettiğimiz veya bir devlete sahip olduğumuz noktada ifadesini bulacaktır."[64] Weizmann'ın ortaya attığı ikinci kavram ise sürecin aşamalar halinde ilerleyeceğini öngörüyordu. Weizmann, Balfour Deklarasyonu'nin yayınlanmasından birkaç ay önce İngiliz Siyonist Birliği'ne yaptığı bir konuşmada söz konusu bu "aşama" kavramının niteliğini açıklarken gerçek niyetlerini gizleme konusundaki tedbiri elden bırakıyordu:

> Devletler yavaş, aşamalı, sistematik ve sabırlı bir şekilde kurulmalıdır. Dolayısıyla Yahudi Uluslar Topluluğu'nu kurmak nihai hedefimiz olsa bile ... böyle bir hedefe ulaşma yolunda bazı ara dönemlerden geçmemiz gerekecektir. Söz konusu bu geçiş aşamalarından biri ki bu aşamanın savaşın sonucunda geleceğini umut ediyorum, Filistin'in güçlü ve adil nitelikli bir devlet olarak İngiltere tarafından koruma altına alınacak olmasıdır. Yahudiler böyle bir gücün koruyucu kanatları altında gelişebilecektir. Bu sayede Siyonist yapıyı hayata geçirme yolunda idari yapıyı kurabileceğiz.[65]

Siyonistler Filistin'de ne yaparlarsa yapsınlar Arapların giderek artan muhalefetiyle karşılaşacaklar ve attıkları adımlar Balfour Deklarasyonu'nun ihlali anlamına gelecekti zira Bildirge, düzgün bir şekilde yorumlanması halinde, Arapların haklarının güvence altına alınması gerektiğine vurgu yapıyordu. Böyle olmakla birlikte Siyonistler, hedefleri yolunda ilerlerken güçlü ve adil İngiltere'nin yanlarında olacağını düşünürken aslında hiç de haksız değillerdi. Nitekim, Siyonistler açısından bizzat Balfour'un meşhur Deklarasyon'a atfettiği özden daha anlamlı ne olabilirdi ki?

İngiltere başbakanı, Balfour'un da bulunduğu bir ortamda, Weizmann'a güvence vermiş ve Dekalarasyon'da geçen "ulusal yurt"

---

[64] Weizmann, *A.g.e.*, sayfa 302.

[65] *Palestine, A Study of Jewish, Arab and British Policies* (Filistin, Yahudi, Arap ve İngiliz Politikaları Üzerine Bir Çalışma), ESCO Siyonist Enstitüsü, Yale Üniversitesi Yayınları, New Haven, Sayı 1, sayfa 98-9.

ifadesinin üstü örtülü olarak Yahudi devleti anlamına geldiğini söylemişti.[66] Weizmann, bir ihtimal, Balfour'un İngiliz kabinesine sunduğu ve gerçek hislerini paylaştığı gizli andıcı da okumuştu. Balfour, söz konusu bu andıçta Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne değinecekti. Söz konusu bu sözleşme halkların kendi geleceklerini belirleme hakkına vurgu yapıp "bu toplulukların arzularının manda idaresinin tayini konusunda birincil olarak dikkate alınması gerektiğini" öne çıkarıyor ve Suriye ve Filistin gibi "bağımsız ulusların" tek başlarına ayakta durabilecekleri ana kadar idari tavsiye ve yardıma ihtiyaç duydukları"nı belirtiyordu. Lord Balfour şunları yazdı:

> Suriye söz konusu olduğunda esas olarak burada yaşayanların arzularını dikkate alacağımızı mı ifade ediyoruz? Böyle bir şeyi ifade etmiyoruz. (Milletler Cemiyeti) Sözleşmesi'nin harfiyen okunuşuyla Müttefiklerin politikaları arasındaki çelişki, Suriye "bağımsız ulusuna" kıyasla Filistin "bağımsız ulusu" açısından daha çarpıcı bir nitelik taşımaktadır. Filistin için bu topraklarda halihazırda yaşayanların arzularını dikkate almak gibi bir tavır önermiyoruz ... Dört Büyük Güç Siyonizm'e karşı bir taahhüt altına girmiştir. Siyonizm -doğru ya da yanlış veya iyi ya da kötü olsun- kadim geleneklere, cari ihtiyaçlara, gelecekteki umutlara dayanan haliyle söz konusu bu eski topraklarda yaşayan 700.000 Arabın arzularından ve önyargılarından daha önemli bir konuma sahiptir. Özetle, Filistin söz konusu olduğunda Büyük Güçler açıkça yanlış olan bir durum izahı yapmadıkları gibi en azından metnini ihlal etme niyeti taşımadıkları bir siyaset açıklamasında bulunmadılar.[67]

[66] İngram, *A.g.e.*, sayfa 146.
[67] *A.g.e.*, sayfa 73.

2

Vaat Edilmiş Toprak'ta Barış Yok, 1921-1935

1921 KATLİAMI

1921 yılında Yafa'yı diğer doğu Akdeniz liman kentleri olan Hayfa, Tire ve Sayda'dan ayıran fazla bir özellik bulunmuyordu. Yafa bu haliyle dar sokaklarının labirent halinde bulunduğu rıhtım boyunca uzanan şirin bir kentti. Esas olarak buraya muhafazakâr bir karakter egemendi; belki el değmişti ama Avrupa merkezli modern dünya ile giderek artan temasa rağmen fazla bozulmamıştı. Yafalı tüccar sınıfı İngiltere'ye yakınlık duyuyordu ve İngiltere, Yafa'nın adını verdiği portakallar için önemli bir pazarı oluşturuyordu. Kıyı kesimi boyunca tekneciler, hamallar, zanaatkarlar ve işçiler faaliyet gösteriyordu. Bunlar, Levanten bir tarzda sosyalleşen, saf ve telaşlı bir grubu oluşturuyor, olağanüstü bir şey olduğunda hemen toplanıyorlardı. Her liman kentinde olduğu gibi Yafalıların arasında da bıçkın ve kötü karakterler de bulunuyordu ama genel hatlarıyla Yafa'nın sakinleri yasalara uyan insanlardı ve bu haliyle otoriteye, Batılı toplumların normal olarak kabul ettiği saygıdan daha fazlasını gösteriyorlardı.

1921 yılının 1 Mayıs'ında Filistin o güne kadar eşi benzeri görülmemiş türden şiddet olaylarına sahne oldu. 1 Mayıs İşçi Bayramı geleneksel olarak pek çok Avrupa ülkesinde tedirgin beklentilerin ortaya çıkmasına yol açıyordu ama proleter mücadele Filistinli Araplar için fazla bir şey ifade etmiyordu; sorun çıkarmalarını beklemek için fazla bir sebep bulunmuyordu. Böyle olmakla birlikte çatışma çıktı ve bu çatışma kendisini birden fazla yerde göstermesine rağmen odak noktası Yafa'ydı. Normal koşullarda istisna oluşturmayacak olan bu Arap liman kentini son yıllarda diğer yerleşim merkezlerinden ayıran sorun çıkarıcı bir gelişme yaşanıyordu. Yafa, Filistin'e Yahudi göçünün ana giriş noktası haline dönüşmüştü. Doğu Avrupa'nın gettolarından Vaat Edilmiş Topraklara gelen mülteciler Filistin'e ilk olarak Yafa'da ayak basıyordu; ve hemen kuzeyinde, ülkedeki Yahudilerin en yoğun nüfusa sahip olduğu yeni kenti olarak, Tel Aviv konumlanıyordu.

Şiddet olayları küçük ve hatta saçma sayılabilecek sebeplerden çıktı. Yahudiler Filistin'e Doğu Avrupa Diaspora'sının sosyal ve siyasi doktrinleriyle donanmış halde geldi ve devrimci duyguların coşkun olduğu bir süreçten geçildiği için, aralarında aşırı uçtaki bazı Bolşevik unsurlar da vardı. Alman rakiplerinin alaycı bir şekilde buldog köpeğine benzer bir cins köpek olarak *Mopsi* diye adlandırdığı Sosyalist Devrimci Parti 1909 yılından beri Yahudi İşçi gruplarını İkinci Enternasyonel'in ilkelerini kabul etmeleri için ikna etmeye çalışıyordu, ancak "Filistin topraklarını Sosyal Devrim'e hazırlama" yönündeki bu çabaları fazla bir sonuç vermeyecekti. Söz konusu bu girişimler 1920 yılında Sovyetler Birliği'nden yeni gelenlerin sayesinde güç kazandı ancak en yaygın olduğu dönemde bile bu grubun üyelerinin sayısı 300'ü aşmayacaktı. *Mopsi*, 1921 yılının 1 Mayıs'ında proleter gelenekler uyarınca cılız gücünü gözler önüne sermeye karar verdi. Esas olarak yasadışı göçmenlerin başını çektiği bir gösteri düzenleyerek gerçek kapasitesinin çok üzerinde bir gürültü koparmaya ve bir provokasyona yöneldi. Militanlar, 1 Mayıs'ın sabah saatlerinde Yafa'nın Arap ve Yahudilerin karışık olarak yaşadığı bir mahallesinde bulunan Borochoff Kulübü'nde toplandılar, burası grubun merkezi konumundaydı. Gösteri yasağına rağmen burada sokaklara döküldüler ve bir polis barikatını aşarak Tel Aviv'e doğru yürüyüşe geçtiler. Kırmızı rozetler takmış halde, ellerinde kırmızı harflerle yazılmış pankartları taşıyorlardı: "Çok Yaşa 1 Mayıs; Kahrolsun Zorba İngiliz İktidarı; Çok Yaşa Sosyalist Devrim; Yaşasın Sovyet Sosyalist

Filistin." Şiddet içerikli bir dil kullanarak Yahudi ve Arap işçileri zalimleri iktidardan uzaklaştırmaya ve "aralarındaki tiranları ve işkencecileri dayaktan geçirmeye" çağırdılar. Bu, sınıf savaşına bir davetti ancak kurtarmaya çalıştıkları dindaşları, bizzat böyle bir savaşın ya da daha doğrusu gösterinin tahrik ettiği katliamın talihsiz kurbanları olacaktı.

Şiddet, rakip Yahudi gruplar arasında baş gösteren bir çatışmayla başladı. *Mopsi* üyeleri, bir sosyal demokrat parti olan *Ahdot ha Avodah*'ın izinli olarak düzenlediği çok daha büyük bir gösteriye karıştı. Burada iki grup arasında çatışma çıktı; yaralananlar oldu ve yere düşürülen bir kadın başından ağır şekilde yaralandı. Bu olaya değin Yahudi işçiler arasındaki olaylar karşısında Araplar kayıtsız kalıyordu ancak bu defa işler değişecekti. Araplar aniden çılgına döndü. Normal koşullarda yasalara uygun hareket eden vatandaşlar olarak Araplar bir hafta süreyle şiddet eylemlerine girişti; olaylar çevredeki kırsal kesime de yayıldı. Yahudi göstericiler arasındaki dalaşmayı izlemek üzere kalabalık bir grup toplandı. Kumluk bir açık alanın iki ucunda toplanan iki grubun arasında İngilizlerin denetimi altındaki polis güçleri konumlandı.

İki grup birbirini tahrik ediyordu. Gerginlik yükseldi. İki taraf da dağılmıyordu. Birileri, yakınlardaki Menşiye mahallesinde bulunan Yahudi dükkanlarının camlarını kırmaya başladı. Kalabalık, kumluk alanı terk ederek eline geçirdiği sopa, demir çubuk ve bıçaklarla Yahudilerin peşine düştü. Sivil polis, tarafgir duygularına esir düşerek, duruma müdahale etmekte başarısız kaldı. Önde gelen üç Arap kalabalığı sakinleştirmek için devreye girmek istedi. Menşiye'deki Yahudi çarşısının tamamıyla yağmalandığını ve başka yerlerdeki şiddet olaylarının devam ettiğini fark ettiler. Sadece bulundukları yerlerde durumu sakinleştirebiliyorlardı, bulundukları yerden ayrılınca olaylar yeniden başlıyordu. Ordu göreve çağrıldı ancak şiddet olayları tazelenerek devam ediyordu; olaylar durulduğunda 200 kadar Yahudi ile 120 kadar Arap ya ölmüş ya da yaralanmıştı. Olayları ırk merkezli bir çatışmaya ilk dönüştürenler Araplardı ancak Yahudiler de benzer bir vahşetle yanıt vermişti. Yafa'daki tıp görevlisi olan Dr. Beadles bu ilk günde ölenlerin üzerinde yaptığı incelemenin ardından "en çok kurbanların bedenlerindeki yaraların sayısı ve aldıkları yaraların boyutları" nedeniyle şoke olduğunu söyleyecek ve "Özellikle kafataslarına alınan darbelerden söz ediyorum. Kurbanların bazılarının düzinelerce yarası bulunuyordu"

diye ekleyecekti.[1] Vahşet çoğu durumda kasıtlı olarak uygulanmıştı.

Yahudi gruplar ikinci gün intikamlarını almak için acımasız bir şekilde harekete geçtiler. Bunlardan biri, anlaşıldığı kadarıyla Tel Aviv'den bir polisin öncülüğünde, bir evin kapısını kırarak açtı. Bir adamı karnından vurdular; babasına doğru koşmakta olan adamın küçük kızının baltayla başı yarıldı. Benzer bir yöntem konusunda Araplar da geri kalmıyordu. Aynı gün izole bir evde altı Yahudi yakınlarda bir yerlerde ölmüş halde bulundu. Bunlardan beşi dövülerek ve bıçaklanarak öldürülmüştü. Altıncı ise diğerlerinden daha uzak bir köşede elleri arkasından bağlanmış halde bulunacaktı. Öfkeli bir Arap grubu kentin merkezinde bulunan Siyonist göç barınağını bastıklarında şiddet olayları ilk gününde sembolik zirvesine ulaşmış oluyordu. Arap polis memurları olayların akışına kapılırken barınağa düzenlenen saldırıya öncülük edecekti. Sir Thomas Haycraft'ın başkanlığında olayları araştıran İngiliz komitesi şu sonuca varıyordu:

> Londra Yahudiler Topluluğu'ndan Din Adamı A. C. Martin'in verdiği ifade bizi tatmin etmiştir. Martin olup bitenlere ana caddenin öbür tarafında kaldığı otelin penceresinden tanıklık etmiştir. Martin verdiği ifadede sokaktaki polisin kapıyı kırarak kalabalığın avluya girmesini sağladığını söylemektedir. Grup ana binanın zemin katına ve diğer binalara girmiştir. Kaçmaya çalışan insanlar dışarıda bekleyen kalabalığın eline geçmiş ve dövülerek öldürülmüştür. Diğerleri de avludaki olaylar sırasında öldürülmüştür. İşgalciler direnişin çökmesi ardından bütün girişleri kullanarak içeri girmiştir. Olaylar sırasında camdan içeri açılan bir ateşin sonucunda sadece bir kadın ölmüştür. Sokağa kaçan diğer kadınlara kaba bir şekilde davranılmış ancak öldürülmemişlerdir. Yaralanmakla birlikte yaraları ölümcül bir nitelik taşımamaktadır. Söz konusu kadınları bir Arap komşu koruma altına almıştır. Bir ihtimal en çok infial yaratacak davranışı bir Arap polis memuru sergilemiştir. Kadınlar ilk başta söz konusu polis memurunun kendilerini koruyacağını düşünmüştür ancak olayları fırsat bilen memur kadınların üzerlerindeki değerli eşyalarını almış ve iki kadının üzerine ahlaksız bir şekilde yürümüştür. Kadınlara Yahudi olduğunu söyleyen polis memuru emirlerine uymamaları halinde şiddete başvurma tehdidini getirmiştir. Kadınların bu acımasızlıktan kendilerini kaçarak kurtardıkları anlaşılıyor. Söz konusu bu adam olaylar sırasında işlediği suçlar nedeniyle özel bir mahkeme tarafından yargılanarak hüküm giymiştir ve 13 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Hiçbir Yahudi'nin olaylar sırasında direniş göstermediği hükmüne varılmak zorundadır.

[1] Sir Thomas Haycraft, *Filistin'de Mayıs 1921'de Meydana Gelen Olayları İnceleme Komisyonu*, Cmd. 1540, sayfa 44. Şiddet olayları hakkındaki bütün bu anlatım Haycraft raporundan alınmıştır.

> Yahudi Göç Merkezi'nde meydana gelen acı olaylar sırasında ölen ve yaralananlara ilişkin rakamlar şöyledir: 13 Yahudi öldürüldü ve ölümcül yaralar aldı ve 24'ü yaralandı; bir Arap öldürüldü ve dördü yaralandı.[2]

Tarihin en büyük kırımından üç yıl sonra Bengurion'un ifadesiyle "1921 katliamı olarak" anılan bu olay önemsiz gibi görülebilir ancak Yahudiler açısından durum böyle olmayacaktı. Doğu Avrupa'daki Yahudi karşıtı şiddet olaylarını dönemsel birer talihsizlik olarak görebilirlerdi ancak böyle bir kıyımın Filistin'de gerçekleşmiş ve bunun da ötesinde İngiltere'nin ilerici yönetimi altında yaşanmış olması, söz konusu olayların, pek çok Yahudi'nin gözünde şoke edici ve kabul edilemez olarak görülmesine yol açmıştır.

HAYCRAFT ARAPLARI SAVUNUYOR

Böyle olmakla birlikte söz konusu katliam spesifik ve genel olmak üzere iki nedene dayanıyordu ve Sir Thomas Haycraft bu nedenlerin neler olduğunu belirlemekte zorlanmayacaktı. Haycraft, Arapların bu tür eylemlere girişmesinin arkasındaki spesifik nedenin *Mopsi* gösterisi olduğuna, genel nedenin ise Yahudi göçüyle, ki kendisi bunun arkasında durmaya hazırdı, ilgili korku ve nefretin olduğuna karar verdi. *Mopsi* bu haliyle önemsiz bir gruptu; tam bir başarısızlık örneği olarak da gerek kendi toplumları tarafından gerekse Arap toplumu tarafından sevilmiyordu. Böyle olmakla birlikte, toplumlar arasındaki daha derin düşmanlıkların bir eseri olarak sayılarına oranla çok daha büyük bir etkiye sahip olabiliyorlardı. Arapların gözünde esas olarak soydaşları olan Siyonistlerden farklı değillerdi ve bu haliyle toprakların yabancılar tarafından ele geçirilişini sembolize ediyorlardı ve bunu çok rahatsız edici bir biçimde yapıyorlardı; söz konusu bu istila, doğası gereği, Arapların kabul edebileceği bir türden değildi.

Arapların gözünde yabancılar ülkelerini işgal etmekle kalmıyor ama aynı zamanda çirkin ve yıkıcı itikatları, kavgacı doğaları ve kalkıştıkları şiddet eylemleriyle bir kirlenmeye de yol açıyordu. Bizzat kendi halkı tarafından inkâr edilen bir grup olarak yerlileri dinlerinden çıkarmaya ve bu amaçla olmak üzere Viyana çıkışlı Komünist bir edebiyatı Arapça'ya

[2] *A.g.e.*, sayfa 27.

ithal ediyorlardı. Araplar "ülke sınırları içinde daha önce bilmedikleri bir türden endüstriyel mücadelenin başlangıcına; muhafazakâr zihinlerinde alarm zillerini çaldıracak şekilde grevlere ve işçi gösterilerine" tanık oluyorlar ve "insanların sınıf savaşına ve anarşi ile sosyal ayaklanmaya çağrıldığı broşürleri okuyorlardı."[3]

İşçi dünyasındaki olaylar yabancı ve aşağılayıcı davranışların oluşturduğu bütünün sadece bir parçasını oluşturuyordu. Araplar, Filistin'e yeni gelenler ne yaparlarsa yapsınlar, üzerlerinden bir kibir ve saldırganlık aktığını düşünüyordu. Ayrıca onları namuslu da görmüyorlardı. "Kimi görgü tanıkları bu genç erkek ve kadınların serbest ve açık kıyafetlerle sokaklarda kol kola gezip şarkılar söylediklerinden ve trafiği aksattıklarından ve genel hatlarıyla Arap adaplarıyla uyuşmayan davranışlar sergilediğinden söz ediyordu."[4] O döneme ilişkin diğer bazı anlatımlar da, kadınlı erkekli birlikte çıplak olarak yıkanma şeklinde kendini gösteren aşırı bir modernlik karşısında mutaassıp Arapların şoke olduklarını aktarıyor. Arapların gözünde Yahudiler, toplumlarını yozlaştırmak ve bütün yaşam biçimlerini alt üst etmek için gelmişti.

Sık sık devreye giren keskin önyargılar düşmanlıkları daha da derinleştiriyordu. Araplar bu tür önyargıları Batılılaşma nedeniyle edinmişlerdi. Araplar, komünizm, devrim ve anarşinin Yahudilerin doğalarının bir parçası olduğunu iddia ediyorlardı. Pek çok ülkede "çatışma ve yıkımın tohumlarını" bizzat Yahudiler atmıştı. Arapların gözünde Yahudiler bakteri gibiydi; İngiltere ve Amerika'nın Yahudileri barındıramadığı bir ortamda Filistin bunu nasıl yapabilirdi ki? Arap düşünce yapısı da Yahudilere karşı bazı önyargıları barındırıyordu. Öyle ki önde gelen bir yazar, niyetlerinin iyi olduğunu söyleseler bile Yahudilere güvenmenin yasak olduğunu zira Yahudilerin "alçak olduğunu ve ne gibi sahtekarca eylemlere giriştiklerine ilişkin Kuran'da bir sürü hikâye olduğunu" yazıyordu.[5]

Siyonistler, Yahudilerin Filistin'e gelerek bu topraklarda yaşayan herkese yarar sağlayacağı savını sıklıkla dile getiriyordu. Araplar ise söz konusu bu toprakları kalkındıracağını söyleyenlerin ne türden insanlar olduklarını gördüklerinde böyle bir savı kabul etmeyeceklerdi. Arapların gözünde, Yahudiler varlıklı, tüccar ve mülk sahibi değil ama dünyanın

3 *A.g.e.*, sayfa 54.

4 *A.g.e.*, sayfa 53.

5 Yehoşua Porath, *The Emergence of the Palestine-Arab National Movement, 1918-1929* (Filistin-Arap Ulusal Hareketinin Ortaya Çıkışı 1918-1929) Frank Cass, Londra, 1974.

dört bir köşesinden gelen farklı bir güruh, "başıboş ve aykırı" bir grup insandı.[6]

Evet belki esaslı bir kültür çatışması vardı ama Siyonist yapının temelini oluşturan bir ilke olmasaydı Araplar söz konusunu bu çatışmayı bünyelerine dâhil etmeyi becerirdi. Yahudiler yabancı bir kültürü bu topraklara getirmekle kalmıyor bu kültürü ülkenin tek egemen kültürü haline getirmeyi planlıyordu. Ayrıca mesele sadece kültürle de ilgili değildi ve bu haliyle siyasi, ekonomik ve demografik boyutları da vardı. Tıpkı kendisinden sonra gelecek olanlar gibi Haycraft Komisyonu da söz konusu bu köklü korkuya sempatiyle yaklaşıyordu:

> Siyonistlerin ve Avrupa'daki sempatizanlarının Siyonizm konusunda yazıp çizdiklerinin sadece şehirlerdeki değil ama kırsal kesimdeki Filistinli Araplar tarafından da okunup tartışıldığını bilmek önem taşımaktadır. Tulkaramlı bir tanık H. Sidebotham'ın kaleme aldığı "İngiltere ve Filistin" başlıklı bir kitaptan tahrik edici olduğunu söylediği ve aşağıda aktarılan bir paragrafa atıfta bulunmaktadır: "Her yola başvurarak Yahudi göçünü yüreklendirmek arzu edilen bir şeydir. Aynı zamanda Arapların göçüne karşı da tavır alınması gerekmektedir ..." Kitabın basım tarihi 1918 yılına kadar uzanıyor ancak olayları izleyen süreçte biz çalışmalarımızı yaparken tahrik edici olmak konusunda kitaptaki bu ifadelerden geri kalmayan diğer bazı Siyonist yazıların da yayımlanmış olduğuna dikkatimiz çekilmiştir. Bu bağlamda 2.700 sayılı *Jewish Chronicle* gazetesi 20 Mayıs 1921 tarihli baş makalesinde şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Bu yüzden Filistin'deki duruma bir çare bulmak için İngiltere'nin İngilizlere, Kanada'nın Kanadalılara ait olması gibi Yahudilerin de Filistin'e sahip olmalarını sağlayacak türden hakların ve ayrıcalıkların Yahudilere verilmesi gerekmektedir. Yahudi Ulusal Yurdu'nun hayat bulması yolunda tek makul ve daha doğrusu uygulanabilir seçenek budur; Yahudilere Ulusal bir statünün verilmediği bir ortamda Yahudilerin böyle bir yurdu inşa etmesi mümkün değildir."
>
> Dr. Eder verdiği ifadeyle çok aydınlatıcı oldu. Tutum olarak gayet ılımlıydı ve Arapları rencide edecek türden görüşleri ileri sürme konusunda arzulu değildi. Böyle olmakla birlikte belli hayati konular hakkındaki sorularımızın karşılığında Siyonist idealler konusunda görüşlerini açıkça dile getirmekten de çekinmemiştir. Sayın bakanın ve yüksek komiserin ortaya attığı Ulusal Yurt konusunda hiçbir şekilde taviz vermedi. Dr. Eder bu haliyle Filistin'de tek bir Ulusal Yurt olabileceğini; Yahudilerin sayılarının yeteri düzeye ulaştığı bir aşamada bu tek yurdun sadece Yahudilere ait olabileceğini ve Yahudilerin bu topraklarda üstün konuma gelmeleri gerektiğini düşünüyor ... Siyonist

[6] *A.g.e.*, sayfa 56.

> Komisyon'un Başkanlığını vekaleten yürüten Dr. Eder'in Siyonist inancını bütün boyutlarıyla ifade ettiği varsayılmaktadır ve bu haliyle yaptığı açıklamalar son derece büyük bir önem taşımaktadır. Dr. Eder lafı dolandırmayan haliyle Arapların değil ama sadece Yahudilerin silah taşıması gerektiği konusunda net ifadeler kullandı ve söz konusunu bu ayrımcılığın Arap-Yahudi ilişkilerini geliştirmeye yardımcı olacağı konusundaki inancını ifade etti ...[7]

Haycraft, devamla, Arapların Filistin yönetiminin Siyonist etki altında olduğu ve dolayısıyla bunun bir sonucu olarak bir azınlığa nüfusun büyük çoğunluğu pahasına ayrıcalık tanındığı konusunda samimi bir şekilde ikna edildiğini belirtti. Bütün bunların ışığında Haycraft Arap liderleri suçsuz buluyordu:

> Söz konusu bu olayların Araplar ya da liderleri tarafından planlandığına ve 1 Mayıs'ta patlak verecek şekilde önceden ayarlandığına ilişkin olarak Yahudiler tarafından sürekli olarak gündeme getirilen suçlamaların temelsiz olduğuna kanaat getirdik. Eldeki kanıtlar Avrupai kıyafetler içindeki Arapların kalabalığı kışkırttığına ancak her iki tarafın önde gelenlerinin, duyguları ne olursa olsun, düzenin sağlanması konusunda yetkililere yardımcı olduklarına işaret etmektedir. İki toplumun önde gelenleri yetkililere yardımcı olmasaydı olaylar çok daha büyük boyutlara ulaşabilirdi. Yahudi şahitler Arap güruhun liderleri tarafından şiddete yönlendirildiği yolunda ifadeler vermiştir. Eğer bu eğitimli insanların konuşup yazı yazdığı ve güruhun eyleme kalkıştığı anlamına geliyorsa o zaman bu iddiaların gerçekliği olabilir ancak iddialar Arap toplumunun önde gelenleri olarak efendilerin ve şeyhlerin kışkırtması olmasaydı olaylar patlak vermezdi anlamında kullanılıyorsa, o zaman bu iddiaların doğruluğunu ispatlamak mümkün değildir. Öte yandan Yahudilerin görüşlerini destekleyecek şekilde Arap kanaat önderlerinin düşündüklerini açıkça söylemekten geri kalmadıkları gibi siyasi bir kampanya da yürüttükleri de söylenebilir. Söz konusu bu kampanyada insanlar siyasi ve maddi çıkarlarının aynı olması nedeniyle liderlerinin yanında yer almaktadır. Olayların planlı ve organize olduğu ihtimalini göz önüne almamızı sağlayacak bir kanıt bulunmamaktadır.
>
> Durum böyle olmuş olsaydı, ortaya çıkabilecek sonuçlar hakkında fikir yürütmek konusunda tereddüt içindeyiz.[8]

O döneme ait İngiliz devlet belgeleri olay yerindeki yetkililerin benzer yönde görüşleri dile getirdikleri görüşlerle doludur. Kudüs'ten gönderilen aylık siyasi raporda Yafa'da olayların çıktığı yerin "şaşırtıcı olmadığı"ndan zira huzursuzluğun en yoğun olduğu yerlerin "bu huzursuzluğu ortaya

[7] *A.g.e.*, sayfa 56-57.
[8] *A.g.e.*, sayfa 45.

çıkaran nedenin açık bir şekilde görüldüğü" yerler olduğu söyleniyordu.[9] Bunun da ötesinde Filistin yönetiminin Birinci Bakanı göçün "Siyonizmin somut ve gözle görülebilir kanıtı olduğunu, Arapların Siyonizmi bu ölçeğe göre değerlendirdiklerini" söylüyordu.[10] Meseleye Vaat Edilmiş Toprağa yeni gelenler ve göç merkezinde kalanlar açısından bakıldığında, kaderin acımasız bir cilvesiyle karşılaştıkları söylenmelidir. Durumu fark etme zahmetine katlananlar açısından, Arapların vermek istedikleri mesajı daha çarpıcı bir şekilde ortaya koymaları mümkün değildi: Araplar böyle bir Vaat Edilmiş Toprak'ta barış olmayacağını söylemiş oluyorlardı.

SİYONİSTLER ARAP "POLİTİKACILARI" SUÇLUYOR

Siyonistler durumun böyle olduğunu görme zahmetine katlanmadılar. Dr. Eder'in görüşleri standarttı. Jabonisky'nin görüşleri ise Eder'in görüşlerinin ılımlı olmayan bir çeşidiydi. Adaletsizliğe ve zulme direniş nedeniyle doğan bir hareketin diğer bir halkta yol açtığı benzer türden bir direnişe bu denli kulak asmaması Siyonist hareketin tuhaf yanlarından biridir. Böyle olmakla birlikte çok da şaşırtıcı değildir. Siyonistler Filistin'e başarıya ulaşmak için öylesine arzulu bir şekilde gelmişlerdi ki gerek etik gerekse fiziksel olarak karşılarına çıkan ve aşılamaz gibi görünen engellerle yüzleşmeyi beceremiyorlardı. Vaat Edilmiş Topraklara gelenler, bunun aksine, Diaspora günlerindeki hayallerine sıkı sıkıya sarılarak, boş olmasa bile, geldikleri toprakların kendilerini ve hayallerini kucaklayacağını düşünmeyi tercih ettiler. Vaat Edilen Toprağın hayal ettikleri gibi bir yer olmadığını fark etseler bile nüfuslarının çok büyük olacağı bir aşamada kendilerine bir zarar verilemeyeceği yanılgısına düşmeyi tercih ettiler ki bu da kendilerini daha az suçlu hissetmek için başvuracakları bir yöntem olacaktı.

Özetle, Yahudiler bir hayal dünyasına sığınmayı tercih ettiler. Bu hayal dünyasında direnilecek bir şey olmadığı için direniş diye bir şey de olmayacaktı. 19. yüzyılın başından bugüne değin Siyonistler gerekçelerine öyle sıkı sıkıya bağlandılar ki düşmanlarının gerekçelerini göremez hale geldiler. Siyonistlerin Arapların direnişiyle karşılaştıkları bir ortamda

[9] Ingrams, *Palestine Papers 1917-1922* (Filistin Belgeleri 1917-1922); *Seeds of Conflict* (Çatışmanın Tohumları), *A.g.e.*, sayfa 122.

[10] *A.g.e.*, sayfa 122.

böyle bir direnişin nedenleri hakkında yalnızca yanlış değerlendirmeler değil ama konuya önyargısız bir şekilde yaklaşanların gözünde direnişin arkasındaki nedenlerin tam tersi değerlendirmeler yaptıkları söylenirse abartılmış sayılmaz. Yaptıkları yanlış teşhisin bir eseri olarak, şaşmaz bir sapkınlıkla, sözüm ona tedavi etmeye kalkıştıkları rahatsızlığı iyice azdıracak türden reçeteler düzenlemişlerdir. Siyonistlerin çoğunun gözünde sorun "halk"tan değil "siyasetçiler"den kaynaklanmaktadır. Onların gözünde, Manda yönetimi altındaki Filistin'de Yahudilere karşı düzenlenen şiddet eylemlerini toplumun önde gelenleri olarak *zaim*ler ve *efendi*ler kışkırtıyordu; yine benzer bir şekilde 1948 yılından sonra da yeni doğan İsrail devletine karşı Arap dünyasında boy gösteren nefretin arkasında da Devlet Başkanı Nasır ve diğer "devrimci" liderler yatıyordu. Siyonistler, güruhları galeyana getiren siyasetçilere karşı son derece katı ve tavizsiz bir yaklaşım geliştirmek gerektiğini; diğer bir ifadeyle, büyük Siyonist yapının bütün olanaklarını kullanarak her zamankinden daha kararlı bir şekilde adım atılması gerektiğini söylüyorlardı. Araplara ayrımcılık yapılması herkes için durumun düzelmesi anlamına gelecekti ve söz konusu bu "herkes"e tabi ki Araplar da dâhildi. Bunun da ötesinde Arapların böyle bir ayrımcılıktan hoşlanmadıkları bir ortamda söz konusu ayrımcılığa daha şiddetli bir şekilde maruz bırakılmaları gerekecekti.

Böyle bir uygulamanın mantığa aykırı olduğunu düşünen bazı Siyonistlerin olduğu doğrudur. Chaim Arlosoroff'un görüşüne göre "1921 katliamı, hangi türden olursa olsun bir Arap hareketinin var olduğunu ve ihmal edilmesi ya da ister İngiliz ister Yahudi olsun süngü gücüne başvurularak müdahale edilmesi halinde felaket boyutlarında sonuçlar getirebilirdi. Böyle bir destek belki ilk bir saat için önemliydi ama onlarca yıl boyunca böyle bir güce baş vurulamazdı... 'güce' dayanan bir yaklaşım çökmeye mahkumdu."[11] Siyonistler arasında genel olarak bunun tersi yönündeki teşhislere rastlanıyordu. *Jerusalem Post* gazetesinin kurucusu Gerşon Agronsky böyle bir isimdi: "Bu yılki Yafa olayları ve Paskalya gününde geçen sene Kudüs'te olanlar bir halk ayaklanmasının ürünü değildi. Bu olayların arkasında Arap politikacılar vardı. Arap politikacılar ilan edilmiş olan İngiliz Siyonist politikasına karşı mücadele yolunda iyi huylu, eğitimsiz Arapları kullanmıştır. Söz konusu bu politikacılar iki sınıfa ayrılıyor: Türk yönetimi altında daha iyi koşullara sahip olan

[11] Bakınız Aharon Cohen, *Israel and Arab World* (İsrail ve Arap Dünyası), Funk and Wagnalls, New York, 1970, sayfa 60.

Filistin'in toprak sahibi olan üstün nitelikli sınıfı, ki bunlar Batı tarzı bir yönetim ve Batı tarzı düşünceleri esas olan bir adalet sisteminin çıkarlarını tehdit ettiğini düşünmektedir. Bu kesimin Yahudi göçünden endişe etmesinin bir başka nedeni de daha yüksek yaşam standartlarına sahip olan Yahudilerin istismar edilen çiftçilere örnek olmasıdır."

Agronsky şiddet olaylarının ve diğer ters eylemlerin yerli halkın bir kısmının Siyonist göçüne karşı düşmanca bir tavır beslediğini gösterir nitelikte olduğunu kabul ediyor ancak yazısına şöyle devam ediyor: "Söz konusu bu düşmanlık Siyonist hedefler konusundaki yanlış algılardan kaynaklanıyor; bu algıların üstesinden gelmek mümkündür. Ülkede zaman geçirenler ve özellikle de de Siyonistlerden doğrudan etkilenen Araplar, Filistin'in daha fazla Siyonist göçü nedeniyle bir kayba uğramayacağını, bunun yerine kazançlı çıkacağını bilir. Winston Churchill, Yahudi kolonilerinin çevresinde olan Arap köylerindeki 'Arap evlerinin çamurdan değil ama kiremitten yapıldığı, dolayısıyla söz konusu bu merkezin kültürünün çevredeki yerleşim alanlarına da yayıldığını' söylemiştir. Filistin'de maaşların düşük olduğu bir ortamda Yahudilerin yanında çalışan Araplar çok daha yüksek ücretlerle çalışmaktadır. Yahudi işçiler Arap emekçilerinin örgütlenmesine güç katmıştır." Bu ifadeler ardından paradoksal reçete hakkında önermelerde bulunulmaktadır. "Milletler Cemiyeti Manda Yönetimi'ne onay mührünü vurduğu ve Siyonist organizasyonun projesini yürütme olanağına sahip olduğu zaman barış gelecektir. Filistin'de barışın kurulmasını ciddiyetle isteyenler... Manda'nın onaylanmasını, Keren Hayesod'un (Yahudi Ulusal Fonu) başarıya ulaşmasını ister ve bu ikisinin gerçekleşmesi halinde Araplar ile uzlaşma sağlanacaktır."[12]

Olay yerindeki söz konusu gazeteci, belki çok yakından bakıp tablonun bütününü göremediği için bağışlanabilirdi; peki ama dünyaca ünlü İngiliz bilim insanı Redcliffe Salman'a ne demeli? Salman'a göre "Politikacıların devreden çıkması halinde Arap ile Yahudi pek âlâ anlaşabilirdi. Her ikisinin birlikte var olabileceği bir ortam bulunmaktadır. Arap tek başına toprağı işleyecek kapasiteye sahip değildir. Bir tek Yahudi sermaye getirebilir ve Arap da bunu çok iyi bilir; bu satırları yazarken bile ülkenin dört bir köşesinden gelen bilgilere göre köylerdeki liderler Yahudi göçünün olması için dua etmektedir." Salman "Barış ve huzuru

[12] *Current History* (Güncel Tarih), New York, Ekim 1921, Sayı XV.

sağlama yolunda gürültülü pan-Arap partinin peşinden koşan, burnunun dibinde bir partinin halkı isyana teşvik etmesine göz yuman, gönüllü Yahudi polisinin elinde bulunan az sayıdaki silaha el koyan ve Arapların silah ve cephane çalması nedeniyle zarar gören bir Yönetime ihtiyaç olmadığını" söylüyordu. Salman da bilimsel olmayan bir sonuca vararak İngiltere'nin Siyonist projeyi desteklediği oranda Arapların daha da mutlu olacağı; söz konusu projenin Filistin'de Yahudilerin çoğunluğu oluşturduğu bir yönetimi ortaya çıkarması gerektiği konusunda ısrar ediyordu: "Bu satırları kaleme alırken bile insan Kudüs'ten çatışma ve kanlı olaylar çıktığı haberleri geliyor ve medya adeta bağırıyor; Arap *fellah*ların bu topraklara gelen Yahudilerden nefret ettiği bilgisini yayıyor. Bir muhalefet olmadığını söylemek boşa konuşma anlamına gelir ama tereddüte kapılmadan şu kadarı söylenebilir: Silahsızlanma sonrasında İngiltere Manda'yı anında uygulamış olsa ve Balfour Deklarasyonu'nda verdiği sözleri tutmuş olsaydı, *fellah*lar cephesinde ya hiç ya da çok az muhalefet ortaya çıkardı."[13]

Bu denli gerçekçi olmayan görüşleri dile getirenlerin gerçekten bunlara inandıklarını sorgulamadan söylemek mümkün değildir. Bengurion'un o dönemde, kırk yıl sonra söyleyeceği sözleri kamuya açık bir şekilde sarf ettiğine ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır: "Yahudi-Arap işbirliğinin her iki halka da büyük bir faydası olacağına inandım ve hâlâ da inanıyorum. 1920'deki Tel Hai savaşı ile 1921 katliamının daha sonra gelecek olan kanlı olaylarla karşılaştırılacak nitelikte bile olmadığını fark ettim."[14]

Arap tarafında ise bunun tersi yönündeki tezi abartmak gibi bir eğilim vardır, bunu özellikle sol eğilimli çağdaş tarihçiler yapar. Bu bağlamda yakın Siyonizm tehlikesi karşısında samimi bir infiale kapılan "halk" vatanseverdir ve ihanete kalkışanlar ise "politikacılar"dır. Böyle olmakla birlikte direnişin itici motorunun halk olduğu kesindir ve direnişi politikacılara dikte ettiren de bu kesimdir, bunun tersi bir ilişki söz konusu değildir.

[13] *The Contemporary Review*, Londra, Mayıs 1920, Sayı 653.
[14] *Jewish Observer and Middle East Review*, Londra, 8 Mayıs 1959.

ARAP POLİTİKACILAR ŞİDDETSİZLİĞİ SEÇİYOR

Filistinli liderler çok keskin bir ikilemle karşı karşıyaydı. Söz konusu bu ikilem ifadesini Balfour Deklarasyonu'nda buluyordu. Bunun Siyonistler için ne anlama geldiği görülmüştür. Siyonistler, Weizmann'ın ifade ettiği türden bir "çerçeve"nin içinin doldurulması konusunda İngiltere'ye güvenebilirdi. Siyonistler bu anlamda hayal kırıklığına uğramamıştır. Siyonistler, olağan koşullarda büyük ölçüde kendilerinin aleyhinde olan bir güç dengesini kendileri lehine çevirmek için gerekli emperyal desteği almışlardır. Araplar ise her zaman için uzlaşma ve direniş seçenekleri arasında gidip gelmiştir. Araplar, bu bağlamda Balfour Deklarasyonu'nun yayınlanmasından önceki günlerde, daha önce de gördüğümüz gibi, henüz küçük boyutlarda olan "Siyonist tehlike"yi tecrit etmek amacıyla uzlaşma ihtimalini dikkate almışlardı, ancak şimdi söz konusu tehlike alarm zillerinin daha şiddetli çalmasını gerektirecek bir boyuta ulaşıyordu.

Uzlaşma İngilizlerle yüzleşmek anlamına gelirken direniş İngilizler ile savaşmak anlamına geliyordu. Bu konuda bir tercih yapmak son derece zordu. Filistinliler "Bir Yahudi yurdunun Filistin'deki Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dini hakları ellerinden alınmadan kurulmasının mümkün olmadığını" söylediler.[15] Dolayısıyla doğası gereği ulusal çıkarları ayaklar altına alacak olan bir yabancı yönetimle nasıl işbirliği yapabilirlerdi ki? Diğer taraftan dönemin en büyük silahlı gücünü nasıl karşılarına alabilirlerdi ki? Filistinliler uzlaşmayı tercih ettiler.

Filistinliler, doğal olarak yarı sömürge statülerini sevmediler. Diğer pek çok Arap gibi bunu inançlarının bir ihlali olarak görüyorlardı ancak ilk aşamada böyle bir statüden ne pahasına olursa olsun kurtulmak gibi bir seçeneğe yönelmediler. Gerçi izleyen süreçte bunu elde edeceklerdi ama öncelikle ulusal çıkarlarının tamire el vermeyecek ölçüde zarar görmemesine önem verdiler. Filistinliler, bu bağlamda, bir Yahudi Ulusal Yurdu kurulması düşüncesinden vaz geçirmek umuduyla yeni patronlarıyla işbirliği yapmaya çalıştılar. Araplar İdaresi'nin başkanı olan Musa Kazım el-Hüseyni İngiliz yetkililerle Filistin toplumu arasındaki ilişkileri düzenleyen organın lideri olarak yurttaşlarına bir çağrı yaptı ve "Adaleti ile ünlü olan ve bu topraklarda yaşayanların iyiliğini isteyen tavrı, haklarının savunucusu ve yasal taleplere razı gösteren haliyle İngiltere

[15] Bakınız Porath, *A.g.e.*, sayfa 53.

hükümetine güvenmelerini" istedi.[16] Temel olarak iki yaklaşımları söz konusuydu. Daha doğrudan olan ilk yaklaşım, Balfour Deklarasyonu'nun resmi olarak devreden çıkarılması ya da en azından uygulamaya ilişkin hükümlerinin devreye sokulmaması için çaba gösterilmesini öngörüyordu. Diğer, daha dolaylı olan yaklaşım ise Filistin'de büyük çoğunluğu elinde bulunduran kesimin Siyonist azınlığın planlarını etkisiz kılacak bir şekilde temsil gücüne sahip bir hükümete kavuşturulmasını öngörüyordu. Nihayetinde, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi uyarınca bu topraklar İngiltere'ye "medeniyet adına" teslim ediliyordu ve bu haliyle yine İngiltere'nin yerinden yönetim kurumlarını kurmak gibi asli bir görevi bulunuyordu. Nitekim, Ortadoğu'nun daha geri kalmış kesimlerine yerinden yönetim yetkisini veren de İngiltere değil miydi?

Filistinlilerin iki yaklaşımı da fazla bir sonuç getirmedi. Kolonilerden sorumlu bakan olarak Winston Churchill 1921 yılında Ortadoğu'yu ziyaret ettiğinde fiilen bu iki yaklaşımın da önünü kapatacaktı. Filistinlilerden oluşan bir heyet Churchill'e çağrı yaparak Balfour Deklarasyonu'nu geri çekmesini, Yahudi göçünün durdurulmasını ve halk tarafından seçilmiş bir meclise karşı sorumlu olacak bir hükümetin kurulmasını kabul etmesini istediler.

Churchill "Benden Balfour Deklarasyonu'nu geçersiz kılmamı ve göçü durdurmamı istiyorsunuz. Bu benim elimde olan bir şey değil, ayrıca böyle bir şey olmasını da istemiyorum" yanıtını verdi. Churchill, Filistin'de bir Yahudi merkezinin kurulması yönündeki görüşü ateşli bir şekilde savunduktan sonra Balfour Deklarasyonu'nda Yahudi olmayanların haklarının "güvence" altında olmasını düzenleyen ikinci maddesine değinerek, bunun "Arapların ve dini hakların kutsallığını" ortaya koyduğunu anlattı. Kendisine çağrı yapan Filistinlilere yanıt veren Churchill "İkinci kısmı değersiz olarak kabul ettiğiniz için üzgünüm. Bu sizin için hayati bir önemdedir ve buna sıkı sıkıya sarılmanız gerekiyor. Taahhütlerden biri ne kadar ayaktaysa ikincisi de aynı ölçüde ayaktadır. Her iki taahhüde de sıkı sıkıya bağlı kalacağız" dedi. Bir Filistin meclisinin kurulması konusunda ise hiç olmazsa açık sözlüydü: "Hali hazırda geçerli olan yönetim biçimi uzun yıllar ayakta kalacak. Temsil yeteneği olan kurumları adım adım kurup yerinden yönetimi geliştireceğiz ancak bu çocuklarımızın çocukları ölmeden olmayacak."[17]

16 *A.g.e.*, sayfa 125.

17 Bakınız Jeffreys, *Palestine: The Reality* (Filistin Gerçeği), *A.g.e.*, sayfa 456.

Churchill'in verdiği bu yanıt, Filistinlilerin İngiliz Manda'sı boyunca karşı karşıya kalacağı ikilemi ortaya koyuyordu. Anayasal bir kör noktada sıkışıp kalıyorlardı. Manda'nın esas olarak uygulanamaz olduğunu söyleyerek meselenin kalbine yönelmek iyi değildi zira İngiltere'nin böyle bir Manda'dan vazgeçmek konusunda "niyeti" ya da "yetkisi" yoktu. İngiltere izlediği siyasetin bir eseri olarak Manda'dan vaz geçmek istemiyordu, ayrıca iddia ettiği kadarıyla bunu yapmaya da yetkisi yoktu zira söz konusu bu görev Milletler Cemiyeti tarafından kendisine "kutsal bir görev" olarak verilmişti. Milletler Cemiyeti daha önce aldığı bir kararda Manda idaresine yüklenen "bu iki sorumluluğun birbiriyle çelişmediğine" hükmetmişti. Araplar, söz konusu iki sorumluluk arasında çelişki olduğunu düşünüyordu ancak İngiltere onlara Milletler Cemiyeti'nin söz konusu bu hükmüyle karşı çıkacaktı. Araplar elbette İngiltere'yi aşarak konuyu Milletler Cemiyeti'nin dikkatine taşıyacaklardı ancak Daimi Manda Komisyonu, Manda'nın temel hükümlerini ele alma gibi bir yetkisi olmadığını bildirecekti.

Araplar dolaylı yaklaşımlarından bir sonuç alamadılar; Churchill'in söyleminin dikkate alındığı bir ortamda İngiltere hükümetinin yerinden yönetime sahip olmaları için Arapların çok uzun süre beklemeleri gerektiğini öngören bir tavır içinde olduğu anlaşılıyordu. Bu koşullar altında yapabilecekleri tek bir şey vardı: Balfour Deklarasyonu'nun "güvencelerle" ilgili hükmüne ve İngiltere'nin hem Yahudilere hem de Araplara karşı olan yükümlülüklerini yerine getirme sözüne güvenmek. Söz konusu bu yükümlülüklerin birbiriyle uyuşmaz olduklarını bir İngiliz Kraliyet Komisyonu 1937 yılında resmen kabul edecekti. Öte yandan, İngiltere'nin, Balfour Deklarasyonu'nun ikinci unsuru uyarınca Yahudi olmayanların haklarını güvence altına almak yerine deklarasyonun birinci maddesini uygulama konusunda sergilediği kararlılık karşısında Araplar, söz konusu bu güvencenin gerçekten de "değersiz" olduğu sonucuna vardılar.

İngiltere'nin Balfour Deklarasyonu'nda böyle bir çelişki olduğunu kabul etmesi için aradan 16 yıl geçmesi gerekecekti ama "1921 katliamı" aslında gereken uyarıyı yapmış olmalıydı: Bir toplum kendisini meşru olan anayasal yollardan ifade edemezse, başka yollara başvururdu ve gerçekten böyle kurumlar olsaydı bu kurumlar başvurulan bu yolları kınardı. Gerçekten de bir İngiliz istihbarat görevlisine göre, Churchill'in ziyareti ve her İngiliz'in doğuştan sahip olduğunu düşündüğü türden demokratik

ayrıcalıklara Arapların sahip olmasını engelleme niyetini taşıdığı konusundaki açık ısrarı, Yafa'daki olayların fitilini tutuşturmuştur. "Churchill Siyonistlerin davasına sahip çıktı ve Arapların dile getirdiği taleplere, kibar birkaç ifadeyle görmezden gelinebilecek bir muhalefetten geliyormuş gibi muamele edip onlara yaramaz çocuklar gibi davrandı ... söz konusu politikada değişiklik yapılmazsa bugün küçük bir kıvılcım olarak patlak veren olaylar yarın bir devrime dönüşebilir."[18]

Aslına bakılırsa Churchill'in başka bir niyeti olduğu da söylenmelidir. Haycraft Komisyonu'nun bulgularını bir rapor halinde yayınlamasından sekiz ay sonra 1922 yılının haziran ayında Londra'daki Siyonist ve Filistinli temsilcilerin önüne bir yasama konseyi ile ilgili öneriler konmuştur. Bu konsey, şüphe yok ki, şiddete karşı anayasal bir alternatifin sunulması anlamına gelecekti. Söz konusu bu öneriler bir Yasa Tasarısı biçiminde sunuluyor ve Arapların bazı taleplerini dikkate alan bir nitelik taşıyordu. Yasa Tasarısı Balfour Deklarasyonu'nun geçerliliğini vurgularken Filistin'de bir Yahudi Ulusal Yurdu'nun bir müsamahanın değil ama bir hakkın eseri olarak kurulacağını ifade ediyor ve Araplar'ın getirdiği itirazların kısmen Bildirge'nin "abartılı bir şekilde bir şekilde okunmasından" kaynaklandığını iddia ediyordu. Böyle olmakla birlikte kesinlikle bir Yahudi devleti kurulmayacaktı. Arap nüfusu, dili veya kültürü erozyona uğratılmayacaktı. Peki ama nasıl bir yasama konseyi öngörülüyordu? Filistin'de yaşayan herkesin ülkesinin idaresi üzerinde söz sahibi olacağı bir yaklaşım Siyonistlerin isteyebileceği son şeydi. Bu, Siyonistler açısından bir utanç kaynağıydı zira Siyonistler, hesapta, Filistin'e Batı uygarlığının meşalesini taşıyarak geliyorlardı. Durumu istedikleri yöne çekebilmek adına, başlangıçta, yerinden yönetim kurumlarını hemen reddetmediler. Siyonistler emperyal sponsorlarını böyle bir yasama konseyinin çok sınırlı bir halini devreye sokmaya ikna ettiler. Başbakan Lloyd George ve Lord Balfour'un desteğini alan Weizmann, temsili bir hükümetin Yahudiler için Filistin'de bir Ulusal Yurt açılımının sonu anlamına geleceği konusunda Churchill'i ikna etti.

Söz konusu yasama konseyi sekizi Müslüman, ikisi Hristiyan ve ikisi de Yahudi olmak üzere bir düzine üyeye sahip olacak, seçilmiş bu üyelere, atanmış 11 yetkili eşlik edecekti. Filistinliler bu öneriyi reddetti. Onların gözünde, temel nitelikli ilkesel itirazlarının ötesinde söz konusu bu

[18] Bakınız Ingram, *A.g.e.*, sayfa 123-4.

kombinasyon, İngiliz hükümet politikalarından yana daimi bir çoğunluğu ortaya çıkaracaktı ve Yasa Tasarısı'nın getirdiği güvencelere rağmen bu politikalar kesinlikle kabul edilemeyecek türdendi. Filistinliler bunun "İngiliz hükümetinin anayasa kisvesi altında Siyonist politikalarını yürüteceği bir ortamı beraberinde getireceğini ve hali hazırda sahip olunan koşullarda yasadışı olan bu politikaların insanların haklarını ve arzularını ihlal ettiğini ve sadece silah gücüyle uygulandığını" düşündüler.[19]

Böyle bir tavrın ortaya konulması sonucunu beraberinden getiren bu zihniyet, konuya sempatik olarak dışardan bakanların bile gözünde, Filistin halkının başına daha sonra gelecek olan felaketlere katkı yapan bir yaklaşım olarak görülmektedir. Ne kadar haklı olursa olsun böyle bir ilkeye sahip çıkmak, uzlaşmayı bu şekilde reddetmek, ebedi olarak "hayır" demek, bağnaz bir inatçılık olarak değerlendirildi. İngiliz tarihçi Christopher Sykes Filistinlilerin aldığı bu tavır için "Korkunç hata" ifadesini kullanıyor. Sykes'ın görüşüne göre Filistinliler böyle "aptalca bir inat" sergilemeseydi belki bir gün temsili bir yönetime sahip olabilirler ve dolaylı yönetimin kötülüklerinden kendilerini koruyabilirlerdi.[20] Dönemin İsrailli yazarlarından General Yehoşafat Harkabi daha da ileri gidiyordu. Harkabi'ye göre "Araplar 1920'li yıllarda Yasama Konseyi'nin kurulmasını kabul etmiş olsalardı İsrail hiçbir zaman kurulamazdı. Harkabi, devamla şöyle diyordu: "Arap inadı beraberinde bölünmeyi ve Yahudi devletini getirdi. Arapların İsrail devletinin kurucuları arasında görülmesi tarihin büyük bir cilvesidir."[21] "Filistinli liderler, Yasama Konseyi önerisini kabul etmiş olsaydı daha iyi bir konuma sahip olurlardı" şeklindeki bir önermenin gerçekten bir geçerliliği olabilir, zira o dönemdeki İngiltere yönetiminin içinde Siyonizme büyük tepki duyan isimler vardı ve bu haliyle atanacak 11 görevliden bazılarının Araplardan yana tavır alma ihtimali bulunuyordu. Böyle bir savı çürütmek mümkün değildir, ne var ki böyle bir sav en katı biçimi göz önüne alındığında kesinlikle adilane değildir. Filistinliler, o dönemde, hisleri ne kadar isabetli olursa olsun, öneriyi reddetmelerini izleyen süreçte yaşanacak olan şeylerin tam tersi bir savı ortaya çıkaracağını bilemezlerdi. İngiltere

19 Barbour, *Nisi Dominus*, *A.g.e.*, sayfa 111.

20 Christopher Sykes, *Crossroads to Israel* (İsrail'in Dönüm Noktası) Collins, Londra, 1965, sayfa 83, 124.

21 Yehoşafat Harkabi, *Time Bomb in the Middle East* (Ortadoğu'daki Zaman Ayarlı Bomba) Friendship Press, New York, 1969, sayfa 19.

hükümeti 1935 yılında sınırlı bir yerinden yönetim önerisini, esas olarak bütünüyle tarafgir olmasa da, daha çok Siyonistlerden yana olacak bir şekilde ortaya attığında, demokrasi yolunda atılmış bu ihtiyatlı adımı tarihin çöplüğüne atma konusunda tereddüt etmeyecek olan taraf bu defa Araplar değil, Siyonistler olacaktı. Siyonist Kongresi öneriyi "kesin olarak reddettiğini"[22] ilan edecekti. Londra'nın Westminister semtinde bulunan Parlamentoların Anası da düzenlemeyi reddettiğinde, Siyonist basın bunun "büyük bir Yahudi zaferi" olduğunu ilan edecekti.[23] Araplar en azından öneriyi değerlendirmeye alma niyetini taşıyorlardı. Gerçekten de meşhur "Arap direnişi" her zaman için Siyonistler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır çünkü Araplar, önerileri reddederek Siyonistlere etik açıdan en güçlü gerekçelerini sunuyordu. Buna "başka çare yok" anlamına gelen *ein brera* deniyordu. Bu kavram Siyonistlerin Araplara karşı savaşmaktan başka bir seçeneklerinin olmadığı anlamına geliyordu. Bu haliyle Araplara karşı sürekli olarak savaşabilirlerdi ve bu süreç içinde planladıklarından veya umduklarından daha fazlasını ele geçirirlerse bu, talihlerinin yaver gittiği anlamına gelecekti. Siyonistler, Arapların kendilerinden başka suçlayabilecekleri bir kimse olmadığını söylediler. General Harkabi, bu ilk Arap reddinden elli iki yıl sonra ve bir kuşak boyunca gerçekleşen dördüncü Arap-İsrail savaşının hemen öncesinde, giderek genişleyen Ortadoğu sorununa bir çözüm bulunmaması gerektiği tavsiyesinde bulunurken kendi ayağını kendisi vuruyor gibi olacaktı:

> Konumumuzu tanımlayıp çözüm için temel ilkelerimizi ortaya koymalıyız. Taleplerimiz ılımlı ve dengeli olmalı ve mantıklı görülmeli. Ne var ki bu öneriler düşmanların reddedeceği türden koşulları içermelidir. Daha sonra bir manevrayla rakibimizin kendi pozisyonunu belirlemesine olanak vermeliyiz ve uzlaşmaya dayanan bir çözümü reddetmeliyiz. Daha sonra düşmanın taleplerini yayınlayıp mantıksız bir aşırılık içerir nitelikte olduğunu gözler önüne sermeliyiz.[24]

Filistinliler, Konsey fikrini reddederken aslında uzlaşmayı reddetmiyorlardı. Sivil itaatsizlik veya düz şiddet halinde tezahür edecek bir direniş, onların gözünde ciddi bir alternatif değildi; ama bu onların bu seçeneği değerlendirmeye almadıkları anlamına gelmiyor. Filistinliler

22 *Report on the Conditions in Palestine, 1935* (Filistin'deki Koşullara İlişkin Rapor, 1935) H.M.S.O., Londra, 1935, sayfa 19.

23 Lord Peel, *Royal Commission Report* (Kraliyet Komisyonu Raporu), 22 Haziran 1937, Cmd. 5479, sayfa 92.

24 *Maariv* (İsrail gazetesi), 2 Kasım 1973.

güvenebilecekleri türden bir liderliğin oluşumunu sağlayamadılar ama Müftü olmadan önce Filistinlilerin sahip olduğu en etkili lider olarak Hacı Emin Hüseyni, 1920 yılında şiddeti kışkırttığı için İngilizler tarafından cezaya çarptırılacaktı. Şiddetin sonuç getirdiğini düşünenler vardı. Sürgünde yaşayan Suriyeli bir lider olarak Şeyh Arslan, Yafa olaylarından önce kentteki bir arkadaşına yazdığı mektupta Filistin'de çıkacak olayların Batı'ya bir heyet göndermekle kıyaslandığında çok daha etkili olacağını söylüyordu.[25] Filistin toplumunu temsil eden yarı resmi nitelikteki Arap idari organı, olayları kınamıştı ancak bunu kamuoyuna yönelik bir kampanyanın malzemesi olarak kullanmaktan da geri kalmamış ve olayların, Siyonistlerin halk tarafından nasıl da nefret edildiğini gösterdiğini ilan etmişti.

Çok küçük boyutlu ve kısa süreli olmakla beraber bir gerilla hareketi kurma girişimi de olmuştu. Filistinliler, savaş sonrasında altında faaliyet gösterdikleri aynı Müttefik *diktaya* karşı başarılı bir direniş sergileyerek Türkiye'yi farklı bir noktaya taşıyan Kemal Atatürk'ten çok etkilenmişlerdi. Atatürk'ün hayranları "Kemal'i örnek alın ve onun ayak izlerini takip edin" türünden açıklamalar yapmışlardı.[26] "Ekonomik emme kapasitesi" olarak anılan ve böyle bir kapasitenin sonucu olarak, istismar edilmesine ve uygulamada işlemez olmasına rağmen, göçün sınırlandırılmasını öngören bir resmi politikanın Yafa'da patlak veren olayların doğrudan bir sonucu olduğu gerçeği kimsenin gözünden kaçmıyordu.

1921 yılındaki Dördüncü Arap Kongresi'nde Filistinlilerin taleplerini dile getirme yolunda şiddete başvurmak yerine siyasi yollara başvurması gerektiği kararı alındı. Genç militanlar buna karşı çıktı ama yarı resmi konumdaki Arap İdari Organı ile geleneksel liderler dirlik ve düzenin sağlanması çağrısı yaptı ve İngiliz hükümetine bu yönde çaba harcama sözü verdi. Bunu yaparken, diğer bazı isimlerin yanında 1921 yılında önemli bir konuma yükselen Arap yanlısı İngiliz politikacıların tavsiyelerini dikkate aldılar. Arap yanlısı İngiliz politikacıların büyük ağırlık taşıyan tavsiyesi, şiddete başvurulması halinde Filistinlilerin dış dünyanın nezdinde nefret uyandıracağını ve bunun bir sonucu olarak İngiltere'den istedikleri türden bir yerinden yönetimi anlamsız kılacağı yönündeydi. Hacı Emin; Müftü ve Yüksek Müslüman Konseyi'nin Başkanı olduktan sonra şiddet konusundaki tavrını tamamıyla değiştirdi.

[25] Porath, *A.g.e.*, sayfa 131.
[26] *A.g.e.*, sayfa 159.

Resmin bütünü itibarıyla Arap seçkinler, keskin düşmanlıklara ve militan eğilimlere rağmen, Manda yönetimiyle kişisel ilişkilerinde ikna güçlerine öncelik vermeye karar verdiler ama güvendikleri dağlara karlar yağacaktı. 1923 yılında bunun somut bir örneği ile karşılaştılar. Bu haliyle, ne zaman direniş baş gösterse çoğu zaman dirlik ve düzeni sağlama yönünde girişimde bulunuyorlardı. Yafa'daki gibi olaylar karşısında seçkinler güvenlik güçlerinin yanında harekete geçerek itidal çağrısı yapıyorlardı. Seçkinler, örgütlü bazı pasif direniş yöntemlerine karşı da harekete geçiyor, bu bağlamda grevlere, Yahudi mallarının boykotuna, vergilerin ödenmemesine veya hükümet saflarında işe girme konusunda getirilmek istenen yasaklara karşı çıkıyorlardı. Halkın çoğunluğu ise bu türden pasif direniş yöntemlerine sıcak bakıyordu.[27] Seçkinler, aşağı sınıftan olanların tercih ettiği türden bir şiddete alternatif oluşturacak girişimlerde bulunulabileceği konusunu, ilk Yüksek Komiserin ifadesiyle, kendilerine sempatiyle yaklaşan İngiliz temsilcilere açıyorlardı.[28] Cemal Hüseyni, Arap İdari Kurulu'nun genel sekreteri olarak 1923 yılında Filistinlilerin siyasi haklarını güvence altına almanın iki yolu olduğunu söylüyordu. "Filistinliler" bu bağlamda "haklarını ya anayasal yollardan ya da devrim yoluyla güvence altına alacaklardı ve esas olarak ikinci yola başvurmaları halinde adil bir şekilde talep ettikleri siyasi haklarını altı ay içinde güvence altına alabilirlerdi ama kendileri birinci yolu tercih ediyordu."[29] 30'lu yılların başlarında gerginliklerin yükselmeye başladığı bir ortamda bile Yüksek Komiser Sir Arthur Wauchope "muhaliflerinin fazla İngiliz olduğu yönündeki eleştirilerinin ülkedeki nüfuzunu sekteye uğratacağı korkusuna" rağmen Müftü'nün ılımlı tavrından övgüyle söz ediyordu.[30]

Söz konusu bu grup şiddete karşı çıkmakla kalmadı ve kısmen 20'li yılların sonlarında Siyonizmin karşılaştığı zorluklardan güç alarak daha da uzlaşmacı bir tonu benimsemeye başladı ve 1922 yılında net bir şekilde reddettikleri türden sınırlı bir yerinden yönetim önerisini kabul eder görünmeye başladı. Bu ılımlılıktan etkilenen Yüksek Komiser, 1929 yılında, yasama konseyi konusundaki taleplere direnmenin zor olacağı yönünde Londra'ya tavsiyede bulundu. Yüksek Komiser, Arapların artık

---

27 Al-Kayyali, *A History of Modern Palestine* (Günümüz Filistini'nin Bir Tarihi) (Arapça), *A.g.e.*, sayfa 178, 195, 210, 273; Naji Allush, *Arab Resistence in Palestine* (Filistin'deki Arap Direnişi) (Arapça), Vanguard House, Beyrut, 1969, sayfa 113.

28 Al-Kayyali, *A.g.e.*, sayfa 195.

29 *A.g.e.*, sayfa 208.

30 *A.g.e.*, sayfa 285.

Balfour Deklarasyonu ile Manda'nın iptalini istemediğini ve Siyonizm konusundaki korkularının da seyreldiğini söyledi.[31] Yüksek Komiser'in önerdiği yasama organı, temsiliyet ve demokratik açılardan Araplar için daha az cazip bir nitelik taşıyordu ama Arap İdari Organı buna razı oldu ve Yüksek Komiser ile girişilen uzun müzakereler sırasında böyle bir organın hassas olan kurulma sürecini ele aldı.

HALK ŞİDDETİ TERCİH EDİYOR

Şiddet yüzünü tekrar tekrar gösteriyordu ve bu haliyle müzakereleri tamamen anlamsız kılmıştı. Şiddet olayları 1929 yılının Ağustos ayında sekiz yıl önceki Yafa olayları gibi, ani bir şekilde patlak verdi; güruhlar etrafa kör bir öfke saçtı. Olaylar siyasetçilerin tersi yöndeki tavırlarına rağmen gerçekleşti. İnsanlar diğer tarafın giriştiğini düşündüğü şiddete karşılık verme güdüsüyle hareket etti. İngiliz rejimi altında acımasız bir şekilde uygulamaya konulan Siyonist programı bir çeşit şiddet değil miydi? Siyonistlerin silahlı mücadeleye girişmedikleri doğruydu. İngilizlerden güç alıyorlardı; Arapların ellerinin boş kaldığı bir ortamda onlar istediklerini yaptırabiliyorlardı. Böyle olmakla birlikte Siyonistler hali hazırda askeri örgütlenmeye gidiyordu. Jabotinsky'nin Yahudi Lejyonu İngilizler tarafından dağıtılmıştı; ancak Manda'nın ilk yıllarında Jabotinsky, Yahudi yerleşimleri korumak üzere silahlı bir grup kurmuştu; bu grubun adı *Haganah* idi ve İsrail ordusu bu hareketin içinden doğdu.

Betar'ın idealleri de filizlenmeye başladı. Romalıların saldırıları karşısında Bar Kokhba'nın son direnişini yaptığı kaleyle aynı adı taşıyan *Betar*, Jabotinsky'nin kurduğu başka bir gruptu. Bu haliyle, bir Siyonist şeref ve yiğitlik kavramı olan *hadar*'ı sergilemek niyetiyle kurulan bir gençlik örgütüydü ve gençler üzerinde çok etkili oldu. Bu grubun liderlerinden biri "Bir Faşistin Günlüğü" adı altında gazeteye bir makale yazdı.

Gelinen bu aşamada şiddet olayları yaşanmasa ve çatışma olmasa da Filistin'in Yahudileştirilmesine yönelik çabalar dört koldan ilerliyordu. İlk günlerde başvurulan klasik teknikler genişletilip yoğunlaştırılıyor ve iyileştiriliyordu. Siyonist projenin bel kemiğini oluşturan göçün

[31] Porath, *A.g.e.*, sayfa 255.

denetimi, İngiliz idaresinin elinden çıkıp Siyonist İşçi Federasyonu'nun eline geçmişti. Federasyon Filistin halkının üçte birini temsil eden haliyle bir anormalliğe işaret ediyor ve bunun bir eseri olarak bölgeyi ziyaret eden bir İngiliz uzman "gücün neredeyse tamamen sorumluluktan koptuğunu" söylüyordu.[32] 1929 yılında 156.000 olan *Yişuv* on yıl içinde ikiye katlanmıştı. Göreceli olarak kalabalık olan küçük bir ülke dünyada nüfusu en hızlı artan yerine dönüşüyor ve bu haliyle Avustralya ya da Arjantin gibi ülkeleri geride bırakıyordu. Yahudilerin elde ettiği Filistin topraklarının yüzde dördü ya da buna yakın bir oranını ifade eden büyüklüğü ekilebilir alanların yüzde 14'üne tekabül ediyordu.[33] Arapları paniğe kapılmaya iten tek şey yeni gelenlerin kazanımları değildi, aynı zamanda bu grubun bir devlet kurmayı planladıklarına ilişkin işaretlerin giderek artmasıydı. Bu bağlamda Yahudiler, toprakları ve istihdam olanaklarını ele geçirirken, İbranice konusunda ısrar ediyor, ayrı okullar ve hastaneler kuruyor, yaşadıkları yerler ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarını Araplardan ayırdıkları gibi Arapları, kurdukları her kurumdan dışlıyorlardı. Manda'nın ilk yıllarındaki atmosfere ilişkin eski bir asker şu izlenimleri aktaracaktı:

> Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yoldaşlarımız arasında Londra'ya ilk gidenler arasında olduğumu hatırlıyorum ... Orada sosyalist oldum ... İngiliz, İrlandalı, Yahudi, Çinli, Hindistanlı ve Afrikalıların aralarında bulunduğu sosyalist öğrencilerin saflarına katıldığımda hepimizin İngiliz himayesi altında yaşadığını fark ettik. Yakın arkadaşların olduğu bu ortamda bile Yahudi sosyalizmi konusunda hararetli tartışmalara girmek zorunda kalıyor ve Yahudilerin işçi sendikası olan Histadrut'a Arapların kabul edilmemesi gerektiğini, ev kadınlarının Arap dükkanlardan alış veriş yapmaması için onlara nasihat vermek gerektiğini; meyve bahçelerine Arap işçilerin girişini önlemek için nöbet tutmamız gerektiğini savunuyordum ... Arapların domateslerinin üzerine gazyağı dökmek gerektiğini, Yahudi çarşı yerindeki ev kadınlarına saldırıp satın aldıkları Arap yumurtalarını kırmak gerektiğini; buralarda yaşamayan efendilerden toprakları satın alıp köylüleri buralardan kovmak üzere Hankin'i Beyrut'a gönderen Keren Kayemet'e (Yahudi Ulusal Fonu) müteşekkir olmak gerektiğini de ... Bir Araptan düzinelerce dönüm toprak almaya izin vardı ama Allah saklasın, tek bir dönümü bile Araplara satmamak gerekiyordu. Kapitalizmin kendisinde vücut

[32] Sir John Campbell, bakınız Sir Walter Shaw, *Commission on the Palestine Disturbances of August 1929* (Ağustos 1929'da Filistin'deki Meydana Gelen Karışıklıklarla İlgili Komisyon, 1929) Cmd. 3530, sayfa 104.

[33] Sir John Hope-Simpson, *Report to the British Govenmentt* (İngiliz Hükümeti'ne Sunular Rapor), 20 Ekim 1930, Cmd. 3686, sayfa 19.

> bulduğu Rothschild'ı alıp bir sosyalist olarak onu hayırsever bir isim haline getirmek... tüm bunları yapmak o kadar kolay değildi. Bunları yapmış olmamıza rağmen, ki belki başka bir seçeneğimiz yoktu, bu konuda mutlu değildim.[34]

Patlak veren şiddetin altında bunun gibi nedenler yatıyordu. "1921 katliamını" ortaya çıkaran nedenlerin aynılarıydı. Olayların patlak vermesine yol açan spesifik neden ise farklıydı.

Tapınağın geride kalan son parçası olarak Ağlama Duvarı, Yahudi ibadet yerlerinin en kutsalıdır. Böyle olmakla birlikte duvarın Araplar açısından da sembolik bir değeri vardır. Başka türlü de olamazdı zira Herod'un yaptırdığı ancak Romalılar tarafından M.S. 70 yılında yıkılan tapınağın bulunduğu platformun üzerinde iki büyük cami olan El Aksa ve Kubbetüs Sahra yükselir. Ağlama Duvarı Müslümanlar açısından kutsaldır ve buraya Burak adını verirler. Burak aynı zamanda Peygamber'in atının ismidir ve Peygamberin bu atla miraca çıktığı kabul edilir. Ağlama Duvarı yerleşkesinin tamamı da Müslümanlara aittir.

Yahudilerin Duvar'daki kutsal hakları eski zamanlardan beri bu şehirde kurulan üç büyük dinin karşılıklı anlaşmalarının ve ayarlamalarının eseri olan bir statüko tarafından düzenlenir. Statükoyu kollama görevi ilgili Müslüman yetkililerine aitti. Yahudi nüfusunun artmasıyla birlikte Duvar'da daha resmi ve komünal bir işleyiş baş göstermeye başladı. İbadete gelenler statükonun gerekliliklerini yavaş yavaş erozyona uğratmak istediler. Burada bazı yenilikleri uygulamaya başlayıp oturmak için banklar, sandalyeler ve diğer başka eşyaları getirmeye başladılar veya sanki bu hak onlarınmış gibi Duvar'ın altındaki geçidi taşla kaplamak istediler. Ancak Duvar üzerinde tam bir hâkimiyet kurma yönündeki girişimlerin başlaması için Siyonizmin yükselmesinin beklenmesi gerekecekti. Siyonistlerin gözünde Duvar, esas olarak dini niteliğiyle, geçmişteki zaferlerin ve çekilen dertlerin simgesi olmaktan çıkacak ve giderek daha fazla bir şekilde yeni kurulmakta olan Yahudi ulusunun siyasi simgesi haline dönüşecekti. *Jewish Chronicle*, Duvar için "Filistin'deki Yahudi prestijinin ölçütü" ifadesini kullanacaktı.[35] Kaçınılmaz olarak Araplar statükoyu koruyarak Filistin'i kendileri için tutmaya çabalarken, Yahudiler, Filistinliler karşısında elde ettikleri her

---

[34] David Hocahen, *Haaretz* (İsrail gazetesi) 15 Kasım 1969.

[35] Bakınız Vincent Sheehan, *Personal History* (Kişisel Tarih) Doubledaş, Doran and Co., Inc., New York, 1935, sayfa 390.

küçük kazanımı bu toprakları ele geçirme yolunda atılmış bir adım olarak görüyordu.

İngiliz güçleri 1917 yılında Filistin'e girdiklerinde komutanları General Allenby, din konusunda o güne kadar hangi uygulamalar olduysa bunların aynen korunacağını ilan etti. Böyle olmakla birlikte Siyonistler buna karşı meydan okumakta gecikmediler. Yahudilerin İngiliz ordusundan ayrı olarak yaptığı ilk şeylerden biri Duvar'da bir "halk töreninin" düzenlenmesiydi. Weizmann, Lord Balfour'a mektup yazarak "Ağlama Duvarı'nın kendilerine devredilmesini" istedi ve mektupta "en kutsal şehrimizdeki en değerli anıtımız kuşkulu bir Mağrip dini topluluğunun elindedir" ifadesini kullandı.[36] Böyle olmakla birlikte Siyonistlerin Duvar yakınındaki arsaları ve evleri ele geçirmek için yürüttükleri yoğun çabalar sonuç vermeyecekti. İslamın üçüncü en kutsal yerinde bulunan hiçbir *Vakıf* malı, ki belki de en başta duvar ve çevresindeki yerler bu niteliğe sahipti, Yahudilere satılamazdı, zira Yahudiler Harem-i Şerif'in batı duvarı hakkında bir takım tasarımlar içerisindeydi. Siyonistler vazgeçmeyecekti. Balfour Deklarasyonu'nun birinci yıldönümünde Kudüs'te bir miting düzenlenmesi için ısrarcı oldular. İngiliz ordusu bünyesindeki Yahudi birliği Duvar'a ziyareti sırasında öylesine tahrikçi bir şekilde davranmıştı ki İngiliz askeri yetkilileri bu grubun buraya girmesini yasakladı. Emirlere itaat etmeyerek Duvar'a doğru yürüyüşe geçen Yahudi askerler askeri mahkemeye çıkarıldı ve Yahudi birliği lağvedildi. 1920 yılının Nisan ayında Kudüs'te meydana gelen ilk büyük olaylar sırasında Araplar ve Yahudiler can verdi. Sir Alfred Mond (daha sonra Lord Melchett oldu) bu olayların üzerinden fazla bir süre geçmeden "geride kalan bütün enerjisini bir zamanlar Süleyman Tapınağı'nın bulunduğu yere büyük bir yapı yapmak üzerinde yoğunlaştıracağını" ilan etti.[37] Bu açıklama karşısında Araplar infiale kapıldı. Arapların gözünde Sir Alfred Mond'un söylediği şey, duydukları korkunun haklılığını ortaya koyuyordu. Bununla birlikte ne kadar fantastik görülürse görülsün Siyonistler gerçekten de böyle bir amaç güdüyorlardı. Bunu izleyen süreçte sonu gelmeyen bir dizi olay patlak verdi. Esas olarak bakıldığında çocukça olarak nitelendirilebilecek bu olaylar sırasında her iki taraf da Ağlama Duvarı'nda baskın hale gelmeye çalıştı. Meselenin özünde Duvar'a kimin sahip olduğu ile ilgili tartışma yatıyordu. Yahudiler, esas olarak saldırgandı ve kendilerine ait

[36] A. L. Tibawi, *Jerusalem, Its Place in Islam and Arab History* (Kudüs'ün İslam ve Arap Tarihi'ndeki Yeri) Filistin Çalışmaları Enstitüsü, Beyrut, 1969, sayfa 32.

[37] Porath, *A.g.e.*, sayfa 259.

olmayan bir şeyin sahipliğini kurmaya çalışıyorlardı; Araplar ise Duvar'a ilişkin bazı hakların kendilerine ait olduğunu ve olacağını göstermek amacıyla çeşitli şekillerde misillemelerde bulunuyorlar ve Yahudileri fazlasıyla kızdırıyorlardı. İngiltere statükodan yana aldığı tavrıyla Arapları destekliyordu ve 1928 yılındaki Tövbe Gününde Yahudiler Ağlama Duvarı'nı ayırmak için bir tür perde germeye çalıştıklarında bunu Manda yöneticilerine meydan okuyarak yapıyorlardı. Bu olaydan sonra Yahudilerin tepkisi hızlı bir şekilde büyüdü; bütün bir topluluk infiale kapılmıştı ve tipik bir şekilde en büyük feryat inançsız çoğunluğun bir parçası olarak gençlerden yükseliyordu. Jabotinsky ve beraberindeki sağcı militanlar olaylarda başrolü oynadı. Grubun borazanlığını yapan *Doar Hayom* Yahudiler arasında en çok satan gazete olarak "ayaklanma ve itaatsizlik" çağrısı yaptı.[38] Arap medyası da benzer bir şekilde olayları tahrik ediyordu. 1929 yazı boyunca gerginlik alarm verici boyutlarda tırmanışa geçti. O sıralarda şehirde yaşayan bir Amerikalı gazeteci olan Vincent Sheehan "elinizi dışarı çıkardığınız anda bunu hissedebilirdiniz" diyecekti. Sheehan, *Personal History* (Kişisel Tarih) adlı kitabında gerginlik patlama noktasına geldiğinde yaşananlara değinmektedir. Sheehan bu konudaki anlatımına 15 Ağustos Perşembe günü günlüğüne yazdıklarını aktararak başlıyor:

> Dün Tişa ba'Av'ın arife günüydü ... Bugün oruç tutuluyor ve bu yolla Tapınağın yıkılışı anılıyor. Bugün özellikle Ağlama Duvarı ile ilgili bir gündür; ve yeni Yahudi Ajansı'nın kurulduğu bir ortamda Ağlama Duvarı ile ilgili propaganda bütün hızıyla devam ediyor; Araplar fazla rastlanmayan türden bir endişe içinde; bu koşullar altında her şey olabilir. Bela, bela ve daha çok bela. Çok şey olacak. Bu konuda hiçbir bilgim yoktu; hatta Tişa ba'Av'ın bu kadar yakın olduğunu da bilmiyordum. Bayan X (genç bir Yahudi-Amerikalı gazeteci) Konukevi'ne akşamüstü saat 3'te geldiğinde Ağlama Duvarı'na gitmek ve *Times* gazetesine bir telgraf atmak zorunda olduğunu söyledi... kendisiyle gidip ona yardım edip edemeyeceğimi sordu. Neden olduğunu anlamadım ama olayların çıkacağını söyledi... ortalıkta böyle bir söylenti dolaştığını ve çatışmaya girmek üzere yüzlerce Haluzim'in (tarımsal yerleşimlerden ateşli gençler) kolonilerden ve Tel Aviv'den akşamüstü ve akşam saatlerinde geleceğini söyledi. Bütün bunlara inanmıyordum. Haluzim'in yarısından fazlasının silahlı olacağını söyledi; "bizim burada olduğumuzu gösterecek" şekilde Duvar'da bir olay çıkarsa iyi olacağını söylüyordu. Söylediklerinin bir kelimesine bile inanmadım, fazlasıyla hayal gibi geliyordu ama buna rağmen ona eğer geri gelirse saat 5'te gelebileceğimi söyledim. Olup

[38] Shaw Komisyonu, *A.g.e.*, sayfa 45.

bitenler hakkında anlaşılmaz bir şekilde kinik ve uçarıydı; sorun çıkarsa bunun Siyonist dava için çok iyi olacağını söyledi; bu şekilde dünya Yahudileri aşka gelecek ve yeni Yahudi Ajansı'na daha fazla katkı yapacaklardı.

Biz Duvar'a varmadan önce polisin iyi bir şekilde hazırlandığı belliydi... Ortada bir telaş yoktu, sadece yarım düzine kadar dindar Doğu Yahudisi erkek ve kadın Duvar'ın orada dua edip ağlıyordu. Saat 6'dan biraz önce birer bardak bira içmek için St John Oteli'ne gittik. Oturup biraz konuştuk; Yahudi-Amerikalı kadın gazetecinin neden böyle düşündüğünü kesinlikle anlayamıyordum; neden böyle düşündüğünü anlamaya çalıştım. Saat 7'den biraz önce Duvar'ın oraya döndüğümüzde her şey değişmişti. Duvar'ın önündeki dar bir alanda esas olarak Haluzim'lerin oluşturduğu yoğun bir kalabalık vardı. Yemenli bir Yahudi Kitap'dan okuyarak ağıt yakıyordu; yanındaki dört Yemenli de öne arkaya sallanarak ağlıyorlardı. Bütün bunlar dini duyguların en samimi şekilde ortaya konduğu hareketlerdi; çevrelerine aldırmıyorlar sadece ağıta dikkat kesiliyorlardı. Kalabalığın geri kalanı adeta kavgaya hazırlanıyordu. Daha uzakta Duvar'ın sonunda, Baş Müftü'nün evinin önünde toplanan ve benim de içinde bulunduğum kalabalık bir Kantor'un (sanırım kendisi Sefarad'dı) okuduklarını dinliyordu; Kantor en ufak bir gürültüyü duyduğunda çevresine kızgın bir şekilde bakıyordu. Sürekli olarak bir gürültü olduğundan Kantor sürekli olarak durmak zorunda kalıyor; gürültünün istekli fakat saygısız olan Haluzim grubundan geldiğini fark ettiği her seferde yeniden başlamak zorunda kalıyordu. Alanı tıka basa dolduran kalabalığın büyük bölümü benim gibi meraklılar ile Bayan X'in söylediği gibi "bir şeyler yapmak için sabırsızlanan" Haluzim grubundan oluşuyordu. Yemenliler bu süre boyunca ağlamaya ve dua etmeye devam etti; kimse onları fark etmiyor, onlar da kimseyi fark etmiyordu. Tuhaf bir görüntü vardı.

Şair Halkin'i gördüm, çok heyecanlıydı. Benzer bir heyecanı konuştuğum herkes paylaşıyordu (Warschawer oradaydı, kendisi tam bir barışseverdi ama o bile kızgındı.) Onları kızdıran şeyin Duvar'da yeni açılan kapı olduğu anlaşılıyordu. Bir tabanca gördüm ama silahı arka cebinde taşıyan adamın kim olduğunu bilmiyorum. Sadece iki "olay" çıkmıştı. İlk olayda, bir Hristiyan Arap ibadet edenlere laf atmakla suçlandı; adamı görmemiştim: "Notzri!" (Hristiyan) diye bağırıldığını duydum, Haluzim grup itip kakmaya başladı ama polis adamı koruma altına aldı. Daha sonra beyaz elbiseler içinde bir Arap bulunduğumuz yerden yürüyerek üç defa geçti; hiçbir şey yapmadı, sadece yürüdü. İlk geçişinde rahatsız edilmediğini sanıyorum ama yine de kalabalığın arasından öfkeli homurdanmalar duydum. İkinci kez yürürken de bir sorunla karşılaşmadı. Üçüncü kez ortaya çıktığında polis izin vermedi ve geri dönmesini istedi. Polis son derece haklıydı zira kalabalık hiçbir

"olayı" kaldıracak bir durumda değildi; ancak gelinen aşamada Haluzim grubun bağırışlarının sokaktan geçen Araplara göre dindar Yahudilerin ibadetlerini daha fazla aksatıyor olacağını da belirtmek gerekiyor.

... Yahudilerin bugün yine geçit töreni var. Bu büyük bir provokasyon ama Araplar hiçbir şey yapmıyor. Bu Yahudi soylusu Haluzim grubundan oluşan küçük bir ordu yarım saat kadar önce geçti; Duvar'a yöneldiler, ellerinde bir bayrak taşıyorlardı; sanırım ulusal Siyonist bayrağı ama tam göremedim, kıvrılmış durumdaydı. Aşağıdan bağırışlar ve kutlama sesleri geldi, bütün bu olanlar beni geriyor ... Kısa bir süre önce geçen genç kahramanlar sıkı bir polis koruması altındaydı; grubun önünde ve arkasında atlı polis vardı, yaya olan polisler de grupla birlikte yürüdü. Üç taraftan çıkacak bir kavga için her şey uygundu. Her şey o kadar büyük bir saçmalık ki!

17 Ağustos, Cumartesi. Yahudilerin kutsal günü bir felaket yaşanmadan geride kaldı ama şimdi Müslümanların Peygamberin doğum gününü kutladığı kutsal günün ortasındayız. Dün Müslümanların oluşturduğu büyük bir kalabalık Ağlama Duvarı'nın oraya geldi ve kutsal kitapları yırttı, Duvar'a iliştirilmiş olan dilek kağıtlarını sökmek gibi işlere giriştiler. Böyle bir şey beklenebilirdi ve aslında kaçınılmazdı. Hiç Yahudi yoktu ve kimsenin canı yanmadı. Yahudiler de aynı şekilde büyük bir heyecana kapılacak.

18 Ağustos, Pazar. Dün Yahudilerle Araplar arasındaki kavga sırasında bir Yahudi çocuk yaralandı, his olarak her şey daha kötüye gidiyor...

21 Ağustos, Çarşamba. Mizraçi çocuk... dün öldü. Çocuğu şehit ilan edecekleri kesin.

23 Ağustos, Cuma. Durum burada çok kötü. Her gün daha da kötüleşmesini bekliyorum. Mutlaka bir çatışma patlak verecek, böyle devam edemez. Futbol sahasında (tartışmayı Yahudi çocukların çıkardığı söyleniyor ya da en azından bana böyle söylüyorlar) çıkan bir kavga sırasında bir Arap tarafından bıçaklanan Mizraçi çocuk salı günü öldü. Çarşamba günü cenaze töreni vardı. Haluzim grup bu fırsatı değerlendirmek zorundaydı; Ağlama Duvarı ile diğer bütün ajitasyonu birleştirmek için çok iyi bir fırsattı. İki ya da üç bin kadar Haluzim ellerinde bayraklar olduğu halde toplandı ve Yafa Kapısı'ndan geçerek Arapların yaşadığı yere doğru ilerlemeye çalıştılar. Bu aptal insanlar caminin duvarı önünde bayraklarını açtıkları için Araplar arasında büyük bir infial yaşanıyordu; bu sırada her şey olabilirdi. Polis yolu kapattı; Yahudiler polis kordonunu zorlamaya başladı. Polis ellerindeki coplarla kalabalığı etkisiz hale getirmeye çalıştı. Yaklaşık 25 Yahudi yaralandı ama yaraları ağır değildi.

Günlüğüme bir şeyler yazdıktan sonra öğle yemeği için aşağıya indim ve bu sırada rahatsızlık verici yeni dedikodular duydum. Saat bir buçuk gibi sigara almak için dışarıya çıktım. Konukevinin bir Arap görevlisi Baş Müftü'nün kısa bir süre önce geçtiğini, şehir duvarları çevresindeki kalabalıkla konuşmaya gittiğini söyledi. Müftü'nün halkın karşısına çıkmasına izin verilmediği için onu bir kez bile görmemiştim ama Harem'e ve müftünün evine beş dakikalık yürüme mesafesinde yaşadığım halde bu ciddi gibi görünüyordu.

Şapkamı almak için Konukevine geri koştum, orada bir arkadaşımla (bir İngiliz görevli) karşılaştım ve onunla birlikte olup bitenleri görmeye gittik. Telaşlanmış ve dehşete kapılmış bir grup insanın bulunduğu dar bir sokaktan yukarı Şam Kapısı'na doğru yürüdük. Kendimizi burada kırsal kesimden gelen kızgın bir grup Arap'ın ortasında bulduk. "İslamiyet!" diye naralar atıyorlardı. Bu grubun arasından herhangi bir sorun yaşamadan geçtik. Yanımdaki arkadaşım çok iyi Arapça konuşuyordu. Buradan ayrıldıktan sonra, sanırım adı böyleydi, Peygamber Sokağı'nın köşesine ulaştık. Güruh hemen önümüzde toplanıyordu ve birilerinin kısa bir süre içinde bir yerlerde kan dökeceği kesindi. Güruhun öbür tarafında ve bizim de tam karşımızda bulunan evler daha sonra öğrendiğim kadarıyla Gürcistanlı Yahudilere aitti ve güruhun dikkati bu evler üzerinde toplanmaya başladı. Yahudi evlerinin önünde ellerinde sadece cop bulunan altı polis bekliyordu. Güruh çok hızlı bir şekilde toplandı ve iki üç dakika içinde önümüzde yoğunlaştılar. Ortamı kaplayan naralar insanın kanını donduracak cinstendi.

Şehir Arapları'nın giydiği türden bir kıyafeti olan bir Arap bizi orada ayakta dururken gördü ve neredeyse güce başvurarak bizi bir kapıya doğru itti. "Allah rızası için burada durun" dedi. "Bu köylüler sizi öldürecek." Kapının orada beklemeye koyulduk, adam da bizim önümüze geçti ve güruha doğru bağırmaya ve onları geri çekilmeye çağırmaya başladı, her şey yolunda gibi görünüyordu. Güruh adamı dikkate almadı. Polisin üzerine yürümeye başladılar. Polis de gruba ellerindeki coplarla müdahale etti ama böyle bir durumda cop ne işe yarardı ki? Köylülerin ellerinde sopalar ve bıçaklar vardı ve güruhların yapacağı türden hareketleri yaparak onları durdurmak için yapılan girişimlere rağmen ilerlemeye koyuldular. Bazıları atların karınlarının altına girdi, bazıları da az sayıda olan altı polisin üzerine yürüdü; izleyen bir anda bir kırılma sesi ve bir çığlık duyduk. Kaçmaktan başka bir seçeneğimiz yoktu ve nitekim öyle de yaptık...

Şam Kapısı'nın oradan ayrıldıktan on beş dakika sonra tekrar aynı yere dönmüştüm. Oraya vardığımda Arap güruh artık dağılmıştı (en kabul edilmez hareketleri yapmak için çok kısa bir süreye ihtiyaç duyuluyordu); sokak, kırılmış cam parçaları, parçalanmış tahtalar ve

diğer kalıntılarla kaplıydı; Gürcistanlı Yahudilerin evlerinin önünde ve merdivenlerinin üzerinde de kan vardı.

Kudüs'te her iki Yahudi'ye karşı bir Arap yaşıyordu. Yahudilerin silah taşıdığını neredeyse herkes biliyordu; Araplar ise silah taşımıyordu. Bu koşullar altında sayı ve teçhizat açısından olduğu kadar örgütlülük ve merkezi yapıları itibarıyla Yahudiler isteseler bir iki gün içinde Araplara büyük zarar verebilirlerdi ve geçen hafta gördüklerim ve duyduklarım ışığında Yahudilerin önemli büyüklükteki bir kesiminin böyle bir şeyi isteyeceği düşüncesine kapılmıştım...

... Cuma günü patlak veren olaylarda Arap ve Yahudi olmak üzere çok sayıda kişi can verdi... cinayet güdüsü bir hafta devam etti. Terör son bulduğunda resmi rakamlara göre 29 Yahudi ile 38 Arap öldürülmüş, 43 Yahudi ile 51 Arap yaralanmıştı. Hayfa'da olduğu kadar burada da Araplar daha büyük bir şiddete maruz kalmıştı ama Yahudilerin yol açtığı ölüm ya da yaralanmaların esas olarak savunma amaçlı olduğu izlenimi vardı...

Kudüs'te Cuma günü meydana gelen şiddet olaylarını daha da beteri izledi. El Halil'de patlak veren olaylarda eski moda dini inanışları olan altmış dört Yahudi ölecek, elli dördü de yaralanacaktı. El Halil, Yahudiliğin dört kutsal kentinden biriydi ve tarihin çok eski zamanlarından itibaren burada her zaman küçük bir Yahudi topluluğu yaşamıştır. Bunlar kesinlikle Siyonist değildi; Filistin topraklarında onlardan daha masum ve zararsız bir grup insanı bulmak mümkün değildir; hepsi Doğu Yahudiliğine üyeydi ve hepsi dindardı. Bu grubun Siyonistlerin aşırıya kaçan yaklaşımlarıyla bir alakaları yoktu o güne değin Arap komşuları ile birlikte uyum içinde yaşamışlardı ancak El Halil'in, en iyi ifadeyle kanunsuz tipleri, Kudüs'te Arapların Yahudiler tarafından öldürüldüğünü ve Ömer'in Camii'nin tehlike altında olduğunu duyunca çılgına döndü. El Halil'de yetersiz sayıda bir İngiliz polis gücü bulunuyordu hatta bir ihtimal böyle bir gücün bulunmadığı bile söylenebilir zira tek bir İngiliz görevliye bağlı olarak yerel halktan bazı kişiler polis olarak görev yapıyordu. Bu tek görevlinin (R. O Cafferata) sergilediği çabaya ve cesarete rağmen Yahudilerin evlerine girildi ve bir saat boyunca bir bıçaklama, cinayet, kundaklama ve yağmalama furyası yaşandı. Hahamlık lisesinde okumak üzere kısa bir süre önce buraya gelen Amerikalı çocuklar da ölen Yahudiler arasındaydı. Bu öğrencilerden sekizi ya da dokuzu El Halil'de öldürüldü, aynı sayıda olan öğrenci ise yaralandı.

Aradan çok zamanın geçtiği bir ortamda o haftanın bütün olaylarını aktaramayacağım; bu hikaye defalarca anlatıldı. El Halil'de yaşanan vahşet başka yerlerde yaşanmadı ama bir grup Arap'ın bunu izleyen Perşembe günü Safad'daki dindar Yahudilere düzenlediği saldırı da bir

katliam olarak nitelendirilecek kadar vahşet içeriyordu. Modern Siyonist tipten Yahudilerin çoğunluğu oluşturduğu grup Hayfa'da stratejik olarak çok avantajlı olan bir tepeliğin üzerinde yaşıyordu, Araplar ise daha kötü koşullarda yaşıyordu. Benzer bir durum diğer koloniler için de geçerliydi; diğer bazı Yahudi gruplar ise haritadan tamamen silindiler. Olayların sona ermesinden sonra İngiliz resmi kayıtlarına göre Filistin'de yaşayan nüfustan olmak üzere 207 kişi ölmüş, 279 kişi de yaralanmıştı. Ölenlerin 87'si (Hıristiyan ve Müslüman olmak üzere) Araptı; ölen Yahudilerin sayısı ise 120'yi buluyordu. Yaralananların 181'i Arap, 198'i ise Yahudiydi.

Etkin çalışan, duygusuz bir gazete muhabiri olmak için gösterilen bütün çabalar bir anlam taşımıyordu, böyle bir şey neredeyse imkansızdı. Benim gibi uyku uyumadan, dinlenmeden, az yiyerek yaşanan bir ortamda en tuhaf saatlerde bir ihtimal fiziki yorgunluğun bir eseri olarak çöküp kalmam gerekiyordu.

Böyle olmakla birlikte bunun ötesinde diğer bazı zorluklarla da karşılaştım. Bütün bu felaketin Siyonistler yüzünden çıktığına inanıyordum ve bu nedenle onlara karşı büyük bir öfke içindeydim; Arapların sergilediği öfkenin sergilediği şiddet karşısında da şoke olmuştum; İngiliz hükümetinin aczi karşısında da şaşkınlığa uğruyordum. Müslüman yetkililerin fırtınayı dindirmeye çalıştıklarını, İngiliz yetkililerin ise büyük zorluklara rağmen ellerinden geleni yapmaya çalıştıklarını da biliyordum. Sorumlu Siyonist liderlerin de (o sırada hiçbiri Filistin'de değildi) ellerinden geleni yaptıklarını varsayıyorum. Böyle olmakla birlikte bulunduğum yerde tanıklık ettiğim şeyler onların bu çabalarında başarısız kaldıklarını gözler önüne seriyordu. Hayatımın önemli bir kısmını şiddet olaylarının ortasında geçirmiş olmama ve kan ve ölen adamlara tanıklık etmeme rağmen, gözlemlediğim diğer bazı çatışmalarda olduğu gibi, tarihi bir gerekliliğin eseriymiş gibi görünse de bu tür manzaralar karşısında tiksinmekten kendimi alamıyorum. Ne var ki dünyanın geri kalanıyla karşılaştırıldığında harita üzerinde bir parmak ucu büyüklüğünde beliren bu küçük dertli ülkede tarihi bir gerekliliği göremiyorum. Bu ülke küçük bir yerdi ve burada yaşayanlar vardı; Siyonistler bu ülkeyi neden rahat bırakmadılar ki? Bu topraklar Yahudi sorununun halli yolunda bir başlangıcı bile ifade edecek türden bir göçü kaldıramayacak kadar küçüktür; bunun yerine her gün ve her gece tanık olduğum türden şiddet olaylarının kıskacında olacak bir yerdir. Din, dinin ebedi uzlaşmazlığı, bu sorunun çözümsüzlüğünü beraberinde getirecektir. Görebildiğim kadarıyla, Kutsal Topraklar dünya üzerinde bir cehennem olmaya çok yakın bir konumdadır. *** 39 Sheehan, *A.g.e.*, sayfa 392-408

İNGİLTERE SİYONİSTLERE TESLİM OLUYOR

İngiltere olaylara alışılmış bir şekilde karşılık veriyor ve araştırma yapması için bölgeye bir inceleme komisyonu gönderiyordu. Sir Walter Shaw da tıpkı Sir Thomas Haycraft gibi Araplar'dan yana bir tespitte bulunacaktı. Buna göre katliamlar planlı ya da tasarlanmış değildi. Müftü gerçekten de Duvar hakkındaki Arap ve Müslüman görüşüne öncülük etmişti ve bu meşru bir durumdu. Evet doğru, kampanyasına eşlik eden Arap duygusallığını yatıştırmak konusunda girişimlerde bulunabilirdi ve bulunmalıydı, ama öfkeli grupları Yahudilerin üzerine gönderen kişi müftü değildi. Köylüler geleneklerin bir eseri olarak her Cuma Kudüs'e geliyordu ancak ölümcül olayların patlak verdiği 25 Ağustos günü ellerinde coplar, bıçaklar ve sopalarla gelmelerini müftü istememişti. Ülkede olayları kızıştıran kimseler vardı ama bunlar müftüden bağımsız olarak hareket ediyorlardı. Söz konusu bu kişilerden biri Nablus yakınlarındaki Kabalan köyünün önde gelenlerine bir mesaj iletmişti.

Mesajda şunlar yazıyordu: "Gelecek Cuma günü, 18 Rabia'da Yahudilerle Müslümanlar arasında çatışma çıkacak. Müslüman dininden olan herkes yardım için Kudüs'e gelmelidir. Barış sizin ve genç adamların üzerine olsun." Mesaj Müftü'nün imzasını taşıyordu ancak bu imzanın sahte olduğu ortaya çıktı. En kanlı olaylar Müftü'nün etkisinin en az olduğu Filistin topraklarında meydana geldi. Kudüs'te ise bizzat Müftü'nün ve diğer din adamlarının Cuma namazı sırasında ve sonrasında yaptıkları konuşmalar esas olarak sakinleştirici bir niteliğe sahipti, öyle ki, aslına bakılırsa konuşmaları dinleyen bazıları platforma çıkma ve kalabalığı yapılan bu konuşmalara kulak asmamaya çağırma ihtiyacı hissetti; onların gözünde konuşmacılar Müslümanların davasına sadakat göstermiyordu. Shaw "Kanımızca Müftü'nün din kardeşlerine bu tarihte yaptığı 'merhamet, sağduyu ve sabırla hareket etmeleri zira Allah'ın sabırlı hareket edenlerden yana olduğu' yönündeki çağrısı, hâlihazırda patlak veren olaylar ile halkın son derece tehlikeli asabiyeti ve Kutsal Yerler konusunda ağızdan ağıza dolaşan planlar hakkındaki söylentiler açısından son derece zamanında ve cesur bir çağrıdır ve bu haliyle, genel durum itibarıyla yeni olayların kontrol altına alınması açısından da etkili olmuştur."[39]

[39] Shaw Komisyonu, *A.g.e.*, sayfa 78.

Komisyon şiddetin patlak vermesi konusunda tek bir spesifik nedenin belirlenmesi ihtiyacının duyulması halinde, bunun, Yahudilerin Ağlama Duvarı'nda yaptıkları gösteri olacağını da söyleyecekti; genel sebep konusunda ise Komisyon Arapların Manda yönetimi hakkındaki siyasi ve ekonomik serzenişlerine dikkat çekti; ve bu haliyle bu tür serzenişler olmasaydı "bu tür olayların çıkmayacağı ve çıkmış olsa bile hüküm sürdüğü türden boyutlara ulaşmayacağı sonucuna vardı."[40]

Siyonistler Shaw'ın vardığı sonuçlar karşısında şaşkınlığa uğradı; ancak bundan dokuz ay sonra Sir John Hope-Simpson'ın başkanlığındaki ikinci bir komisyonunun vardığı sonuçlar Siyonistleri daha da sinirlendirecekti. Sir John Hope-Simpson, Arap huzursuzluğu ile göç ve topraklara yerleşme konusundaki daha derin sebepleri araştırmakla görevlendirilmişti; ve Shaw'dan daha sert bir şekilde olmak üzere bunlara kısıtlama getirilmesi gerektiği görüşünü ortaya atacaktı. Buna paralel olarak ayrıca bir yasama konseyinin de oluşturulması gerekiyordu.

Arap şiddeti amacına ulaşmış gibiydi ancak Atlantik'in iki yakasındaki Siyonist kampında büyük bir öfke vardı. Siyonist kamp, iktidarın metropolitan merkezine ağır bir baskı uygulayarak, İngiltere hükümetini önde gelen iki temsilcisinin verdiği tavsiyeleri yerine getirmemeye ikna etti.

İngiltere Başbakanı Ramsay MacDonald, Arapların Kara Mektup dediği bir mektubu Dr. Weizmann'a göndererek Siyonist taleplere teslim oldu. Göç ve toprak yerleşimleri kesintisiz olarak devam edecek, şiddet olayları nedeniyle ertelenen yasama konseyi müzakereleri uzun yıllar askıda kalacaktı.

Weizmann'ın diplomasi alanındaki yeteneği Siyonistlerin en önemli silahı olmaya devam ediyordu. Nihayetinde Arap şiddeti bu silaha denk bir nitelik taşımıyordu. Böyle olmakla birlikte böyle bir şiddet daha sistematik ve amacına uygun bir şekilde uygulanmış olsaydı, bu türden bir etkiye sahip olabilirdi. İsrailli tarihçi Yehoşua Porath, Yafa'daki olayları "durmamış olsaydı neler olacağını kestirmenin güç olduğunu" söylüyor: "Ama Arapların bakış açısına uygun belli gelişmelerin normal koşullarda gerçekleşecekleri tarihten on yıl önce gerçekleşecek olabileceği sonucuna kaçınılmaz olarak varılabilir."[41] "1921 katliamı"ndan sonra İngiliz

[40] *A.g.e.*, sayfa 96, 155.
[41] Porath, *A.g.e.*, sayfa 13.

politikasının dengesini Arapların lehine olacak şekilde düzenleme çabası başarısızlığa uğradı ama en azından Siyonistler böyle bir girişime rıza göstermek zorunda kalmıştı. 1929 yılından sonra Siyonistler söz konusu bu girişimi daha henüz emekleme aşamalarındayken bastırma şansını elde ediyorlardı zira artık bu günler geldiğinde Siyonistler güçlenmiş ve kendilerine güvenir bir hale gelmişlerdi ve İngiliz politikası da birbiri peşi sıra gelen hükümetler döneminde giderek artan oranda böyle bir emsal ve geleneğe bağlı olarak hareket ediyor ve bunun inkâr edilmesi giderek güçleşiyordu.

1920'li yıllar boyunca siyasetçilerin uzlaşma girişimleri bir sonuç üretmedi. Halkın direnişi fanatik fakat sürekli olmayan, yaygın fakat amaçsız olan haliyle hızlı bir şekilde çökecek olan körpe umutların doğmasına yol açıyordu. Gezgin bir vaizin aklında yeni liderlerin ve radikal yeni yöntemlerin olması gerektiği düşüncesi filizleniyordu.

3

Arap İsyanı, 1935-1939

ŞEYH İZZEDDİN KASSAM – İLK *FEDAİ*

Sarığı ve din adamı cübbesi giymiş ak sakallı bir altmışlık, 12 Kasım 1935 günü Hayfa varoşlarındaki eski bir mahallede düzenlenen gizli bir toplantıya başkanlık ediyordu. Şeyh İzzeddin Kassam artık daha fazla erteleyemeyeceğinin farkındaydı; artık sıra ona gelmişti. İngilizler onsekiz yıldır Filistin'deydi. Başından beri tepkiyle karşılanan İngiliz yönetiminin Arap çıkarlarına aykırı olan türden uygulamaları artık esas olarak hoş görülemez bir hal almıştı. Yahudi göçü rekor bir seviyeye yükselerek yılda 61.844'e yükselmişti. Filistin'e yasal olmayan yollardan gelenler bu sayıya dâhil değildi. Toprak satışları yükselişteydi. 1933 yılında 673, 1934 yılında ise 1.178 satış olmuştu. Yapılan tahminlere göre 1931 yılında kırsal kesimdeki nüfusun yüzde 22'sine denk gelen 30.000 köylü ailesi topraklarını kaybetmiş durumdaydı ve yaşam alanlarını kaybedenlere her geçen gün yenileri ekleniyordu.[1] Kişi başına düşen ortalama gelirleri yıllık 7 sterlindi; onların yerini alan Yahudi çiftçilerin geliri ise 34 sterlini buluyordu. Köylü ailenin 25 ile 30 sterlin arasında değişen ortalama

[1] Doreen Warriner, *Land and Poverty in the Middle East* (Ortadoğu'da Toprak ve Yoksulluk), Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Londra, 1948, sayfa 61-62.

borcu da ortalama geliriyle aynı düzeyde bulunuyordu.[2] Topraklarından uzaklaştırılan köylüler iş bulmak amacıyla hızla büyüyen kentlere akın etti. Bunların birçoğu nefret edip korktukları göçmenler için inşa edilen evlerde işçi olarak çalışırken buldular kendilerini. Sefalet içinde yaşadılar. Eski Hayfa'da bunların 11.000'i benzin varillerinden yapılan barakalarda yaşıyorlardı; bu haliyle içecek su ve temel hıfzıssıhha olanaklarından yoksundular. Aileleri olmayan diğerleri ise açıkta uyuyordu. Hali vakti yerindeki yeni göçmenler için yaptıkları şık şehir yapıları ile ve bunun da ötesinde, Yahudi yapı kooperatiflerinin Yahudi işçiler için yaptırdığı mahallelerdeki yaşam koşullarıyla karşılaştırıldığında köylüler aşağılayıcı koşullar altında yaşıyordu.[3] Benzer işleri yapan Yahudi işçilerin aldığı ücretlerin yarısını ve hatta çeyreğini kazanıyorlar ve sadece Yahudileri istihdam etme yönündeki uygulamalar nedeniyle bu ücretler bile aşamalı olarak ellerinden alınıyordu. 1935 yılına gelindiğinde, kısmen kontrol dışı göçün bir eseri olarak, Araplar arasında felaket boyutlarına ulaşan bir işsizlik yaşanıyordu.

Şeyh Kassam'ın gayretli bir şekilde tohumlarını atmış olduğu ülkülerinin filizlenmesi için mallarından mülklerinden edilmiş olan bu şehirli köylülerin oluşturduğu bu zeminden daha verimlisi olamazdı. Kassam ve takipçileri o kasım ayının akşamında bu ülküler uğruna savaşmaya ve ölmeye karar verdiler; her şey bir hafta içinde başlayacaktı.

Bütün bir hayatı, adına kendisini feda edeceği anlara adeta bir hazırlık gibiydi. Kassam'ın dindar ve kültürlü bir ailesi vardı. Müslümanların önemli öğretim kurumu olan Kahire'deki El Ezher'de eğitim görmüş, Müslümanların modern dünyanın zorluklarının üstesinden reformdan geçirilmiş ve canlandırılmış bir İslam sayesinde gelebileceğini vaaz eden meşhur bilgin Muhammed Abduh'un dizinin dibinde oturmuştu. Suriye'ye döndükten sonra İbrahim bin Edhem'in başında olduğu dini fakültede eğitmenlik yapmanın yanı sıra çeşitli vatansever hareketlere de dâhil oldu. Suriye'deki Fransız yönetimine karşı girişilen ayaklanmalardan birinde askeri liderliği üstlenen isimlerden biri oldu. Suriye'de Fransız hâkimiyeti vardı. Suriye'de ölüm cezasına çarptırılan Kassam 1922 yılında Hayfa'ya kaçtı. Burada eğitim ve vaazlar verip hayırsever faaliyetlere girişti ve okuma yazma bilmeyenler için bir akşam okulu kurdu. Hayfa Müslüman mahkemesi adına "nikah görevlisi" olarak

2 *A.g.e.*, sayfa 63.

3 Barbour, *Nisi Dominus*, *A.g.e.*, sayfa 126.

atandıktan sonra kırsal kesimdeki çeşitli düğünlere katıldı. Köylüler ve işçiler arasında rahat bir şekilde dolaşabiliyor zira onların gerçek düşüncelerini biliyordu. Bulunduğu her yerde Siyonist istilanın tehlikeleri hakkında uyarıda bulunuyor, gerçek bir vatansever ruhla hareket edilmesi, küçük anlaşmazlıklara ve bölünmüşlüklere son verilmesi ve erken dönem İslam'ın kahramanlarının örnek alınması gerektiğini söylüyordu. Kuran'dan özellikle mücadele ve fedakârlık gösterilmesi gerektiğini anlatan ayetlerini sürekli olarak tekrar ediyor ve her yerde, özellikle de camilerde, dindar ve tanrı korkusu olanlar arasından kendisine takipçiler toplamaya çalışıyordu. Yıllar içinde, büyük bir özen ve sabrın eseri olarak çevresinde geniş bir takipçi grubunu oluşturmayı başardı. Bunların sayısı 800'ü buluyordu ve 200'ü askeri eğitim almıştı. Bunlar Filistin için canlarını vermeye hazırlardı. Bunların silahlarını kendilerinin edinmeleri gerekiyor ve davaları yolunda elden gelen bütün çabayı göstermeleri bekleniyordu. Karanlık çöktükten sonra gizlice eğitim alıyorlardı.

Hayfa'daki söz konusu toplantıdan sonra Kassam ve neredeyse hepsi köylü olan bir grup arkadaş Cenin'in ağaçlarla kaplı tepeliklerinin içlerine doğru gittiler. Kimisi, tüfek ve mühimmat almak için karısının mücevherlerini ya da ev eşyalarını satmıştı. Gündüz saatlerini Ya'id köyü yakınındaki mağaralarda geçirdiler ve burada dua edip Kuran okudular. Gece saatlerinde ise Yahudilere ve İngilizlere saldırdılar. En azından niyetleri buydu çünkü eyleme girişmek için fazla bir vakitleri bulunmuyordu. Belki de bir ihbar alan yetkililer, Kassam ve beraberindekileri vurmak için İngiliz ve Araplardan oluşan birlikleri gönderme konusunda vakit kaybetmediler; operasyona keşif uçakları da eşlik ediyordu. Yoğun baskı altında kalan ve şaşkınlığa uğrayan Şeyh Kassam, tam olarak hazırlıklı olmadığı bir çatışmaya girmek zorunda kaldı. Teslim olması için yapılan uyarılara bağırarak yanıt verdi: "Bu, Allah ve ülke adına girişilen bir cihaddır." Yanındakilerden de "şehitliğe hazır olmalarını" istedi. Arap askerlerini gördüğü anda adamlarından İngiliz askerlerine saldırmalarını istedi, Arap yurttaşlara ise sadece savunma amaçlı olarak karşılık verilecekti. Birkaç saat süren çatışmadan sonra Kassam ile birlikte kendisine eşlik eden üç ya da dört kişi öldürüldü, diğerleri ise yakalandı.

Kısa ömürlü ve askeri açıdan başarısız bir ayaklanma olmuştu. Böyle olmakla birlikte Filistin'de kitleleri harekete geçirdi. Ayaklanma yolunda atılan ilk adımdı ve aslında Şeyh Kassam'ın da tek arzusu buydu. Yahudiler bunun önemini kavramakta başarısız oldular. Onların gözünde Şeyh Kassam doğal olmayan bir fanatizmin ürünü olan çılgın bir derviş ve bir meczuptu. Yahudiler kendi kahramanları olan Joseph Trumpeldor'un örnek alınan ölümünden onbeş yıl sonra artık Filistinlilerin de ihtiyaç duydukları efsaneye kavuştuklarını anlayamadılar. Şeyh Kassam'dan önce de elinde silahla ölen bir avuç dolusu insan olmuştu; Kassam'dan sonra da binlercesi ölecekti ancak derin dindarlığı, davasına kendisini sarsılmaz bir şekilde adayışı ve bilerek ve isteyerek ölüme yönelmiş olması onu Filistin mücadelesi yolunda tipik bir *fedai*ye dönüştürüyordu. Kassam, Filistin davası için canını vermişti. Kassam kendisini Batılılar'ın tarihin daha erken bir aşamasında Filistin'i işgal ettikleri dönemde baş gösteren bir geleneğin uzantısı haline getiriyordu. Fedailerle karşılaşan ilk grup Batılı, Haçlılar olmuştu. "Suikastçılar" ya da *haşhaşiler*, intihar saldırılarına uyuşturucu aldıktan sonra kalkışan kimseler olarak biliniyor. Söz konusu bu grup Şia mezhebinin İsmaili Tarikatı'ndan geliyordu. Haşhaşiler bu haliyle Suriye'nin kuzeyinde güçlü oldukları dağlık bölgelerden Frenk liderlere veya rakip Müslüman liderlere karşı saldırılar düzenliyorlardı. Şeyh Kassam, 20. yüzyıldaki işgalciye karşı yürütülen mücadelede bir kahramanlık geleneğinin sivrilen örneğini oluşturmaktadır. Söz konusu bu kahramanlık çoğu zaman umursamaz, kimi zaman kararlı ve yüce gönüllü, bazen de anlamsız ve dikkate bile alınmayacak ama genellikle de fazla bir etkisi olmayan haliyle Filistinlilerin bugün de bağlı kalmaya devam ettikleri bir gelenekte kendisini göstermeye devam etmektedir. Filistinlilerin yenilgiyi tadıp Şeyh Kassam'ın bile hayal edemeyeceği boyutlarda dağıldığı kırk yıllık bir süre içinde Kassam'ın sergilediği fedakârlık, gerek kendi kusurları gerekse düşmanın üstün gücü karşısında başarısız kalan bir mücadeleden vazgeçmeyen Filistinlileri duygulandırmaya devam etti. Filistinliler bu haliyle aslında hep yenildiler ve bunu bilinçaltında bilir gibidirler.

Şeyh Kassam'ın Hayfa'daki cenaze törenine çok büyük bir kalabalık katıldı. Hayfa'ya on kilometre uzaklıktaki Yajur köyünde toprağa verildi; cenaze törenine katılanlar Kassam'ın tabutunu bu yol boyunca yürüyerek taşıdılar. Kalabalık, İngilizler ve Yahudi Ulusal Yurdu aleyhinde sloganlar attı; polisi taşladı; cenaze korteji, meydan okuyan bir şekilde Arap

devletlerinin bayraklarıyla donatılmıştı. Kahire'de yayınlanan *el-Ahram* gazetesi şunları yazıyordu: "Şehit mertebesine ulaşan sevgili dostum, minberden bizi silahlı mücadeleye çağırdığını duydum, ama bugün bize Allah'ın Cenneti'nden seslenirken cansız bedenin canlı bedenine göre daha akıcı bir konuşma yapıyordu."

Gerçek anlamda ulusal bir olaydı ama ulusun resmi liderleri törene katılmadı. Törene katılmayarak tipik bir davranışı sergilemiş oluyorlardı. Kassam'ın şehitliğinde kendilerine yönelik bir sitem ve tehdit algıladılar. Böyle bir algıya sahip olmakta da haklıydılar, zira Siyonistler inanılmaz derecedeki başarılarını çok sayıda ve sıklıkla yaşanan tesadüfi olaylara borçlu olmakla birlikte Arap liderlerin basiretsizliğinin ve sorumsuzluğu ile ayrıcalıklı sınıfların sergilediği ciddiyetsizlik ve benmerkezciliğin de bunda payı vardı. *Carmel* gazetesinin çeyrek yüzyıl önce eleştirdiği türden zaaflara artık çok daha büyük bir sıklıkla rastlanıyordu. Yahudilerin 1929 yılına kadar elde ettikleri toprakların onda dokuzu bu topraklarda yaşamayan arazi sahipleri tarafından satıldı ancak bu tarihten sonra "Siyonist tehlike"nin büyümesine karşın, toprakları ellerinden çıkaranlar artık bu topraklarda yaşayan arazi sahipleri oluyordu. Arap tefeciler de özellikle bu sıralarda saldırgan sayılabilecek tavırlarıyla öne çıkacaklardı. Küçük toprak sahipleri yüzde 50'ye varan faiz oranlarıyla borçlanmak zorunda kalıyordu. Topraklarına sahip çıkmak için büyük bir çaba harcamak zorunda kalıyorlardı ama nihayetinde büyük borç yükü altında oldukları için ellerindeki toprakları, toprak kapmak için hazırda bekleyen Yahudilere satmak zorunda katlıyorlardı.[4] Ağız sulandırıcı karlar söz konusuydu: Rişon-le-Zion yakınlarındaki bir dönüm toprağın başlangıçta sekiz şiling olan fiyatı 30'lu yılların başlarında 10-25 sterline kadar yükselmişti.[5] Arap mirasını çarçur edenler, resmi makamların gözünde, elbette, dışlanan kişiler haline geliyordu. Söz konusu bu kişiler, "Siyonist tehlike"nin ele alındığı konferanslarda, rakip siyasi partilerin kampanya açıklamalarında, din adamlarının yayınladıkları fetvalarda her fırsatta kınanıyorlardı. Bu bağlamda Bağımsızlık Partisi 1932 yılında bir bildiri yayınlayarak "kapıların göçe kapanmaması ve toprak satışlarının yasaklanmaması halinde ulusun bir geleceğe sahip olamayacağını ilan ederken delegeler, simsarlar ve arazilerini satanlar hakkındaki hoşnutsuzluğunu vurguluyor ve bunlara karşı

4 Warriner, *A.g.e.*, sayfa 126.

5 Nathan Weinstock, *LE Zionisme contre Israel*, François Maspero, Paris, 1969, sayfa 168.

çıkıp cezalandırma vaktinin geldiği değerlendirmesini yapıyordu."[6] Filistinlilerin sözlüğünde *simsar* kelimesi o tarihten bugüne kötü bir anlamda kullanılmaktadır. Göçün ve arazi satışlarının bütün limitleri aştığı 1935 yılında Müftü Hacı Emin Hüseyni 400 kadar dindarı, imamı, kadıyı, müftüyü, vaizi ve öğretmeni topladı. Söz konusu bu grup Yahudi göçmenlere toprak satışının yasaklanmasını öngören bir fetva yayınladı. Fetva, yasağı ihlal edenleri kâfir ilan ediyor ve Müslüman mezarlıklarına gömülmeyeceklerini öngörüyordu.

Bununla birlikte arazileri satanlar ve simsarlar sözlü bir saldırıya uğruyor olsalar da kendilerine yönelik tepki bunun ötesine pek geçmiyordu. Bu da Filistin liderliğinin konuya aslında nasıl baktığını gerçek anlamda gözler önüne seriyordu. "İhanet" olarak nitelenen arazi satışları önde gelen bir grubun bir diğerine karşı getirdiği suçlama olarak beliriyordu. Burada büyük bir ikiyüzlülük söz konusuydu. Sosyal alanda gerçek anlamda bir dışlama yaşanmadığı gibi bir cezalandırma da söz konusu değildi. Arazi satışlarını en çok eleştiren bir kesimin aslında bizzat bu satışlara bulaşmış olduğu durumlara fazlasıyla rastlanıyordu. 1928'deki Yedinci Filistin Kongresi'nin delegeleri, o dönemde yaşayan bir isim tarafından, "Yahudilere toprak satan casuslar ile simsarlardan oluşan" tuhaf bir karışım olarak niteleniyordu.[7] *El-Arab* gazetesi 1932 yılında yayınladığı bir makalede Arap İdari Organı'nın Arap topraklarının satışı konusunda bu denli kızgın olmasına bir anlam veremediğini zira bu organın bazı üyelerinin bizzat arazi satışı işine girmiş olduğunu yazıyordu. Nefret uyandıran bu satışların içeriği hakkında derinlemesine bilgi toplamak için görevlendirilen bir İngiliz inceleme heyetinin, gerek Arapların gerekse Yahudi liderliğinin direnişiyle karşılaşmasına da bu bağlamda şaşırmamak gerekiyor.[8] 1948 itibarıyla arazi satıcıları fiziki olarak Filistin topraklarının yüzde 6,6'sının ki bu Filistin topraklarındaki ekilebilir alanların çok daha yüksek bir oranını ifade ediyor[9], Yahudilerin eline geçmesine izin vermiş olsaydı Filistinlilerin ruh haline verdikleri zararı hesaplamak daha kolay olmazdı ama çok büyük bir zarar verdiğine şüphe yoktur. Arazi satıcılarının yaptığı şey, Filistinlilerin Siyonizm karşısında takındığı ve esas olarak kendisine zarar veren tipik bir tavrını

---

6 Naji Allush, *Filistin'deki Arap Direnişi* (Arapça), *A.g.e.*, sayfa 91.

7 Muhammed Izzat Darwaza, *Modern Arap Hareketi Üzerine* (Arapça), The Modern Press, Sayda ve Beyrut, sayfa 59.

8 *Filistin Kraliyet Komisyonu Raporu* (Peel Komisyonu) H.M.S.O., Londra, 1937, Cmd. 5479, sayfa 80.

9 Bakınız sayfa 186.

ifade ediyor. Arazi satıcıları Filistin siyasi bünyesinin en sağlıksız tarafını oluşturuyordu ve bu haliyle öyle sağlıksız bir yapıya sahipti ki biraz daha sağlıklı bir yanı yeniden diriliş yolunda çok az bir ilerleme sağlasa bile siyasi bünyenin tamamının daha sağlıksız olmasına yol açıyordu.

Filistin siyasi bünyesi bu haliyle arazi satıcılarının temsil ettiği hastalığa karşı kendi bağışıklık sistemini geliştirmedi ve hastalığın yayılmasına izin verdi. Az sayıdaki kişinin sadakatsizliği, çoğunluğun yapıcı bir vatanseverlik merkezinde saflarını sıklaştırmasına yol açmak yerine Filistin mücadelesini ve özellikle de siyasetçilerin davranışlarını zehirleyecek bir şekilde fraksiyonculuğu, intikam kültürünü ve güvensizliği tırmandırdı.

Şeyh Kassam'ın şehit olarak halkı hareketlendirdiği bir sırada siyasetçiler hâlâ şiddete karşı çıkıyordu ama bunun yerine bir alternatif getiremiyorlardı. Siyasetçiler Kassam'ın tabutunu sırtlamaya koşmak yerine soğuk birkaç tatlı söz sarf etmeyi tercih ettiler ve Yüksek Komiser'in huzuruna çıkarak, belli tavizleri zamanında vermemesi halinde sahip oldukları etkiyi yitireceklerini ve durumun kontrolden çıkabileceğini söylediler.[10]

İSYAN BAŞLIYOR

Siyasetçilerin korktukları başlarına gelecekti. 1936 ile 1939 yılları arasında meydana gelen olaylar pek çok Siyonist tarih kitabında "karışıklıklar" olarak aktarılır, ancak Filistinlilerin gözünde Şeyh Kassam'ın kendisini kurban etmesi Büyük İsyan'ın fitilini tutuşturmuştur. Olup biten şey taraflardan birinin gözünde ahlaksız politikacılar ile fanatik din adamlarının ve uluslararası Faşizmin çanak tuttuğu bir grup ilkel insanın, istemedikleri veya anlamadıkları yüksek medeniyete karşı harekete geçtiği ve beraberinde eşkıyalığı, cinayeti ve hırsızlığı getirmek üzere, Weizmann'ın ifadesiyle "çöl barbarlığı"na[11] geri dönüşüydü. Diğer tarafın gözünde ise, işgalci yabancı güçlerle mücadele yolunda görkemli bir vatansever mücadele veriliyor ve mümkün olduğu durumlarda dışardan yardım alınıyordu.

[10] Al-Kayyali, *Modern Filistin'in Bir Tarihi* (Arapça), *A.g.e.*, sayfa 296.
[11] *A.g.e.*, sayfa 306.

Gerçekten de "karışıklıklar" Siyonistlerin algıladığı türden bir niteliğe sahipti ama tarafsız bir gözlemci niteliğiyle olayları değerlendiren İngiliz tarihçi John Marlowe'a göre, olaylar esas olarak Siyonistlerin algıladığının tersine bir nitelik taşıyordu:

> Şu ya da bu şekilde, ister Hacı Emin ve beraberindekilerin propagandasının bir sonucu olarak ister daha karmaşık ve tanımlanması daha zor olan güçlerin bir eseri olarak ortaya çıkmış olsun, cihat ruhunun sönmekte olan korları, birkaç sene boyunca ve daha sonra sonsuza değin söndürülmek üzere, parlak ve kahramanca bir aleve dönüşmüştür. Arap Filistin'in siyasi liderleri tarafından körüklenmiş ve bir derecede yönlendirilmiş ve kesinlikle kullanılmış olmakla birlikte Arap İsyanı esas olarak bir köylü ayaklanmasıydı ve itici gücünü, kahramanlığını, örgütlenmesini ve ısrarını kendi içinden çıkartan haliyle hiçbir zaman için düzgün bir şekilde anlaşılamamış ve hiçbir zaman da bilinemeyecek olan bir niteliğe sahiptir. Faysal'ın çöldeki isyanı (İngiltere ile ittifak halinde Arabistan'daki Osmanlı iktidarını sona erdiren hareket) gibi Arap milliyetçiliğinin kaybetmeye mahkum kör ince damarlarından biriydi ve onu ölümsüzlüğe ulaştıracak bir Lawrence karakterinin olmadığı bir ortamda, çöl ayaklanmasından farklı olarak, unutulmaya mahkumdu. İnsan G. M. Trevelyan'ın bir başka köylü ayaklanmasına ilişkin sözlerini hatırlıyor: "Kırsal kesimdeki nüfusun inançları doğrultusunda harekete geçme ve bu yolda can vermeye hazır olması yeni bir şeydi... Bu kısa süren girişimin eldeki kayıtları bir perdenin aralanmasına benziyor; perde aralanınca arkada bir an için eski köylü yaşamı görülüyor. Bu bir anlık bakış gözlerimizin önüne köylü tembelliğini değil inancı, idealizmi, çabayı, özgürlük aşkını ve ölüme meydan okuyuşu getiriyor. İngiltere'nin diğer bölgelerindeki bu köy ağaları ve çiftlik çalışanları bu Somersetli adamlar gibi miydi yoksa diğer her yerde daha alt katmandaki tipler miydi? Perde kapanıyor ve bilgi sonsuzun karanlığında kayboluyor."[12]

Filistin liderliği 1920'lerdeki şiddet olaylarının ve katliamların ne derece planlayıcısıysa söz konusu bu isyanın da o derece planlayıcısıydı. Böyle olmakla birlikte liderlik, üstün konumunu korumak adına söz konusu bu isyanla belli ölçülerde ki bu ölçünün ne olduğu tartışmalıdır, içli dışlı olmayı kabul etmiştir. İsyan esas olarak kendiliğinden olmak gibi özelliğe sahiptir; Siyonist istiladan en çok zarar gören köylüler isyanın itici motoru olmuştur. İsyan bu haliyle nüfusun en alt ve en geniş katmanından güç alan bir taban hareketi özelliğini taşımaktadır. Bu bir halk savaşıydı; böyle olmakla birlikte çağdaş ideoloji bağlamında

[12] John Marlowe, The Seat of Pilate, Cresset Press, Londra, 1959, sayfa 137-8.

bir özellik taşımıyor ve bu haliyle ilke olarak veya hatta arızi olarak da var olan sosyal düzeni dönüştürmek gibi bir niyet taşımıyordu. Elli yıl önce beceriksiz yerel çıkışlar olarak başlayan Arap direnişinin yeni bir aşamasını ifade ediyor ve bu haliyle sadece Yahudilere karşı değil ama onları bu topraklara getiren İngilizlere karşı kesintisiz, örgütlü ve amacı olan silahlı bir şiddet uygulanması anlamına geliyordu. Gelişmelere kayıtsız kalan veya düşmanca bir yaklaşım sergileyen İngiltere'yi ikna etmek amacıyla Filistinli liderlerin 20 yıl boyunca beyhude bir şekilde anayasal yollara başvurması ardından halk, aralarından birinin söylediği gibi, "dudakları yerine tüfekleriyle konuşmaya" teşvik edilmiştir.[13] İsyan bu haliyle, bütünüyle doğal olmak kaydıyla, esrarengiz bir evrimin ürünüydü.

Öz olarak böyle bir doğaya sahipti ancak diğer direniş şekillerini de içeriyordu. Şiddet bağlamında, daha önceki dönemde görülen türden şehir olayları yaşanıyor ancak buna ek olacak şekilde Yahudiler kadar Araplar da hedef seçilebiliyordu. Şiddetsizlik bağlamında ise ülke genelinde altı ay süren bir greve gidiliyordu. Filistinlilerin mücadelesi, komşu ülkelerden gönüllülerin isyan saflarına katıldığı, dışarıdan para ve silah yardımının alındığı bir ortamda, Araplar-arası bir ortaklığı ilk kez ortaya çıkarıyordu. Mücadelenin bu niteliği uzun yıllar boyunca giderek güçlenerek ayakta kalmaya devam etti.

İsyanın iki aşaması vardı.

Her şey dağınık bir şekilde başladı. 15 Nisan 1936 günü Araplar Tulkaram-Nablus yolundaki arabaları durdurdular. Arapları ve Avrupalıları soyarken iki Yahudi yolcuyu vurdular; biri hemen orada öldü, diğeri ise aldığı yaraların bir sonucu olarak daha sonra can verdi. Bir Yahudi yerleşim merkezinin yakınındaki bir barakada yaşayan iki Arap da ertesi gece benzer bir kaderi paylaştı. Kurbanlardan biri ölmeden önce kendisine saldıranların Yahudi olduğunu söyledi; söz konusu olay büyük ihtimalle bir önceki gece düzenlenen saldırıya misilleme olarak düzenlenmişti. Bunu izleyen gün öldürülen Yahudi için düzenlenen cenaze töreni, töreni düzenleyenler tarafından gösteriye dönüştürüldü. Polise taş attılar ve ortamı gerecek türden konuşmalar yapıp sloganlar attılar: "Bu hükümeti istemiyoruz, Yahudi ordusu istiyoruz." Bu arada Araplar dayaktan geçiriliyor, taşlanıyor veya başka biçimlerde saldırıya uğruyordu. 19 Nisan günü Yafa'da bir söylenti yayıldı; Tel Aviv'de iki

[13] Frances Newton, *Fifty Years in Palestine* (Filistin'de Elli Yıl), *A.g.e.*, sayfa 275.

Arabın öldürüldüğü söyleniyordu. Söz konusu mahalledeki Arap güruh Yahudilere saldırdı, öldürülenler oldu. Şiddet olayları üç gün sürdü. Toplamda 16 Yahudi öldürülmüş, beş Arap da polisin müdahalesi sonucu can vermişti.

20 Nisan günü Nablus'ta bir Ulusal Komite kuruldu; ayın sonu gelmeden de benzer örgütler Filistin şehirlerinde ve büyük köylerde boy gösterdi. Komiteler esas olarak geleneksel liderlikle bağlantısı olmayan oluşumlardı zira liderlik, çekingen tavrı nedeniyle ağır bir şekilde eleştiriliyordu. Bir gazete şöyle bir çağrı yapıyordu: "Yahudi ve İngilizlerin kölesi olmaktan çıkmak için ayaklanın. Mısır'da liderler uyandı. Peki bizim liderlerimiz nerede saklanıyor?"[14] Ancak şimdi söz konusu bu liderlik, genel grev çağrısı yapmak için Nablus'taki militanlarla aynı saflarda yer alıyordu. Müftü'nün liderliği altında bir Arap Yüksek Komitesi oluşturuldu. Ilımlı veya katı tutumlu olan bütün gayri Yahudi toplum, Hristiyanı ve Müslümanıyla bir araya geldi ve eşine rastlanmamış bir birlik gösterisinde bulunarak greve devam konusunda büyük bir kararlılık sergiledi. Söz konusu hareket, İngiltere hükümeti Filistin'de izlediği politikayı "kökten bir şekilde değiştirmediği ve bu bağlamda öncelikle Yahudi göçünü durdurmadığı sürece" greve devam etme kararı alıyordu. Komiteler, birkaç gün sonra, yurt genelinde vergi ödenmemesi kararı aldı. Bunu izleyen süreçte taksitlerini ödemek için aylık gelire ihtiyaç duyan kamyon, otobüs ve taksi sahipleri araçlarını bağladı. Aralarında yargı erkinde çalışan isimlerin de bulunduğu önde gelen kamu çalışanları haziran ayında Yüksek Komiserliğe hitaben bir bildiri yayınlayarak Arapların hükümete karşı duydukları güvensizliğin yerinde olduğunu ilan etti. Yayınlanan bildiride, araştırma heyetlerinin birbiri peşi sıra yaptığı incelemelerde Arapların duyduğu memnuniyetsizliği haklı bulmasına rağmen bu durumu düzeltmek adına bir adım atılmadığından şikayet edildi. "Arapları umutsuzluğa sürükleyecek adımlar atılmıştır; yaşanan olaylar da bu umutsuzluğun ifadesinden başka bir şey değildir." İngiliz müstemleke idaresinde eşi bulunmadığı söylenen bildiri, yaptığı derin tespitlerin ılımlı bir şekilde ifade edilmiş haliyle İngiliz yetkilileri etkilemişe benziyordu.

Hükümet göçü durdurmadı. Tam tersine, "ekonomik emme kapasitesi"nin altı aylık gözden geçirme süresi geldiğinde, hükümet, bir önceki altı aylık süreye göre yüzde 10 daha fazla göçü gerçekleştirmesi

[14] Peel Komisyonu, *A.g.e.*, sayfa 93-4.

konusunda Yahudi Ajansı'nı yetkilendirdi. Hükümet, bu haliyle, Siyonistlerin "şiddet ve teröre boyun eğildi" şeklinde bir suçlamada bulunmasına fırsat vermek istemedi. Böylesi bir cömertlik, Siyonizm yanlısı eylemlere eşlik eden türden uygun bir açıklama ile dengeleniyordu: Filistin'e bir Araştırma Komisyonu daha gönderileceği açıklandı. Daha önce sıklıkla tanık oldukları türden bir sürecin başlayacağını anlayan Araplar grev konusunda ısrarcı davrandılar ve Yahudi göçünün Komisyon raporunu yayınlayıncaya kadar durdurulmaması halinde greve devam edeceklerini ilan ettiler. Benzer resmi adımlar Arapların bu konudaki kararlılığını pekiştirdi. Grevi bahane eden yönetim, Tel Aviv'de yalnızca Yahudilerin çalışacağı bir liman oluşturulmasına karar verdi. Tel Aviv'e 3,2 km mesafedeki Yafa'da hâlihazırda bir liman vardı; bu bağlamda Tel Aviv'de böyle bir liman kurulması ekonomik olarak anlamsızdı ancak böyle bir proje Herzl zamanlarından beri Siyonistlerin hayalleri arasında bulunuyordu. Bu, Yafalı gemiciler için bir daha asla işlerine geri dönemeyecekleri anlamına geliyordu. Yönetim ayrıca Yafa'nın şehir merkezindeki 237 evi havaya uçurdu. Bu, ilk bakışta, şehrin "güzelleştirilmesi" için atılan bir adım gibi görünüyordu ama aslında ağır bir güvenlik önlemi niteliği taşıyordu. 6.000 kurban, kullanılmış benzin varillerinden yapılan ve bir dönem Şeyh Kassam'ın Hayfa'da takipçi topladığı mahalleye benzeyen yakınlardaki gecekondu merkezini büyütecekti.

Ulusal Komitelerin stratejisi, grev eyleminin, Gandi modeline dayanacak şekilde pasif direniş ve sivil itaatsizlikle sınırlı olmasını öngörüyordu. Liderliğin, grevin başlamasından çok sonra bile ortamı sakinleştirme gibi bir etki yapmaya devam etmesi Yüksek Komiserin Müstemleke Bakanı'na hitaben kaleme aldığı bir raporda ifade ediliyordu: "Son altı haftadır dini çıkışların yaşanmamış olması son derece dikkat çekicidir; bu bağlamda halkın duygularının köpürdüğü bir ortamda Cuma vaazları, tahminlerimin çok ötesinde ılımlı bir şekilde gerçekleşmektedir ve bundan da esas olarak Müftü sorumludur."[15] Böyle olmakla birlikte, tıpkı Hindistan'da olduğu gibi, gayri resmi şiddet devam etti ve yeni şekillere büründü. Bu tür eylemlere kalkışanlar ekinleri ateşe verip ağaçları kestiler; yollara mayın döşeyip barikatlar kurdular; trenleri raydan çıkardılar, telgraf tellerini kestiler ve Irak petrolünü Filistin'in kuzeyindeki Hayfa'da bulunan terminale taşıyan boru hattını sabote

[15] Al Kayyali, *A.g.e.*, sayfa 311.

ettiler. Sık sık kundaklama eylemleri yaşanıyor, holiganlığa başvuruluyor, gençler sokaklara dökülüp grev kırıcılarını tartaklıyor, greve katılmayan sürücülerin araçlarının tekerlerini patlatıyorlardı. Kimi zaman gaddarca, kimi zaman sinik bir şekilde çok sayıda Yahudi öldürüldü. Araplar da öldürüldü; silahlı kişiler Arap davasına soğuk yaklaşan önde gelen bazı isimleri hedef alıyor, işadamları ve zengin toprak sahiplerinden haraç topluyordu; eylemleri çoğu zaman tacizle sınırlı kalmıyordu. Kısa bir süre içinde Büyük İsyan'a dönüşen gayri resmi şiddetin ana unsurunu silahlı çeteler oluşturacaktı. Söz konusu bu gruplar ülkenin tepelik bölgelerinde faaliyet göstermeye başladı.

Söz konusu bu çetelere Arap dünyasının geri kalanından gelen gönülleler katılıyordu. Bunlar arasında en iyi bilineni Fevzi Kavakçı'ydı. Kendisi daha sonra bir Alman kadınla evlendi ve o dönemde pek çok kişinin yaptığı gibi, Hitler'in yükselişini Arapların İngiltere'ye karşı mücadelesinde yarar sağlayabilecekleri bir gelişme olarak gördü. Böyle olmakla birlikte ne bu ne de İtalya ve Almanya'dan yükselen Arap yanlısı propaganda, isyanı, Siyonistlerin ve Batılı sempatizanlarının söylediği gibi, uluslararası faşizmin bir kolu gibi göstermeye yetemezdi.

Yabancılar destek veriyor olabilirdi ama isyan esas olarak Filistin topraklarından besleniyordu. Her şeyin ötesinde, isyanın tırmanışa geçtiği süreçte İngiliz uçaklarının şiddete son vermeleri ve Kraliyet Komisyonu'na güvenmeleri için havadan broşür attığı kesim köylülerden başkası değildi. Köylülerin yerel liderleri vardı. Bunlar arasında en iyi tanınanı çiftçi mallarının ticaretini yapan Abdül Rahim Hac el-Muhammed'di. Kavakçı'nın sahip olduğu türden bir profesyonel beceri veya eğitime sahip değildi ama onun peşine düşenlerin dahi söylediği kadarıyla açık sözlü ve bu topraklarda yetişen bir vatanseverdi. Kendisine ait bir etik anlayışı vardı ve bu haliyle kendisini takip edenlerden, adlarına savaştıkları halk yığınlarına karşı düzgün davranmalarını istiyordu. Şeyh Kassam gibi diğer liderler dini bir dürtü ile hareket ediyordu ve tıpkı Siyonistlerin eski İbranice adları almaları gibi, onlar da erken dönem militan İslam'ın kahramanlarının isimlerini alıyorlardı. Diğerleri de, değişen ölçülerde, kısmen özgürlük savaşçısı, kısmen de eşkıya nitelikleriyle devrimin büyüsüne kapılarak haksız kazançlar elde ediyorlardı. İsyanın ilk günlerinde bu türden 5.000 kadar savaşçı vardı. Örgüt yapıları iptidai bir nitelik taşıyordu. Merkezi bir denetim olmaksızın

faaliyet gösteriyorlardı. Genel hatlarıyla söylemek gerekirse, iki tür savaşçı vardı: Tepelerde tam zamanlı olarak konumlanıp çatışmanın asıl yükünü taşıyanlar ve bunlara zaman zaman katılan yarı zamanlı savaşçılar. Söz konusu bu ikinci grup takviyeye ihtiyaç olduğu zaman devreye giriyor ama zamanlarının büyük bölümünü köylerinde geçiriyorlar, isyancılara gıda yardımının ulaşmasını sağlıyor, ayrıca polisin ve askerin hareketleri ile onlara karşı olan köylüler hakkında bilgi aktarıyorlardı. İlkel bir eğitim sürecinden geçiyorlardı. Tepelere çıktıklarında, çoğu, daha önce silah bile taşımamış oluyordu. Ellerindeki silahlar da 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'da bırakılmış olan eskimiş stoktan elde edilmiş oluyordu; ellerinde havan topu ya da top gibi silahlar bulunmuyordu. Teçhizat ve uzmanlık konusundaki eksikliklerini kararlılıklarıyla dengeliyorlardı. Bu saflarda bulunan bir Filistinliye göre, Kavakçı, yanındakilerin "kahramanlıklarından, yiğitliklerinden ve kendilerini feda etmeye bu denli hazır olmalarından" dolayı büyük bir memnuniyet duyuyordu. Bir görev için on kişiye ihtiyaç duyulduğunda "onlarca kişi sanki canlarını tehlikeye atmaları değil de bir düğüne ya da partiye gitmeleri istenmiş gibi öne atılıyordu."[16] Bir İngiliz gözlemcinin kayıtlarına göre, savaşçılar, makineli tüfek veya hava saldırısında bir düzine yoldaşın öldüğüne tanıklık etseler bile, bir iki gün içinde yeniden çatışmalara katılıyorlardı.[17] Önde gelen Müslüman din adamlarından oluşan bir heyet Yüksek Komisere "Majestelerinin birliklerine saldırarak bu kişiler aslında intihar ediyorlar ancak Zat-ı Muhtereminizin de farkında olduğu gibi çaresiz bir insan çoğu zaman intihara kalkışır" diyordu.[18] Bunun da ötesinde İngiliz yetkililer veya bazıları, isyancıların hangi duygularla hareket ettiklerinin farkındaydılar. Mareşal Yardımcısı Pierce Filistin'de bulunduğu sırada kaleme aldığı bir yazıda şunları söylüyordu: "Çeteler yağma peşinde değil. Ülkelerini adaletsizliğe ve Yahudi egemenliği tehdidine karşı savunmak için vatansever bir mücadele verdiklerine inanıyorlar."[19]

Köylüler, 19 yıl önce İngiliz uçaklarından atılan broşürlerde yapılan çağrılara uydukları için Türk yetkililer tarafından kırbaçlanıyor ya da hapse atılıyordu. Söz konusu bu İngiliz duyurularında "gelin, Arapların Türk saltanatından kurtulması ve bunun bir sonucu olarak atalarınızın zamanındaki Arap Krallığı'nın yeniden kurulması için verdiğimiz

16 Muhammad Izzat Darwaza, *Filistin Davası* (Arapça), The Modern Press, Sayda ve Beyrut, Sayı I, sayfa 131.

17 Barbour, *A.g.e.*, sayfa 192.

18 Al-Kayyali, *A.g.e.*, sayfa 313.

19 *A.g.e.*, sayfa 315.

mücadeleye katılın" yazıyordu.[20] Oysa, şimdi gelinen aşamada, bir dönem ittifak içinde hareket ettikleri İngiltere'nin yerine getirmediği vaatleri karşısında bıkkınlık hissediyorlar ve İngiltere'nin bir iyi niyet gösterisinde bulunarak Kraliyet Komisyonu'nun araştırmaları boyunca göçün durdurulması yönünde bir karar alınmasını istiyorlardı; ancak İngiltere böyle karar almayacaktı. Göç askıya alınsaydı isyanın 24 saat içinde sona ereceğine şüphe yoktu. Yaz ayları boyunca Arap yöneticiler İngilizler ile Filistinliler arasında arabuluculuk yapmaya çalıştılar ancak başarıya ulaşamadılar. Eylül ayında ise İngiltere hükümeti Filistin'e yeni birlikler gönderme niyetinde olduğunu açıkladı. Bu tarihten itibaren isyancıları daha zor günlerin beklediği açıktı. Bunun da ötesinde altı aydır devam eden grev şehirlerde etkisini göstermeye başlamıştı; bu haliyle narenciye ihracatı üzerinde de etki yaparak ülkeyi en önemli gelir kaleminden mahrum bırakacaktı. Greve ilişkin fikir birliği sarsılmaya başlıyordu. Arap devletleri bir kez daha devreye girdi; üç Arap kralı ortak bir açıklama yaparak Filistinlileri protestolarına son vermeye ve "dostumuz" İngiltere'nin iyi niyetine güvenmeye çağırdı. Arap Yüksek Komitesi de kendi payına düşeni yaparak halkı "greve ve olaylara son vermeye... ve ulusun bütün üyelerinin sabahın erken saatlerinden itibaren şehitleri anmak ve Allah'ın onlara bahşettiği sabır ve metanete şükretmek için ibadet yerlerine gitmelerini istemeye" çağırdı. Söz konusu bu girişimler amacına ulaştı, ülke genelindeki grev sona erdi, herkes işinin başına gitti, şiddet olayları son buldu. İsyanın ilk aşaması böylece sona erdi. İsyan boyunca 37 İngiliz, 69 Yahudi ve yaklaşık 1.000 Arap öldü. Arapların eline fazla bir şey geçmemişti. Elde ettikleri tek şey İngiltere'nin başka bir Kraliyet Komisyonu'nu göndermesini sağlamak oldu. Komisyonun Filistin'e gitmek üzere yola çıktığı gün İngiltere hükümeti olağanın dışında bir cömertlikle Yahudi göçmenler için yeni bir çalışma düzeni ilan etti. Öfkeye kapılan Araplar Komisyonun çalışmalarını boykot etmeye karar verdi. Boykot, Komisyonun üç aylık çalışmalarının son haftasına kadar devam etti.

[20] Shaw Komisyonu, *A.g.e.*, sayfa 126.

İNGİLTERE BÖLÜNMEYİ ÖNERİYOR

Komisyon bulgularını 1937 yılının temmuz ayında açıkladı. Komisyon, Arapları hayrete düşürecek bir yaklaşımla yıllarca karşı çıktıkları türden bir çözümü önerdi. Balfour Deklarasyonu'nun Yahudi olmayanların haklarının koruma altında olacağını düzenleyen "güvence"nin bir değer taşımadığı yolundaki tespitlerinin isabetli olduğu da nihayet ortaya çıkıyordu. Komisyon, Arapların anavatanlarında cerrahi bir operasyon yapılmasını ve Filistin'in biri Yahudi diğeri de Arap olmak üzere iki devlet arasında paylaşılmasını öneriyordu.

Bu koşullar altında şiddetin kısa bir süre içinde yeniden patlak vermesi beklenebilirdi; ama bu böyle olmadı zira yaptığı tavsiyelerin yanında raporun analiz kısmında Manda'nın işleyişi hakkında Arapların iddialarını haklı çıkaran ifadeler vardı. Burada Manda rejiminin gerçekte işlerliği *olmadığı* ve Yahudi hedeflerinin gerçekleşmesinin kaçınılmaz olarak yerli halkın haklarının çiğnenmesi anlamına geleceği yetkili ağızlardan ilk kez dile getirildi. Rapor, genel bir bakışla, halen yürürlükte olan politikaların devam ettirilebilmesi için "karanlık bir baskı yoluna" sapılması gerekeceğini ifade ediyordu. Arapların gözünde Komisyon aslında uygulanması daha zor olan bir alternatifi sunuyordu ancak böyle olmakla birlikte Araplar, en azından ilk başlarda, gerçekler karşısında söz konusu bu yaklaşımın da çökeceğini düşünüyordu.

Bölünme süreci işlemiyordu belki ama Arapları isyana yönelten diğer bütün şeyler varlıklarını sürdürmeye devam ediyordu, bu bağlamda, göç, toprak satışları ve Tel Aviv'de sadece Yahudilerin çalışacağı bir liman kurulması gibi kayırmacı bir politikaya işaret eden gelişmelerde bir değişiklik yaşanmıyordu. Toprak verimliliği ve refah açısından göreceli olarak iyi durumda olan Celile bölgesindeki köylüler özellikle sabırsızlanıyordu zira bölünme, bu yerleşim merkezinin Yahudi devletine verilmesini ve gerekirse "zorunlu" nüfus mübadelesine tabi kılınmasını öngörüyordu.[21] İngiliz yetkililerin verdiği bilgiye göre Celililer söz konusu tasarı karşısında "büyük bir şaşkınlığa" uğramış ve durumun böyle olabileceğine "inanamamıştı" zira toprakları elinden alınacak ilk grubun kendileri olacağını ve "yok olmak üzere çölün bir köşesinde terk edileceklerini" düşünmüşlerdi.[22] Bu bağlamda L. Y. Andrews, Celile'ye

[21] Peel Komisyonu, *A.g.e.*, sayfa 391.
[22] Al-Kayyali, *A.g.e.*, sayfa 333.

Bölge Komiseri olarak atandığında buradaki köylülerin ruh haline aşina olan isimler, Komiser'in hayatından endişe etmesi gerektiğini açıkça ifade edeceklerdi zira Celile, Şeyh Kassam'ın ilham kaynağı olduğu bazı siyasi-dinci gizli gruplara ev sahipliği yapıyordu. Yahudilerin gözünde Kraliyet Komisyonu ile yakın ilişkiler içinde olan Andrews, Manda'yı aslına uygun bir şekilde yaşatan tek yetkiliydi ve bu haliyle beklenebileceği gibi Arapların talihsizliklerini simgeleyen bir kişiydi. Eylül ayının sonunda Andrews ve yanındaki iki kişi Nasıra'daki Anglikan kilisesinden çıktılar. Kilisenin yakınındaki dar yokuştan yukarı çıkarken önlerine silahlı dört kişi çıktı. Andrews "Canınızı kurtarın, kaçın" diye bağırdı. Kaçmak iyi bir seçenek değildi zira koşarlarken yandaki yolda başka bir grup önlerini kesti. Andrews vurularak öldürüldü. Bir polis memuru da aldığı yaralar sonucunda can verdi.

İSYAN ZİRVEYE ULAŞIYOR

İsyanın ikinci aşaması başlamıştı. Bu defa geleneksel liderlik ya da en azından Müftü, daha önceki isyana kıyasla başlangıçtan itibaren daha belirgin bir rol üstlenecekti. Bu rolü kendisine biçip biçmediği uzman tarihçilerin çözeceği bir tartışma olarak ortada dururken Filistin halkının liderliğini üstlenmeye devam etmesinin bir koşulu olarak böyle bir role sahip olması bir zorunluluk olarak beliriyor ve bu haliyle uzlaşma çağrılarını yapmak kendisi için çok daha zor bir şey haline geliyordu. İçinde bulunulan koşulların bir eseri olarak ılımlılık siyasi açıdan gerçekçi bir yaklaşım olmaktan çıkmıştı zira ılımlılara tepkiyle yaklaşılıyordu. Müftü'nün Hüseyni Aşireti'nin ezeli rakibi olan Naşaşibiler liderliğin uzlaşmadan yana olan kesimi olarak Kraliyet Komisyonu raporunu yayınlamadan önce, raporun Araplar tarafından kabul edilecek bir sonuçla çıkması ihtimalini dikkate alarak, farklı bir çizgi izlemek üzere Arap Yüksek Komitesi'nden ayrıldı. Rapor öylesine tepki topladı ki ılımlıların etkisi bütünüyle silindi ve üyeleri aşırı uçtakilerin kurşunlarının tehdidi altına girdi. Yönetim, Arap Yüksek Komitesini ve özellikle de Müftü'yü yaşanan şiddetten sorumlu tutulması için gerek Siyonistlerin, gerek İngiliz basınının ve gerekse de parlamentonun yoğun baskısı altındaydı. Siyasetçiler şiddete karışmadıklarını, bunun toplumsal

memnuniyetsizliğin kendiliğinden bir dışavurumu olduğunu söylemekle birlikte söz konusu şiddeti kınama veya engelleme yolunda bir girişimde de bulunmamıştı. Böyle olmakla birlikte Andrews cinayetini Arap Yüksek Komitesi'ne atfetmek için de ortada bir neden bulunmuyordu, zira Komite saldırıyı kınamıştı ama buna rağmen saldırıdan birkaç gün sonra 200-300 kadar Arap önde geleni gözaltına alınıp tutuklanmıştı. Komite lağvedildi ve üyeleri Seyşel Adaları'na sürüldü; Komite bu haliyle şiddetten "ahlaki olarak sorumlu" tutuluyordu. Müftü resmi olarak koltuğundan indirildi ancak sığındığı Kutsal Yerlerde kan dökülmesine yol açmamak için, tutuklanması yönünde bir girişimde bulunulmadı. Bunu izleyen süreçte, bir ihtimal resmi makamların görmezden gelmeyi tercih ettiği bir ortamda, Müftü Lübnan'a kaçtı. Yüksek bir elin giriştiği bu operasyon bütün Arap dünyası için bir kışkırtma anlamına geliyordu. Belki geleneksel liderlik büyük saygı görmüyordu ama Arapların sahip olduğu tek liderlik de buydu; hak etsin ya da etmesin hayallerini temsil ediyordu; Manda yönetimini protesto etmek için ülkenin dört bir yanından kalabalık heyetler Kudüs'e akın ediyordu, her yerde asık suratlı bir kararlılık vardı.

14 Ekim 1937 gecesi Filistin genelinde olaylar patlak verdi; isyan, ikinci aşamasında, bu defa daha örgütlü bir nitelik taşıyordu; Müftü'nün olayların arkasındaki şeytani dahi olduğunu söylemek artık geçerli bir değerlendirme olarak ortaya çıkmaya başladı; İngiltere'nin izlediği politikaların bir eseri olarak sürgüne gönderilen Müftü'nün artık komplolara girişebileceği söyleniyordu. 1938 yılının yaz ayları itibarıyla isyan yeni bir zirve noktasına ulaştı ve bu haliyle 1936'daki ayaklanmayı fazlasıyla geride bıraktı. Londra merkezli *Times* gazetesinin muhabiri geçtiği haberde Filistin topraklarına ilişkin karamsar bir tablo çizerek "cinayet, gerilla savaşı, yağma, eşkiyalık, hırsızlık ve kundaklama"dan söz ediyordu.[23] Peel Komisyonu'nun bir yıl önce yaptığı değerlendirmeyi tekrar gündeme getiren *Times* muhabiri, İngiltere'nin "böyle küçük bir çapta olan ve teçhizat fakiri olan bir isyanla baş edecek" kaynaklara sahip olmadığını varsaymanın "saçmalık" olacağını bildiriyordu. *Times* muhabiri bununla birlikte bir başka melankoli yüklü haberinde İngiltere'nin pek yakında "Filistin'i yeniden fethetmek" zorunda kalacağını belirtiyordu.[24]

[23] 6 Eylül 1938.
[24] 3 Ekim 1938.

İsyancılar 15.000 kişilik bir gücü yakaladıkları zirve noktalarında Filistin'in orta kesimlerindeki dağlık bölge ile Celile, El Halil, Birşeba ve Gazze'de etkili oluyor ve bu bölgelerdeki Manda idaresini tamamen silikleştiriyorlardı. İsyancıların "hükümeti" kendi vergilerini topluyor ve kendi mahkemelerini kuruyordu. Söz konusu bu mahkemelerde davayı istismar ederek çıkar sağlayan eşkıyalar ile kendilerine karşı çalışan casusları ve "ajanlar"ı yargılıyorlardı. İsyancılar yerel toplum liderleri ile öğretmenlerin ve polis teşkilatının, zorla ya da ikna yoluyla, kendilerinden yana tavır almalarını sağlamıştı. İsyancılarla İngilizler arasındaki çatışmalar iki şekilde gerçekleşiyordu. Bir yandan küçük çaplı saldırılara girişip baskınlar düzenleyip keskin nişancıları devreye sokuyorlar, bomba atıyorlar ya da yollara mayın döşüyorlardı. Diğer yandan da peşlerine düşen ordu birlikleri ile daha geniş çaplı ve savunma amaçlı çatışmalara giriyorlardı. İsyancılar, farklı bir savaş niteliği anlamına gelmekle birlikte, Yahudilere karşı da benzer taktikleri uyguluyorlar ve Yahudi işgücünün ortaya çıkardığı ürünleri hedef alıyorlardı. İsyancıların başvurduğu başka bir yol daha vardı ki bu diğerlerine oranla daha kalp kırıcı bir nitelik taşıyordu: Bir Yahudi yerleşim merkezinde yaşayanlar, sabah uyandıklarında, tek bir gece içinde bin kadar portakal ağacının kesilmiş olduğuna tanıklık edebiliyordu.

Şehirler kırsal kesimin işgali altına giriyordu. İsyancılar bu defa tepelerden ovalara iniyorlardı. Yaşadıkları yerlerden ayrılarak daha geniş, birbiriyle örtüşen alanlarda üstünlük sağlama yolunda ilerlediler. Bu haliyle, sadece, hali hazırda davalarına sempatiyle yaklaşan köylerde değil ama Filistin'in bazı büyük şehirlerinde de üstünlüğü ele geçirdiler. Her yerde şehirli erkeklerin taktığı püsküllü fesin yerini kırsal kesimdekilerin kullandığı türden dökümlü kefiye alıyordu. İsyancıların kolaylıkla tanınmasını engellediği için kefiye aslında bir kamuflaj olarak kullanılıyordu ama aynı zamanda köylülerin kendi simgelerini empoze etmeleri anlamına da geliyordu. Taviz vermeyen karakterleriyle bazı gençler fesleri ayaklar altına alıyorlardı. Üst sınıfların üyeleri, önde gelen kamu görevlileri şapka giyme yoluna gittiler; Ermeniler ve dini azınlıklar da isyancıların isteklerine boyun eğmek zorunda kaldı. Bütün bunların arkasında, Kassam geleneğini sürdürecek şekilde, yoz, Batılı yaşam sembollerine karşı, esin kaynağı İslam olan bir hoşgörüsüzlük yatıyordu. Hristiyan kadınlar modaya uyarak taktıkları Avrupai şapkalarını çıkarak peçe takmak zorunda kalıyordu; kilise müdavimleri aykırı

görülen kıyafetlerini çıkarmak zorunda kalıyordu; kısa kollu elbise ve ruj yasaklandı.

İsyancılar şehirlerde boy gösteriyordu. Yüzlercesi Beytüllahim'e girdi ve polisin elindeki silahları alıp vatansever şarkılar söyledikten sonra güvenlik güçleri gelmeden çekildiler. Nablus'ta İngiliz askerlerinin burnunun dibinde Barclays Bankası'na iki kez baskın düzenlediler. Birşeba'da direnişle karşılaşmadıkları bir polis karakolunda yetmiş beş tüfek ile 10.000 kadar mermiyi ele geçirdiler. Çatışmanın ruhani olduğu kadar dini olmayan kalbi olan ve hem Müslümanlara hem de Yahudilere ait olan büyük ibadet merkezleri ile Ağlama Duvarı'nın bulunduğu duvarlarla çevrili Eski Şehrinde kalabalıkların yaşadığı kıvrımlı yollarda da boy gösterdiler ve bu haliyle buralarda denetimi ele geçirdiler. Deniz kenarındaki Yafa'da bile Manda yönetimi sınırlı bir denetimi elinde bulundurabiliyordu. 3.000 kadar Yahudi tahliye edilmek zorunda kaldı; isyanın Arap "düşmanları" kaçmaya zorlandı. Polis karakollarına baskınlar düzenlendi. Neredeyse her gün bir suikast düzenleniyordu ve kalabalıkların arasına karışan saldırganlar hiçbir zaman yakalanamıyordu. Dükkanlar güpegündüz yağmalanıyordu. Şehir sakinleri elektrik kullanmaktan vazgeçmek zorunda kalıyordu zira elektriği bir Yahudi şirketi sağlıyordu; sokak lambaları yerle bir ediliyor; gaz lambaları yok satıyordu.

Bir keresinde isyancılar olabildiği kadar fazla Yahudi'yi bulup öldürmek için Tiberya'ya akın etti. Bu saldırı, kamuya açık çeşitli yerlerde onlarca Arap'ın ölmesine yol açan ve Yahudilerin düzenlediği sanılan bombalı saldırılara bir misillemeydi. Bir ekim akşamı saat 9'da kalabalık bir grup şehre girdi; şehre girmeden önce ülkenin geri kalan kısmıyla bağlantıyı sağlayan telefon hatlarını kesmişlerdi; beş dakika sonra yakınlardaki bir tepelik alandan duyulan ıslık sesiyle birlikte katliam başladı. Gruplardan biri İngiliz ve Arap polis lojmanlarına saldırırken diğer bir grup, bir sinagogla Yahudilerin yaşadığı semtteki evleri ateşe verip buralarda yaşayanları öldürdü. Sonuçta aralarında üçü kadın ve bazılarının bebek olduğu on çocuğun bulunduğu on dokuz Yahudi öldürüldü. Takviye alan polisin saldırganları uzaklaştırmaları iki saat sürdü. Bu, Filistin şiddetinin en büyük eylemi değildi ama en üst düzeyde kasıt taşıyan bir katliamıydı.[25]

[25] *The Times*, 4 Ekim 1938.

İNGİLTERE "FİLİSTİN'İ BİR KEZ DAHA FETHEDİYOR"

İngilizler, fiili olarak "Filistin'i bir kez daha fethetmek" zorunda kaldı. 1938 yılının sonbahar ayları itibarıyla İngilizlerin ülkede 20.000'i aşkın askeri bulunuyordu. Bundan bir yıl kadar önce İngilizler olağanüstü hal uygulamasına geçerek sadece silah kullanmanın değil ama silah taşımanın bile ağır ceza gerektirdiğine hükmetmişti. Bazı bölgelerde ordu komutanları yönetimi üstlenmiş, sivil yetkililer siyasi danışman konumuna geçmişti. O aşamaya kadar saldıran taraf olan isyancılar artık saldırılara hedef olan taraf konumuna geçti; isyancılar için işler ters gitmeye başladı. Eski tüfeklere karşı uçaklar ve zırhlı araçlar devreye giriyor, dönemin önde gelen bir askeri gücünün lojistik imkânlarına, seferberlik kapasitesine ve silahlarına karşı Robin Hood günlerinden kalma taktikler kullanılıyordu. İsyancılar, aralarında Kudüs'ün Eski Şehrinin de bulunduğu kentlerden sıkıntı yaşamadan çekiliyordu ama açıkta bulundukları kırsal kesimde ağır kayıplar verdiler. "Ramallah'ta dün çıkan bir çatışmada bir İngiliz polis memuru öldürüldü, iki İngiliz askeri de yaralandı. Çatışmada, resmi rakamlara göre tahminen 40, resmi olmayan rakamlara göre ise 60 Arap can verdi." 3 Ekim 1938 tarihinde Kudüs'ten geçilip *Times* gazetesinde yayınlanan bir haber sıradan bir dille bunları yazıyordu. Güçler arasında büyük bir dengesizliğin olduğu ortamda bu tepik bir örneği oluşturacaktı. İsyancılar havadan düzenlenen saldırılarda da ağır kayıplar veriyordu. *Times* şunları yazıyordu:

> Yılın en önemli operasyonunda dün uçaklarla düzenlenen bir saldırının sonucunda 150 isyancının öldürüldüğü tahmin ediliyor. Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı bir uçak Yafa'nın tepelik bölgesinin yamaçlarında bulunan Deirghassana köyü yakınlarında büyük bir isyancı grubun varlığını tespit etti. Uçak, Ramleh'te, uyarı geldikten sonra iki dakika içinde harekete geçmek üzere bekleyen dört uçağı yardıma çağırdı. Ek olarak bir düzine uçak daha bölgeye uçtu ve akşam karanlığı çökene kadar uçaklar harekatı sürdürdü. Uçaklar birkaç sefer isabet aldı ancak Kraliyet Hava Kuvvetleri personelinden ölen ya da yaralanan olmadı ve uçaklar bir sorun çıkmadan geldikleri yerlere geri döndü. Hava kuvvetleri ve birlikler bugün bölgede kapsamlı bir arama operasyonu yürüttü; söz konusu bölgede gece boyunca yanmakta olan isyancı cesetleri olduğu belirlendi. Telef olmuş on beş at çetenin bir kısmının atlı güçler olduğunu gösterdi. Arama tarama operasyonları sırasında çeteden arta kalan bazı kalıntılara rastlandı. Kraliyet Hava Kuvvetleri dört isyancıyı öldürdü; bir grupla karşılaşan İrlandalı Muhafızlar da üç kişiyi öldürdü; operasyon sırasında bazı isyancılar da yaralandı...[26]

[26] 17 Eylül 1938.

Olağanüstü hal uygulaması kapsamında kurulan askeri mahkemeler de ordu birlikleri kadar etkili ve seri çalışıyordu. Müslüman geleneği yetmiş yaşın üzerindeki hiç kimsenin idam edilmemesini öngörür. Ayrıca orucun tutulduğu Ramazan ayı sırasında da idam cezaları infaz edilmez ancak söz konusu askeri mahkemelerin verdiği ilk ölüm cezası, bu iki geleneksel uygulamayı da birlikte ihlal edecekti. Şeyh Ferhan el-Saadi, İngiliz güçleriyle isyancılar arasındaki yerel bir çatışmadan sonra bir ahırda saklanırken bulunmuştu. Ateşli silah bulundurup bulundurmadığı sorulduğunda evinin duvarında eski bir tüfeğin asılı olduğunu söyledi. Sakin bir şekilde soruları yanıtlamayı reddettiği üç saatlik bir duruşma sonrasında idam edildi. Askeri yargıçlar silah bulundurmak suçundan ziyade el-Saadi'yi işlediği iddia edilen daha kötü suçlardan dolayı hüküm giydiriyordu; bu isnatlar arasında Andrews'un öldürülmesi de bulunuyordu. Ramazandı ve en az yetmiş beş yaşındaydı. El-Saadi, Arapların gözünde Şeyh Kassam gibi şehitlik mertebesine yükseldi. İngilizler toplamda 112 Araba karşılık bir Yahudiyi asacaktı. Söz konusu idamlara tanıklık eden İngiliz komutanlardan Sir Alec Kirkbride kendisini "suçlu ve acımasız" hissedecekti.[27] Cezaya çarptırılanların idama giderken vatansever sloganlar attıkları veya daha önce ölmek için sırayı ihlal ettikleri bildiriliyordu.

Ayrıca toplu parasal cezalandırmalar ve yıkımlar da oluyordu. Bu cezalar nakit ya da bu türden ödemelerle yerine getiriliyor ve sıklıkla düzgün bir soruşturma veya işlendiği söylenen suça ilişkin ciddi bir kanıt olmadan kesiliyordu. Bir hava filo komutanı olan Alderton öldürüldüğünde İngiliz birlikleri, takipçi köpeklerin yardımıyla katillerin İgzim köyüne sığındıkları hükmüne vardılar. Güney Kents Piyadeleri'ne bağlı bir grup asker tarafından bir "arama" yapıldı. İngiliz misyoneri Frances Newton bu olaydan iki gün sonra İgzim'i ziyaret etti. Newton köyün girişindeki iki evin havaya uçurulmuş olduğunu gördü altmış kadar ev de "tarifi mümkün olmayan bir tahribata uğramış, insanın kendi gözleriyle görmezse inanamayacağı türden bir hasar almıştı."[28] Newton panjurların, dolapların ve aynaların tahrip edildiğini, kanepe ve koltukların delik deşik edildiğini, dikiş makinelerinin paramparça edildiğini, kıyafetlerle yatakların zeytinyağı içinde olduğunu ve hatta bir Kuran'ın parçalanmış olduğunu gördü. Bazı askerler para ve mücevher

[27] Sir Alec Kirkbride, *A Crakle of Thorns*, John Murray, Londra, 1956, sayfa 56.

[28] Frances E. Newton *Searchlight on Palestine: Fair Play or Terrorist Methods?* The Arab Centre, Londra, 1938, sayfa 16-18.

çalmıştı. Talihsiz bir asker köy çevresindeki kordonu çaldığı 25 sterlinle birlikte geçmeye çalışırken vuruldu. Bütün koyunlar ve keçilere, kesilecek toplu para cezasının teminatı olarak el konuldu. Bazıları hayvan başına sekiz şiling verip hayvanlarını geri alabildi ancak bu parayı veremeyenler hayvanlarını kaybetti. Bütün bunların üstüne tüy dikercesine yönetim, köylüleri ihtiyaç fazlası 40 polisin aralarında yaşamalarını sağlamak için gereken 700 sterlini ödemek zorunda bıraktı. Böyle bir ödemeyi yapmamaları halinde bütün mallarına el konulacağını fark eden köylüler, yanlarına alabildikleri eşyalarıyla birlikte köyü toplu halde terk etti. Bunlardan bazıları, elbette, Şeyh Kassam'ın Hayfa'daki gece kondu semtine gitmek zorunda kaldı. Bayan Newton bu insanlar için "Gerçek mülteciler ama İngiliz barbarlığının kurbanları olarak..." ifadesini kullanacaktı. Bütün bu olanlardan sonra Filo Komutanı Alderton'ı öldürenlerin aslında başka bir köyden geldiği anlaşıldı.

Askeri bir devriye ekibine pusu kurmaya çalışan bir Arap öldürüldüğünde, yetkililer, Endor köyündeki büyük bir toprak sahibinin evinin "tazminat verilmeyecek şekilde" yıkılmasını emretti. Yetkililer böyle bir kararın haklılığını, öldürülen adamın bu evde "kahve sunarken görüldüğü"ne dayandırıyordu; ne var ki böyle bir "haklılık" Arap geleneklerini dikkate almıyordu zira Arap gelenekleri uyarınca zengin bir kimsenin evlerinin bir bölümü, bir misafirperverliğin eseri olarak, köylüler ve yabancıların kullanabileceği bir yer olarak ayrılıyordu. Lod'daki havaalanı sabotaj nedeniyle zarar gördüğünde de yakınlarda bulunan bir sıra ev misilleme olarak dinamitlenmişti.

1939 yılının Mart ayında isyanın önde gelen liderlerinden Abdürrahim el-Hac Muhammed, bir camideki namazdan sonra Filistinlilerin yas tuttuğu bir ortamda ve İngilizlerin gönülsüz övgüleri arasında öldürüldü. İsyanın komutanlarının büyük bölümü ülkeden kaçtı. İsyan artık durma noktasına gelmişti. Filistinlilerin silahlı kanadı kırılmıştı. 1936-39 arasındaki olaylarda kaç Arabın öldürüldüğünü İngiliz resmi rakamları hiçbir zaman tam olarak belirtmedi, ancak Filistinli araştırmacı Velid Halidi'nin dikkatli hesaplamalarına göre ölenlerin sayısı 5.000'i aşıyor, yaralananların sayısı da 14.000'i buluyordu. Bu rakamlar çağdaş İngiliz veya Amerikan ölçeklerinde dile getirildiğinde 200.000 İngilizin öldüğü, 600.000'in yaralandığı veya 1.000.000 Amerikalı'nın öldüğü ve

3.000.000'unun da yaralandığı gibi bir anlam taşıyor.[29] Olaylar sırasında 101 İngiliz ve 463 Yahudi öldü.[30]

İsyanın kendi dâhili handikapları vardı ve bu handikaplar İngilizlerin giriştiği taarruz karşısında hareketin çöküşünü hızlandırdı. Silahlı direnişin yeni aşaması hakkında değerlendirmeler yapan dönemin Filistinli tarihçileri arasında söz konusu bu handikapların neler olduğu konusunda büyük bir tartışma vardır.[31] Bu haliyle suçu *zaim*ler ve *efendi*lerin üzerine atma eğilimi içindedirler. Bu tarihçilerin gözünde isyan öz olarak kendiliğinden olma özelliğini taşıyordu ve söz konusu bu kendiliğindenlik, otantikliğinin de bir ölçütüydü ancak isyan hareketi, bu haliyle, söz konusu bu kendiliğindenliği akıtabileceği bir liderliği bulamadı ve bunun bir sonucu olarak isyan, hedefleri olan bir devrime dönüşemedi. Şehirli seçkinler isyana sahip çıkmak için önlerinde başka bir seçeneğin olmadığı bir aşamayı beklediler ya da en azından Mütfü'nün başını çeken bir kısmı bunu denedi; daha uzlaşmacı bir kimliğe sahip olan ve Naşaşibilerin başını çektiği bir diğer kesim ise itibarlarını daha derin bir şekilde kaybetti. Böyle olmakla birlikte işler hiçbir zaman için istendiği gibi olmayacaktı; siyasetçiyle savaşçı veya şehirle kırsal arasındaki uçurum hiçbir zaman kapanmadı. İsyan, Filistinlilerin ilk kez silahlı şiddete başvurdukları bir ortamda, Siyonist istilaya karşı nitelikli bir direnişin giderek derinleşmesi anlamına gelmekle birlikte, böyle yüksek bir hedefe ulaşmak için uygun sosyal, siyasal ve örgütsel beceriyi sergileyemiyordu. Savaşçılar bölgesel, dini veya ailevi farklılıkları aşmaya teşvik edilmiyorlardı ve bu haliyle diğer bölgelerdeki isyancı gruplara katılmayı reddettiler; bunu yapanlar ise kimi zaman yabancı oldukları gerekçesiyle kapı dışı ediliyordu. *Faz'a* "sadece komşunun –başkasının değil– yardımına koşulması" rasyonel bir stratejinin ortaya çıkmasını engelledi. Savaşın müstakil liderleri ortaya çıkmaya başladı. Bundan daha da fenası aşiretler arasındaki rekabetin isyan üzerindeki olumsuz etkisiydi; yeni ve tam anlaşılmamış siyasi çekişmelerin eşlik ettiği kan davaları eksiltici bir etki yapıyordu. Aşiretler arasındaki çekişmeler veya kan davaları sadece bir köyü diğerine karşı pozisyon almaya itmekle kalmıyor, bunun ötesinde tek bir köyde bile bir bölünmenin yaşanmasına yol açıyordu; kimi durumlarda etkili bir kişi

---

29 Velid Halidi, *From Heaven to Conquest* (Cennetten Fetihe), *A.g.e.*, sayfa 846-9.

30 *The Times*, 21 Temmuz 1938, *A Survey of Palestine* (Filistin Üzerine Bir Araştırma), Kudüs, 1946, sayfa 38-49.

31 Örneğin bakınız Hisham Sharabi, *Palestine and Israel, The Lethal Dilemma* (Filistin ve İsrail, Ölümcül İkilem), Pegasus, New York, 1969, sayfa 184-92.

isyanı desteklerken, rakibi, sırf bu çekişmeler yüzünden, idareden yana tavır alıyordu. Kimi durumlarda isyancıların kurduğu mahkemeler rakip aşiretler ya da gruplar arasındaki hesaplaşmaların bir aracına dönüşüyordu. Deir el-Şaikh köyünün muhtarının, karısı ve on dört, on iki ve on yaşındaki üç çocuğu ve bir hizmetçisiyle birlikte "idam edilmesinin" başka nasıl bir haklılığı olabilirdi?[32] Bunun da ötesinde düşmanın nefret edilen adaleti bu tür acımasız intikam duygularının bir aracı haline dönüşebiliyordu. Bu bağlamda seçilen bir kurbanın evine ateşli bir silah "yerleştirilebiliyor" ve askeri yetkililere ihbarda bulunulabiliyordu; dolayısıyla bir kişi komşunun başını büyük dertlere sokabiliyordu.[33] Benzer bir durum şehirli siyasi liderlik için de geçerliydi. Toplum içindeki bölünme Hüseyniler ile Naşaşibiler arasında açık bir savaş yürütülmesi anlamına geliyordu. Hüseynilerin önem verdiği bir isim olan Müftü için böyle bir önemli konuma gelmek yeterli değildi: Söz konusu bu konumunu isyanı istismar ederek güçlendirmek istiyordu. "Muhalifleri" mağdur kaldıkları terörün sorumlusunun Müftü'nün iktidar düşkünlüğü ve kötücül nüfuzu olduğunu düşünüyordu. Öyle ki Naşaşibi Fahri Bey, bir suikast girişiminden ağır yaralı olarak kurtulduğunda öylesine büyük bir öfkeye kapılıyordu ki, Yüksek Komiser'in gözlemine göre, yerel Yahudi politikacılarla işbirliği yapmaya başlıyordu.[34] Fahri Bey ve takipçileri, Hacı Emin'in saldırılarının kurbanı olarak gördükleri kişilerin intikamını almak için "barış çeteleri" kuracaklardı. Ortak düşmana karşı girişilen silahlı şiddet *zaim*ler ve *efendi*ler arasındaki kısır çekişmeleri bitirmek bir yana küçük bir içsavaşın patlak vermesine yol açıyordu ve bu haliyle Müftü'nün muhalifleri Arapların Büyük İsyan'ına karşı çıkacak bir konuma geçiyorlardı.

İNGİLİZLERİN MERHAMETİ: 1939 POLİTİKA BELGESİ

20.000 İngiliz askeri "Filistin'i yeniden fethederken" İngiltere'deki politikacılar böyle bir politikanın arkasında yatan mantığa şüpheyle yaklaşıyor ve bu haliyle son derece sert ve maliyetli yöntemlerin

32 *The Times*, 9 Eylül 1938.

33 Robert John ve Hadawi Sami, *The Palestine Diary* (Filistin Günlüğü) The Palestine Research Centre, Beyrut, Sayı I, sayfa 279.

34 Al-Kayyali, *A.g.e.*, sayfa 350.

uygulanmasını eleştiriyorlardı. Kimi etkili çevrelerde baş gösteren söz konusu eleştiriler, her şeyi göze almış olan bir Filistin direnişinin, bir sonuca ulaşamasa bile, daha önce fark edilenlerden daha temelli nedenlere dayanabileceğine ilişkin algının gecikmiş olarak ortaya çıkmasından kaynaklanıyordu. Müstemleke Bakanı Malcolm MacDonald, Avam Kamarası'na hitaben yaptığı bir konuşmada isyancıların çoğunun vatansever duygularla hareket ettiğini söyleyip, Arap olsaydı kendisinin de benzer duygular içinde olacağını belirtiyordu. MacDonald "güçlü" bir politikanın düzeni sağlayabileceğini ancak barışı getiremeyeceğini söylüyordu. Aynı zamanda İngiltere'nin dikkate alması gereken başka bir üst çıkarı vardı. Avrupa semalarında savaş bulutlarının dolaşmaya başladığı bir ortamda diplomasinin çözüm getirebileceği müstemleke çatışmalarına asker veya kaynak ayırmak akılcı bir seçenek değildi. Avrupa üzerinde savaş bulutları yoğunlaşırken, İngiltere hem sömürgelerle ilgili diplomasi yoluyla çözümü mümkün olan konularda gereksiz çatışmalara girmek için asker ve para ayıracak bir durumda değildi ve hem de Siyonist çömezinin şımarıklık derecesine varan isteklerini tatmin etmek için Mihver güçlerinin kandırma girişimlerine giderek daha çok hedef olan stratejik açıdan hayati öneme sahip Arap ve Müslüman dünyasını karşısına alamazdı. 1937 yılında Lord Peel, Manda rejiminin işlemez hale geldiğini ilan etmiş ve bunun yerine toprakların Yahudilerle Araplar arasında paylaştırılmasını önermişti. Böyle olmakla birlikte, isyanın bütün yoğunluğuyla devam ettiği bir ortamda Sir John Woodward başkanlığındaki bir başka araştırma komisyonu toprakların paylaştırılmasının da makul bir seçenek olmadığını ilan etti. Aynı sıralarda İngiltere hükümeti yuvarlak masa görüşmelerine katılmaları için Arap ve Yahudi liderleri Londra'ya davet etti. Bir ay süren bu görüşmeler karşılıklı engelleme taktiklerinin uygulandığı bir ortamda tarafların görüşleri arasındaki uçurumun ne derece derin olduğunu göstermekten başka bir işe yaramadı. Toplantıya davet edilen Arap devletlerinin temsilcileri Weizmann'la biraraya geldi ancak Filistinliler böyle bir görüşme yapmadı. Öyle ki 1. Dünya Savaşı engellemiş olmasaydı bu iki karşıt grubun babaları 1914 yılında düşmanla görüşmeye hazır bir yaklaşım geliştirirdi, oysa oğullar müzakere masasına oturmaya bile yanaşmayacaktı.[35] Aradan çeyrek yüzyılın geçtiği bir ortamda mücadelenin boyutları öyle bir düzeye ulaşmıştı ki böyle bir görüşme yapmak Siyonist yapının meşruiyetini kabul

[35] Bakınız sayfa 155-57.

etmek anlamına gelecekti; oysa bir kuşak sonra İsrail bir devlet olarak ortaya çıkacak ve bu haliyle Araplar açısından böyle bir devleti "tanımak" yine benzer bir zorluğu gündeme getirecekti.

İngilizler, söz konusu konferansta, jet çağında vücut bulacak olan "mekik diplomasisi" ile "dolaylı görüşmeler" veya "aracılı pazarlık"lara öncülük edecek şekilde Araplar ve Yahudiler ile ayrı ayrı görüşmeler yapacaktı. Böylece, gelecekteki barış mimarlarının hayal edebileceği türden yaratıcı prosedürler devreye girebiliyordu. Beklendiği gibi görüşmelerde tıkanıklık yaşandığında İngiltere tek başına hareket etme seçeneğine yönelerek bir "politika belgesi" açıkladı. Söz konusu bu belge MacDonald Politika Belgesi olarak kimlik buldu. Hükümet, gelinen aşamada "Filistin'in bir Yahudi devleti olmasının politikalarının bir parçası olmadığını"; beş yıl içinde 75.000 Yahudi göçmenin kabul edilmesi gerektiğini ancak daha sonra Arapların onayı olmadan yeni bir göç hareketi olmaması gerektiğini; toprak satışlarının sıkı bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini ve bağımsız bir Filistin devletinin kurulması yolunda yerinden yönetim kurumlarının on yıl içinde kurulması gerektiğini belirtiyordu. Söz konusu belgenin bazı boyutları Filistin heyeti tarafından reddedilecekti; bu kararda Müftü'nün talimatları belirleyici oldu. Böyle olmakla birlikte Filistinliler politika belgesinin ana maddelerini memnuniyetle karşılıyordu. Sonunda Araplar'a karşı bir derece adaletli davranıldığı hissi ortaya çıkıyordu. Öyle ki Müftü'nün rakibi olan Naşaşibiler söz konusu belgenin yürürlüğe girebilmesi için İngilizler'le işbirliği yapacaklarını ilan edeceklerdi. İngiltere'nin başlangıçta silah zoruyla bastırdığı Arap şiddeti bu defa İngiliz diplomasisi sayesinde bütünüyle susturuluyordu.

İNGİLTERE SİYONİSTLERE "İHANET EDİYOR"

Siyonistler'in Macdonald'ın Politika Belgesi'ne yanıtı ani ve şiddetli oldu. Gerçekten de söz konusu belgenin bizzat Filistin'de ilanı, belirlenen saatte yapılamadı zira yayın kuruluşunun aktarım hatları kesilmiş ve stüdyoları bombalanmıştı. Baş Haham olan Dr. Herzog ertesi gün Kudüs'teki büyük Yeşurim Sinagogu'nun kürsüsüne çıkarak ağlayan bir cemaatin gözleri önünde belgenin bir kopyasını yırttı. Göç Bakanlığı'nın

merkez binası ateşe verildi ve öfkeli kalabalıklar yasadışı Yahudi göçüyle ilgili belgeleri imha etmek amacıyla Hayfa ve Tel Aviv'deki hükümet binalarına baskınlar düzenledi. Kudüs'te Arap dükkanları yağmalandı. Bir gösteri sırasında bir İngiliz polisi vurularak öldürüldü. Yahudiler genel grev ilan etti. Ülke genelinde büyük toplantılar düzenleyen Yahudiler, İngiltere'nin yeni ve "hain" politikasının hoş görülmeyeceği üzerine ant içti; ve Yahudi nüfusunun kanının son damlasına kadar bu belgeye karşı savaşacağını ve bu yolda kendilerini feda etmekten çekinmeyeceklerini" ilan etti. Birkaç gün sonra aktivistler İngilizler ile Araplar'a karşı bir sabotaj ve terör kampanyası başlattı. Kudüs'teki Rex sinemasını havaya uçurdular; patlamada beş Arap öldü, 18'i yaralandı. İki gün sonra Adas köyüne düzenledikleri saldırıda da beş Arabı öldürdüler. *Yişuv*'un lideri kabul edilen David Bengurion gösterilere sahne olan bir günün ardından yaptığı açıklamada söz konusu gösterilerin "Majestelerinin Hükümeti'nin önerdiği felaket niteliğindeki politikaya karşı Yahudi direnişinin başlangıcını ifade ettiğini" ilan etti. Bengurion "Yahudiler tacizler karşısında kan dökmek zorunda kalsalar bile teslim olmayacaktır" diye yazıyordu.[36] Siyonizm kendisini birçok şekilde gösteriyordu. Bu bağlamda "manevi", "kültürel", "siyasi" veya "pratik" Siyonizm bulunuyordu. Böyle olmakla birlikte MacDonald Politika Belgesi, İsrailli delege Uri Avneri'nin yıllar sonra ismini vereceği bir şekilde, "silahlı Siyonizmin" başlangıcını ifade ediyordu.[37]

REVİZYONİSTLER "İTİDAL"İ ELDEN BIRAKIYOR

"Silahlı Siyonizm"in kökleri, daha önce de gördüğümüz gibi, Theodor Herzl'e kadar uzanıyordu. Onun öngördüğü şekliyle silaha başvurmak kaçınılmaz bir seçenek haline gelecekti ve hareket, bu haliyle zayıf olduğu ilk aşamalarda emperyal bir sponsorun korumasına ihtiyaç duyacaktı. İşte artık bu ikinci aşamaya ulaşılmak üzereydi nitekim bu aşamaya ulaşılmasından çok uzun bir süre önce böyle bir yaklaşımı benimseyenler ile stratejilerini buna göre belirleyenler, böyle bir yöntemin etik, siyasi ve

[36] ESCO Vakfı, *Palestine: A Study of Jewish, Arab and British Politics* (Filistin: Yahudi, Arap ve İngiliz Politikaları Üzerine Bir Çalışma), Sayı II, sayfa 910.

[37] Avneri, *Israel Without Zionists: A Plea for Peace in the Middle East* (Siyonistlerin Olmadığı bir İsrail: Ortadoğu'da Barış İçin Bir Çağrı), *A.g.e.*, sayfa 88.

pratik zeminini hazırlamış olacaktı. 1. Dünya Savaşı sırasında Yahudi Lejyonu'nu ve bunu izleyen süreçte *Haganah* yer altı ordusunu kuran Vladimir Jabotinsky'nin ruhu *Yişuv*'da kol geziyordu. Özellikle Siyonist tarihçiler arasında ana akım Siyonist liderlikten erken aşamalarda kopan Jabotinsky'nin önemini azımsamak gibi bir eğilim vardır. Jabotinsky'nin savunduğu ve revizyonizm olarak anılan isyankar sapkınlığı Siyonizm açısından "bazı İhvan hareketlerinin Arap milliyetçiliği, Beşinci Monarşi Adamları'nın İngiliz Püritanizmi ya da İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu'nun Sinn Fein'in delirmiş bir kolunu ifade etmesi gibi bir şeye karşılık geliyordu."[38] Böyle olmakla birlikte Weizmann'ın "bizim d'Annunzio"[39] dediği kişi olarak Jabotinsky, Siyonizmin askerileşmesi yolunda kilit bir rol oynamış ve böyle bir askerileşme sonuç olarak herkes tarafından benimsenmiştir. Eğer çağdaşları tarafından dışlanmışsa, bir ihtimal bunun tek nedeni, zamanının ilerisinde bir kişi olmasıdır. Jabotinsky bu haliyle utanılacak ölçüde saldırgan bir militanlığı temsil ediyordu. Oysa Weizmann-vari pragmatizm ve çekingenlik Siyonizmin emperyal sponsor ile asimilasyoncu Yahudi Diaspora'dan destek alması için gerekliydi. Jabotinsky'nin önerdiği şeyin dünya genelinde Siyonistlerin aleyhinde olacak bir algının oluşmasına yol açacağından endişe ediliyordu. Bu haliyle "Siyonistlerin Filistin'deki Arapları silah gücüyle bastıracakları yolunda bir algı oluşacak ve düşmanlara Siyonistlere karşı kullanabilecekleri bir koz verilecekti."[40] Siyonistler, Jabotinsky'nin vizyon sahibi açılımına kaşlarını çatsalar ve resmi düzeyde görüşlerine karşı çıksalar bile kimileri gizliden gizliye ona hayranlık duyuyordu. Bengurion onu, saf coşkusunun başarısızlığı beraberinde getirdiği "Siyonist Troçki"[41] olarak görüyordu ancak her ikisi de birbirine karşı gizli bir yakınlık duyuyordu. Geçici bir süre için onları birbirinden ayıran şey amaçtan ziyade tarz ve yöntemdi. Bunun bir eseri olarak doğru bir şekilde şöyle söylenmektedir: "Filistin için esas olarak Jabotinsky'nin önerdiği türden bir mücadele yürütülmektedir. Jabotinsky bu haliyle bir siyasi hareket olarak Siyonizmin en cesur ifadesini ortaya koymaktadır ve bu bağlamda Siyonizmin çekimine kapıldığı gizli bir eğilimi temsil etmektedir."[42]

---

38 Marlow, daha önce belirtilen bir eser, sayfa 133.

39 *Silah ve Zeytin Dalı*, sayfa 192.

40 Alan R. Taylor, *The Zionist Mind, The Origins and Development of Zionist Thought* (Siyonist Zihin, Siyonist Düşüncenin Kökleri ve Gelişimi), *A.g.e.*, sayfa 89.

41 *A.g.e.*, sayfa 89.

42 *A.g.e.*, sayfa 91.

Söz konusu bu eğilimi Yahudi Ajansı'nın Siyasi Bölüm Direktörü Chaim Arlosoroff'un Weizmann'a bir ihtimal 1932'de yazdığı gizli bir mektuptan daha iyi bir şekilde gözler önüne seren başka bir örnek yoktur. Arlosoroff, şimdiden bakışla inanılması zor olacak şekilde, Siyonist liderlerin en ılımlarından biri olarak öne çıkıyordu. Arlosoroff'un Yahudi Ajansı'ndaki görevine atanmasının arkasında Arapların taşıdığı korkuları yatıştırmak niyeti bulunuyordu zira kendisi, diğerlerine nazaran, Arap-İsrail uzlaşmasına ciddi bir şekilde yaklaşan bir isim olarak tanınıyordu. Arlosoroff'un 1933 yılında uğradığı sırlarla dolu bir suikastta öldürülmesinin arkasında da bir ihtimal söz konusu bu algı yatıyordu. Arlosoroff'un mektubu bu büyük diplomatın dinamik aşamalardan bahseden konseptinin devrimci bir uyarlamasıydı. Arlosoroff bu haliyle Revizyonizmi, Arapları heyecanlandıran bir "delilik" olarak nitelerken ılımlı ve bilge kimliğine rağmen sunum açısından son derece kuru ve yüreklere su serpecek kadar yumuşak bir sunumla birlikte esas olarak Jabotinsky'nin yöntemlerine yeşil ışık yakan bir yaklaşım geliştiriyordu. Arlosoroff'un gözünde "Filistin topraklarını karış karış ele geçirme"yi öngören evrimsel göç ve yerleşim politikası geçmişe ait olan bir politikaydı ve bu haliyle artık bir işe yarayamazdı. Gelecek için "ülkede çekişen iki halk arasındaki güç dengesi gözetilerek çizilecek" bir strateji belirlenmeliydi.

> Aşamalı olarak attığımız adımların bir eseri olarak ulaştığımız şu anki aşama aşağıdaki gibi tanımlanabilir: Araplar artık konumumuzu sarsacak bir güce sahip değildir ama böyle olmakla birlikte kendilerini, Yahudi siyasi emellerini dikkate almadan Filistin'de bir Arap devleti kuracak güçte hissetmektedirler. Buna karşılık Yahudiler, bu süreç boyunca göçün artarak devam etmesini, kolonizasyonu ve ülkede dirlik ve düzeni sağlamayı güvence altına alacak bir güce sahip olmamakla birlikte var olan konumlarını korumaya yetecek kadar güçlüdür.
>
> Bundan sonraki "aşama" Araplar ile Yahudiler arasındaki güç dengesi, Yahudilerin Araplar'ın Filistin'de bir devlet kurmasını önleyecek bir içeriğe kavuştuğu ve Yahudilerin Arap hegemonyasına giden yolu kalıcı olarak kapatabileceği bir güce ulaştığı zaman gerçekleşecektir. Bunu başka bir "aşama" izleyecektir. Bu aşamaya, Arapların Yahudi toplumunun göç ve yapıcı ekonomik faaliyetleri sayesinde büyümesini engelleme gücüne sahip olamayacağı anda ulaşılmış olacaktır. Yahudilerin sürekli olarak artan güçleri Arapları görüşmeye dayalı bir çözüme yönlenmeye zorlayacaktır. Bunu takiben, iki halk arasındaki dengenin gerçek anlamda sahip olunan güce göre belirleneceği bir başka

> "aşama" gelecektir. Bu aşamada tarafların karşılıklı olarak anlaşması gerekli olacaktır. İngiliz Manda rejimi çerçevesinde gerçekleşen Siyonist politikanın evrimsel uygulamalarının hayatiyet kazanıp kazanamayacağını bu politikanın bir eseri olarak bundan sonraki "aşama'ya ulaşılıp ulaşılamayacağı belirleyecektir. Eğer bu mümkün olamayacaksa o halde Siyonist politikanın evrimsel uygulamalarına devam etmek veya Siyonist hareketin gücünü ve dayanıklılığını söz konusu bu uygulamalara dayandırmak konusunda ısrarcı olmak, yerinde bir tercih olmayacaktır. Ben bunun mümkün olmayacağını düşünme eğilimindeyim.

Arlosoroff bunun nedenlerinden birinin Manda yönetiminin koyduğu sınırlar olduğunu, bu haliyle İngiltere hükümetinden "yabancı" bir halkın kolonileşmesi uğruna böyle bir yükü üzerine alacağını beklemenin gerçekçi olmayacağını söylüyor, dolayısıyla şöyle bir sonuca varıyordu:

> Mevcut koşullar altında Siyonizm bir geçiş süreci olmadan gerçekleştirilemez; söz konusu bu geçiş süreci Yahudi azınlık örgütlü bir devrimci yönetimi yürütecektir... bu süreç boyunca devlet aygıtı, yönetim ve askeri yapı azınlığın elinde olacaktır. Bu sayede Yahudi olmayan çoğunluğun egemenlik kurma tehlikesi ortadan kaldırılacak ve bize karşı başlatılacak isyanlar bastırılacaktır. Sorunun bu şekilde algılanması gerekliliği, uzun yıllardır sahip olduğumuz pek çok düşünceyi temellerinden sarsabilir. Bu haliyle her zaman reddettiğimiz türden belli siyasi düşünceleri benimsemek zorunda da kalabiliriz. İlk bakışta pratik olmayan, vizyon sahibi olunmasını gerektiren ve İngiliz Manda'sı altında yaşadığımız koşullarla tezat oluşturuyor gibi görünebilir... Ancak hakkında çok güçlü hissettiğim bir şey var: Ulusallığımızı canlandırma ve Yahudi ulusunun bize emanet ettiği kutsal görevi yerine getirme yolunda mücadele yürütürken sergilenen türden bir ciddiyetle girişimde bulunulmadığı bir ortamda Siyonizmin başarısızlığa uğradığı düşüncesini hiçbir zaman kabul etmeyeceğim.
>
> Düşünce biçimimin geçmişte olduğu gibi bugün de Revizyonizm olarak anılan kavrama yabancı olduğunu vurgulamama umarım gerek yoktur. Dün olduğu gibi bugün de Revizyonizmin faaliyetlerini, politikalarını ve eğitim ilkelerini delilik olarak görmeye devam ediyorum.[43]

Bir insan yerden yere vurduğu bir tezi aynı zamanda ancak bu kadar parlak bir şekilde savunabilir. Ne olursa olsun Arlosoroff'dan daha az müşkülpesent olanların gerçekten de kendisinin kınadığı türden tehlikeli düşünceler geliştirdiği ortadadır. Araplar ile birlikte yaşama, iki ulusluluk gibi düşünceler temsil gücü olmayan bir azınlığın ütopyacı kuruntuları olduğu düşüncesiyle giderek artan bir şekilde reddediliyordu. Balfour

[43] *Jewish Frontier* (Yahudi Cephesi), Ekim 1948, sayfa 7-8.

Deklarasyonu'nun Yahudi olmayanların haklarını "güvence" altına alan yanı gereksiz bir şey olarak tarihin çöplüğüne atılıyordu. Hitler'in yükselişe geçmesi ve Avrupa üzerinde kara bulutların dolaşmasına eşlik edecek şekilde tezahür eden Arap ayaklanması, Arlosoroff'un öngördüğü gibi, en başından beri gerekli olacak türden bir askerileşmeyi engellemek bir yana daha da hızlandırıyordu. "Silahlı Siyonizm"in kendisini açığa çıkarması ve ilan etmesi için Arap isyanının sona ermesi gerekirken böyle bir süreç bizzat isyan boyunca ayaklarının üzerinde durmaya başlıyordu.

Olaylar patlak verdiğinde, resmi olarak *Yişuv*, kökleri geleneksel Yahudi etiğine dayanan "itidal" (*Havlaga*) kavramıyla birlikte düşünülüyordu. Yahudiler Arap terörizmine kendi terörlerine başvurarak karşılık vermemeliydi. Gayet belirsiz bir şekilde dile getirilen bir düşüncenin uzantısı olarak Yahudi toplumunun düşmanları karşısında ahlaki olarak üstün olduğu hissinin korunabilmesi için, yararlı olsun ya da olmasın, bazı yöntemlerden kesin bir şekilde uzak durulması gerekiyordu. *Havlaga* yurtdışında da beğeni topladı. Weizmann, *Havlaga*'nın "modern zamanların en büyük siyasi eylemlerinden biri" olarak "dünya genelinde özgürlükçü kesimlerin beğenisini topladığını" söylüyordu.[44] Londra merkezli *Times* gazetesi bir defasında Yahudi disiplini ile Arap liderlerin üç Yahudi çocuğun serbest bırakılmasından hareketle Arap asaletinin gözler önüne serildiğini gösterme çabalarının tezat oluşturduğunu aktarmaya çalışarak Yahudiler kadar Hristiyanların da haklı olarak bu çocukların ebeveynlerinin başına ne geldiğini sorduklarını ekliyordu.[45]

Havlaga bir Yahudi erdemi olabilir ama Siyonizmin büyük ölçüde bizzat Yahudi kültürüne karşı bir isyan olduğu göz önüne alındığında Siyonist bir erdem değildi. Arap şiddeti tırmanırken 1938 yılının baharında üç Revizyonist genç Akka-Safad karayolunda ilerleyen ve içinde Arapların bulunduğu bir otobüse ateş açtı. Delikanlı çağındaki üç çaylak, naif ve fevri bir şekilde Arapların Safad'a karşı düzenledikleri ve Yahudilerin öldürüldüğü ki buna bir hendekte bıçaklanarak öldürülen bir kız çocuğu da dâhildi, saldırılara yanıt olarak son derece acemice ve amatörce bir yanıt veriyordu.

Belki de Yahudilerin iddia ettiği gibi eğer elebaşı bir Arap olsaydı hayatı bağışlanabilirdi. Yine belki de elebaşının bu isabetsiz saldırısı,

[44] Weizmann, *Trial and Error* (Deneme Yanılma), *A.g.e.*, sayfa 484, 488.
[45] 15 Eylül 1938.

halihazırda düzinelerce Arabı idam eden yönetime tarafsızlığını gözler önüne sermesi için bir fırsat sunuyordu. Polonyalı Yahudi olan Şlomo ben Yussif, "olaylar" sırasında idam sehpasına gönderilen ilk ve son Yahudi oluyor ve Şlomo'yu "İsrail'in kahramanları"[46] arasında sayan Jabotinsky, *Havlaga*'yı terk ediyordu.

Hayfa, Yafa ve Kudüs'te kamuya açık yerlerde sadece temmuz ayı boyunca 100 Arap öldü. Altı olayda ölen bu Arapların sayısı, o yıl temmuz ayına kadar öldürülen Yahudilerin sayısından daha fazlaydı.[47] Hayfa'daki Arap Karpuz Pazarı bir dizi saldırının sonuncusuna ve en şiddetlisine sahne oluyordu. Buradaki saldırıda üç hafta önce bir başka bombanın on sekiz Arabı öldürdüğü yerden sadece 10 metre uzağa yerleştirilen bir bomba 26 Temmuz sabahı saat 7'de infilak etti. Patlamaya "etrafa saçılan ölmüş, yaralanmış, uzuvları kopmuş insanlar eşlik etti ... kanlar içindeki insan vücutları arasında köylülerin ürünlerini kalabalık pazar yerine getiren telef olmuş üç at, birkaç katır ve eşek görülüyordu."[48] Bu patlamada elli üç Arap ve bir Yahudi öldü.

Siyonistlerin resmi tepkisi muğlak oldu. Şüphesiz saldırı derhal kınandı. *Davar* gazetesi *Havlaga*'dan herhangi bir kopmanın "bir utanç kaynağı olduğunu zira saf Yahudi kimliğinin masum insanların kanlarıyla lekelendiğini" belirtiyordu. *Haaretz* gazetesi de bunun "bu suçların bir siyasi sistemin bir parçası olduğu düşüncesinin inanılmaz olduğunu ve herhangi bir insanın siyasi amaçlarına bu tür yollara başvurarak ulaşabileceğini düşünmenin mümkün olamayacağını" belirtiyordu.[49] Böyle olmakla birlikte kınama yolundaki açıklamalar genel bir nitelik taşıyor ve gerçekten bir suçlu bulmak söz konusu olacaksa, aşırı uçtaki Yahudiler kadar Araplar da suçlanıyordu. *Palestine Post* gazetesi "Ne kadar kurnaz olursa olsun camiden çıkan büyük kalabalıkların arasına bir bomba fırlatacak ya da bırakacak kadar aklını yitirmiş bir Yahudi var mıdır? Irklar arasında bir savaşın tohumlarını atmak için, her şeye inanan saf Arapların sorumlu olarak Yahudileri işaret edeceği türden panik yaratan ve kayıplara yol açan bir saldırıyı düzenlemekten daha iyi bir yol var mıdır?" diye soruyordu.[50] Bombalı saldırının failleri

[46] Schechtman, *Fighter and Prophet, the Vladimir Jabotinsky Story* (Savaşçı ve Peygamber, Vladimir Jabotinsky Hikâyesi), *A.g.e.* sayfa 474.
[47] *The Times*, 21 Temmuz 1938.
[48] *Palestine Post*, 26 Temmuz 1938.
[49] 5 Temmuz 1938.
[50] 17 Temmuz 1938.

hiçbir zaman yakalanmadı. Yahudi polisi kendi toplumuyla uyuşmazlık içindeydi; benzer bir durum kendi toplumuyla uyuşmazlık içinde olan Arap polisi için de geçerliydi. Dış dünya sorumluların Yahudi olduğu konusunda çok az bir şüphe taşıyordu ancak hafifletici bazı koşulların var olduğunu kabul etme konusunda da bir isteklilik eksik değildi. *Manchester Guardian* gazetesi "dışarıdan örgütlenen" ardı arkası gelmeyen terörizmin Yahudilerin itidaline bir son verdiği ancak bunun "hafif... doğal ve gerçekten kaçınılmaz" olduğu sonucuna varıyordu. "Bu Adalarda yaşayanlar, Filistinli Yahudilerin iki yıldır çektiklerinin yüzde birine maruz kalsalar şiddete başvurarak misillemede bulunurlardı."[51]

Kimsenin sorumluluğu üstlenmemesine rağmen bombaları *Yahudilerin* yerleştirmiş olduğu kesindi; daha kesin bir ifadeyle bombalı saldırıyı Revizyonistler düzenlemişti. Resmi liderliğin saldırıları kınamış olması dış dünyayı etkilemesine etkiliyordu ama genel olarak sezgilerinde yanılmamakla birlikte naif bazı hükümlere varma eğilimi içindeki Araplar bu tür açıklamaları iki yüzlü bir tavrın eseri olarak görüyordu. Hayfa'daki patlamadan sonra peçeli kadınlardan oluşan bir heyet, Yüksek Komiser nezdinde protesto girişiminde bulundu; kadınlardan biri Yüksek Komisere bir bilim insanı olarak ününün yayılmış olduğu anlaşılan Dr. Weizmann'ın bombaları Rehovoth'daki laboratuvarında ürettiğini söylüyordu.

Jabotinsky'nin biyografisini kaleme alan takipçisi Joseph Schechtman'a göre Jabotinsky, terörizmin etik olup olmadığı konusunda derin bir vicdan muhasebesine girişmişti. Misillemenin siyasi meşruiyetinin olduğuna kanaat getirmişti, ancak aynı zamanda "tipik bir 19. yüzyıl liberali olarak insan hayatını her şeyin ötesinde önem sahibi olan bir şey olarak görüyordu." Jabotinsky bir defasında bir arkadaşına "Tel Aviv'de satmak üzere eşek sırtında sebzelerini taşıyan bir Arap köylüyü sırtından vurmakta bir kahramanlık veya kamu yararı göremiyorum" diyordu.[52] Böyle olmakla birlikte, zaman içinde, toplu misilleme politikasını açık ve tam olarak benimser bir hale geldi. Jabotinsky, düşmanlık beslemekle birlikte Arap nüfusunun genelini değil ama doğrudan eşkıyaları hedef alan misilleme eylemlerinin herkes tarafından sevildiğini yazıyordu. "Kendimize sormamız gereken soru eşkıyalara mı yoksa düşmanca duygular besleyen halka mı saldırılacak şeklinde formüle edilmemelidir.

[51] 15 Temmuz 1938.

[52] Schechtman, *A.g.e.*, sayfa 449, 453.

Cevabını vermemiz gereken soru düşmanca duygular besleyen halka misilleme yapıp yapmayacağımızdır. *Ha'dam hamutar* (dökülmesine izin verilen kan) konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır ve kimsenin bunun bedelini ödemesine gerek yoktur. Bu konuda Filistin'de artık son nokta konmuştur. Amin." Jabotinsky 1939'unHaziran ayı itibarıyla "yalnızca suçlu kişileri cezalandırmanın zor olmadığı, bunun da ötesinde, çoğu durumda, imkânsız olduğu" sonucuna varacaktı.[53]

1936-39 "olaylarını" Araplar başlatmıştı ama yıllar sonra bir İsrailli tarihçinin kabul edeceği üzere, Yahudiler izleyen süreçte benzer taktikleri benimseyecek ve gelişkin teknikleriyle daha etkili sonuçlar elde edeceklerdi.[54] Araplar, gerilla tarzı vur kaç eylemlerine girişme yolunda halkın hafızasındaki "suikastçı" veya aşiret *ghazzia*'sı imajlarından etkilenirken Yahudiler daha çok Rus Nihilistler veya İspanyol Anarşistlerin izlediği yöntemleri takip edecek şekilde daha şehirli ve daha etkili bir terörizm yürütüyordu.[55] Gerçekten de bu tür yöntemlere "ulaşılmak istenen siyasi hedefe ulaşmak için" başvurmak olanaklı hale gelmişti. Schechtman'ın söylediği gibi bu tür yöntemler "siyasi ve eğitim anlamında tahmin edilemeyecek bir değer" taşımaktadır ve bu haliyle, yine Schechtman'ın gözünde "*Yişuv*'u İngiliz *Schutzjuden*'inin* aşağılayıcı statüsünden kurtarıp Arap terörist gruplarına güzel bir ders vermiş ve Yahudi gençliği arasında yeni bir militanlık ile fedakârlık ruhunun doğmasına yol açmıştır."[56]

Siyonistler "olaylardan" en büyük faydayı *Havlaga*'dan uzaklaştıkları değil ama *Havlaga*'ya sahip çıktıkları için sağlamıştır. İngilizler, Arap askeri gücünü kırıp, halkın moralini bozar ve hâlihazırda düşük kalibreli olan liderliğin etkisini erozyona uğratırken yüksek kalibreli Yahudi liderliğinin *Yişuv*'u yenilmez bir savaşçı güce dönüştürmesine olanak sağlıyordu. *Havlaga* uygulamasını kimileri samimi olarak benimsese de diğerleri için avantajlı bir araçtan öteye gitmiyordu. Bu haliyle *havlaga* bir Yahudi askeri gücünün oluşturulması için İngilizler'in desteğini almak amacıyla kullanılan bir kavramdı ve bu haliyle amacına da ulaştı. 1936 yılında Manda yönetimi ihtiyaç fazlası 1.240 Yahudi'nin polis olarak istihdam edilmesini kabul etti; ilerleyen aylarda yönetim halihazırda

53 *A.g.e.*, sayfa 485.

54 Yehuda Bauer, *New Outlook* (Yeni Görünüm), Temmuz-Ağustos, Sayı IX, No: 7, sayfa 26.

55 John Marlowe, *Rebellion in Palestine* (Filistin'de İsyan), Cresset Press, Londra 1946, sayfa 244.

56 Schechtman, *A.g.e.*, sayfa 483.

* ÇN.: Alm. Himaye altındaki Yahudi,

kurulmuş olan *Haganah*'ın dağıtılması ve yasadışı silahlarının teslim edilmesi şartıyla özel bir polis gücünün silahlarıyla birlikte var olmasına izin verileceği konusunda Siyonist liderliği bilgilendirdi. Arap şiddetinin tırmanışa geçtiği bir aşamada söz konusu bu koşuldan da vazgeçti. İzleyen iki yıl boyunca söz konusu güç büyümeye devam etti. 1939 itibarıyla Yahudi silahlı gücünün büyüklüğü 14.500'e çıktı. Bu *Yişuv*'un beşte biri anlamına geliyordu. Polisten düzenli orduya geçiş, beraberinde eğitim ile ölçek ve kabiliyet açısından daha da zengin bir yapıyı getirdi. Eğitim bilgileri gizlice diğer binlerce kişiye aktarıldı. İngiliz sivil yetkililer söz konusu Yahudi askeri kapasitesinin hızlı bir şekilde büyümesine siyasi gerekçelerle karşı çıktılar ancak tek amacı Arap isyanını bastırmak olan ordu komutanlığı, bu güce yenilerinin katılması ve daha iyi bir eğitim verilmesi konusundaki Yahudi taleplerini destekledi.

Yahudiler İngiliz işbirliğinden en çok Özel Gece Birlikleri kisvesi altında kurdukları güçler üzerinden yararlandı. İngiliz ordusunda yüzbaşı olan eksantrik askeri dahi Orde Wingate, Eski Ahit'in ilham kaynağı olduğu bir ortamda Siyonist davasını yürekten benimseyecekti. İsrail ordusunun izleyen süreçte sahip olacağı türden hücum cürreti, sürpriz, derin taarruz ve yüksek hareketlilik gibi ilkeleri, ilk olarak Wingate devreye sokacaktı. İsrail'in bazı parlak subayları ki bunlara Moşe Dayan da dâhildir, Araplarla ilk çatışmaların tadını ilk olarak Wingate'in komutası altında alacaktı.

İngiliz gazeteci Leonard Mosley, Wingate'in beraberinde genç Yahudi güçleri düşman saflarının arasına sürdüğü ilk akının ulaştığı zirveyi şöyle aktarıyordu:

> Ayakları yere basan, katılaşmış Yahudiler için bile zorlu olan bir otuz millik zorlu yürüyüşün sonunda, sabaha karşı saat üçte, Wingate başında olduğu birliği bir Arap köyünün yakınlarına getirdi... Çevreyi kolaçan etmek için karanlığın içine karıştı ve Yahudiler Wingate'in işaretini bekledi. Kısa bir süre sonra bir silah sesi duydular ve Wingate'in onlar için belirlediği pozisyonları aldılar. Köyün dışından bir başka silah sesi daha duyuldu; bunu, Arapların açtığı anlaşılan bir yaylım ateşi izledi, uzakta havada uçuşan kurşunlar görüldü; bağrışmalar, çığlıklar, ağlayışlar duyuldu. Daha sonra Araplar Wingate'in onlar için kurduğu tuzağa düşmek üzere ilerledi. Köye en yakın konumda bulunan Dayan ve Brenna köylülerin geçmesine izin verdi; Arapları kuşatıncaya kadar tek el bile ateş açmamaları talimatı vardı. En uzaktaki Yahudilerin ateş açmasıyla birlikte Dayan ile Brenna da kurbanlarının üzerine ateş açmaya başladı. Beş Arabı öldürdüler, dördünü de tutsak aldılar.

Wingate omuzunda bir Türk tüfeğiyle geri geldi. Sakin ve rahat görünüyordu. "İyi iş çıkardınız. İyi çocuklarsınız ve iyi birer asker olacaksınız" dedi.

Dört Arap tutsağa doğru ilerledi, Arapça "Bu köyde silahlarınız var. Nerede saklıyorsunuz?" diye sordu.

Araplar başlarını salladılar ve bilmiyormuş gibi yaptılar. Wingate yere eğildi ve eline kum ve taş aldı; bir Arabın ağzına soktu ve kumla taşı boğazına kadar soktu, boğazına kum sokulan Arap kumu kustu.

Wingate, "Şimdi söyle, silahları nereye sakladınız?" diye sordu.

Hâlâ başlarını sallıyorlardı.

Wingate Yahudilerden birine döndü ve öksüren ve kum kusan Arabı göstererek "Bu adamı vur" dedi.

Yahudi ona sorgulayan gözlerle baktı ve tereddüt etti.

Wingate, gergin bir sesle ""Duydun mu? Vur onu" dedi.

Yahudi Arabı vurdu. Diğerleri bir an için şaşa kaldı; ayaklarının dibindeki ölü adama bakıyorlardı. Hanita'nın gençleri sessiz bir şekilde izliyordu.

Wingate "Şimdi konuş" dedi. Onlar da konuştular.[57]

1939 yılında MacDonald'ın Politika Belgesi sonrasında Yahudi toplumu Manda rejiminin kendilerine verdiği silahlarla yine Manda rejimine karşı savaşmaya hazırlanıyorlardı. İngiliz idaresi Siyonist davanın evrimleşmesindeki rolünü yerine getirmişti ve artık bir sonraki aşamaya doğru ilerleyen Siyonist projeyi sekteye uğratan bir niteliğe bürünüyordu. Yahudi azınlığın "örgütlü devrimci idare" kurulmasını öngören ve Yahudilerin sadece kendilerine güvenecekleri yeni bir aşamaya gelinmişti. Manda rejimi artık son bulmalıydı ancak başka diyarlardaki büyük olaylar Manda'ya yeniden hayat verdi. Dünya savaşının başlamasıyla *Yişuv* demokrasilerin peşine düştü ve İngiliz karşıtı şiddet neredeyse son buldu. Weizmann'ın öngördüğü gibi[58] 20. yüzyılın ikinci büyük felaketi de tıpkı birincisinin yaptığı gibi, Yahudilere çok büyük fırsatlar sunacaktı. Weizmann'ın sonuna kadar değerlendireceği bu fırsatlar esas olarak uluslararası ve diplomatik bir nitelik taşıyordu.

---

[57] Leonard Mosley, *Gideon Goes to War* (Gideon Savaşa Giriyor), Arthur Barker, Lndra, 1955, sayfa 57-8.

[58] Richard Meinertzhagen, *Middle East Diary: 1917-1956* (Ortadoğu Günlüğü: 1917-1956), Cresset Press, Londra, 1959, sayfa 191-2.

Filistin'deki yeni güç dengesinin bir eseri olarak söz konusu bu fırsatlara bu defa yerel ve askeri nitelikli diğer fırsatlar eşlik ediyor ve bu haliyle bu yeni fırsatlar diğer büyük fırsatları gölgede bırakıyordu. Siyonizmin ağırlık merkezi Diaspora'dan *Yişuv*'a doğru kayıyordu. Batılı devlet adamlarının yanında yer alan Weizmann belki hâlâ yüksek stratejilere şekil veriyordu ama "silahlı Siyonizm"in vurucu gücü güçlü bir öncü olan David Bengurion'un denetimine geçiyordu. İngilizlerin Büyük İsyanı yenilgiye uğratması, gerçek ve esas olarak Jabotinsky-vari bir zaferin eseri olarak Arapların olmadığı topraklarda bir Yahudi devletinin kurulması yolunda hızlı ve keskin bir geçişin tohumlarını ekiyordu.

4

Silahlı Siyonizm

İNGİLİZLERİ KOVMAK

1946 yılında Kudüs'ün meşhur King David Otel'i *Yişuv*'un gözünde otel olmanın ötesinde bir anlam taşıyordu. Otelin hem askeri hem de de sivil karargâhların bulunduğu bir kanadının tamamı İngiltere'nin Filistin'deki varlığının bağlantı noktası haline gelmişti. Şehrin merkezinde bulunan bu "kaleyi" akla gelebilecek türden her türlü insani ve teknik teçhizat koruma altına alıyordu. Askerler sürekli olarak çevresinde devriye gezerken diğer askerler de binanın çatısındaki makineli tüfek yuvalarını tutuyorlardı. Patlayıcıların fırlatılmasını önlemek için binanın önü tel örgüyle kaplanmıştı. Binaya yaklaşmak için dikenli tellerle çevrili olan ve askerlerin nöbet tuttuğu bir yoldan geçmek zorunda kalıyordunuz. Binanın dış kapısına geldiğinizde çelik kepenkleri görüyordunuz, söz konusu bu kepenkler içerden açılabilen elektrikli kapılardı. Burayı geçtikten sonra elektrikle idare edilen bir başka kapı karşınıza çıkıyordu; bu kapıyı da geçtikten sonra binanın içine girmiş oluyordunuz.

Menahim Begin adındaki bir adamın kırmak istediği ceviz burasıydı. Revizyonizm hareketinin kurucu lideri Jabotinsky'nin 1940 yılında ölmesi ardından hareketin liderliğine yer altı terörist örgütü *Irgun Zwei Leumi*'nin lideri olan Begin geçti. Begin savaş sırasında Polonya'dan Filistin'e göç etmişti. "Kırkına merdiven dayayan ufak tefek bir adam olarak kalın gözlükleri nedeniyle daha yaşlı gösteriyordu" ve bu haliyle "Elbe'nin doğusundaki herhangi bir şehirde ticaret yapan sıradan bir Yahudi'ye benziyordu. Askeri bir tipi olmadığı gibi, etkileyici bir görünümü de yoktu."[1] Böyle olmakla birlikte Filistin'de efsanevi bir isme dönüştü. Begin'in karakterinin öne çıkan bir yanı vardı. O küçük ölçekli bir plancıydı ve en ufak ayrıntıyı bile gözden kaçırmıyordu. Begin 1946 yılının ilkbaharında Malonçik Operasyonu'nu *Hanagah* ve resmi Siyonist liderliğin dikkatine sunduğu sırada bu özelliğini sonuna kadar kullandı. Söz konusu plan King David Oteli'nin havaya uçurulmasını öngörüyordu. Liderlik planı onayladı. Bunu izleyen süreçte 22 Temmuz günü öğle saatlerinde bir kamyon otelin mutfak girişine geldi. Burası yönetim binasının hemen karşısında konumlanıyordu. Kamyondan Arap kıyafetleri içinde adamlar indi. Getirdikleri süt güğümlerini mutfağın yanındaki Regence Cafe'ye taşırlarken kimsenin dikkatini çekmediler. Bu masum görünümlü süt güğümlerinin patlayıcılarla dolu olduğunu veya bu Arapların *İrgun*'un Saldırı Timi'ne üye olduğunu kimse tahmin edemezdi. Begin'in adamları, bodrum katında bina boyunca uzanan bir geçidin bulunduğunu ve binanın dışındaki yoğun güvenlik önlemlerine rağmen burasının serbest olduğunu fark ettiler. "Arap"lar Regence Cafe'nin çalışanlarını alıkoydular ve iki İngiliz subayıyla çatışmaya girdiler ve süt güğümlerini daha önce belirlenen yere bırakıp saatli bombayı yarım saat sonra patlayacak şekilde ayarladılar. Saldırı timi, ayrılırken kafe çalışanlarını serbest bıraktı ve canlarını kurtarmak için kaçmalarını salık verdiler. Hükümet çalışanları yukarıda olup bitenlerden habersizdi ve Begin'in tersi yöndeki iddialarına rağmen, kimsenin kaçmak için fazla bir vakti yoktu.

> Saat 12'yi çeyrek geçiyordu. Gideon (Saldırı timinin komutanı) dakikaları sayıyordu. Beklenmedik çatışma sırasında verilen kayıplar dışında her şey planlandığı gibi gitmişti... Aklında tek bir soru vardı: Patlayıcılar infilak edecek miydi? Patlayıcının mekanizmasında bir aksaklık yaşanır mıydı? Bina gerçekten havaya uçacak mıydı? Evrak imha olacak mıydı?

[1] John Kimche, *Seven Fallen Pillars: The Middle East, 1915-1950* (Yıkılmış Yedi Sütun: Ortadoğu 1915-1950) Secker and Warburg, Londra, 1950, sayfa 171.

> Her dakika bir gün kadar uzun geliyordu. 12:31, 12.32. Patlamanın gerçekleşeceği dakika yaklaşıyordu. Gideon tedirgindi. Yarım saat neredeyse doluyordu. 12:37... Sonra aniden adeta bütün şehir sarsıldı. Hata yapmamışlardı. Patlamanın gücü beklentilerinin ötesindeydi. *Hanagah*'dan Yitsak Sadeh patlamanın etkisinin üçüncü ve hatta ikinci kata ulaşıp ulaşmayacağı konusunda şüpheliydi. Giddy, süt güğümlerine TNT ve dinamit lokumlarından oluşan 250 kiloluk patlayıcı koymalarına rağmen bodrum katının kapalı bir mekân olması nedeniyle patlamanın yol açacağı gazın etkisinin artacağını ve etkisinin çatı katına kadar ulaşacağını iddia etmişti. Süt tenekeleri taş, beton ve çelikle kaplı altı katlı yapıya bodrum katından çatıya kadar tesir etmişti. BBC'nin söylediği gibi büyük binanın bütün bir kanadı adeta bıçakla kesilmiş gibi yarılmıştı.[2]

Enkaz altında kalan 88 kişi öldü. Ölenler arasında İngilizler, Araplar ve 15 Yahudi vardı.

King David'in havaya uçurulması bütün dünyaya bir mesaj iletti. Filistin'de yeni bir ulus doğmuştu; söz konusu bu ulusun ilk tohumunu Balfour Deklarasyonu atmış, bebek İngiliz Manda rejimi sırasında ana karnında büyümüş ve tarihi olayların her zaman ortaya çıkardığı türden adil bir şiddetle dünyaya gelmişti. Aralarında korkak Yahudilerin de bulunduğu pek çok kişi söz konusu bu bebeğin embriyo günlerinde yok edileceğini düşünmüştü. İnsan doğasının doğuştan ne kadar güçlü olduğu görmezden gelinmişti. Menahim Begin *The Revolt* (İsyan) adlı kitabında okuyucuları, Yahudi ulusal kefaretinin metafiziğiyle yüzleşmeye çağırıyor.

> İsyan toprakta filizlendi. Antik Yunan'daki Antaeus hikâyesi, Antaeus'un Toprak Ana ile temas kurarak elde ettiği güç bir efsanedir. Kadim yurdumuzda toprakla kurduğumuz temas bizi ve özellikle de gençlerimizi güçlendirmiştir ve bu bir efsane değil, gerçeğin ta kendisidir. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndaki yetkililer planlarını yaparken böyle bir durumun söz konusu olacağını hesaba katmadılar ve bu haliyle Herzl'ın "ölçülemez" olarak nitelendirdiği gizli güçler hakkında öngörüde bulunamadılar. Yaptıkları hata matematiksel değildi; Eretz İsrail'e gelmek isteyen Yahudilerin sayısı hakkında yanılmamışlardı. Eretz İsrail'de de Yahudilerin korunmaya ihtiyaç duyan ürkek kişiler olmaya devam edeceklerini varsaydılar. Yahudilerin davranışları, daha doğrusu resmi liderlerin kendisini itidal (Havlaga) olarak gösteren tavırları, böyle bir varsayımın geçerliliğini ve haklılığını ispatlar nitelikteydi ancak Yahudileri yok olmaktan kurtaran bu görünmeyen güçler, İngilizlerin bu varsayımını yerle bir etti. Korkusu olmayan yeni bir kuşak yetişti. Ricacı

[2] Menahim Begin, *The Revolt* (İsyan) W. H. Allen, Londra, 1951, sayfa 220.

> olmak yerine savaşmaya başladı. Yaklaşık iki bin yıl boyunca Yahudiler, Yahudi olarak silah taşımamıştır ve bize baskı yapanlar her zaman için, gerek psikolojik gerekse fiziki olarak, Yahudilerin silahsız olmasını dikkate aldı. Söz konusu bu iki olgunun birbiriyle bağlantılı olduğunu fark etmediler; ülkemizden kovulup sürgüne gönderildiğimizde silahlarımızı bıraktık. Atalarımızın topraklarına dönüşümüz sayesinde yeniden güç kazandık...[3]
>
> Descartes "Düşünüyorum, öyleyse varım" derken çok önemli bir düşünceyi ortaya koyuyordu ancak halkların tarihinde düşüncenin varlığın ispatı olmadığı durumlar vardır. Bir halk "düşünebilir" ancak evlatları bu düşünceleri nedeniyle ve bu düşüncelerine rağmen, bir grup köleye ya da sabuna dönüştürülebilir. Öyle zamanlar vardır ki içinizden bir çığlık yükselir: Bir insan olarak kendinize saygı duymaya devam etmenizin tek yolu kötülüğe karşı direnmenizden geçer.
>
> Savaşıyoruz, öyleyse varız.[4]

"Silahlı Siyonizm" gerçek anlamda kimliğini bulmuştu. On yıl önceki Arap İsyanı'nda olduğu gibi Filistin'deki İngiliz idaresini hedef olarak seçti. 2. Dünya Savaşı'nın başlaması ardından resmi Siyonist liderlik, 1939 tarihli İngiliz Politika Belgesi'ne duydukları tepkiyi bir yana bırakarak, Müttefik güçlerin yanında yer almaya hazır olduklarını ilan ettiler. Yahudilerin İngiliz ordusuna dâhil olmasının bir eseri olarak kendi askeri kabiliyetlerinin daha da ileri bir düzeye çıkarılmasını beklediler ve bunu elde ettiler. Söz konusu bu ateşkese *İrgun* da uydu ancak *İrgun*'dan kopan bir grup olarak *Stern Çetesi*, İngilizlere karşı saldırıları sürdürme kararı aldı.

Siyonistler, 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Faşizmin yenilgiye uğratılmasının hemen ardından söz konusu Yahudi devletinin kurulması için sesini yükseltmeye başladı. Verdikleri mücadelenin karşılığını bu şekilde almak istiyorlardı. 1942 yılının Mayıs ayında Filistin, Avrupa ve Amerika'dan 600 kadar delege bir tür olağanüstü Dünya Siyonist Kongre'si için New York'ta toplandı. Yaşlı devlet adamı olarak Weizmann da kongereye katıldı ancak kongreyi fişekleyen, Filistin'deki Yahudilerin hırçın yeni ruhunu temsil eden David Bengurion oldu. Biltmore Programı olarak anılan belgede talep edilen Yahudi Uluslar Topluluğu esas olarak bir Yahudi devleti anlamına geliyordu. Bu bağlamda *Yişuv* kendi bayrağı altında savaşan bir orduya sahip olmalıydı; Filistin'in kapıları da Yahudi

[3] *A.g.e.*, sayfa 40.
[4] *A.g.e.*, sayfa 46.

Ajansı'nın denetimine bırakılacak şekilde sınırsız bir Yahudi göçüne açılmalıydı; bu haliyle Yahudi Ajansı da ülkeyi kurmak ve işgal altında olmayan ve ekilmemiş toprakları geliştirmek üzere yetkilendirilmeliydi. Biltmore neredeyse bütün Siyonist hareketin ilgisini çekti. Bu, Revizyonistler için büyük bir etik zaferi ifade ediyordu. Bengurion ve ılımlı çoğunluk, Begin ve aşırı uçtaki azınlıkla buluşmuştu. Beklenebileceği gibi, Biltmore'un ardından Balfour Deklarasyonu yeniden yorumlandı. Bu haliyle "Yahudi halkı Filistin'de sadece bir yurda değil, ulusal bir yurda sahip olacaktı ve buradaki 'Ulusal' ifadesi bir ulusla ilişkiliydi... Dolayısıyla mantık gereği ulusal bir yurt Devlet'e denk düşecekti."[5] Söz konusu yaklaşıma küçük bir grup karşı çıktı; bunlar, Ahad Aham geleneğine sahip çıkan ahlakçılardı. Moşe Smilansky, Filintin'e 1890'larda göç etmiş bir kişi olarak şöyle bir şikayette bulunuyordu:

> ... *Yişuv*'un zihin dünyasında şaşalı bir rüzgâr esmeye başladı. Esas ilkenin devletin ilanı olduğunu Siyonist kampta ilk olarak Revizyonistler söylüyordu. Revizyonistler Biltmore günlerine kadar Siyonist hareket içinde, yerinde bir şekilde, dışlanmış bir konumda bulunuyordu. Biltmore günlerinden önce şovenizm ve militarizmin etkisi altında yaşayanlar Revizyonist gençlerle sınırlıydı. Miyopluk ve cehalet "milliyetçilik" olarak kabul ediliyordu.
>
> Bugün ise gençlerimizin çoğu böyle bir havayla yetiştiriliyor... *Haganah* başlangıçta saf bir oluşumdu, hedefleri ve gerekçeleri netti ancak bir "devlet"in ilanı ve bu yönde yapılan hazırlıkların bir eseri olarak *Haganah* eski halinden uzaklaştı ve bu haliyle *İrgun Zwei Leumi* ve *Stern Çetesi*'nin katilleriyle aynı sınıfa dâhil oldu. Biltmore günlerinden bu yana düşünce ve konuşma özgürlüğü yasaklandı. Eli kalem tutanlar yukarıdan dikte edilen cümleleri haykıran borazanlara dönüştü. Kendisine ait bir düşüncesi olan herkes hain ilan edildi. Bağımsız nitelikli yazarların hepsi sersem biri gibi davranmaya zorlandı...[6]

Siyonistler, ellerindeki yeni Biltmore silahıyla, savaşın Avrupa'da sona ermesinden iki hafta sonra Churchill'in koalisyon hükümetinden Filistin'i bir Yahudi devleti olarak ilan etmesini istedi, söz konusu bu devlet "eksiksiz" ve "bölünmemiş" bir Filistin toprağında kurulmalıydı. Kendilerine yanıt olarak Filistin'deki herhangi bir çözümün genel bir barış konferansıyla belirleneceği söylendi. Bundan iki ay sonra İşçi Partisi, Churchill ve Muhafazakâr Parti'yi sandıkta ağır bir yenilgiye uğrattı.

---

5 *The Jewish Yearbook of International Law* (Uluslararası Hukuk Yahudi Yıllığı), Kudüs, 1949, sayfa 128.

6 *Commentary*, New York, Temmuz 1946.

Siyonistler bunun kendileri için iyi bir sonuç olduğunu düşündüler zira İşçi Partisi'nin Siyonist davaya karşı bağlılığının uzun ve lekesiz bir geçmişi vardı. Umutlarının suya düşmesi uzun zaman almadı. İktidar sorumluluğunu üstlenen İşçi Partisi, bu haliyle parti kongrelerinde Siyonistler'den yana teoride yapılan açılımların Filistin'deki Arap çoğunluğu gerçeği karşısında uygulanamaz olduğunu keşfetti. Söz konusu bu keşfi mutsuz bir şekilde dillendirme işi Dışişleri Bakanı olarak Ernest Bevin'e düştü. Geçmişine bakıldığında[7] hiç de öyle biri olmadığı söylenebilecek olan Bevin kısa bir süre içinde Yahudi karşıtı olmakla suçlanacaktı.

Bevin, 1939 tarihli Politika Belgesi'nin ruhuna uygun olarak Filistin'de tek başına Yahudi veya Arap olmayan bağımsız bir devlet fikrinin kabul edilmesi için çaba harcadı; söz konusu bu devlet her iki tarafın karşılıklı olarak birbirlerinin hakkına saygı göstereceği, eşitlik içindeki bir evlilik olacaktı. Yaklaşık iki yıl boyunca her iki tarafın kendi gündemlerini dikte ettirme girişimlerine direndi. Tarafsız olma yönündeki bu çaba Siyonistleri çok öfkelendirdi zira bu defa atağa geçen taraf Araplar değil, kendileriydi. Bevin sadece Biltmore'u değil 1939 Politika Belgesi'nden sapma anlamına gelebilecek daha küçük, geçici talepleri de reddetti. Söz konusu bu talepleri kabul etseydi Arapların gözündeki itibarı sıfıra inerdi.

Savaşın yıkımına uğrayan Avrupa'dan 100.000 mültecinin derhal Filistin'e kabul edilmesi söz konusu bu taleplerin başında geliyordu. Bevin bir başka Araştırma Komisyonu'nu daha Filistin'e gönderdi. Bu defa Batı'nın lideri konumuna geçen Amerika da araştırmalara katılmaya davet edildi. Komisyon bir tür iki-uluslu devlet kurulması yönünde tavsiyede bulundu; söz konusu bu devlet uzun bir süre Birleşmiş Milletler'in gözetimi altında tutulacaktı. Bu esas olarak 1939 Politika Belgesinin özünün koruma altına alınması anlamına geliyordu. Sonuç olarak Siyonistler öneriyi reddetti. Komisyon ayrıca 100.000 Yahudi'nin Filistin topraklarına kabul edilmesini benimseyen bir tavır sergiledi. Araplar buna sıcak bakmıyordu ama Siyonistlerin yasadışı silahlı yapıları dağıtmaya çağrıldıkları bir ortamda Araplar da kendi silahlı güçlerinden vazgeçmeyecekti. Araplar kısa bir süre sonra bir İngiliz-Amerikan uzmanlar heyeti tarafından ortaya atılan ve bir bölgesel Arap-Yahudi

[7] Bakınız Alan Bullock, *The Life and Times of Ernest Bevin: Trade Union Leader, 1881-1940* (Ernest Bevin'in Hayatı ve Zamanları: Sendika Lideri, 1881-1940) Heinemann, Londra, 1960, sayfa 455-57.

özerk yönetimi kurulmasını öngören öneriyi sabote etti. Sonuç olarak Bevin havlu attı. İngiltere elindeki bu keşmekeşi 1947 yılının Nisan ayında Birleşmiş Milletler'in kucağına attı. Bunu izleyen süreçte uluslararası iradeye isteksiz de olsa uyma şeklindeki sahte dış görünüşün gerisinde haysiyetsizce engeller yaratılması bir an meselesiydi.

Sonucun böyle olması kaçınılmazdı. Dünya 1939 dünyası değildi ve İngiltere muzaffer olmakla birlikte yorgun düşmüş haliyle Filistin yükünü taşıyacak isteğe ya da güce sahip değildi. Siyonistler bunun farkındaydı ve Bevin karşılarına bir engel olarak çıktığında onu bir kenara atmaya kararlıydılar. Manda rejiminin sonunu kendi bildikleri yöntemlerle getireceklerdi.

Doğası gereği, Revizyonist olan bir şiddete başvurmayı tercih ettiler; ve tıpkı Biltmore'da olduğu gibi, ılımlılar ortak bir hedef belirleme yolunda bir kez daha aşırı uçtakilerle aynı saflarda yer aldı; dolayısıyla, İngilizler'in muhalefetiyle karşı karşıya olan bütün bir Siyonist hareket, bu hedeflere ulaşma yolunda tek vücut oldu. Elbette, tek yol şiddet değildi. Weizmann ve resmi liderliğin uzmanlık alanı olan diplomasi de hayati bir önem taşıyordu. Savaş sonrası dünyanın yeni gerçeklerinden biri Amerika'nın bir süper güç olarak ortaya çıkışıydı ve bu haliyle Siyonistler, girişimlerini artık eski emperyal güç olarak hızlı bir gerileme sürecine giren İngiltere nezdinde değil ama Amerika nezdinde yapacaktı. Weizmann, diplomasi sanatının ustası olduğunu Atlantik'in Avrupa yakasında olduğu kadar Amerika yakasında da göstererek kutsal amacına ulaşıyordu. Amerika'daki Yahudi toplumu, seçim sandığındaki merkezi konumu ve İngiltere'deki ırkdaşlarına göre çok daha büyük olan nüfusuyla davaya sahip çıktı.

Bu gücü arkalarına alan Siyonistler Amerikan yönetimi üzerinden İngiltere'ye baskı yapmaya başladılar; İngiltere'deki Yahudilerin nüfuzu Amerika'dan gelen baskıya eşlik etmekle birlikte esas olarak çok daha sınırlıydı. Başkan Truman Yahudi oylarını almak için elinden gelen her şeyi utanmadan yaptı. Truman ABD'nin Arap ülkelerindeki büyükelçilerine şöyle diyecekti: "Üzgünüm beyler ama Siyonizmin başarıya ulaşmasını isteyen yüzbinlerce kişiyle muhatap olmak zorundayım; seçmenlerim arasında yüzbinlerce Arap bulunmuyor."[8] Truman, her defasında, Bevin'in büyük emek harcayarak hayata geçirmeye çalıştığı Arap-Yahudi uzlaşmasının hassas dengelerini sarsacak türden adımlar atıyordu.

[8] William Eddy, *F.D.R Meets İbn Saud* (F.D.R. İbn Saud'la Buluşuyor), American Friends of the Middle East, New York, 1954, sayfa 36.

Truman 100.000 Yahudi göçmenin Filistin'e gönderilmesi için baskı yaparken, sorumluluk alarak, bunun yol açacağı Arap tepkisiyle baş etmek için ABD askerlerini Filistin'e gönderme seçeneğini gamsız bir şekilde görmezden geliyordu. İngiliz-Amerikan uzmanlarının büyük çabalar harcayarak, Siyonistlerin arzularını gerçekleştirmektense başka türlü bir yerinden yönetim modelini ortaya koymalarının hemen ertesinde Truman söz konusu bu tasarımı delik deşik etmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Amerika'nın ikna girişimlerine ekonomik alandaki şantajlar da eşlik ediyordu; savaşın perişan ettiği yürekli müttefiği Amerika'nın mali yardımına ihtiyaç duyuyordu ve böyle bir yardımı almak için Filistin'de kendisine hâkim olması gerekiyordu.[9]

Şiddet de propaganda ile koordinasyon içinde yürütülüyordu. Propaganda yapmak konusunda her zaman seri davranan Siyonistler bütün zamanların en iyi propaganda çalışmasını yapacaktı. Hitler'in yürüttüğü savaşın geride bıraktığı insanlık dramı Yahudi Soykırımı'ndan kurtulan 300.000 kadar Yahudi'yi de etkiliyordu. Özgür bir seçim yapmaları halinde bunlardan çok azı Amerika Birleşik Devletleri'ne veya Batı Avrupa'ya değil ama Filistin'e gitmeyi tercih ederdi. Böyle olmakla birlikte özgür bir seçim yapma şansları bulunmuyordu. Özellikle Amerika böyle bir fırsatı ellerinden alıyordu. Bu büyük, müreffeh ve göçmenlerin oluşturduğu ülke, küçük bir toprak parçasına sahip olan Filistin'den 100.000 mülteciye kapılarını açmasını istedi. Öte yandan ABD Kongresi Holocaust'tan kurtulanlar arasından 20.000 kişiyi ve özellikle de Yahudileri ABD'ye kabul etmek yönünde bir karar alırken aşırı derecede isteksiz davranıyordu. Kongre'yi böyle bir yasayı kabul etmeye ikna etmek için üç yıl çaba harcanması gerekecekti ve söz konusu yasa Truman'ın ifadesiyle "Yahudi inancından olan yerinden olmuş kişilere karşı büyük bir ayrımcılık" anlamına geliyordu.[10] Amerika'nın böyle bir inkârda bulunmasını teşvik etme yolunda kimse Siyonistler kadar büyük bir rol oynamamıştı. Truman'ın selefi, mülteci sorununa çare bulma yolunda her ülkenin bu külfetin bir kısmını paylaşmasını öngören uluslararası bir girişimin başlatılıp başlatılamayacağını araştırması için Yahudi bir avukat olan Morris Ernst'i görevlendirmişti.

---

[9] Christopher Mayhew ve Michael Adams, *Publish It Not* (Bunu Yayınlama), Longmans, Londra, 1975, sayfa 18.

[10] Robert A. Divine, *American Immigration Policy 1924-1952* (Amerikan Göç Politikası 1924-1952) Oxford Üniversitesi Yayınları, Londra, 1957, sayfa 128.

Ernst şunları söyleyecekti: "Aktif Yahudi liderler bana karşı harekete geçip sanki bir hainmişim gibi saldırdıklarında ve hakkımda dedikodular yaydıklarında büyük bir şaşkınlığa uğramış ve hatta kendimi aşağılanmış hissetmiştim. Yemekli bir toplantıda bu serbest göç planını siyasi Siyonizme zarar vermek için ilerletmekle açık bir şekilde suçlandım." Ernst'in söz konusu girişimi Truman veya Siyonistleri Filistin'in kapılarının insani gerekçelerle mültecilere açılmasını talep etmekten alıkoymadı. Filistin, Truman'ın ifadesiyle Yahudilerin "tek kurtuluş umudu" haline gelmişti. Truman ve Siyonistler, benzer bir şekilde, Yahudilerin girişini engellediği için İngiltere'ye sövmekten de geri kalmadılar. Ernst'in ifadesiyle "perişan durumdaki küçük İngiltere, dünyanın diğer bütün ülkelerinin toplam olarak kabul ettiği mülteciden daha fazlasını kabul etmişti."[11]

Dünyanın dört bir köşesindeki sıradan düzgün insanların –özellikle masum Amerika'dakilerin– gönüllerine hitap etmek için göçmenlerin Vaat Edilmiş Topraklara varma yolunda giriştikleri mücadeleyi dramatize etmek kadar etkili başka yöntem olabilir miydi? İnsanlık dramı yaşayan kalabalık bir grup göçmeni taşıyan *Exodus* (Göç) adlı geminin Filistin sahillerine ulaşmak için çıktığı yolculuk hem bir sinema filmine hem de bir kitaba konu olmuştu. Gıcırdayan bu gemi 1947 yılında Hayfa'ya vardığında İngiliz yetkililer gemideki 4.500 yolcunun kıyıya çıkmasına izin vermeyecekti. Siyonistler durumun böyle olacağını biliyordu zira İngilizler göç konusundaki kuralları sıkı bir şekilde uyguluyordu. Siyonistler yaşanan bu olayların dünyaya yansıtılması için bütün hazırlıkları tamamlamıştı. *Exodus* Marsilya'ya döndü; mülteciler de yürekleri burkan macera dolu bir süreçten sonra Almanya'nın İngilizlerin denetimindeki kesimine ulaştılar. Amerika'da gazete okuyup haberleri dinleyen herkes bu kederli yolculuğun her bir aşamasını takip etti; bütün bu olup bitenlerin aslında kasıtlı olarak provoke edildiğinden haberleri bile yoktu.

King David Oteli'nin havaya uçuruluşu Filistin'deki İngiliz karşıtı şiddetin zirve noktasını oluşturdu. Söz konusu bu yıkım fiziki olduğu kadar sembolik bir anlam da taşıyordu. İngiltere tiranlığının sinir merkezini hedef alan kasıtlı bir darbeydi. "Silahlı Siyonizmin, gerçekleşeceği daha önceden kesin olarak bilinmese bile kestirilmesinin mümkün olduğu türden bir güç gösterisiydi. Aşırı uçta olanlar kadar

[11] Morris L. Ernst, *So Far So Good* (Buraya Kadar İyi) Harper and Brothers, New York, 1948, Halidi'nin *From Heaven to Conquest* (Cennetten Fetihe) kitabında alıntılanmıştır, *A.g.e.*, sayfa 492.

ılımlı Siyonistlerin de uzun süredir kaçınılmaz gördükleri bir eylemdi. Eylem insanları bu tür eylemlere girişmeden çok önce teorisyenler, bu tür yöntemleri meşrulaştıracak şekilde, kafa patlatmışlardı. 1939 Politika Belgesi'nin ortaya çıkışını izleyen süreçte Jabotinsky "ülkenin ancak silah kullanılarak bağımsızlığına kavuşabileceği" sonucuna varmıştı.[12] *İrgun* tarafından hayata geçirilecek bir silahlı isyan tasarladı. 1939 yılının Ekim ayında aralarında Jabotinsky'nin de bulunduğu bir tekne dolusu "yasadışı" göçmen ülkenin orta kesimlerinde karaya çıkacaktı ve karaya çıktıkları yer mümkünse Tel Aviv olacaktı. *İrgun* karaya çıkışı sağlamak için gerekirse silaha başvuracaktı. Aynı sıralarda aralarında Kudüs'teki Yönetim Binası'nın da bulunduğu mümkün olduğu kadar çok resmi binayı hedef alan silahlı bir ayaklanma başlatılacaktı. Yahudi bayrağı göndere çekilecekti. Ele geçirilen pozisyonlar ne pahasına olursa olsun en az 24 saat boyunca elde tutulacak, Jabotinsky'nin ele geçirilmesine direnilecekti. Ayaklanmayla aynı sıralarda Yahudi devletinin Geçici Hükümeti Batı Avrupa ve Amerika başkentlerinde ilan edilecekti; bu yapı ilerleyen süreçte Filistin'deki Yahudi egemenliğine vücut verecek şekilde sürgündeki bir hükümet işlevini üstlenecekti.[13] (Yahudi *askeri darbesi* Jabotinsky'nin "bir gece içinde Filistin topraklarında bir Yahudi çoğunluğun" sağlanması yönünde Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğini kazanmaya çalıştığı girişim gibi çılgın bir kafa yapısının ürünüydü. Jabotinsky Siyonistlerin "Filistin'e bir anda bir milyon insan boşaltması gerektiğini" öne sürüyordu.[14]) *Askeri darbe*, Jabotinsky'nin düşüncesine göre kaçınılmaz olarak bastırılacaktı ama bastırılmadan önce Yahudi devlet yapısı, bir emri vakinin eseri olarak, Yahudi ve Yahudi olmayan dünyanın gözlerinin önünde ilan edilmiş olacaktı. Yahudilerin yirmi dört saat için bile olsa ülkenin kilit konumdaki idari merkezlerini denetimleri altına alabilmiş olmaları, etkisi hiçbir zaman silinemeyecek olan siyasi bir gerçeği ortaya çıkaracaktı. İfadesini sürgünde bir Yahudi hükümetinde bulacak olan türden bir Yahudi egemenliği için hiçbir fedakârlık büyük olamazdı.

Aynı zamanda, Arlosoroff'un önerdiği türden bir "devrimci azınlık iktidarı"[15], reddetme konusunda ne kadar ısrarcı olurlarsa olsunlar ılımlı

---

12 Schectman, *Fighter and Prophet, the Vladimir Jabotinsky Story* (Savaşçı ve Peygamber, Vladimir Jabotinsky'nin Hikâyesi, *A.g.e.* sayfa 479.

13 *A.g.e.*, sayfa 483-84.

14 *A.g.e.*, sayfa 364.

15 Bakınız sayfa 222-24.

ana akım Siyonistlerin içgüdüsel olarak Revizyonist çözümlere daha yakın olduklarını gösteriyordu; Arlosoroff, Curzio Malaparte'nin 20. yüzyıldaki ayaklanmalarla ilgili teoriyi ortaya koyan kitabını çok iyi çalışmıştı ve esas olarak aklında "İngilizlere karşı gerçek bir darbe indirmek" bulunuyordu. Yalın bir dille anlatmak gerekirse Revizyonistlerden farklı olarak ılımlılar böyle bir darbe konusunda çekingen bir tavır içindeydi.[16]

King David operasyonunu resmi liderlik onaylamıştı. Yahudi Ajansı'nın daha sonra iddia ettiği şekilde, liderliğin onayladığı ve en fazla maddi hasar ile en az can kaybına yol açacak *türden* bir operasyondan çok daha farklısının eyleme dökülmüş olduğu doğru olabilir ama Menahim Begin'in iddia ettiği gibi doğru da olmayabilir. Ne olursa olsun "birleşik mücadele" teorisi uyarınca bu ilkeyi onayladılar. Bu teorinin bir eseri olarak 30'lu yıllarda *Havlaga*'dan yana olanlar 40'lı yıllarda şiddete başvurulmasına yeşil ışık yakıyordu. Bu haliyle şiddete, sadece Siyonizmin meşru olarak gördüğü yolun üzerindeki engellere karşı sınırlı ve seçici bir şekilde başvurulmalıydı. Örneğin Hayfa Radar İstasyonu göç hareketinin önünde bir engel olarak beliriyorsa o halde bu istasyonun hedef seçilmesi gerekiyordu. Göçmenlerin peşine düşen askerleri taşıyan trenler raylar üzerinde yol alıyordu, dolayısıyla demiryollarının imha edilmesi isabetli ve uygundu. Aynı ilke misilleme konusunda da işliyordu. *Haganah* teorisyenleri "saldırı" ile "misilleme" arasında bir tür matematiksel bir ilişki kurmaya çalışıyordu. Bu denklem uyarınca "misillemenin boyutunun saldırının büyüklüğüne eşit olması" gerekiyordu.[17]

Malonçik Operasyonu, onların gözünde, bir İngiliz provokasyonuna haklı bir tepki olarak düzenleniyordu. Birlikler Yahudi Ajansı'nın bürolarını işgal altına almıştı. Bu işgal, onaylanmış ya da kınanmış olsun, Yahudilerin sıkça başvurmaya başladığı şiddetin yol açtığı büyük bir güvenlik operasyonun bir parçası olarak yapılmıştı. Hal böyleyken Yahudi Ajansı "Yahudi Karargâhı" olarak kabul ediliyordu. Dolayısıyla Yahudiler de İngilizlere yanıt verirken King David Oteli'ndeki karargâhlarını hedef almalıydı.

Resmi liderlik, bir süre tereddüt ettikten sonra "muhalif kıyımı" kınadı. Ölü sayısı beklentilerinin çok çok üzerindeydi. Böyle olmakla birlikte, resmi liderliğin söz konusu bu kınaması ahlaki açıdan fazla bir şey ifade etmiyordu zira uzun bir süredir "birleşik mücadele" teorisi

16 Schechtman, *A.g.e.*, sayfa 484.
17 Begin, *A.g.e.*, sayfa 212-15.

uyarınca onayladıkları ya da bizzat destekledikleri türden eylemleri daha sonra reddetme alışkanlığını edinmişlerdi. Gerçekten de "uluslararası statüsü" koruma altında olduğu düşünülen Yahudi Ajansı'na baskın düzenleyen İngiliz birlikleri Ajansın Siyasi Bölümü'nün başkanı Moşe Şarett'in Siyonist Genel Konseyi'ne hitaben yaptığı bir konuşmanın motamot dökümünü ele geçirmişti (suç ihtiva eden belgelerin imhası da bu bağlamda King David'in havaya uçurulması konusunda başka bir gerekçeyi oluşturmuştu). Şarett buradaki konuşmasında *Haganah, İrgun* ve *Stern* tarafından ortaklaşa düzenlenen bir sabotaj operasyonundan övgüyle söz ediyordu. Söz konusu bu övgü, Yahudi Ajansı'nın geçmişte bu tür eylemler hakkında bilgi sahibi olmadığı yolunda defalarca yaptığı açıklamalarla çelişiyordu.[18]

Gerçekten de, ılımlılarla aşırı uçtakileri bir araya getiren Yahudi Direniş Hareketi 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden kısa bir süre sonra kurulmuştu. Bengurion kendisine yöneltilen sorulara cevap verirken Yahudi Ajansı'nın terörizmi engellemek için hiçbir şey yapmadığını itiraf etmek zorunda kalacaktı. "Söylediğim gibi böyle bir şeyi yapamıyorduk, boşunaydı beyefendi, boşunaydı."

Siyonizmin ateşli ve etkili İngiliz savunucularından Richard Crossman, Bengurion'un bu açıklamasını değerlendirirken "Bir yanda Ajansın başkanı olarak yasalara uygun davrandığını göstermeye diğer yandan da Manda Yönetimi üzerinde baskı oluşturmak için teröre başvurmasının hoş görülebileceğine işaret ederek iki seçeneğe de kapıyı açık bırakmak istiyor gibi görünüyor" diyordu.[19] Bizzat Weizmann da kimi durumlarda "silahlı Siyonizmin" sapkınlıklarını algılayan ve kınayan bir tavır benimseyebiliyordu: "Kefaretinizi Yahudi maneviyatı, Yahudi ahlakı veya Yahudi tarihiyle uyumlu olmayan yollara başvurarak ödeme yoluna saptıysanız, bilin ki yanlış tanrılara tapıyorsunuz. Gidin ve İsaiah, Jeremiah ve Ezekiel'i yeniden okuyun ve yaptıklarımızı ve yapmak istediklerimizi büyük peygamberlerimizin ve bilge adamların öğretilerinin ışığında bir kez daha gözden geçirin... Onlar Yahudi halkının tabiatını ve karakterini biliyorlardı. Vaat Edilmiş Topraklara ancak hak yolunda mücadele edilerek ulaşılabilir; başka bir yol yoktur."[20]

---

18 *A.g.e.*, sayfa 215.

19 Richard Crossman, *Palestine Mission: A Personal Record* (Filistin Misyonu: Kişisel bir Kayıt), Hamish Hamilton, Londra, sayfa 139.

20 *New Judea*, Aralık 1946 - Ocak 1947, sayfa 65-7.

Böyle olmakla birlikte Crossman özel bir konuşma sırasında konuyu King David'in havaya uçurulmasına getirdiğinde Weizmann "Elimde değil, bizim çocuklarla gurur duyuyorum" diyecekti.[21]

Siyonist şiddetine gösterilen hoşgörü Filistin toprakları ile sınırlı değildi, ABD'ye de sirayet etmişti. ABD halkı ve politikacıları yüceltilen eylemler hakkında hiçbir eleştirinin yapılmadığı bir propaganda kampanyasına hedef oluyordu. Bu kampanyanın taşıdığı mesaj yalın olduğu kadar taraflıydı da. Bu haliyle Filistin'deki Yahudi savaşçılar 170 yıl önce Amerikalı devrimcilerin bağımsızlıklarını elde etmek için savaştıkları aynı acımasız zalime karşı ayaklanmıştı. Yahudiler de tıpkı İrlandalılar ve Güney Afrika'daki Boerler gibi vatansever bir savaş yürütüyordu. New Yorklu iki senatör kendilerini İngiliz Dışişleri Bakanlığı nezdinde protesto girişiminde bulunma zorunda hissettiler. Senatörlerden biri Amerika Birleşik Devletleri'ne çağrıda bulunarak İngiltere'nin "suçlarından" ve "gaddar emperyalizminden" kendisini ayrı tutmasını isteyecekti. ABD'nin kılcal damarlarına kadar tesir eden bu kampanya sırasında unutulan bazı şeyler olacaktı zira Siyonistlere paha biçilmez değerdeki yardımları da yine bizzat bu İngiliz emperyalistler yapıyor ve bunun ağır bedellerini yine kendileri ödüyordu. İngilizler ayrıca üç yıl süren Arap İsyanı'nı yine Siyonistler adına bastıran taraftı. İngiliz askerleri, neredeyse Hitler'in elit Yıldırım Süvarileri ile aynı mercek altında görülüyordu. Siyonistlerin ve Amerikalı dostlarının şiddeti açık bir şekilde alkışlayabilip, bu türden daha fazla saldırının yapılabilmesi için para yardımı toplayabildikleri bir ortam vardı. Hollywood senaryo yazarı Ben Hecht, "Filistin'deki Teröristlere Mektup" başlığıyla *New York Herald Tribune* gazetesinde yayınlanan yazısında yüreklerine su serpiyordu:

> Amerika'daki Yahudiler yanınızdadır. Siz onların gözünde birer kahramansınız. Siz onların yüzlerindeki gülümsemesiniz ve şapkalarındaki tüy. Son bin beş yüz yıldır Avrupa'daki bütün uluslar her şeyin acısını Yahudilerden çıkardı. Şimdi sırada İngilizler var. Yeni Dünya söz konusu olduğunda sorulan her soruya verilen ilk makul cevap sizsiniz. Bir İngiliz cephaneliğini her havaya uçuruşunuzda Amerika'daki Yahudilerin yüreğinde bir bayram havası yaşanıyor. Yeter ki siz bir İngiliz cezaevini dağıtın, bir İngiliz trenini havaya uçurun, bir İngiliz bankasını soyun veya anayurdunuzu işgal eden hain İngilizlere

[21] Richard Crossman, *A Nation Reborn, the Israel of Weizmann, Bevin and Ben Gurion* (Bir Ulus Doğuyor, Weizmann, Bevin ve Ben Gurion'un İsrail'i), Hamish Hamilton, Londra, 1960, sayfa 89.

> silahlarınızla ve bombalarınızla saldırın... Yürekli arkadaşlarım, size yardımcı olmak için çalışıyoruz. Size yardım için para topluyoruz...[22]

Hecht'in yazdığı *A Flag is Born* (Bir Bayrak Doğuyor) "müzikali" her sahnelendiğinde binlerce dolar *İrgun* temsilcilerine teslim ediliyordu. Eleanor Roosevelt para toplama kampanyasında kendisini en ön saflarda konumlandırıyordu. ABD yasaları özel yollardan yabancı ülkelere silah satışını yasaklamaktadır ama Hecht ve arkadaşları topladıkları paraları vergilendirilmeyen hayır işleri kapsamında teröristlere aktarmayı beceriyorlardı.[23] İngiltere'nin "Kutsal Topraklardaki İngiliz yetkililer ile askerlerinin öldürülmesinin teşvik edilmesi" anlamına gelen bu tür faaliyetler hakkında ABD Dışişleri Bakanlığı nezdinde yaptığı protesto girişimleri bir sonuca ulaşmayacaktı.

Siyonistler, en önemli ülke olarak Amerika'nın dışında altmış üç ülkede daha faaliyet gösteriyordu. Fransa'da, örneğin, tıpkı ABD için geçerli olduğu gibi, kamuoyuna hâkim olan İngiliz karşıtı geleneksel bir duyguyu istismar ediyorlardı. *Le Figaro* ve *Combat* gibi gazetelerin makale yazarları Bağımsız (Siyonist) Filistin için Fransız Birliği'nin üyeleriydi. Aklı başında ve ciddi bir gazete olan *Le Monde*'un bile "*İrgun*'un İngiltere'ye karşı yürüttüğü adil ve güçlü mücadelenin" farkında olduğu söyleniyordu.[24]

Siyonist şiddetini en az takdir eden ülke beklenebileceği gibi İngiltere'ydi. Manda rejiminin hüküm sürmeye başladığı ilk andan itibaren Siyonist yanlısı ve tarafsız görüşlerle Filistin'e gelen İngiliz askerleri ve yöneticileri, her iki tarafla doğrudan kurulan temasların bir eseri olarak, Arap yanlısı görüşler geliştirmeye başlıyordu. "Silahlı Siyonizm" söz konusu bu görüş değişikliklerini hızlandıran ve derinleştiren bir unsur olarak belirdi. Siyonistler, katı ve kibirli bir tavır sergileyen İngiliz birliklerinin, buna rağmen, esas olarak, benzer koşullar altında faaliyet gösteren herhangi bir orduya kıyasla disiplinli davrandıklarını gönülsüz olarak kabul etmek zorunda kalıyorlardı. Böyle olmakla birlikte polis ve askerlerin Yahudilerden kişisel olarak intikam aldıkları talihsiz olaylar da yaşanmıyor değildi. Mosleyvari [25] faşizan

---

22 15 Mayıs 1947.

23 İsaac Zaar, *Rescue and Liberation: America's Part in the Birth of Israel* (Kurtarma ve Kurtuluş Amerika'nın İsrail'in Doğuşundaki Rolü), Bloch, New York, 1954, sayfa 193-94, 200-03.

24 *A.g.e.*, sayfa 215-16.

25 Oswald Mosley küçük bir İngiliz faşist grubunun liderliğini yapıyordu.

eğilimler varlıklarını hissettiriyordu. Bir askeri mahkeme, *Stern Çetesi* üyesi olduğu şüphesiyle 16 yaşındaki bir genci döverek öldürme suçundan yargılanan Binbaşı Farran'la ilgili davanın üzerinde fazla durmuyor ve sanığı beraat ettiriyordu.

Söz konusu bu eğilimler anavatana da iletiliyordu. Dışişleri Bakanı Ernest Bevin tutkulu bir Siyonist karşıtına dönüşmüştü. Basında çıkan haberlerde Begin'in "Yahudi savaşçıları"ndan terörist ve eşkıya diye söz ediliyordu. Amerika'da yayınlanan bir Yahudi dergisi[26] son derece hoşgörülü olan İngiliz toplumunun sadece Filistin'deki Yahudilere karşı değil ama İngiliz askerlerine acımasız bir şekilde ateş açanlara karşı sempati duyduğu hissiyle İngiltere'deki Yahudilere karşı da bir memnuniyetsizlik beslemeye başladığını yazıyordu. İngiltere Yahudi karşıtı eylemlere sahne oluyordu. Polis sinagogları koruma altına almak zorunda kalıyordu. Binbaşı Farran gemiyle Liverpool'a vardığında rıhtımı dolduran büyük bir kalabalık tarafından karşılanıyordu.

Siyonist şiddete karşı geliştirilen ilk duygusal tepki öfke oldu ve bu haliyle buna bir karşılık verilmesi gerektiği düşünülüyordu. Böyle bir şeyin yapılması zor değildi. İngiltere'nin Filistin'de 100.000 kişilik bir gücü vardı. Yahudi şiddetine karşı geliştirilen ikinci his ise sonuç olarak daha belirleyici oldu, bu haliyle, bu sefil durum hakkında artık adamakıllı bir önlem alınması gerektiği düşünülüyordu. *Sunday Express* gazetesi, Filistin genelinde koordineli bir şekilde gerçekleştirilen onaltı terör saldırısında çok sayıda zırhlı aracın tahrip edilmesi ve seksen askerin ölmesi ya da yaralanmasını izleyen sabah "Yönet veya Terk Et" başlığıyla çıkıyordu. Muhalefet lideri olarak Winston Churchill, Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada "Siyonistlerin iddia ve arzularının son dönemde Manda idaresi tarafından kabul edilen şeylerin çok daha ötesine geçtiğini" kabul ediyor, şimdi yapılması gereken şeyin "sorumluluğu Birleşmiş Milletler Örgütü'ne devredip, Hindistan ve anlaşma yapılmış olan Mısır'ın aksine hiçbir bağın ya da geleneğin bulunmadığı toprakları terk etmek" olduğunu söylüyordu.[27] Churchill, bu haliyle "yılda 30-40 milyon sterline mal olan kirli bir savaşı yürütmek adına 100.000 İngiliz'i yurdundan uzaklarda bulundurduğu için" hükümeti ağır şekilde eleştiriyordu. İngiltere'nin azalmakta olan kaynakları "nereye gittiği belli olmayan ve

[26] *Commentary*, May 1948.
[27] *The Times*, 1 Ağustos 1946.

pekçok gecikmeye konu olan bir aygıtı işletmek adına" çarçur ediliyordu.[28] Siyonistler de böyle bir algıya güveniyordu. Kamuoyunda doğan ve Muhalefet tarafından benimsenen bu algı, savaş sonrası dönemde yoğun baskı altındaki İşçi Partisi hükümetini eninde sonunda bir şeyler yapmaya zorlayacaktı. Savaş yorgunu İngiltere, müteşekkir olmak bir yana acımasız olan bir düşman karşısında genç hayatların kaybedilmesine yol açan böyle maliyetli bir müstemleke savaşına karşı büyük bir memnuniyetsizlik duyuyordu. Malonçik Operasyonu Siyonistlerin en büyük darbesiydi ama bunun yanında köprüleri havaya uçurup, yollara mayınlar döşediler, trenleri rayından çıkardılar ve devriye teknelerini batırdılar. Kışlalara ve tesislere her gün saldırılar düzenliyorlardı. Cephaneliklere baskınlar düzenleyip maaş taşıyan araçları soyuyorlardı. Sıkı koruma altındaki hava üslerindeki yirmi savaş uçağını bir gece içinde havaya uçuruyorlardı. İngiliz basınının ifadesiyle "tarihin en büyük cezaevi firarını" organize ediyorlardı. *İrgun* ve *Stern* her yerde her şeyi yapmaya hazırdı. İngiltere'nin Roma'daki büyükelçiliğini havaya uçurdular. İngiliz bakanlara bombalı paketler gönderdiler; ve Binbaşı Farran'a gönderilen bir bombalı paket yanlışlıkla Farran'ın erkek kardeşinin ölümüne yol açtı. Filistin'deki İngiliz birliklerinin eski komutanı General Evelyn Barker'ı öldürmek üzere İngiltere'ye bir suikast timi gönderdiler ama bu planlarında başarıya ulaşamadılar. Suikast timinin üyeleri arasında Weizmann'ın İsrail hava kuvvetlerinin kurucuları arasında yer alan yeğeni Ezer Weizmann da vardı. Şangay'daki bir İngiliz yolcu gemisi ile Portsmouth'daki bir savaş gemisini batırmayı planladılar.[29] Filistin'de askerleri uykudayken öldürdüler. Subayları yakalayıp kırbaçtan geçirdiler; iki çavuşu bir ağaçta astılar ve sallanmakta olan cansız bedenlerine bombalı tuzak yerleştirdiler. Bu kadarı fazlaydı.

İngiltere'nin savaş yorgunu olmasının bir sonucu olarak Manda yetkilileri, Yahudi ayaklanması karşısında on yıl önceki Arap isyanına karşı yaptıklarının tam tersini yaptılar. İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Feldmareşal Montgomery, askerlerinin elini bağladığı ve "bütünüyle korkakça" olan taktikler izlemeye zorlandıkları için hükümete veryansın etti. "Ordunun terörizmi etkisiz hale getirmesinin tek yolu ona karşı karşıya saldırıya geçmesiydi ancak buna izin verilmiyordu." İnisiyatif teröristlere bırakılmıştı. Montgomery de Churchill gibi "Filistin'de dirlik

[28] *A.g.e.*, 19 Şubat 1947.

[29] Samuel Katz, *Days of Fire* (Ateş Günleri) Doubleday, New York, sayfa 120-22, 178.

ve düzeni sağlamaya niyetimiz yoksa o halde bu topraklardan çekilmek gerekir" sonucuna varacaktı.[30] Bunun gerçekleşmesi zaman alacaktı. 30'lu yılların sonunda bir milyon Arap'ın askeri gücü 20.000 askerle kırılırken, 40'lı yılların sonunda, Araplara kıyasla daha güçlü olan, 600.000 Yahudi karşısında 100.000 kişilik bir güç geri çekilmek zorunda kalacaktı.

Böylesi tarafgir bir ruh halinin savaş yorgunluğunun, emperyal irade kaybının ya da Amerika'nın büyük baskısının ötesinde bir nedeni vardı. Bu aynı zamanda egemen yapının bünyesindeki Siyonist yanlısı geleneklerden kaynaklanıyordu ve söz konusu bu gelenekler, Bevin'e rağmen, en çok İşçi Partisi'nde vücut buluyordu. İngiliz birliklerinin "silahlı Siyonizm"e karşı savaştığı sıralarda bile Weizmann ve arkadaşları 20'li ve 30'lu yıllarda büyük çıkarlar elde ettikleri iktidar koridorlarında rahatlıkla dolaşabiliyorlardı. Bunu tek bir çarpıcı örnekle açıklamak yeterli olacaktır. John Strachey, Attlee Yönetimi sırasında Havacılık Bakanlığı Müsteşarlığı görevini yürütüyordu. Strachey'in biyografi yazarı şunları anlatıyordu:

> Strachey'nin hükümetle ciddi anlaşmazlık içinde olduğu tek konu Filistin'di. Artık Avam Kamarası üyesi olan Crossman bir gün Strachey'i görmeye geldi. Crossman kendisini Siyonist davaya adayan bir isimdi. Yahudi Ajansı'ndaki arkadaşlarından Siyonistlerin bir sabotaj eylemi düzenlemeyi düşündüklerini duymuştu. Bu eylem sadece bir sabotaj eylemi olarak düzenlenmeyecek aynı zamanda dünyaya ne kadar güçlü olduklarını da gösterecekti. Bu yapılmalı mıydı, yoksa yapılmamalı mıydı? Az sayıda insan ölecekti; ama bunun Yahudilere bir yararı olur muydu? Crossman Strachey'in tavsiyesini almak istedi; Strachey de Bakanlar Kurulu'nun Savunma Komitesi üyesi olarak bu konuda bir nabız yoklaması yapmayı kabul etti. Strachey, ertesi gün Avam Kamarası'nın Sigara Odasında Crossman'a yeşil ışığı yaktı. *Haganah* harekete geçti ve Ürdün'deki bütün köprüleri havaya uçurdu. Kimse ölmedi ama İngiliz ordusunun Ürdün'den gelen ikmal yollarıyla bütün bağlantısı koptu.[31]

Eski bir İşçi Partili parlamento üyesinin gözünde bu vatana ihanet anlamına bile gelebilecek olan ve normal koşullarda skandal nitelikli bir eğilimin aleni bir örneğini oluşturuyordu ve bu haliyle ancak Siyonizm çerçevesinde algılanabilirdi.

---

30 Bernard Montgomery, *Memoirs* (Anılar), World Publishing House Co., Cleveland ve New York, 1958, sayfa 340-41.

31 Hugh Thomas, *John Strachey*, Eyre Methuen, Londra, sayfa 228-29.

> Yoğun baskı altındaki İngiliz ordusunun, Siyonist teröristlerin Filistin'deki saldırıları karşısında İngiliz (İşçi Partisi) Hükümeti'nin politikalarını ayakta tutmaya çalıştığı bir ortamda, Siyonistleri destekleyen (İşçi Partili) bir Parlamento Üyesi, *Filistin'deki İngiliz ordusuna karşı* belli bir terör eylemini teşvik edip etmeyeceğini öğrenmek için bir Müsteşara başvurabiliyor. İşin en şaşırtıcı yanı bakanlar kurulunun Savunma Komitesi üyesi olan Müsteşar böyle bir eylemi "onaylıyor". Düzenleyenlerin ve belki de Parlamento Üyesi ile Müsteşarın beklentilerinin aksine söz konusu bu saldırı, talihin bir eseri olarak, can kaybına yol açmıyor ancak böyle olmakla birlikte Filistin'deki ordunun daha zor koşullarda faaliyet göstermesi sonucunu beraberinde getiriyor.[32]

İngiltere'nin Birleşmiş Milletler nezdindeki daimi temsilcisi Sir Alexander Cadogan 2 Nisan 1947 tarihinde, Filistin meselesinin BM Genel Kurulu'nun o yılki gündemine dâhil edilmesini talep etti; İngiltere söz konusu oturumlar sırasında "Filistin hükümetinin geleceği konusunda tavsiyelerde bulunulmasını" isteyecekti. 29 Kasım günü Genel Kurul, bölünmüş bir Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasına karar verdi. İngiltere bunu izleyen süreçte Manda rejimini 15 Mayıs 1948'de sonlandıracağını ilan etti; bu tarihe kadar Filistin'deki bütün birlikleri geri çekilecekti.

"Silahlı Siyonizm" İngilizleri kovdu. Begin'in bu konuda şüphesi yoktu: İngiliz ordusunda çavuş rütbesinde olan Paice ve Martin'in Natanya yakınlarındaki bir okaliptüs bahçesinde asılması İngilizlerin Filistin'den çekilmesi yolunda belirleyici son darbeyi indiriyordu. İki teröristin öldürülmesi üzerine *İrgun*'un "girişmek zorunda kaldığı" bu kanlı misilleme eylemi olmasaydı Filistin bugün yabancı bir güç tarafından yönetiliyor olacaktı. Böylece, ahlaki temele dayanan iddia, Begin'e has tipik bir tarihi deyişle desteklenmiş oluyordu: "Bir ulus yeniden uyandığında en parlak evlatları bağımsızlık için canlarını feda etmeye hazırdır. İmparatorluklar çökme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarında ise astsubaylarını kurban eder."[33] "Silahlı Siyonizm" İngilizleri kovmuştu ama geride hâlâ Araplar kalmıştı.

---

32 Mayhew, *A.g.e.*, sayfa 33.

33 Begin, *A.g.e.*, sayfa 290.

ARAPLARI KOVMAK

Kfar Şa'ul, günümüz Kudüs'ünün bir dış mahallesi olarak, Tel Aviv'e ve sahil kesimine uzanan anayolun yakınlarında konumlanıyor. Devlet Akıl Hastalıkları Hastanesi burada bulunur ama Kfar Şa'ul'un bunun dışında göze batan başka bir özelliği yoktur. Böyle olmakla birlikte eskiden çok daha farklı bir görünüme sahipti. Bu haliyle 1948 yılında bir Yahudi değil ama Arap toplumunun tutunduğu bir yerleşim merkeziydi. 400 kişilik nüfusu yakınlardaki bir taş ocağında çalışan taş ustalarından oluşuyordu. Kfar Şa'ul, öte yandan bal rengi taşlardan yapılmış evleriyle o gün nasıl tipik bir Arap köyüyse bugün de benzer şekilde tipik bir Yahudi yerleşim merkezine dönüşmüştür. Yerleşim merkezinin tecrübe ettiği dönüşümün hikâyesi "silahlı Siyonizmin" en acımasız hikâyesini yansıtır. Arap köyü bütünüyle ortadan kalkmıştır. Bu haliyle haritalarda görünmez. Böyle olmakla birlikte burası, bitmek bilmeyen bir mücadelenin duygulu bir sloganı olarak yüz milyon Arab'ın hafızasına kazınmıştır. Burasının adı Deir Yasin'di.

Deir Yasin 1948 yılında özellikle barışçıl bir yerleşim merkezi olarak ün salmış durumdaydı. Ülke genelinde Arap-Yahudi çatışmasının yoğunlaştığı bir ortamda burası aylarca "komşu Yahudi yerleşim merkezleriyle "bir tür anlaşma" içinde yaşıyordu[34]; Kudüs bölgesinde Arap yetkililere tehlike altında olduğu şikayetini getirmeyen tek yerleşim merkezi konumundaydı; kimi durumlarda Yahudi Ajansı'yla işbirliği de yapıyordu[35]; bir Yahudi gazetesine göre kimi Arap militanları kovmuştu.[36] 9 Nisan 1948'de köy sakinleri Yahudilerin saldırısına uğrama ihtimali çok düşük olan bir grup oldukları bilgisiyle her zamanki gibi uykuya daldı. Yine de köyün yaşlıları, geleneklerin bir uzantısı olarak, birkaç kişiyi gece boyunca nöbet tutmaları için bekçi olarak bırakmışlardı. Ellerinde eski mavzerler ve Türk tüfekleri vardı. Bu silahlar o güne kadar esas olarak sadece tavşan avlamak için ya da düğünlerde ve kutlamalarda havaya ateş açmak için kullanılmıştı.[37]

---

34 *New York Times* ve *New York Herald Tribune, 12 Nisan 1948.*

35 Kimche, *A.g.e.*, sayfa 227.

36 *New Judea,* William Polk, David Staller ve Edward Asfour tarafından alıntılanmıştır, *Backdrop to Tragedy* (Trajedinin Temeli), New York, 1857, sayfa 29.

37 Dominique Lapierre ve Larry Collins, O *Jerusalem* (O Kudüs), Simon and Schuster, New York, 1972, sayfa 272.

Sabaha karşı 4:30'da *İrgun* ve *Stern* üyelerinin oluşturduğu 132 kişilik bir grup uykuya dalmış olan köye doğru harekete geçti. Öğle saatleri itibarıyla köy sakinlerinin üçte ikisi katledilmiş olacaktı. *İrgun*, tıpkı King David saldırısında olduğu gibi, bu köye yönelik saldırısını da *Hanagah* ve resmi Yahudi liderliğiyle koordineli bir şekilde yürütüyordu.

"Deir Yasin'in ele geçirilmesinin ve burada sürdürülecek olan kontrolün genel planlarımız açısından bir aşamayı temsil ettiğini belirtmek isterim." *İrgun* tarafından kamuoyuna iletilen mektupta bu ifadeler yer alırken, *Haganah*'ın Kudüs komutanı da konuya olan ilgisini ifade etmişti. "Köyün denetimini bütünüyle elinize geçirme şartıyla böyle bir operasyonu düzenlemenize bir itirazım yoktur... zira yabancı güçlerin buraya girmesi burada bir hava üssü kurma planımızı tehlikeye atacaktır."[38] Baskını düzenleyenler operasyona "Birlik Operasyonu" adını verdiler zira güç birliği yapan sadece *İrgun* ve *Stern* değildi, *Haganah* da katkıda bulunmuştu. *Hanagah*, *İrgun*'un yaptığı açıklamaya göre, silahları temin etmenin yanında seçkin komando gücü *Palmach*'a bağlı bir ekibi de gönderecekti. *Palmach*, kendi hesapları doğrultusunda çatışmaya kısmen katılacak, koruma ateşi sağlayacak[39] ve muhtarın evini beş santimetrelik havan topuyla havaya uçuracaktı.[40]

Filistin'in en büyük şehrinin çok yakınında yaşanmış olmasına rağmen söz konusu katliam ve katliamın hemen ardından yaşanan gelişmelere, saldırıyı düzenleyenlerin ve hayatta kalanların dışında, çok az kişi tanıklık etti. Saldırıyı düzenleyenlerin gözünde bu bir katliam değildi; bunun bir katliam olduğunu düşünenler üretilen "yalanlar"a kanan kişilerdi ki bu yalanlar eylemi düzenleyenlerin adını karaya çıkarmak için üretilmişti. Begin'e göre adamları temiz bir savaş yürütmüş ve şiddetli direnişe karşı mücadele etmişti; tek bir insanın bile gereksiz bir şekilde ölmesini "önlemek" için ellerinden geleni yapmışlardı; ve insanlık namına, kadınları, çocukları ve yaşlıları dağlık bölgeye kaçmaları için hoparlörlerle uyarmışlar ve bu nedenle sürpriz yapma fırsatını kaçırmışlardı.[41]

Ancak hoparlör de tıpkı King David Oteli'nin sakinlerine verildiği söylenen yarım saatlik uyarı gibi etkisiz kalmışa benziyordu; hoparlörün

38 Ha-Mashkif *(İrgun gazetesi)*, 11 Nisan 1948; Begin, *A.g.e.*, sayfa 162-63.
39 *Palestine Post*, 13 Nisan 1948; bakınız ayrıca *New York Times*, 13 Nisan 1948.
40 Katz, *A.g.e.*, sayfa 215.
41 Begin, *A.g.e.*, 163-64.

yerleştirildiği zırhlı araba köydeki ilk evlerin bile uzağında bulunan bir hendeğe düşmüş ve çıkardığı ses gecenin karanlığında araçtakilerden başka hiç kimse tarafından duyulamamıştı.[42] Köy sakinleri arasında kurtulmayı başaran çoğu kadın ve çocuk olay hakkında kendilerini sorgulayan İngiliz polisine ağızlarını açmamakla birlikte çok farklı bir hikâyeyi anlattılar. 12 yaşındaki Fahimi Zidan otuzbeş köylünün öldürüldüğü ilk saldırıdan kurtuldu. Zidan daha sonra şunları anlatacaktı: "Yahudiler, aile üyelerimizin hepsinin duvarın önünde dizilmesini istedikten sonra ateş açmaya başladı. Yanımdan yara aldım ama çocuklar olarak ebeveynlerimizin arkasına saklandığımız için çoğumuz kurtuldu. Kurşunlardan biri kız kardeşim Kadri'nin (dört yaşında) başına isabet etti; kız kardeşim Sameh (sekiz yaşında) yanağından vuruldu; erkek kardeşim Muhammed (yedi yaşında) göğsünden... Bizimle birlikte duvara dizilen diğer herkes öldürüldü: Babam, annem, dedem ve anneannem ile amcalarım, teyzelerim ve onların bazı çocukları." Halim Eid de şöyle diyor: "Bir adamın dokuz aylık hamile olan kız kardeşim Salhiyeh'in ensesine ateş açtığını gördüm." Daha sonra karnını bir kasap bıçağıyla yardı. Ayşe Radvan adındaki bir kadın da doğmamış bebeği ölen annesinin karnında çıkarmaya çalışırken öldürüldü. Başka bir evde onaltı yaşındaki Nane Halil de adamlardan birinin "bir çeşit kılıç kullanarak komşuları Cemil Hiş'i tepeden aşağıya doğramasına ve aynı şeyi evinin merdivenlerinde kuzeni Fethi'ye yaptığına" tanıklık etti. Saldırganlar öldürüp, yağmaladılar ve sonra tecavüzlere giriştiler. Evleri dinamitlediler; dinamitleri bittiğinde geri kalan evlerde sistematik bir şekilde Sten silahları ve el bombaları kullandılar. Öğle saatleri itibarıyla 254 kişi daha göndermişlerdi. Mavzerlerden ve tüfeklerden açılan, Begin'in ifadesiyle, "canice" ateş sonucunda ise dört üyelerini kaybettiler. İngiliz sorgu görevlisi Genel İşler Müfettiş Yardımcısı Richard Catling yazdığı raporlardan birine şu yorumu ekliyordu:

> 14 Nisan günü sabah saat 10'da Kudüs'teki Devlet Hastanesi'nden bir doktor ile hemşire ve Arap Kadınlar Birliği'nden bir temsilciyle birlikte Silvan köyünü ziyaret ettim. Deir Yasin'den yaklaşık 200-300 kişinin yaşadığı bu köydeki pek çok evi ziyaret ettik. Deir Yasin'de işlenmiş olabileceği söylenen suçlarla ilgili olarak bilgi toplamak amacıyla pek çok kadına sorular sordum ama söz konusu kadınların çoğunluğu özellikle cinsel saldırılar hakkında son derece utangaç ve çekingen bir tavır içindeydi ve kendilerinden bilgi almak için tatlı bir şekilde

[42] Lapierre, *A.g.e.*, sayfa 273.

> ikna edilmeleri gerekiyordu. İfadelerin kayıtları sırasında kadınların bazılarını ağlama krizi tuttu, bu nedenle kayıtlarda bazı aksamalar yaşandı. Böyle olmakla birlikte saldırgan Yahudi grup tarafından cinsel pek çok suçun işlendiğine şüphe bulunmamaktadır. Pek çok genç kız tecavüze uğradıktan sonra katledilmiştir. Yaşlı kadınlar da tacize uğramıştır. Genç bir kızın da kelimenin tam anlamıyla ikiye parçalandığı anlatılmaktadır. Pek çok çocuk da doğranarak öldürülmüştür. Yaşının 104 olduğunu söyleyen ve tüfek dipçikleriyle başından ağır şekilde yaralanan yaşlı bir kadını da gördüm. Kadınların kollarındaki bilezikler, parmaklarındaki yüzüler sökülerek alınmıştır ve kulaklarındaki küpeleri zor kullanılarak çıkarılan bazı kadınların da kulakları parçalanmıştır.[43]

Bu korkunç olaya tanıklık edenlerden biri, olup bitenler hakkında anlattıklarının gün ışığına çıkmasına izin vermek için yirmidört sene bekledi. 9 Nisan günü o sıralarda genç bir *Palmach* komandosu olan Meir Pa'el "kendi gözleriyle görüp, kendi kulaklarıyla duyduğu şeyleri anlattığı raporu *Haganah* komutanı olan İsrael Galili'ye (kendisi daha sonra Devlet Bakanı olmuştur) o günlerde gönderiyordu."

> Çatışma durup ateş kesildiğinde öğle saatleriydi. Ortalık sessizliğe büründü ancak köy teslim olmamıştı. *Etzel* (İrgun) ve *Lehi* (Stern) üyeleri saklandıkları yerlerden çıktılar ve evlerde temizlik operasyonuna giriştiler. Ellerindeki bütün silahlarla ateş açıp, evlere patlayıcı attılar. Evlerde buldukları herkesin üzerine ateş açtılar, bunlara kadınlar ve çocuklar da dâhildi. Komutanlar bu utanç verici katliamı kontrol altına almak için bir girişimde bulunmadı. Ben ve burada yaşayan birkaç kişi ateşi durdurma emrini vermeleri için komutanlara yalvardık ancak girişimlerimiz bir sonuç vermedi. Bu arada 25 erkek evlerden dışarıya çıkarıldı; bir kamyona bindirildiler ve Kudüs'ün Mhaneh Yahuda ve Zakhron Yosef mahallerinde Romalıların zafer kazandıkları zaman yaptıkları türden bir "zafer geçidi"ne çıkarıldılar. Geçidin sonunda Giv'at Şa'ul ve Deir Yasin arasında bulunan bir taş ocağına götürüldüler ve soğukkanlı bir şekilde öldürüldüler. Savaşçılar daha sonra hayatta kalan kadınları ve çocukları bir kamyona bindirip Mandelbaum Kapı'sına götürdüler.[44]

Diğer görgü tanığı Deir Yasin'de olup biteni anlamak için hayatını riske attı. Uluslararası Kızılhaç heyetinin Filistin'deki başkanı Jacques Neynier katliamı yerinde incelemek istiyordu ancak Yahudi Ajansı bu konuda yardımcı olmayı reddetti. Kendisinin yanında kimse olmadan

---

[43] *Report of the Criminal Investigation Division*(Adli Soruşturma Biriminin Raporu), Filistin Hükümeti, No. 179/110/17/GS, 13, 15, 16 Nisan 1948. Lapierre'in daha önce belirtilen eserinde alıntılanmıştır, sayfa 276.

[44] *Yediot Ahronot* (İsrail gazetesi), 4 Nisan 1972.

gitmesi halinde *İrgun*'un denetimi altındaki bölgeden sağ çıkacağını düşünmüyorlardı. Bu cesur insan, aldığı önlemlerin değil ama daha çok şansının yaver gitmesinin bir sonucu olarak geri dönmeyi başardı ve savaş anılarını anlattığı kitabında bu tüyler ürpertici deneyimi kayıtlara geçirdi:

> ... *İrgun* birliğinin Komutanı beni kabul etmek ister gibi görünmüyordu. Sonunda geldi. Genç, saygıdeğer ve düzgün bir insana benziyordu ama gözlerinde tuhaf bir pırıltı vardı, soğuk ve acımasız. Anlattıklarına göre *İrgun* 24 saat önce gelmiş ve hoparlörlerle uyararak köy sakinlerinden evleri boşaltmalarını ve teslim olmalarını istemişti. Verilen emre uymalarını sağlamak için verilen süre 15 dakikaydı. Çaresizlik içindeki bazıları evlerinden çıkmış ve tutsak alınmıştı; bu insanlar Arapların yaşadığı yerlere yakın bir yerde serbest bırakılacaktı. Emirlere uymayan geri kalanlar ise hak ettikleri kaderi yaşamıştı.
>
> Bu haliyle abartacak bir şey yoktu, sadece birkaç kişi öldürülmüş ve köyün "temizlenmesi" işlemi tamamlandıktan sonra toprağa verilecekti. Ceset bulursam onları alabilirdik ama yaralı kesinlikle yoktu. Komutanın bu anlattıkları kanımı dondurmuştu.
>
> Kudüs yoluna geri gittim ve Kızıl Kalkan aracılığıyla çağırdığım bir ambulansla bir kamyonu aldım. Konvoyumla birlikte köye geldim, Araplar ateş açmayı durdurdu. Çete köylü üniformaları giymişti ve miğferleri vardı. Hepsi genç yaştaydı aralarında kadınlı erkekli ergenler bile vardı; tepeden tırnağa silahlıydılar. Ellerinde tabancalar, makineli tüfekler, el bombaları ve palalar vardı; bazılarının üzerinde hâlâ kan izleri vardı. Genç bir kız, suçlu gözlerle bana bakarak hâlâ kan akan yeri sanki bir birincilik kupasını gösterir gibi gösterdi. Bu gördüklerim "temizlik" ekibiydi ve görevini "hakkıyla" yaptığı görülüyordu.
>
> Evlerden birinin içine girmeye çalıştım. Bir düzine asker çevremi sardı, makineli tüfeklerini bana çevirdiler ve başlarındaki subay kıpırdamamı yasakladı. Eğer bir ölü varsa bu bana getirilecekti, bana öyle söyledi. Hayatımda belki hiç bu kadar sinirlenmemiştim. Bu haliyle bu canilere davranışlarının ne anlama geldiğini anlatmaya koyuldum, aklıma gelen her şeyle tehdit etmeye çalıştım ve onları bir kenara iterek evin kapısından içeriye girdim.
>
> Gördüğüm ilk oda karanlıktı, her şey dağılmış haldeydi ama kimse yoktu. İkinci odada içi dışına çıkmış mobilyaların, örtülerin ve her türlü dağınıklığın ortasında soğumuş halde birkaç cesede rastladım. "Temizlik" burada makineli tüfekler ve el bombalarıyla yapılmıştı. Son darbe de bıçaklarla yapılmıştı, bunu herkes görebilirdi. Öbür odada da aynı durum söz konusuydu ama tam ayrılmak üzereyken iniltiye benzeyen bir ses duydum. Her yere baktım, bütün cesetleri çevirip baktım ve hâlâ sıcak olan küçük bir ayak buldum. 10 yaşlarında küçük

> bir kızdı bu, el bombasının eseri olarak vücudunda ağır yaralar vardı ancak hâlâ hayattaydı... her yerde aynı korkunç manzara vardı... bu köyde bir zamanlar 400 kişi yaşıyordu; bunlardan ellisi kaçmıştı ve hâlâ hayattaydı. Geride kalan herkes, bizzat tanık olduğum şekilde hayranlık verici bir şekilde disiplinli olan ve emirleri uygulayan bu çete tarafından soğukkanlı bir şekilde ve kasıtlı olarak katledilmişti.
>
> Deir Yasin'e yaptığım başka bir ziyaretten sonra büroma geri döndüm. Burada beni iyi giyimli iki sivil beyefendi bir saati aşkın bir süredir bekliyordu. Bunlar *İrgun* gücünün komutanı ve yardımcısıydı. İmzalamamı istedikleri bir yazı getirmişlerdi. Çok kibar bir şekilde karşılandığımı ve talep ettiğim her türlü imkânın sağlandığını, görevimi layıkıyla yaptığımı ve sergiledikleri işbirliği için kendilerine teşekkürlerimi sunan bir ifadeydi bu. Tereddüt göstermeye ve hatta onlarla tartışmaya başladığım sırada canımı kurtarmak istiyorsam belgeyi derhal imzalamam gerektiğini söylediler.
>
> Önümdeki tek seçenek hayatıma biraz olsun değer vermediğim konusunda onları ikna etmekti...[45]

Düzenledikleri bir basın toplantısında[46] *İrgun*'cuların Deir Yasin'de "zafer" diye nitelediği şeyin büyük yankısı oldu. Begin şunları söylüyordu:

> Ramallah'daki Arap karargahı katıksız bir katliam hikâyesini yaydı ve *İrgun*'un Deir Yasin'de 240 kadar erkek, kadın ve çocuğu ayırım gözetmeksizin katlettiğini duyurdu. *İrgun*'un giderek büyüyen gücünden ve tabandan topladığı destekten endişe duyan resmi Siyonist kurumlar söz konusu bu Arap suçlamasını benimseyerek, doğruluklarını tespit bile etmeye çalışmadan, söylendiği gibi kabul etti ve bu suçlamaları *İrgun*'u kınamak ve karalamak için kullandı. Öte yandan, Araplar ile Siyonistlerin bu ortak propagandası beklenmedik ve büyük sonuçlara yol açtı. "*İrgun* katliamı" hakkındaki canavarca hikâyelere inanan Araplar ülke genelinde büyük bir paniğe kapılarak yaşadıkları yerleri terk etmeye başladı. Bu büyük kaçış kısa bir süre içinde çılgın ve kontrol edilemeyen bir izdihama yol açtı. Şimdiki İsrail Devleti'nin sınırları içinde bulunan 800.000 Araptan geriye sadece 165.000 kişi kaldı. Söz konusu bu gelişmenin siyasi ve ekonomik önemi ne kadar vurgulansa azdır.[47]

Tıpkı King David olayında olduğu gibi resmi Siyonist liderlerin kamuoyunun gözleri önünde bu "muhalif" kesimleri kınadığı doğrudur. Samimi olarak rahatsızlık duyuyorlardı. Öyle ki Bengurion bizzat Kral

---

45 Jacques De Reynier, *A Jerusalem un Drapeau Flottait sur la Ligne de Feu*, Editions de la Baconniere, Neuchatel, 1950, sayfa 71-6.

46 *Jewish Newsletter*, New York, 3 Ekim 1960.

47 Begin, *A.g.e.*, sayfa 164.

Abdullah'a bir özür mektubu gönderiyordu. Kudüs'ün baş hahamı de katilleri *aforoz* ediyordu.

Böyle olmakla birlikte Yahudi Ajansı kınamanın ötesinde bir adım atmadı. Adamları söz konusu bu "muhalifleri" köy meydanında çevresini sardığı *Haganah*'ın yerel komutanı muhaliflere "Siz domuzsunuz" diye sesleniyordu; ancak silahlarını ellerinden alması emredildiğinde, bunu reddetti; üstüne yalvararak "David, adına ömür boyu kan bulaştırmış olacaksın. Yahudi halkı seni hiçbir zaman affetmeyecek" dedi. David Şaltiel merhamete geldi.[48] Katliamdan üç gün sonra resmi liderlik *İrgun* ile resmi bir ittifak kurdu. *İrgun* bu haliyle bağımsız askeri yapısını koruyacakken, söz konusu bu anlaşmanın bir eseri olarak komutası *Haganah*'a bağlanacaktı. Bundan 12 gün sonra iki grup Hayfa'da ortak bir saldırı düzenledi.

Deir Yasin'de olanlar resmi Siyonistlerin hedefleriyle uyum içindeydi. Daha önce de gördüğümüz gibi Araplar ile ilgili sorun Arapların fiziki olarak yurtlarından uzaklaştırılması ile çözüleceğini bizzat Herzl söylemişti. Bu, Filistin'deki Yahudi Devleti kavramının doğasının esaslı bir yönünü oluşturuyordu. Siyonistler bu konuda açık açık konuşma eğilimi içinde değildi ama bu konuda konuşsalar bile Weizmann vari bir söylemi (İngiltere nasıl İngilizse, Filistin'de öyle Yahudi olacaktır) benimsiyordu. Söz konusu bu söylemin sonuç olarak önemi yeterince açık olmakla birlikte taşınan niyeti kesin olmayan ve suçlamalara hedef olmayacak bir şekilde ortaya konulması anlamına geliyordu. Gerçekten de Siyonistler yerleşimin ilk yıllarında Arap sorunu gibi bir sorunun olmadığını sıklıkla vurguluyordu; bu bakış uyarınca hedefine ulaşmamış Siyonist emellerle halihazırda var olan Arap hakları arasında bir uyumsuzluk söz konusu değildi. Gerçekte ise "nüfus transferi" fikri Siyonistlerin düşüncelerinin her zaman bir parçası oldu. 1911 yılında bile Siyonist liderler yüksek sesle düşündükleri bir ortamda Filistin'deki Arapların komşu ülkelere yerleşme konusunda ikna edilip edilemeyeceğini merak ediyordu. Bu haliyle Araplar Filistin'de sattıkları topraklardan elde ettikleri karı kullanarak buralarda topraklar alabilirler ve hatta bu toprakları Araplar adına Siyonistler satın alabilirdi.[49] Böyle olmakla birlikte bu düşünceler ütopik bir nitelik taşıyordu. Araplar yerlerinden kıpırdamayacaktı. Siyonistler bu konuda

[48] Lapierre, *A.g.e.*, sayfa 280.

[49] Walter Laqueur, *A History of Zionism* (Siyonizmin bir Tarihi), Weidenfeld and Nicholson, Londra, 1972, sayfa 231.

katılaşmaya başladı. Onlarınki bir "ya hep ya hiç" davasıydı. Filistin'deki Yahudi varlığının genişlemesinin bir eseri olarak kendilerini daha güçlü hisseden Yahudiler zaman içinde Herzl'ın önerdiği türden bir çözüme kaçınılmaz olarak yaklaştılar. Bunun böyle olduğunu Joseph Weitz'den daha iyi kim değerlendirebilirdi ki? Yahudi kolonileşmesinden sorumlu kişi olarak Siyonist ideale duyduğu bağlılık ile bunun gerçekleşmesi konusundaki yoğun ve pratik bir anlayışı bir araya getiriyordu.

> Bu ülkede iki halkın bir arada yaşama olanağının bulunmadığını net bir şekilde görmemiz gerekiyor... Arapların bu küçük ülkede bulunduğu bir ortamda bağımsız bir halk olma hedefine ulaşamayacağız. Tek çare Ürdün Nehri'nin batısındaki Batı Filistin'e sahip çıkılmasından geçiyor... ve bunun doğal bir sonucu olarak buradaki Arapların komşu ülkelere transfer edilmesinden başka bir seçenek de bulunmuyor; tek bir köy, tek bir aşiret bile geride kalmamalıdır... Ancak bu olduktan sonra bu ülke milyonlarca kardeşimizi ağırlayacak bir konuma geçecektir. Bunun başka yolu yok.

Weitz bu sözleri 1940 yılında günlüğüne giriyordu.[50] Görüşleri sadece Revizyonistler tarafından değil ama aynı zamanda ana akım sosyalist liderlik tarafından da benimseniyordu. Daha henüz 1930'lardan itibaren Arapların zor kullanılarak transfer edilmesi fikrini yaymaya başlamışlardı. Peel Taksim Planı bir "toprak ve nüfus mübadelesi" yapılmasını tavsiye ediyordu.[51] Müstemleke Bakanı William Ormsby-Gore'e "böyle bir planının başarıya ulaşmasının hükümetin gerçekten samimi olarak bu tavsiyeyi yerine getirip getirmemesine bağlı olduğunu" söyleyen Weizmann da bu görüşü taşıyordu. Weizmann bu haliyle "Transferin Yahudiler tarafından değil ama sadece İngilizler tarafından gerçekleştirilebileceğini" söylüyor ve "bu önerinin kendileri tarafından ne kadar önemli görüldüğünü açıkladığını" ekliyordu.[52] Siyonist lobi faaliyetleri sonuç olarak öylesine başarılı oldu ki, 1944 yılında İngiltere'deki İşçi Partisi'nin Ulusal İcra Kurulu yıllık konferansı sırasında bu öneriyi resmen benimsedi. İcra Kurulu şu görüşü açıklayacaktı: "İnsani gerekçelerle ve istikrarlı bir anlaşmanın sağlanması bağlamında Filistin'de bir nüfus transferinin gerçekleşmesi zorunludur. Bu haliyle Araplar bu toprakları terk etmeye, Yahudiler de bu topraklara gelmeye teşvik edilmelidir." Lobi faaliyeti öylesine başarılıydı ki Siyonist liderliği bile bu konuda kendisini iyi hissetmeyecekti. Gizli tutulan hedeflerin

50 *Davar*, 29 Eylül 1967.
51 Peel Komisyonu, *A.g.e.*, sayfa 391.
52 *Jewish Chronicle*, 13 Ağustos 1937.

bu şekilde samimi ve aşırıya kaçan bir şekilde desteklenmesinin liberal düşünenler üzerindeki etkisinin farkında olan Weizmann günlüğüne şunları yazıyordu: "Benim gibi, İşçi Partili arkadaşlarımızın da söz konusu bu öneriyi ciddiye aldıklarını hatırlıyorum. Arapların sürülmesi fikrini hiçbir zaman için içimize sindirmemiştik ve bu haliyle İngiliz İşçi Partisi üyeleri Siyonist yanlısı görüşlerinin bir eseri olarak bizzat taşıdığımız niyetlerin çok ötesinde bir adım attı."[53] Amerikalı Siyonistler ise Filistinlilerin Irak'a transferini sağlayacak "bir mekanizmanın harekete geçirilmesi" yönünde eski Başkan Hoover'ın ortaya attığı bir öneri hakkında daha az suskun bir tavır benimseyeceklerdi. Amerikan Siyonist Acil Durum Konseyi şöyle bir açıklama yapıyordu:

> Siyonist hareket Filistin'deki Arap nüfusunun transfer edilmesi düşüncesini hiçbir zaman öne çıkarmamıştır... Böyle olmakla birlikte bilinen her türden yerleşik reçetenin kar etmediği bir ortamda yeni yaklaşımları değerlendirmeye alma zamanı gelmiştir. Hoover Planı... Siyonistlerin büyük güçlerle ve Araplarla işbirliği yapmaktan mutlu olacağı yeni ve önemli bir yaklaşımı temsil etmektedir.[54]

1940'ların ikinci yarısındaki gelişmeler tam da Chaim Arlosoroff'un öngördüğü türden "devrimci" durumun ortaya çıkmasına yol açtı.[55] İngiltere'nin çaresizlik içinde bütün sorunu kucağına attığı Birleşmiş Milletler oyunu bölünmeden yana kullandı. Söz konusu bu oylamanın bizzat kendisi bir şiddet hikâyesidir ki bu şiddet kendisini diplomatik alanda göstermiştir. ABD, bu oylamanın perde arkasında Siyonist çömezleri adına manipülasyona girişmek yolunda elinden geleni ardına koymamıştır. Bölünmeden yana oy kullanan ülkelerin çoğu yanlış bir adım attıklarının farkındaydı. Amerika'nın bile, en azından Ortadoğu konusunda bir şeyler bilen Dışişleri Bakanlığı yetkileri söz konusu olduğunda, büyük kaygıları vardı. Böyle olmakla birlikte Ortadoğu hakkında fazla bir fikri olmayan Beyaz Saray söz konusu bu yetkililerin kaygılarını görmezden geldi. Beyaz Saray, bu haliyle, büyük rahatsızlık duyan Savunma Bakanı James Forrestal'ın ifadesiyle "diğer ülkeler üzerinde skandal boyutlarına ulaşan bir baskı ve cebir uygulanmasını" emrediyordu.[56] Başkan Truman, yardımcılarından birini, normal koşullarda Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte hareket eden ülkelerin

---

53 Weizmann, *Trial and Error* (Deneme Yanılma), *A.g.e.*, sayfa 535.

54 *Palestine* (Siyonist yayın) Sayı II, No 9-10, Kasım-Aralık 1945, sayfa 16.

55 *Silah ve Zeytin Dalı*, 261-263. sayfalara bakınız.

56 *The Forrestal Diaries*, editör Walter Millis, Viking Press, New York, 1952, sayfa 363.

Filistin konusunda ters yönde hareket etmesi halinde bunun hesabını soracağı konusunda uyarıyordu. Bölünmeye karşı olan ya da bu konuda bir karara varamayan ülkeler akla gelmeyecek yöntemlere başvurularak bölünmeden yana tavır almaya yönlendirilmişti. Liberya'da fabrikaları olan Firestone Tekerlek ve Lastik Şirketi Liberya hükümeti üzerinde baskı aracı olarak kullanıldı. Birleşmiş Milletler'deki Latin Amerika üyelerine, bölünme kararını desteklemeleri halinde, Amerika kıtasını kapsayacak bir karayolu projesinin hayata geçirilme ihtimalinin artacağı ima ediliyordu. İlk başlarda bölünme karşıtı bir tavır benimseyen Filipinler sonuç olarak bölünmeyi destekler bir konuma geçti zira Kongre'de onayı beklenen yedi yasa ile ilgili büyük beklentileri vardı. Ağırlığı olan Amerikalılar çeşitli ülkelerle "konuşmaya" ikna edildi; söz konusu bu ülkeler Amerika'nın sempatisini kaybetmeyi göze alamayacak olan ülkelerdi.[57]

Siyonistler için Taksim Planı, meşruiyet bağlamında, Balfour Deklarasyonu'na denk olan bir önemdeydi. Siyonistlerin gözünde Taksim Planı Balfour Deklarasyonu'nun yerini alıyor ve çizdiği çerçevenin içini dolduruyordu. Taksim Planı en az Balfour Deklarasyonu kadar tarafgir bir belgedir. Filistin topraklarının yüzölçümü 25.900 kilometre karedir. Bunun 11.140 kilometre karesi Araplara, 14.760 kilometre karesi ise toplam nüfusun üçte birini oluşturan ve toprakların yüzde 6'sının sahibi olan Yahudilere verilecekti. Yahudiler ayrıca iyi toprakları da alacaklar, bu haliyle sahil kesiminin bereketli topraklarına sahip olurken Araplar büyük bölümü tepelik olan bir toprak parçasını alacaktı. Ancak Yahudilerin memnuniyeti aldıkları toprak parçasının büyüklüğünden değil, ki bu kabul edebilecekleri ve "daha aza indirilmesi mümkün olmayan asgari" bir büyüklüğü ifade ediyordu, devlet kurma haklarının tanınmasından kaynaklanıyordu. Aksine Arapları kızdıran şey sadece kaybedecekleri toprağın büyüklüğü değildi. Araplar aynı zamanda toprağın, egemenliğin ve tarih öncesine uzanan ata yadigârı mirasın kaybedilmesine öfkeleniyordu. Plan, Balfour Deklarasyonu ile Manda rejiminin en tarafgir şekilde yorumlanmasının bir eseri olarak yasadışı yollardan elde edilen şeyleri meşrulaştırıyordu. Geçmiş, planın eseri olarak, silinip gidiyordu. Büyük çoğunluğu Filistin'de 30 yıldan daha az bir süredir yaşayan Yahudiler, dünya devletlerinin sergilediği bir nezaketin eseri olarak ezelden beri bu topraklarda yaşayan Araplara kıyasla eşit ve hatta üstün bir hakka sahip olan bir konuma bir gece içinde geçiyordu.

[57] Alfred Lilienthal, *What Price Israel* (İsrail'in Bedeli Ne) Henry Regmeny, Chicago, 1953, sayfa 60-6.

Siyonistler memnun bir şekilde uluslararası toplumun iradesine ayak uydurdu. Siyonistler, her ne kadar BM'de büyük bir zafer kazandıklarının farkında olsalar da böyle bir kararın handikapları olduğu gerçeğini de çok iyi biliyorlardı ve bu haliyle bu handikapları düzeltmeye de kararlıydılar. Taksim Planı sadece karmaşık bir şekilde dünyaya gelen bir bebek değil ama bizzat BM'deki ebelerinin yalın bir şekilde ifade ettiği kadarıyla, ilginç de bir bebekti. Arap ve Yahudi olmak üzere iki devlet tuhaf bir şekildeydi ve bu haliyle geçmişte hazırlanan benzer bir plan hakkında uygun bir şekilde ifade edildiği gibi adeta kavga eden iki yılan gibiydi. Demografik açıdan daha da tuhaftılar; ya da en azından önerilen Yahudi devleti için durum böyleydi zira söz konusu devlet başlangıçta Yahudi nüfusa (499.020) kıyasla Arapların (509.780) çoğunlukta olacağı bir devlet olacaktı. İsrail'in sınırlarının strateji uzmanlarının korkulu rüyası gibi olduğu bir ortamda Yahudi saflarındaki söz konusu bu Arap çoğunluğu daha büyük bir tehdidi ifade ediyordu. Bunun da ötesinde Siyonist dogmasına da bir hakaret gibiydi; böyle melez bir yapı, İngiltere'nin İngiliz olması gibi, gerçekten Yahudi olan bir devlet olarak kabul edilebilir miydi? Yahudiler, Ataları'nın Toprakları'nın sadece bir kısmına razı olmak zorunda kalacaktı; gerçekten de bu haliyle Kudüs ve El Halil gibi duygusal olarak en bağlı oldukları yerlerde sınırlı bir varlık ve belki de hiçbir varlık gösteremeyeceklerdi.

BM mantıksız davranmıştı; ortaya çıkardığı yaratık güçlüydü ama içinde doğduğu koşullar neredeyse hayatını sona erdirecek türdendi. Yaratık büyüyecek ve belini büken handikapları bertaraf edip Siyonistlerin öngördüğü türden bir endama sahip olacaktı. İsrail'in olduğu kadar başka hiçbir devlet BM'nin çocuğu değildir ve bu haliyle kendisini dünyaya getiren örgüt tarafından bu kadar uyarıya hedef olması ironiktir ama kesinlikle şaşırtıcı değildir; İsrail, BM'deki sicilini kabartacak şekilde iflah olmaz bir çocuk gibi davranmıştır.

Siyonistler, Arapların rıza göstermeyeceklerinden emin olarak plana karşı çıkmadılar. Araplar ellerindekilerin alınmasına kaçınılmaz olarak karşı çıkacaklardı. Peel'in daha küçük boyutlardaki bölme planına karşı isyan bayrağını açıp topyekûn harekete geçen Araplar değil miydi? Bunun yanında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun tavsiye niteliğindeki bir kararına da uymak zorunda değillerdi. Böyle olmakla birlikte meşhur "Arap itirazı"nın tezahür ettiği bu son durum, planla ilgili handikapları giderme yolunda Siyonistlere fırsat sundu ki bunu yaparken de dünyanın

tepkisini üzerine çekmeyeceklerdi. Zira dünyanın gözünde kendi iradesine karşı çıkılmasının tek yolu olarak şiddet "Arap saldırganlığı"na dönüştü; Yahudilerin BM'nin iradesini ayakta tutmaya çalışma girişimi ise meşru savunma olarak ifade buldu. Kendilerini savunma yolunda BM'nin çizdiği sınırları hafif bir şekilde ihlal eden Siyonistler'den kim hesap soracaktı ki?

Arap tehdidinin ciddi olup olmadığı fark etmiyordu. Propaganda amaçlarına hizmet etmesi için böyle bir tehdidin görünüyor olması bile yeterliydi. Gerçek tehdit, çok iyi bildikleri gibi, göründüğünden çok daha küçüktü. Filistin toplumunun hazırlıksızlığı aşırı boyutlara ulaşıyordu. İngilizler, askeri potansiyellerini 1930'lu yıllarda imha etmiş ve bu tarihten itibaren tamamen silahsız kalmalarını sağlamıştı. İngilizler, Filistinlilerin daha önceden sahip olduğu türden etkili bir siyasi liderliğin yeniden ortaya çıkışını engelledi; Arap Yüksek Komitesi'nin yeniden yasal olarak kabul edilmesi için 1946 yılının gelmesi gerekiyordu; Müftü de bu amaçla sürgüne gönderilmişti. 1948 yılının başlarında Filistinliler 2.500 kadar tüfekliye sahipti, devede kulak niteliğindeki bu güç sadece kötü bir eğitime sahip olmakla kalmıyor aynı zamanda lojistik destek de alamıyordu. Söz konusu bu güç, merkezi bir komuta olmaksızın birbirinden ayrı bölgesel güçler olarak faaliyet gösteriyor, bölünmüş ve uzak bir siyasi denetimin birbirinden saçma talimatlarına konu oluyordu. 1947 yılında kilit önemdeki Kudüs bölgesindeki kırsal güçlerin elindeki silah sayısı 25'le sınırlıydı. Bir tehdit söz konusu idiyse bu esas olarak dışarıdan kaynaklanıyordu. Birleşmiş Milletler'deki bölünme kararından sonra aceleyle kurulan Arap Özgürlük Ordusu'nun Fevzi Kavakçı komutasında 3.830 gönüllüsü vardı ve bunların 1.000'i Filistinliydi. Söz konusu bu güç 1948 yılının Ocak ayında aşamalı olarak Filistin topraklarına girmeye başladı. İsrail Devleti'nin ilan edilmesinden sonra beş Arap devletinin 15 Mayıs 1948'de Filistin'e gönderdiği güçlerin sayısı 15.000'i buluyordu; bu güçlerin elinde en ağır silah olarak 22 hafif tank bulunuyordu; ayrıca 10 kadar Spitfire savaş uçağı vardı.[58]

15 Mayıs itibarıyla Siyonistlerin elinde savaşa tam olarak hazırlıklı 30.000 kişilik düzenli bir güç vardı; buna, silah altına alınabilecek 32.000 kişi eşlik ediyordu. Söz konusu bu güçler esas olarak bölgesel ve statik savunma faaliyetlerinde bulunuyor, durum gerektirdikçe düzenli birliklere katılabiliyordu. Bu güçlerin yanında Yahudi yerleşim

[58] Bakınız Halidi, *A.g.e.*, sayfa 858-60.

merkezlerini koruyan 15.000 kişilik bir polis gücü vardı; 32.000 kişilik bir muhafız gücünün yanında ayrıca iyi silahlanmış olan ve saldırgan nitelikli "muhalif" güçler olarak da *İrgun* (1946 yılında 3.000-5.000) ve *Stern* (200-300) faaliyet gösteriyordu. Söz konusu bu güç sadece daha iyi eğitimli olmakla kalmıyor bütün Arap devletlerinin bir araya gelerek oluşturduğu ordudan daha iyi bir donanıma da sahipti.

Filistin konusundaki olası bir mücadelenin sonucu hakkında bir tereddüt var idiyse söz konusu bu tereddüt, sağlıklı bir değerlendirme yapmak için iyi bir konumda olan bir tarafça paylaşılmıyordu. Filistin'deki İngiliz güçlerinin komutanı olarak General J. C. D'Arcy'nin ortaya koyduğu görüş, askeri kimliğine yakışır, keskin ve isabetliydi:

> Kendisiyle, İngiliz birliklerinin Filistin'den çekilmesi halinde neler olabileceğini tartıştık. General D'Arcy net ifadelerle buna "İngiliz birliklerini çekerseniz *Haganah* hemen yarın denetimi eline geçirir" yanıtını verdi. Ben de kendisine "Bu tür koşullar altında *Hanagah* Filistin'i denetimi altında tutmaya devam edebilir mi?" diye sordum. Buna "Kesinlikle. Bütün Arap dünyası karşılarına dikilse bile bunu yapabilirler" diyerek yanıt verdi.[59]

Ayrıca niyet meselesi de vardı. Arap devletleri, elbette, ellerinden gelse, Yahudi devletini henüz embriyo aşamasındayken yok ederdi. Gerçekten de böylesine ahmakça bir öz güven, tam olarak böyle hissedilmese bile, kamuoyuna açık bir şekilde ifade edilmiştir. Önde gelen Filistinlilerden Musa Alami, halkının Arap kardeşlerinden ne tür bir yardım alabileceğini anlamak için Arap başkentlerini kapsayan bir geziye çıktı. Alami bu gezisinin sonucunda giderek büyüyen "Siyonist tehlike" ile doğrudan yüz yüze olan Arap ve Filistin liderliğinin bu tehlike ile bizzat kendi topraklarında karşılaştığında sahip olduğu donanımdan daha fazlasına sahip olmadığını anladı.

İlk durağı olan Şam'da duydukları daha sonra duyacaklarının işaretini veriyordu.

> Suriye Devlet Başkanı, Alami'nin yüreğine su serperek "Sizi temin ederim ki ordumuz ve donanımı çok iyi bir durumdadır ve az sayıdaki Yahudi'yle baş edecek güçtedir ve aramızda kalacak şekilde size şunu da söyleyebilirim ki elimizde bir atom bombası bile bulunmaktadır"; Musa'nın yüzündeki kuşkulu ifadeyi fark eden başkan sözlerine şöyle

[59] Bartley C. Crum, *Behind the Silken Curtain* (İpek Perdenin Gerisinde), Simon and Schuster, New York, 1947, sayfa 220.

> devam etti: "Evet, bu bombayı biz ürettik; şansımız yaver gitti ve çok akıllı bir usta bulduk..." Uğradığı diğer başkentlerde de benzer bir kayıtsızlığa ve cehalete tanıklık etti; söz konusu bu cehalet Şam'da tanık olduğu cehaletle aşağı yukarı aynı düzeydeydi. Irak'a gittiğinde başbakan kendisine Yahudileri denize dökmek için ihtiyaç duyduğu tek şeyin "birkaç süpürge" olduğunu söyledi: Kahire'de İbn Suud'un yakınları da "İngilizlerden yeşil ışığı aldığımız an Yahudileri kolaylıkla kovabiliriz" diye konuşuyordu.[60]

Arap halklarına ordularının Filistin'de çok rahat ilerleyebileceği izlenimi verildi. Arap Birliği'nin Genel Sekreteri Azzam Paşa "Araplar taarruza geçtikleri bir ortamda Yahudilere karşı savaşı hemen kazanamazsa o zaman bütün liderlerini ve devlet adamlarını asabilirsiniz" diyordu.[61] Filistin topraklarındaki gerçeklerden bihaber olan dünya, haklı olarak, 40 milyon Arap karşısında 600.000 Yahudi'nin fazla bir şansı olmayacağını düşünüyordu. Oysa Arap devletleri, kıskanç, bölünmüş ve basiretsiz olarak ortak bir politika üretmekten uzak oldukları bir ortamda, esas olarak ılımlılıktan yana bir tavır benimsiyordu. En iyi orduya sahip olan Mavera-i Ürdün devleti, BM planını titizlikle uygulayacağını; Filistin'in Arap devletine ayrılan kısmını işgal edip savunacağını ancak bunun ötesinde tek karış bir toprakta bile gözünün olmadığını ilan ediyordu. Diğer Arap devletleri de esas olarak diplomatik çözümlerden yana bir meyil içindeydi. Durumun böyle olduğunu bizzat Siyonistler bile itiraf edecekti. Bu bağlamda *Haganah* radyosu 19 Mart günü yaptığı yayında Arap hükümetlerinin ılımlı olduğuna inanılan bir plan çerçevesinde Filistin'de bir tür Arap-Yahudi federal sisteminin kurulması konusunda tam bir fikir birliğine vardığını duyuruyordu. Pratik planlama açısından Arap genelkurmay başkanları ilk konferanslarını ancak nisan ayının sonunda düzenliyor ve düzenli orduların gönderilmesi yönündeki karar da mayıs ayının ilk günlerine kadar alınmıyordu. Bunun da ötesinde bu 12 Mayıs tarihine kadar Mısır'ın uyma konusunda tereddüt ettiği bir karar oluyordu. Evet belki durumdan şikayet eden taraf Araplardı ama düşmanlarının yardımcı olduğu bir ortamda sistematik olarak fırtına kopartan taraf Siyonistler oluyordu. İsrail Devleti'nin Taksim Planı kapsamında belirlenen sınırları aşacak şekilde yükselişe geçmesi ve yerli halkın kaçışı Araplar açısından öylesine büyük bir rahatsızlığı ifade ediyordu ki, Araplar bu yaşanan olaylar için –bugün bile– yalın bir şekilde

---

60 Geoffrey Furlong, *Palestine is my Country; the Story of Musa Alami* (Filistin Benim Ülkem; Musa Alami'nin Hikâyesi), John Murray, Londra, 1969, sayfa 152.

61 Kamuoyuna yönelik açıklama, 14 Mayıs 1948.

el-Nakba (Felaket) kelimesini kullanmaktadır. Siyonistler izleyen süreçte söz konusu bu talihsizliğin sorumlusunun bizzat Araplar olduğunu, sonuç olarak uluslararası toplumu karşılarına alacak şekilde yeni doğan devleti işgal etmeye bizzat kendilerinin kalkıştığını söyleyecekti. Bunun da ötesinde konu kritik önemdeki Filistinli mültecilere geldiğinde Siyonistler benzer bir şekilde vicdanlarının rahat olduğunu çünkü Filistinlileri kendilerinin sürmediğini ama bizzat kendi liderlerinin kaçmaları için emir verdiğini söyleyecekti.

Büyük Filistin göçüne ilişkin Siyonist anlatımı, söz konusu felaketin yaşanmasından sonra üretilen bir efsanedir. Siyonistler, mültecilerin kendi liderlerinden gelen talimatlar doğrultusunda bir sebep olmaksızın kaçtıklarını gösterebilirlerse dünyanın mültecilerin yaşadığı sıkıntılara karşı sempati duymasını engelleyebilecek ve onları geri kabul etmek için üzerlerinde kurulabilecek baskıyı da erozyona uğratabileceklerdi. Bu bağlamda Siyonistler kamuoyuna yönelik konuşmalarında ve kapı kapı dolaşarak verdikleri mesajlarda dünyaya bunu anlatmaya çalıştılar.

Gerçekten neler yaşandığını öğrenmek için Filistinli yazar Velid Halidi'nin 1959 yılında sahneye çıkmasının beklenmesi gerekecekti. Halidi'nin son derece büyük çaba gerektiren araştırmalarının isabetliliği iki yıl sonra İrlandalı yazar Erskine Childers tarafından bağımsız bir şekilde doğrulanacaktı. Halidi ve Childers, Siyonistlerin savunduğu bu efsanenin kabul edilebilir ve hatta makul gerçeklerin yanlış bir şekilde aktarılarak oluşturulduğunu ve "gerçek" olarak sunulan şeylerin bile üretildiğini gösterdiler. Siyonistler, sivil nüfusun tahliyesinin yazılı bir açıklamayla ilan edilmiş olmasının ötesinde bizzat Arap radyo istasyonları tarafından duyurulduğunu söylüyorlardı. Bu açıklamalardan biri bizzat Müftü'den gelmişti. Siyonist savın temel taşını bu unsur oluşturuyordu. Oysa söz konusu bu iki araştırmacı kaydı inceleme zahmetine katlandıklarında böyle bir talimatın verilmediğini ve ayrıca böyle bir radyo yayınının da olmadığını belirlediler. İki araştırmacı böyle bir açıklamanın gerçekten olup olmadığını belirlemek için özel olarak açılmış olan Arap devlet arşivlerini, günün Arap gazetelerini ve radyo yayınları ile BBC ile CIA'in radyo izleme raporlarını incelediler. Siyonistler böyle bir açıklamanın tarihini, kaynağını açıklamaya davet edildiklerinde, İsrail devlet aygıtının bütün olanaklarını kullanmalarına rağmen, iddialarını ispatlayamadılar. Aksine, Halidi ve Childers, Arap ve

Filistinli yetkililerin sürekli olarak halktan oldukları yerde kalmalarını istediklerini ve Arap radyo istasyonlarının sürekli olarak Siyonist saldırılarının gerçek boyutlarını yansıtmayan bir yayın politikasına sahip olduğunu belirlediler. O dönemde beliren tabloya göre, gerçekten de, Filistinli ve Arap yetkililer Siyonist saldırılar karşısında çaresiz kalan Filistinlilerin cesur olmalarını istiyorlardı. Müftü, halktan kaçmalarını istemek bir yana, erken aşamalarında olan göçten duyduğu endişeyi bir elemanına gönderdiği bir telgrafta şöyle ifade ediyordu: "Çocukların ve diğerlerinin Filistin'den Suriye'ye göçü çıkarlarımız açısından büyük bir tehlikeyi ifade etmektedir. Göçün önünü almak için Şam ve Beyrut'taki ilgili yetkililerle temasa geçiniz...[62] Arap hükümetleri askerliğe uygun Filistinlileri zorla geri göndermek için adımlar attı; Arap gazeteleri de gelenleri küçük düşüren türden bir yayın anlayışı benimsemeye başladı. Bütün bu gerçekler bizzat Siyonist radyolar tarafından da doğrulanıyordu. Zaman zaman verdikleri haberlerde mülteci akınını engellemek için Arapların girişimlerinden söz ediliyor, böyle bir akın gerçekleştiğinde ise tahliye emri olduğuna ilişkin bir bilgi vermiyorlar; ve Filistinlilerin fiziki olarak zorlandıkları için evlerini terk ettikleri yolundaki Arap iddialarını çürütmek söz konusu olduğunda başka her türlü açıklamayı getirmek için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı.

Ancak bir yıl sonra, mülteci sorunu dünya kamuoyunun dikkatini çekmeye başladığı sırada, Siyonistler olup bitenler hakkındaki tezlerini geliştirmeye başladı. Profesör Halidi söz konusu tezin elle tutulur ilk örneğinin teksir makinesiyle çoğaltılmış iki el ilanında görüldüğünü belirledi. Söz konusu bu el ilanlarını büyük ihtimalle Jabotinsky'nin *İrgun*-Revizyonist biyografi yazarı Joseph Schechtman hazırlamıştı. El ilanları daha sonraki bir aşamada aralarında şair Macleish ve teolog Reinhold Niebuhr'un da bulunduğu önde gelen 19 Amerikalı tarafından Birleşmiş Milletler'e sunulan bir bildirgeye de iliştirilecekti. Batı'nın bakış açışını belirleyecek şekilde gerçeklerin bu derece çarpıtılmasının en çarpıcı yanı Siyonistlerin söz konusu savlarını uyduruk malzemelere dayandırarak üretmiş olmaları değil, ortaya attıkları savın uzun süre sarsılmadan ve bütünlüğünü koruyarak varlığını sürdürebilmesidir. Batı'nın ve özellikle de Amerikan kamuoyunun, önyargıyla ve yanlış olarak bilgilendirildiği bir ortamda, otomatik olarak hikâyenin Siyonistler tarafından anlatılan biçimini benimseme eğiliminde olmasını daha iyi gözler önüne seren

[62] Halidi, *A.g.e.*, sayfa 14.

başka bir örnek bulunmamaktadır. Ayrıca bunun Arapların kendi savlarını ortaya koyarken sergiledikleri beceriksizliğin de en iyi örneğini oluşturduğunu söylemek gerekiyor. Siyonistlerin gerçekleri saptırarak ürettikleri yalan kısmen hâlâ ayaktadır. Siyonist propagandacılar, dünyanın hâlâ düz olduğunu söyleyenler gibi –ama onların masun eksantrikliklerinden yoksun olarak– söz konusu yalanı bugün ayakta tutmakta zorlanmaktadırlar.[63]

Begin'in haklı olarak işaret ettiği gibi, Deir Yasin, yaşanan Felakete tek başına en büyük katkıyı yapan olaya evsahipliği yapıyordu. Zaman, yer ve yöntem açısından ilerleyen süreçte ortaya atılacak olan efsanenin saçmalığını gözler önüne seriyordu. Manda rejiminin 15 Mayıs'ta sona ereceği süreye kadar İngilizler ülkenin hamisi olma konusunda ısrarcıydılar; ve Arap orduları Filistin'e girme seçeneğini onlar ülkeyi terk edene kadar göze alamadılar.

Deir Yasin'deki saldırı, İngilizlerin çekileceği o kritik tarihten beş hafta önce gerçekleşmekle kalmadığı gibi, ayrıca, Yahudi devletine ayrılan bölgenin dışında kalan bir yerde gerçekleşiyordu. Ayrıca misilleme amacıyla gerçekleştirilmiş bir saldırı da değildi. Filistinliler belki şiddete başvuruyordu ama Siyonistlerin Deir Yasin'de giriştikleri türden bir saldırı ne ölçek ne de etkililik açısından gerçekleşmemişti. İngilizlerin Fevzi el-Kavakçı'nın başında olduğu Arap Özgürlük Ordusu'nun Filistin'e girişine kısmen göz yumduğu ve bu ordunun ilk başlarda başarılı olduğu da doğruydu. Ancak söz konusu bu güç nisan ayı itibarıyla bünyesinin kaldıramayacağı kadar esnemiş ve yeterli ikmal hatlarından da mahrum olarak dağılmaya başlamış durumdaydı.

Deir Yasin saldırısı, aslında, *Dalet Planı* olarak anılan ve Filistin'in tamamının veya büyük bölümünün ele geçirilmesini öngören bir mastır planının ayrılmaz bir parçasını oluşturuyordu. Siyonistler, bölünme konusunda "tavsiye kararının" alınmasını izleyen askeri kampanyanın ilk aşamasında ellerindeki gücü tam olarak seferber edemedikleri bir ortamda hoşnut kalacakları türden bir muhafaza operasyonuna eşlik edecek şekilde ellerinde tuttukları savaşçı unsurları kullanarak Filistin saflarını "gevşetme" ve sivil nüfusun moralini terör yoluyla düşük tutma yoluna gittiler. *Gimmel Planı*'nın özünü bu oluşturuyordu. *Gimmel*'in halefi olan *Dalet Planı* hakkında resmi hiçbir açıklama yapılmadı ama 1 Nisan'da

[63] Örnek için bakınız Terence Prittie, Bernard Dineen ve Philip Goodhart, *The Double Exodus* (Çifte İnsan Akını), Goodhart Press, Londra, 1975.

uygulanmaya başlanan plan hakkında Bengurion altı gün sonra Siyonist İcra Organı'na hitaben yaptığı konuşmada bazı imalarda bulunuyordu: "Kendimizi savunma nitelikli taktiklerle sınırlandırmamalıyız ve bu haliyle doğru zaman gelip çattığında Yahudi devleti ve Filistin bölgesiyle sınırlı kalmadan düşman her neredeyse onu olduğu yerde vurmaya hazırlıklı olmalıyız."[64] Söz konusu bu ihtiyatlılık olaydan çok sonra da varlığını sürdürecekti. Siyonistlerin anlattığı türden tarihte "Kurtuluş Savaşı"ndan sıklıkla bahsedilir; ancak bunların çoğunda ve özellikle de Batılı okuyucular için hazırlanan eserlerde *Dalet Planı*'ndan pek bahsedilmez; bahsedilse bile hak ettiği merkezi önem vurgulanmaz. Diğer bazı İbranice anlatımlar daha samimidir. Bunlardan öğrendiğimiz kadarıyla Biltmore Programı'nın ve Yahudi devleti kurulmasının resmi Siyonist hedefi olarak benimsendiği 1942 yılında bile askeri plancılar söz konusu geniş kavram üzerinde çalışmaya başlamışlardı.[65] 1947 yılı geldiğinde Filistin'deki her bir köy haritalandırılmış, haklarındaki bilgiler kataloglara girilmiş; stratejik niteliği kayıt altına alınmıştır; buralarda yaşayanlar hakkında da bilgiler saklanmıştır.[66] *Haganah* ve *Palmach* hakkındaki ayrıntılı tarih kitabı olan *1948 Savaşları*'na [67] göre *Dalet Planı*'nın amacı "bize BM tarafından verilen bölgenin yanı sıra bu bölgenin sınırları dışında işgal ettiğimiz toprakların kontrol altına alınmasını ve Arap ordularının olası istilasına karşı koymak üzere güçlerin oluşmasını sağlamaktır." Plan ayrıca bu türden bölgelerin Araplardan "temizlenmesi"ni sağlamak için de tasarlanmıştır. Siyonistler bu sayede BM'nin tahsis ettiği "azaltılamaz asgari" toprak parçasını genişletecek ve Araplar kendilerini durduracak hale gelmesinden ve BM'nin Taksim Planı'nın işlemez halde olduğunu kavramasından önce devletlerini olabildiği kadar büyük ve Yahudi kılacaklardı. Gerçi *Gimmel Planı* acımasız bir taciz uygulamasının hayata geçirilmesini ve bu yolla düzensiz Arap birlikleri karşısında başarılar kazanılmasını sağlıyordu ama buna rağmen Siyonistler saldırıya geçti; zira sivil nüfus veya sivil nüfusun büyük bir çoğunluğu yerinde kalmaya kararlıydı. Ayrıca bölünme sürecini başlatan Amerika Birleşik Devletleri de plan hakkında bir kez daha düşünmeye başlamıştı. Yahudi Ajansı'ndan Dr. Silver ABD saflarında beliren bu görüş değişikliği için "şoke edici

64 Bengurion, *Rebirth and Destiny* (Yeniden Doğuş ve Kader), *A.g.e.*, sayfa 239.

65 Yigal Yadin, 1948 savaşında Operasyonlar Şefi, *Maariv* (İsrail gazetesi) 6 Mayıs 1973.

66 Harry Sacher, *Israel: The Establishment of a State* (İsrail: Bir Devletin Kuruluşu), William Clowes and Sons, 1952, sayfa 217.

67 Bakınız Halidi, *A.g.e.*, sayfa 39.

tavır değişikliği"[68], Amerikan Yahudi Kongresi de "utanmaz taktikler ve ikiyüzlülük" ifadesini kullanacaktı.[69] Tel Aviv ile Kudüs'ü bağlayacak bir koridorun ele geçirilmesini öngören Naçson Operasyonu, *Dalet Planı*'nın başlangıcını oluşturuyordu. Operasyon yirmi köyün imha edilmesini ve sakinlerinin buralardan çıkarılmasını öngörüyordu. Deir Yasin bu köylerden biriydi. Bunu seri bir şekilde diğer oniki operasyon izleyecek, bu operasyonların sekizi Yahudi devletine ayrılan bölgenin dışındaki alanlarda düzenlenecekti. Bu operasyonların bazıları başarılı, bazıları ise başarısız oldu; bazıları da 15 Mayıs'tan sonraki bir tarihe ertelendi. Böyle olmakla birlikte, bu tarih itibarıyla, Siyonistler Filistin'in tamamında varlık gösterecek bir hale gelmişlerdi. Naçson Operasyonu, *Haganah* plancıları tarafından tasarlandığı haliyle bu derece kan dökülmesini gerektirmiyordu. Böyle olmakla birlikte, yöntem olarak, daha sonra betimlendiği gibi istisnai bir süreci de ifade etmiyordu. Bu haliyle esas olarak genel bir politikanın aşırıya kaçılarak uygulandığı bir operasyon oldu. Bu olaydan yirmidört yıl sonra İsrailli tarihçi Arie Yitzhaki savaşı anlattığı 1.200 sayfalık kitabında şunları yazıyordu:

> Verileri toplamamız halinde savaşın, büyük ölçüde, 1948 yılında bir Arap köyünün işgal edilmesine benzeyen bir eğilimi izlediğini görürüz. *Haganah* ve *Palmach* birlikleri "Bağımsızlık Savaşı"nın ilk aylarında bu türden düzinelerce operasyon düzenlemiş ve buna paralel olarak düşman köylerine baskın düzenlenip mümkün olduğu kadar çok evin havaya uçurulmasını öngören bir yöntem uygulanmıştır. Söz konusu bu operasyonlar sırasında direnişle karşılaşılan her yerde aralarında kadınların ve çocukların da bulunduğu çok sayıda kişi öldürülmüştür. Bu bağlamda "Yahudi silahlarının arılığı"na önem vermek üzere eğitilmiş olan Pa'el birlikleri olarak düzensiz *Palmach* güçlerinin bu türden birkaç operasyon düzenlemiş olduğunu söyleyebilirim.[70]

Sonuç olarak Filistinlileri evlerini terk etmeye zorlayan şey, resmi ve "muhalif" silahlı güçlerin düzenlediği ve fiziki olduğu kadar psikolojik boyutu da olan yoğun bir saldırıydı. *Haganah* ve *İrgun*, şehirlere ve köylere büyük ve sürpriz nitelikli saldırılar düzenleyip, buraları havan topları, roketler ve meşhur Davidka silahıyla bombalayacaktı. Davidka 30 kiloluk TNT kalıplarını yaklaşık 300 metre mesafeye fırlatan el yapımı bir tür havan topuydu ve bu haliyle nüfusun yoğun olduğu bölgelerde

68 *New York Times*, 20 Mart 1948.
69 *A.g.e.*, 21 Mart 1948.
70 *Yediot Ahronot*, 14 Nisan 1972.

son derece isabetsiz atışlar yapıyordu.[71] Bunun yanında "varil bombası" olarak anılan bir patlayıcı da bulunuyordu. 1948'de savaşa katılan İsrailli bir yedek subay olaydan uzun bir süre sonra ABD Deniz Piyadeleri dergisinde "Her şey Mübah..." başlığıyla kaleme aldığı makalesinde bu bombayı ayrıntılı olarak tarif edecekti. Bu bombayı elde etmek için bir fıçı ya da metal bidonü, varil olarak kullanılıyordu. Söz konusu varilin içine patlayıcılardan ve benzinden oluşan bir karışım konuluyor ve çevresine ateşleme fitilinin de bulunduğu iki tekerlek lastiği geçiriliyordu. Arap mahallelerindeki dar yokuşlardan ve yollardan aşağıya yuvarlanıyor ve duvarlara ve kapılara çarptıktan sonra "büyük patlama ve alevlerle infilak ediyordu."[72] Aynı zamanda gizli Siyonist radyolarından yapılan Arapça yayınlar veya hedef seçilen bölgelerde zırhlı araçların üzerine yerleştirilmiş hoparlörlerden yapılan anonslarla halk arasında panik yaratılmaya çalışılıyordu. Yapılan yayınlarda kolera ve tifüs gibi tehlikeli hastalıkların salgın haline dönüştüğü söyleniyor, Arapların düşmanla işbirliği yaptığı ima edilerek, Filistinlilerin Yahudilere karşı düzenledikleri saldırıların bedelini "masum insanların" ödeyeceği tehdidini dile getiriliyordu. Bu durumlarda neler yaşandığını açık şekilde ortaya koyan bir örneği İngiliz Siyonist yazar Harry Levin veriyor: "Bir hoparlör yakınlarda bir yerlerde [Kudüs'te] yüksek bir sesle Arapça bir duyuru yapıyor. *Haganah* mahalleyi sabah 5:15'ten önce terk etmeleri için sivil Arapları uyarıyor. 'Karılarınıza ve çocuklarınıza acıyın ve bu kan banyosundan kendinizi kurtarın... Eriha yoluna çıkın, hâlâ böyle bir seçeneğiniz var. Eğer kalırsanız büyük bir felakete davetiye çıkarmış olacaksınız.'"[73] İsrailli yedek subay bu gibi girişimlerin ne kadar kasıtlı olduğunu gözler önüne sererken varil bombalarının kullanıldığı bir olay hakkında şunları yazıyor:

> ... Arap mahallelerinde paniğin baş gösterdiği bir sırada İsrailliler üzerlerinde hoparlörlerin bulunduğu jipleri getirdiler, hoparlörlerden "korkutucu sesler" yükseliyordu: Arap kadınların çığlıkları, feryatları ve inlemeleri; siren sesleri ve yangın alarmı zillerini kasvetli bir ses bölüyor ve Arapça olarak "Ey müminler canınızı kurtarın: Yahudiler zehirli gaz

71 Bakınız Natanel Lorch, *The Edge of the Sword* (Bıçak Sırtı), G. P. Putnam's, New York, 1961, sayfa 103.

72 Heiman Leo, *Marine Corps Gazette*, Haziran 1964, Erskine Childers'in *The Worldless Wish: From Citizens to Refugees* (Kelimesiz Dilek: Vatandaşlıktan Mülteciliğe) ve *The Palestinian Issue in Middle East Peace Efforts* (Ortadoğu Barış Çabalarında Filistin Meselesi) adlı eserlerde alıntılanmıştır; ABD Temsilciler Meclisi'nin Uluslararası İlişkiler Komitesi'ne verilen ifadeler, Eylül, Ekim, Kasım 1975, US Government Printing Office, 1976, sayfa 252.

73 Harry Levin, *Jerusalem Embattled: A Diary of the City Under Siege, March 25th 1948, to July 18th, 1948* (Savaşan Kudüs: Kuşatma Altındaki bir Şehrin Günlüğü, 25 Mart 1948- 18 Temmuz 1948) Gollancz, Londra, 1950, sayfa 160.

> ve atom bombaları kullanıyor. Allah rızası için canınızı kurtarın, kaçın" diye sesleniyordu.[74]

Arapların yaşadığı Tiberya, Hayfa, Akka, Yafa ve Arap Kudüs'ü "silahlı Siyonizm"in durdurulamaz ilerleyişi karşısında hızlı bir şekilde düştü. Üç yüz ya da dört yüz bin kadar mülteci, kimi zaman saldırıya uğradıkları ve ellerinde kalan mallarına da el konulduğu bir ortamda komşu Arap ülkelerine akın etti. Çöle doğru sürülmeyenler, Siyonistler'e göre, Arapların kendileri için düşündükleri türden bir kadere boyun eğmek zorunda kaldı; sahil kesimindeki şehirlerde yaşayanlar kelimenin tam anlamıyla denize döküldü; teknelerin birbirine girdiği bir ortamda çoğu boğularak can verdi.

Manda rejiminin son bulmakta olduğu bir sırada *Dalet Planı*'nın boyutu ve aciliyetini en iyi yansıtan betimlemeyi "Bağımsızlık Savaşı"nın başkahramanı olan Yigal Allon yapıyor. *Book of the Palmach* (Palmach'ın Kitabı) adlı kitabında Allon şunları hatırlıyor:

> Tehlikeli tarih olarak 15 Mayıs'a kadar beş gününüz kalmıştı. Celile'nin iç kesimlerini temizleyip yukarı Celile bölgesindeki toprakların tamamının Yahudi denetimi altına girmesini gerekli görüyorduk. Uzun süren savaşların bir eseri olarak güçlerimiz zayıf düşmüştü ve Arapların ilerleyebileceği hatları [işgali] kesmek gibi büyük bir görev bizi bekliyordu. Dolayısıyla Celile'de kalmış olan on binlerce küskün Arabın kaçmasını sağlamak için güce başvurmamızı gerektirmeyecek yöntemleri bulmaya çalıştık zira Arap istilası olması durumunda bu insanların bizi arkadan vurma ihtimali vardı. Safed'in düşmesi ve Metateh Operasyonu ile temizlenen bölgedeki [Arap] yenilgisinin yarattığı izlenimden yararlanmaya çalıştığımız bir taktiği izledik ve bu taktik gerçekten de çok işe yaradı.
>
> Farklı köylerde Araplarla temas halindeki Bütün Yahudi muhtarları topladım ve onlardan büyük bir Yahudi takviye gücünün Celile'ye ulaştığını ve bu gücün Huleh'deki bütün köyleri yakıp yıkacağını Arapların kulaklarına fısıldamalarını istedim. Muhtarlar, Arapların dostları olarak, hâlâ zaman varken kaçmalarını salık verecekti. Huleh'in bütün mahallelerinde kaçma zamanının geldiği dedikodusu yayıldı. Çok sayıda insan kaçtı. İzlediğimiz taktik büyük başarı elde etti. Halsa'daki polis karakolu tek bir kurşun bile atmadan elimize geçti. Geniş alanları temizledik; nakil yolları üzerindeki tehdit ortadan kaldırılmış oldu ve bu haliyle arkamızdan bir saldırı gelmeyeceği bir ortamda sınır boyunca karşımıza çıkabilecek olan istilacılara karşı konumlanabildik.[75]

[74] Childers, *A.g.e.*, sayfa 253.

[75] *Ha Sepher Ha Palmach*, Sayı 2, sayfa 286, Halidi'nin daha önce belirtilen eserinde alıntılanmıştır, sayfa 42.

Şiddetin hüküm sürdüğü ve Felaketin Filistin sakinlerinin gözleri önünde perde perde sahneye konulduğu bir ortamda Arap hükümetleri dayanılmaz bir baskının eseri olarak kurtarabilecekleri ne varsa kurtarmak üzere ordularını göndermeye karar verdiler. Allon'a göre, gecikmiş ve beceriksizce olsa bile böyle bir müdahalenin olmadığı bir ortamda

> ... *Haganah* güçlerinin genişlemesi önüne geçebilecek hiçbir şey yoktu. *Haganah* bu haliyle aynı harekâtın bir eseri olarak batı İsrail'in doğal sınırlarına rahatlıkla ulaşabilecekti zira gelinen aşamada yerel düşman güçlerinin büyük bölümü felce uğramış gibiydi.[76]

Bunu izleyen savaşta Siyonistler, Filistin topraklarının tamamında bir Yahudi devleti kurma fırsatını ellerinden kaçırsalar bile sahip oldukları konumu sağlamlaştırdılar. Savaş bir dizi BM destekli ateşkese sahne oldu ama Siyonistler söz konusu bu ateşkesleri de çatışmalarda elde ettikleri türden kazanımları sağlamlaştırmak için kullandılar. Hükümetinin 10 Haziran'daki ilk ateşkesi kabul ettiğini açıklayan Bengurion şöyle bir açıklama yapıyordu:

> ... sınırlarımız genişlemiş, güçlerimiz katlanmış durumda; kamu hizmetlerini yürütmeye devam ediyor ve gelen yeni kalabalıkları karşılıyoruz... Ele geçirdiğimiz her şeyi korumaya kararlıyız. Ateşkes sırasında yönetimi daha büyük bir enerjiyle ayakta tutacağız; şehirlerdeki ve kırsal kesimdeki varlığımızı güçlendirecek ve kolonizasyonu ve *Aliyah*'ı [göç] hızlandırıp ordumuza bakacağız.[77]

1949'un başlarında savaş sona erdiğinde, Taksim Planı çerçevesinde Filistin topraklarının yüzde 57'si verilmiş olan Siyonistler ülke topraklarının yüzde 77'sini ele geçirmiş durumdaydı. Filistin'de yaşayan 1.300.000 Araptan 900.000'ini evlerinden kovmuşlardı. Siyonistler kimi şehirlerin tamamını ya da geniş alanları kaplayan mahalleler ile yüzlerce köyü ele geçirmişti. Bu şehirlerde ve köylerde bulunan her şey onların kullanımına açılıyordu: Çiftlikler ve fabrikalar, hayvanlar ve teçhizat, güzel evler ve eşyalar ile halılar, kıyafetler ve sanat eserleri; her türlü mal; kadim bir halkın ata yadigârı olan kıymetli eşyaları. On bin dükkân, işyeri ve mağaza ile zengin Arap narenciye ürünleri ki bu ülkede üretilenlerin yarısını oluşturuyordu Siyonistlerin eline geçti.

---

[76] *A.g.e.*, sayfa 43.

[77] Bengurion, *A.g.e.*, sayfa 274.

Saygı duyulan yaşlı devlet adamı Chaim Weizmann İsrail Devleti'nin ilk devlet başkanı oldu. Bu uygun bir adımdı zira Yahudi devleti varlığını en çok Weizmann'a borçluydu. Weizman İsrail devleti için ne anlama geliyorsa *Dalet Planı* ve Deir Yasin için de Bengurion ve Begin o anlama geliyordu. Weizmann "silahlı Siyonizm"in aşırılıklarını kimi açıklamalarında kınamıştı. Weizmann 1947 yılında Birleşmiş Milletler'in bir araştırma komitesine "Büyük bir tevazu içinde *'öldürmeyeceksin'* diyen kutsal emir, Sina Dağı'ndan bu yana karakterimizin bir parçasını oluşturmaktadır. Yahudilerin bu emrin dışına çıkabileceğini düşünmek on yıl önce imkânsızdı. Maalesef bugün bu kuralı ihlal ediyorlar ve onları en çok Yahudiler kınıyor. Size bunları söylemek zorunda kaldığım için utanç duyuyorum" diyecekti.[78] Böyle olmakla birlikte gelinen aşamada artık vicdan muhasebesi yapacak gibi görünmüyordu. Sadece 30 yıl önce Yafalı Araplara kimsenin onları "mallarından koparmak" veya "Filistin'in genelinde hâkimiyet kurmak" gibi bir niyeti olmadığı güvencesini veren Weizmann yıllarca verdiği mücadeleden sonra "silahlı Siyonizm"in rol aldığı Vaat Edilmiş Topraklara geri dönmüş durumdaydı; bu topraklar, "silahlı Siyonizm"in faaliyetleri sonucunda tam olarak olmasa bile, İngiltere nasıl İngilizse, artık Yahudiydi.

Weizman huşu içinde "Bu, toprakların mucize eseri temizlenmesidir: İsrail'in yapması gereken şeyin mucize eseri basitleştirilmesidir" diyecekti.[79]

---

[78] *Report of the UN Special Committee on Palestine (UNSCOP)* (Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi'nin Raporu), Belge A/364, 1947, sayfa 77.

[79] James McDonald, *My Mission to Israel* (İsrail'e Misyonum), Simon and Schuster, New York, 1952, sayfa 176.

5

Şiddetin Özel Kullanımları

KONT BERNADOTTE SUİKASTI

İsrail Birleşmiş Milletler'in çocuğuydu. Dolayısıyla İngiliz Manda'sının sona ermesinden bir gün önce 14 Mayıs 1948'de Birleşmiş Milletler, İsrail'in doğumuna göz kulak olmak, "yerel toplum ve Filistin'deki yetkililer nezdinde iyi niyet girişimlerinde bulunmak, Filistin'de ortaya çıkacak olan durumun barışçıl bazı düzenlemelere tabi tutulmasını sağlamak" amacıyla bir Arabulucu atadı.[1] Siyonistlerin, bölünme konusunda karar alarak kendi lehinde adım atan bir organın böyle bir girişimi hakkında şikâyet edecek bir hali olmadığı gibi Taksim Planı'nın uygulanmasını sağlamak üzere seçilen kişi hakkında da şikâyeti olamazdı.

Kont Folke Bernadotte, kralın kuzeni olarak İsveç kraliyet ailesinin bir üyesiydi. Zenginliği ve statüsü insanlığa hizmet etme güdüsünü besleyen bir aristokrattı. Derin Protestan inancı da bu güdüyü besliyordu. Görev bilinci sahadaki büyük tecrübesine eşlik ediyordu. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün bir temsilcisi olarak 2. Dünya Savaşı'nda adını duyurmuştu.

1 186 Sayılı Karar (S2), 14 Mayıs 1948.

İlk engelli esir değişimini o organize etmişti. İki taraf da haysiyeti ve tarafsızlığı konusunda ona saygı duymuş ve faaliyetlerini serbestçe yürütmesine olanak tanımıştı.

Arabulucu rolünü büyük bir titizlikle yerine getirmek üzere korkmadan ve kayırmadan faaliyette bulunma konusundaki kararlılığı ile birlikte Filistin'e geldiğinde aslında Siyonistlere yakın bir konumda bulunuyordu. Bu doğaldı, zira Yahudilerin Nazilerin elinde topluca katliama uğramalarına karşı büyük bir infial hissettiği bir dönemde bizzat harekete geçmiş ve yaklaşık 30.000 kadar Yahudiyi toplama kamplarından kurtarmayı başarmıştı.[2] Bunun da ötesinde, pek çok Avrupalı gibi, çoğu Avrupalı olan Yahudilere karşı sezgisel bir yakınlık hissediyordu. Kendisiyle Arap dünyası arasında kültürel bir uçurum vardı; Araplarla daha önce hiç karşılaşmamış; kaleme aldığı bir yazıda Arapların kendilerini "doğuya has bir gösteriş ve törensellikle" ifade ettiklerini belirtmişti.[3]

Pek çok Avrupalı gibi, ayrıca, Yahudilerin Atalarının Topraklarına geri dönüşüne ilişkin bir kehanette bulunan Eski Ahit'e de duygusal olarak yakınlık hissediyordu. Filistin sorunu hakkındaki bilgisi esas olarak Siyonist kaynaklardan geliyordu. Çölün yeşillendirildiğine ilişkin Siyonist iddiadan fazlasıyla etkilenmiş ve günlüğüne: "çöl gibi olan toprakları Yahudiler insanı hayrete düşürecek bir şekilde dönüştürmüş... bir tarafta çöl diğer tarafta bereketli topraklar ile portakal bahçeleri keskin bir sınırla ayrılıyor" diye yazmıştı.[4] Bernadotte günlüğüne bunları Filistin'i ilk ziyareti sırasında yazmıştı ve anlaşıldığı kadarıyla sahil hattı boyunca Hayfa'dan Tel Aviv'e giderken gördüğü bu toprakların aslında ülkenin en bereketli toprakları olduğunun ve bu toprakların yarısından fazlasının hâlâ Arapların elinde olduğunun ve onlar tarafından işlendiğinin farkında değildi. Avrupalı Yahudilerin çektiklerine fazlasıyla aşina olan Bernadotte, öte yandan, Siyonist olan Yahudilerin diğer insanları sürükledikleri sıkıntılardan da fazla haberdar değildi. Bernadotte bu haliyle Filistinlilerin içinde bulunduğu durumu önemsemeyen danışmanlar tarafından bilgilendiriliyordu. Günlüğüne düştüğü bir nota göre danışmanlardan gelen raporlardan biri ona şu bilgiyi veriyordu:

---

2 Moşe Menuhin, *The Decadence of Judaism in Our Time* (Yahudiliğin Günümüzdeki Gerilemesi), Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1968, sayfa 512.

3 Folke Bernadotte, *To Jerusalem* (Kudüs'e), Hodder and Stoughton, Londra, 1951, sayfa 42.

4 *A.g.e.*, sayfa 37.

> Filistinli Araplar şu anki durumda kendilerine ait bir iradeye sahip değildir. Bu haliyle spesifik bir Filistin milliyetçiliğini de hiçbir zaman geliştirmemişlerdir. Filistin'de bir Arap devleti kurulması yönündeki talepleri de bunun bir eseri olarak göreceli olarak zayıftır. Var olan koşullar altında Filistinli Arapların büyük çoğunluğu Mavera-i Ürdün devletine dâhil olmayı kabul edecek gibi görünmektedir.[5]

Bernadotte, beklenebileceği gibi ilk başlarda sadece sorunu değil ama çözümü de Siyonist bir mercek altında görme eğilimindeydi. Yeni görevinin de savaş yıllarındaki gibi siyasi olmaktan ziyade insani olacağını hayal ediyor ve bu haliyle tutsakların takası, mültecilerin geri dönüşü, hastalara, ihtiyaç sahiplerine ve evsizlere yardım gibi alanlarda faaliyet göstereceğini düşünüyordu. Tüm bunlar yapılırsa nihayetinde barışın da sağlanacağını düşünüyordu.

İsrail'in varlığını borçlu olduğu örgütün bu temsilcisinin Kudüs'e varışı büyük bir şaşkınlığı da beraberinde getirmiş olsa gerek. "İsrail Özgürlük Savaşçıları"na (*Stern Çetesi*) ait pankartları şehir sokaklarında dolaştıran jiplerden "Stockholm sizin. Kudüs bizim. Boşuna çabalıyorsunuz. Son düşman neferi ölene kadar buradayız, kemerimizde onun için bir kurşun taşıyor olacağız" uyarıları yapılıyordu.[6] *Stern Çetesi* 17 Eylül günü Bernadotte'yi öldürdü; ancak o güne kadar geçen dört ay boyunca Bernadotte'nin Filistin'de barış sağlanacağına ilişkin vizyonunu adım adım yıkıma uğratanlar bütün bir Siyonist toplumundan, yeni doğan devletin resmi temsilcilerinden başkası değildi.

Arabulucunun ilk görevi barışçıl bir çözüm için önerilerini şekillendirmesine fırsat yaracak olan bir aylık bir ateşkesi sağlamaktı. Bernadotte bir hafta süren yoğun pazarlıkların ardından 11 Haziran günü Yahudiler ile Arapları koşulsuz bir ateşkesi kabul etmeleri için ikna etti.

28 Haziran günü, her iki tarafla yaptığı yoğun danışma toplantıları ardından, "tartışma için olası bir zemin" olarak adlandırdığı bir çerçeveyi ortaya attı. Söz konusu bu önerilerin içinde toprak paylaşımıyla ilgili spesifik bazı düzenlemeler bulunuyor ve bu haliyle çoğu Filistinlilerin lehinde olacak şekilde BM Taksim Planı'nda öngörülen sınırların hayata geçirilmesini öngörüyordu; ancak Bernadotte için en büyük endişe kaynağı yüz binlerce Filistinli mültecinin derme çatma kamplarda bizzat

5 *A.g.e.*, sayfa 113.

6 Menuhin, *A.g.e.*, sayfa 513.

kendi gözleriyle tanık olduğu dramıydı. Bernadotte, daha sonra BM'ye yaptığı bir açıklamada, söz konusu bu mültecilerin çektikleri sıkıntıların barış önündeki en büyük engeli oluşturduğunu söyleyecekti.

> Filistin'de Araplarla Yahudiler arasındaki silahlı çatışmanın tehlikeleri ve stratejisinin bir eseri olarak evlerini terk etmek zorunda kalan Arap mültecinin eve dönüş hakkının tanınmadığı bir ortamda varılacak herhangi bir anlaşmanın adil ve tam olacağını söylemek mümkün değildir... Yahudi göçmenlerin Filistin'e akın ettiği bir ortamda ve gerçekten de yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan Arap mültecilerin evlerinden kalıcı olarak uzak kalmaları anlamına gelecek olan bir tehdidin varlığı altında çatışmanın bu masum kurbanlarının geri dönüş hakkını elde edememesi temel adalet ilkelerinin ayaklar altına alınması anlamına gelecektir.[7]

Bernadotte 1 Temmuz'da İsrail'in yanıtını Tel Aviv'deki temsilcisi üzerinden aldı; temsilcisi Dışişleri Bakanı Moşe Şarett'in, Arapların da daveti kabul etmesi şartıyla, müzakereleri sürdürmek amacıyla Rodos'a gitmeyi kabul ettiğini bildirdi.

Tıkanıklığın aşılması yolunda büyük bir adım mıydı? Bernadotte böyle olduğunu düşündü ve heyecanlı bir şekilde günlüğüne şu notu düştü: "Reedman'ın mesajını okuduğumda duyduğum sevinci tahmin etmek bir ihtimal zor değildir... Bu harika bir haberdi. Bu, Yahudilerin önerilerimi ilke olarak kabul ettikleri anlamına geliyordu."[8]

Arapların topluca Arap Birliği üzerinden ifade ettikleri tepki ilk başta yüreklendirici değildi. Bernadotte, Kahire'deki kaynaklarından "Arap tavrının son derece olumsuz" olduğunu öğrendi.[9] Fakat 3 Temmuz günü Kahire'ye uçtu ve Arap temsilcilerle yaptığı görüşmeden bir şekilde tatmin olmuş olarak geri döndü. Arapların İsraillilerle Rodos'ta doğrudan görüşmelere hazır olmadığını fark etti; böyle olmakla birlikte "bir kırıntı bile hayal kırıklığı hissetmedi"; Bernadotte "yeni görüşmeler için kapının hâlâ açık olduğu hissine kapılmıştı"; bu haliyle "Arap temsilcilerin kendisine duyduğu güvende bir eksilme yoktu" ve "onu Arabulucu olarak kabul etmeye devam ediyorlardı".[10]

---

7 *BM Filistin Arabulucusunun İlerleme Raporu*, BM Genel Kurulu, *Resmi Kayıtlar*, Üçüncü Oturum, Ek no 11 (A/648) Paris, 1948, sayfa 14.

8 Bernadotte, *A.g.e.*, sayfa 137.

9 *A.g.e.*, sayfa 143.

10 *A.g.e.*, sayfa 145.

Geçici İsrail Hükümeti'nin resmi yanıtını almak üzere 5 Temmuz'da Tel Aviv'e döndüğünde onu tatsız bir sürpriz bekliyordu. Hükümet, spesifik önerileri reddetmenin yanında Bernadotte'in BM Taksim Planı'nda "ayar yapma" yetkisinin de olmadığını söylüyordu. "Yahudi çevreleri" Bernadotte'e "açık açık Hristiyan bir ülkeden gelen birinin böyle bir öneride bulunmuş olması karşısında şaşkınlığa uğradıklarını" söylüyorlardı.[11] Geçici İsrail Hükümeti, Bernadotte'in BM Taksim Planı üzerinde yaptığı "ayarlamaları" kınarken Yahudi devletinin söz konusu planın bazı maddelerine uymayacağını da resmen ilan ediyordu.

İlk ateşkes 9 Temmuz günü bozuldu. Siyonistlerin yeni "ayarlamalar"ını dikte ettirdikleri bir ortamda düşmanlıklar yeniden baş gösterdi; Filistin'in orta kesiminin tamamı yerel halktan bütünüyle "temizleniyordu".

Bernadotte, yerlerinden edilen kurbanların bazılarını 1 Ağustos'ta Amman'da ziyaret etti. "Amman'da yaptığımız bir ön inceleme mülteci sorununun tahminlerimizin çok ötesinde bir büyüklüğe sahip olduğunu gösterdi..."[12] İsrail Geçici Hükümeti aynı gün kendisini bu mültecilerin ya da herhangi bir mültecinin geri dönmesinin mümkün olamayacağı konusunda resmen bilgilendirdi. İsrail Geçici Hükümeti "Bu mültecilerin İsrail kontrolü altındaki yerlere geri dönüşlerinin tarafımızca kabul edilmemesi yolundaki kararımız, güvenliğimiz, sürmekte olan savaşın sonucu ve gelecekteki barış anlaşmasının istikrarı dikkate alınarak alınmıştır." İsrail Geçici Hükümeti "1948 tarihli Filistinli Arap insan akınını, diğer ülkelerin tecrübeleri uyarınca, tarihin akışını değiştiren tufan vari olgulardan biri" olarak niteliyordu.[13]

Bernadotte bir girişimde daha bulundu. Bengurion'un şahin kabul edildiği bir ortamda güvercin olarak görülen Moşe Şarett ile yaptığı görüşmeye ilişkin şu acı notu düştü:

> Önerebileceğim hiçbir şeye yanıt alamadım; hiçbir şey elde edemedim. Yahudi gazetesi *Palestine Post*'ta daha sonra okuduklarım önemliydi: "Kont Bernadotte İsrail Dışişleri Bakanı ile verimsiz bir görüşme yaptı." Bunun büyük bir zafer olarak kabul edildiği anlaşılıyordu... Ben ise Yahudilerin verdiği tepkinin daha önce söylediğim bir şeyin teyidi olarak kabul gördüm. Yahudilerin on gün süren savaşta elde ettikleri askeri başarı başlarına vurmuştu.[14]

11 *A.g.e.*, sayfa 145.
12 *A.g.e.*, sayfa 196-97.
13 *BM Filistin Arabulucusunun İlerleme Raporu, A.g.e.*, sayfa 28.
14 Bernadotte, *A.g.e.*, sayfa 199.

Mültecilerle bu defa Kudüs'ten birkaç kilometre uzaklıkta bulunan Ramallah'daki karşılaşması kızgınlığını pekiştirdi.

> Hayatımda çok sayıda mülteci kampı gördüm, bu anlamda mülteci kamplarına aşinayım ama burada Ramallah'daki kampta gördüğüm türden bir manzaraya hiç rastlamamıştım. Arabama neredeyse hücum edildi; heyecanlı bir kalabalık Doğululara has bir tarzla yiyecek istediklerini ve evlerine geri dönmek istediklerini haykırıyordu. İnsanlık dramının yaşandığı bir ortamda korku dolu bir sürü yüz gördüm. Kavruk ve muhtaç durumdaki bir grup yaşlı gözümün önünden gitmiyor; sakalları birbirine karışmıştı; bir deri bir kemik kalmış yüzlerini arabaya uzattılar; ellerinde kurumuş ekmek vardı ama bu ekmekler yenilecek türden değildi ama ellerindeki tek yiyecek buydu.[15]

Şarett'le bir görüşme daha yaptığı Tel Aviv'de mülteciler konusunda görüş değiştirmelerini istedi ama yanıt olarak "net bir ret" aldı. O gün günlüğüne düştüğü not, Yahudi devleti hakkındaki görüşlerinin radikal bir değişimden geçmekte olduğunu gösteriyor. Şarett ile öğle yemeğinde

> Sohbete İsrail hükümetinin uluslararası konumunun bir hafta öncesine göre daha kötü olduğu düşüncesini taşıdığımı söyleyerek başladım. Uluslararası toplum daha önce sahip oldukları türden bir iyi niyeti artık beslemiyordu. Bunun nedeni, hükümetin çeşitli konular hakkında kendisini ifada edişinin bir sonucu olarak insanların İsrail'in aklını kaybetmek üzere olduğu izlenimine kapılmış olmasıydı. Yahudi taleplerinin sonu hiç gelmeyecek gibi görünüyordu.[16]

Bernadotte günlüğüne düştüğü notta, ayrıca, İsraillilerin sanki "iki düşman" varmış gibi davrandıkları hissine kapıldığını da söylüyor: Araplar hâlâ "bir numaralı düşmandı" ama BM gözlemcileri de "yakın ara ikinci düşman" konumundaydı. Dışişleri Bakanı'na "Arapların özellikle ikinci ateşkes sırasında Gözlemcilere mümkün olan her türlü desteği verdiğini ama İsraillilerin Gözlemcilerin işini zorlaştırmak için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını ve tekerleğe çomak sokmaya çalıştıklarını" söyledi.[17] Bernadotte kendisine bağlı olarak çalışan Gözlemci Heyeti'nin 300 yeni üyeyle takviye edileceği konusunda Şarett'i bilgilendirdi; buna ek olarak: "Kendi tecrübemden hareketle gözlemcilerin ilk geldiklerinde Yahudi davasına sempatik bir şekilde yaklaşacaklarını biliyorum; ama yaşanan olayların onları zorlamasının bir eseri olarak görüşlerini değiştireceklerini de biliyorum. Yahudi Hükümetinin Birleşmiş Milletler temsilcisine karşı

15 *A.g.e.*, sayfa 200.
16 *A.g.e.*, sayfa 208.
17 *A.g.e.*, sayfa 208.

neden bu denli kibirli ve düşmanca davrandığını anlayamıyorum" da dedi.

Bernadotte, Arabulucu olarak, Şarett'i "etkilediğini" düşünmüştü ama Filistin'in geleceği için çeşitli alternatifleri tartıştıkları bir sırada Dışişleri Bakanı tam da Arabulucu'nun şikâyet ettiği türden bir kibirle karşılık verecekti. Şarett bu haliyle alternatiflerden birinin "Filistin'in tamamının İsrail'e ait olması" olabileceğini ima etti.[18]

12 Ağustos itibarıyla Bernadotte "...müzakerelerde bir tıkanma yaşandığı hissine kapılmıştı. Yahudiler gerçek anlamda bir işbirliği sergileme konusunda açık bir isteksizlik sergiliyordu." Bernadotte için bu bir sürpriz değildi zira şöyle bir kanaate çoktan varmıştı: "Filistin halkı açısından Geçici Hükümet'in önünde büyük bir fırsat bulunuyordu... Hükümet bu fırsatı kaçırdı. Mülteciler hakkında zorluk çıkarmaktan ve inatçılık sergilemekten başka bir şey yapmadı..." Bernadotte kendisine kılavuz olarak siyasi gerçekleri değil ama manevi değerleri seçtiği için "bizzat kendisi büyük zorluklardan geçmiş olan Yahudi halkının" böyle bir tavır sergiliyor olması karşısında ilk başta şaşkınlığa uğruyordu[19] ama başlangıçta "kibir" ve askeri zaferin sarhoşluğu olarak algıladığı şeyin aslında planlı bir politikadan kaynaklandığını kavraması için aradan fazla uzun bir zaman geçmeyecekti. Bernadotte İsrail liderlerine bu konudaki şaşkınlığını şöyle ifade edecekti:

> ...Yahudi halkının temsilcileri önlerindeki bu sorun karşısında nasıl olur da böyle dar bir görüşle hareket eder, bunu, nasıl olur da meselenin insani yanını hesaba katmadan sadece bir siyasi sorun olarak görürler.[20]

Bernadotte, İsrailli liderlerin sergilediği tavra karşılık olarak Arap hükümetlerinin belli bir esneklik içinde olduklarını fark etti. Arap Birliği'nin Genel Sekreteri Azzam Paşa ile konuşurken kendisini şunu söylemekten alamıyordu: "Bu adam Arap dünyasının artık bağımsız bir Yahudi devletinin varlık göstermeyeceği bir Filistin'den umudu kesmesi gerektiğinin farkında."[21]

Arap devletleri mültecilerin evlerine geri dönmesine izin verilmediği bir ortamda İsrail'le doğrudan görüşmelere başlanamayacağı konusunda ısrarcıydı. Bernadotte de bu talebe son derece sempatik bakıyordu.

18 *A.g.e.*, sayfa 210.
19 *A.g.e.*, sayfa 209.
20 *A.g.e.*, sayfa 190.
21 *A.g.e.*, sayfa 186.

Bernadotte, Güvenlik Konseyi'ne yaptığı çağrıda mültecilerin dönüşünün "pratik koşulların el verdiği en erken tarihte" gerçekleşmesi gerektiğini ve bu bağlamda söz konusu dönüşün resmi olarak barışın sağlanmasına ve hatta bu amaçla yapılacak görüşmelerin başlamasına bile bağlı olmaması gerektiği görüşünde olduğunu bildirdi.[22] Gelinen aşamada Bernadotte, Arapları "bir numaralı düşman" olmaktan çıkarmıştı.

Arabulucu, Birleşmiş Milletler'e raporunu sunmasını izleyen 17 Eylül günü faaliyet merkezini taşımayı düşündüğü binayı incelemek amacıyla Kudüs'e uçtu. Böyle idari bir faaliyet için hayatını tehlikeye atması aptalca görünüyordu. Gerçekten de böyle bir tehlike vardı ve Bernadotte bunun farkındaydı. Kudüs'teki cephe hattı ateşkesin sürekli olarak ihlal edildiği bir yerdi ve bu haliyle BM Gözlemcilerinin faaliyetlerini engelleyecek bir şekilde keskin nişancıların kaynadığı, çeşitli silahlı grupların cirit attığı bir yerdi. Öyle ki Rodos radyo istasyonu bir gün önce bir polisin Hayfa'daki bir sokakta Bernadotte'in cansız bedenine rastladığına ilişkin bir haberi aktarıyordu. Uçağın Kudüs'e yaklaştığı bir sırada telsiz görevlisi Hayfa'dan geldiği söylenen bir uyarı mesajı aldı; mesajda şehrin Kalendia havaalanına inecek olan bütün uçaklara ateş açılacağı uyarısında bulunuluyordu.

Bernadotte'yi taşıyan uçak olaysız bir şekilde iniş yaptı ama arabulucunun kişisel temsilcisi ve BM Gözlemci Birliği'nin Kurmay Başkanı General Aage Lundstörm, Mandelbaum Kapı'sı yakınlarındaki "sıcak" bölgeyi baypas edecek şekilde şehrin etrafında tur atılmasını önerdiğinde Bernadotte itiraz etti. "Böyle bir şeyi yapmayacağım" dedi, "Gözlemcilerim hangi riski alıyorsa ben de aynı riski almalıyım ve bunun da ötesinde kimsenin hattı geçmeme izin vermemek gibi bir yetkisi de bulunmuyor."[23]

Dönüş yolundayken suikastçılar saldırıya geçti. Lundström şöyle yazacaktı: "Bir olay yaşanmadan Yahudi hatlarından hızlıca geçtik."

> Bariyer açıktı ama muhafız bizi gördüğünde bariyeri yarıya kadar indirdi, daha sonra yukarı kaldırdı ve daha sonra bütünüyle indirdi. Durmak zorunda kaldık. Yahudi irtibat subayımız bağırarak muhafıza İbranice bir şeyler söyledi. Muhafız da bunun üzerine bariyeri kaldırdı ve biz de geçebildik. Cinayetten sonra şüpheye kapıldık zira bariyerin bu şekilde indirilip kaldırılması bir ihtimal Bernadotte'nin katillerine

[22] *BM Filistin Arabulucusunun İlerleme Raporu, A.g.e.*, sayfa 13.

[23] *Death of a Mediator* (Bir Arabulucunun Ölümü), Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1968, sayfa 25.

bir işaret niteliğindeydi. Bariyer bu şekilde hareket ettirilerek bizim geldiğimiz haber verilmiş olmalıydı, hatta Folke Bernadotte'nin hangi arabada olduğu bile bu şekilde bildirilmiş olabilirdi.

Tabi bu bariyeri kontrol eden askerlerin de suikastçılarla işbirliği yaptığı varsayımına dayanıyor... Katamon semtinde Yahudi ordusunun kullandığı türden bir araç tarafından durdurulduk, yolu kesmişlerdi ve aracın içinde Yahudi ordu üniformaları giymiş olan bir grup adam vardı. O sırada bir adamın araçtan koşarak ayrıldığını gördüm. Bunu fazla önemsemedim çünkü burasının başka bir kontrol noktası olduğunu düşünüyorduk. Koşan adam arabaya doğru geldi ve elindeki yarı otomatik silahı benim tarafımda açık olan camdan içeriye soktu ve yakın mesafeden Kont Bernadotte ve Albay Serot'un üzerine ateş açtı. Başka noktalardan da ateş açıldığını duydum, ortalık karışmıştı. Albay Serot arkadaki koltuğun üzerine yığıldı, hemen oracıkta öldüğünü anladım. Kont Bernadotte öne doğru eğilmiş durumdaydı, kendisini korumaya almaya çalıştığını sandım. Ona "Yaralandınız mı?" diye sordum. Başıyla onayladı ve geride düştü. Arabanın içinde uzanmasına yardımcı oldum. Ağır şekilde yaralandığını anladım; kıyafetleri kana bulanmıştı, kan kalp kısmında yoğunlaşıyordu... Olay olduktan sonra yaptığım değerlendirmenin bir sonucu olarak bunun kasıtlı ve dikkatli bir şekilde planlanmış bir suikast olduğuna kanaat getirdim. Arabanın durdurulduğu yer dikkatli bir şekilde seçilmişti; konvoyumuzdaki arabalara yaklaşan silahlı kişiler Kont Bernadotte'nin hangi arabada olduğunu ve bunun da ötesinde tam olarak arabanın neresinde oturduğunu da biliyordu.[24]

Kont Bernadotte silahlı saldırıdan birkaç dakika sonra öldü ve üç gün sonra suikastçılar *Stern Çetesi*'nin alt grubu olan *Hazit Hamoledeth*'e (Ata Yurdu Cephesi) bağlı bir grup olduklarını açıkladılar. Tel Aviv'deki *Fransız Haber Ajansı*'na gönderdikleri mektupta "Filistin'deki Birleşmiş Milletler Gözlemcilerinin yabancı işgalci güçlerin üyesi olduğunu ve bu ülkede bulunma haklarının olmadığını düşünüyoruz" şeklinde bir açıklama yaptılar. Böyle olmakla birlikte Albay Serot'un öldürülmesinin "büyük bir hata olduğunu... Adamlarının Kont Bernadotte'nin yanında oturan subayın İngiliz ajanı ve Yahudi düşmanı olan General Lundström olduğunu sandıklarını" itiraf ettiler.[25]

General Lundström protesto amacıyla kaleme aldığı bir mektupta girişilen suikastların "ateşkesin en ağır şekilde ihlali" anlamına geldiğini söyleyip "Birleşmiş Milletler'in Filistin tarihindeki bu kara sayfanın hesabını soracağını" belirtti.[26]

[24] *A.g.e.*, sayfa 19-26.
[25] *A.g.e.*, sayfa 22.
[26] *A.g.e.*, sayfa 33.

Böyle olmakla birlikte ne BM ne de başka bir otorite bu saldırının hesabını sormayacaktı. İsrailli yetkililer, suikastçıların adaletin önüne çıkarılması yönünde BM'den gelen taleplere karşı saldırganların bulunamadığı yanıtını verdi. Uluslararası baskıların sürdüğü iki ayın sonunda *Stern Çetesi*'nin lideri Nathan Yellin-Mor ile Matitiahu Schmulevitz tutuklandı; her ikisi de birkaç sene önce Filistin'e Polonya'dan göç etmişti.

Daha sonraki dönemde İsrail başbakanı olacak olan örgütün operasyonel komutanı bir diğer Polonyalı Yahudi İzak Şamir ise kayıplara karıştı.

Yellin-Mor ve Schmulevitz Akka'daki bir askeri mahkemede yargılandı. Kendileri hakkında açılan davanın bir temeli olmadığını iddia ettiler. Savcının kanıt sunmadığı bir ortamda örgütlerinin bir terör örgütü olmadığını ve bir terör eyleminde bulunmadıklarını da söylediler. Yellin-Mor bunun ötesinde bir sivil olarak kendisini askeri bir mahkemenin yargılayamayacağını öne sürdü;[27] ve yaptığı uzun bir konuşmada Bernadotte'yi kınayarak onun İsrail devletinin düşmanı olduğunu anlattı. Bernadotte bu haliyle "Yahudilerin Mavera-i Ürdün Krallığı'nı ve Filistin'in tamamını ele geçirmesinin önündeki bir engeldi."[28] Sanıklar sekiz ve beş yıl hapis cezalarına çarptırıldı. Böyle olmakla birlikte siyasi mahkumlar olarak özel bir muamele göreceklerdi. Mahkeme daha sonra kararını iyice yumuşatarak, yasalara uygun vatandaşlar olduklarını söyleyerek kararı protesto eden sanıklar ile tanıklarının topluca salıverilmesine karar verdi...[29]

Bundan 27 yıl sonra Temmuz 1975'te *Stern Çetesi*'nin bir başka meşhur suikastını düzenleyerek İngiltere'nin Ortadoğu'daki bakanı Lord Moyne'yi öldüren saldırganlar İsrail tarafından askeri şeref madalyaları ile ödüllendirilecekti. Eliahu Hakim ve Eliahu Bet-Zuri 1945 yılında Kahire'de idam edilmişti. Kahramanlık Salonu'nda cenazeleri katafalka konulan bu iki kişinin cenazeleri daha sonra İsrail ordusunun kahramanlar ve şehitler için ayrılan alanında toprağa verildi. Cenaze törenine devlet başkanının yanı sıra başbakan ve din işlerinden sorumlu bakan da katıldı. Cenazeleri Kahire'deki mezarlıktan çıkarılmıştı. Bayrağa sarılı tabutları Mısır'dan İsrail'e geçirilirken Sina'daki BM güçlerine bağlı İsveç askerleri, tabutlarda kimin olduğunu bilmeden, şeref kıtasında saygı duruşuna geçiyordu.

---

27 *Palestine Post*, 14 Aralık 1948.

28 Menuhin, *A.g.e.*, sayfa 516.

29 *Palestine Post*, 23 Ocak 1948.

"ACIMASIZ SİYONİZM"- VEYA IRAKLI YAHUDİLERİN "TAHLİYESİ"

Nisan 1950'deki Hamursuz Bayramı'nın son günüydü. Bağdat'daki Yahudiler Deniz Şarkısı'nı kutlamak için Dicle Nehri'nin kıyılarında dolaşıyordu. Bu, dünyadaki en eski Yahudi topluluğu olan grubun eski bir geleneğiydi; 130.000 Yahudi, köklerinin İlk Tapınağın yıkıldığı Nebukatnezar ile Babil sürgününe kadar uzandığını düşünür. Bunların 50.000 kadarı gezinti alanını tıka basa doldurmuştu. Akşam saat 9 sularında kalabalık seyrekleşmeye başladı. Böyle olmakla birlikte Yahudi entelektüeller Ebu Nawwas sokağındaki Dar el-Beida kafesinde toplantılarını sürdürüyordu.

Kafedeki muhabbetli ortam meydana gelen patlamayla bir anda dağıldı. Kafenin önünde geçen bir araçtan atılan küçük bir bomba hemen kaldırımın orada patlamıştı. Şans eseri ölen ya da yaralanan olmadı ancak olay Yahudi toplumunu sarsmaya yetti. Aşırı uçtaki Iraklıların kendilerini öldürmeye kalkıştığına emindiler. Ödlek olanlar "En iyisi İsrail'e gitmek" diye söylenmeye başladı. Ertesi gün çok sayıda kişi telaşlı bir şekilde Irak vatandaşlığından çıkmak için kayıt yaptırılması gereken ofise akın etti. Hükümet, İsrail'e göç haklarını bir ay kadar önceki Purim bayramı sırasında kabul etmişti. Bu yolla yasadışı yollardan göç edilmesinin önünü almak istiyordu. Gazetelerde çıkan yazılarda bu konuya açıklama getiriliyordu: "Polis ve göçmen gruplar arasındaki olaylar bazı Iraklı Yahudilerin bu ülkede yaşamak istemediğini gösteriyor. Kaçarak Irak'ın adını kötüye çıkarıyorlar. Aramızda yaşamak istemeyenlere burada yer yok. Bırakın gitsinler."[30] Buna fazla bir tepki gelmiyordu. Polis memurları sinagoglara giderek Yahudilerin Irak'ı barışçıl bir şekilde terk etmek için gerekli formları doldurmaları gerektiğini açıklıyorlardı. Ne var ki Yahudiler, bunun aralarındaki Siyonistlerin maskesini düşürmek için tasarlanan bir tuzak olduğundan endişe ediyordu zira Irak yasaları uyarınca Siyonizm ağır bir suçtu.

Sonuç olarak bombalı saldırı sonrasında 10.000 kadar Yahudi Irak'ı terk etmek için gerekli formları doldurdu; Ezra Daud sinagogu kayıt bürosu olarak işlev gördü; polis memurları ve gönüllü görevliler işlemleri tamamlamak için gece gündüz çalıştı. Karınlarını doyurmak için özel

[30] *Black Panther* (Yahudi dergisi), 9 Kasım 1972, bakınız İsrail'den Belgeler, İthaca Press, Londra, 1975, sayfa 127.

bir mutfak kuruldu. Göçmeye karar verenlerin çoğunluğunu yoksullar oluşturuyordu; kaybedecekleri fazla bir şey yoktu. Panik havası uzun ömürlü olmadı; kayıt işlemleri de aşamalı olarak seyrekleşti. Bunun da ötesinde göçmenler hava yoluyla gidecekti ama sadece 120 kadarını Kıbrıs üzerinden İsrail'e götürmek için tek bir uçak geldi.

Daha sonra bir patlama daha oldu. Patlama bu defa ABD Enformasyon Merkezi'nde olmuştu; çok sayıda genç Yahudi buraya geliyor ve kitap okuyordu. Yine benzer bir teori geliştirilmiş ve saldırıyı Iraklı aşırı görüşlü bir örgütün düzenlendiği düşünülmüştü; bu saldırıda da ölen ya da yaralanan olmadı. Bunu izleyen süreçte yine Ezra Raud sinagoguna akın edildi; ancak bu defa patlamanın yol açtığı panik ve başvuranların sayısı öncekine kıyasla daha azdı.

Yıl sona erdi; Irak vatandaşlığından çıkmak için Mart 1951 olarak belirlenen sürenin dolmasına da az kalmıştı.

Üçüncü bombalı saldırıda ***kurban*** verilecekti. Bu defaki patlama göçmenlerin toplanma yeri olarak işlev gören Mas'uda Şemtov sinagogunun önünde yaşandı. Sinagog ocak ayının o gününde Irak'ın kuzeyindeki Süleymaniye kentinden gelen Kürt Yahudilerle doluydu. Sinagogun dışında Yahudi bir çocuk çevrede meraklı gözlerle dolaşanlara tatlı dağıtıyordu. Patlamada bu çocuk öldü ve arkasında duran bir adam da gözlerinden ağır bir şekilde yaralandı.

Yahudiler, Yahudi düşmanı bir örgütün kendilerine karşı harekete geçtiği konusunda artık hiçbir şüphe taşımıyordu. En iyisi, hâlâ zaman varken, Irak'ı terk etmekti. Ezra Daud sinagogu önünde uzun kuyruklar oluştu ve sürenin dolmasına saatler kala, bazıları, adlarının listeye dâhil edilmesi için yaklaşık 200 sterlin kadar bir ödeme yapıyordu. Birkaç gün sonra Irak parlamentosu Irak vatandaşlığından çıkan tüm Yahudilerin mallarına el konulmasını öngören bir yasayı kabul etti. Kimsenin 70 sterlinin üzerinde bir parayı yurt dışına çıkarmasına izin verilmeyecekti. Uçaklar günde üç dört sefer yapmaya başladı. Göçmenler ilk aşamada bir Irak polis memurunun eşliğinde Lefkoşa'ya götürülüyordu; ancak bir süre sonra göçmenler doğrudan İsrail'deki Lod Havaalanı'na götürülmeye başlandı, polis memurları da dönüşte boş bir uçakla geliyordu. Köklü bir mirasa sahip olup evlerini, mallarını geride bırakmaya karar veren 130.000 kişiden geriye sadece 5.000 kişi kalacaktı.

Irak'ta kalan Yahudileri başka türlü bir bombanın sarsması için aradan fazla uzun bir zaman gerekmeyecekti. Irak'ta kalan Yahudiler, meydana gelen üç bombalı saldırının arkasında aşırı görüşlü Iraklı Arap gruplar değil ama bizzat kendilerini kurtarmaya koşan insanların olduğunu öğrendiler; bombalı saldırıları "Hareket" adındaki gizli bir örgüt düzenlemişti. Grubun lideri "Irak'taki Yahudi gettolarının komutanı" sıfatıyla, daha sonra İsrail'in dışişleri bakanı olacak olan *Palmach* komandolarının lideri Yigal Allon'dan şu mektubu almıştı:

> Kardeşim Ramazan... Bir grup oluşturduğunu öğrenmek ve size ulaşmasını planladığımız silahların en azından bir bölümünü ulaştırma imkânına sahip olmak beni çok mutlu etti. Yahudilerin bir kez daha kıyımdan geçirilebileceğini, kızlarımızın tecavüze uğrayabileceğini, halkımızın şerefinin bir kez daha ayaklar altına alınabileceğini düşünmek beni çok üzüyor...
>
> Olay çıkması halinde elindeki savunma güçlerini genişletme yoluna gidebileceksin ve yeraltı örgütlenmesine daha önce örgütlenmeyen Yahudileri dâhil edebileceksin; ancak bunun için acele etmemen gerektiği konusunda seni uyarmak istiyorum zira böyle bir şey yaparsan olası bir kıyıma karşı tek savunma gücünü oluşturan birimleri tehlikeye atmış olursun.[31]

Irak'taki Yahudi toplumunun üyeleri arasında terör estiren bombaların aslında Siyonistler tarafından atıldığı yolundaki şaşırtıcı gerçek 1950'nin bir yaz günü Bağdat'ın en büyük mağazası olan Uruzdi Beg'e iyi giyimli birinin girişiyle birlikte ortaya çıktı. Mağazanın Filistinli bir mülteci olan görevlilerinden biri adamı gördüğünde kanı dondu. Tezgahı terk eden Filistinli mülteci sokağa çıkarak iki polis memuruna "Bir İsrailli'nin yüzünü gördüm" dedi. Akka'da bir kafede çalıştığı günlerden tanıyordu Yehudah Tajjar'ı. Tajjar tutuklandı ve gerçekten İsrail'den geldiğini itiraf etti ancak Bağdat'ta Iraklı Yahudi bir kadınla evlenmek için geldiğini söyledi. Verdiği ifadeler doğrultusunda toplamda 15 kişi tutuklandı. *Haganah*'ın silah sevkiyatından sorumlu olan bir genç olarak Şalom Salih sorgulamalar sırasında çözüldü ve polisi 2. Dünya Savaşı günlerinden bu yana saklanan silahların yerlerini göstermek üzere sinagoglara götürdü. Savcılık, dava sırasında, sanıkların Siyonist bir yeraltı örgütünün üyeleri olduğunu iddia etti. Temel amaçları Yahudileri en kısa zamanda göç etmeye yöneltmek için bir korku kampanyası yürütmekti ve bu bağlamda

[31] Yigal Allon, *The Making of İsrael's Army* (İsrail Ordusunun Kuruluşu), Michael Valentine and Co., Londra, 1970, sayfa 233-34.

atılan üç bomba da bu amaca fazlasıyla hizmet etmişti. Sanıklardan ikisi ölüm cezasına çarptırıldı, geride kalanlar da ağır hapis cezalarına çarptırıldı.

Bombalı saldırılarla ilgili Yahudi sessizliğini ilk bozan bizzat Tajjar'dı. Bağdat'daki mahkeme tarafından ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Tajjar on yıl hapiste kaldıktan sonra tahliye edildi ve İsrail'e geri döndü. Haftalık *Ha'olam Hazeh* dergisi, Tajjar'ın anlatımlarına dayanarak Iraklı Yahudilerin göçüyle ilgili bir haberi 29 Mayıs 1966 tarihinde yayımladı. Daha sonra İsrail'deki Oryantal Yahudilerin militan sesi olan *Black Panther* dergisi 9 Kasım 1972'de hikâyenin tamamını yayımladı. *Black Panther*'in anlatımı, olayların olduğu sırada Bağdat'ta bulunan iki İsrail vatandaşının anlattıklarını da içeriyordu. Bunlardan biri olan Kaduri Salim

> ...49 yaşında ama 60 gösteriyordu. Camgöz, kırışık yüzlü, neredeyse kambur ve ince biri: Sağ gözünü Mas'uda Şemtov sinagogunun kapısında kaybetti. Şunları hatırlıyor: "Sinagog kapısının yanında duruyordum. Irak vatandaşlığından hâlihazırda çıkmıştım ve neyin yeni olduğunu bilmek istiyordum. Aniden tabanca sesine benzer bir ses duydum. Daha sonra korkunç bir ses. Aniden bir darbe aldım sanki bir duvar üzerime yıkılmıştı. Her yer bir anda kararardı. Yanağımdan aşağıya soğuk bir şeylerin aktığını hissettim; dokundum, kandı bu. Sağ göz. Sol gözümü kapattım ve hiçbir şey göremedim. Doktor 'gözümü almanın daha iyi olacağını söyledi.'"
>
> Hastaneden taburcu olduktan sonra üç ay daha Irak'ta kaldı. Daha sonra İsrail'e gitmek için sıra ona geldi. Eski tezgâhtar bir göçmen kampına gönderildi. O vakitten itibaren tazminat almak için sonuç vermeyen girişimlerde bulundu. Şöyle bir iddiada bulunuyordu: "Bomba nedeniyle yaralandım. Mahkeme bombanın 'Hareket' tarafından fırlatıldığını belirledi. İsrail hükümeti bana tazminat vermek zorundadır." Böyle olmakla birlikte İsrail hükümeti Bağdat'taki bombaların sorumluluğunu üstlenmeyi reddediyor ve bunun da ötesinde onu bir eylem sırasında yaralanmış bir kişi olarak da kabul etmiyor. "Devlet için kurban olmaya hazırım" diyor "ama evde işlerin kötüye gittiği, karımın benden para istediği ve paranın olmadığı bir ortamda kendimi kurban etmek ve iyi niyet göstermek neye yarar ki?"

İkinci tanık ise Tel Aviv'de yaşayan Iraklı bir avukattı. *Black Panther* dergisine şunları anlattı:

> İlk bombanın Dar al-Bayda kafesinin önüne atılmasından sonra sorumluların komünistler olduğu konusunda dedikodular aldı başını

gitti; ama patlamadan sonra saat 04:00'da sinagogdaki ilk ziyaretçilere broşürler dağıtılmaya başlanmıştı; broşürlerde atılan bombanın ortaya çıkardığı tehlike konusunda uyarılar yapılıyor ve halktan İsrail'e gelmeleri isteniyordu.

Olayda bir bit yeniği olduğunu görenler arasında Güney Bağdat Sorgu Hâkimlerinden Salman el-Bayyati vardı. Al-Bayyati broşürlerin bu denli erken bir saatte dağıtılmasından hareketle bombalı saldırı konusunda bilgili olunduğunu ilan etti. Dolayısıyla polise soruşturmalarını bu merkezde yürütmeleri ve aynı zamanda bombayı atanların göçü hızlandırmak isteyen Yahudiler olduğunun belirlenmesi için talimat verdi. Gerçekten de iki genç tutuklandı.

Adalet Bakanlığı beklenmedik bir şekilde müdahale etti. İki genç tahliye edildi. Davaya Kuzey Bağdat'tan Sorgu Hakimi Kemal Şahin bakmaya başladı. Diğer bir ifadeyle, bu aşamada, durumun gerçek niteliğini görmemek konusunda bir irade vardı. Bütün göç hareketi böyle bir "görmeme" iradesinin sonucu olarak meydana geldi ve belki de Hükümet, Mahkeme ve Siyonist temsilciler bir anlaşmaya varmıştı.

Böyle olmakla birlikte patlayan diğer iki bomba ve İsrailli elçinin tutuklanması bardağı taşıran son damla oldu.

Polis harekete geçti ve süreci durdurmak imkânsız bir hale geldi. Ekleyecek bir şey daha var: Meselenin nesnel koşulları altında mahkeme uluslararası hukuk kuralları uyarınca yapıldı. Eldeki veriler öyle bir türdendi ki bu tür cezaları vermek hiç de zor değildi.[32]

Bengurion göçmenlerin yeni doğmuş olan İsrail Devleti'ne gelmeleri için yaptığı ateşli çağrıları esas olarak "Avrupalı" Yahudilere (gerek Yeni gerekse Eski Dünyalar) hitaben yapıyordu. Avrupalı Yahudiler Siyonizmin babası olmakla kalmıyor aynı zamanda teknik becerileri, sosyal ve kültürel tavırları ile İsrail'in ihtiyaç duyduğu türden yüksek kalitedeki insan gücünü de temsil ediyordu. Yahudi Soykırımı'nın son bulmasıyla bu kaynak da erimeye yüz tuttu. Dolayısıyla Siyonistler "Oryantal" Yahudilerin de "toplanması" gerektiğine karar vermişti. Balfour Deklarasyonu'nun "Filistin'deki mevcut Yahudi olmayan toplumların medeni ve dini haklarına veya başka ülkelerde yaşayan Yahudilerin sahip oldukları hak ve politik statülerine zarar verecek hiçbir şeyin yapılmayacağı açıkça anlaşılmalıdır" şeklindeki maddesinin yerel halk kadar Diaspora Yahudilerinin haklarını da "güvence" altına aldığı sıklıkla unutuluyordu. Böyle olmakla birlikte bir milyon "Oryantal" Yahudinin yaşadıkları yerlerden sökülmesi Siyonistlerin Balfour

[32] *Black Panther, A.g.e.*, sayfa 130-32.

Deklarasyonu'ndaki "güvence"yi düzenleyen cümlenin iki unsurunu da görmezden geleceğini gösteriyordu. Her yerde aynı taktiği izlediler ama bir ihtimal en sert adımları Irak'ta attılar. Birileri buna "Acımasız Siyonizm" adını takacaktı.[33]

Tarihsel bir olgu olarak Siyonizm Yahudi düşmanlığına bir tepki olarak doğmuşsa bile, sonuç olarak tedavi etmek istedikleri hastalığı tahrik etmek anlamında, belli koşullar altında, çıkarları vardı. Yahudi düşmanlığının Yahudi göçünü teşvik ettiğini ve bu anlamda faydalı olduğunu ilk söyleyenlerden biri bizzat Herzl'ın kendisiydi. "Yahudi düşmanlığı büyüdü ve büyümeye de devam ediyor ve ben de büyüyorum."[34] Kendini Siyonist davaya adamış kimilerinin gözünde Yahudilere karşı olan böyle bir önyargıyı canlı tutmak bizzat Hahamlığın, Yahudi milliyetçilerin ve toplum liderlerinin göreviydi.[35] 1950'li yılların başlarında yeni göçmenlere duyulan ihtiyaç öylesine yoğundu ki İsrail sendika hareketinin etkili sesi *Davar*'da bir yazı kaleme alan bir makale yazarı şu cümleleri sarf edecekti:

> Elimden gelseydi bir grup becerikli, zeki, efendi, davamıza baş koymuş ve gönülleri Yahudileri kurtarma ateşiyle yanıp tutuşan bir grup genci seçip onları günahkar Yahudilerin kendilerini tatmin etmekten başka bir şey yapmadığı ülkelere göndermek isterdim. Bunu itiraf etmekten utanmıyorum.
>
> Yahudi olduklarını gizlemeleri gereken bu gençlerin görevi buralarda yaşayan Yahudiler arasında fesat yayarak "Pislik Yahudi", "Yahudiler Filistin'e" gibi sloganları yaygınlaştırmak olmalıdır. İddia ediyorum on yıllardır sağır kulaklara nasihatte bulunan binlerce elçinin bulunduğu girişimlerin eseri olarak İsrail'e gelecek olan Yahudilerin sayısıyla karşılaştırıldığında on bin kat daha fazla Yahudi bu şekilde İsrail'e göç edecektir.[36]

Siyonizm, Avrupalı Yahudilere kıyasla Oryantal Yahudilere çok daha az hitap ediyordu. Devlet öncesi süreçte Filistin'e gelen Yahudilerin sadece yüzde 10,4'ü "Afrika ve Asya"dan gelmişti.[37] Oryantal Yahudilerin büyük çoğunluğunu Arap Yahudiler oluşturuyordu ve bu haliyle tarihsel olarak Avrupa Hristiyan topraklarındaki kardeşlerinin maruz kaldıkları türden baskı ve ayrımcılıklara uğramamışlardı ve bu nedenle kayıtsız kalıyorlardı. Bir önyargı vardı ama esas olarak rahat bir yaşam sürüyorlardı ve bu

33 *A.g.e.*, sayfa 131.

34 Herzl, *The Complete Diaries* (Bütün Günlükler), *A.g.e.*, Birinci Kitap, sayfa 7.

35 Alfred Lilienthal, *The Other Side of the Coin* (Madalyonun Öbür Yüzü), Devin-Adair, New York, sayfa 184.

36 *A.g.e.*, sayfa 47.

37 Merkezi İstatistik Bürosu, *Statistical Abstract of Israel* (İsrail'in İstatistiki Özeti), Sayı 16, sayfa 96.

topraklarda derin köklere sahiplerdi. Irak'ta yaşadıkları türden rahat bir hayatı başka hiçbir yerde yaşamıyorlardı ve bir hükümet yetkilisi, şaka yollu da olsa, Yahudilerin Mezapotamya'daki nesillerinin Müslüman çoğunluğa kıyasla daha üstün bir konumda bulunduğunu söylüyordu:

> Çoğumuz, Yahudileri, bu ülkenin orijinal sakinleri olarak kabul ederiz. Kuran uyarınca bunların dört bin yıllık bir geçmişe sahip insanlar olarak İbrahim'in soyundan geldiğine inanırız. Dolayısıyla Yahudilere kıyasla biz Müslümanlar, bu topraklarda 1.500 yıldır yaşadığımız için, sonradan gelen mütecavizler sayılırız.[38]

Tarihin bir aşamasında Bağdat'ta Araplardan çok Yahudi vardı. Bu yüzyılda, halihazırda refah düzeyini yükseltmiş, eğitimli bir topluluk olarak ülkenin hızlı kalkınmasından ve modernizasyonundan en büyük faydayı sağlayan bir kesimini oluşturdular. Ulusal seviyedeki pek çok kurum ile bankaların çoğunluğu ve büyük mağazalar onların elindeydi. En yoksul Yahudi bile ortalama bir Iraklı'dan daha iyi bir durumdaydı.[39] Anayasa uyarınca diğer vatandaşlarla eşit haklara sahiptiler. Parlamentoda temsil ediliyorlar, kamu hizmetinde çalışabiliyorlardı. 1920-1925 döneminde ülkenin Maliye Bakanı bir Yahudiydi.

Müslümanların veya bizzat Hristiyanların, Arap tarihinde eşine fazla rastlanmayacak bir şekilde, aralarında yaşayan Yahudilere karşı tavır almalarının nedeni, Avrupa örneğinde görülen türden geleneksel bir Yahudi düşmanlığından ziyade, haksız görülemeyecek bir rahatsızlıktan beslenen bir fanatizmdi. Bu bağlamda tıpkı diğer azınlıklar gibi Yahudiler de çoğunluğun yabancı ve baskıcı olarak kabul ettiği bir iktidara kendilerini yakın hissetme eğilimi içindeydi ve bu durumdan çıkar sağlıyordu. Bu, yakın zamanlarda, yerel Yahudi topluluklarının, Irak'tan Fas'a uzanan topraklardaki Arap dünyasına egemen olan Fransız ve İngilizlerden belli derecede özel bir muamele görmeleri anlamına geliyordu. Arap Yahudilerin böyle bir davranışın kendilerine karşı ürettiği türden bir önyargının ortaya çıkışındaki olası sorumlulukları ile karşılaştırıldığında Arap düşmanlığının diğer bir sebebi olan Siyonizm konusundaki sorumlulukları çok daha azdır ki Siyonizm, bu haliyle, kendileri açısından çok daha yıkıcı bir niteliğe sahipti.

---

38 Elmer Berger, *Who Knows Better Must Say So* (İyi Bilen Konuşsun), Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, sayfa 34.

39 *Black Panther*, *A.g.e.*, sayfa 132.

Irak ve Arap ülkelerindeki Siyonist faaliyetlerin geçmişi yüzyılın başlarına kadar uzanır. Başlangıçta bu faaliyetler bir parça bile olsa göze batmıyordu ve hatta 1920'li yılların ilk başlarında Irak hükümeti yerel Siyonist topluluğun faaliyetlerine resmi bir izin bile vermişti; söz konusu bu izin daha sonra yenilenmese de topluluk gayri resmi olarak uzun yıllar faaliyet gösterdi. İlk başlarda Arapların şimşeklerini üzerine çeken kesim yerel Yahudiler değil İngilizlerdi. İngiliz Siyonist Sir Alfred Mond 1928 yılında Bağdat'ı ziyaret ettiğinde şiddet olayları patlak verdi; ertesi sene camiler ile sokaklardaki gösterilerin yanı sıra meclisteki iki dakikalık sessiz protesto duruşu, gazetelerde çıkan haberler ve Londra'ya gönderilen protesto telgrafları "İngiltere'nin Yahudi yanlısı politikalarının Irak tarafından onaylanmadığını" ortaya koydu.[40] Arap Yahudilere kuşkulu gözlerle bakılması ve rahatsızlık duyulması için 1930'lu yılların ortalarında Filistin'deki olayların dünya genelinde yankı uyandırmaya başlaması gerekecekti. Söz konusu bu duygular 1941 yılında doruk noktasına ulaştı. İki gün süren olaylar sırasında kalabalık bir grup, 170-180 kadar Yahudiyi öldürdü, yüzlercesini de yaraladı.[41] Korkunçtu, ama Irak tarihinde böylesi bir katliam ilk kez yaşanıyordu. Bunun da ötesinde siyasi kargaşanın boy gösterdiği bir sırada yaşanmıştı. Raşit Ali Kaylani'nin kısa bir süre ayakta kalan Nazi yanlısı isyanı çökmek üzereydi ve İngiliz birliklerinin Bağdat'ın kapılarına dayandığı bir ortamda yönetimine bağlı yetkililer kaçıyordu.

Böyle bir şiddet olayı bir daha yaşanmadı. Refah içindeki Yahudiler yaşanan bu gelişmeleri göz önüne alarak kendilerini yeniden güvende hissetmeye başladı.[42] Böyle olmakla birlikte Siyonistler yerel Yahudilerin arasında faaliyet göstermeye devam etti. 1940'lı yılların ortalarında "Müslümanlardan alışveriş yapmayın" gibi mesajları içeren broşürler dağıtıyorlardı. Böyle olmakla birlikte sahaya hâkim bir durumda değildiler. Kendilerini "hem Yahudi hem de Arap" olarak gören sol görüşlü Yahudiler, Siyonizmle Mücadele Birliği'ni kurdular.[43]

İsrail'in "Bağımsızlık Savaşı"nın sona erdiği dönemde Irak'ta 130.000 Yahudi yaşıyordu. Hareket adındaki grup Yahudileri İran üzerinden

40 Stephen Helmsley Longrigg, *Iraq, 1900 to 1950* (Irak, 1900-1950), Oxford Üniversitesi Yayınevi, Londra, 1953, sayfa 19-23.

41 Hayyim J. Cohen, *The Jews of the Middle East 1860-1972* (Ortadoğu'nun Yahudileri 1860-1972), John Wiley and Sons, New York and Toronto, 1973, sayfa 30.

42 *A.g.e.*, sayfa 30.

43 "The League for Combating Zionism in Iraq" (Irak'ta Siyonizm ile Mücadele Birliği) *Palestine Affairs*, (Aylık, Arapça), Beyrut, Kasım 1972, sayfa 162.

kaçırmak için "İran yeraltı demiryolu"nu kullandı. Polis ile kervan mihmandarları arasında zaman zaman çatışmalar yaşanıyordu. Hükümet de bu tür gelişmeleri dikkate alarak Yahudi göçünü meşrulaştırdı. Böyle olmakla birlikte gerek yasal gerekse yasa dışı yollardan Irak dışına çok az Yahudi çıktı. Irak'ın Baş Hahamı Sassoon Hedduri birkaç yıl sonra bu konuda şunları söyleyecekti:

> Irak'taki Yahudiler ve Müslümanlar Yahudiliğin bir din olduğu ve Irak'taki Yahudilerin Iraklı olduğu öngörüsüyle hareket ediyordu. Filistin sorunu uzaklardaki bir sorundu ve Iraklı Yahudiler Arap pozisyonunu izleme konusunda bir sorun yaşamıyordu...[44]

Böyle olmakla birlikte Bengurion ve Siyonistler kolay kolay pes edeceğe benzemiyordu. İsrail insan gücüne ihtiyaç duyuyordu. Iraklı Yahudilerin "getirilmesi" gerekiyordu. Hedduri bu konuda şunları söylüyor:

> 1949 yılının ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük bir propaganda kampanyası vardı. Iraklı Yahudilerin kurtulmaya ihtiyacı olsun ya da olmasın Amerikan dolarları Iraklı Yahudileri kurtarmak için transfer ediliyordu. *New York Times*'ta az sayıda kişinin fark edeceği bir şekilde mahrecin Tel Aviv olduğu "Yahudi katliamı" haberleri çıkıyordu. Iraklı Yahudileri almak için neden birileri bizi görmeye gelmiyor da İsrail'le müzakereye giriyordu? Neden kimse çıkıp da Iraklı Yahudilerin sağlam, sorumlu liderliğinin burasını kendi ülkeleri olarak gördüğüne işaret etmedi. İyi günlerde de kötü günlerde de burası onların ülkesiydi ve bizler sorunların aşılacağına emindik.[45]

Evet, ama sorunlar bitmek bilmedi. Ne Iraklı Yahudiler ne de Batılı standartlarına göre geri kalmış bir ülke olan Irak'ın hükümeti Yahudilerin baskılarına direnebilecek bir konumda değildi:

> Irak'ta Siyonist ajanlar belirmeye başladı. Gençlerin arasında faaliyet gösteriyorlardı. Genel bir hoşnutsuzluğu istismar ediyorlar ve Amerikalı Yahudilerin Iraklı Yahudileri her şeyin yolunda gideceği İsrail'e götürmek için büyük paralar ayırdıklarını anlatıyorlardı. Çocukların göçü aile bağlarını germeye başladı ve ebeveynler istemeyerek çocuklarının peşinden gitmeye karar verdiklerinde bu defa baskı erkek kardeşlere ve kız kardeşlere de uzanıyordu.

Daha sonra yeni bir teknik geliştirildi:

> Tek tek bireylerin sessiz bir şekilde göçü yerine Yahudilerin topluca göçünün yasal olarak kabul edilmesi yönünde sesler yükselmeye başladı... Amerika Birleşik Devletleri'nde "Yahudi katliamları" başlamıştı bile ve Irak hükümeti Yahudileri zorla alıkoymakla suçlanıyordu...

[44] Berger, *A.g.e.*, sayfa 30
[45] *A.g.e.*, sayfa 30.

> Yahudiler arasındaki kampanyalar yoğunlaştı... Hükümet iki arada bir derede kaldı... Yahudileri katliam ve şiddet olaylarına başvurmakla suçlanıyordu... ama hükümet Iraklı Yahudileri topluca harekete geçirmeye çalışan Siyonistlerin girişimlerini bastırmaya çalıştığı zaman da ayrımcılık yapmakla suçlanıyordu.[46]

Yahudi merkezlerindeki bombalar da tam bu aşamada infilak etti.

Ne için "toplanıyorlardı"? İsrail'e giden ya da orada kalan Iraklı Yahudilerin bu sorunun cevabını öğrenmesi için aradan fazla zaman geçmesi gerekmeyecekti. Evlerini terk eden Oryantal Yahudilerin hepsi İsrail'e gitmeyecekti. Aralarından pek çoğu, özellikle de parası, bağlantısı, eğitimi ve isteği olanlar Avrupa veya Amerika'ya gitmeyi başardı. İsrail'de "toplananlar" ise geri dönüşü olmayacak türden acımasız ve kalıcı bir ironiyle karşı karşıya kalacaklardı: Oryantal Yahudiler, savaşta düşmanın cephanesini tükettirmek için ön saflara atılan askerler gibi Avrupa merkezli Siyonizm tarafından hor görülecek insanlardı.

> Sen ne yaptın Bengurion?
>
> Hepimizi buraya kaçırdın!
>
> Geçmiş yüzünden vatandaşlıklarımızdan vaz geçtik
>
> Ve İsrail'e geldik.
>
> Eşeğe binerek gelmiştik ve henüz
>
> Henüz buraya ulaşamadık!
>
> Kara bir saat!
>
> Bizi taşıyan uçak meğer bizi cehenneme taşımış![47]

Iraklı Yahudiler bir zamanlar bu şarkıyı söylüyordu. İsrailli liderlerin yaptığı hiçbir şey Iraklı Yahudilerin kendilerine karşı beslediği bu hoşnutsuzluğu giderecek bir etki yaratmadı. Transit kamplarında Siyonist eğitmenlerin söylevlerini dinlemek zorunda kaldılar. Böyle olmakla birlikte kamplardan ayrıldıktan uzun bir süre sonra bile bu şarkıyı düğünlerde ve bayramlarda da söylemeye devam ettiler. Şarkı, 1950'li yıllar boyunca dillerdeydi. Sonra yavaş yavaş unutulmaya başlandı ancak "eski ülkeye" duyulan özlemin bu şekilde kaybolduğunu söylemek mümkün değildi, zira "sürgünde" kim oldukları ile şimdi Vaat Edilmiş Topraklarda kim oldukları ve kim olarak kaldıkları arasında çok büyük

[46] *A.g.e.*, sayfa 32-3.
[47] *Black Panther*, *A.g.e.*, sayfa 132.

bir zıtlık vardı. Tıpkı diğer bazıları gibi "harika ve zengin olan bir topluluk ortadan kaldırıldı ve üyeleri muhtaç insanlara dönüştürüldü"; "Irak'ın pek çok zenginliğine hâkim olan" bir topluluk "hükmedilen, ayrımcılığa tabi tutulan ve her anlamda baskı gören bir gruba dönüştürüldü".

Eğitim düzeyiyle gurur duyan bir topluluk Irak'tan getirdiği eğitimli insanların çok daha azının İsrail üniversitelerinde varlık gösterebilmesine tanıklık etti. Ahlaki değerlerinden ve kültürel haysiyetinden şüphe duymayan bir topluluk İsrail'de "her türden kabahatin" baş gösterdiği bir kimliğe büründü. "Bir dönem parlak evlatlar yetiştiren" bir topluluk İsrail'de ancak "kusurlu" çocuklara sahip olabilecekti.[48]

LAVON OLAYI

Mısır, 1954 yılının Temmuz ayında Kahire ve İskenderiye'deki Amerikan ve İngiliz hedeflerine yönelik bombalı saldırılara sahne oldu. Bu saldırıların genel olarak o sıralarda Albay Nasır'ın (daha sonra devlet başkanı oldu) hâlâ belirsizlik içinde bulunan otoritesine ve iki yıldır ayakta olan devrimine karşı en büyük tehdidi oluşturan Müslüman Kardeşlerin işi olduğu varsayılıyordu. Nasır İngiltere'nin Süveyş Kanalı Bölgesi'ndeki dev askeri üslerinin tahliye edilmesi konusunda İngilizlerle müzakereler yürütüyor, Müslüman kardeşler de katı milliyetçiler olarak Mısır'ın herhangi bir şekilde taviz vermesine şiddetli bir şekilde karşı çıkıyordu.

Dolayısıyla 5 Ekim'de Mısır İçişleri Bakanı Zekeriya Muhiddin'in 13 kişilik bir İsrail sabotaj şebekesinin çökertildiğini açıklaması dünya kamuoyunu ve özellikle de Yahudi kamuoyunu şoke etti. "Yahudi karşıtı" bir tezgahtan şüphe edildi.

Grup 11 Aralık'ta mahkeme önüne çıkarıldığında kızgınlık daha da arttı. Başbakan Moşe Şarett "İskenderiye'de düzenlenen tezgahı" kınayıp "tehdit ve işkence yoluyla iftirada bulunmaları sağlanmaya çalışıldığı anlaşılan bir grup Yahudi'nin, temelsiz bir dizi suçlamanın getirildiği göstermelik bir davanın kurbanı olduklarını" söyledi.[49] Sendika gazetesi *Davar*, Mısır rejiminin "Nazi'lerden esinlenir gibi göründüğü" gözlemini yaparak "Mısır'daki Yahudilerin durumunun genel hatlarıyla giderek

[48] *A.g.e.*, sayfa 133.
[49] *Jerusalem Post*, 12 Aralık 1954.

kötüleşmesine" veryansın etti.[50] *Haaretz*'in gözünde dava "Kendi çıkarlarına uygun olması halinde Mısır'daki yetkililerin uyduruk suçlamaları ortaya atma konusunda bir tereddüt yaşamadıklarını" ispatlıyordu; gazete buna ek olarak "Mısır'ın içinde bulunduğu koşullar göze alındığında Cunta'nın söz konusu gidişatı değiştirmesi gerektiğini" de yazdı.[51] *Jerusalem Post* gazetesi de ertesi gün "Şarett: Mısır'daki Göstermelik Dava İsrail'i Ayağa Kaldırdı. Engizisyon Uygulamaları Hortladı" başlığıyla çıkıyordu.

Mahkeme bombalı saldırıların gerçekten de bir İsrail casusluk ve terör şebekesi tarafından düzenlendiğini belirledi. Şebekeye Albay Avraham Dar, namı diğer John Darling ve çeşitli sahte kimliklerle Mısır'a yerleşmiş olan bir grup profesyonel dâhildi. Grup, bazı Mısırlı Yahudileri de şebekeye dâhil etmişti ve bunlardan biri de Marcelle Ninio adındaki genç bir kadındı; Ninio İngilizlere ait bir şirkette çalışıyordu.

Doğal olarak, sonuçta böyle bir örgütün ifşa edilmesi Siyonizm ile ilgileri olmayan Mısır'daki Yahudilerin çoğunluğu için işlerin ters gitmesi anlamına gelecekti. Mısır'da hâlâ 50.000 kadar Yahudi yaşıyordu. 1947 yılında ise bu sayı 60.000'di ve bu Yahudilerin yarısından fazlası yabancı ülkelerin vatandaşlığını taşıyordu. İlk Arap-İsrail savaşının patlak verdiği 1948 yılında toplum, kimi durumlarda kızgınlığını Yahudilerden çıkardı ve yaşanan kimi şiddet olayları ile terör amaçlı bombalama eylemlerinde bazı Yahudiler öldürüldü. Buna ve dört yıl sonra yaşanan devrimci ayaklanmaya rağmen aralarında yabancı ülkelerin vatandaşlarının da bulunduğu az sayıda Yahudi ülkeyi terk etti ve bunların da çok azı İsrail'e göç etti. Bir Yahudi gazeteci ısrarlı bir şekilde "Biz Mısırlı Yahudiler kendimizi yurdumuz olan Mısır'da güvende hissediyoruz" diyecekti.[52]

Daha önce de gördüğümüz gibi Oryantal Yahudilerin çeşitli ülkelerdeki rahatlığı ve refahı İsrail'in dikkate aldığı bir şey değildi. İsrail'in 1954 yılının temmuz ayında farklı kaygıları vardı. Kendisini yalnız ve güvensiz hissediyordu. Dünyanın geri kalanı bir yana, Batılı dostları bile, İsrail'in sergilediği saldırgan davranışlardan rahatsızlık duyuyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nin dışişleri bakan yardımcısı İsrail'e "bir fatih gibi davranmaktan vaz geçmesini" tavsiye etti.[53] Bunun da ötesinde Mısır'la

50 13 Aralık 1954.

51 13 Aralık 1954.

52 Berger, *A.g.e.*, sayfa 14.

53 Kennet Love, *Suez: The Twice-Fought War* (Süveyş: İki Savaş), McGraw-Hill, New York, 1969, sayfa 71.

Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere arasındaki ilişkilerin düzeliyor olması da İsrail'i endişelendiriyordu. Başkan Eisenhower İngiltere'nin Süveyş Kanalı Bölgesi'ndeki dev askeri üssünü kapatması çağrısı yapmış, Bengurion da İngiltere'yi bundan vazgeçirme konusundaki girişimlerinde başarısız olmuştu. İsrail istihbaratının başında bulunan Albay Benyamin Givli de Mısır ile ABD ve İngiltere arasında düzelen ilişkileri sabote etmek için Mısır'daki istihbarat örgütlenmesinin saldırıya geçmesini emretti.

Givli bunu yaparken bağlı olduğu Savunma Bakanı Pinhas Lavon'a danışmadığı gibi bilgi de vermemişti; Başbakan Moşe Şarett de operasyondan tamamen habersizdi. Zira Givli, savunma bakanlığının güçlü bir konumda bulunan ve çoğu zaman bakanlar kuruluna rağmen ve ondan bağımsız olarak hareket eden bir grubunun üyesiydi. Söz konusu bu grup Bengurion'un çömezleri konumundaydı ve "Yaşlı Adam", başbakanlığı bırakıp Necef Çölü'ndeki sayfiye evinin bulunduğu Sde Boker'a çekilmiş olsa bile, birkaç ay öncesinde, inandığı türden katı tutumlu "aktivist" politikaları hayata geçirmeyi başarmıştı. Givli'nin verdiği talimatlar doğrultusunda Mısır'daki şebeke, Amerikan ve İngiliz kültür merkezlerini, İngilizlerin sahip olduğu sinema salonlarını ve kamu binalarını bombaladı. Batılı güçlerin de bu sayede Mısır ile ABD ve İngiltere arasındaki yakınlaşmaya şiddetli bir dâhili muhalefet olduğuna ve maruz kaldıkları bu saldırıların bir eseri olarak Nasır'a güvenmemeleri gerektiğine kanaat getirecekleri umuluyordu.[54] Dolayasıyla, esrarengiz şiddet olayları gerek Londra'yı gerekse Washington'u İngiliz birliklerinin Süveyş Kanalı'nda kalmaya devam etmesine ikna edebilecekti; dünya, Kara Cumartesi olarak anılan 28 Ocak 1951'deki olayları unutmamıştı. Kral Faruk'un iktidarının son yılında meydana gelen bu olaylarda kalabalık gruplar Kahire şehir merkezinde terör estirirken yabancıların sahip olduğu otelleri ve dükkânları ateşe verip aralarında onüç İngilizin de bulunduğu çok sayıda kişinin ölümüne yol açmıştı.

İlk bomba 2 Temmuz'da İskenderiye'deki postanede infilak etti. İngiltere ile Mısır arasında dokuz aydır tıkanıklık yaşayan Süveyş müzakereleri 11 Temmuz'da yeniden başladı. Ertesi gün İsrail'in Londra büyükelçiliğine İngilizlerin Süveyş'i terk etmesi halinde buralardaki silahların Mısırlılara verilmeyeceği konusunda güvence verildi. Ancak İsrail savunma bakanlığındaki aktivistler ikna olmadı. Grubun Tel Aviv'le telsiz bağlantısı kurduğu ajanlar 14 Temmuz günü Kahire ve

[54] *A.g.e.*, sayfa 73.

İskenderiye'deki ABD Enformasyon Hizmetleri'ne bağlı kütüphanelere silahlı ve bombalı saldırılar düzenledi.

Aynı gün bir fosfor bombası Philip Natanson adındaki bir kişinin cebinde patladı; Natanson, İskenderiye'deki Rio sinemasına girmek üzereyken meydana gelen bu olay sırasında neredeyse yanarak ölüyordu. Natanson'un tutuklandıktan sonra yaptığı itirafların bir sonucu olarak şebeke çökertildi ancak bu gerçekleşmeden önce bir dizi gizli eylem daha düzenlenecek ve diplomatik bir başarısızlık yaşanacaktı. 15 Temmuz günü Başkan Eisenhower Süveyş anlaşmasının imzalanmasıyla aynı zamana denk gelecek şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nin, Mısır'ın silahlı kuvvetlerini güçlendirmek için ekonomik yardım yapma konusunda "kesin bir taahhüt" altına gireceği güvencesini verdi.[55] 1952 devriminin yıldönümü olan 23 Temmuz'da hâlâ yakalanmamış olan İsrail ajanları son bir operasyon daha düzenledi; Kahire'deki iki sinema salonu ile merkez postaneyi ve tren garını kundakladılar. Aynı gün İngiltere, Savaş Bakanı Antony Head'in Mısır'a gideceğini açıkladı; ve 27 Temmuz'da Head ve Mısırlılar İngiltere'nin Süveyş Kanalı Bölgesi'ni tahliyesi konusundaki "Anlaşma Başlıklarını" imzaladılar.

Dava 11 Aralık'ta başlayıp 3 Ocak'ta tamamlandı. Bütün şüpheliler orada değildi zira Albay Dar ve İsrailli bir diğer isim kaçmayı başarmıştı; Macaristan doğumlu Max Bennett adındaki üçüncü bir İsrailli ise intihar etmişti ama mahkemeye katılan bütün sanıklar suçlarını kabul etti. Aralarında Marcelle Ninio'nun da bulunduğu çoğu sanık çeşitli hapis cezalarına çarptırıldı. Kahire'deki Yahudi Hastanesi'nde hekimlik yapan Tunus doğumlu Fransız vatandaşı Doktor Musa Leito ile İskenderiye'de yaşayan mühendislik profesörü Samuel Azar ise ölüm cezasına çarptırıldı. Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin girişimlerine rağmen bu iki kişi asıldı. Nasır'ın bu iki kişinin idam cezasını iptal ettirmesi siyasi açıdan çok zordu zira daha yedi hafta önce Müslüman Kardeşlerin altı üyesi Nasır'ın hayatına kast edilmesini öngören bir suikast planına dâhil oldukları gerekçesiyle idam edilmişti. Böyle olmakla birlikte İsrail yas ve kızgınlık yüklü bir tepki verdi. Batılı kimi Yahudiler de benzer bir tepki verdi. Şarett İsrail Parlamentosu Knesset'e hitaben yaptığı konuşmada Marzuk ve Azar'ın "şehit olduğunu" ilan etti; Knesset üyeleri de iki dakikalık saygı duruşunda bulundu. Ölenlerin isimleri Birşeba ve Ramat Gan'daki sokaklara verildi. Mısır-İsrail Karma Silahsızlanma

[55] *A.g.e.*, sayfa 74.

Komisyonu'nun İsrailli üyeleri Kahire Cuntası'nın temsilcileriyle ayna masaya oturmayacaklarını açıklayarak toplantıları boykot etti. New York'taki Mısır konsolosluğu bombalama tehditleri aldı ve bir keskin nişancı dördüncü kattaki camına dört el ateş açtı.[56]

İsrail'deki siyasi hayatı on yıl ve daha uzun süre zehirleyecek olan tüm bu gelişmeler "Lavon Olayı" olarak anılacaktı zira Kahire'deki mahkeme Lavon'un Savunma Bakanı olarak sabotaj kampanyasını onayladığını ortaya çıkarıyordu. Dolayısıyla en azından eldeki kanıtlar bunun böyle olduğunu gösteriyordu. İsrail'de de bu türden kanıtlar ortaya çıktı. İsrail'de Lavon'un talebi üzerine Başbakan Şarett gizli bir soruşturma yürütülmesi talimatını verdi; bakanlar kurulunun bu konuda bir bilgisi bulunmuyordu. Sorulara muhatap kalan istihbarat başkanı Givli "güvenlik operasyonu" olarak anılan eylemlerin bizzat Lavon tarafından onaylandığında ısrar etti.

Bengurion'un diğer iki çömezi olarak Moşe Dayan ve Şimon Peres de Lavon aleyhinde ifade verdi. Lavon, Givli'nin sahte belgeler ürettiğini söyleyip söz konusu bu üç kişinin istifasını talep etti. Şarett ise bunun yerine Lavon'un istifasını talep etti ve Bengurion'dan emeklilik hayatına son verip yeniden savunma bakanlığının başına geçmesini istedi. "Aktivist" felsefe böylece muzaffer bir geri dönüş yapıyordu; Şarett ise bu anlayışın aşırılıklarını törpülemeye çalışan isim oldu. Süreç bir hafta sonra tamamlanacak ve İsrail güçlerinin Gazze'de tahrik edilmeden düzenlediği bir saldırıda 30 Mısırlı'nın ölmesi ardından 1956 Süveyş Savaşı patlak verecekti.[57]

Lavon Olayı'nın iç yüzü altı yıl sonra ortaya çıktığında gerçekten bir tezgâh olduğu anlaşılacaktı; ne var ki bu tezgâhı Mısırlılar değil ama Bengurion ve genç çömezleri hazırlamıştı. Olay, tesadüf eseri ortaya çıktı. 1960 yılının Eylül ayında açılan bir sahtecilik davasında ifade veren bir tanık laf arasında 1954 yılındaki bir "güvelik aksiliğine" ilişkin bir belgede Lavon'un sahte imzasını gördüğünü söyledi.[58] Bengurion derhal harekete geçerek üç yıllık zaman aşımı uyarınca davanın yeniden açılamayacağını ilan etti; ama şimdi güçlü Histradut İşçi Sendikaları Federasyonu'nun lideri olan Lavon eline geçirdiği bu fırsatı değerlendirerek bir soruşturma açılmasını talep etti. Bengurion soruşturmayı engellemek için elinden

[56] Love, *A.g.e.*, sayfa 77.
[57] Bakınız sayfa 370-371
[58] *New York Times*, 10 Şubat 1961.

gelen her şeyi yaptı ancak bakanlar kurulu kendisini dinlemedi. Yapılan soruşturma Mısır'daki söz konusu "güvenlik operasyonu"nun Lavon'un haberi olmadan planlandığını ortaya çıkardı. Lavon adına sahte bir imza atılmıştı ve bombalı eylemler de izin alınmasından (ki Lavon böyle bir izni vermemişti) daha önce başlamıştı. Lavon'un günah keçisi olduğu çok açık bir şekilde ortaya çıktı. İsrail bakanlar kurulu 1960 yılının Noel Günü'nde oybirliği ile "Mısır'da felaket niteliğindeki güvenlik macerası" ile bağlantılı olarak Lavon'un itibarını iade etti; öte yandan Başsavcılık da "daha önceki bir soruşturmada sahtecilik ve yalancı tanıklık yapıldığına ilişkin kesin kanıtlara ulaşmıştı."[59] Bengurion ateş püskürdü; iktidardaki İşçi Partisi'ne Lavon'u yerinden etmesi için ültimatom verdi ve bakanlar kurulu toplantısını terk ederek istifa etti. Bengurion'un sadık destekçileri, bir sendika üyesinin ifadesiyle "ahlaktan yoksun ve adaletsiz bir şekilde diktatörlüğe boyun eğmek anlamına geldiğini" söylediği bir oylamada ağırlıklarını koyarak Lavon'un istifasını kabul ettirdiler. Lavon ise kendisini iki kez görevden uzaklaştırmayı beceren adama karşı manevi bir zafer elde etti. Tel Aviv ve Kudüs sokaklarında öğrenciler kendisi lehinde gösteriler düzenledi. Öğrenciler "Bengurion Sde Boker'e Git. Dayan ve Peres'i de yanında götür. Lastik Vicdanlı Lider İstemiyoruz" yazan pankartlar taşıdı.[60] Olay egemen yapıyı salladığı gibi, kamuoyunu böldü ve yeni seçimlerin düzenlenmesine yol açıp Bengurion'un sonuç olarak kamu hayatından tamamen silinmesine katkı yaptı.

Böyle olmakla birlikte Lavon tek gerçek kurban da değildi. Yanlış yönlendirilen Mısırlı Yahudiler de olayın bedelini ya canlarıyla ya da yattıkları uzun hapis cezalarıyla ödediler. Evet belki Marcelle Ninio ve arkadaşları 1968 yılında İsrail'in elindeki Mısırlı mahkumlarla takas edildikten sonra kahramanlar gibi karşılanmışlar; ve bunun da ötesinde Bayan Ninio Başbakan Golda Meir ile evlendiğinde nikah törenine Savunma Bakanı Dayan ile Genelkurmay Başkanı General Bar Levi de katılmış ve Dayan çiçeği burnundaki geline "Altı Gün Savaşları size özgürlük getirecek kadar başarılı olmuştur" demişti.[61] Böyle olmakla birlikte eski terörist, Mısır cezaevinde 14 yıl geçirdikten sonra liderlerin heyecanını paylaşamayacaktı. Ninio ve iki arkadaşı birkaç yıl sonra İsrail televizyonuna çıktıklarında, Mısır cezaevinden daha önce tahliye edilmemelerinin sebebinin İsrail'in bu konuda yeteri kadar çaba

[59] *A.g.e.*
[60] *Jewish Chronicle*, Londra, 17 Şubat 1971.
[61] *Ha'olam Hazeh*, 1 Aralık 1971.

göstermemiş olduğunu söyleyeceklerdi. Robert Dassa "Belki de dönmemizi istemiyorlardı" diyecekti. "İsrail'de çok dolap çevriliyordu. Mısırlılar ve diğerleri bizi kullanıyordu... ve daha da acısı, katlanmak zorunda kaldığımız bunca zorluktan sonra aynı durum hâlâ devam ediyor." Ninio da şu görüşü dile getiriyordu: "Hükümet Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerin bozulmasını istemedi ve düzenlediğimiz eylemlerin arakasında olduğu gerçeğini itiraf ederek zor duruma düşmek istedi."[62]

Kesinlikle hak etmedikleri halde olayın gerçek kurbanları Mısırlı Yahudi toplumuydu. Lavon Olayı gibi gelişmeler sıradan Mısırlıların gözünde Mısırlı Yahudi toplumun Siyonist olarak algılanmasına yol açıyordu. İsrail 1956 yılında Sina'yı işgal ettiğinde kendilerine karşı olan duygular alevlenecekti. Hükümet Siyonistlerin emellerine hizmet edecek bir şekilde Yahudilerin Mısır'ı terk etmelerini isteyecekti. Bunu izleyen süreçte ertesi sene 21.000 Yahudi gönülsüz bir şekilde Mısır'dan ayrılmak zorunda kaldı; diğer bazıları da sınırdışı edilirken bazıları da yaşamsallıklarını yitirdi ve Mısır'da kalmak için tek bir gerekçeleri bile kalmadı; ancak bunlardan çok azı İsrail'e gitti.

[62] Associated Press (Haber Ajansı), 16 Mart 1975.

6

Araplarla Savaşanlar

SÖMÜRGE SONRASI ÇAĞDA BİR SÖMÜRGE TOPLUMU

> Bugün katillere suçlamalar savurmayalım. Biz kimiz ki onların nefretlerine karşı koyalım? Şimdi sekiz yıldır Gazze'deki mülteci kamplarında kalıyorlar ve onların gözleri önünde atalarının bir zamanlar yaşadıkları toprakları ve köyleri yurt yaptık. Bizler bir yerleşimci kuşağıyız ve çelikten bir miğfer ve silah olmadan ağaç dikemeyiz ve yurdumuzu kuramayız. Çevremizde oturan yüzbinlerce Arabın nefretine tanık olduğumuz bu ortamda şimdi geriye gitme zamanı değildir. Ellerimizin titrememesi için gözlerimizi açık tutmalıyız. Bu bizim kuşağımızın kaderi, yaşam biçimimizdir. Hazırlıklı, silahlı, güçlü ve sert olmalıyız, aksi halde elimizdeki kılıç kayıp gider ve hayatımız sona erer.[1]

Konuşmacıyı bundan önceki bölümlerden tanıyoruz. Moşe Dayan, Arap İsyanı günlerinde Orde Wingate'in bir Arap köyüne düzenlenen cüretkâr bir gece baskınında yanında götürdüğü genç ve çetin çiftçi-askerlerden biriydi.[2] Dayan burada Mısır sınırı yakınlarında tahıl biçerken Arap haydutlar tarafından öldürülen genç bir öncünün 1953

---

1 Avneri, *Israel Without Zionists: A Plea for Peace in the Middle East* (Siyonistlerin Olmadığı İsrail: Ortadoğu Barışı İçin Bir Çağrı), *A.g.e.*, sayfa 134.

2 Bkz. *Silah ve Zeytin Dalı*, sayfa 267-269.

yılındaki cenaze töreninde konuşma yapıyor. "Silahlı Siyonizm" terimini borçlu olduğumuz İsrailli parlamento üyesi Uri Avneri için bu konuşma "Araplara karşı savaşanların" katıksız felsefesinin somut bir örneğini oluşturuyor; bu haliyle Amerikalıların ikinci kuşak yerleşimcilerin arasında yerli halkla çatışmaya girmek zorunda kalan Kızılderililerle savaşanlara denk gelen bir terimden söz ediliyor. Yahudi devletine ilk yıllarında mihmandarlık yapan kişi Bengurion'du ama zaman içerisinde "Araplara karşı savaşan" Moşe Dayan, efendisinin gölgesinden kurtularak aşamalı olarak İsrail'in ilk çeyrek yüzyılına damgasını vuran güçlerin en tipik ve alkışlanan karakteri olarak ortaya çıktı. Siyonistler Herzl'in düşlerini gerçeğe dönüştürürken şans ile kör bir adanmışlık, siyasi entrika ve acımasız bir zorlamanın olağanüstü bir birleşimine başvurdu. Bu haliyle yüksek emeller ve kararlı bir kafa yapısıyla yeni devleti "büyütmeye" koyuldular. Büyük tasarımın gerçekleşmesi yolunda Weizmann'ın değişiyle içi doldurulacak yepyeni bir boş çerçeve, tamamlanacak yepyeni bir aşama vardı. Bu yeni yurdu kuracakların önündeki en büyük görev Vaat Edilmiş Topraklara Yahudilerin gelmesini sağlamaktı; bu sayede çiftlikler, fabrikalar ve ordu için gerekli insan gücü elde edilmiş olacaktı. Sürece burnunu sokan İngilizlerin sahneden çekildiği ve düşman olan Arapların devreden çıkarıldığı bir ortamda Filistin'in kapılarını herhangi bir sınırlama getirmeksizin yeni bir göç hareketine açabileceklerdi. Geri Dönüş yasası uyarınca her bir Yahudi, nerede olurlar olsun, otomatik olarak İsrail vatandaşlığını tam ve beklemeksizin elde ediyordu. Bu bağlamda, Bengurion'un gözünde söz konusu bu vatandaşlık Yahudiler için bir hak olmanın ötesinde bu ayrıcalığa sahip olmaları için yerine getirmeleri gereken bir görevdi. "Yedi-sekiz yüz bin Yahudi'yi barındıracak bir devlet kuşaklar ve sabır gerektiren yüzyıllar boyunca kesintiye uğramayacak bir uyanıklığın zirve noktasını oluşturamaz ve bu haliyle uzun ömürlü de olamaz... zaman içerisinde Araplar da kendilerini silahlandıracaktır; eğitim ve teknik becerilerden sonsuza dek mahrum kalmayacaklar... Hayır! Böylesine boş bir devletin haklı gösterilecek bir yanı bulunmuyor zira böyle bir devlet Yahudilerin kaderini değiştiremez veya tarihi akdimizi hayata geçiremez. Devlet'in görevi Galut'a [Yahudilerin dağınık halde yaşaması] son vermektir."[3] Her yerde yaşayan Siyonistlerin "İsrail Devleti'nin üzerinde dalgalanmaya başlayan bayrağın sürgünde yaşayan Yahudilerin İsrail'de

[3] Bengurion, *Rebirth and Destiny* (Yeniden Doğuş ve Kader), *A.g.e.*, sayfa 276-77.

bir araya geldikleri ana kadar tüm Yahudi halkının üzerinde yükseldiğini görmeleri" gerekiyordu.[4] "Takındıkları tavır hâlihazırda bağlı oldukları devletlerin yetkilileri ile çatışma anlamına gelse bile her türlü ortamda ve koşulda" İsrail'e yardım konusunda "kolektif bir sorumluluğa" sahip olmalıydılar.[5]

Yeni devleti kurmak yeterli değildi, aynı zamanda korunması da gerekiyordu; ve bu en başından itibaren çok çetin bir görev olmaya adaydı. Siyasete yön verenlerin önünde iki temel seçenek bulunuyordu. Bunlardan ilki Arap ve Filistinli komşuların rızasını almak; diğeri de onlarla savaşmaktı. Bengurion ve halefleri barışçıl bir çözüm ya da kalıcı düşmanlık seçenekleri arasından net bir seçim yaptılar. Savaşı tercih ettiler. Tabi bu onların barış önerisinde bulunmadıkları anlamına gelmiyordu. Gerçekten de bunu monoton bir sıklıkta yaptılar; ancak söz konusu bu barış için İsrail'in öne sürdüğü koşulların kabul edilmesi gerekecekti; muzafferin sahip olacağı türden bir barış. Böyle bir barış düzenlemesi Arapların reddetmiş olduğu, İsraillilerin ise varlıklarının kurucu düzenlemesi olarak kabul ettikleri BM tavsiyeleriyle bütünüyle çelişir bir durumdaydı. İsrail'in önerdiği barış düzenlemesi çok basitti; bunun için İsrail Araplar'dan iki şey istiyordu. İlk olarak mültecilerin evlerine geri dönüşü söz konusu olmayacaktı. "Saldırgan" taraf olarak bu haklarını kaybetmişlerdi. Buna paralel olarak Bengurion, İsrail'in kurulduğunu bütün dünyaya ilan ettikten bir ay sonra Araplara "Devletin gelişimi için üzerlerine düşeni yapmaları" çağrısını yaptığı ve hükümetinin Arap insan akınını arzulanmadığını ya da beklenmediğini iddia ettiği bir sırada şöyle dikkat çekici bir savla ortaya çıkıyordu: "Savaşı biz istemedik. Yafa'ya Tel Aviv saldırmadı. Tel Aviv'e saldıran taraf Yafa'ydı ve bunun da tekrar etmemesi gerekiyor. Yafa bir Yahudi şehri olacaktır. Arapların Yafa'ya geri dönmesi adalet değil, delilik olacaktır. Bize savaş ilan edenler yenilginin bedelini ödemek zorundadır."[6] Bunun da ötesinde Arapların deliliğinin yeterli gerekçeyi sağlamadığı durumlar için mültecilerin geri dönüşünün önüne geçmek için başka gerekçeler de rahatlıkla bulunacaktı. İsrail hükümeti, 1 Ağustos itibarıyla, ekonomik gerçeklerin ışığında "geri dönecek olan Arapların normal hayatla yeniden kaynaştırılmalarının ve hatta bunun sürdürülebilmesinin altından kalkılamayacak bir soruna yol

4 Alfred Lilienthal, *What Price Israel* (İsrail'in Bedeli Nedir), *A.g.e.*, sayfa 210-11.

5 *A.g.e.*, sayfa 210.

6 Rony Gabbay, *A Political History of the Arab-Jewish Conflict, The Arab Refugee Problem* (Arap-Yahudi Anlaşmazlığının Siyasi Bir Tarihi, Arap Mülteci Sorunu), Droz, Cenevre, 1959, sayfa 109.

açacağına" kanaat getirdi.[7] Bengurion bu türden konuşmaları yaparken Siyonist temsilciler Diaspora'ya seferler düzenleyip "sürgünde olanların İsrail topraklarında toplanmasını" sağlamaya çalışıyordu; söz konusu bu Yahudilerin büyük çoğunluğunun "eve dönüş" için kandırılmaları, utandırılmaları veya korkutulmaları gerekecekti. Gerekçe üretmek için bu türden sahteciliklere başvurmak gerekiyordu zira Bengurion'un başka bir yerde söylediği gibi "onların hiçbir zaman dönmemesi için elimizden gelen her şeyi yapmamız" gerekiyordu.[8] İkinci olarak da alınan tek bir karış toprak parçası bile geri verilmeyecekti. İlk ateşkes sırasında "aldığımız her şeyi elimizde tutacağız" şeklinde son derece kısa ve öz biçimde telaffuz ettiği bu ilke İsrail'in üçüncü taraflar aracılığıyla komşularıyla yaptığı tüm ayarlamaların niteliğini belirledi. "Güvenlik" artık parola haline gelmişti; İsrail kendisini "yok edecek" bir girişimin tarafı olmayacaktı. Dışişleri Bakanı Moşe Şarett dostane bir şekilde İsrail'in tek istediği şeyin Arapların "bizi biz olarak, elimizdeki topraklarla birlikte, nüfusumuzla ve sınırlandırılmamış egemenliğimizle" kabul etmeleri olduğunu söylüyordu.[9] 15 Mayıs'ta BM Taksim Planı'nın "itiraz edilemeyeceği" söylenen o tavsiyesi ise Bengurion'un sözlerinin bir sonucu olarak 16 Haziran itibarıyla anlamını yitirmiş ve tarihin çöplüğüne atılmıştı.[10]

Siyonistlerin yaptığı, ne gönüllü ne de bilinçli bir tercihti. Açmazlarının bir eseri olarak ortaya çıktı. İsrail'in komşularıyla sonu gelmez bir çatışma içinde olması kaçınılmazdı. "Araplara karşı savaşan" kimliğiyle Dayan sezgisel olarak bunu böyle görüyordu ve hissiyatının kalıcı kollarından birini bu sezgi oluşturuyordu. Bu haliyle şiddete başvurularak ve doğal olmayan yollarla doğan bir şey ancak şiddete başvurularak ve doğal olmayan yollarla kollanıp, ayakta tutulabilirdi. Kılıç gücüyle doğan bir ulus yine kılıcın gücüyle varlık göstermeliydi. Ulusal Yurt, Yahudi düşmanlığına ve getto olgusuna yanıt olarak düşünülmüştü ancak sonuçta ortaya çıkan şey, kendisini savunma yeteneğine sahip bir İsrail devletinden ziyade benzeri görülmemiş türden dev bir silahlı getto oldu. Manda rejimi altında denetlenen Siyonist mantığın önünde artık hiçbir engel yoktu. Uluslararası toplumun oynak ve etkisiz iradesi bir kenara bırakılırsa artık durumu kontrol altında tutabilecek üçüncü bir taraf

7 İsrail Dışişleri Bakanı Moşe Şarett'ten Birleşmiş Milletler'e.

8 Bakınız Michael Bar-Zohar, *The Armed Prophet* (Silahlı Peygamber), Prentice-Hall, Londra, 1967, sayfa 157.

9 Bakınız Weinstock, *Le Zionisme contre Israel*, *A.g.e.*, sayfa 411.

10 Gabbay, *A.g.e.*, sayfa 109.

yoktu. BM kararları uyarınca kurulan ve Filistinli bir çoğunluğun var olmasını ve anayasal güvenceler getiren daha küçük bir İsrail'i reddeden Araplar, doğal olarak, Filistinlilerin çoğunu evlerinden uzaklaştıran ve kurucu belgenin sevmediği yanlarını yırtıp bir kenara atan daha büyük İsrail'i kabul etmekte çok daha büyük bir zorluk yaşadılar. Araplar er ya da geç Filistin'i "özgürlüğüne kavuşturacaklarını" ve her yanı düşmanlarla çevrili olan İsrail'in girdiği yolda ilerlemeye devam edeceğini düşünüyordu. İsrailliler, askeri harekâtların meşruiyetini güvenlik olgusuna dayandırdılar; söz konusu bu harekâtlar çevrelerini saran nefreti daha da körükledi ve bu nefretin bir eseri olarak daha fazla harekât düzenlenmesi ve bu harekâtlar için çok daha fazla silaha sahip olunması gerekti.

İsrail'in askeri gücü ile komutanlarının becerisi, cüreti ve askerlerinin cesareti sorgulanmaz bir nitelik taşıyor. İsrail, 25 yıl içinde dört "büyük savaş" ile birbiri peşi sıra yaşanan bir dizi "küçük savaş"a girdi. Büyük savaşlar bazen tek bir komşuya bazen ise bir araya gelen komşulara karşı yürütüldü. Küçük savaşlar ise kendilerini sınır-aşan baskınlar ve karşı saldırılar olarak gösterdi ve bu haliyle karadan, denizden ve havadan düzenlendi. Barış anlaşmasının olmadığı bir ortamda bu tür küçük savaşlar büyük savaşlara yol açtı. Savaş alanındaki performansı sayesinde tarihin şerefli sayfalarındaki yerini aldı. İsrail 1948 yılında beş Arap ordusunu yenilgiye uğratarak doğdu. 1956 yılının Ekim ayında, Fransa ve İngiltere'nin yardımıyla, Nasır'ın Mısır'ına karşı giriştiği bir yıldırım harekâtın eseri olarak beş gün içinde Süveyş Kanalı'na ulaştı. 1967 yılının Haziran ayında üç Arap devleti olarak Mısır, Suriye ve Ürdün'ü tek başına yenilgiye uğratıp Sina Yarımadası'nın tamamı ile Golan Tepeleri'ni ve 1948 yılında ele geçiremediği Filistin toprakları olarak Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı ele geçirmesi için altı gün yetti. 1973'ün Ekim ayında bu defa ilk saldırıyı düzenleme sırası Araplardaydı. Mısır ve Suriye güçleri yıkıcı bir darbe indirdi; şaşkınlığa uğrayıp sendeleyen taraf olarak İsrail karşılık verdi ve yoğun çatışmaların olduğu 18 günlük bir savaşın sonunda Suriye'yi 1967 ateşkes sınırlarının gerisine çekilmeye zorladı ve Süveyş Kanalı'nı geçerek "Afrika" topraklarına geçti. Kimi askeri uzmanlar İsrail'in sergilediği bu direncin 1956 ve 1967'de elde edilen büyük zaferlerden daha etkileyici olduğu değerlendirmesini yaptı.

Batı kamuoyu İsrail'in savaşı seçmesini ve izleyen süreçte bunu uygulamaya koymasını belki büyük bir hayranlıkla olmasa bile en azından hoşgörülü bir şekilde izledi. Böyle bir hoşgörünün nedeni, sadece, sanki spor dalında sergileniyormuş gibi büyük bir askeri becerinin sergilenmesi değildi ama esas olarak bununla ilgiliydi. Bunun nedeni ayrıca, Hitler ve Yahudi Soykırımı'nın yardımıyla, Siyonistlerin güçlü ülkeler tarafından özel bir muameleye tabi tutulmaya devam etmesiydi ki İsrail'in doğmasını da bizzat bu ülkeler sağlamıştı. İsrail ayrıca Araplara karşı, Avrupalıların sömürge deneyimleri nedeniyle de güç kazanan türden belli kültürel ve tarihi önyargılardan da yararlandı. İsrail bu haliyle en azından görüntüde Batılıların militarist bir toplum deneyimine de uymuyordu. Tam tersine İsrail'in savaşa taksilerle, dondurma arabalarıyla giden uzun saçlı ve eksantrik kıyafetli vatandaşlarının hoş ve nazik özellikleriyle verdikleri görüntü çok daha az güdümlü ve Prusyalı bir nitelik taşıyordu. Her şeyin ötesinde İsrailliler belki de boyut açısından aralarındaki eşitsiz durumdan etkilenen Batı kamuoyunu sürmekte olan mücadelenin zayıfla güçlü arasında olduğu ve bu haliyle İsrailli David'in Arap Goliath'a karşı her zaman gönül okşayıcı bir zafer kazandığı konusunda ikna etmekte hiç de zorlanmadı. 1948'de beliren şablon daha sonraki algıya da şekil verecekti. Söz konusu o savaşta, daha önce de gördüğümüz gibi İsrail mutlak surette gerçek saldırgan olarak beliriyordu ancak İsrailliler saldırgan tarafın Araplar olduğu izlenimini vermek konusunda büyük bir başarı elde etti. Tarihi bu şekilde çarpıttıkları ve sebep-sonuç ilişkisini tersine çevirdikleri bir ortamda uzun vadede bundan yararlandılar. Araplar da bu konuda İsraillilere yardımcı oldu; bunun tek nedeni savaşta olduğu kadar propaganda yürütmekte de beceriksiz olmaları değil, aynı zamanda, kaybeden taraf olarak Siyonistlerin kendileri pahasına gerçekleştirdiği emrivakileri etkisiz kılmak için girişimde bulunmak zorunda kalan tarafın da yine kendileri olmasıydı. İsraillilerin yapmaları gereken tek şey hareketsiz durup "aldıkları şeyi ellerinde tutmaya devam etmekti." İsrailliler silahlı kuvvetlerinden Savunma Güçleri olarak bahseder ve silahlı kuvvetlerin bütün eylemleri bu haliyle onların gözünde esas olarak savunma niteliği taşır. Ordunun "küçük savaşları" cezalandırma ve caydırma, "büyük savaşları" ise "hayatta kalma mücadelesi" niteliği taşıyordu.

İsrail ilk bakışta militarist bir toplum olarak görülmeyebilir ama varlığının derinliklerine inildiğinde, askeri bir nitelik taşımaktadır. İsrail

totaliter bir toplum olmayabilir ama Araplara ve dünyanın geri kalanına bakışları dikkate alındığında, halkı, büyük bir çoğunlukla, resmi eylemleri ve dogmayı körü körüne onaylamaktadır. Ordu bu haliyle halkın ta kendisidir. Silahlı güçle bezenmiş İsrailliler sadece kendilerini muhafaza etmenin değil ama aynı zamanda Siyonizmin henüz tamamlanmamış olan misyonunun da bir aracıdır. Güç, bu haliyle sadece "cezalandırıcı" değil ama aynı zamanda "maksatlı" bir nitelik de taşıyordu zira İsrail, gerçekten, hareketsiz kalma niyetinde değildi. Bu sadece bir görüntüden ibaretti. İsrail, sömürge sonrası dönemde sömürgeci emelleri taşıyan saldırgan bir güçtü. Yahudilikle ve diğer sebeplerle bağlantılı olarak ve tarihi yanılgılar bağlamındaki eşsiz konumuyla Batılıların olağanüstü hoşgörü gösterdiği bir ortamda faaliyet gösterdi; ancak İsrail böyle bir hoşgörüden sınırsız olarak yararlanamadığı durumlarda ki bazen bu kesinlikle mümkün olmuyordu, sömürgecilik karşıtı gibi çağdaş etik değer yargılarından erdemli bir şekilde yararlanma yoluna gidiyordu. Öte yandan verdiği görüntünün gerisinde Arap şiddetini veya tarihi perspektifte gerçek anlamda misilleme niteliği taşıyan Arap eylemlerini istismar etme yoluna gitmiş ve Arapların bu türden eylemlerini fırsat bilerek çok daha büyük bir şiddete başvurup saldırıyı savunma görüntüsü altında düzenlemiş ve "maksatlı" olan saldırıyı "cezalandırıcı" bir nitelikteymiş gibi sunmuştur. Bu bağlamda, Araplara karşı savaşan Moşe Dayan'ın liderliğinde 25 yıl boyunca büyük bir başarı elde etmiştir.

SINIR BASKINLARI VE MİSİLLEMELER

1948'den itibaren, beklenebileceği gibi İsraillilerin tek düşmanı Filistinliler değildi; Arap dünyasının bütünü de İsrail'in düşmanı haline geldi. Bu ikisi arasında net bir ayrım yapmak çoğu zaman kolay değildir ancak şu anki anlatımımıza yardımcı olması için biz böyle bir ayırım yapacağız. Yine bu amaca uygun bir şekilde, Filistinliler arasında da bir alt sınıflandırma yapacağız ve İsrailliler açısından Filistinlilerin "dışarıdakiler" ve içeridekiler" olarak ikiye ayrıldığını varsayacağız. "Dışarıdaki" Filistinliler, topraklarını terk eden büyük bir çoğunluğu ifade ederken, sayıları 200.000'i geçmeyen "içeridekiler" ise İsrail devletinin istenmeyen vatandaşları olarak geride kalmayı becerenlerdir.

Dayan ve Araplarla savaşanlar gerçek kimliklerini "dışarıdaki"lere karşı giriştikleri eylemler bağlamında bulmuşlardır. Amaçları sadece dışarıdakileri dışarda tutmak değildi. Durum bunun da ötesinde derin bir anlam taşıyordu. İsrail'in izlediği politika Filistinlilerin bir gün kalıcı olarak topraklarına geri dönecekleri düşüncesini tamamen ortadan kaldırmayı öngörüyordu. Filistinliler gerçekten de böyle bir düşünce taşıyordu; İsrailliler de nihayetinde Filistinlilerin bu yönde harekete geçmelerinden korkuyordu. Topraklarını geri almak için kendi hareketlerini kurabilirler veya daha önemlisi Arap politikasındaki güçlü ve ezici konumlarını kullanarak, Arap rejimlerini kendi davalarına sahip çıkmaya ikna edebilirlerdi. İsrail de Filistinlilerin, ne kadar önemsiz ve saçma olursa olsun, kendi konumlarını sağlamlaştırma yolundaki herhangi bir girişime bu nedenle aşırı ve gerçekten asabi bir şiddette karşılık vermiştir. Verdikleri tepkinin doğası maksatlı olmaktan ziyade cezalandırıcı bir nitelik taşıyacaktı zira topraklarından ve malları ellerinden alınan "dışarıdakiler" durum itibarıyla Siyonizmin uzun erimli amaçları bağlamında bir tehdit olmaktan çıkmıştı.

Dışarıdakilerin yapabileceği tek şey sınır boyunca saldırılar düzenlemekti ve gerçekten de Moşe Dayan bunun böyle olacağını bekliyordu. İsraillilerin deyişiyle "sınırı ihlal eden" Filistinliler çoğunlukla Filistin'in Ürdün Haşimi Krallığı tarafından emilen topraklarından (Batı Şeria) geliyordu. Siyasi ve coğrafi nedenler uyarınca bu tür saldırıların buradan düzenlenmesi yine mültecilerin yaşadığı Mısır, Suriye veya Lübnan'dan düzenlenecek saldırılara kıyasla daha kolaydı. Sınırı ihlal edenler genellikle düşmanca niyetler taşımıyordu. Sınır ihlal edenlerin birçoğu mallarını geri almak için harekete geçiyor, topraklarını terk etmeden önce toprağa gömdükleri değerli eşyaları almak için gece karanlığında sınırı geçip terk ettikleri köylerine gidiyorlardı. Kimileri de kayıplara karışan yakınlarını bulmak için hareket ediyordu. Bazıları da kendilerine ait bahçelerden birkaç portakal toplamak için veya bilmeseler bile, artık düşman toprağı haline gelen arazilerini sürmek için sınırı geçiyordu. Ateşkes hattı öylesine dikkatsiz bir şekilde çizilmişti ki bir dönem buralarda yaşayıp toprakları eşeklerle veya öküzlerle işleyen köylülerin köyleriyle toprakları birbirinde koparılmıştı ve bu topraklar köylülerin gözleri önünde artık yabancıların traktörleri ve modern makinalarıyla işleniyordu. Sınır hattındaki bu köylülerin içinde bulundukları zor durum özellikle dikkat çekiciydi zira yaşam

alanlarından koparılmış oldukları halde mültecilerin aldıkları türden yardımları hak etmedikleri düşünülüyordu; BM'nin tanımına göre bir mültecinin hem evini hem de toprağını kaybetmesi gerekiyordu. Bunun da ötesinde yabancılar, acımasız ve teferruata boğacak bir şekilde, bu topraklar üzerindeki hak sahibinin kendileri olduğunda ısrar ediyorlardı. Anılarını kitaplaştıran BM'nin Amerikalı gözlemcilerinden Komutan Hutchinson, bir grup ailenin sınırın kendi tarafındaki taşlı bir toprak parçasını işlemeye çalışırken sulama için nasıl sınırın öbür tarafındaki bir sarnıca ihtiyaç duyduğunu not ediyordu. En yakın İsrail yerleşimi 1,5 km. mesafede bulunuyordu ve bu haliyle sarnıç işlerine yaramıyordu. Hutchinson Arapların söz konusu bu sarnıcı kullanmaya devam edip edemeyeceklerini sorduğunda "sınırı geçmeleri halinde vurulacakları" yanıtını aldı.[11] Gerçekten de çoğunlukla yerel milis güçlerden oluşan sınır devriyeleri, kim olursa olsun üzerine ateş açıyordu.[12] Sınır ihlalleri son buldu ama doğal olarak sınırı ihlal etmeye devam edenler oldu ve artık bazıları, sadece kaybettiklerini geri almak isteğiyle değil aynı zamanda bunları ellerinden alanlara karşı bireysel ama çoğu zaman işe yaramayan intikam eylemlerine girişmek için harekete geçiyordu. Hırsızlık yaparak atları, inekleri, keçileri ve tarım malzemelerini çalacaklar; ve daha sonra gelinen bir aşamada öldüreceklerdi de.

Böyle olmakla birlikte organize terör eylemlerinin eski Müftü'nün ve çeşitli Arap rejimlerinin himayesinde, küçük çaplı da olsa, başlaması için 1953 yazının gelmesi gerekecekti. Bunun da ötesinde İsrail bundan daha fazla yararlanıyor ve bu haliyle Arapların öldürdüğü İsraillilere kıyasla daha fazla Arabı öldürüyordu. Dayan'ın söylediği gibi mültecilerin baskın düzenlemesi doğal olabilirdi ama taviz vermez inancı doğrultusunda, benzer bir şekilde onları topraklarından edenlerin da yüz kat daha şiddetli bir tepkide bulunması doğaldı. İsrailliler barışçıl alternatifleri ellerinin tersiyle ittiler. Bu türden alternatifler mevcuttu. Arap hükümetlerinin büyük bölümü ciddi bir şanslarının olduğunu düşünmüş olsalardı büyük ihtimalle Filistin'i "kurtarmaya" çalışırlardı. Ama böyle bir şansları olmadığını biliyorlardı. Ve ilan edilmiş politikaları ne olursa olsun izledikleri politika genel olarak itidalli bir nitelik taşıyordu. Ne olursa olsun bir avuç dolusu aykırı Filistinlinin kendilerini hazırlıklı olmadıkları ve istemedikleri topyekûn bir savaşa sürüklemesine rıza göstermeyeceklerdi.

[11] E. H. Hutchison, *Violent Truce* (Şiddetli Ateşkes), Devin-Adair, New York, 1956, sayfa 120-21.

[12] Sir John Bagot Glubb, *A Soldier with the Arabs* (Araplarla Olan Bir Asker), Hodder and Stoughton, Londra, 1957, sayfa 245.

İsrail'in komşuları arasında en büyük tehlike ile karşı karşıya olan Ürdün, İsrail adına gerekli bütün önlemleri alacaktı. Sınır hattını geçenlerin altı ay hapisle cezalandırılmasını öngören bir yasa çıkarıldı; gelinen bir aşamada Ürdün'ün Batı Şeria'daki cezaevlerini dolduranların yarısını bu ceza nedeniyle hüküm giymiş kişiler oluşturuyordu. Ürdün, bunun da ötesinde, Arap kamuoyunu karşısına almayı göze alarak, sınırı ihlal edenleri tespit etmek için İsrail ile işbirliği yapma yoluna bile gitti; ve bir defasında Yerel Komutanların Anlaşması olarak anılan bir düzenlemenin eseri olarak İsrail-Ürdün ortak devriyesinin hayata geçirilmesini bile önerdi; bu düzenleme uyarınca subaylar arasında düzenli toplantılar yapılacak ve aralarında doğrudan telefon bağlantısı bulunacaktı. İsrailliler bu önerileri kabul etmedi; BM barış gücünün baskısıyla bu türden bir ya da iki önlemi kabul etti ancak iki üç hafta içinde bunları uygulamaktan vazgeçti. İsrail suçlunun Ürdün olduğunda ısrar etti. İster gerçek teröristler, ister portakal hırsızları veya ister yakınlarını ziyaret eden kişiler olsun, sınırı geçen herkes İsraillilerin gözünde "Ürdün'ün milis güçlerine" bağlı kişilerdi.[13]

Barışı hiçe saydıkları bir ortamda İsraillilerin, gerek motivasyon gerekse teknik açıdan, karşı karşıya oldukları duruma uygun bir savaş makinesine sahip olması gerekiyordu. Ürdün sınırında giriştikleri "küçük savaş" sırasında böyle bir gücü ortaya çıkardılar. *Haganah* ve *Palmach*, Yahudi devletinin kurulma aşamasındaki resmi güçleri olarak, "silahların arılığı" adını verdikleri bir askeri ahlaka bağlı kalmaya karar verdi; "Bağımsızlık Savaşı" sırasında yeteri kadar acımasız olduklarını ispatlamışlardı ama genel tabloya bakıldığında izledikleri yöntemler *İrgun* ve "muhaliflerin" sergiledikleri gaddarlıklardan farklı bir nitelik taşıyordu. Deir Yasin'deki katliam gibi bir eylemi soğukkanlı bir şekilde planlayacak bir anlayışları yoktu. Bağımsızlık sonrasında *Haganah* ve *Palmach* İsrail Savunma Güçlerinin belkemiğini oluşturdu ama elit güçlerinin *İrgun* ruhuyla harekete geçmesi için aradan fazla bir zaman geçmesi gerekmeyecekti. Daha önce de gördüğümüz gibi Siyonizm söz konusu olduğunda, hemen hemen her durumda, kazanan taraf aşırı görüşlüler oluyordu; bu haliyle tahmin edilemeyecek sonuçların ortaya çıkardığı bir baskının ürünü olarak İsrail'in gizli güçleri her zaman için böyle bir anlayışı benimseyecekti. Arapların sorunlu sınır hattı boyunca öldürdüğü İsraillilerin sayısına kıyasla İsrailliler belki daha fazla

[13] *A.g.e.*, sayfa 304.

Arabı öldürüyordu ama bu sayı yeterli değildi. Bu durumu düzeltmek için ordu, bir İsrail gazetesinin yıllar sonra tarif edeceği bir şekilde, "pahalıya mal olan intikam eylemleri"ni gerçekleştirmeleri için silahlı güçlere para önerdi. Uygulama daha sonra terk edilmek zorunda kaldı çünkü silahlı kişiler gerçekten öldürdükleri kişilerin sayısından daha fazlasını öldürdüklerini iddia etmeye başladılar.[14] Bunun da ötesinde ordu da giriştiği misilleme eylemlerinden hoşnut değildi. Gerçekten de *Paratroopers' Book* (Parasütçülerin Kitabı) adını taşıyan ve İsrail Havacı Birliklerinin yarı resmi tarihini yansıtan kitaba göre başarısızlıklar olumlu bir ışıkta gösteriliyordu. "O sıralarda operasyonlardan sorumlu isim olan General Moşe Dayan'ı en çok kızdıran şey Givati Alayı'nın Ürdün'ün Palma köyünde uğradığı skandal boyutlarındaki yenilgiydi. Adıyla meşhur taburun muzaffer askerleri köye saldırmaya hazırlandı. Karşılarında sadece bir düzine sınır muhafızından oluşan bir Ürdün gücü bulunuyordu. Ürdünlüler ateş açtı ve İsrail güçleri köyün duvarlarının önünde durup geri çekilmek zorunda kaldı."[15]

Bu türden başarısızlıkları bahane eden etkili "aktivistler" özel bir misilleme biriminin kurulması için girişimlerde bulunmaya başladılar. Kuruluşun gerçekleşmesi için belli bir mücadelenin verilmesi gerekecekti. Dayan bu fikri destekledi ancak muhalifler bu konuda bir karar alınmasını engelledi. Muhalefet sivil kanatta Dışişleri Bakanı Moşe Şarett'in de dâhil olduğu "güvercinler"in yanı sıra askeri kanadın büyük bölümünden geliyordu; söz konusu bu kanat böyle bir oluşumun Dayan'ın "özel ordusu"na dönüşmesinden ve kendisine has saldırgan ve bağımsız bir varlık sergilemesinden endişe ediyordu. Aktivistler üstelemeye devam etti ve kasıtlı olarak tırmandırılan şiddetin beslediği şovenizm yüklü bir atmosferde meşhur Birim 101'in kurulmasını sağladılar; birimin başına da aynı şekilde meşhur olan bir isim olarak Ariel Şaron getirildi.

Birim 101 ilk büyük operasyonunu, anlatılan bu tarihte bir dönüm noktasını oluşturacak şekilde, 14 Ekim 1953'te düzenledi. Söz konusu operasyon, Yahuda köyündeki bir kadınla iki çocuğunun el bombası ile öldürülmesine misilleme olarak düzenlendi. Şarett, 14 Ekim günü günlüğüne BM barış gücü mekanizmasının bir parçası olan Karma Ateşkes Komisyonu'nun söz konusu bu ölümleri "net" bir şekilde kınadığını

[14] *Haaretz*, 22 Eylül 1968; bakınız Amitay Ben-Yosa, *Arap Amerikan Üniversitesi Mezun Bülteni* Sayı 3, Arap Kadın Enformasyon Komitesi tarafından yeniden yayınlandı, Beyrut, Ek, Haziran 1971.

[15] *Paraşütçülerin Kitabı* (İbranice), Tel Aviv, 1969, sayfa 60; *The Other Israel* (Öteki İsrail) kitabında alıntılandı, Doubleday, editör Arie Bober, New York, 1972, sayfa 68.

ve "hatta Ürdünlü delegelerin bile karar lehinde oy kullandıklarını" yazacaktı. Gelecekte bu türden saldırıları önleme sorumluluğunu üzerlerine aldılar. Bu türden koşullar altında misillemede bulunmak mantıklı mıydı? Misillemede bulunursak haydutların işini kolaylaştıracak ve [İsrailli] yetkililere bir şeyler yapmaları için bahane yaratmış olacaktık. Lavon'u [Savunma Bakanı] çağırdım ve düşüncelerimi paylaştım. Bana B.G.'ye (Başbakan Bengurion) danışacağını söyledi." Günlük şöyle devam ediyor: "Kuzeydeki gelişmeleri değerlendirmek üzere Lavon ve diğerleriyle toplantıda olduğum akşamüstü saatlerinde ordunun bir temsilcisi Lavon'a Birleşmiş Milletler Ateşkes İzleme Örgütü UNTSO'nun başında bulunan General Vagn Bennike'den bir not getirdi. Notta Ürdün Lejyon komutanı Glub Paşa'nın Yahuda katillerinin peşine düşmek için sınırı geçecek polis müfettişlerinin görevlendirmesini istediği yazıyordu." Şarett'in günlüğüne göre, Lavon notu okuduktan sonra ordu temsilcisi "Planda bir değişiklik var mı?" diye sordu; Lavonda "Değişiklik yok" diyerek yanıt verdi.[16]

Ürdünlüler'in Ürdünlü suçluların peşine düşmek için İsrailli müfettişleri çağırdığı bir ortamda "Planda bir değişiklik yok"tu; Kibya köyü sakinlerinin o gece uykularındayken katledilmeleri planında bir değişiklik yoktu. *Paratroopers' Book* adlı kitapta anlatılanlara göre: "Kibya'daki operasyon amaç ve etkisi açısından diğer operasyonlardan ayrı bir niteliğe sahip olacaktı. Düzinelerce evin dinamitlenmesi geçmişteki diğer bütün harekatlarla karşılaştırıldığında iddialı bir eylem anlamına geliyordu. Operasyon bu haliyle Zahal'ın (İsrail ordusu) misilleme saldırılarında maruz kaldığı yenilgilerin lekesini tek bir seferde bütünüyle silecekti."[17] Üzerlerinde patlayan bombaların kokusu geçmeyen İsrailli komandoların terk etmesinden iki saat sonra köye gelen BM askeri gözlemcileri gördükleri tabloyu şöyle tarif ediyorlardı: "Kapı önlerinde vücutlarına çok sayıda merminin isabet ettiği ölüler ile yıkılmış haldeki evlerin kapılarındaki kurşun izleri evlerde yaşayanların evler havaya uçuruluncaya kadar dışarıya çıkarılmadıklarına işaret ediyor... Tanıkların hepsi korkunç olaylar yaşandığını, İsrail askerlerinin köylerine girip binaları bombaladığını, kapılara ve pencerelere otomatik silahlarla ateş açtığını ve el bombaları attığını anlattı."[18] *New York Post* gibi İsrail

16 *Jerusalem Post*, 31 Ekim 1965.
17 Bakınız *The Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 77.
18 Hutchison, *A.g.e.*, sayfa 152-58.

yanlısı gazetelerin bile Lidice'deki[19] katliamı anımsattığını belirttiği operasyonda erkek, kadın ve çocuk olmak üzere 66 kişi öldürüldü.

İsrail Hükümeti misilleme saldırısının sorumluluğunu üstlenmedi. Kamuoyu Araplara karşı savaşanlara hâlâ tam olarak destek vermiyordu, bu haliyle "silahların arılığı" ile bu türden yöntemlerin bağdaşmadığını düşünen çok sayıda kişi vardı. Bengurion bu konuda özel bir açıklama yaptı ve "İsrail hükümeti 600 Zahal askerinin Kibya köyüne karşı bir operasyon düzenlediği yolunda yanlış ve hayal ürünü olan hikâyeyi net bir şekilde reddetmektedir. Olayla ilgili ayrıntıları dikkatli bir şekilde inceledik ve Kibya'ya saldırının düzenlediği akşam tek bir askerin bile kışladan eksik olmadığını herhangi bir tereddüde kapılmadan açıklayabiliriz" dedi. Başbakan, saldırıyı sınır bölgesinde yaşayan ve "çoğunluğu Arap ülkelerinden veya Nazi toplama kamplarından gelen" Yahudilerin düzenlediği konusunda ısrar etti; yerleşimciler bu saldırıyı bir anne ile iki çocuğunun öldürülmesine misilleme olarak düzenlemişti. Birim 101'in düzenleyeceği bütün saldırılar için bundan böyle bu türden resmi açıklamalar getirilecekti.

Bununla birlikte kamuoyu yavaş yavaş destek vermeye başladı ve 1955 yılının Mart ayı itibarıyla hükümet "sınır boyunca düzenlenen ölümcül saldırıların kayıtsız ve düşüncesiz bir yanı olmadığını, tam tersine bu türden misillemelerin soğuk, duygusuz siyasi ve psikolojik değerlendirmelerin meyvesi olduğunu" bütün dünyaya resmen ilan edecekti.[20] Birim 101 hiçbir zaman büyük bir güce dönüşmedi ve esas olarak gönüllülerden oluşan bir yapısı vardı ama bu haliyle bile kalıcı ve önemli bir örnek oluşturdu. *Palmach*'a karşı panzehir olarak kurulan grubun taşıdığı virüs belli bir direnişle de karşılaştı. *Paratroopers' Book* adlı kitap grubun hassas yapılı üyelerinden biriyle ilgili olarak şunları yazıyordu: "Silahların arılığına inanan eski bir *Palmach* üyesi olarak düşman askerlerine karşı değil ama sivil halka karşı düzenlenen operasyonlara katılmayı reddetti. Arik [Şaron'un takma adı] operasyonlara katılması için onu zorlamadı. Şlomo Baum [Saron'un yardımcısı] söz konusu askere bağırarak 'Silahın arısı ya da arı olmayanı olmaz, sadece ihtiyaç duyduğun zaman çalışan

19 Love, *Suez: The Twice-Fought War* (Süveyş: İki Kere Girişilen Savaş), *A.g.e.*, sayfa 54.

20 İsrail'de yaşayan bir Amerikalı ve hem *New York Times*'in hem de *Jerusalem Post*'un muhabiri olan Moşe Briliant'ın Bengurion'un lideri olduğu iktidardaki İşçi Partisi'nin yayın organı niteliğindeki *Harper* dergesinde "*Israel's policy of Reprisals*" (İsrail'in misilleme politikası) adlı makalesinden. Misilleme saldırıları için resmi ve açık bir özür anlamına gelen makale askeri yetkililer tarafından sansürlenmişti.

temiz silahlar veya ateş açtığın anda tutukluk yapan kirli silahlar vardır'"[21] Direnişe rağmen virüs hızlı bir şekilde yayıldı. Kibya'dan üç ay sonra, Dayan'ın girişimiyle, Birim 101 yeni kurulmuş olan Hava İndirme Birlikleri ile birleştirildi. Ortak gücün komutasını üstlenen Şaron'a göre Dayan "küçük birliğin Hava İndirme Birlikleri üzerinde derin bir etki yapacağının farkındaydı ve Zahal da daha sonra bu güçten etkilenecekti... Misilleme operasyonlarının ideolojisinin her açıdan Havacı birlikler arasında kristalize olacağını söylemek mümkündür."[22] Gerçekten de ordu giderek artan bir ölçüde Birim 101 ve Hava İndirme Birliklerinin etkisi ve kumandası altına girmeye başladı. *Palmach*'ın ruhu ve yöntemleri, ki *Palmach* da hiç yumuşak sayılmazdı, *İrgun*'un yöntem ve ruhu karşısında etkisizleşti. Bu arada ülke genelinde Birim 101 etrafında bir kahramanlık efsanesi vücut bulmaya başladı. Başrolde Araplara karşı olağanüstü bir savaş yürüten Meir Har-Zion vardı. Bu genç komando, aylar boyunca haftada iki ya da üç gece misilleme saldırılarında rol aldı ve "kısa ve öz bir biçimde Arap askerlerini, köylüleri ve şehir sakinlerini nefretin egemen olduğu bir öfkeyle öldürdü."[23] Monoton bir rutine çeşitlilik katan bir isimdi. Bir keresinde o ve silah arkadaşları sınırı geçip altı Arabı yakaladı ve diğerlerinin gözleri önünde bunlardan beşini öldürdü ve altıncısını hikâyeyi anlatması için sağ bıraktı.[24] Özel hayatı da benzer bir niteliğe bürünecekti. İzinli olduğu bir sırada, sıkıldığı için, düşman topraklarına gözü pek bir baskın düzenledi ve Kudüs'e dönerken anayol üzerinde bir Arap askerini öldürdü. Daha sonra kız kardeşi, düşman topraklarına düzenlediği bir baskın sırasında bir Bedevi tarafından öldürüldü. Har-Zion intikam almak için kız kardeşinin ölümüyle bağlantılı olduğunu düşündüğü iki Bedevi'yi öldürdü. İzleyen dönemde bir operasyon sırasında ağır şekilde yaralandı; savaş alanında gırtlağına bir çakı ile yapılan bir müdahalenin eseri olarak hayatta kaldı. Anıları ve basında çıkan pek çok röportaj, bir Arap çobanı sırtından bıçaklamanın nasıl bir duygu olduğunu kuru kuru anlatan bir adamın hikâyesini gözler önüne serecekti; aynı adam, "bir adam olmanın ne anlama geldiği" konusundaki "o harika ve yüce duyguyu" yakalamak için bir insanı silahla değil ama bıçakla öldürmesi gerektiğini anlatacaktı.[25]

21 Bakınız *The Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 72.

22 Ariel Şaron, Meir Har-Zion'a "Giriş", *Chapters from a Diary* (Bir Günlükten Bölümler), Tel Aviv 1969, sayfa 16; Öteki İsrail kitabında alıntılandı, *A.g.e.*, sayfa 68.

23 Elon, *The Israelis, Founders and Sons* (İsrailliler, Kurucular ve Evlatları), *A.g.e.*, sayfa 241.

24 Moşe Şarett'in Günlüğü, *Mariv*, 28 Haziran 1974; bakınız İsrael Şahak, *Middle East International*, Ocak 1975.

25 *Haretz*, 9 Kasım 1965; bakınız İsrael Şahak ve Uri Davis, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Vol IV, Sayı 2, 1975, sayfa 155.

Har-Zion'un çevresinde oluşan kült hem resmi hem de popüler bir nitelik taşıyordu. Bakanlar ve generaller onu gençlere bir "model" ve bütün İsrail ordusunun "savaşçı simgesi" olarak sunuyordu. Yasaların üzerinde bir konuma çıkarılmıştı; iki Bedevi'yi öldürdüğünde tutuklanıp cinayetle suçlanabilirdi ama bizzat Bengurion'un devreye girdi bir ortamda yargılanmadan serbest bırakıldı.[26] Yarı topal haliyle emekliliğe sevk edildiğinde Celile Gölü'nün yukarılarındaki Kaoukab Dağı'nda Araplardan alınan büyük bir araziyle ödüllendirildi. Eski *kibbutz*'una fazla uzak olmayan bu ıssız yerde bir sığır çiftliği kurdu ve kendisini görmeye gelen asker hayranlarını burada ağırladı. Har-Zion hatıralarında şöyle yazacaktı: "Kaoukab çevresi sanki bir tören alanı gibiydi. Bir gün bir gece süren uzun bir yürüyüşten sonra buraya geliyorlardı. Yürüyüşün sonunda askerlere Birim'in nişanları takdim ediliyordu. Yürüyüşün ulaşmak istediği yer çiftlikti. Buradan aşağıya inmek bir geleneğe dönüştü; bu, ulaşılması gereken bir zirveydi."[27]

GERİDE KALAN ARAPLAR

Dışarıdakileri dışarda tutmak esas olarak cezalandırıcı bir nitelik taşırken içeridekileri bastırmak hem cezalandırıcı hem de maksatlı bir politikanın izlenmesi anlamına geliyordu. Geride kalan Filistinliler bu haliyle sadece bir güvenlik sorunu değil aynı zamanda varlıkları Siyonizmin tarihi misyonunun önünde bir engeldi.

İsrailli Arapların hayatlarını ordu idare etti. Doğrudan silahlı şiddet tam olarak yok sayılmasa da karakteristik özelliğini oluşturmuyordu; güç ve baskı yeterliydi. Böyle olmakla birlikte büyük bir zorluk vardı. İsrail kendisini "hür dünyanın" bir sınır karakolu olarak tarif ediyordu ve bu haliyle söz konusu bu dünyaya bağımlı haldeydi; İsrail, bu haliyle "demokrasinin bir kalesiydi" ve var olduğu topraklarda demokrasi başka türlü varlık gösteremiyordu. İsrail hukuk, adalet ve insanlık değerleri üzerinde yükseliyordu. Yahudilerin geçmişte fazlasıyla tattıkları türden bir ırkçı ve dini zulüm Yahudi devletinde söz konusu olamazdı.

---

[26] Elon, *A.g.e.*, sayfa 242.

[27] *The Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 72.

İsrail, Bağımsızlık Deklarasyonu'nda "bütün vatandaşlarına tam olarak eşit sosyal ve siyasi haklar" vaat ediyor ve "inanç, ırk ya da cinsiyet ayrımı yapmayacağı" sözünü veriyordu. Yüzeyde durum böyle görünüyordu. Uygulamada ise bazı vatandaşlar diğerlerine göre daha geniş haklara sahipti. Yasal metinlerde Arap ya da Yahudi kelimesine rastlanmıyordu ama yasaların uygulanması söz konusu olduğunda bir grup İsrailli için belli ilkeler, diğer grup için ise farklı ilkeler söz konusuydu. Görünen tablonun arkasına bakıp gördükleri şeyi savunanlar "ikili bir söylemi" ve "ikili bir düşünceyi" ürettiler; İsrailli hak savunucuları söz konusu bu durumu betimlemek için "İsrail'in demokrasi kavramı için ödediği Orwellvari vergi" ifadesini kullanacaktı.[28]

İçerde kalan Filistinliler söz konusu olduğunda geçerli olan askeri idarenin yasal zeminini 1945 tarihli Savunma Düzenlemeleri oluşturuyordu. Söz konusu düzenlemeleri İngilizler getirmişti ve o sırada Manda rejimine karşı isyan bayrağını açan Yahudiler bu düzenlemelerden olumsuz etkilenen taraf olmuştu. Düzenlemelerin yürürlüğe koyulmasına karşı yaygın protestolar düzenlenmişti. Daha sonraki dönemde İsrail'in adalet bakanı olacak olan Doktor Yaacov Şimson Şapira düzenleme ilgili olarak şunları söyleyecekti: "Bu tür bir düzenlemenin benzerine medeni ülkelerde rastlanmıyor. Nazi Almanyası'nda bile bu türden yasalar bulunmuyordu... Burada geçerli olan sisteme benzeyen tek hükümet biçimine sadece işgal altındaki bir ülkede rastlanıyor. Bu yasaların sadece kötülük eden kimseler için olduğunu dürüst vatandaşların bundan etkilenmeyeceğini söyleyerek bizi pasifize etmeye çalışıyorlar. İşgal Altındaki Oslo'nun Nazi Valisi de kendi işine bakan vatandaşlara bir zarar gelmeyeceğini söylemişti. Filistin İngiliz Manda Hükümeti'nin çıkardığı Savunma Yasalarının bu topraklardaki adaleti ayaklar altına aldığını bütün dünyaya ilan etme görevimiz vardır."[29] İsrail, 1948 yılından sonra, gelecekteki bir diğer Adalet Bakanı'nın "resmi ehliyetli terörizm" sistemi olarak adlandırdığı söz konusu bu Savunma Düzenlemelerini yürürlükten kaldırmadı. Söz konusu bu yasaları daha da şiddetli bir şekilde Araplara karşı kullandı. Söz konusu bu yasalar uyarınca ordu, istemesi halinde, kitleleri evlerinden uzaklaştırabilir; sonu gelmeyen sokağa çıkma yasakları uygulayabilir, hiçbir Arabın izin almadan giremeyeceği güvenli bölgeler oluşturabilir; topraklara el koyabilir ve mallara el koyup, imha

[28] Amitay Ben-Yosa, *A.g.e.*, sayfa 2.

[29] Sabri Ciryis, *The Arabs in Israel* (İsrail'deki Araplar), Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1968, sayfa 4.

edebilir; her yere girip arama yapabilir; mahkeme kararı olmadan bir kişiyi hapiste tutabilir veya evde, köyünde veya mahallesinde göz hapsinde tutabilir; İsrail'deki veya dışındaki hareketlerine sınırlandırma getirebilir veya mazeret belirtmeksizin bir kişiyi kendi topraklarından çıkarabilirdi. Bu tür uygulamalara itiraz hakkının tanındığı askeri mahkemeler ise bütünüyle anlamsız bir nitelik taşıyordu.

Böylesine sınırsız yetkilere sahip olan askeri yetkililer bu düzenlemeleri istismar etmekte gecikmediler. Ceza niyetiyle başvurulan açık şiddet belki bu tür düzenlemelerin karakteristik özelliğini oluşturmuyordu ama Arapların bu düzenlemelerin eseri olarak çektikleri sıkıntıları gözler önüne seren ve açık şiddete başvurulan bir örnek, yaşanan durumu çok iyi özetliyor. Arapların gözünde henüz devlet olmayan İsrail açısından Deir Yasin ne ise Kafr Kasem de kurulan İsrail için aynı anlama geliyordu. Olayın kendisiyle kıyaslandığında verilen tepki, durum hakkında daha az şeyi ortaya çıkaracak nitelikteydi. 29 Ekim 1956'da, İsrail'in Mısır istilasının arifesinde, Sınır Muhafızlarına bağlı bir birlik Ürdün sınırı yakınlarındaki köylerde sokağa çıkma yasağı uyguladı. Kafr Kasem de bu köyler arasında bulunuyordu. Muhtar'a sokağa çıkma yasağı ile ilgili bilgi yürürlüğe girmesinden yarım saat önce verildi. Dolayısıyla muhtarın akşam saatleri çökerken çeşitli yerlerdeki işlerinden dönen köy sakinlerini uyarması için yeterli zamanı bulunmuyordu. İsrail birliğinin komutanı Binbaşı Şmuel Melinki söz konusu bu durumun farkındaydı ve sokağa çıkma yasağından haberdar olmayarak evlerine dönenlere ne yapılması gerektiğini Tuğgeneral Yşişkhar Şadmi'ye sordu. Tuğgeneral şu yanıtı verdi: "Duygusallık istemiyorum... bu onun için çok kötü olur."[30] Gerçekten de duygusal davranılmadı. Sokağa çıkma yasağının ilk saatinde saat beş ile altı arasında Sınır Muhafızları 47 köylüyü öldürdü. Tek başlarına ya da gruplar halinde evlerine dönmekteydiler. Bazıları yaya olarak gelmiş ama çoğu bisiklet, atlı araba veya kamyonla gelmişti. Aralarında kadınlar ve çocuklar vardı. Sınır Muhafızlarının tek bilmek istediği şey onların Kafr Kasem'den olup olmadıklarıydı. Kafr Kasem'den olanlar sokağa çıkma yasadığını ihlal etmiş olacaktı; Kafr Kasem'den olduklarını söyleyenler yakın mesafeden otomatik silahlarla açılan ateş sonucu öldürüldü. "Dönen işçi gruplarının tamamı benzer bir kaderi paylaştı; bazıları öldürüldü, bazıları ise yaralandı ve çok az sayıda kişi

[30] İsrail Savunma Ordusu Askeri Mahkemesine iliştirilen Bölge Mahkemesi'nin kararları; bakınız Jiryis, *A.g.e.*, sayfa 98.

kurtulmayı başardı. Öldürülenlerin oranı son bir grubun varmasına kadar artmaya devam etti. Gelen son grupta bulunan 14 kadın, bir oğlan çocuğu ve dört erkeğin –bir kız çocuğu hariç– tamamı öldürüldü; kız çocuğu da ağır yaralandı."[31] Katliam bu şekilde devam edebilirdi ama olay yerinde bulunan Teğmen Gavriel Dahan

> ... askeri araçtaki telsizle öldürülen kişilerin sayısı hakkında komutana bilgi verdi.
>
> Geçtiği raporlarda öldüğünü söylediği insanların sayısı hakkında düşünceler farklılık gösteriyor ama herkes ilk raporunda "bir azı"; ve daha sonraki iki raporunda "onbeş azı" ve "çok daha azı, sayılarını saymak zor" dediği konusunda hemfikir. Birbirini peşi sıra gelen son iki rapor Yüzbaşı Levi tarafından alındı; o da bu bilgiyi Melinki'ye iletti. Kafr Kasem'de "on beş azı" şeklinde bilginin eline ulaştığı sırada Melinki ateşin durdurulması ve bütün bölgede daha ılımlı bir prosedür uygulanması yolunda emirler verdi ancak bu emirler "çok daha azı – saymak zor" raporuna gelmeden önce Dahan'a iletilemedi... Söz konusu bu emir sonuç olarak Kafr Kasem'de daha fazla kan dökülmesini engelledi.[32]

Tüm bunlar, skandalın aşamalı olarak sızdırıldığı bir ortamda hükümetin kurmak zorunda kaldığı mahkeme tarafından tespit edildi. Mahkeme formalite icabı yapıldı. Mahkeme salonunda etik veryansınlara pek rastlanmadı ve birkaç istisna hariç, mahkeme salonu dışında da bu türden sesler duyulmadı. Duruşmalar sırasında önde gelen gazetelerden *Haaretz* şöyle bir haber geçiyordu: "Kafr Kasem'deki katliam için yargılanan 11 subay ve askerin maaşlarına yüzde 50 zam yapıldı. Ödemeleri içeren çeklerin sanıklara Hamursuz Bayramı'ndan önce iletilmesi için özel bir mesajcı görevlendirildi. Suçlananlardan bazılarına bayram nedeniyle izin verildi... Sanıklar salonu izleyen konuklarla rahat bir şekilde sohbet edebildiler; subaylar salondakilere gülücükler dağıtıyor ve sırtlarını sıvazlıyordu; bazıları da izleyicilerle tokalaşıyordu. Masum ya da suçlu olduklarına karar verilmek üzere olan bu insanların birer suçlu olarak değil ama birer kahraman olarak algılandıkları açık şekilde ortadaydı."[33] David Goldfield adındaki bir erin mahkemeyi protesto amacıyla Güvenlik Güçleri'nden istifa ettiği bildiriliyordu. *Jewish Newsletter*'a göre bu konuda yaptığı açıklama İsraillilerin çoğunun düşüncelerini yansıtıyordu: "Arapların Devletimizin düşmanı olduğunu

---

31 *A.g.e.*, sayfa 102.
32 *A.g.e.*
33 11 Nisan 1957.

düşünüyorum.... Kafr Kasem'e gittiğimde düşmanla karşılaştığımı hissettim ve İsrail'deki Araplarla sınırın dışındaki Araplar arasında bir ayırım yapmadım." Hiçbir şekilde tehdit unsuru oluşturmayan ve gitmek için yola koyulan bir Arap kadınını gördüğünde ne yapacağı sorulduğunda "Onu vururdum, duygusal davranmazdım çünkü ortada bir emir vardı ve bu emre uymalıydım" yanıtını verdi.[34] Mahkeme tarafından verilen cezalar da formalite gereğiydi. Melinki ve Dahan 17 ve 15 yıllık hapis cezalarına çarptırıldılar ancak söz konusu bu iki kişinin çok az süreler için cezaevinde kalacaklarının herkes farkındaydı. Af çıkarılması için yapılan başvurulara karşılık olarak Yüksek Askeri Mahkeme "ağır" cezaları indirme kararı aldı; ve önce genelkurmay başkanı, sonra Cumhurbaşkanı ve daha sonra da Mahkumların Tahliyesi İçin Komite adlı örgütün devreye girdiği bir ortamda Melinki ile Dahan bir yıl içinde tahliye edildi. "Duygusallık" gösterilmemesini salık veren Tuğgeneral Şadmi ise bir Özel Askeri Mahkeme tarafından "esas olarak teknik" bir hatadan dolayı suçlu bulundu ve kınama cezası aldı ve 1 kuruş para cezasına çarptırıldı. Böyle olmakla birlikte olayların yeni bir boyuta ulaşması için aradan biraz zaman geçmesi gerekecekti. 43 Arabı öldürmekten suçlu bulunan Dahan cezaevinden çıktıktan dokuz ay sonra Ramleh kentinde "Arap işlerinden sorumlu görevli" olarak atanacaktı.[35] Binbaşı Melinki ise kendisinden alınan en son habere göre, ordu içindeki güçlü ilişkilerini kullanarak, pek çok girişimcinin peşinden koştuğu türden bir izni gizli olarak alarak İsrail'in güneyinde bir turizm merkezi açtı.[36]

Gelin şimdi askeri yetkililerin, sivil yetkililerin yardımı ve kışkırtmasıyla ellerindeki bu acımasız gücü daha karakteristik bir nitelik taşıyacak şekilde nasıl kullandıklarına bakalım. Siyonizmin temel güdüsü her zaman için yeni topraklara sahip olma yönünde oldu. Dışarıdaki Filistinlilerin geride bıraktığı topraklara el konulduğunu söylemeye bile gerek yok ama aynı zamanda içerde kalanların topraklarına da el koydular; söz konusu bu toprağın büyüklüğü 1 milyon dönümdü.[37] 1948 yılında İsrail'in denetimi altındaki toprakların yüzde 5'i Arapların elindeydi. Ayrıca, 1967 savaşı, Filistin'in geride kalan yüzde 20'lik bölümünün de İsrail denetimine geçmesiyle sonuçlanacaktı. 1967 itibarıyla İsrail'in denetimi altındaki topraklarda Filistinlilerin ellerinde tuttukları

34 *Jewish Newsletter*, 8 Temmuz 1957.
35 Jiryis, *A.g.e.*, sayfa 111.
36 *Ha'olam Hazeh*, 11 Şubat 1970.
37 Jiryis, *A.g.e.*, sayfa 81.

toprağın oranı da yüzde 1'e geriledi.[38] Siyonistler kendi halklarına hizmet için başkalarına ne kadar katı davranabileceklerini işte bu yüzde 1'lik alanda imha ettikleri ve dağıttıkları Filistinlerin geride kalan az sayıdaki temsilcilerine karşı gösterdiler.

Yetkililer, savaş dönemi tekniklerinin hâlâ hafızalarında canlı olduğu ilk yıllar boyunca söz konusu topraklardaki "temizliği" çoğu zaman hızlı ve kolay bir biçimde gerçekleştiriyordu. Söz konusu topraklarda yaşayan insanların sürülmesi için ordu birlikleri sınır kesimine veya İsrail'in diğer bölgelerine gönderilirdi. Aşkelon bu tür uygulamaların sahnelendiği bir köydü. İsrail askerlerinin bir sabah köy sakinlerini kamyonlara bindirip Gazze sınırına götürdüğü 1950 yılının yaz aylarına kadar bu köy Arapların yaşadığı bir yerdi. Gazze sınırına götürülen Araplar havaya ateş açılarak iki yıl önce benzer bir kaderi paylaşmış olanların yanına gitmeye zorlandı.[39] Savunma Düzenlemeleri bu türden uygulamaların yasal zeminini oluşturuyordu.

Böyle olmakla birlikte bu İsrail'in itibarı açısından iyi değildi; dünya, mülteci sorunu hakkında hassastı ve Arap devletleri de bu durumdan yararlanıyordu. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünü benimseyen bir ülke olarak İsrail, hali hazırda yapılan ve gelecekte gerçekleşecek olan kamulaştırmalara zemin oluşturacak türden yasal bir düzenleme yaptı. Bir dizi yasal düzenlemenin ilki olarak 1950 tarihli Gaiplere Ait Malların İlhakı Yasası ustaca ve geçmişe dönük olarak işleyecek bir nitelik taşıyordu. Burada bahsi geçen gaipler esas olarak evlerine geri dönemeyen "dışarıdakiler"den oluşuyordu. Söz konusu bu kişilerin mallarını Gaiplere Ait Malların Kayyumu ele geçirmişti; söz konusu kayyumun görevi, görüntüde, mülteci sorunu çözülünceye kadar bu mallara göz kulak olmaktı; uygulamada ise kayyum esas olarak söz konusu malları Yahudi yerleşiminde kullanılmak üzere ilgili yetkililere devrediyordu. Böyle olmakla birlikte "içeridekiler" de gaip olarak kabul edilebiliyordu. Söz konusu bu kişiler "gaip-mevcutlar" olarak biliniyordu; söz konusu bu Orwellvari varlıkların sayısı askeri bir sırdı ama sayıları on binlerle ifade ediliyordu.[40] Kayyum için bir kişiyi "gaip-mevcut" olarak sınıflandırması son derece kolaydı zira yeni yasa uyarınca yaşadığı yeri 29 Kasım 1947 ile 1 Eylül 1948 tarihleri arasında terk ederek Filistin dışındaki bir

[38] Henry Cattan, *Palestine, the Arabs and Israel* (Filistin, Araplar ve İsrail), Longmans, Green and Co., Londra, 1969, sayfa 85, *Le Monde*, 3 Mart 1976.

[39] Amitay Ben-Yosa, *A.g.e.*, sayfa 3.

[40] *A.g.e.*, sayfa 1.

yere ya da Filistin'de İsrail'in denetimi dışındaki bir yere gitmiş olması halinde gaip olarak kabul ediliyordu; İsrail'de bulunması bile ve bizzat bu "demokrasi kalesi"nin vatandaşı olması da durumu değiştirmiyordu. Celile'nin sıradan bir köylüsüne başına neler geleceği hakkında bilgi lütfedilmiyordu. Söz konusu köylü iki yıl önce "suç" olmayan bir edimde bulunduğu için evi ve tarlaları başta olmak üzere bütün mallarına el koyulabileceğinden ve uzaklardan gelen bir kişiye verilebileceğinden tamamen habersizdi. Evinden ne kadar süreyle uzaklaştığı önemli değildi; sadece bir gün bile yetiyordu. Nereye gittiği de önemli değildi; belki komşu köye gitmişti. Neden gittiği de önemli değildi; belki birkaç koyun almak için gitmişti. Bunun da ötesinde Kayyum, söz konusu kişinin evinde bulunmadığını da ispatlamak zorunda değildi. Kendi yaptığı incelemeler yeterli oluyordu. Yaptığı incelemelerin sonucunda bir kişiyi gaip "ilan ettiğinde" söz konusu bu kişi gaip haline dönüşüyor ve kimse kayyuma itiraz edemiyordu zira "bu yasa uyarınca bu yönde bir karar vermesini sağlayacak bilgi kaynaklarının ne olduğu konusundaki sorulara cevap vermek zorunda değildi." Kayyumun hata yaptığını kabul etmesi durumunda yasa bu durumun da icabına bakıyordu: "Kayyum ile diğer bir kişi arasında anlaşmanın tamamlandığı sırada Kayyumun gaip malı olduğuna inandığı malla ilgili anlaşma geçersiz kılınamaz; söz konusu anlaşma, malın bir gaibe ait olmadığı daha sonra ispatlansa bile yürürlükte kalmaya devam edecektir."[41]

Dolayısıyla gelinen bir aşamada içerdekilerin oluşturduğu topluluklar da İsrail vatandaşları olarak en az sınırların dışındaki kardeşleri kadar mülteci konumuna düştü. Zira Birleşmiş Milletler'in bölünme konusundaki tavsiyelerini ilan ettiği günden itibaren belirlenen keyfi süre İsrail'in işine geldi; bu süre içinde pek çok kişi, iş ya da keyif için değil ama tehlikeli olduğu düşüncesiyle normal koşullarda yaşadıkları yerleri terk etti. Çatışmalar sona erdiğinde evlerine geri dönmeyi planlıyorlardı ama yeni patronlarının başka türden hesapları vardı. Evlerini bir daha görmüş olsalar bile artık buralarda yabancılar yaşıyor; tarlalarını bir daha sürmüş olsalar bile artık bu işi söz konusu yabancıların hizmetinde olarak yapabiliyorlardı. Şehirde yaşayanlar da daha iyi bir durumda değildi. Korku içindeki bir aile birkaç günlüğüne şehrin başka bir köşesine ya da yolun bir başka köşesine gitmiş olabiliyorlardı.[42] Böyle olmakla birlikte

41 Jirsiy, *A.g.e.*, sayfa 61.
42 Amitay Ben-Yosa, *A.g.e.*, sayfa 2.

Kayyum onlar hakkında "gaip-mevcutlar" olarak işlem yapabiliyordu. Kayyum bu haliyle ilkelerin adamıydı. Şehirle kırsal kesim, 10 metre ile 16 km. arasındaki fark ne olabilirdi ki? Zor görünüyor olabilirdi ve üzgündü ama bu konuda ne yapabilirdi ki? Sonuç olarak yasalar bunu emrediyordu.

İşlenmeyen Alanların İstimlakına İlişkin Acil Durum Yasaları adındaki başka bir yasal düzenleme de Savunma Düzenlemelerine çok iyi uyduğu için son derece faydalıydı ve bu haliyle hem maksatlı hem de cezalandırıcı bir nitelik taşıyordu. Bu yasa görünüşte tamamıyla övgüye değer bir amaca sahipti. İşlenmeyen topraklara el koyabilmesi için Tarım Bakanlığını yetkilendiriyordu; bunun için bakanın "toprağın sahibinin başladığı, başlamak üzere olduğu ya da başlayacağı tarım faaliyeti hakkında tatmin olmaması yeterliydi."[43] Böyle olmakla birlikte yasa başka bir amaca da hizmet edebiliyordu. Prosedür gayet basitti. Savunma bakanı, kendisiyle ilgili yasalara dayanarak bazı tarım alanlarını "kapalı alan" ilan ediyor ve bunun bir sonucu olarak Askeri Vali'den yazılı bir izin almadan bu alanlara girmek ağır bir suç haline dönüşüyordu. Askeri Vali, güvenlik gerekçeleriyle kendisini çiftçilere bu türden bir izini veremeyecek bir halde buluyordu. Çiftçilerin toprakları da bunun bir sonucu olarak hızlı bir şekilde "işlenmeyen topraklar" haline dönüşüyordu. Bu durumu dikkate alan tarım bakanı da gerekli adımı atarak "söz konusu toprakların işlenmesini sağlıyordu." Bakan bunu ya "kendi tuttuğu işçiler" üzerinden ya da "toprağı işlemesi için üçüncü bir tarafa devrederek" yapıyordu. Söz konusu bu üçüncü taraf da, beklenebileceği gibi, komşu Yahudi topluluğundan başkası olmuyordu.

İsrail yasaları belli grupları kayıracak şekilde uygulanıyordu. Bunun da ötesinde bazıları tamamıyla yasaların üzerinde bir konuma sahip gibi görünüyordu. Bu durumun böyle olduğunu Gabisiya, Kafr Bar'am ve İkrit köylerinin sakinleri Yüksek Mahkeme'ye başvurduklarında anladılar. Bunu bu şekilde anlayan başka köyler de olacaktı. Askeri yönetim, Ghabisiya'yı "kapalı alan" ilan etmiş ve buralarda yaşayanları başka yerlere sürmüştü. Yüksek Mahkeme, askeri yönetimin böyle bir adımı atmaya yetkili olduğuna ancak söz konusu kararın resmi gazetede yayınlanmadığı için geçerliliği olmadığına karar verdi. Askeri yönetim, söz konusu bu kararı kabullenmekte zorlandı ve köylüleri evlerinden uzak tutmaya devam ettiği birkaç gün içinde ilgili emir resmi gazetede

[43] Jiryis, *A.g.e.*, sayfa 72.

yayınlandı. Köylüler yeniden Yüksek Mahkemeye başvurdu. Yüksek mahkeme, söz konusu kararın resmi gazetede yayınlanmasından önce topraklarına gitmedikleri için yayınlandıktan sonra da gidemeyeceklerine karar verdi. Kafr Bar'am köyünün Hristiyan ve yumuşak başlı olan sakinleri de Yüksek Mahkeme'ye başvurdu. Mahkeme lehlerinde karar verdi: Evlerine dönmelerine izin verilmeliydi. Yetkililer bu karara tepkiyle yaklaştı. İsrail Savunma Güçlerine bağlı bir uçak köye saldırı düzenledi. Bombardıman Kafr Bar'am tamamıyla yerle bir edilinceye kadar devam etti; uçak da güvenlik içinde üssüne geri döndü.[44] Mahkeme, 1951 yılının Temmuz ayında bir başka Hristiyan köyü olan İkrit hakkında da köylülerin lehinde bir karar aldı; köy sakinlerinden üç yıl önce "bölgedeki askeri operasyonlar tamamlanıncaya kadar iki hafta süreyle" evlerini terk etmeleri istenmişti. Yüksek Mahkemenin bu kararından sonra askeri yönetim köylülerin evlerine geri dönmelerini engellemek için başka bir gerekçe buldu. Köylüler bir kez daha Yüksek Mahkeme'ye başvurdu; mahkeme konuyu 6 Şubat 1952'de ele almaya karar verdi. Ancak İsrail Savunma Güçleri bu tarihten bir buçuk ay önce, tam olarak Noel günü, Hristiyanların oluşturduğu söz konusu bu köyün muhtarını yakınlardaki bir tepenin üzerine çıkararak köydeki evlerin birer birer bombalanmasına tanıklık ettirdi.[45]

İsrail, Yahudiler için demokratik bir devlet konumundayken Araplar için bir tiranlıktan başka bir şey değildi. Özgürlük gibi tiranlık da bölünmez bir nitelik taşıyordu ve bu haliyle vatandaşlarına, topraklarını ve mallarını yerle bir edecek şekilde davranarak, zulüm uygulayan bir yönetimin onlara diğerlerine kıyasla daha iyi davranacağını da beklememek gerekiyor. İsrail, Yahudi vatandaşlarına nasıl adaletli bir şekilde davranıyorsa Arap vatandaşlarına da aynı şekilde davrandığını ve bu haliyle Arapların bir Arap yönetimi altında oldukları duruma göre daha iyi durumda olduklarını iddia ediyordu. İsrail'in böyle bir iddiayı ortaya atması ve her şeyin ötesinde özgürlük aşığı az sayıdaki "çılgın bir kesimin" dışında kimsenin meydan okumaması bir doğal kanunu teyit ediyordu: Bu haliyle Orwellvari bir "çift-düşünce yapısı" saklamaya çalıştığı kötülükler kadar yaygın bir nitelik taşıyordu. Gerçekten de, örneğin, toprakları ve malları ellerinden alınmış olan Araplara ne olmuştu? Sırf bu soruyu sormak bile Pandora'nın Kutusu'nun açılması

[44] *A.g.e.*, sayfa 67.
[45] *A.g.e.*, sayfa 70.

ve dallanıp budaklanacak bir şekilde daha fazla sorunun belirmesi sonucunu beraberinde getirecekti; zira Araplar kasıtlı bir şekilde İsrail toplumu içinde bir lümpen proleteryaya ya da Siyonistlerin İncilden sıklıkla atıf yaptıkları şekilde "ağaç kesen odunculara, kuyulardan su çeken kişilere" dönüşecekti. Araplar ellerinde kalan toprakları işlemeye devam etmeleri halinde büyük engellemelerle karşılaşıyorlar; söz konusu bu engellemeler kendi pahalarına Yahudi tarımının güçlendirilmesini sağlamayı amaçlıyordu; bu bağlamda Araplar ürünlerini ekonomik olmayan fiyatlardan satmak zorunda kalıyor ve ihtiyaç duydukları modern teçhizat ve sulama projeleri ve mali yardımdan mahrum kalıyorlardı. Mücadele etmekten vaz geçmeleri ve Yahudi patronlar için çalışmaya karar vermeleri halinde ise karaborsa uygulamalarına maruz kalıyorlar ve bu haliyle içinde bulundukları durum ağır bir şekilde suiistimal ediliyordu. Bunun da ötesinde karaborsa koşullarında çalışma fırsatı bile sonuçta ellerinden alınacaktı zira 60'lı yıllar geldiğinde binlerce Arap çiftçi, zaman içinde Siyonist ideallerin erozyona uğradığı bir ortamda bir zamanlar kendilerine ait topraklarda ortaya çıkan yeni bir grup Yahudi patronun hizmetinde çalışmak zorunda kalacaktı. Dolayısıyla 1967 yılında parlamento, maazallah görüntü olarak değil ama esas olarak İsrail'in Arap vatandaşlarının Yahudilerin emri altında çalışsalar bile "Ulusun Topraklarında" çalışmasını engellemek üzere hazırlanan bir yasayı kabul etti.[46] Sendika federasyonu 1962 yılına kadar ki o zamandan sonra da az sayıda olmak üzere, Arapların sendika üyeliğini kabul etmedi. Sadece Yahidlerden oluşan bir emek piyasasının ya da Orwellvari "çifte düşünce yapısının" daha sonra adlandıracağı şekilde "örgütlü emeğin" dogmaları hâlâ geçerliydi. Araplar arasında yaygın bir işsizlik baş gösterdi. Ancak Araplar "örgütlü" olmadıkları için her an işten çıkarılma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Araplar ağırlıklı olarak en ağır ve en pis işlerde çalıştırılıyordu. Daha iyi işlerde çalışmaları söz konusu olduğunda eşit emek için eşit ücret uygulanmıyordu. Artan sayıda Arap şehirlerde iş buldukları durumda bile Savunma Düzenlemeleri uyarınca çalıştıkları şehirlerde kalamıyordu. Bu haliyle gezgin işçilere dönüşmüşlerdi; işlerine gitmek için uzun yollar kat etmek zorunda kalıyorlardı; böyle olmakla birlikte, bir istisna oluşturacak şekilde, inşaat işçilerinin inşaat alanlarında veya barakalarda kalmalarına izin veriliyordu. Arap azınlığı İsrail'in demokratik sistemi içerisinde kolektif şekilde hak arayamıyordu zira kendilerini temsil edecek

[46] Sabri Ciryis, "Recent Knesset Legislation and the Arabs in Israel" (Yakın Dönem Knesset Kararları ve İsrail'deki Araplar), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Beyrut, Vol 1, Sayı 1, 1971.

Arap partilerinin kurulmasına izin verilmiyordu; bu haliyle Arapların hükümet ve yönetim içerisinde gerçek anlamda siyasi bir nüfuzu elde etmesi de mümkün değildi; her bir "Arap Dairesi"nin başında bir Yahudi bulunuyordu. Araplar sadece Yahudi partilerinin birer uzantısı olarak oy kullanabiliyordu ve İsraillilerin gelişkin düzeylerinin bir göstergesi olarak dünyaya anlattıkları ancak zaman zaman itiraf ettikleri bir saçmalığa işaret edecek şekilde "Yahudilerin çıkarları doğrultusunda Araplar adına Yahudiler arasında bir mücadele" yaşanıyordu.[47] En ufak bir şekilde bağımsızlık ruhunu taşıyan Arap yazarlar, entelektüeller veya toplum liderleri "idari göz hapsine" alınıyor veya ülkenin ücra bir köşesine sürgüne gönderiliyordu. Zaten kendileri zor durumda olan ebeveynler de çocuklarına parlak bir gelecek sunamıyordu. Arap eğitiminin kasıtlı olarak uyuşturulduğu bir ortamda her dokuz üniversite mezunu Yahudiye karşılık olarak sadece bir Arap üniversite mezunu bulunuyordu.

Siyonist ırk ayrımcı rejim, ilk hareket mantığı ne olursa olsun, kısa bir süre içinde Güney Afrika'da uygulanan ırk ayırımcı rejim kadar katı bir niteliğe bürünecekti. Fikir sahibi Batılı kamuoyunun bir yerdeki ırk ayrımcılığını kınadığı bir ortamda başka bir yerde uygulanan ırk ayrımcılığını görmezden gelmesi ve hatta övmesi çok tuhaf bir durumun ortaya çıkmasına yol açıyordu. Bunun başlıca nedenlerinden biri, elbette, Siyonist hareketin Batı'nın gözünde sahip olduğu ayrıcalıklı konumdu. Güney Afrika'daki ırkçı yönetimin bariz bir nitelik taşıması ama buna karşılık İsrail'deki ırkçı idare tarzının üstü örtülü bir şekilde varlık göstermesi de bir başka nedendi. Bunun da ötesinde İsrail'in ırkçı motiflerini gizlemek çok daha kolaydı zira zulmettiği topluluk bir çoğunluğu değil ama azınlığı oluşturuyordu. Bunun böyle olmasının nedeni de 1948 yılında ve sonrasında Araplara karşı verilen savaşların bir eseri olarak Arapların topraklarından sürülmüş olmalarıydı.

Dolayısıyla, ironik olarak, ilk başta başvurulan dev şiddet eylemi izleyen süreçte daha az aşırıya kaçılıyormuş gibi bir manzaranın ortaya çıkmasını sağladı; bu haliyle geride kalan az sayıdaki kişiye muamele edilirken daha az baskıcı bir uygulama varmış gibi görünüyordu. Araplara karşı savaşanların daha büyük bir zafer kazanması için aradan biraz daha zaman geçmesi gerekecekti ancak bu defa İsrail'in ırk ayrımcı niteliğini gizlemek daha zor olacaktı.

---

47 *Haaretz*, 14 Ocak 1966.

YAYILMA SAVAŞLARI

Bengurion ve yardımcıları için 1948 "Bağımsızlık Savaşı" yarım kalmış bir savaştı. Siyonizmin bünyesinde barındırdığı yayılmacı eğilimleri abartmaya ihtiyaç yoktur. Yüceltilmiş bir inanç olarak kaçınılmaz bir şekilde fantastik kimi öngörüleri bünyesinde barındırıyordu. Böyle olmakla birlikte Nil'den Fırat'a uzanan veya İncil'de bahsedilen türden sınırları aşan niteliğiyle büyük bir Yahudi Krallığı kurulma hayalleri hareketin ilk günlerindeki romantik düşüncelerle sınırlı kalmak zorundaydı. Siyonizm beklenmedik bir şekilde uluslararası koşulların zorlamasıyla karşılaştığında bu fırsatı istismar eden politikacılar Siyonist emellerin gerçekçi sınırlarına çekilmek zorunda kalıyordu. Söz konusu bu emellerin aşırı olduğu kabul edilse bile koşulların zorlamasıyla sekteye uğratılmalarından rahatsızlık duyuyorlardı. Politikacılar Doğu Şeria'da bütünüyle Yahudilerin yaşayacağı bir yer kurma fikrini ciddi ciddi öngörmüştü. Dolayısıyla 1921 yılının bir akşamüstünde Müstemleke Bakanı Winston Churchill, Ürdün Emirliği'nin İngiliz koruması altında bağımsız bir devlet olarak vücut bulacağını ilan ettiğinde ve dolayısıyla Doğu Şeria Filistin topraklarından kopartıldığında Siyonistler bunun "Ulusal Yurtları"nın bütünlüğüne indirilmiş ağır bir darbe olduğunu düşündüler. Bengurion 1948 yılında yeni devletin "İsrail topraklarının sadece bir bölümünde" kurulduğunu ilan etti; bunu izleyen süreçte devrimci fırsatlardan tam olarak yararlanılmadığına ilişkin pişmanlıklar dile getirildi; bu haliyle belki de bu tür fırsatlar bir daha önlerine çıkmayacaktı. Bengurion "Moşe Dayan 1948 yılında Filistin'de yaşayan Araplara karşı verilen savaşta genelkurmay başkanı olsaydı İsrail'in toprakları daha büyük olabilirdi" diyecekti.[48] Öte yandan Dayan'ın rakibi olan Yigal Allon, *Palmach*'ın komutanı olarak esas suçlunun (uluslararası baskılara boyun eğen) Bengurion olduğunu düşünüyordu. Bengurion "ordumuzun ilerleyişini durdurmasını emrettiği sırada, kuzeydeki Litani'den [Siyonistlerin bakış açısına göre ideal bir doğal sınırı oluşturacak olan Lübnan'daki nehir] güney batıda bulunan Sina'ya uzanan topraklarda zafere ulaşmak üzereydik. Birkaç gün daha savaşılsaydı ülkenin tamamını bağımsızlığına kavuşturmamızı sağlayacaktı."[49] Bengurion durumun nasıl olacağını kısa bir süre içinde kavradı; bu haliyle doğumun bir sonucu olarak büyüme gerçekleşirken

[48] Bengurion, *A.g.e.*, sayfa 466.
[49] *New York Times*, 9 Mart 1964.

genişleme de doğal olarak "Bağımsızlık Savaşı'nın" doğal bir sonucu olarak ortaya çıkacaktı. Bengurion şöyle diyordu "Mevcut durumu korumak için hareket etmeyeceğiz. Genişleme fikrini benimsemiş olan dinamik bir devlet kurmalıyız."[50] Söz konusu olması gereken tek başına toprakların genişlemesi de değildi. Askeri fetih insan gücü, refah düzeyi, prestij, öz güven ve ideolojik inancın da güçlenmesine yol açacaktı. Bengurion'un düşüncesi doğrultusunda büyüme, dinamizm, aciliyet algısı çok önemliydi çünkü Araplar İsrail'le barış yapmayacaklardı. Araplar her zaman böyle zayıf kalmayacaktı, dolayısıyla İsrail'in her an Araplar'dan daha güçlü olması ve/veya Filistin'i "bağımsızlığına kavuşturmaya" hazır hissedecekleri güne kadar gücünü artırması gerekiyordu.

Bengurion'un bütün "barış önerileri" adeta bir tiyatro eseri gibi sahneleniyor ve misilleme saldırılarının sıklığıyla karşılaştırıldığında daha seyrek bir şekilde ortaya atılıyordu ama gerçekte barış, Bengurion'un öncelikler sıralamasında üst sıralarda yer almıyordu. Durumun böyle olduğunu Bengurion'un daha açık sözlü açıklamaları net bir şekilde ortaya koyuyordu: "10 ya da 20 yıl içinde gerçek barışı sağlayamazsak buna dayanabiliriz ve bunun kısmen hayırlı olacağı da söylenebilir."[51] Barış sağlanmamasının İsrail'in nasıl da çıkarına olacağını İsrailli bir yazar net bir şekilde şöyle ortaya koyuyordu:

> İçinde bulunulan duruma bakıldığında Devletin ilk aşamalarında Araplarla barış sağlanmasının felakete varan bazı sonuçları olabilir. Arap ülkelerinde yaşayan yarım milyon Yahudi İsrail'e göç etmeye zorlanamazdı. 1952 veya 1953 yılında barış sağlanmış olsaydı söz konusu bu göçmenler yoksullaşmış ve mallarını geride bırakmış bir halde aşina olmadıkları ve hatta kendilerine karşı düşmanlığın beslendiği bir kültürle karşılaşıp sosyal, ekonomik ve besinsel ayarlamalara tabi olmak zorunda kalacakları için büyük bir ihtimalle geldikleri yerlere geri dönecekler veya Araplarla hür ve barışçıl bir birliktelik içinde olacakları için eski kültürlerini sürdürmeye karar vereceklerdi ki bu da ayakta kalma gücüne sahip güçlü, modern ve homojen bir İsrail ulusu fikrine uygun olmayacaktı. Bugün Birşeba'da ve hatta Kudüs'te İbranice konuşan kimse bulunmayabilirdi.
>
> İnsanlar kriz algısından uzaklaşıp hedefsiz bir kitle haline dönüşecekti. Bugün hâlâ yaptığımız gibi o günlerde de ayakta kalmak ve homojen bir ulus kurmak, tek kültür, tek dil sahibi olmak için savaşıyorduk. Her şey bu hedef yolunda gerçekleşiyordu.[52]

50 Bengurion, *A.g.e.*, sayfa 419.
51 Joseph Alsop, *San Jose Mercury*, 16 Haziran 1956.
52 Love, *A.g.e.*, sayfa 52.

Siyonizmin hâlâ tamamlanmamış işleri çağdaş medeni standartlar uyarınca uluslararası hukuk ve düzenin aşağı yukarı sürekli olarak ihlali anlamına gelecek davranışların sergilenmesine yol açmış olsa bile bu durum İsrail'de çok az sayıda kişiyi rahatsız etti. İsrail'in kurulu düzeni, fazlasıyla siyasileşmiş olan dini hiyerarşinin de siyasetçiler, basın ve entelektüel kesim kadar katkı yaptığı kendisine ait bir ahlak anlayışını inşa etti. Yoğun bir şekilde kendisini haklı gören bir saldırganlık resmi vicdanının teşvik edeceği şekilde kaçınılmaz olarak ulusun benliğinde derin köklere sahip oldu. "Ordu ve askeri ruh hakkında övgüler düzen, silahlı şiddeti alkışlayan" ve "İsrail ordusunun eylemlerinin Yahudi dininin öğretileriyle uyuştuğunu ilan eden" hahamlara karşı çıkmak için çok az sayıda kişi sesini yükseltti.[53] Ortadoğu anlaşmazlığında her zaman kimin saldırgan taraf olduğunu tarafsız bir şekilde belirlemek için Birleşmiş Milletler'in açıklamalarına bakmak yeterli olacaktır. BM Genel Kurulu ile Güvenlik Konseyi'nin diğer bütün ülkeler arasında en fazla eleştirdiği ülke İsrail'dir. İsrail, BM'nin bu tür çıkışlarına karşı uzun süre belli bir yüzsüzlükle yanıt vermiş ve en yalın ifadesiyle kendisine hayat veren organın herhangi bir ahlaki ağırlığa sahip olma ihtimalini reddetmiştir. Bu bağlamda BM'nin İsrail hakkında yayınladığı ve çoğu zaman blok oyların bir eseri olarak ortaya çıkan resmi kınamalardan daha etkili olan şey BM temsilcilerinin Filistin'deki deneyimleridir. Kont Bernadotte'nin ne gibi tecrübelerden geçtiğini daha önce ele almıştık. Bernadotte'den sonra gelen üç asker de görevleriyle ilgili olarak kitaplar kaleme aldılar. Amerikalı komutan Hutchison, Kanadalı general Burns ve İsveçli general von Horn 1951-1963 yılları arasındaki BM barış gücü faaliyetlerine komutanlık ettiler. Görevleri "Bağımsızlık Savaşı"nı sona erdiren ateşkes ve silahsızlanma anlaşmalarına uyulmasını sağlamaktı. Anlaşmaların çizdiği sınırlar aradan geçen zaman içinde dünyanın artan bir şekilde böyle algılamasına rağmen İsrail Devleti'nin kesin sınırlarını belirleyecek bir niteliğe sahip değildi. Gözlemcilerin görevi dar hukuki bir çerçeve içine oturuyordu. Sınırların nasıl oluştuğunu ve sınırların bu haliyle İsrail'in Arapların pahasına kazançlı çıktığı ve silah gücüne başvurularak sağlanan bir statükoyu temsil ettiğini unutacaklardı.

Dolayısıyla söz konusu bu üç komutanın teşhislerine şüpheyle yaklaşılması gerekmektedir. Söz konusu bu üç komutanın yazdıkları

[53] *Ner*, Ocak 1956, İbrahim Al-Abid'in *Violence et Paix* adlı eserinde alıntılandı, Filistin Araştırma Merkezi, Beyrut, 1970, sayfa 34.

kitapların her bir sayfası esas olarak giderek ağırlığını yitiren aynı hükmü dile getiriyor; bu haliyle silahların gücüyle elde ettiğine razı olmayan ve taahhüt altına girdiği yasal düzenlemeleri kesintisiz ve kasıtlı bir şekilde ihlal eden bir İsrail tablosu çiziyorlar. Araplarla İsraillilerin BM'ye karşı tavırlarını karşılaştıran General von Horn ekibinin zaman zaman Araplar'dan düşmanlık gördüğünü ancak söz konusu bu düşmanlığın İsraillilerin sergilediği "amansız ve çılgınca düşmanlığın" yanında hafif kaldığını söylüyordu. General von Horn "Araplar zor, hoşgörüsüz ve hatta bazen imkânsız olabiliyordu ama davranış biçimleri çoğu zaman daha medeni bir nitelik taşıyor" diyordu. Von Horn herkesin benzer bir sonuca vardığını söyledikten sonra bu durum "tuhaftı çünkü hemen hemen hepimiz Kutsal Topraklara, İsraillilere ve ülkeleri ile ilgili emellerine son derece olumlu duygular ve sempati besleyerek geldi... İki üç yıl boyunca her iki taraftan asker ve sivil olmak üzere yetkililerle bir araya geldikten sonra tavırlarında gözle görülür bir değişim belirdi." Onlara sundukları hizmetle ilgili en büyük sorunlarının ne olduğunu sorduğunda neredeyse istisnasız olarak aynı yanıtı alıyordu: "İsraillilerin kesintisiz bir şekilde sergiledikleri kandırmaca ve çarpıtmaları."[54]

İsrail büyümek için iki "büyük savaş" verdi ve bunu, hayatta kalmak veya barış için verilen topyekûn "maksatlı" bir şiddet olarak sundu. Her iki savaşta da askeri olarak yıkıcı zaferler elde etti. Böyle olmakla birlikte 1956 yılında Mısır'a karşı verdiği ilk savaş uzun vadede küçük bazı kazanımları beraberinde getirdi; İsrail ele geçirdiği bütün toprakları geri vermek zorunda kaldı zira eldeki fırsatlara rağmen Bengurion diplomatik koşulları yanlış değerlendirmişti. Bengurion giriştiği macerayı kendileri de İsrail'le birlikte Mısır'a saldıran İngiltere ve Fransa ile birlikte planlamakla birlikte Batı'nın ki bu durumda Amerika'nın da hoşgörü sınırlarını aşacak bir hareket tarzı benimsemişti. İsrail'in 1967 yılının Haziran ayında giriştiği daha sonraki "büyük savaşı"nın uzun vadedeki kazanımları ise elde ettiği askeri zaferle uyumlu olacaktı. Diplomatik koşulların ideal olduğu bir ortamda İsrail bu defa ideal fırsatın ortaya çıkmasını bekledi. Batı kamuoyu İsrail'in tek başına Mısır, Suriye ve Ürdün'e saldırısını yaygın bir şekilde alkışladı; Amerikan yönetimi de duyduğu tatmini gizlemedi. İsrail bugün de Golan Tepeleri ile Batı Şeria ve Sina'nın büyükçe bir bölümünü elinde tutmakta ve istimlak ve yerleşimler sayesinde Siyonist yapıyı genişletmeye devam etmektedir.

[54] General Karl von Horn, *Soldiering for Peace* (Barış Askerleri), Cassell, Londra, 1966, sayfa 282-83.

SÜVEYŞ, 1956

Bengurion Mısır'la savaşı 1955'in başlarında gündemine aldı. Bu kasıtlı bir politika eylemiydi. *Paratrorpers' Book* (Paraşütçünün Kitabı) şöyle yazacaktı: "Bugün samimi bir şekilde itiraf edilmektedir ki David Bengurion'a kalsaydı Sina savaşı bir yıl önce patlak verirdi."[55] Bengurion Arap dünyasının büyük gücü olarak bu ülkeyle kasıtlı bir hesaplaşmaya girmeyi ve böyle bir savaşın Ortadoğu'daki savaş veya barış ortamına en belirgin etkiyi ortaya çıkaracağını düşünüyordu. Bengurion bunu Mısır'ın genç lideri Cumhurbaşkanı Nasır'ın devrimci idealleri doğrultusunda barışı korumak için elinden gelen her şeyi yapmaya çalıştığı bir sırada yaptı. Dayan'ın daha sonra itiraf ettiği gibi, Bengurion bir bahaneye ihtiyaç duyuyordu ve hem kendisi hem de arkadaşları "Mısır'a saldırılması durumunda siyasi açıdan fayda getirebilecek herhangi bir fırsatı kaçırmamaya" karar vermişti.[56] Bengurion serinkanlılıkla böyle bir bahaneyi üretme yoluna gitti. Söz konusu bahane, kesintisiz misilleme saldırılarının bir örneği olarak Kibya'ya düzenlenen ve Filistinlilerin iradesini kırmanın ötesinde daha geniş bir amacı olan bir "küçük savaş"ın eseri olarak ortaya çıktı. Moşe Brilliant "İsrail'in Misilleme Politikası" hakkındaki makalesinde bu türden "küçük savaşlar"ın mantığının köklerinin Siyonist deneyime uzandığını belirtiyordu. İngiliz Manda yönetimi altında olunan günlerde sergiledikleri *Havlaga* (itidal) nedeniyle Yahudiler büyük övgü toplamıştı ama daha sonra bir felakete yol açacaklardı. Yahudiler daha sonra "barut ve dinamit"e yöneldi ve uluslararası alanda kınanmalarına yol açmasına rağmen bu yeni yöntemin kendilerine "sonuç olarak özlemini duydukları devleti kazandırdığını" keşfettiler. İsrailliler aldıkları bu dersi hiçbir zaman için unutmamışlardı. Söz konusu bu kanlı "sınır olayları" çoğu zaman kasıtlı eylemler olarak "Arapları barış masasına oturmaya zorlamayı amaçlayan kasıtlı bir planın parçasıydı." 1948'den itibaren "Arapların sıcak savaştan barışa doğru attıkları her bir çekingen adım boğazlarının sıkıldığı ortamlarda gelmişti."[57]

1955 yılının Şubatayında İsrail ordusu Mısır'ın Gazze'dekikarakollarına saldırdı. 39 Mısırlı öldü. Bu saldırı oluncaya kadar söz konusu bu sınır

[55] Bakınız *Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 70.

[56] Moşe Dayan, *Diary of the Sinai Cmpaign* (Sina Harekâtı Günlüğü), Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1966, sayfa 37.

[57] *Harper's* dergisi, Mart 1955, bakınız sayfa 180-82.

İsrail'in başının en az dertte olduğu sınırdı. Olup bitenler bir kaza değildi. Benzer bir şekilde, Siyonislerler geçmişte Filistinli *zaim*ler ile *efendi*leri nasıl kendilerine karşı nefreti kışkırtmakla suçlamışlarsa şimdi de benzer bir suçlamayı Arap liderlerine getiriyorlardı. Arap dayanışmasının öncü lideri olarak belirmeye başlayan Cumhurbaşkanı Nasır, İsrail'i öcü olarak göstermeye en yatkın isim olarak öne çıkıyordu. Nasır bu şekilde lanse edilmeyi hak etmiyordu. Bu haliyle gerçek anlamdaki militanlık her zaman olduğu gibi siyasetçilerden ziyade halk arasında bulunuyordu. Faruk'un son günleri ile devrimin ilk dönemini kapsayan altı yıllık bir süre boyunca Mısırlı liderler titiz bir şekilde militan eğilimlerden uzak durmaya çalıştılar. İsrail'in kendilerini daha önemli sorunlarla baş etmekten alıkoymaması gerektiği yolunda bir his vardı. Cumhurbaşkanı, aralarında İsrail'in yürekten savunucusu İngiliz politikacı Richard Crossman'ın da bulunduğu Batılı ziyaretçileri, kendisinin gerçekten söylediği kadar pasifist bir insan olduğu konusunda ikna etti. "O gece arabayla Kahire'ye giderken Nasır'ın suikasta uğramaması için sadece Mısır'ın değil ama bütün Ortadoğu'nun dua etmesi gerektiğini düşünmekten kendimi alamıyordum. Söylediği şeyi gerçekten söyleyen bir kişi olduğuna eminim; ve orta sınıf devrimini idare edecek bir şekilde işbaşında olduğu sürece, Mısır barış ve toplumsal kalkınma yolunda önemli bir rol oynayacaktır."[58] Söz konusu bu devrimin gerekçelerinden biri Mısır'ın 1948 yılında aldığı aşağılayıcı yenilgiydi; aralarında Nasır'ın da bulunduğu Mısırlı subaylar, söz konusu bu yenilginin, kısmen silahların eski düzenin yolsuzluklarının bir eseri olacak şekilde zayıf ve bozuk olmasından kaynaklandığını düşünüyordu. Böyle olmakla birlikte Nasır, silahlanma konusunda İsrail ile Mısır arasında beliren uçurumu kapatmak için ciddi bir girişimde bulunmadı. Nasır elindeki sınırlı parayı geri kalmış ve çok kalabalık olan ülke insanını geliştirmek için kullandı.

Beklenebileceği gibi (ama kurnazca bir şekilde) Bengurion ve Dayan gibi İsrailli liderler, o döneme ilişkin anlatımlarında Gazze'ye yönelik saldırıdan hiç bahsetmezler. Nasır bu saldırıyı bir "dönüm noktası" olarak nitelendirir ve tüm bağımsız gözlemciler de onunla aynı fikirdedir. İsrail'in Gazze saldırısının bir sonucu olarak Nasır sadece genel olarak Arapların değil ama konuyla doğrudan bağlantılı kesimler olarak kendi ordusu ile Gazze Şeridi'ndeki mültecilerin yoğun baskısı altında kaldı. BM güçlerinin komutanı olarak General Burns, orduyla yaşadığı sorun hakkında Nasır'a sempatiyle yaklaşan bir yaklaşım sergiliyordu:

[58] *The New Statesman and Nation* (Yeni Devletadamı ve Ulus), Londra, 22 Ocak 1955.

> Nasır, baskından kısa bir süre önce Gazze'yi ziyaret etti ve oradaki birliklere bir savaş tehlikesi olmadığını, Gazze Ateşkes Hattı'nın bir cepheye dönüşmeyeceğini söyledi. Bu konuşmadan sonra askerlerin çoğu yataklarında yatarken vuruldu. Nasır benzer bir açıklamayı yaparak askeri birliklere korkulacak bir saldırının olmayacağını söyleme riskini alamadı; aynı şekilde onların rahat olabileceklerine inanmalarına da hiçbir zaman için izin veremeyecekti.
>
> Nasır, bu nedenle Mısır mevzilerinden yüz metre ya da daha yakında dolaşan İsrail devriyelerine ateş açılmaması konusunda kesin bir emir de veremedi. Söz konusu bu mevziler İsrail baskınının düzenlendiği o kanlı gecede can verenlerin arkadaşları ve belki de akrabaları tarafından tutuluyordu.[59]

Nasır'ın komutanlarının silahlar konusundaki feryatlarını dindirmesinin tek yolu onlara bu silahları temin etmekti. Nasır böyle bir kararı baskının düzenlendiği uykusuz gece henüz son patlamaların bile dinmediği bir ortamda verdi.[60] Nasır başlangıçta Batılılar'dan, özellikle de Amerikalılardan silah alma yolunu seçti; çok küçük miktarda silahın peşindeydi. Öyle ki Başkan Eisenhower Nasır'ın alışveriş listesini gördüğünde "Neden, bu hiçbir şey değil" diyerek şaşkınlığını ortaya koyacaktı.[61] Batılı istihbarat birimleri Nasır'ın hızlı ve kolay bir zafer kazanacağından emin olsa bile saldırma niyeti olmadığı sonucuna varmıştı. Söz konusu bu algı, Amerikalıların öngörüsüz bir şekilde reddettiği bir ortamda Nasır'ın Çeklerle meşhur silah anlaşmasını imzalamasından ve bunun bir sonucu olarak Batı'nın Ortadoğu'daki nüfuzunu kırmaya çalışan Sovyetler Birliği'nin ilk büyük başarısını elde etmesinden de etkilenmedi.[62]

Mültecilere gelince, onlardan 300.000'i aşkın vardı. Yoksulluk ve başıboşluk içinde İsrail'e nefret besleyerek yaşayan bu insanlar Ürdün'deki kardeşleriyle aynı arzuları paylaşıyordu. Deniz, çöl ve ateşkes hattıyla çevrili oldukları bir ortamda bir dönem kendilerine ait olan ancak şimdilerde İsrailli çiftçilerin işleyip çevrelerindeki yükseklik alanları koruma altında tuttukları geniş toprakları görmek için doğuya bakmaları yeterliydi. Onlar da sınırı "ihlal" eden insanlardı, tıpkı, İsrail'in 1948 yılında sınırın öbür tarafına sürdüğü 7.000 Bedevi gibi.[63]

---

59 General E. L. N. Burns, *Between Arab and Israeli* (Arap ve İsrailli Arasında), Harrap, Londra, 1962, sayfa 18.

60 Love, *A.g.e.*, sayfa 20.

61 *A.g.e.*, sayfa 88.

62 *A.g.e.*, sayfa 100.

63 *A.g.e.*, sayfa 61.

Onlar da kendilerinin barınmak zorunda kaldığı toprakların sahibi olan Arap ülkesinin resmi politikasına meydan okuyarak sınırları ihlal etmişlerdi. Yıllardır silah edinmeye çalışmışlar ve kendi silahlı güçlerinin kurulmasını talep etmişlerdi. Mısırlılar teşvik edici sesleri çıkarmanın ötesinde bir şey yapmamıştı. Gazze baskını bütün bunları değiştirdi. Filistinliler tepkilerini üç gün süren şiddet olayları ve gösterilerde ortaya koydular; söz konusu bu olaylar güvenliksiz bir şekilde emekleme aşamasında olan rejimin istikrarını tehdit etti. Güneş yıpranmış durumdaki Gazze'nin üzerinde yükselmeye başladığında 200 kadar genç Mısır ve BM tesislerine saldırdı; camları indirip, araçları ateşe verdi ve bayrakları ayaklarının altına aldı. Olaylar ertesi gün Han Yunis ve Refah'a sıçradı; buralardaki mülteciler kendilerini besleyen Birleşmiş Milletler'in erzak deposunu ateşe verdi. Kamyonlar dolusu Mısır askerlerini taşlarla ve bağrışmalarla karşıladılar. Hep bir ağızdan "Silah, bize silah verin, kendimizi savunacağız" diye bağırıyorlardı.[64]

Gazze baskını sonrasında Nasır ayrıca müstakil "sınır ihlallerini" Mısır politikasının bir aracına dönüştürmeye karar verdi. Daha önceki koşullarda bu tür ihlaller cesaretlendirilmiyordu. Dünya *fedai* kelimesini ilk olarak 1955 yılının Ağustos ayında duyacaktı; *fedai*ler İsrail'e baskın düzenlemeye giden Filistinliler için kullanılan bir kelimeydi. Fedailer, Nasır'ın nelerden sonra Sovyet silahlarını alma taahhüdünde bulunduğu gün düzenledikleri ilk baskında düşman topraklarına kimi durumlarda 43 km. derinliğinde sızıp bir hafta süren baskınlar sırasında silahlı eylemlere girişip, mayın döşediler ve insanlar ile araçlara ve binalara saldırılar düzenlediler; baskınlar sırasında 5 asker ve 10 sivil öldü.[65] Nasır, o zaman bile fedailerin bu türden saldırıları düzenlemelerine İsrail'in devam eden kışkırtmalarına tepki duyan iç kamuoyunu sakinleştirmek için izin vermişti; oysa İsrail'in bu türden saldırıları karşısında Nasır ilk başlarda cephe hattındaki askerleri geriye çekmek gibi uzlaşmacı adımlar atmıştı.[66]

Baskınlar ve Mısır'ın eline geçecek olan Rus silahları Bengurion için bulunmaz bir fırsat sunacaktı. Bengurion "Amalek kalabalığı" Mısır'da yeniden silahlanıyor diyecekti[67]; bizzat Bengurion'un Nasır'ı zorladığı bir

64 *A.g.e.*, sayfa 83.
65 *A.g.e.*, sayfa 95.
66 *A.g.e.*, sayfa 99, 107.
67 *A.g.e.*, sayfa 121.

ortamda Çeklerle yapılan "vahim ve tehlikeli" silah anlaşmasının "tek amacı İsrail Devleti'ni ve halkını yok etmekti."[68] Sınırdaki küçük çaplı olayların her bir İsrailliye karşı 5 Arabın ölmesine yol açtığı[69] bir ortamda Mısır'ın bu türden bir girişimde bulunması "alçak ve hain bir komployduu" ve bu haliyle "1948 yılında (Mısır'a karşı düzenlenen) Joab Operasyonu ile bir ay önce Gazze'de düzenlenen operasyonda olduğu gibi, karşısına çıkacak her türden saldırgana veya düşmana karşı ölümcül darbeyi indirecek bir Yahudi gücünü karşısında bulacaktı."[70] Bengurion eldeki bütün kanıtları bir kenara atarak barışçıl bir çözüm olmaması halinde Mısır'ın 5 ya da 6 ay içinde İsrail'e saldıracağını tahmin edecekti.[71]

Daha sonra *Paratroopers' Book*'ta yazılacağı üzere sınır boyunca yaşanan küçük çaplı çatışmalarla meydana gelen "gizli savaş" kısa bir süre içinde Süveyş için verilecek olan "açık savaş"a dönüşecekti.[72] 1955 yılının Ekim ayında Bengurion Tiran Boğazları'nı ele geçirmek üzere hazırlık yapması için Genelkurmay Başkanı Dayan'a talimat verdi. Bundan kısa bir süre sonra İsrail parlamentosu Knesset'te yaptığı konuşmada ateşkes anlaşmalarını ihlal ettiği için Mısır'ı kınadı. Bengurion'a göre Mısır anlaşmaları üç şekilde ihlal ediyordu. Fedai saldırıları kesinlikle ihlal anlamına geliyordu ama öte yandan ateşkes anlaşmasında Boğazlar'dan geçişi durdurmasını veya Süveyş Kanalı'nı İsrail gemilerine kapatmasını engelleyecek bir hüküm bulunmuyordu. Bengurion "Bu tek taraflı savaşın sona ermesi gerektiğini zira savaşın sonsuza dek tek taraflı olarak devam edemeyeceğini" ilan etti.[73] Sadık Dayan için bu, kısa bir süre içinde savaş açılması anlamına geliyordu; kendisi de bir ay içinde harekete geçilmesi çağrısı yaptı. "Bugünlerde askeri harekatı olanaklı kılacak olan bir durum yaratılabilir; ancak bu böyle bir harekatın belli bir 'zaman' ve 'yere' ertelenmesinin planlı bir sonucu olarak değil şans eseri olarak ortaya çıkacaktır."[74] Böyle olmakla birlikte Bengurion hükümeti içinde savaş planlarından haberdar olan ancak "zamanın uygun olmadığını"na karar veren "güvercin"lerin itirazlarının üstesinden hâlâ gelememişti.[75]

---

68 *A.g.e.*, sayfa 102.
69 *A.g.e.*, sayfa 68.
70 *A.g.e.*, sayfa 89.
71 *A.g.e.*, sayfa 115.
72 Bakınız *The Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 71.
73 Love, *A.g.e.*, sayfa 106.
74 Dayan, *A.g.e.*, sayfa 14.
75 Love, *A.g.e.*, sayfa 106.

Önde gelen "güvercin" olan Dışişleri Bakanı Moşe Şarett uzun ve şiddetli bir çekişme sonrasında 1956 yılının Haziran ayında görevinden uzaklaştırıldı. Şarett'in yerine Golda Meir getirildi ve *Paratroopers' Book*'a göre "İsrail dış politikası savunma bakanının katı ve enerjik çizgisiyle uyumlu hale getirildi."[76] Bir ay sonra iki Batılı güç olarak İngiltere ve Fransa'yı güçlerini İsrail'in arkasında konumlandırmaya ikna eden nihai ve son fırsat ortaya çıktı. *Parakroopers' Book*'a göre "Nasır 27 Haziran günü İskenderiye'deki heyecanlı bir kalabalığın önünde Süveyş Kanalı'nın kamulaştırıldığını ilan etti. Nasır, Süveyş Savaşı'nın ilk kıvılcımını çaktığının farkında değildi."[77] İngiltere ve Fransız güçlerinin gizli desteğini alarak 29 Ekim günü harekete geçen İsrail ordusu dört gün içinde Akabe Körfezi'ndeki Tiran adası da dâhil olmak üzere Sina'nın tamamını işgal etti. İngiltere ve Fransa hükümetleri ikiyüzlü bir şekilde her iki tarafa da bir ültimatom verdi ve taraflara Kanal'ın çevresinden çekilmeleri çağrısı yaptı ve izleyen süreçte kendi güçlerini gönderdiler. İngiliz ve Fransız güçlerinin gönderilme nedeni görüntüde uluslararası deniz ulaşımına açık tutmak için kanalı işgal etmekti ama aslında hedefte kanalı kamulaştıran Nasır vardı; bu haliyle Nasır'ı yerinden etmeyi umuyorlardı. Bengurion Mısır'a topyekûn saldırısının diplomatik altyapısını oluştururken operasyonunun amacını, üstü örtülü olarak, Mısır'ın ateşkes "ihlallerini" engelleme ve barış sağlamak hedefiyle sınırlı tutarken Menahim Begin ve eski *İrgun* üyelerinden oluşan sağcı *Herut* muhalefetinin aklında bu türden bir sınırlama bulunmuyordu. Begin, bir yıldan uzun bir süre önce parlamentoya bir çağrı yapmış ve "daha fazla tereddüde kapılmadan Arap devletlerine karşı önleyici bir savaşa girilmesi gerektiğini ve bu sayede ilk olarak Arap gücünü etkisiz kılacaklarını, ikinci olarak da topraklarının genişlemesini sağlayacaklarını" söylemişti.[78] Böylesi ezici bir zafer elde edilmesine rağmen Bengurion ve lideri olduğu iktidardaki İşçi Partisi, tipik bir tavır sergileyerek, aşırı uçtakilerle aynı saflarda yer almak konusunda geç kalmadılar; aşırı uçtakilerin lideri artık hükümeti "bütün kalbi ve ruhuyla" desteklediğini ilan ediyordu.[79] Sol eğilimli *Mapam* gibi en "güvercin" olan partiler bile aşırı uçtakilerle yan yana gelme konusunda geri planda kalmadılar. Partilerin tamamı, şu ya da bu şekilde genişlemeci eğilimler içindeydi. Amerika Birleşik Devletleri

[76] Bakınız *The Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 71.

[77] *A.g.e.*, sayfa 71.

[78] 12 Ekim 1955.

[79] Menuhin, *The Decadence of Judaism in Our Time* (Günümüzde Yahudiliğin Gerileyişi), *A.g.e.*, sayfa 181.

İsrail'e geri çekilme çağrısı yaptığında Bengurion büyük bir öfkeye kapıldı. "Altıncı yüzyılın ortalarına kadar Yahudi bağımsızlığı Eilat Körfezi'nin güneyindeki Yotvan adasında [zafer kazanan taraf bu adaya Tiran ismini verecekti] sağlanmıştır; burası İsrail ordusu tarafından dün kurtarılmıştır. İsrail Gazze'yi ülkenin ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedir. Ne ad altında olursa olsun hiçbir güç İsrail'i Sina'dan çekilmeye zorlayamaz. Bu haliyle İsaiah Peygamberin sözleri yerine getirilmiştir."[80]

Maalesef Bengurion'un çok dikkatli bir şekilde öne sürdüğü bahane Amerikalılar tarafından kabul görmedi. Başkan Eisenhower petrol kaynaklarını keserek kulaklarını çektiği İngiltere ve Fransa kısa bir süre içinde çekilmesini sağladı ancak İsrail'i Mısır topraklarından çıkarmak için altı ay geçmesi gerekecekti. Eisenhower'ın İsrail'i bu yönde harekete geçmeye zorlaması için bütün Birleşmiş Milletler üyeleri tarafından uygulanacak bir dizi ekonomik yaptırım tehdidini gündeme getirmesi gerekecekti. Eisenhower özel bir televizyon yayınında yaptığı konuşmada "BM'nin karşı çıktığı bir saldırının sonucunda yabancı bir ülkenin topraklarını işgal eden bir ülkenin geri çekilme konusunda öne sürdüğü koşulların kabul edilmesi söz konusu olabilir mi? Silahlı saldırının amacına ulaşmasını kabul etmemiz halinde o zaman uluslararası düzen açısından geriye gitmiş oluruz" diyecekti.

İsrail'in öne sürdüğü koşullardan biri olarak Mısır'ın Tiran Boğazları'ndan İsrail gemilerinin geçişine getirdiği kısıtlama kaldırılacak ve bu konu Araplarla bundan sonraki "büyük savaşın" bahanesi olacaktı.

---

[80] *A.g.e.*, sayfa 180.

7

Büyük İsrail

ALTI GÜN SAVAŞLARI, 1967

Araplarla savaştan yana olanlar yeni bir girişimde daha bulunacaklardı. Süveyş Savaşı'nın tarihini en ince ayrıntısına kadar kaleme alan *New York Times* gazetesinin eski muhabiri Kennett Love'a göre,

> ...İsrail'in geri çekilmek zorunda olduğunu anladığı andan itibaren Sina için er ya da geç yeni bir savaş daha verilmesi algısı oluştu. Yeni savaş için planlar eski savaştan hemen sonra yapılmaya başlandı... 1956 yılındaki savaş 1967'nin provası niteliğindeydi. İlk savaşa ilişkin planlar uygulamaya geçirilmeden önce sadece bir yıllık bir geçmişe sahipti. 1967 yılından çok önce planlar son derece ayrıntılı bir şekilde hazırlanmıştı ve tıpkı 1956'da olduğu gibi hayata geçirilmeleri için uygun koşulların ve siyasi kararın alınması yeterli olacaktı.[1]

1967 yılının ilk başlarında İsrail'in doğuştan sahip olduğu türden militanlığı böyle bir kararın alınması yönünde baskı oluşturuyordu. Bir anlamda savaşa ihtiyacı vardı. Çok ağır ekonomik koşullar içindeydi; işsizlik yüzde 10'luk bir büyüklüğe ulaşmış, büyüme hızı gerilemiş, Diaspora'dan gelen yardımlar kurumaya yüz tutmuştu ve en kötüsü, yurt

[1] Love, *Suez: The Twice-Fought War* (Süveyş: İki Kere Verilen Savaş), *A.g.e.*, sayfa 677.

dışına çıkanların sayısı ülkeye göç edenlerin üzerine çıkmıştı; söz konusu bu ölçüt diğer bütün ölçütlere kıyasla ekonomik krizin bizzat Siyonizmin krizi olarak yaşandığını en iyi şekilde gözler önüne seriyordu. Bu durum, keskin yargıları savaş sanatının çok daha ötesinde anlamlı olan General Burns'ün 1962 yılındaki bir tahminine işaret ediyordu. "İsrailli liderler yaşanan ekonomik zorlukları Arap devletlerinin tüm ticari ve ekonomik ilişkilerde uyguladıkları boykota ve yine bu ülkelerin İsrail'le ticareti sınırlandırmaları için diğer ülkeler üzerinde uyguladıkları baskıya bağlama alışkanlığına sahiptir. Bu koşullar altında abluka ile boykota son verecek ve İsrail'in dikte ettirdiği bir barış ortamını sağlamak için bir bahane bulup savaşa girme konusunda büyük bir isteklilik bulunmaktadır."[2] Burns İsrail'in var olan sınırlarını genişletme ihtiyacını hissetmesi halinde "İsrail'in çevresindeki herhangi bir veya bütün Arap ülkelerini hızlı ve kolay bir şekilde yenilgiye uğratma konusunda kendisine büyük bir güven duyan İsrail silahlı kuvvetlerinin böyle bir görevi büyük isteklilikle üstleneceğine" inanıyordu.[3]

Paratroopers' Book'un (Paraşütçülerin Kitabı) söylediği gibi İsrailli savaşçılar artık olgunlaşmıştı:

> 1965-66 yıllarındaki misilleme eylemleri Sina savaşı öncesindeki saldırılardan farklı bir nitelik taşıyordu... Söz konusu eylemler bağımsızlığı için savaşan küçük bir devletin vahşi ve asabi nitelikli intikam eylemleri olmaktan çıktı. Eylemler bu haliyle güçlü ve kendisinden emin ve karşısındaki ordudan korkmayan bir devletin darbeleri olarak beliriyordu.[4]

Gençleri düşmanla savaşmaya yönelten duygu nefret değil aşağılamaydı. Paraşütçülerin veya piyadelerin yerini havacılar, özellikle de bombacılar aldı. 1950'li yıllarda İsrailli subayların başucu kitapları arasında Alexander Beck'in 2. Dünya Savaşı'nda bir saldırı timinin eğitimini konu edinen *Panfilov'un Adamları* kitabı bulunurken 1960'lı yıllarda subaylar bombacılar açısından "savaşın artık sakin bir şekilde kabul edilen ikincil bir iş, bir hobiye" dönüştüğü eylemleri konu edinen kitapları okumaya başladılar.[5]

---

2 Burns, *Between Arab and Israeli* (Arap ile İsrail Arasında), *A.g.e.*, sayfa 290.
3 *A.g.e.*, sayfa 283.
4 *The Other Israel* (Öteki İsrail), *A.g.e.*, sayfa 74.
5 *A.g.e.*, sayfa 74.

İsrail savaş makinesinin dişlilerinin dönmesini sağlamak için tek ihtiyaç duyulan şey "uygun koşullar"ın ortaya çıkmasıydı ve bu koşullar 23 Mayıs günü ortaya çıktı. Genelkurmay Başkanı İzak Rabin Cumhurbaşkanı Nasır'ın Akabe'yi geçişlere kapattığını haber vermek üzere Başbakan Levi Eşkol'u sabaha karşı 4'te uyandırdı. İsrail bakanlar kurulu birkaç saat sonra acil bir toplantı için bir araya geldi. İsrail'in gözünde Nasır savaş ilan etmişti.

Akabe'yi kapatma kararı İsrail açısından kabul edilemeyecek bir adımdı, ama bu adımın bu şekilde algılanmasının nedeni İsrail'in içinde bulunduğu ekonomik zorluklar değildi. Ekonomik açıdan Tiran Boğazları'nın İsrail gemilerine ve diğer ülkelerin Eliat'a giden ve stratejik malzeme taşıyan gemilerine kapatılmasının İsrail açsından ani bir etkisi olamazdı. İsrail'in dış ticaretinin sadece yüzde 5'i Eliat üzerinden yapılıyordu; İran'dan gelen petrol başlıca stratejik ürünü oluşturuyordu ama İsrail bu ürünü kolaylıkla Hayfa üzerinden de alabilirdi. Kapatma kararının verebileceği zarar Başkan Johnson'un İsrail'in ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmesi amacıyla elini güçlendirmek için ortaya attığı bildirilen önerisi sayesinde bertaraf edilebilirdi. Mısır'ın aldığı kararın uzun vadedeki etkisi ise gerçekten ciddiydi zira İsrail, Afrika ve Asya'daki yeni ya da genişlemekte olan ekonomilere Eliat üzerinden ulaşma niyetini taşıyordu. Böyle olmakla birlikte İsrail'in gerçekten hoş göremeyeceği şey başkaydı. Araplar ilk kez açık açık İsrail'e meydan okuyordu. Emri vaki yapan taraf bu defa Araplardı (Böyle olmakla birlikte Mısır'ın yaptığı engellemenin tam boyutu ve katılığı konusunda bir tartışma da bulunmaktadır. Mısırlı liderlerin kamuoyuna söyledikleriyle özel olarak yaptıkları şey birbirinden farklıydı. Feldmareşal Abdül Hakim Amer'in birliklerine İsrail gemilerine ya da donanma gemilerinin eşlik ettiği savaş gemilerine veya özel gemilere müdahale etmemeleri emri verdiği söyleniyordu)[6]. Böyle bir emri vakiyi gerçekleştirmelerine izin verilirse bunun devamı gelebilir ve benzer pek çok emri vakinin üzerine kurulu olan İsrail devleti ortadan kalkmaya başlayabilirdi. Siyonizmin tersine işlemeye başlaması söz konusu olabilirdi. İsrailliler Nasır'ın onlara böyle bir şeyi söylemesine ihtiyacı yoktu ama Nasır tam da bunu yapıyordu. Mesele artık Akebe Körfezi ya da Tiran Boğazları olmaktan çıkmıştı; mesele "Filistin halkı lehindeki bütün BM kararlarının görmezden

[6] Bakınız Godfrey Jansen, "New Light on the 1967 War" (1967 Savaşı'na Yeni Bir Bakış), *Daily Star*, Beyrut, 15, 22, 26 Kasım 1973.

gelindiği bir ortamda Filistin'den sürülen ve hakları ve malları ellerinden alınan Araplar'dı. Filistin davası tekrar canlanmış, Araplar yeniden kendilerine güvenmeye başlamıştı; ve "1956 yılı öncesindeki durumu yeniden ortaya çıkardığımız gibi Allah'ın yardımıyla 1948 öncesindeki koşullara da dönebilirdik."[7]

Mısır'ın engelleme kararı aynı zamanda mükemmel bir fırsatı da sunuyordu. Mısır'ın başvurduğu emri vaki, keyfi olmakla birlikte, yasadışı değildi. 1956 yılından sonra Mısırlılar Boğazların Mısır karasuları içinde olduğunda ısrarcı olmuştu. İsraillilerin söz konusu karasularından geçmekle ilgili hak iddiası gerçekten de kuşkulu bir nitelik taşıyordu; söz konusu bu iddia ince bir sahil hattının ellerinde olmasına dayanıyordu ki söz konusu bu sahil hattı, İsraillillerin de itiraf ettiği gibi, "ateşkesin hesaplı bir şekilde ihlal edilmesinin bir sonucu" olarak ele geçirilmiş, İsrail bunu yaparken "karşılaşacağı siyasi riskleri hesaba katmak zorunda kalmıştı."[8] Sahil hattı 1949 yılında İsrail'in "Bağımsızlık Savaşı"nın son aşamalarında ele geçirilmişti; İsrail'e ait bir devriye gücü BM ateşkes koşullarını ihlal ederek güneye doğru harekete geçmiş ve Arapların elindeki bir toprak parçasıyla Um Raşraş'taki bir karakolu ele geçirmiş; buranın sakinlerini kovduktan sonra buraya Eliat limanını kurmuştu.

Böyle olmakla birlikte Mısırlılılar yasal olarak bu topraklar üzerindeki hakkın kendilerine ait olduğunu ilan etmekle birlikte İsrail'in siyasi emri vakisine razı olmuş, Şarm el-Şeyh'deki Mısır garnizonunun yerini alan bir avuç BM gücünün sembolik koruması altındaki İsrail gemilerinin geçişine izin verilmişti.

Evet doğru, Amerikalılar İsrail'in koşulsuz olarak geri çekilmesinde ısrar etmişti ama İsrailliler buna öylesine direnmişti ki Washington söz konusu geri çekilmenin gerçekleşmesi halinde İsrail gemilerinin boğazlardan "serbest ve masum geçiş" yapabilmesi konusundaki inancını tasdik etmek zorunda kalmıştı. Amerika'nın gözünde burası "uluslararası su olarak kabul ediliyordu."[9] Bu Amerika'nın boğazları açık tutacağına ilişkin tam olarak mutlak olmayan bir güvence anlamına geliyordu. Böyle olmakla birlikte on yıl sonra değişen uluslararası koşulların eşliğinde bu

7 29 Mayıs 1967.

8 George E. Kirk "The Middle East 1945-1950" (Ortadoğu 1945-1950), *Survey of International Affairs, 1939-1946* (Uluslararası İlişkiler Araştırması, 1939-1946), Oxford Üniversitesi Yayınları, 1954, sayfa 29.

9 Dışişleri Bakanı Foster Dulles tarafından İsrail büyükelçisi Abba Eban'a iletilen diplomatik muhtıra, 11 Şubat 1957.

güvence Mısır'ın boğazları kapatma kararı alması halinde İsraillilerin boğazları geçişe açmak için savaşa girmesine Amerika'nın sesini çıkarmayacağı bir niteliğe dönüştü. Başkan Johnson döneminde Amerika net bir şekilde İsrail yanlısı bir politika izleyecek ve Cumhurbaşkanı Nasır ve Sovyet destekli "devrimci" Arap rejimlerine karşı daha az kayırmacı bir yaklaşım benimsenecekti. Johnson, senatör olduğu dönemde Eisenhower'ın yaptırım tehdidine direnen kongre grubunun liderliğini yapmıştı.

DAVID'E KARŞI GOLIATH

Nasır'ın emri vakisi sonrasında Arap ordularının her taraftan İsrail'e karşı cephe oluşturumuş gibi bir görüntü verdiği ve Arap karşıtı söylemlerin güç kazandığı Batı kamuoyu da İsrail'e karşı daha az tarafgir bir konumda değildi. Soykırım, Münih, Arap Naziler, Yeni-Hitler-Nasır gibi duygusal ve yaygın sloganlar 1967 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Avrupa ve Amerika'da yaygın şekilde kullanılıyordu. Bu denli geniş kitlelerin tarafı olmadıkları bir anlaşmazlıkla bu şekilde tutkulu olarak ilgilenmelerine ve bu haliyle tek vücut olarak savaşan taraflardan birini desteklemelerinin bir başka örneğine tarihte hiç rastlanmamıştır. 60'lı yılların büyük ahlaki meselelerinden birine dönüşen Vietnam'daki savaş Batı dünyasında İsrail'in adına baş gösteren duygu yüklü dalgalar tarafından silinip süpürülmüştü. Vietnam, Batı dünyasını bölerken Ortadoğu birleştiriyordu. Araplar düşmanlarını yok etme ya da bu yöndeki bir tehdide kaynaklık ediyor gibi görünerek bütün dünyayı karşılarına aldılar. Arapların karşılarına aldıkları düşman da diğerlerine benzemiyordu. Onlar Yahudi'ydi. Araplar, bir İngiliz entelektüelinin söylediği gibi "kötü, çılgın ve desteklenemeyecek" bir işe kalkışmak üzereydi ve kendilerine kurban olarak seçtikleri insanlar da bir kuşak önce 6 milyon üyesini Nazilerin Sıykırımı'na kurban verenlerden oluşuyordu.[10]

Yahudilere karşı işlenen bir suç başka herhangi birine işlenen suçtan daha ağır bir nitelik taşıyordu. Hitler'in gaz odaları Batılıların vicdanlarını rahatsız etmeye devam ediyordu. Bu haliyle küçük İsrail'in savaşın arifesinde olmasıyla ilgili dış dünyadaki korkular o zamanlar büyüktü. Benzer büyük bir korku İsrail'deki kamuoyunun geneline

[10] Philip Toynbee, *The Times*, 8 Haziran 1967.

de hâkimdi. Bu durumda beklenebilecek tek şey İsrail hükümeti, Siyonistler ve her yerdeki sempatizanların dünya genelindeki endişeyi körüklemesiydi. İsrail başbakanı İsrail Parlamentosuna savaştan hemen sonra "İsrail devletinin varlığının bıçak sırtında olduğunu ama Arap liderlerin İsrail'i yok etme umutlarının tamamen ortadan kaldırıldığını" söylediğinde bunlardan hiçbiri sesini çıkarmayacaktı.[11] Böyle olmakla birlikte generaller gerçek durumun politikacıların söylediklerinin tam tersi olduğunu, David'in Goliath'a (dev) denk bir güce sahip olmadığını ama umutsuz bir şekilde onu bertaraf edecek güçte olduğunu biliyordu. Generaller, politikacılar ne söylerse söylesin ve insanlar neye inanırsa inansın İsrail'in varlığının tehdit altında olmadığını ve Nasır savaşa girmeye karar verse bile kazanma şansının bulunmadığını biliyordu. General Mordecai Hod komutası altındaki hava kuvvetlerine büyük bir güven duyuyordu. Hod ve Chaim Weizmann'ın asi yeğeni olarak hava kuvvetlerinin gerçek mimarı olan Ezer Weizmann on yıl veya belki de daha uzun bir süre boyunca Arap hava gücünün imhasını öngören planı mükemmelleştirmeye çalışmışlardı. Hava kuvvetleri çalışanları olası her türden duruma hazırlıklı olarak yetiştirildi. Olası bütün hedeflerin maketleri üzerinde çalışmışlardı keza 1967 Savaşı'nın ilk saatlerinde bir Mirage savaş uçağının pilotu Amman'daki Basman Sarayı'nda Kral Hüseyin'in çalışma odası olarak bildiği yeri yakın mesafeden makineli tüfekle inanılmaz bir isabet kaydederek vuracaktı.[12] Savaştan beş yıl sonra İsraillilerin eşi benzeri görülmemiş bir güç, güvenlik ve kazanımın tadını çıkarttıkları bir sırada İsrail zaferinin mimarları arasında yer alan General Matitiahu Peled kızgın bir kamuoyunun gözünde neredeyse küfür anlamına gelecek bir açıklamayı yapacaktı. Böyle olmakla birlikte İsrail'in dünya genelindeki itibarının zedelenmemesi için sessiz kalınması çağrılarına eşlik edecek bir şekilde "İsrail'in gerçekten yok olma tehlikesi altında olup olmadığına" ilişkin tartışmada Peled'in tek bir çalışma arkadaşı bile kendisinin ortaya attığı teze ciddi bir şekilde karşı çıkmamıştır. Peled şunu söyleyecekti: "1949 yılından bu yana İsrail'in varlığına kast etme cüretini sergileyebilecek veya daha doğrusu böyle bir kapasiteye sahip olan bir kimsenin bulunmadığını saklamak için bir neden bulunmamaktadır. Biz de buna rağmen bir aşağılık kompleksi geliştirme yoluna gittik ve varlık için ıstıraplı bir varoluş mücadelesi

[11] Amnon Kapeliouk, *Le Monde*, 1 Haziran 1972.

[12] Vick Vance ve Pierre Lauer, *Hussein de Jordanie: Ma Guerre avec Israel*, Editions Albin Michel, Paris, 1968, sayfa 85.

sırasında kendimizi sanki her an yok edilebilecek zayıf ve önemsiz bir grup insan olarak gördük." General Peled şöyle devam ediyordu: "Evet Arap liderlerin sert açıklamalar yaptıkları doğruydu ama aslında kendi basiretsizliklerinin farkında olan Arap liderler de öne sürdükleri bu tehditlere inanmıyordu... Kurmay heyetimizin Mısır ordusunun İsrail için bir tehdit olduğunu veya Nasır'ın eşine rastlanılmamış bir aptallıkla ordumuzun yıkıcı gücüne maruz bırakacak şekilde konumlandırdığı ordusunu yenecek güçte olmadığımızı hiçbir şekilde söylemediğine eminim... Sınırlarımızda toplanan Mısır birliklerinin İsrail'in varlığını tehdit edecek güçte olduğunu söylemek, böyle bir durumu analiz etme kapasitesine sahip olan bir kişinin zekasına hakaret anlamına geldiği gibi, aynı zamanda Zahal'a (İsrail ordusu) da hakaret anlamına gelmektedir."[13] Nasır'ın İsrail'i karşısına alacak bir gücü olmadığı gibi böyle bir niyeti de yoktu. Generaller de bunu çok iyi biliyordu. Genelkurmay Başkanı İzak Rabin bu konuda samimi bir açıklama yapıyordu: "Nasır'ın savaş istediğine inanmıyorum. Sina'ya 14 Mayıs'ta gönderdiği iki birlik İsrail'e karşı taarruza geçmek için yeterli değildi. Bunu kendisi de biz de biliyorduk."[14]

GOLAN TELEPELERİ EFSANESİ

Altı Gün Savaşları'nın tohumları Suriye sınırında atıldı. Bu, yaygın olarak kabul edilen bir gerçektir. Bunun da ötesinde söz konusu bu tohumları Suriyelilerin ektiği varsayılır. Golan Tepeleri; David, Goliath'a (dev) karşı imajını çok çarpıcı ve etkili bir şekilde özetlemektedir. Bu haliyle, öte yandan, Golan Tepeleri'nin Siyonistlerin ürettiği efsanelerin en başarılısı olduğunu söylemek daha doğrudur. Savaşın izlerini taşıyan rüzgârlı platoya savaş sonrasında yapılan bir ziyaret çarpıcı bir deneyimdi; ya da en azından bu kitabı kaleme alan yazarın bir ihtimal mihmandarımızın her söylediğine inanan bütün turist arkadaşlarının gözünde böyleydi. Mihmandarımız, beklenebileceği gibi, bize aşağıdaki vadide barışçıl bir şekilde topraklarını işleyen çiftçilerin üzerine ateş yağdıran Suriye silahlarından ve savaşın son gününde İsrail'in en iyi askerlerinden oluşan bir gücün nasıl da bu silahları

[13] *Maariv*, 25 Mart 1972.
[14] *Le Monde*, 29 Şubat 1968.

susturmak için mayın döşeli toprakları temizlerken can verdiklerinden de söz etti. Mihmandarımız hikâyeyi taraflı bir şekilde anlatıyordu. Bu, beklenebilecek bir şeydi. Yine beklenebileceği gibi hikâyede bir iki yanlışlık da vardı; Arapların çiftçileri Akdeniz'e dökmek için Ürdün nehrinin akış yönünü değiştirmeye çalıştıkları iddiası da bu asılsız iddialardan biriydi. Öte yandan mihmandarımız, adeta bir suça ortaklık ediyormuşçasına, beklenmedik bir gerçeği de dillendirdi. "Şimdi bir zamanlar askerden arındırılmış bölge olan yere giriyoruz" dedi, "Düzenli ordu birliklerinin buraya girmesi yasaktı. Ama tabi ki bu kuralın etrafından dolaşmak için askerleri polis kılığında bölgeye soktuk. Ama bu başka bir hikâye." Evet bu gerçekten başka ve *uzun* bir hikâyeydi ama mihmandarımız bunu anlatmadı.

1949 ateşkes anlaşmalarının komplikasyona yol açan unsurlarından biri askerden arındırılmış bölgelerdi. Her yerde sorunlara yol açıyorlardı. Bu durum özellikle Suriye cephesinde yaşanıyordu. Ateşkes hattı boyunca genişlikleri birkaç yüz metre ile birkaç kilometre arasında değişen verimli topraklar uzanıyordu. Buralar, 1948 yılında Suriye ordusunun elinde tutmayı başardığı Filistin topraklarıydı; Suriye bu topraklardan eski sınırın gerisine çekilmeyi ateşkes anlaşmasının hükümleri uyarınca kabul etmişti. Söz konusu bu anlaşmanın hükümleri uyarınca her iki taraf da buraya asker sokmayacak ve Arap ve İsrail köyleri ihtiyaç duymaları halinde kendi polis güçlerini işe alacaklardı. İki taraf da anlaşmanın hükümlerini titiz bir şekilde uygulamadı ama en başından itibaren anlaşmaya daha az uyan taraf İsrail'di. İsrailliler askerden arındırılmış bölge üzerinde hak iddia ederek işe koyuldu ve daha sonraki bir aşamada fırsat belirdikçe anlaşmanın silahlı kuvvetlerin girişine ve askerileşmeye karşı olan bütün hükümlerini bir kenara attı. BM gözlemcilerinin faaliyetlerini düzenli olarak engellediler ve bir defasında kendilerini ölümle tehdit ettiler.[15] Karma Ateşkes Komisyonu ile işbirliği yapmayı reddettiler ve kendilerine uyduğu durumlarda gözlemcilerin kararlarına ve taleplerine karşı çıktılar.[16] Bölgenin Arap sakinlerini gitmeye zorladılar ve köylerini yerle bir ettiler.[17] Taktik icabı sınırı kendi lehlerinde değiştirmek için ağaçların yerlerini değiştirdiler.[18] BM'nin tavsiyelerine karşı çıkarak

15 Komutan Albay de Ridder tarafından hazırlanan rapor, BM Belgesi S/2084, 10 Nisan 1951.
16 Horn, *Soldiering for Peace* (Barış İçin Askerlik), *A.g.e.*, sayfa 123-24.
17 Burns, *A.g.e.*, sayfa 114.
18 Horn, *A.g.e.*, sayfa 79.

yollar inşa ettiler.[19] Arap topraklarında kendi drenaj sistemlerini kurmak için kazı çalışmaları yaptılar.[20] Ama bu türden ihlallerin en önemlisi, General von Horn'un ifadesiyle, "Askerden arındırılmış bölge boyunca doğuya, eski Filistin sınırına (haritalarında gösterildiği haliyle) doğru ilerlenmesini beraberinde getiren kasıtlı İsrail politikasının bir parçası olarak bütün Arapları adil ya da adil olmayan yöntemlerle yerlerinden etmekti." Von Horn şöyle açıklıyor: "Yahudiler Arapların sahibi olduğu toprakları sulama ve işleme alışkanlığını geliştirdi zira bu toprakların her bir metrekaresi tahıl açısından adeta bir altın madeni gibiydi. Bu bölgeye hakim bir noktayı ellerinde bulunduran Suriyelilerin kızgın bakışları altında söz konusu bölge Arapların sahip olduğu toprakları içine alacak şekilde yayılan bir İsrail kanal ve sulama kanalı şebekesi haline geldi."[21] Von Horn'a göre İsrail'in kışkırtmaları olmasaydı Golan Tepeleri'ndeki Suriye silahları hiçbir zaman için harekete geçmezdi.[22]

Sınır boyunca her zaman gerginlik vardı ve çok sayıda olay yaşanıyordu; bu olaylar "küçük savaşlar"a ancak İsrail daha kapsamlı bir stratejinin eseri olarak Suriye'ye karşı küçük çaplı hataları ağır şekilde cezalandırma yönündeki alışılmış tekniğine başvurmaya karar verdiği zaman dönüştü. İsrailliler bunu Süveyş Savaşı'na giden yolda yaptılar. 1955 yılının Aralık ayında, 10 ay önce Gazze'de başlayan saldırgan stratejinin bir parçası olarak Tiberya Gölü'nün kuzeydoğu kıyılarındaki pozisyonlara saldırdılar; saldırılar sırasında 50'yi aşkın asker ve sivil öldürüldü. Suriyelilerin balıkçı ve polis teknelerine ateş açtığı yönünde iddia olunan bahane otantik olmuş olsa bile tek başına yetersiz bir nitelik taşıyordu ancak izleyen süreçte deneyimlerini kayda geçiren iki BM gözlemcisine göre olay bu şekilde gerçekleşmemiş olabilirdi. Bu haliyle en iyimser yoruma göre Suriyeliler ateş açmış olsalar bile İsrailliler ateş açılmasını tahrik etmek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardı. Bu gözlemcilerden biri söyle söylüyordu: "İsrail'in arzuları doğrultusunda kasıtlı bir taciz söz konusuydu... ve bu haliyle herhangi bir yaptırıma uğramadan daha fazla toprağı ele geçirmelerine fırsat verecek şekilde Arap devletlerinin aleni bir saldırıya geçmelerini sağlayacak şekilde tuzağa düşürülmelerini sağlamayı amaçlıyordu..."[23] İsrail 11 ay sonra

[19] Fred J. Khouri, "The Policy of Retaliations in Arab-Israeli Relations" (Arap-İsrail İlişkilerinde Misilleme Politikası), *Middle East Journal*, Washington, Cilt 20, Sayı 4, 1966, sayfa 447.

[20] Burns, *A.g.e.*, sayfa 113.

[21] Horn, *A.g.e.*, sayfa 78.

[22] *A.g.e.*, sayfa 117.

[23] Hutchison, *Violent Truce* (Şiddetli Ateşkes), *A.g.e.*, sayfa 110.

Sina'nın bütününe girdi ama daha önce de gördüğümüz gibi buna karşı yaptırıma maruz kaldı. Bir dahaki sefere daha başarılı olacaklardı. Her yıl, ateş açma sezonunu beraberinde getiriyordu; doğal olarak söz konusu bu sezonlar, böylesi bereketli bir vadide, toprağın sürülmesiyle başlıyor ve ekme ve biçme dönemine kadar devam ediyordu.[24] İsrailli çiftçiler de böyle bir dönemde zırhlı traktörleriyle sahneye çıkıp Araplara ait toprakları sürme yoluna gittiler. 3 Nisan 1967 tarihinde İsrail basınında çıkan haberlerde hükümetin askerden arındırılmış bölgedeki tüm arazilerin, özellikle de 51 ve 52 numaralı parsellerin işlenmesine karar verdiği bildirildi; Suriyeliler bu toprakların Arap çiftçilere ait olduğunda ısrar ediyordu.[25] 7 Nisan günü sabah saat 8'de bir traktör Tiberya'ın güneyinde Araplara ait bir arazide çalışmaya başladı. İsrailliler Suriyelilerin havan toplarıyla ateş açacaklarını biliyorlardı ve bunu beklemeye koyuldular; nitekim Suriyeliler ateş açtı ve İsrail de buna topçu, tank ve uçak ateşiyle karşılık verdi. 70 savaş uçağı düşman hatlarına napalm ve yüksek patlayıcı gücüne sahip bombalar bıraktı. Suriyeliler ağır bir darbe almıştı. Biri Şam üzerinde olmak üzere 6 uçakları düşürüldü, 30 kadar siper vuruldu ve bir ihtimal 100 kadar kişi öldü. İsrailliler ise bir tank komutanını kaybetti; söz konusu komutan açılan ateşin sonuçlarını incelemek için tanktan indiği sırada öldürüldü. Genelkurmay Başkanı Rabin Suriyelilerin derslerini aldığını umduğunu söyledi.

Gerçekte, "verilen ders" Haziran Savaşı'nın habercisi niteliğindeydi. Nasır bir kenarda durup olup bitenlere kayıtsız kalamadı. Suriye'nin, Mısır'ın Süveyş öncesinde maruz kaldığı türden bir askeri aktivizme maruz kaldığını görebiliyordu. Araplara karşı savaştan yana olanlar ihtiyaç duydukları makul dış tehlikeye kavuşmuşlardı. Nihayetinde Suriye Golan Tepeleri'nden açtığı ateşle *gerçekten* de Yahudi yerleşimlerini vurmuştu. Suriye, Ürdün Nehri'nin akış yönünün değiştirilmesi planını hayata geçirmeye *koyulmuş* ve bunun bir sonucu olarak İsrail'in, nehrin güneydeki Necef Çölü'ne akıtılmasını öngören tek taraflı planını sabote etmeye yönelmişti. 1965 yılının Ocak ayından bu yana mayın yerleştirmek ve tesisleri havaya uçurmak için adamlarını düşman topraklarına gönderen Filistinli gerilla örgütü Fetih'e yardımcı *oluyordu.* Baas partisinin iktidara geldiği Şubat 1966'dan bu yana Suriye, sert bir söylemin eşliğinde, *Fetih* grubunun "halkın devreye gireceği bir bağımsızlık savaşı"

[24] Horn, *A.g.e.*, sayfa 69.
[25] Suriye'nin Güvenlik Konseyi'ne Şikayeti, S/7845, 9 Nisan 1967.

verilmesi yönündeki doktrinini resmen benimsemişti. Araplara karşı savaşmaktan yana olan İsraillıler niyetlerini binaların tepelerine çıkıp açık bir şekilde ilan etmiyorlardı ama ağızlarından kaçırdıkları kimi ifadeler ışığında Dayan ve adamlarının kapsamlı bir önleyici savaşa girmeyi planladıkları anlaşılıyordu. Böyle bir savaş sayesinde Arapların büyüyen askeri gücüne karşı gelecekte daha büyük bir maliyetle indirmek zorunda kalacakları bir darbeyi en kısa zamanda ve çok daha düşük bir maliyetle indirebileceklerdi. Genelkurmay başkanı böyle bir gerekçe arayışında olunduğunu *Bamahane* dergisine Mayıs 1965'te yaptığı ihtiyatlı bir açıklamada İsraillilerin "Arapların belli bir askeri güce ulaşmaya hazırlandıkları andan yararlanacak bir şekilde" bilgi sahibi olmaları halinde herhangi bir Arap askeri planını kısa bir ihbar süresi içinde altüst edebileceklerini söylediğinde ortaya koyuyordu.[26]

Duruma yakından bakma zahmetine katlanan herkes için dış tehlike kendisini son derece makul bir şekilde gösteriyordu. Elbette sınır bölgesindeki bir *kibbutz*'da Suriye silahlarının gölgesinde yaşamak zor ve bazen de tehlikeli olmalıydı; peki ama kaç kişi öldü? 1967 yılının Ocak ve Haziran ayları arasında, anlaşıldığı kadarıyla, sıfır. Aynı süre içinde Fetih gerillalarının elinde kaç kişi can verdi? Bir. Ürdün nehrinin yönünün değiştirilmesi projesi de, Arap propagandası ne denli güçlü olursa olsun, beyhude bir nitelik taşıyordu; İsraillıler de durumun böyle olduğunu biliyordu. Arapların planlarını tam olarak gerçekleştirme gücüne ve iradesine sahip olmuş olsaydı bile ki İsrail resmi makamları buna kuşkuyla yaklaşıyordu, aldıkları payda sadece yüzde 5 ya da 6 oranında bir kayba uğrayacaklardı.[27] Söz konusu olan "halk bağımsızlık savaşı" açısından da İsraillıler, Baas sözleriyle Baas eylemleri arasında bir uçurum olduğunu herkesten iyi biliyordu.

Maalesef duruma yakından bakma zahmetine pek az kişi katlandı ve Cumhurbaşkanı Nasır, Suriye'nin sözlü aşırılıkları ile sorumsuz hamilik çabasının bir eseri olarak İsrailli savaş çığırtkanlarının Şam'ı tuzağa düşüreceğinden çok korkuyordu. Kendisine karşı tavır alan Arapların çağrılarına yanıt veren Nasır, daha 1965 yılında bile, Filistinli bir gruba hitaben yaptığı konuşmada şunları söyleyecekti: "Bana 'UNEF'i buralardan çıkar' diyorlar. Diyelim çıkardık. Bir planın olması gerekmiyor mu? Suriye'ye karşı İsrail saldırıda bulunursa, ben de İsrail'e

[26] 2 Mayıs 1965.

[27] Yoram Nimrod, "L'Eau, l'Atome et le Conflit", *Les Temps Moderne*, Paris, 1967, sayfa 893.

saldıracak mıyım? Bu, bana savaşı dayatan tarafın İsrail olduğu anlamına gelir gibi geliyor. Beni harekete geçmeye zorlamak için bir iki traktörü vuruyor; peki ama akılcı olan yol bu mudur? Savaşın çıkıp çıkmayacağına bizim karar vermemiz gerekiyor."[28]

NASIR TUZAĞA DÜŞÜYOR

Ama sonuç olarak Nasır UNEF'i uzaklaştırdı. Telaşa kapılmış iki Suriyeli temsilci 8 Mayıs 1967'de gizli bir şekilde Kahire'ye gelip İsrail'in ülkelerine saldırmak üzere olduğunu bildirdiğinde Nasır son iki yıla bakıp, Amerika'nın göz yumduğu bir ortamda İsrail'in artan dövüşkenliğini göz önüne aldığında söz konusu haberi ciddiye almak için haklı gerekçeler olduğunu fark edecekti. Haberi başka kaynaklardan da teyit etme yoluna gitti. Söz konusu kaynaklar arasında Ruslar da vardı, nitekim Ruslar da böyle bir teyitte bulundular. Gerçekten de birlikler cephe hattı boyunca toplanmaya başlamıştı. İsrailliler o zaman bu bilgiyi ateşli bir şekilde reddetti ve BM gözlemcileri gibi tarafsız bir merciinin karşı çıkma ihtimalinin bulunmadığı bir ortamda İsraillilerin bu haberler hakkındaki yalanlaması yeterince ikna edici bir nitelik taşıyacaktı. Bu haliyle Haziran Savaşı'na giden yolda gerçek kışkırtmanın kendilerinden değil Araplardan geldiğine ilişkin iddialarına ilişkin hayati bir kanıta da bu şekilde sahip çıkmış oluyorlardı. Ancak beş yıl sonra İsrail'in en lafını sakınmaz askerlerinden biri olarak General Ezer Weizmann, İsrail'in gerçekten bir yok oluş tehdidiyle karşı karşıya olup olmadığına ilişkin tartışmanın sürdüğü bir ortamda şöyle bir itirafta bulunacaktı: "Tankları, uçağın düşürülmesi sonrasında kuzeye yönlendirdiğimizi unutmayın."[29] Birleşmiş Milletler gözlemcileri de bunları gördü ama çeşitli sebeplerden dolayı yaptıkları gözlemler bugün bile sıkı bir şekilde korunan bir sır olarak saklanmaktadır (Bu, Haziran Savaşı'nın nedeni konusunda bir ihtimal en doğru olan anlatımın vardığı sonuçlardan biriydi. Hindistanlı bir gazeteci olan Godfrey Jansen'a göre bu anlatım 1967'nin ilk aylarından itibaren İsrail'de iktidarı elinde tutan küçük bir grup politikacı ve generalin Araplara karşı yeni bir saldırı düzenlenmesi

[28] *El Ahram*, 1 Hazin 1965.
[29] *Ot* (İsrail'de haftalık yayın), 1 Haziran 1972.

ihtiyacını hissettikleri yönündeydi.[30]). Tankların sınıra yığılmasını Nasır'ın beklenen tepkisini vermesini sağlayacak türden sözlü bir tehdit ve taciz izlemişti. Resmi olarak da açıkça ifade edilmiş olan tehdit Suriye topraklarının tamamının işgal edileceğine ve buradaki rejimin yerinden edileceğine işaret ediyordu. Dile getirilen taciz de rejimin devrilmesi sonrasında Nasır'ın Suriye'nin yardımına gitmeyeceği yönündeki bir öngörüydü. Tehdit ile beraber taciz de hedefe ulaşılması için üretilmiş ancak İsrail'in daha sonraki bir aşamada hesap vermesinin önüne geçilmek için resmi olarak kayıtlara geçirilmemişti. Haziran Savaşı'nın gerek İsrail yanlısı gerekse kısmen tarafsız olan kaynaklarca dile getirilen anlatımları tankların sınırda kümelendiği iddiasını reddetmektedir; bu, dolayısıyla, gerçek bir tehdit de olmadığı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Walter Laqueur çok okunan *The Road to War* (Savaşa Giden Yol) adlı kitabında şunları yazar: "Yeniden tekrarlamak gerekirse Şam'daki yönetimin devrilmesi yolunda herhangi bir İsrail tehdidi bulunmuyordu."[31] Ama aslında böyle bir tehdit vardı. General İzak Rabin 11 Mayıs'ta İsrail radyosunda yaptığı bir açıklamada şöyle konuşacaktı: "Şam'ın üzerine yürüyüp Suriye yönetimini düşüreceğimiz an yaklaşıyor zira görünen tablo onları, bizi tehdit ettikleri türden bir halk savaşıyla ilgili planlardan vaz geçmeye zorlayacak tek şeyin askeri operasyon olduğu anlaşılıyor."[32] Söz konusu bu açık provokasyon Arap dinleme merkezleri tarafından duyuldu ama tek bir kelimesi bile İsrail basınında yer almadı. Radyo dinleme raporu bir şekilde yazılı bir açıklama ile aynı ağırlığı taşımaz ve bu haliyle yalanlanması çok daha kolaydır. Taciz ise bu açıklamanın hemen ertesi günü geldi. Askeri İstihbarat Başkanı General Aharon Yariv 40 kadar yabancı muhabirle yaptığı bilgilendirme toplantısında Rabin'in tehditlerini tekrar ettikten sonra ısrarla belli bir temayı işledi; bu bağlamda Mısır zayıftı ve "bütün Arapların lideri" olarak Nasır da duruma müdahale etmeyecekti. "Suriye'nin geniş bir alan ve uzatılmış bir zamanda İsrail tarafından işgal edilmediği bir ortamda bence Mısırlılar ciddi bir şekilde müdâhil olmayacaktır... müdahale etmeleri için ellerinde başka bir alternatifin bulunmaması gerekecektir. Benim bakış açıma göre, alternatifin olmaması demek, itibarları üzerindeki baskının dayanılmaz bin hale geleceği bir ortamda bizim Mısırlıların harekete geçmemelerinin

30 Bakınız *Daily Star*, Beyrut, 15, 22 ve 26 Kasım 1973.

31 Walter Lequeur, *The Road to War* (Savaşa Giden Yol), Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1968, sayfa 75.

32 Jansen, *A.g.e.*

imkânsız olacağı bir ortamı yaratmamız demektir."[33] Yariv bu sözleri sarf ederek, bizzat kendi Arap muhaliflerinden benzer bir çerçevede çıkışlara maruz kalan "bütün Arapların lideri" üzerinde kasıtlı olarak bir baskı yapıyordu.

Nasır daha sonra yaptığı bir açıklamada İsrail'in "küstahlığının, her bir Arabın tepkisini çekecek" bir nitelik taşıdığını söyleyecekti.[34] Ordusunu Sina'ya gönderdi. Aynı sırada BM güçlerinin de ayrılmalarını emretti. Attığı adıma ciddiyet kazandırmak için bunu yapmak zorundaydı. UNEF sembolik bir role sahipti. UNEF, Mısır istediği için Sina'daydı; İsrail sınırın kendi tarafında gözlemci bulunmasını reddetmişti; gözlemciler bu haliyle Nasır'ın tek taraflı olarak benimsediği itidalli duruşu simgeliyordu. Dolayısıyla gözlemcilerin uzaklaştırılması söz konusu bu itidalin de son bulduğuna işaret ediyordu. Bu, Nasır'ın istediği son şeydi; dolayısıyla kısmi bir geri çekilme olmasını sağlamaya çalıştı. Mısır Genelkurmay başkanı UNEF komutanına gizli bir mesaj gönderdi; kendisinden İsrail-Mısır sınırındaki adamlarını Gazze'deki üslerine çekmesini istedi; ama Akabe Körfezi'nin ağzındaki Şarm el-Şeyh'de konumlanan ve buradan geçmekte olan İsrail gemilerine sembolik bir koruma sağlayan adamlarını çekmesini istemedi. Mısırlıların taktiği geri tepti. BM Genel Sekreteri acemice bir ısrarda bulunarak "ya hep ya hiç" yanıtını verdi. Nasır için bütün çıkış yolları kapalıydı; gözlemcilerin hepsinin çekilmesini istedi. Ama elbette bu da yeterli değildi. Mantık –ve gerek Arap gerekse Yahudi merkezlerinden kaynaklanan tacizler– Nasır'ın yapmaya başladığı şeyi bitirmesini gerektiriyordu. Boğazlardan geçişleri de engelledi. Nasır böyle bir engellemeyi aslında tam anlamıyla yapmıyordu zira daha önce de gördüğümüz gibi[35] gerçekten İsrail ile savaşa girmek gibi bir niyeti yoktu; ancak geçişleri engelleme konusundaki karar İsraillilerin ihtiyaç duyduğu türden bir savaş sebebine kavuşmalarını engellemeyecekti.

Artık savaş çıkıyordu; Mısır ve Suriye'yi karşısına alan İsrail, savaşı kazanacağından emindi. Peki ama İsrail 1948'de kaçırdığı bir fırsatı bu defa yakalayıp Filistin'in geride kalan kısmı olarak Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı da sınırlarına dâhil edebilir miydi? Ünlü köşe yazarı Eprhaim Kişon'un Kral Hüseyin'e hitaben yazdığı açık mektubun gerçekten kulağa geldiği gibi ironik olup olmadığı konusunda insan kendisini merak etmekten alamıyor:

33 *A.g.e.*
34 *A.g.e.*
35 Bakınız sayfa 334.

Açıkça söylemek gerekirse küçük numaramızı yutan tek kişi siz değildiniz. Yıllar boyunca gerek dostlarımız gerekse düşmanlarımız için hazırladığımız dostane tuzağa önde gelen devlet adamları bile düştü... Yoksa bir saniye için bile olsa bütün bunların planlanmamış olduğunu mu düşündünüz? Doğrusu çok sersemsiniz! Seni gidi zavallı Hussi, bugün gerçekler açıklanabilir! Bundan 6 ya da 7 yıl önce Eski Şehri almaya karar verdik. Ancak önce Araplar bize saldırmazsa böyle bir şeyi başaramayacağımızı kendi kendimize söyledik. Evet ama Araplar nasıl kandırılabilirdi? Yaşlı Adam (Bengurion) işbaşında olduğu sürece böyle bir şeye kalkışamazlardı. Dolayısıyla Yaşlı Adam'ın görevden alınması gerekiyordu. Bunun için Lavon Vaka'sını icat ettik. Yediler Komitesi'nde bazı numaralar çevirdik, hukuki belgeleri yayınladık ve şimdi hatırlamadığım olmadık entrikalar çevirdik. Daha sonra Eşkol'u bir uzlaşmacı ve tavizkar bir lider olarak sunmaya başladık. Her şey yolunda gitti. Eşkol de Abba Eban da işbirliği yaptı. Özetle birkaç yıl içinde Cemal'in aklına bize saldırma zamanının geldiği fikrini sokmayı başardık. Planlarımızın önündeki tek engel Gazze Şeridi'ndeki BM gücüydü. Onları buradan nasıl çıkarabilirdik? Bu konuda (BM Genel Sekreteri) U Thant'a güvendik ve o da güvenimizi boşa çıkarmadı. Cemal masum bir şekilde Sina'ya doğru ilerledi ve Tiran Boğazları'nı kapattı. Planlarımız bütün bunları öngörüyordu. Kendimize ne zaman ittifak yapacaklar diye sorduk, ne zaman? Uzun günler boyunca gergin bir şekilde bekledik, hiçbir şey olmuyordu; siz tutum değiştirmiyordunuz. Utanmaz bir şekilde sizi tuzağa düşürdük, donanması güçlü olan devletlerin bizi savunması için yalvardık, Başbakan'dan bir radyo konuşması yapmasını istedik (moralimizi iyileştirmekten başka her şeye yarayan bir konuşmaydı) de Gaulle'e bizi terk etmesi için baskı yaptık; sizi Nasır'a iyice yaklaştırmak için neler yapmadık ki? Sonuçta çabalarımız meyvesini verdi, Kahire'ye uçtunuz ve bir ikili savunma anlaşması imzaladınız. Derin bir nefes aldık, rahattık. Ertesi gün Dayan'ı devreye soktuk, daha sonra olup bitenleri tarih yazıyor. Üzgünüm Hussi, belki Harrow'da size bu tür numaraları öğretmiyorlardır ama Kudüs'ün tamamını öyle istiyorduk ki bizim için başka bir seçenek yoktu.[36]

İSRAİL İMPARATORLUK KURUYOR

"Medeniyetin zaferi"... Önde gelen bir Batılı gazete İsrail'in zaferini bu şekilde tanımlıyordu. Gerçekten de sıradışı bir askeri başarıydı. İsrail üç Arap ordusunu imha etmiş ve altı gün içinde topraklarının birkaç katı

[36] *Jerusalem Post*, 16 Haziran 1967.

büyüklüğünde bir alanı eline geçirmişti. Böyle olmakla birlikte tarih, belki de askeri zaferden daha çok bir halkla ilişkiler başarısını kayıtlara geçirecek. Başkasının toprağını fethetmiş ve buralarda yaşayanları başka yerlere sürmüş bir halk, yeni fetihler ve daha fazla insanı sürmek için müthiş bir uluslararası destek sağlıyordu. 1917 yılında Lord Balfour Filistin'in Yahudi olmayan halklarının sivil ve dini haklarını zedeleyecek hiçbir şeyin yapılmaması gerektiğini ilan etmişti. Biri o günlerde çıkıp bundan tam elli yıl sonra Arapların güç kullanılarak ellerinden alınan söz konusu bu hakların sadece bir bölümünü yine güç kullanarak geri almaya çalıştıkları için dünya genelinde kınanacaklarını söylese kesinlikle deli olarak nitelendirildi. Elbette hiç kimse Siyonizm yanlısı coşkusu her zaman aşırı boyutlarda olan *Daily Telegraph* kadar ileri gitmedi ama bu durumda gazetenin gerçekten haklı olabileceğini de pek az kişi sorguladı.[37] Ama İsrail'in himayesi altında olduğu "medeniyet"in Paris merkezli *Le Monde* gazetesinin son derece güzel bir şekilde özetlediği türden gerekçeleri vardı:

> Avrupa son birkaç gün içinde bir anlamda 2. Dünya Savaşı'nda yaşanan dram ve ondan önce Rus kıyımlarından Dreyfus Vakası'na kadar Siyonizmin doğuşu sırasında yaşanan zulümlerin suçluluğundan kendini kurtardı. Yahudiler Avrupa kıtasında "Katledilmeye koyunlar gibi gittiler" şeklinde maruz kaldıkları trajik ve aptalca suçlamanın intikamını nihayet aldılar ama bu maalesef Arapların pahasına oldu.[38]

İsrail'in arkasına aldığı bu uluslararası iyi niyet son derece değerliydi. İsrail, Siyonist yapıyla ilgili planın bir sonraki aşamasını başlatırken söz konusu bu hissiyatın ürettiği büyük krediyi kullandı. Çünkü tarihi açıdan bakıldığında bu üçüncü önemli dönüm noktasıydı. Bu haliyle, tıpkı Balfour Deklarasyonu ve "Bağımsızlık Savaşı" gibi içi doldurulacak yepyeni bir "çerçeveyi" ortaya çıkardı. Siyonizm yeniden doğmuştu; savaş öncesi depresyonu geride bıraktıkları bir ortamda İsrailliler bir gün içinde ilk öncü liderlerini harekete geçiren türden bir istek ve vizyonu yeniden keşfediyordu. Bu Siyonist uyanış dini-stratejik, din adamı-askeri tuhaflıkların ve imgelemin eşliğinde coşkulu bir şekilde gerçekleşti. Ateistler "Tanrı'nın orduları"ndan bahsediyordu. Bir elinde İncil, bir elinde tüfek Ağlama Duvarı'nın önüne geçen paraşütçüler sadakat yemini ediyorlardı. Dini şiirler ve ilahiler haftalık listelerde ön sıralarda yer alır hale geldi. İsrail bayrağını Sina'ya diken de din adamı-savaşçı kimliğiyle

37 *Daily Telegraph*, 12 Haziran 1967.
38 P. Vidal-Naquet, *Le Monde*, 11-12 Haziran 1967.

ve bütün askeri rütbelerinin ışıltısı altında yılmaz bir şekilde bölgeye paraşütle inen Haham Şlomo Goren'den başkası değildi. Elbette bütün bunlar Arapların pahasına gerçekleşiyordu.

Daha önce olduğu gibi Siyonistlerin ele geçirdikleri toprakları korumaları, buralara insan yerleştirip geliştirmeleri, kendilerine direnebilecek Arapları ya buralardan sürmeleri ya da bir şekilde kontrol altında tutmaları gerekiyordu. Öncelikli konu ne kadar büyüklükteki toprağın elde tutulacağı idi. Baştan beri İsrail'in işgal ettiği toprakların tamamını ilhak etmesi üzerinde ısrar edenler vardı. Her zaman olduğu gibi bu görüşü savunanların başında hahamlık geliyordu. Hahambaşı'na göre, işgal edilen topraklar zaten İsrail'e aitti. Bu topraklar Tanrı tarafından Yahudilere vaat edilmişti ve bütün peygamberler buraların Yahudilere geri verilmesinden söz etmişti. Bu nedenle "Eldeki büyük İsrail toprağının bir karışının bile geri verilmesi Tevrat uyarınca İsrail hükümeti dâhil, bütün Yahudiler için yasak"tı.[39] Hahamlık Yüksek Konseyi'nin bir başka üyesi de İsrail'in toprakları fethetmesinin kutsal toprakları şeytanın elinden kurtarmak anlamına geldiği için buralardan çekilmenin şeytana güç katacağı savını ortaya atıyordu.[40] Büyük İsrail hareketleri giderek çoğaldı ve bütün partiler içinde yaygınlaştı. Ülkenin her yerinde coşkulu toplantılar düzenlendi ve bunlara generaller ve bakanlar da katıldı. Artık *Gahal* adını alan Menahim Begin'in revizyonist hareketi bu yayılmacı politikanın örgütlü siyasi belkemiğini oluşturdu. *Gahal*'ın temel tutumu barış için bile olsa toprakları terk etmenin söz konusu olamayacağı yönündeydi. İsrailliler işgal ettikleri topraklarda sadece yerleşime açılmamış ve kırsal kesimlerde kurulacak kolonilere değil Ramallah, Cenin, Nablus, Tulkaram, Kalkilya, Gazze, Refah ve diğerleri olmak üzere bölgenin bütün kentlerinin çevrelerindeki yeni banliyölere yerleşmeliydi.[41] *Gahal*, İsrail toprağının bir karışının bile herhangi bir yabancı hükümete verilmesini ya da barış sürecini desteklemek için İsrail'in toprak tavizi verebileceğini öngören herhangi bir resmi açıklamayı da onaylamayacaktı.

Araplara karşı savaşın öncülerinden olan ve savaş öncesinde savunma bakanı olarak atanan General Dayan 1967 sonrası yayılmacılığın en

---

39 Menuhin, *The Decadence of Judaism in Our Time* (Günümüzde Yahudiliğin Çöküşü), *A.g.e.*, sayfa 500.

40 *Noam* (Yahudi dini yasasının yıllık yayını), 1968, sayfa 183-84.

41 Begin, Tel Aviv, 16 Haziran 1967.

ünlü ve tipik sembolü haline geldi. Dayan esas olarak *Gahal*'ın görüşünü paylaşıyordu; bu bağlamda *Gahal* ile aynı dürtü ve vizyonu taşıyordu. Böyle olmakla birlikte Dayan *Gahal*'cılara kıyasla daha kurnaz ve daha diplomatikti. Ona göre Haziran Savaşı sadece düşmana karşı kazanılmış bir başka zafer değildi. Bu haliyle onda yeni ve beklenmedik duyguları ortaya çıkardı.

> Bağımsızlık Savaşı'ndan Altı Gün Savaşları'na kadar 20 yıl boyunca zirvede yaşayıp tertemiz bir hava soluduğumuz duygusunu taşıdık. Zirveye ulaşmak için savaşmıştık ve başardığımız şeylerden dolayı mutluyduk... Ancak kalbimizin en derinliklerinde ne mutluyduk ne de rahat. Kendimizi Eliat'ı güney sınırımız olarak kabul etmeye ve Kalkilya'dan denize kadar genişliği 15 kilometreden az olan bir İsrail Devleti içinde yaşamaya zorlamıştık. Eski Kudüs söz konusu bu İsrail'in sınırları dışında kalmıştı. Günlük yaşamımızda bireysel olarak bu türden bir barışı kabullenmiştik. Bugün duyduğumuz büyük rahatsızlığın kaynağında bu kabullenişin yanlış olduğu hissi yatmaktadır. Bunu kabul etmeliyiz. Zirveye ulaştığımızı sanmıştık ama zirve yolunda daha kat etmemiz gereken epey bir mesafe vardı; zirve daha da uzakta.[42]

Peki Siyonist yeniden uyanış uygulamada ne anlama geliyordu? Dayan vatandaşlarına belki unuttukları ve genç kuşaktan olanların hiç bilmediği bir şeyi hatırlatma ihtiyacını hissetti:

> Yahudi köyleri Arap köylerinin olduğu yerlerde kuruldu. Sizler bu Arap köylerinin isimlerini bile bilmiyorsunuz, bunun için sizi suçlayamamam çünkü bu türden coğrafya kitapları artık bulunmuyor. Sadece kitaplar değil Arap köyleri de artık yok. Nahalal (Dayan'ın köyü) Mahlul'un yerinde yükseldi, Gvat (bir *kibbutz*) Cibta'nın yerinde, Sarid (başka bir *kibbutz*) Haneyfa'nın yerinde ve Kfar-Yehoşua Tel-Şaman'ın yerinde yükseldi. Bu ülkedeki her yer eskiden Arap nüfusunun yaşadığı bir yerde kurulmuştur.[43]

Geçmişle ilgili kökleşmiş böyle bir algının bulunduğu ortamda Dayan gelecek hakkında karamsar bir tablo çiziyordu:

> Araplarla sürekli bir savaş içinde olmak zorunda kalacağız ve bu haliyle fedakârlık ve kanlı çatışmalardan kaçınma şansımız olmayacak. Belki bu istenmeyen bir durum ama gerçekler böyle. Arapların arzularının tersi yönünde hareket etmeye devam edeceksek bu türden fedakârlıklara katlanmak zorunda kalacağız.

Dayan'a göre çabada bulunmaya devam etmeleri gerekiyordu:

---

42 İsrail Savunma Bakanlığı Yayınları, Sayı 204, Ocak 1970, sayfa 23.

43 *Haaretz*, 4 Nisan 1969.

> Bu, bir zamanlar "bir Yahudi ve bir Yahudi daha", *Aliyah*'tan (göç akını) sonra yeni bir *Aliyah*, "bir karış topraktan sonra bir karış toprak daha", "bir keçi, sonra bir keçi daha" olarak adlandırılıyordu. Bundan 20 yıl önce nüfusumuz 600.000'di, bugün 3 milyonuz. "Bu kadar yeter" diyecek tek bir Yahudi bile olmamalı; kimse "yolun sonuna varıyoruz" dememeli... Aynı durum topraklar söz konusu olduğunda da geçerlidir. Süreci başlatmadığımız yolunda benim kuşağıma karşı bir şikâyet gelmedi ama siz [Dayan burada Golan Tepeleri'ndeki Kibbutz Gençlik Federasyonu'na hitaben bir konuşma yapıyor] gelip "buraya kadarmış" derseniz sizin hakkınızda şikâyetler olacaktır. Göreviniz hiç durmadan yola devam etmektir; kılıcınızı hep kılıfının dışında tutmalısınız; inancınız olmalı, bayrağı hep gönderde tutmalısınız. Tanrım izin vermesin, "işte bu kadar; buraya kadarmış, Degania, Mugallasim veya Nahal Oz'dan daha ötesi yok!" dememelisiniz". Çünkü her şey hâlâ devam ediyor.[44]

Dolayısıyla Dayan sadece sadık bir Siyonist olduğu için değil ama kararlı bir stratejist olduğu için de toprakların genişlemesi gerektiğine inanıyordu. Stratejist olarak Dayan kaderci biriydi. Geçmişi nedeniyle Araplarla sürekli bir çatışma içinde olması İsrail'in "kaderi"ydi; dolayısıyla Araplarla aralarındaki çatışmayı daha iyi sürdürebilmek için genişlemesi de İsrail'in kaderiydi. Öte yandan Dayan en azından bazen siyasetçi kimliğiyle de öne çıkıyordu ve bir politikacı olarak bazen bir güvercin kimliğine bürünüyordu. İsrail'in Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı William Rogers'ın 1970 yılında ortaya attığı barış önerilerini kabul etmesi ardından tıpkı *Gahal* (aşırı sağcı ittifak) gibi istifa etmedi. Gerçek kimliği olan şahinliğe soyunduğu sıralarda ise yine tıpkı *Gahal* gibi, Rogers'ın önerilerinin dayandığı Güvenlik Konseyi'nin 242 Sayılı Karar'ına da "güçlü bir şekilde karşı çıkmıştı."[45] Görüşmelere başlamak için sadece Kral Hüseyin'in kendisine bir telefon açmasını bekliyordu. Oysa gerçekte bu türden görüşmelerin başlamasını istemiyordu. "Bizimle Arap komşularımız arasında barış antlaşmaları imzalamak belki mümkündür ama Araplar bunun için ağır bedeller ödememizi istiyor ve ben de böyle bir günün gelmemesi için Tanrı'ya dua ediyorum."[46] Gerçekten de böyle bir günün gelmeyeceğinden emin olabilirdi. Akıllı bir politikacı olarak *Gahal*'ın bünyesindeki süper şahinlerin en başından reddedilmesi gerektiğini düşündüğü türden toprak tavizlerinde bulunulmasının Araplarla aralarındaki anlaşmazlığın doğası

[44] *Ha'olam Hazeh*, 8 Temmuz 1968.
[45] *Maariv*, 19 Haziran 1968.
[46] *Maariv*, 10 Nisan 1968.

gereği hiçbir zaman için İsraillilere empoze edilemeyeceğini biliyordu. Hüseyin'in telefon etmesini bekliyordu ama Kral'ın kendisine önerilen koşulları kabul etmesi Dayan'ın "hayatının en büyük sürprizi" olacaktı.[47] Dolayısıyla neden *Gahal* gibi doymak bilmeyen bir genişlemeyi bunu onaylamayacak olan bir dünya kamuoyunun gözleri önünde yapmanın ne anlamı vardı ki? Arapların İsrailli güvercinlerin bile önerdiği türden koşulları reddedeceğini ve Araplar'dan ret cevabını alan güvercinlerin de nihai barış antlaşmasına varılıncaya kadar İsrail'in elindeki toprakları bırakmaması konusunda ısrar eden şahinlerin saflarına katılacaklarını biliyordu. Bu, güç kullanımına ilişkin ideolojinin zirve noktasını oluşturuyordu. Siyonistler daha zayıf oldukları ilk günlerde güce ilişkin bakış açılarını belli bir siyasi gerçekçilikle yumuşatma yoluna gitmiş ve bu bağlamda taktik amaçlı uzlaşmaya daha yakın bir konum almıştı; böyle olmakla birlikte uzun dönemdeki hedeflerinden hiçbir zaman uzaklaşmadılar. Ama artık İsrail'in varlığının ve savunulmasının güçlü olunmasına bağlı olduğu ve bu haliyle İsrail'in sadece kendi kaderinin değil ama bütün Ortadoğu'nun kaderinin efendisi olduğuna ilişkin bir kanaat kök salıyordu. Güç kullanımına ilişkin ideoloji bu haliyle bazı ilkelere dayanıyor ve bu ilkeler, sorgulanmadan sürekli olarak tekrar edilmelerinin bir eseri olarak, adeta kutsal bir niteliğe bürünüyordu. Katı Siyonizme karşı son derece etkili eleştiriler getiren Amnon Kapeliouk söz konusu ilkeleri şu şekilde sıralıyor: "Bölgedeki statükoyu istediğimiz süre boyunca koruyacağız; koruma altındaki sınırlar Arapları saldırmaktan caydırıyor; (Süveyş Kanalı'nın doğusu boyunca uzanan) Bar Lev Hattı geçilmez bir nitelik taşıyor; istihbarat servislerimize güvenimiz tamdır; Araplar sadece gücün dilinden anlıyor; savaş Arapların yapabileceği bir şey değil; Arap dünyası bölünmüştür ve askeri seçeneklerden mahrumdur; bir silah olarak petrolün gücü bir propaganda aracından başka bir şey değildir; işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilier kaderlerine boyun eğeceklerdir; zaman bizden yanadır; Yahudi olmayanlar ne derse desin, önemli olan Yahudilerin yaptığı şeydir."[48] İsraillilerin büyük bir çoğunluğunun gözünde bunlar siyasi anlayışın temellerini oluşturuyordu. Bunlardan hareketle Büyük İsrail'e yayılacak dev bir yerleşime sahip olmak işten bile değildi. Söz konusu bu adım çabuk bir şekilde atıldı ve Araplara karşı savaşan Dayan yeni bir unvana sahip oldu: "İşgal altındaki toprakların imparatoru."

[47] *Le Monde*, 6-7 Temmuz 1969.

[48] Amnon Kapeliouk, *Israel: La Fin Des Mythes*, Editions Albin Michel, Paris, 1975, sayfa 28, 183-222.

"Gelin ve Kudüs'ü kurun." "Oğullarınızı Kudüs'e gönderin." "Kudüs'te ikinci bir eviniz olsun, ilk çocuğunuzu da burada dünyaya getirin." Söz konusu bu sloganlar sadece belki bir dönem buralarda yaşayan ve dönmek isteyen Araplara veya halihazırda bu topraklara göç etmiş olan Yahudilere değil ama İsrail sınırları dışında yaşayan dünya Yahudilerinin 6'da 5'ine ve özellikle de yanlarında para ve yeteneklerini getirecek olan ve Kutsal Şehir'in tercih edilen sakinleri olacak olan Batılı Yahudilere hitap ediyordu. İsrail'e dünyanın çeşitli merkezlerinden gelecek yeni bir *Aliyah* (*Yahudi* akını), elde edilen zaferden sonra İsraillilerin aklına ilk gelen şeylerden biriydi. Savaştan önce ülkeyi terk edenlerin sayısı gelenlerin sayısından daha fazlaydı; bu bir felaket anlamına geliyordu ve bu haliyle önüne geçilmesi gereken bir şeydi. Beklenebileceği gibi İsrailliler Kudüs'ü yeniden ayağa kaldırmak için şehrin ellerinde bir bütün ve birleşik halde bulunmasından yararlanma yoluna gittiler; Kudüs bu haliyle amansız bir çatışmanın hem sembolik bir ödülü hem de stratejik dayanak noktasıydı. Ama sadece Kudüs değil, işgal altındaki toprakların geride kalan bölümü de Yahudi mirasının bir parçasıydı. İsrail Kudüs'ü ilhak etmiş ama dünya kamuoyuna meydan okumayı göze alamayarak toprakların geri kalan bölümünü resmen ilhak etmemişti. Böyle olmakla birlikte en başından itibaren İsrail'e gelme ihtimali bulunan diğer dünya Yahudilerine bu toprakları elinde tutma niyetinde olduğu mesajını iletti. İsrail hükümeti ve Dünya Siyonist İcra Konseyi tarafından şaşmaz bir şekilde ama adeta hırsızlık yaparcasına dile getirilen bu çağrıda dünya Yahudilerinden "ayağa kalkıp gelmeleri ve bu topraklarda yeni bir yurt kurmaları" isteniyordu. *Jerusalem Post* gazetesine göre Ezra ve Nehemiah günlerinde yapılan bir açıklamayı hatırlatan bir dil kullanılarak şöyle bir çağrıda bulunuluyordu:

> Bir halk ordusu olarak İsrail ordusu İsrail'i yok etmek için bir araya gelen düşman güçlerinin üstesinden gelmeyi ve onları yok etmeyi başarmıştır. Düşman ablukası kırıldı, tarihi mirasımız hürriyetine kavuştu ve Kudüs bir kez daha tek bir şehir haline dönüştü. Hürriyet saati geldiğinde... yeni ufuklar ve büyük zorluklar belirdi. Şimdi Yahudi halkı ülkeyi yeniden hızlı bir şekilde kurma ve Yahudi devletinin geleceğini güvence altına almanın kutsal sorumluluğu ile karşı karşıyadır. Artık bu topraklara yeni bir Yahudi göçü olmalıdır; yaşlısıyla, genciyle bütün Yahudiler İsrail'de toplanmalıdır; İsrail Yurdu'nun bulunduğu Vaat Edilmiş topraklara bir dönüş olmalıdır. Yahudi halkı yurdunda benliğine kavuşmuştur.[49]

[49] *Jerusalem Post*, 13 Temmuz 1967.

BİR ÖMÜR BOYUNCA İKİ KERE: BAŞKA BİR ARAP GÖÇÜ

Yahudi göçmenler geldi ama bu beklendiği kadar büyük bir sayı olmadı ve bir kez daha Yahudilerin gelişi Arapların topraklarından sürülmesi anlamına gelecekti. Savaşın hemen sonrasında yaşanan kafa karışıklığının bir eseri olarak ve özellikle de bütün dünyanın kazanılan zaferi alkışladığı bir ortamda İsrailliler ellerine geçen fırsatı en iyi şekilde değerlendirme yoluna gittiler. Bu yolda Kudüs öncelikli bir konuma sahipti; İsrailliler bu haliyle, bir bakanın daha sonra ifade edeceği biçimde, Kudüs'ü "bütünüyle bir Yahudi şehrine" dönüştürmek için girişimlerde bulunmaya başladılar.[50] Şehrin Yahudiliğine işaret eden başlıca ve tek önemli eser Ağlama Duvarı'ydı. Tanrı korkusu olsun ya da olmasın bütün Siyonistler için, Kutsal Şehrin hürriyetine kavuşmasını kutlamanın en iyi yolu, Tapınak'tan geriye kalan parçaları adlarına yakışacak şekilde birer ulusal-dini kutsal yapıya dönüştürmekti. Bu sayede bir çağ boyunca özlemini çektikleri Kudüs'te buluşma hayallerini bir anıtla birlikte kutlayabileceklerdi. Bengurion şöyle diyordu: "Kudüs, Kral David'den bu yana 3.000 yıldır Yahudilerin başkentidir. Kudüs, bu haliyle Paris'in Fransız, Londra'nın da İngiliz olmasından daha çok Yahudidir."[51] Bu tarihi açıdan saçmalıktan başka bir şey değildir ama sadık bir Siyonist için duygusal anlamda köklü bir anlam taşımaktadır. Başka bir İsrailli lider şehrin Araplarına yaptığı bir konuşmada bu durumu daha az hayale kapılarak şöyle açıklıyor: "Yahudiler için sadece Kudüs vardır. Diğer dinlerin de şehirde yerleri vardır ve buna derin bir saygı duyuyoruz ama bu dinlerden olanların dünyanın diğer yerlerinde de kutsal yerleri bulunmaktadır."[52] İsrail'in kendisini bir ulus gibi hissetmesi için Kudüs'e ihtiyacı var ve bu haliyle ne Manda Yönetimi ne de Birleşmiş Milletler olmak üzere hiçbir kimse İsrail'i şehrin fiziki görünümünü ruhani gerçekle uyumlu hale getirme yolunda engelleyemeyecekti. Yaklaşık 50 yıl önce Weizmann'ın "şüpheli Mağrip topluluğu"[53] dediği grup gitmeliydi. Buldozerlerin devreye girdiği tek bir gece içinde gittiler de. Şehrin Selahattin'in evlatlarının 7 yüzyıl önce kurdukları bir vakıftan yararlanan sakinleri birkaç dakika için tanınan bir sürenin sonunda evlerinden

50 Konut Bakanı Zeev Sharif, *Time*, 1 Mayıs 1971.
51 *Lui*, Paris, Mart 1972.
52 Yigal Allon, *al-Quds*, Kudüs, 13 Nisan 1972.
53 Bakınız sayfa 188.

çıkarıldılar. Sadece taşıyabildikleri mallarını kurtarabildiler. Bin kişi ya da 129 aile yandaki yollara, yakınlardaki bir çarşıya, tamamlanmamış bir okula veya bulabildikleri diğer yerlere dağıldılar.

İsrailliler Kudüs'te yapmaya başlamış oldukları şeyi gizleyemediler. Uluslararası ortamda kendileri hakkında beliren büyük iyi niyet sermayesinden, daha sonra pek defa yapacakları bir şekilde, yararlanmaktan başka bir seçenekleri yoktu. Yeni ele geçirdikleri toprakların daha zor ulaşılabilir kesimlerinde yaptıklarını da uzun bir süre saklayamayacaklardı ama bunu yapabilirlerdi ve yapmayı da denediler. Kudüs'ün Magharibah mahallesinin ortasından buldozerleri geçirdikleri sırada pek çok köyü de haritadan silme yoluna gidiyorlardı. Kudüs yakınlarında stratejik öneme sahip Latroun bölgesinde 1967 sınırının yakınlarında konumlanan Beit Nuba, Inwas ve Yalu ilk giden köyler arasında yer alıyordu. Buralarda yaşayan 10.000 kişi dört bir yana dağıldı. 1967 yılında aralarında Beit Marsam, Beit Ava, Habla ve Ciflik'in de bulunduğu diğer köylerde benzer kaderi paylaştı.

Çevrede, yaşananları keşfedip belgelendirecek olan kararlı ve bölge hakkında bilgi sahibi olan fazla yabancı gözlemci bulunmuyordu ve yetkililer de bu türden insanların çalışmalarını engellemek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Söz konusu bu görgü tanıklarından biri Fransız bir hemşire olan Rahibe Marie-Therese idi. Fransız hemşire yetkililerin bütün engellemeleri karşısında İsa'nın Yoldaşları Grubu'ndan diğer bazı kişilerle birlikte Latroun'a girmek için amansız bir mücadele vermeye karar verdi; ve sonunda bunu başardılar. Hemşire Therese olup bitenleri günlüğüne kaydetti. "İsraillilerin görmemizi istemediği şey gözlerimizin önündeydi. Üç köy dinamitlenerek ve buldozer marifetiyle sistematik bir şekilde yerle bir edilmişti. Ölümcül sessizliğin ortasında eşekler yıkıntıların arasında dolaşıyordu. Etrafta kırık mobilya parçaları bulunuyordu; alçı, taş ve beton yığınlarının arasında parçalanmış bir yastık görülüyordu. Bir tencere ile kapağı yolun ortasında duruyordu. Bu insanlara mallarını kurtarmaları için yeterli zaman verilmemişti."[54]

Savaşa katılan İsrailli gazeteci Amos Kenan da Beit Nabu'da yaşananları şöyle anlatıyor:

> İsrail radyosundan yapılan yayınlardan köylerine geri dönmelerinin istendiğini duymuşlardı. Bize de saklandıkları yerlerden çıkan köylülerin köye girişlerini engellemek için köyün girişlerini kapatma ve köylülerin

[54] *Les Cahiers du Temoignage Chretien*, 5 Ekim 1967, sayfa 47.

köye girişini engelleme emri verildi. Verilen emir başlarının üzerinden ateş açıp onlara köye girmemelerini söylemek yönündeydi. Beit Nuba taştan evlerin bulunduğu bir yerdi; bazı evler harikaydı. Evler meyve bahçeleri, zeytin ağaçları, kayısılar ve asmalar arasında bulunuyordu. Hepsi bakımlıydı. Ağaçların arasında özenli olarak yerleştirilmiş olan sebzelikler vardı. Evlerden birine girince içeride yaralı bir Mısırlı komando subayı ile çok yaşlı bazı insanları bulduk. Öğle saatlerinde ilk buldozer geldi ve köyün hemen dışındaki ilk evi yerle bir etti. 10 dakika içinde ev içindeki her şeyle birlikte harabeye çevrildi; zeytin ağaçları ve servilerin hepsi topraktan söküldü... Üç evin yerle bir edilmesinden sonra Ramallah yönünden ilk birlik geldi. Havaya ateş açmadık ama siper aldık; Arapça konuşan bazı askerler uyarmak üzere köylülerin yanına gitti. Konuşmakta bile zorlanan yaşlı insanlar vardı; yaşlı kadınlar bir şeyler mırıldanıyordu, anneler bebeklerini, küçük çocuklarını taşıyordu. Çocuklar ağladı ve su istediler. Hepsinin elinde beyaz bayraklar vardı.

Onlara Beit Sura'ya gitmelerini söyledik. Bize her yerden kovulduklarını, herhangi bir köye girişlerinin yasaklandığını ve yemek ve su olmadan dört gündür ortada kaldıklarını söylediler; bazıları yolda ölüyordu. Köye dönmek ve bizden kendilerini öldürmelerini istediler.

Bazılarının keçisi, kuzusu, eşeği veya devesi vardı. Adamın biri dört çocuğunu beslemek için eliyle buğday öğütüyordu. Ufukta başka bir grubun buraya doğru geldiğini gördük. Adamın biri 50 kiloluk bir un çuvalını taşıyordu; bu şekilde kilometrelerce yürümüştü. Daha fazla sayıda yaşlı insan, daha çok kadın ve daha çok bebek geliyordu.

Oturmalarını istediğimiz yere tükenmiş bir şekilde çöktüler. Bazılarının bir iki ineği veya danası vardı; dünyada sahip oldukları tek şey bunlardı. Köye girmelerine ve buradan bir şeyler almalarına izin vermedik.

Çocuklar ağladı. Aramızdan bazı askerler de ağlamaya başladı. Araplara su almaya gittik. İçinde bir binbaşı, iki yüzbaşı ve bir kadının bulunduğu bir arabayı durdurduk. Bir bidon dolusu su alıp mültecilere dağıttık. Sigara ve şeker de verdik. Daha fazla sayıda asker gözyaşlarına boğuldu. Subaylara bu mültecilerin neden bir yerden bir yere gitmeye zorlandıklarını ve her yerden sürüldüklerini sorduk. Bize bunun onlar için iyi olduğunu, gitmeleri gerektiğini söylediler. Subaylar bize "Bunun da ötesinde Arapların başına gelenleri neden dert ediyorsunuz ki?" diye sordular...

Çok daha fazla sayıda mülteci geldi; yüzlercesi vardı artık. Geri dönmelerinin istendiği bir ortamda köye girişlerine neden izin verilmediğini merak ediyorlardı. Bizden istedikleri şey karşısında çaresiz kaldık.

> Müfreze komutanı karargâha gidip mülteciler hakkında yeni bir emir olup olmadığını, onları nereye göndermemiz gerektiğini, kadınlar için ulaşım aracı, çocuklar için de yiyecek tedarik edip edemeyeceğimizi öğrenmeye karar verdi. Dönüşte yazılı bir emir olmadığını ve mültecilerin buralardan uzaklaştırılmaları gerektiğini söyledi.
>
> Mültecileri oldukları yerden sürdük. Kayıplara karışmış bir hayvan sürüsü gibi güneye yöneldiler. Zayıf olanlar öldü. Akşam saatlerinde başlarına neler geldiğini öğrendik zira Beit Sura'da da buldozerler köyü yerle bir etmeye başlamıştı, mültecilerin buraya girmesine de izin verilmemişti. Sınır hattının sadece bizim bulunduğumuz kesimde değil ama diğer her alanda güvenlik gerekçeleriyle düzleştirildiğini öğrendik. Radyodan yapılan açıklamada verilen söz yerine getirilmemişti; ilan edilen uygulama hiçbir zaman için hayata geçirilmedi.[55]

Muzaffer İsrailliler, tek başına radyodan yapılan açıklama dikkate alındığında son derece merhametli görünüyorlardı zira bu yayınlarda düşman sivillerden herhangi bir korku duymadan evlerine dönmelerini isteniyordu. Ancak İsrail, hemşire Marie-Therese gibilerinin gözünde gayet Makyavelist görünüyordu, zira, Marie-Therese Beytüllahim'de arabalara iliştirilmiş hoparlörlerle halkı uyaran İsrail askerlerine tanıklık etmişti. Hoparlörlerden yapılan duyurularda "Evlerinizi terk edip Eriha ve Amman'a gitmek için iki saatiniz var. Eğer terk etmezseniz evleriniz bombalanacaktır" şeklinde uyarılarda bulunuluyordu. O günlerde neler yaşandığını yerle bir edilmiş köyler ve hoparlörlerden yapılan duyurular gözler önüne seriyordu. Muzaffer ordu birliklerinin genel davranışı da böyle bir durumun yaşanmasına katkı yapıyordu. Hemşire Marie-Therese şunları yazıyordu:

> Açık bir şekilde şunu söylemek gerekiyor ki İsrail askerlerinden oluşan ilk grup düzgün, insancıl ve cesaretli davranıyordu. Mümkün olduğu kadar az zarar veriyorlardı. Gelen ikinci grup ise hırsızlardan, yağmacılardan ve kimi durumlarda katillerden oluşuyordu; üçüncü grup ise daha da rahatsızlık verecek bir nitelikteydi zira bu grup, sistematik bir yıkımı gerçekleştirme konusunda kararlı oldukları anlaşılan insanlardan oluşuyordu.

Hemşire Marie-Therese yaşadığı tatsız bir olayı da şöyle anlatıyor:

> Bir İsrailli yüzündeki acılı ifade nedeniyle kendisini tanımayan Rahip Paul'a seslenerek: "Ama ben sizin Hayfa'dan arkadaşınızım" dedi. Rahip Paul da yanıt olarak "Ama çok yorgun görünüyorsun" yanıtını verdi. "Hayır vahşiler gibi hırsızlık yapıp, yağmaya girişen bu Yahudi

[55] *Israel Imperial News*, Londra, Mart 1968.

> eşkıyalara kafam bozuldu. G..... bölgesinde askerlerimiz mücevherlerini çalmak için iki kadını öldürdü. Sana anlatacağım çok şey var ama bu iğrenç insanlarla birlikte gitmek zorundayım." Yol arkadaşlarını işaret etti. "Fransızca anlamıyorlar. Hoşça kal, gelip beni gör emi. Sana şunu söylemek istiyorum..." Arabalarının motoru çalıştırıldı; aralarından biri İbranice "Bütün Araplar gitti mi?" diye sordu.[56]

Gitmemişlerdi; ancak savaş sonrasındaki ilk büyük insan akını olarak Batı Şeria nüfusunun beşte birine denk gelen 200.000 kişi Ürdün nehrini geçti. Bunlardan bazıları hayatlarında ikinci kez göç etmek zorunda kalıyordu. İsrailliler, Arapların gitmelerine neden olan her şeyden doğrudan sorumlu tutulamazdı ama Hemşire Marie-Therese, Allenby Köprüsü'ne gittiğinde Araplar gittiği için İsrailliler'in kendilerini çok iyi hissettiklerine tanık oldu:

> Burada kaçış halinde olan mülteciler gitmek zorunda kalmıştı, bunların büyük bölümü diğer savaşta yine mülteci konumuna düşmüştü. Çocuklarıyla ve yanlarındaki bohçalarıyla birlikte yıkılmış köprünün bulunduğu yerde iplerin yardımıyla suyu geçmek zorunda kalmışlardı. Sandalyelere oturmuş halde bekleyen İsrail askerleri mültecilerin geçişini iki haftadır izliyordu. Savaş sırasında tankların geçmesi gerekseydi köprü birkaç saat içinde yeniden kurulabilirdi. İnsanlar neden böylesine aşağılanıyor? Bir yandan nefrete, diğer yandan aşağılamaya maruz kalıyorlardı ama insanın canını en çok yıkılmış haldeki köprünün önünde bekleşen çocukların korku dolu bakışları acıtıyordu. Dikiş makinesini taşıyan bir kadın inleyerek bir şeyler mırıldandı. Bir başkası ona yanıt verdi: "Evleri başlarına yıkılsın." Ayrılacağımız sırada yanıma bir kadın yaklaştı, ağlıyordu; bana, ayrılan bazı akrabalarına yardımcı olmak üzere nehri geçtiğini ama çocuklarının bulunduğu Beytüllahim'e dönmek zorunda olduğunu söyledi; oysa askerler, kanunlar gereği, köprüyü geçtiği için Amman'a gitmek zorunda olduğunu söylemişlerdi. Subayla konuşarak bu konuyu kolaylıkla halledebileceğimizi düşündük. Sandalyesinde oturmaya devam eden subay bize "Bu kadın ilk istasyonda imza attı; imza attıktan sonra geri dönemeyeceklerini hepsi biliyor" dedi.[57]

Evlerinden edilen Arapların gittikleri yerlerde tutulmaları da gerekiyordu. İsrailliler bunun için iki yöntem geliştirmişti. Kendilerinden izin almadan dönen herkes kanunları ihlal etmiş oluyordu. İsrailliler (çok az sayıdaki istisna hariç) böyle bir izni zaten vermiyor ve yasadışı yollardan dönüş yapmaya çalışanları vuruyorlardı. Batı Şeria'daki İsrail Savunma

[56] *Les Cahiers du Temoignage Chretien, A.g.e.*, sayfa 27.
[57] *A.g.e.*, sayfa 20.

Güçleri Komutanı tarafından yayınlanan 125 sayılı emir uyarınca 7 Haziran 1967 itibarıyla Batı Şeria veya işgal altındaki herhangi bir toprakta bulunmayan bir kişi İsrail'in izni olmadan dönmeye kalkışması halinde "sınır ihlalinde bulunduğu" hükmüyle ömür boyu hapis cezasına çarptırılabilecekti. Bu karar sadece çatışmalardan ve İsrail'in taciz eylemlerinden kaçan mültecileri değil ama örneğin, çalışma yerleri Doğu Şeria veya Kuveyt olan ve bu haliyle iş ya da gezi için topraklarından ayrı olan binlerce kişiyi de sınır ihlalcisi konumuna düşürecek bir nitelik taşıyordu. 1948 yılında yaşananlar tekrar yaşanıyordu.[58]

"Sınırı ihlal edenler" gecenin karanlığından yararlanarak Ürdün boyunca ilerleme yolunu seçeceklerdi. Gelinen bir aşamada 300-500'ü bulan kalabalıklar bile böyle bir yola başvuruyordu. Bunun büyük riskleri vardı ve sınırı ihlal eden ister silahlı bir gerilla olsun ister ailesiyle buluşmaya çalışan bir kadın olsun fark etmiyordu. Aynı durum eskiden de geçerliydi; 1948 yılından sonra askerden arındırılmış bölgenin sınırını geçen herkes, ister kayıplara karışan yakınlarını aramaya gelsin ister bahçesinden portakal toplamaya gelsin benzer bir riski göz önüne almak zorunda kalıyordu. İsrailliler baskınlar düzenleyip hareket eden her şeyin üzerine ateş açıyordu. Sürgünde kurulan *Imperial News* adlı gazeteye göre "İsraillilerin izni olmadan Ürdün sınırını geçmeye çalıştıkları için öldürülen erkeklerin, kadınların, çocukların ve topluca bütün aile üyelerinin cesetleri her sabah sınır boyunca dağılmış halde bulunabiliyordu."[59]

YENİ KUDÜS

Savaşın ve sunduğu eşsiz fırsatların geride kaldığı bir ortamda İsrailliler çok daha tedbirli bir şekilde hareket etmeye başladılar ama uzun vadedeki amaçlarını da hiçbir zaman akıllarından çıkarmıyorlardı. Güçlü konumdaki Hahamlığın çağrıları uyarınca Kudüs'te "şüpheli Mağrip topluluğu"nun yıkımının başlamış olduğu kutsal yerlerin Yahudileştirilmesi işine koyuldular. Mescid-i Aksa ve Kubbetüs Sahra camileri arasında bir sinagog yapılması ve hatta Tapınak'ın yeniden inşa edilmesi yönünde savaşın hemen sonrasında filizlenen fantastik fikirler

58 *A.g.e.*, sayfa 41.
59 Mart 1968.

etkisini kaybetti. Böyle olmakla birlikte din adamları, iki caminin üzerine kurulu olduğu Ağlama Duvarı yakınlarındaki büyük platform olarak Haram el-Şerif'in güney-batı köşesinden kuzey-doğudaki Aşiretler Kapısı'na kadar uzanan iki yanının boşaltılması yönünde düzenli olarak taleplerde bulunuyordu. Söz konusu bu 750 metre uzunluğundaki yerde dini vakıflar, okullar, mahkemeler ve darülacezeler bulunuyordu; ayrıca burada yüzlerce Arap yaşıyordu; bu alan bu anlamda büyük bir ibadet ve hac alanıydı. Bu yapılar yüzyıllar boyunca organik bir şekilde büyümüştü; Bayt el-Mukaddes de bizzat bu yapılar arasında bulunuyordu. Bu yapıların ortadan kaldırılması camilerin doğal ortamının imha edilmesi anlamına geliyordu. Yetkililerin *Jerusalem Post* gazetesinde Ağlama Duvarı'nın 82 metrelik bölümünün "çevresinin temizlenmesi" gerektiği yolunda bir haber yayınlatmasıyla birlikte, Müslüman Konseyi'nde yükselen protesto seslerini duymazdan gelerek, Duvar'ın güney ucunda araştırma yapmak için arkeolojik kazılar yapmaya başladılar. Harem yetkililerine tahsis edilen 14 evle birlikte aralarında Şafi tarikatı Müftü'sünün de kaldığı tarihi Fakhriyah Misafirhanesi ile bitişikteki caminin duvarlarında çatlaklar oluştu. Buralarda yaşayanlara evlerini terk etmeleri talimatı verildi ve Fakhriyah iki ay önce Magharibah'ın yaşadığı kaderi paylaştı. Bundan kısa bir süre sonra İsrailliler dikkatlerini kuzeye yönlendirdiler. Zincir Kapısı çevresinde bombalar bulunduğunu bahane ederek ki Araplar bu bombaları İsraillilerin yerleştirdiğine inanır, bütün bu yapılara el koydular; bunlar arasında Ağlama Duvarı yerleşkesinin kuzey tarafında bulunan tarihi el-Tankiziyah Okulu da bulunuyordu.

Bu arada Diyanet İşleri Bakanlığı Arap yapılarının altından kuzeye doğru bir tünel açıyor ve Ağlama Duvarı'nın buralara kadar uzayıp uzamadığını belirlemeye çalışıyordu. İsraillilerin gizlemedikleri esas amaçlarının arkeoloji ile bir ilgisi yoktu; dinle hiçbir ilgileri olmayan milliyetçiler de söz konusu bu kesimle birlikte hareket ediyordu. Söz konusu bu kazı çalışmasını yapanların iki amacı vardı. Bir yandan söz konusu yapıları ortadan kaldırmak istiyorlar diğer yandan da İsrail'in uluslararası itibarının ve hatta Arap vatandaşlarının refahının tehlike altına gireceğinden endişe ederek direniş sergileyen Belediye ve Dışişleri Bakanlığı'ndaki "ılımlılar"ın direnişini kırmak istiyorlardı ki bu ılımlıların çok azı çok sınırlı bir şekilde böyle bir kaygıyı taşıyordu. Mayıs 1972 itibarıyla 180 metre ilerledikten sonra ve geriye 160 metre kalmışken aşırı uçtakilerin olmasını istedikleri şey gerçekleşmeye başlamıştı.

Demir Kapı'nın hemen ötesindeki bir Memlük binası, çatlaklar oluştuğu için yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı ve bu binada yaşayanlar tahliye edildi. Belediye, binayı geçici bir iskeleyle destekledi ve Harem duvarında daha sonra kalıcı desteklerin takılacağı dört küçük delik açmaya başladı. Öfkeye kapılan dini liderler yapılan bu saygısızlığı durdurmak için harekete geçti; ipek kumaşlara sardıkları taş parçaları ile birlikte, başlarında Diyanet İşlerinden Sorumlu Bakan olduğu halde şehrin sokaklarında gösteri düzenlediler. Hükümet, yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olan binayı desteklemek adına Duvar'ın manevi ağırlığının bir kenara atılamayacağına ilişkin bir açıklama yapmak zorunda kaldı. Ancak bu "ılımlıların" direnişini kırmaya yetmiyordu. Belediye Fakhriyah binasının yıkılmasını sağlayan türden bahanelere başvurmak yerine binayı koruma altına almak için tuhaf ve pahalı yöntemlere başvurdu.

Ama İsrail'de sonuçta genellikle aşırı uçtakilerin dediği olur. Dindar Yahudiler dökün tülerin ve iskelenin arasına gidip dua ettiler. Menahim Begin'in lideri olduğu genişlemeden yana olan sağcı kesim dindarları destekledi. Sefaradların Baş Hahamı İzak Nissim de burada bağnazca ve Musevilikle ilgisi olmayan bir açıklama yaptı:

> Ey, şehrin müteahhitleri... Ağlama Duvarı'nın önüne ilk gece gidip [Magharibah mahallesini yıkmak için] gerekeni yapan buldozerleriniz ve makinalarınız şimdi nerede... Belediye gecekonduları ve harabeleri yıkma kararı aldı ve söz konusu bu karar korkmadan ve utanmadan yerine getirilmelidir... buralarda yaşayan yüzlerce kişiye yerlerini terk etme emri verilmelidir... Duvar güney ucundan Aşiretler Kapısı yakınındaki kuzey ucuna kadar ve tepeden tırnağa ortaya çıkarılıncaya kadar feryadımız dinmeyecek ve mücadeleden vaz geçmeyeceğiz.[60]

İsrailliler elbette dini gerçekleri manipüle etmekle kalmayıp Kudüs'ü günlük yaşam dokusuyla birlikte "Paris'in Fransız, Londra'nın da İngiliz olmasından" daha fazla Yahudi kılmak için seküler adımlar atarken de yarı-dini bir hevesle hareket ettiler. Seküler nitelikli ilk *emri vaki* şehrin resmen ilhak edilmesiydi. İçişleri Bakanı'nın 28 Haziran 1967 tarih ve 5727 sayılı kararıyla, şehrin İsrail'e ait olan kısmı, bakanın işine geldiği yerlerde, Ürdün'ün elindeki Belediye'nin sınırlarının biraz ilerisine geçti. Bunu desteklemek için bir dizi yasa kısa bir zaman içerisinde çıkarıldı. Bu haliyle Kudüs'ün yönetimini Yahudileştirdiler. Kudüs Ordu Komutan Yardımcısı 29 Haziran günü Doğu Kudüs Belediye Başkanı Ruhi Kâtip'i yerel meclisin feshedildiği konusunda "bilgilendirmekten şeref

[60] *Maariv*, 8 Şubat 1972.

duyduğunu" bildirecekti. Belediyeye ait mallar ve kayıtlara el konuldu ve bütün hükümet daireleri İsrail yönetimine devredildi. Kudüs'ün ekonomisini de Yahudileştirdiler. Arap bankaları kapatıldı ve kaynaklarına el konuldu; İsrail vergi sistemi empoze edildi, para birimi olarak İsrail parası geçerli olmaya başladı ve Batı Şeria'da üretilen malların Kudüs'te satılması yasaklandı ve böylece Kudüs artık tamamen Yahudi tüccarların eline geçmiş oldu. Kudüs'ün yurttaşlarını da Yahudileştirdiler. Bütün işadamlarının, zanaatkârların ve profesyonellerin İsrail ehliyetlerini alması zorunlu kılındı; devlet okullarında İsrail müfredatına uyulması şart koşuldu; sivil mahkemeler İsrail kanunlarına göre işlemek zorunda bırakıldı ve sıradan vatandaşların İsrail yerel seçimlerinde oy kullanması şartı getirildi. Arap topraklarını ve mallarını da Yahudileştirdiler.

Belediye başkanına Araplar konusunda danışmanlık yapan Yehoşafat Palmon, hükümetinin kendisine ait olmayan şeylere sahip çıkma stratejisini özetleyecek şekilde "Önce toprağı alıyoruz ve yasalar sonra geliyor" diyecekti. Toprağı almak her zaman için Siyonistlerin temel güdüsü olmuştur. Kudüs'teki toprakları almak da kutsal bir yükümlülüktü. İsrailliler, yerleşim alanlarını genişletme yolunda geçmişte uygulanan yöntemlerin aynısını Kutsal Şehir için uyguluyordu. Bir evin çatısının yapılıp çevresinin çitlerle çevrilmesini öngören teknik bu defa şehir ortamında uygulanıyordu. Hummalı bir istimlak, inşaat, göç ve yerleşim programı çerçevesinde Arapların şehir üzerinde, sadece duygu olarak ve yüzyıllardır sahip oldukları egemenlik sayesinde değil ama aynı zamanda toprağa sahiplik konusunda artık hafızalarda bile yer almayan bir soyut meşruiyete dayanan hak iddiasını, mümkün olan en kısa bir süre içinde ve büyük bir fiziki varlık göstererek, imha etmeye çalıştılar. Manda yıllarında Siyonistlerin şehri göçe açık tutma çabalarının bir eseri olarak Yahudiler şehir merkezinde çoğunluk konumunda olmayı sürdürdü. Ne var ki Kudüs, BM Genel Kurulu'nun 1947'de aldığı bir karar uyarınca uluslararası bir nitelik kazanmış olsaydı BM tarafından önerilen sınırlar içinde 100.000 Yahudi'ye karşılık olarak 105.000 Arap ve diğer gruplar yaşıyor olacaktı.[61] Toprak sahipliği açısından Kudüs'teki toprakların sadece 5.000 dönümlük bir alanı ya da yüzde 18'i Yahudilerin elindeydi.[62] İzleyen süreçte Ürdünlülerin denetiminde olacak olan doğu kesiminde Yahudiler nüfusun çok daha küçük bir bölümünü oluştururken

[61] BM, *Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi'nin Genel Kurul'a Raporu*, 31 Ağustos, Bölüm VI, Kısım II, Gerekçelendirme 5.

[62] Ruhi Katip, *The Judaization of Jerusalem* (Kudüs'ün Yahudileştirilmesi), Amman, 1971, sayfa 13.

toprakların da çok küçük bir bölümüne (belki de sadece yüzde 0,6'lık bir bölümüne[63]) sahiplerdi.

"Önce toprağı alıyoruz..." 1948 ve 1967 yılları arasında İsrailliler, Gaiplerin Mallarına İlişkin Yasaya dayanarak şehrin batı kesiminde Arapların sahip olduğu çok sayıdaki taşınabilir ve taşınamaz mallarının yanı sıra söz konusu toprakların 20.000 dönümlük bir bölümünü de aldılar.[64] 1967 yılından itibaren doğu tarafındaki toprakların 15.000 dönümünü aşan bir bölümünü de ele geçireceklerdi.[65] Bu alana 1948 yılında terk edilen çok küçük bir Yahudi toprağı da dâhildi. Onları şaşırtan bir şekilde İsrailliler bu toprak parçasının hukuki niteliğinin değişmemiş gibi göründüğünü anladılar. Zira bir Ürdün Gaip Malları Kayyum'u da vardı ve söz konusu bu kayyum, İsrailli avukat Chaim Aron Valero'ya göre "oldukça adildi... Bütün malların başına ne geldiğini bilmiyorum ama önemli sayıda malın aynen Manda yıllarında olduğu gibi hâlâ Yahudi isimleri üzerine kayıtlı olduğunu biliyorum. Bu mallara el konulmamış ve mal sahipliği Ürdün hükümetine geçmemişti."[66] Bu sürecin tek taraflı olduğunu söylemeye bile gerek yok. 1948 yılında İsrail tarafında bırakmak zorunda kaldıkları mallar üzerinde hak iddia eden Birleşik Kudüs'ün Arapları avuçlarını yalamak zorunda kaldılar zira Ürdünlü meslektaşının tersine İsrailli Kayyum'un görevi, malı gerçek sahibi için korumak değil, onu haklarından mahrum etmekti.

"Yasa sonra geliyor..." Gerçek durumda Arapların büyük bölümü için yasa hiçbir zaman gelmedi. Belki propaganda amaçlı birkaç istisna yaşanmış olabilirdi ama Araplar mahkemelerde dava açmanın anlamsız olacağını biliyordu. "Yargıç düşman olduğunda kime şikayet edersin?" şeklindeki bir Arap deyişi özellikle Kudüs'te yaygın olarak kullanılıyordu. Üstelik topraklarından bütün toplumun yüksek çıkarları için vaz geçiyorlardı. İsrail hükümeti bu defa kendi çıkardığı Gaiplere Ait Mallara İlişkin Yasa'yı değil, bir diğer İngiliz yasasını (1943 tarihli Kamusal Amaçlar İçin Toprak İstimlak Yasası) kullanıyordu. İsrail'in zamanında çok kötülediği ama hiçbir zaman tamamen terk etmediği bir İngiliz yasası ne kadar da çok işine yarıyordu! Bu yasanın iyi tarafı, yasayı çıkaranların niyeti o değilse de, İsrail'in uygun gördüğü herhangi

63 Velid Halidi, BM Genel Kurulu'na Hitaben Konuşma, Belge A/PV 1553, 14 Haziran 1967.
64 Khatib, *A.g.e.*, sayfa 13.
65 *The Guardian*, 16 Nisan 1972.
66 İsrail Radyosu, 1 Temmuz 1971.

bir amaç için kullanılabilir olmasıydı. Bu amaçların başında da Kudüs'ü "tamamen Yahudileştirmek" geliyordu. İngilizler yasayı çıkartırken el konan toprak veya mülkün sahibine tazminat ödenmesini öngörmüştü ve İsrailliler de bu tazminatı yasanın ruhuna uygun olarak öneriyorlardı. Ancak bu ödemeyi hemen hiçbir zaman yapmayacaklardı. İsraillilerin gayet iyi bildiği gibi Araplar İsrail'den hiçbir zaman için para kabul etmeyeceklerdi çünkü bunu yapmak "Filistin'i satmak" anlamına gelirdi. Zaten herhalükarda İsrail'den para almanın hiçbir anlamı yoktu çünkü kendilerine önerilen para Arapların nefretle ifade ettiği gibi "devede kulak"tan ibaretti.

1972'ye gelindiğinde şehrin Katamon gibi revaçta olan mahallelerindeki arsa fiyatları dönüm başına 30.000 sterlini ve daha da fazlasını buluyordu. 15.000 dönüm toprağın çok küçük bir bölümü dönüm başına 3.000 sterlinden daha az para ediyordu. Ama konuştuğunuz neredeyse bütün Araplar size İsraillilerin yaptıkları tekliflerin bu değerlerin onda, yirmide ve hatta otuzda biri olduğunu söyleyecektir. İsrailliler bu konuda hep suskun olagelmiştir ve bu haliyle Kudüs'te yaşamaya devam etme fırsatına sahip olan küçük bir azınlığa 1948 yılından sonra kaybettikleri mülk için önerdikleri tazminat gerçek niyetlerini gözler önüne seren bir ölçüt niteliğine sahipti. Gaip Malları Kayyum'u söz konusu bu kesimin her türden mal ve taşınabilir mal üzerinde hak iddia edebilmesinin önüne geri dönülemez bir şekilde geçmişti ama Adalet Bakanlığı 1971 yılında ani bir kararla adaletin bir şekilde tecelli ettirilmesi gerektiğine hükmetti. Bu amaçla kenara 150 milyon dolarlık bir kaynak ayrıldı. Tazminat 1948 fiyatları üzerinden yapılacak, üstüne yüzde 25 oranında İsrail tahvili verilecek ve ödemeler yirmi yıllık bir süreye yayılacaktı. Bunun uygulamada ne anlama geldiğini beni Batı Kudüs'te duygusal bir geziye çıkararak kendisinin ve babasının doğduğu eve götüren ve nihayetinde ailesinin 1944 yılında satın almış olduğu ticari bir mülke gelen bir işadamının söyledikleri ortaya koyuyordu. Şöyle diyordu "Şimdi benim olsaydı 450.000 sterline bile satmazdım. Ama anladığım kadarıyla İsraillilerin tazminatını kabul edersem sadece 6.000 sterlin alacağım." Bu, evin gerçek değerinin 75'te biri büyüklüğünde bir para alacağı anlamına geliyordu.

Sorgulamadan her şeyi kabul eden okuyucular için hazırlandığı izlenimi veren belediye broşürlerinin Araplara tazminat verildiğini

bildirmesine rağmen yetkililer, durumun tersinin geçerli olduğunu söyleyen alışılmamış türden hak sahiplerinin ortaya koyduğu kanıtlar karşısında böyle bir ödemenin yapılmadığını itiraf ettikleri bir ortamda alternatif bir açıklama getirerek mülk sahipliği konusunda ısrar eden Arapların hak ettikleri tazminatı almak için başvuru yapmadıklarını söylüyorlardı. Bay Palmon itirafta bulunarak "Toprağın fiyatı konusunda konuşma yapma aşamasına henüz ulaşmadık" diyordu.

Bu tür şeylerin parasal değerini ölçmek zordu ama muhafazakâr bir tahminle dönüm başına 3.000 sterlinden bahsedilen bir ortamda İsraillilerin Doğu Kudüs'te 45.000.000 sterlin eden toprak parçasını devede kulak sayılabilecek bir paraya satın aldıkları anlamına mı geliyordu? Palmon şu yanıtı veriyordu: "Evet, bu büyük bir miktar değil. Beyrut'tan geldiğiniz için size bu tuhaf gelebilir ama her şey kanunlara göre yapılıyor; kamu yararını gözeten ayrıntılı yasalar var. Yasa sadece benden değil ama Golda Meir'den de üstündür. Kudüs'ü sokaklarında eşeklerin dolaştığı bir çöl gibi bırakamayız." Bay Palmon'un sözlerinde eksik olan türden bir hayırseverlik Belediye'nin uygulamalarında kendisini daha şiddetli bir şekilde gösteriyordu. Yahudi Mahallesi'ndeki 116 dönümlük arsanın istimlakı İsrail'in tek seferde yaptığı en küçük istimlak olarak dokunaklı bir paradigmayı ortaya koyuyordu zira Yahudilerin kutsal mekânlarına bir taş atımlık mesafede bulunan burası, gerçek din ve gerçek uzlaşma ruhu eksikliğinin en çarpıcı şekilde ortaya çıktığı bir yerdi. Başbakan Yardımcısı Yigal Allon buradaki güzel bir eve taşınmakta hiç gecikmedi. Evin ön cephesi Kidron Vadisi'ne hâkim olan muhteşem bir manzaraya sahipti ama arkadaki manzara böyle değildi; buralarda, evlerini terk etmeyi reddeden ve buldozerlerin ve imha ekiplerinin yol açtığı yıkımın ortasında yaşamaya devam eden Arapların yaşadığı yerler vardı. 1948 yılından önce Yahudi Mahallesi'nin ancak yüzde 20 kadarı Yahudilerindi.[67] 1967 yılından sonra İsrailler topraklara el koydu. Burada yaşayan 5.500 kişiyi acımasız bir şekilde kovdular.[68] Onların gözünde buralarda yaşayanlar evlere yasadışı yollardan yerleşen insanlardı. İsraillilerin yarattığı mülteciler az sayıdaki "gayrimeşru yerleşimci" olarak bu mahalledeki derme çatma evlere yerleşmişti. Oysa buralarda yaşayanların büyük bölümü kuşaklar boyunca Kudüs'te yaşayan ailelerdi.[69]

[67] Ruhi Katip, *Jerusalem-Israeli Annexation* (Kudüs, İsrail'in İlhakı), Amman, 1968, sayfa 7.

[68] *Al-Hamishmar*, 7 Nisan 1971.

[69] *Filistin Araştırmaları Enstitüsü Bülteni* (Arapça), Beyrut, Ek, 1 Haziran 1972.

Görünen manzaraya göre, 5.500 kişi evlerini kendi rızalarıyla terk etmiş ve belediyenin broşürlerinde anlatıldığı kadarıyla "yüklü" bir tazminatın eseri olarak böyle bir karar almışlardı. "Yeniden yapılanma"dan sorumlu bir yetkiliye bunun doğru olmadığını söylediğimde neredeyse sinirlerine hakim olamadı. "Onlara ateş mi açtık, nehre doğru mu sürdük, işlerini mi ellerinden aldık" diye sordu. Hayır böyle yapmamışlardı. Önerdikleri yetersiz tazminatı kabul etmeyen kiracılar (söz konusu evler Vakıf malı olarak, para alarak "Filistin'i satmaya" yanaşmayan kiracılara veriliyordu) söz konusu olduğunda çevresindeki her şeyi yıkarak hayatı dayanılmaz bir hale getiriyorlar; evin girişindeki merdivenleri veya dışarda bulunan bir tuvaleti bile yerle bir ediyorlardı. Duvarlar çatlıyor, dam akıyor, sular kesiliyordu; odalar da toz içinde oluyordu. İsrailliler taciz yoluna başvuruyorlardı. Üst makamların tetikçisi olan ve Arapların "Ezra" olarak andıkları Ezra ben Simon odasını bir belediye ofisine benzemeyecek bir şekilde dekore etmişti. General Dayan'ın dev bir renkli resminin altındaki raflarda dikine bir şekilde dizilmiş farklı büyüklüklerde mermiler, bir el bombası ve süngü olduğu anlaşılan bir şey duruyordu. Belediye kuralları kurnaz bir şekilde esnetiliyordu. Bir evkadını bana, kendi güvenliği için evini boşaltması için eline ulaşan emri gösterdi. Oysa evinin güvensiz olmasının tek nedeni Belediye'nin faaliyetlerinin bir eseri olarak buldozerlerin etrafa yıkım saçmasıydı. Alçakça dolaplar çeviriyorlardı. Küçük bir kız, yıkım emriyle evlerine gelen bir grup asker ve işçinin babasının protestolarına karşılık olarak gidip Belediye Başkanı Teddy Kollek'i görmesini salık verdiklerini anlattı. Onları eşyaları taşırken bıraktı ancak Kollek'ten yıkım emrinin geçersiz olduğunu belirten bir yazıyla döndüğünde ev, ailesinin gözleri önünde, çoktan yıkılmıştı.

Eski Şehrin duvarları dışındaki çok daha geniş alanlar için de aynı durum geçerliydi: İki kez yurtlarından edilmiş olanların yaşadığı Lifta köyünün, traktörlerin topraklarını sürmesini engellemeye çalıştıktan sonra geceyi tatsız bir şekilde cezaevinde geçirdiklerini bana söyleyen kadınlarından biri, geceyi fahişelerin kaldığı bir koğuşta geçirmişti; Aisawia'dan öksüz bir çocuk da amcasının ailenin 30 üyesini bir araya getirerek nasıl mütevazı bir ev yaptığını ancak her seferinde İsrailliler tarafından yıkıldığını ve üçüncü defa olduğunda amcasının pes ettiğini anlattı; başka bir kadın da Zeytin Dağı yakınında burada yaşamayan Amerikalı bir Filistinli'nin güzel ve kimsenin yaşamadığı ancak buldozerler

tarafından yıkıldıktan sonra konuyu araştıran Amerikan konsolosluğuna İsraillilerin böyle bir evin hiçbir zaman var olmadığı yanıtını verdiğini anlattı. Bunlar İsraillilerin saklamaya çalıştığı sistematik politikanın birkaç örneğini oluşturuyordu. Oysa İsrail gazeteleri kimi durumlarda bu türden gelişmeleri tipik olarak şu şekilde aktarıyordu: "Güvenlik güçleri dün Nabi Samuel köyüne girişleri yasaklayarak kamu için tehlikeli olan bazı eski binaları imha etti... Aralarında yabancı muhabirlerin ve televizyon ekiplerinin de bulunduğu gazetecilerin bölgeye girmesine izin verilmedi."[70]

Belediye broşüründe Arapların "Hiçbir şekilde zorla tahliye edilmediği", "büyük tazminatlar aldığı" ve "alternatif konaklama imkânlarına sahip olduğu" yazıyordu. Yetkililer de bana Vadi Joz'daki yeni yerleşim merkezinden övgüyle söz ettiler. Bu, yüreklendirici gibi geliyordu. Müteahhitlerden öğrendiğim kadarıyla Araplar Araplar için ev yapıyordu ama işler o kadar da yolunda gitmiyordu; maliyetler 1967 savaşından bu yana dört katına çıkmıştı; kamulaştırma riski her zamanki gibi yüksekti; İsrailliler iskân izni vermek konusunda pek de istekli değildi. Ama belki de bütün bunlara rağmen Arapların boşuna şikâyet ettiklerini gösteren kanıtları Vadi Joz'da bulacaktım. Oraya gittiğimde bula bula 28 apartman dairesi buldum. Bu dairelerin 26'sı kapalı durumdaydı. Sadece ikisinde yaşayanlar vardı. Bu iki evden birine ilk olarak yerleşen Salim Namari bana hikâyesini anlattı:

> Yahudi Mahallesi'nde yaşıyordum. Evimi öylesine tahrip ettiler ki adeta açık havada yatıp kalkıyorduk. Başka bir ev buluncaya kadar taşınmayı reddettim. Başka bir ev bulamadım. Dolayısıyla bana Vadi Joz'da bir ev önerdiler. Önce 1.500 sterlin istediler sonra bu rakamı 2.300 sterline çıkardılar. Paranın tamamını bulamadım. 6 ay boyunca hafta dört gün Belediye'ye gittim. Her seferinde elim boş gönderildim. *Jerusalem Post* gazetesinde Belediye'ye muhalif olan bir gazeteciyle temasa geçtim; gazeteci hikâyemi haberleştirme tehdidini dile getirince fiyatı 1.500 sterline düşürdüler. Daha sonra kredi almam gerekti. Müdürün odasına zorla girene kadar istediğimi alamadım. Toplamda bana 7.000 sterline mal olacaktı. Buraya geliş sürecim 20 ay sürdü. İsrailliler propaganda fırsatlarını hiç kaçırmıyorlar. Sonunda yüzsüz bir şekilde benim hikâyem üzerinden bir tören düzenleme yoluna gittiler. Televizyona çıktım, gazeteler benim hakkımda haberler yaptı.

[70] *Maariv*, 23 Mart 1971.

Bana, Arap ve Yahudi konukların önünde kendisine bir buket çiçek verilirken çekilen fotoğrafını gösterdi. "Benim belli avantajlarım var, akıcı şekilde İbranice konuşuyorum. Karım Yahudi. Tel Aviv'de avukat bir arkadaşım var. Varın durumun diğerleri için nasıl olacağını siz düşünün."

Toprağı ele geçirmek esastı ancak Filistin toplumunun yıpratıldığı bir ortamda söz konusu bu ele geçirilişin gerçekleşmesini sağlayacak bir dizi yasadışı eylem de sürecin ayrılmaz bir parçasını oluşturuyordu. Bu eylemlerin en serti, belki istimlakın kendisinden bile ağır sonuçlar ortaya çıkaracak şekilde, Kudüslü Arapların kalıcı olarak sürgüne gönderilmesiydi. Eski belediye başkanı Ruhi Kâtip, Kudüs'lü olduğu halde şehre artık dönemeyenlerin sayısının 100.000'i bulduğunu tahmin ediyordu; üstelik bu insanlar şehirle sıkı bağları ve mülkiyet hakları olan insanlardı. Bunlar arasından az sayıdaki kişi, tıpkı kendisi gibi, İsrail karşıtı faaliyetleri nedeniyle cezalandırılmıştı ancak şehre dönmelerine izin verilmeyenlerin büyük bölümü sadece gaip oldukları için benzer bir kaderi paylaşıyordu. Bunlara 1948 yılında Filistin'i terk eden 60.000 Kudüslü ile 1967 yılında buralarda bulunmayan 5.000 kişi de dâhildi zira bir kısmı kaçmış, bir kısmı yurtdışına okumaya gitmiş ya da turistik veya iş gezisine çıkmıştı; bazıları da tıpkı taksi şoförleri gibi Amman ya da Şam'a yolculuk etmişti; bu kişilerin 35.000 çocuğu da sürgünde doğup, buralarda yetiştirilmişti.[71] İsrailliler yaptıklarını gizlemeye çalışmıyorlardı: Kudüs'ün nüfusunu "seyreltme" amacıyla hareket ediyorlar ve bu eylemi, diğer yerleşim merkezlerine kıyasla, daha amansız bir şekilde gerçekleştiriyorlardı. 1967 savaşından sonra işgalin ortaya çıkardığı güçlüklere ve belirsizliklere dayanamayarak şehri terk etme yoluna giden mülteciler de onların bu politikalarının daha etkili sonuçlar ortaya çıkarmasını sağlamıştı. Arap yurttaşlara kıyasla daha eğitimli ve uyumlu olan Hristiyan Araplar, Celile Başpiskoposu Raya'nın ifadesiyle bu "umut veya neşenin kaybolduğu rahatsız edici izdihamın"[72] ön saflarında yer aldılar. Kilise hiyerarşisinin üstlerindeki bir başka temsilcisi olarak Anchorage Başpiskoposu'nun ifadesiyle, göç, Hristiyanların Kutsal Topraklar'daki rolünü azaltma tehdidini beraberinde getiriyor ve onları "müze bekçilerine ve tapınak müdürlerine" indirgiyordu."[73]

---

71 Khatib, *The Judaization of Jerusalem* (Kudüs'ün Yahudileştirilmesi), *A.g.e.*, sayfa 78.

72 Joseph Ryan (Anchorage Başpiskoposu), "Some Thoughts on Jerusalem" (Kudüs Hakkında Bazı Düşünceler), New York, Eylül-Ekim 1972.

73 *A.g.e.*

Kudüs'te en büyük zorluklarla karşı karşıya gelenlerin başında Filistin toplumunun ekonomik, kültürel ve entelektüel yaşamının daha etkili kesimi olarak seçkinler geliyordu. En ağır sorunlarla gençler ve öğrenciler karşılaştı. Bu kesim, 1967 yılından sonra İsrailli Arapların 1948'den bu yana karşılaştıkları güçlüklerle tanıştılar. İsrail'in Arap okullarında okuyan çocuklar, kendilerine ait Arap kültürünü, tarihini ve dinini İsraillilerin anlattığı şekilde öğrenmek zorundaydı; söz konusu bu dersler kasıtlı olarak çarpıtılmış bir halde veriliyordu. Arap tarihi bir dizi devrim, cinayet, husumet ve yağmadan ibaret olarak anlatılırken Yahudilerin geçmişindeki her şey yüceltiliyordu. Öğrendikleri tek şey Arapların çöküşe geçmesiyle ilgiliydi, bu haliyle Arap tarihindeki başarılar aktarılmıyor, kahramanlardan, Peygamberden, Halife Harun el-Reşid'den ve Selahattin'den formalite gereği bahsediliyordu. Dört yıllık orta öğretim boyunca Arap çocukları 384 bölüm boyunca Yahudi tarihini çalışmakla geçirirken kendi tarihleri hakkında sadece 32 bölüm bulunuyordu. Eski Ahit zorunlu ders olarak verilirken Müslümanlık ve Hristiyanlık hakkında hiçbir şey öğretilmiyordu. Eğitim seviyesi aşırı derecede düşüktü, öyle ki nüfusun yüzde 10'unu oluşturan Araplar arasından 1966 yılında 171 üniversite öğrencisi çıkarken üniversiteye giden Yahudilerin sayısı 14.000'i buluyordu.[74] Dolayısıyla İsrailliler Doğu Kudüs'ün Arap devlet okullarında kendi müfredatlarını uygulamaya başladığında bunun ani ve ağır sonuçları oldu. Bu, öğrencilerin üniversite eğitimi umutlarından vaz geçmeleri gerektiği anlamına geliyordu. Kesin bir kota uygulaması olmasa bile İbrani Üniversitesi'nde Araplar için ayrılan yerler uygulamada son derece azdı ve ancak son derece parlak öğrenciler *bagrut* olarak anılan üniversite sınavını geçmeyi umut edebiliyordu ancak bu yolu seçen öğrenciler bu sınavın Arap muadili olan *taujihi*'ye girip bir Arap üniversitesine girme fırsatını kaçırıyordu. Öğrenciler tüm bu süreç içinde kendilerini yabancı bir dil, kültür ve eğitim sisteminin hüküm sürdüğü bir eğitim sürecinin ortasında buluyordu. Nam salmış Arap okulları eski kalabalık günlerini özler hale geldi. Osmanlı döneminden bu yana önemli bir eğitim kurumu olan Raşidiye Fakültesi'nde Altı Gün Savaşları öncesinde 800 öğrenci bulunuyordu. 1972 yılına gelindiğinde ise bu sayı 14'e düşmüş olacaktı. Öğrenciler ve öğretmenler İsrail yasalarından etkilenmeyen özel okullara hatta yetimhanelere bile geçtiler. Ancak işgal, standartlarda keskin bir düşüşün yaşamasına yol açtı. İngiliz Genel

[74] Jiryis, *The Arabs in Israel* (İsrail'deki Araplar), *A.g.e.*, sayfa 151-55.

Sertifikası'nı alanların sayısında büyük bir düşüş yaşandı. İsrail'in aldığı bir karar sonrasında devlet okullarında okuyan öğrencilerin *bagrut* ve *taujihi*'ye aynı ayna girebileceklerine hükmedildi ve durumda az da olsa bir iyileşme yaşandı.

İsraillilerin Doğu Kudüs'ün bütününü kapsayacak şekilde uygulamaya geçirdikleri bir başka şey de vergi sistemiydi. Bunun gerçekten uygulanıp uygulanamayacağını belirlemeye tenezzül bile etmediler ve elbette bu, Doğu Kudüs'te işleyecek türden bir sistem de değildi. Ürdün'ün aksine, İsrail, vergilerin yaygın şekilde uygulandığı bir sisteme sahiptir. Bu haliyle yüksek ücretlerden yüksek bir vergi alınır. Selahattin Sokağı'ndaki kütüphaneci ile Eski Şehir'deki küçük manav veya Şeyh Jarrah'da çalışan kamu görevlisi vergi uygulamaları açısından Batı Kudüs'te yaşayanlarla aynı konumda mıydı? Çocuğunu okutmak veya evini taksitli ödemelerle inşa etmek için destek alamayan bir Arap ile beşikten mezara sosyal devlet olanaklarından yararlanan bir İsrailli ile aynı konumda olabilir miydi? Benzer bir şekilde belediye rayiçlerinin bir mülkün kapladığı adanın büyüklüğü göz önüne alınarak hesaplandığı bir ortamda, Kudüs'ün evlerin daha büyük olduğu meskun veya ticari bir mahallesindeki bir evle Batı'da daha küçük olan muadili aynı vergi uygulamasına mı tabi tutulacaktı? Kudüs'deki mülk sahibinin önünde iki seçenek bulunuyordu. Ya yeni vergi uygulamalarına boyun eğip kaldırılması güç ve hatta bazen imkânsız olan bir yükün altına girecek ya da bu türden maliyetlere katlanmamak için evini terk edip gidecekti. Bir Kudüslü hayal edin ki bir yandan vatandaşı olmadığı bir devletin sınırları içinde hem her an evinden atılma tehlikesiyle yüz yüze olsun, hem de Arap kardeşlerini bombalayacak olan Fantom savaş uçaklarının alımı için kesilen "Savunma Harcı"nı düzenli aralıklarla ödemek zorunda kalsın!

İsrail, Araplara bir lütufta daha bulunarak bölgedeki başka bir devlette hüküm sürmeyen ve bu nedenle Batılıların İsrail'in en önemli kazanımı olarak övgüler yağdırdıkları türden bir demokrasiden de yararlandırdı. Kudüs'te yaşayan Araplar yerel seçimlerde oy kullanma ayrıcalığına sahipti. Yapılan ilk yerel seçimde 37.000 potansiyel seçmenden 4.000'i sandık başına gitti. Bir yetkilinin gözünde bu Arap liderler için bir "utanç" kaynağıydı. Gerçekten de sadece sandık başına gitmekle kalmadılar ve demokratik haklarını kullanmak için büyük bir istek sergilediler; oy merkezlerinde yüzlerce Arap birbirini itip, omuzlayıp oy vermek için

gerçekten yalvarıyorlardı. Araplar seçim merkezlerine üzerinde "Teddy Kollek'i İstiyoruz" yazılı pankartların olduğu otobüslerle gittiler ve seçmen listelerinde isimleri yazılı olmayan Araplar seçim merkezine geldiklerini belirten yazılı bir teyit olmadan hiçbir yere gitmiyordu. Ne var ki bütün bu operasyonun Kollek'in yandaşları tarafından adeta askeri bir harekat gibi organize edilmiş olduğu kısa bir süre içinde ortaya çıktı; Kollek'in yandaşları Arapları kendilerine oy vermesi için ikna etmeye çalışan diğer partilerin aktivistlerini zor kullanarak oldukları yerlerden uzaklaştırmışlardı. Arapları oy kullanma konusunda bu kadar istekli kılan şey korkuydu; Kollek'e oy vermezlerse işlerini kaybedecekleri söylenmişti. İsrail basını bütün bunları ifşa etti ama İsrail basınını bu tür haberleri vermeye iten şey demokratik bir kaygı değil, diğer partilerin kıskançlığıydı. Dr. Rosenberg *Yediot Ahronot*'ta çıkan bir yazısında yaşananları çok iyi özetliyordu: "[Arapların] hangi koşullarda oy kullandıkları çok iyi biliniyor ama konuya burada girmeyeceğiz zira bu yurtseverliğe yakışmaz."[75]

Bariz ayrımcılığın kaba dokusunun arasına işgal altında olan insanların işgalci güçlerle günlük olarak karşı karşıya olduğu rahatsızlık verici durumların ince iplikleri de işleniyordu. Bu bazen kendisini kaba bir polis memuru veya kibarlıktan nasibini almamış bir bürokrat olarak gösteriyordu. Gerçi nezaketten nasibi almamış bürokratlar her yerde sıkıntı yaratır ama bunlar işgalci güçlerin unsurları olarak ortaya çıktığında daha büyük bir sıkıntı yaratacak hale dönüşüyor. Otoritenin tarafsızlığını yitirdiği durumlar da buna başka bir örnektir: Bir Arap ile Yahudi'nin karıştığı bir trafik kazası olduğunda, yasanın Yahudi'nin lehine işlemesini kim engelleyebilirdi ki? Belediye kanunlarının bilgiçlik taslayan bir şekilde uygulanması da bir başka örnekti: Doğu Kudüs'teki bir okula pencerelerinin standartların 15 santimetre altında olduğu söylenebilirken; Batı Kudüs'deki bir okulun –pencereleri standartlara uygun olsa bile– hijyen koşullarını yerine getirmekten çok uzak olmasına ses çıkarılmaması da söz konusu olabiliyordu. İncir çekirdeğini bile doldurmayacak bir şey için çıldırmak da bazen işten bile değildi: Araplar ehliyet sınavlarında çoğu zaman saçma sapan, önemsiz gerekçelerle başarısız oluyorlardı; sınava giren bir Araba köpekli bir kadının otostop yapması halinde ne yapılması gerektiği sorulur. Arap buna yanıt olarak "Kadın güzelse arabama alırım" yanıtını veriyor ama bu sebeple ehliyet

[75] 31 Ekim 1969.

sınavını geçemiyor çünkü vermesi gereken yanıt "Kadına, köpeğin sertifikasının olup olmadığını sorarım" olmalıydı. Bu türden sıkıntıların bir başka örneği de Kudüs için verilen savaşta ölen Yahudilerin anısına dikilen ve İbranice yazıların yazıldığı anıtlardı; oysa Araplar için bu türden anıtlara hiçbir yerde rastlanmaz. Bu anıtlardan birinde İngilizce olarak şunlar yazıyordu: "78 hemşire, araştırmacı ve doktor 1948 yılının bir sabahında Hadassa Hastanesi'ne giderken kurulan pusuda Arap eşkıyalar tarafından katledilmiştir." Bunların yanında başka şeyler de vardı. Örneğin İsrail Yurdu Hareketi şehri dolaşarak duvarlardaki işaretleri siliyordu. Sokak isimleri de değiştiriliyordu: Muhteşem Süleyman Sokağı Paraşütçü Sokağı, Allenby Meydanı Zahal (İsrail Savunma Güçleri) Meydanı oluyordu. Fuhuşun Doğu Kudüs'e gelişi... Yafa Kapı'sının önünde toplanan veya El-Zahra Sokağının orada yeni açılan barların önünde müşterilerle fiyat pazarlığı yapan genç kızlar... Artan hırsızlık olayları... Holiganlar... Bu tür şeyler küçük çaplıydı veya kaza eseri yaşanıyordu ama hepsi bir araya geldiğinde yüzlerce değişik şekillerde Yeni Kudüs'ün atmosferini oluşturuyordu.

İsrail işgal ettiği topraklar arasında sadece Kudüs'ü resmen ilhak etti. Böyle olmakla birlikte yeni ele geçirilen Batı Şeria, Golan Tepeleri, Gazze ve Sina hakkındaki "gerçeklerin üretilmesi" konusunda zaman kaybedilmedi; bu türden gerçekler yayılmacı bir gelenek uyarınca kalıcı bir nitelik taşıyordu. Eski sloganlar raflardan indirildi: Yahudiler yerleştikleri yerlerde kalıcıydılar. "İşgal altındaki toprakların imparatoru" yeni ele geçirilen toprakların bir yerden bir yere taşınabilecek çiçek saksıları değil toprağa kök salmış ağaçlar olduğunu ilan edecekti. Ekim 1973 Savaşı itibarıyla Büyük İsrail topraklarında 42 Yahudi yerleşim merkezi kurulmuş durumdaydı ve daha yenilerinin yapılması planlanıyordu. Bu yerleşimlerin bazıları kutsal metinlerde tarif edilen Vaat Edilmiş Topraklar'ın sınırları içinde yer alıyordu ki bunlara Batı Şeria'da olanlar da dâhildi; bunların üçte biri Allon Planı uyarınca neredeyse resmi olarak ilhak edilecek alanlar olarak kabul ediliyordu. Diğer yerleşimler ise söz konusu bu sınırların dışında konumlanıyordu; bunlara Golan Tepeleri'ndeki veya Mısır topraklarında Akabe Körfezi'nin güney ucunda daha sonra Ophir olarak adlandırılan Şarm el-Şeyh'deki yerleşimler de dâhildi. Yerleşimler endüstriyel olduğu kadar tarımsal bir nitelik de taşıyordu; bunlar arasında Sina'nın kuzeydoğusunda konumlanan Yamit yerleşim merkezi ilerleyen bir aşamada 250.000 kişinin yaşayacağı bir

alan olarak tasarlandı. Yerleşimler için parça parça büyük topraklara el konuluyordu. Golan'ın neredeyse tamamı İsraillilerin elindeydi; Suriyeliler buralardan çıkarılmıştı. İsrail kurumu olarak Toprak İdaresi Ürdün devletinin sahibi olduğu 1,5 milyon dönümlük alanı istimlak etti; buna ek olarak terk edilmiş veya sahiplerinin yerinde olmadığı topraklara da el konulmuştu. Gazze Şeridi'nin 120.000 dönüme denk gelen üçte birlik kısmı da onların elindeydi.[76] Görünüşte yerleşimler, kolonileştirmeyi dünyanın gözünde daha kabul edilebilir bir şekle sokmak için, askeri olmanın yanında başka amaçlar için de kurulmuştu; yerleşimler bu haliyle İsrail'in bitip tükenmek bilmeyen varoluş mücadelesinin hayati önemdeki yeni varlıkları olarak lanse ediliyordu. Ancak ilgili makamlar yerleşimlerin arkasında yatan fikri gizleme konusunda her zaman o kadar da ketum olmadılar: "Güvenlik ihtiyacını bahane olarak kullanmalıyız; askeri valinin de devreye sokulması gerekiyor aksi halde gitmeyi ve vereceğimiz tazminatı kabul etmeyi reddeden Arapların bu topraklardan sürülmesi mümkün olamayacaktır."[77] Bazen bir köyün boşaltılması gerekiyordu ancak bu, kimi durumlarda, uzun bir zaman dilimi içerisinde yapılıyordu. Beit Askariyah köyünün yoksul sakinleri yıllar süren böyle bir uygulamaya maruz kaldı. Köyün yakınlarında Kfar Etzion Yahudi yerleşim merkezi kuruldu. Köylüler yerleşim merkezinin kuruluşunu dehşet dolu gözlerle izlerken, yıllar içinde, önce tarım arazilerini ve hayvanlarını otlattıkları toprakları kaybettiler, sonra gelinen bir aşamada da yerleşim merkezi, evlerini yuttu.[78] Ocak 1972'de ordu Sina'nın kuzeydoğusundaki Refah'tan 6.000 Bedeviyi kovdu; evlerini yıktı, kuyularına zehir attı ve yerleşim alanının çevresini dikenli tellerle çevreleyip girişlerini engelledi. Bedeviler daha sonra kendi mülklerinde bekçi ve işçi olarak işe alındı ve evlerini ellerinden alanların hizmetinde çalıştı. Ancak en yaratıcı dersi alanlar Akraba köyünde yaşayanlardı. Askeri hükümet bu köylülerin topraklarının bir kısmını atış alanı olarak kullanmak üzere ellerinden aldı. Köylüler karşı çıktı. Bunun üzerine tarlalarının üzerine uçaklardan zehir döküldü, ellerindeki bütün ekin yok oldu. Bunu izleyen süreçte tarlalar yakınlardaki Nahal Gitit yerleşim merkezine devredildi.[79]

---

76 *Jerusalem Post*, 13 Nisan 1973.
77 *Haaretz*, 23 Ekim 1969.
78 *The Guardian*, 28 Aralık 1969.
79 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 24.

İSRAİL TARZI IRK AYRIMCILIĞI (APARTHEİD)

Sürgünlere ve istimlaklara rağmen Filistin nüfusunun büyük bölümü geride kalmayı başardı. İsrailliler Filistinlileri sürme konusunda 1948'deki kadar başarılı olamadı. Sonuç itibarıyla Batı'nın hoşgörüsünün de bir sınırı vardı. Böyle olmakla birlikte Filistinlilerin belli bir sürecin sonunda ayrılmaya ikna edilmeleri yolundaki bir arzu sıklıkla ifade ediliyordu; ama böyle olmakla birlikte işte buradaydılar; 2.800.000 Yahudi yaklaşık 1.500.000 Arap üzerinde egemenlik kurmuş; Araplar bu haliyle İsrail'in giderek büyüyen azınlığı haline gelmiş, bunun üstüne Büyük İsrail'in işgal edilmiş topraklarındaki Araplar da eklenmişti.

Bu yeni bir durumdu ve Siyonistleri rahatsız etti; Siyonistler iki temel güdü arsında sıkışıp kalmıştı: Bir yandan genişleme güdüsü diğer yandan da sadece Yahudilerden oluşan bir toplum kurma hayali. İktidardaki seçkinler mümkün olduğu kadar çok toprak ele geçirmek istiyordu ama aynı zamanda çoğu bu topraklarla birlikte daha fazla sayıda Filistinlinin de devlet sınırları içinde olmasından korkuyorlardı. Bu durum sadece Yahudi devleti hakkındaki fikirle tezat oluşturmakla kalmıyor İsrail'i tipik bir sömürge gücüne dönüştürme riskini taşıyor ve bu bağlamda Yahudilerle Filistinliler arasındaki ilişkiler, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin beyazlarıyla siyahları arasındaki ilişkiye benzer bir nitelik taşıma ihtimalini de beraberinde getiriyordu. Söz konusu bu korkunun en çarpıcı ifadesi, çoğu zaman olduğu gibi, bizzat Başbakan Golda Meir'den gelecekti. Meir, Filistinlilerin doğum oranının Yahudilere kıyasla çok daha yüksek olduğu bir ortamda, bir gece içinde kaç Filistinli bebeğin dünyaya gelmiş olduğu soruları arasında uykularının kaçtığını söyleyecekti. İsrail parlamentosu, parlamento üyesi Uri Avneri'nin ifadesiyle taşıdığı ayrımcı niyet itibarıyla "meşum, utanılacak ve skandal" nitelikli bir yasayı Meir'in görev süresi içinde kabul etti. Yasa, Orwellvari bir kisve altında İsrailli Yahudilerin daha fazla çocuğu dünyaya getirmelerini, İsrailli Arapların ise bu konuda caydırılmalarını sağlamak amacıyla tasarlandı; "nüfusun bir bölümünün aç çocukları için yardım verilirken, diğer kesiminin aç çocukları için yardım yapılmamasını öngören bu ayrım belirsiz bir nitelik taşımakla birlikte gerçekler hakkında bilgi sahibi olan bir kimsenin gözünde etnik temelli bir nitelik taşıyordu..."[80] Taşıdıkları bütün endişelere rağmen

[80] Jiryis, "Recent Knesset Legislation and the Arabs in Israel" (İsrail Parlamentosu'nun Son Dönemde Kabul Ettiği Yasalar ve İsrail'deki Araplar), *A.g.e.*, sayfa 66.

liderlik yeni gerçeklere kısa bir süre içinde uyum sağladı. Siyonizmin bölünmez bütünlüğünün karşı karşıya olduğu tehdit uzun vadeli bir nitelik taşıyordu. Bu arada yararlanılması gereken göz alıcı fırsatlar vardı. General Dayan pragmatist yapısıyla bu fırsatlardan yararlanmak için elinden geleni yaptı. İşgal edilmiş topraklar Dayan'a göre İsrail malları için bir pazar ve ucuz işgücü kaynağıydı, dolayısıyla İsrail ekonomisine "entegre" edilmeliydiler. 1973 itibarıyla gerçekten de (cilalı elmaslar hariç) ABD'den sonra İsrail'in en büyük pazarı haline geldiler. Filistinlilerin başka bir yerden mal almalarına izin verilmediği bir ortamda İsrail'in ihraç ürünleri esas olarak imalat sektöründen geliyordu. Dayan, İsrail'in, kuruluşundan beri uygulanan katı Arap karantinası nedeniyle daha önce ulaşamadığı "doğal" pazarlar olarak Batı Şeria ve Ürdün'e "açık köprüler" üzerinden ulaşmayı umut ediyordu. 1973'e gelindiğinde Batı Şeria ve Gazze'den 70.000 işçi İsrail'de istihdam edilmiş durumdaydı. Bu, İsrail'in Batı Şeria'daki toplam işçi sayısının yarısını istihdam ettiği anlamına geliyor; aldıkları ücretler de gayri safi hasılanın üçte birine denk düşüyordu. İsrail ekonomisine işçi tedarik etmek amacıyla sadece Batı Şeria'da 20 kadar işçi bulma merkezi kuruldu. Batı Şerialılar ve Gazzeliler, tıpkı kendilerinden önceki İsrailli Araplar gibi inşaat ve tarım sektöründe yoğunlaşıyordu. Bütün bu işçiler toplam olarak bu iki sektördeki işlerin üçte birini ellerinde tutar hale gelmişlerdi.[81]

Ekonomik "entegrasyon" Siyonistlerin yerlilere bakış açıları üzerinde yeni bir baskı oluşturdu ya da doğru ifadesiyle en başından beri konuya daha az katı bakanlar arasında var olan bir baskının daha da şiddetlenmesine yol açtı. Yüzyılın ilk günlerinden itibaren benimsenmiş olan ve işgücünün sadece Yahudilerden oluşmasını öngören ve bu bağlamda Araplara iş verilmemesini öngören dogmayla çelişecek şekilde yeni bir algı ortaya çıkıyor ve bu bağlamda Arapların özellikle Yahudiler için uygun olmayan işlerde çalışabilmesi düşüncesi beliriyordu. Dayan'ın politikalarını destekleyen bir okuyucu *Haaretz* gazetesine gönderdiği bir mektupta Meir'e hitap ederek "Yahudi işçilerin sıcak yaz günlerinde terlemesini görmek istiyor ve bundan zevk alıyorsa, bunun, kendi sorunu olduğunu" yazacak ve şöyle devam edecekti: "Ancak böyle bir yaklaşımı benimseyerek Batı Şeria ekonomisinin İsrail ekonomisiyle entegre edilmemesi gerektiği konusunda halkı ikna edecek ulusal bir kısası ortaya

[81] Bakınız Shelia Ryan, "Israeli Economic Policy in the Occupied Areas: Foundations of a New Imperialism" (İsrail'in İşgal Altındaki Alanlardaki Ekonomi Politikası: Yeni Bir Emperyalizmin Temelleri), *MERIP Reports, Sayı 24, Ocak 1974.*

koyamazsınız. Ulusal hassasiyet geliştiren pek çok ülkede milyonlarca yabancı işçinin en kirli işleri yaptıklarını ve bu durumdan kimsenin rahatsızlık ve korku duymadığını söylemek isterim."[82] Bir çiftçi olan Joseph Chuba benzer bir görüşü daha da açık bir şekilde ifade ediyordu: Araplar varsa bırakın çalışsınlar. Patron neden Yahudiler olmasın ki? Bu Arap işçilerin doğasında var. Böyle 50 yaşında bir işçi çalıştırıyorum ve kendisi ikiye katlanarak her gün 8 saat çalışıyor. Bana onun gibi bir Yahudi gösterebilir misiniz?"[83]

Dayan'ın pragmatizmi galip gelmişti ama Siyonist vicdanı ayakta tutanlar böyle bir pragmatizm nedeniyle kaygılanmayı sürdürdü. Sendikalar Federasyonu Genel Sekreteri şöyle bir açıklama yaparak dinleyenleri şaşkınlığa uğratıyordu: "Elimizde tuttuğumuz topraklar birer pazarlık kozu mu yoksa bizim temellerimizi içten içe yakıp tüketen bir kor mu, bilmiyorum... Siyonizm veya ekonominin şehirlerini Arap işçilerle kurmanın çok tatlı olduğunu söylemeliyim, bunun tadını çıkarıyoruz. Yakında, işgal işgal ettiğimiz topraklarda yaşayan Arapların emeğiyle zengin olmak istemediğini söyleyen bir kimsenin Siyonizmin hedeflerine ulaşmasını ve kalkınmamızı sorguluyor olduğu yönünde açıklamalar duyacağız."[84] Bir kooperatif çiftçisinin karısının gözünde savaş öncesi dönemde alın teriyle kazanılan şeyler artık geçmişte kalmıştı:

> Altı Gün Savaşları'na kadar huzur içinde yaşıyorduk; çok çalışıyorduk ama göreceli olarak refah içindeydik. Ama savaştan sonra durum değişti. İş tutabilecek durumdaki kocam tarım işçilerini çalıştırmaya başlayan birine dönüştü. Ucuz emek piyasasından ve büyük bir pazarın nimetlerinden yararlanıyorduk. Bugün çiftlikte 5 Arap işçi çalıştırıyoruz ve kendimiz hiçbir şey yapmıyoruz. En büyük oğlum çimleri kesmeyi bile reddedip, "Muhammed yapsın" diyor. Haliyle, bundan daha zor işleri yapmalarını da isteyemiyoruz. *Moşav*'da yaşayan bütün çocuklar ki bunlara benim çocuklarım da dâhil, gözlerimizin önünde kendileri için her şeyi hizmetkârların yaptığı türden zengin çocuklara dönüşüyorlar. Bahçede duran traktörü kullanmayı kimse bilmiyor ya da tarımla ilgilenmiyor. Bir hafta öncesine kadar Arap işçiler çalıştıkları narenciye depolarında yaşıyorlardı ama şimdi anlaşıldığı kadarıyla seralarda çalışmak üzere daha fazla işçi getirildi ve depolarda da yer kalmadı. Dolayısıyla kocam onlar için bahçede bir baraka yaptı. Durumdan şikâyetçi olduğunda köyü dolaşmamı istedi ve o zaman anladım ki eli

82 15 Mayıs 1969.
83 *Davar*, 8 Kasım 1972.
84 *Maariv*, 2 Şubat 1973.

> iş tutabilen herkesin işçi çalıştırmaya başladığını fark ettim. Köy Arap işçilerin çalıştığı seralarla dolu. Arapların çoğu artık daha iyi durumda olan villaların uzağındaki kerpiçten evlerde yaşıyor; Yahudi çiftçiler artık Arap işçilerin *efendisi* gibi yaşamaya başladı. Başka bir şey daha var: İşçilerin gördüğü muamele ve yaşam koşulları cezaevindeki *Fetih* mahkûmlardan bile daha kötü.[85]

Tarım Bakanı için de söz konusu olgu, Siyonist bir öncüyü yarım yüzyıldan daha uzun bir süre önce rahatsız ettiği haliyle, adeta "ağrılı bir cüzzam" gibi iğrenç bir şeydi.[86] Tarım Bakanı duyduğu rahatsızlığı şu sözlerle ifade edecekti: "Yahudi tarımında Arapların hegemonya kurması kansere yakalanmak gibi bir şeydir."[87] *Plus ça change...* [Ne kadar değişirse...]

Dayan'ın buna cevabı, esas olarak, böyle bir pragmatizmin Siyonist ideali tehlikeye atmadığı ve atmaması gerektiği yönündeydi. Bu bağlamda genişleme ile Yahudilere ait olan bir sisteme sahip olma ülküsü el ele ilerleyebilirdi. Ulusal dokuya, Siyonist çalışma ve kendi kendine dayanma ahlakına yönelik bir tehdit varsa İsrailliler buna "içten gelen güce" başvurarak karşı durmalıydı.[88] Böyle olmakla birlikte Filistinlileri bulundukları yerde tutmak için alınabilecek belli bazı pratik önlemler de vardı. Zaten işgal altındaki topraklarda yaşayanların da siyasi veya sivil nitelikli hakları bulunmuyordu. Evet belki İsrail'in askeri idaresi altında yaşıyorlardı ama ya Batı Şerialılar gibi hukuki olarak Ürdünlüydüler ya da Gazzeliler gibi sadece mülteciydiler. Bu anlamda her şey çok netti. "İsrail vatandaşı olmadıkları durumda parlamento seçimlerinde oy kullanamıyorlar. Demografik karakterimiz bağlamında söz konusu topraklarda yaşayanların hayatımız üzerinde etki yapma ihtimali bulunmamaktadır."[89] Dayan, bu durumdan memnun olmayanların, en yalın ifadesiyle, kendilerini evlerinde hissedebilecekleri başka yerlere gitmeleri gerekeceğini ima edecekti.[90] Bu haliyle, İsrailli hak savunucusu Şulamit Aloni'nin ifadesiyle[91] Güney Afrika'da beyazların egemenliğine dayanan türden bir ırk ayrımcı rejim bizzat İsrail'de ortaya çıkıyordu. Yasalar önünde sözümona eşit olması gereken İsrail'in Arap azınlığı söz konusu olduğunda artık bu durum net bir şekilde ortaya çıkıyordu.

85 *Middle East International*, Londra, Aralık 1972, sayfa 22.
86 Bakınız sayfa 148.
87 *Haaretz*, 13 Aralık 1974.
88 *Middle East International*, *A.g.e.*, sayfa 22.
89 *Maariv*, 17 Nisan 1969.
90 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 31.
91 *Yediot Ahronot*, 29 Eylül 1972.

Evet belki Batı Şerialılar ve Gazzeliler İsrail'de çalışıyor olabilirdi ama bu kişilerin İsrail'de yaşamaları söz konusu bile olamazdı. Bazıları bunu deniyordu. Filistinlilerin işlerine yakın yerlerde yaşamalarını engellemek için denetimler yapılıyordu. Zira kaçak bir şekilde yaşayanlar karılarını ve ailelerini de yanlarına alabilir ve göz açıp kapayıncaya kadar bir Arap köyü ortaya çıkabilirdi.[92] Elbette her zaman için bazı istisnalar söz konusu oluyordu; böyle bir istisnayı hayata geçirmek için bir işverenin ya da aracının bazı durumlarda rüşvet vermesi gerekebiliyor, yetkililer, çoğu zaman, şehrin dış mahallelerindeki inşaat alanlarında işçilerin yaşadığı sefil haldeki çadırlara veya barakalara göz yumabiliyordu.[93] Filistinliler otomatik bir şekilde en kötü işleri yapmaya başladı. Aynı işleri yapan İsraillilere göre yüzde 40 daha az maaş alıyorlardı.[94] Bir gece aniden işten çıkarılabiliyorlardı. Binlerce "yasadışı" işçi vardı; her bir göçmen işçi için işverenin vergi ödemek zorunda kaldığı bir ortamda işverenler bu türden kaçak işçileri tercih edebiliyordu; bunların koşulları çok daha kötüydü. Düzenli bir işe sahip olmayan işçiler çeşitli kentlerdeki "açık pazarlarda" boy göstermek zorunda kalıyordu.

İsrail'in Arapça yayımlanan Komünist Parti gazetesi söz konusu bu pazarlardan birini şu şekilde tarif ediyordu:

> Kimi ustabaşıları bu pazarda işgal altındaki topraklardan gelen çocuklar ve genç erkekler üzerinden büyük paralar kazanıyor. Her sabah 4'te Gazze Şeridi'nden arabalar buraya gelmeye başlıyor; arabalarla gelen Araplar yol boyunca uzun kuyruklar oluşturuyor. Kısa bir süre sonra saat 4:30 sularında şehirdeki lokantalarda çalışan Arap oğlanları gelmeye başlıyor. Bu çocuklar bir ay boyunca aralıksız olarak, cumartesi günleri de dâhil olmak üzere, lokantalarda çalışıyorlar. Okula gitmesi gereken onlarca, yüzlerce çocuk çalışmak üzere Gazze'den İsrail'e geliyor. Arabaların gidiş gelişi sabahın ilk saatlerinden itibaren görülmeye başlanıyor. İsrailli simsarlar "çalışan eşekler" olarak adlandırdıkları işçileri seçmek üzere sabah saat 6 sularında gelmeye başlıyor. İşçileri büyük bir özenle seçiyorlar ve iyi durumda olup olmadıklarını anlamak için "eşeklerin" kaslarını kontrol ediyorlar (neyse ki dişlerini kontrol etmiyorlar!) Şansı yaver gitmeyen işçiler yakınlardaki bir bahçede "Allah'ın merhamet eylemesini" beklemeye başlıyor.[95]

---

92 *Daily Telegraph*, 31 Ekim 1972.
93 *Al-Ittihad*, Hayfa, 30 Nisan 1973.
94 Sheila Ryan, *A.g.e.*
95 *Al-Ittihad*, 30 Nisan 1973.

İŞGALCİ GÜÇLERİN ÖKÇESİ ALTINDA YAŞAMAK

Büyük İsrail'i inşa etmenin tek yolunun Siyonizmin geriye dönüşü olmayacak bir şekilde yürütmek zorunda olduğu türden bir kesintisiz ve kurumsal şiddete başvurmaktan geçtiğini söylemeye bile gerek yok. Mahkumlar sistematik olarak işkenceden geçiriliyordu. Felicia Langer durumun böyle olduğunu *With My Own Eyes* (Kendi Gözlerimle Gördüm) adlı kitabında belgelendirmiştir[96]; Langer bir avukat olarak, İsrail mahkemelerinin Filistinlilere gerçekten adaletli bir şekilde muamele etmesini sağlamaya çaba gösteren az sayıda kişiden biridir. Langer'a gelmeden önce, işgal altındaki topraklara girişine izin verilmeyen bir BM Soruşturma Komitesi, Filistinlerin, becerikli İsrailli işkencecilerin elinden acımasız ve bazen de ölümcül olan türden bir muamele gördüklerini ikna edici kanıtların eşliğinde gözler önüne serdiğini düşündüğü bazı ifadeler duydu. Ahmet Halifa'nın verdiği ifadeyi "özellikle etkileyici" buldu zira Khalifa "bir zamanlar eline düştüğü kimselere karşı hınç dolu bir yaklaşım benimsemiyordu." Khalifa, Filistin direniş hareketinin üyeleri ya da tek başına bir birey olarak mahkûm arkadaşlarının fiziki işkenceden ziyade tabi tutuldukları taciz ve aşağılamalardan daha fazla rahatsızlık duyduklarını söyleyecekti. Khalifa kendisini mahkûm tutanlarla şöyle bir muhasebeye girişiyor:

> İsraillilerin mahkûmlara acımasız bir şekilde işkence yaptığını bildiğimi söyledim; Rus Cezaevindeki koşullar hakkında da pek çok şey anlatabilirdim ama ben ona başka bir şey söylemek istiyorum. Fiziki işkence önemli değildi; er ya da geç yaralar iyileşir ama psikolojik yaralar hiçbir zaman için iyileşmez.
>
> Düşmanlarının insanlığını ve kendilerine duyduğu saygıyı imha etmeye çalışan ve bunda başarıya ulaştıklarını düşünen istihbarat servisleri olmuştur. Ama aslında başka bir şey olmuş ve kurbanlarını nefret dolu aşırı görüşlü kişilere dönüştürmüşlerdi. Dedim ki "Bizi ilgilendiren şey enformasyon ve güvenlik değil; iki halk arasındaki ilişkidir önemli olan. Şimdi savaşıyoruz ve belki de uzun bir süre savaşacağız. Ama hem bizim hem de kendi çocuklarınızın geleceği hakkında en ufak bir kaygı taşıyorsanız aşırılığın ve nefretin önüne geçmeniz gerekmektedir. Önünüzde böyle bir fırsat var."
>
> Durdum. Önümdeki bir İsrailli sessiz kalırken özellikle acımasız bir işkenceci olan Ghuwali konuştu. Sözlerini hiçbir zaman unutmayacağım.

[96] Ithaca Press, Londra, 1975.

> Şöyle dedi: "Siz Araplar korkaksınız. Bizi yok etmek istediniz ve savaş sırasında "....." gibiydiniz. Şimdi gerçekleri kabul etmek zorundasın. Golan'ı, Batı Şeria'yı ya da Gazze'yi iade etmeyeceğiz. Yaşamak istiyoruz. Eğer bu hoşunuza gitmiyorsa adam gibi hareket edip bizimle savaşın ve en iyi olan kazansın."
>
> Söylediklerime bu şekilde yanıt alınca şaşırdım. Ne söyleyeceğimi tam bilemediğim için "Haklısın" dedim, "Göreceğiz." Öbür İsralli, Ghuwali'ye daha sonra İbranice bir şeyler söyledi ve ayağa kalkıp elini omzuma koyarak "Ahmet, seni çok iyi anlıyorum. İnan bana seni kırmayacağız" dedi ve selam vererek odadan çıktı. Onu bir daha görmedim ama verdiği sözü tutmadığını üzülerek söylemeliyim.[97]

"İdari tutuklama" denilen bir uygulama da vardı. İsrail'deki Arap azınlığının doğal liderleri olan siyasi nitelikli entelektüellerin bu şekilde cezaevine konulması uygulaması uzun bir süredir devam ediyordu. Söz konusu bu uygulama işgal altındaki topraklarda çok daha sert ve daha az seçici bir niteliğe büründü. Uygulama, Sina çölünün ücra köşelerinde toplama kampları kurulmasına kadar gitti. Nakhl, Ebu Zu'ayman ya da Kusseimah gibi adları olan bu merkezlerde aileler bile toplu halde medeniyetten tamamen tecrit edilmiş bir şekilde rehin tutuluyordu. Ailelerin bu merkezlere getirilmelerinin tek nedeni yakınlarının direniş için faaliyet gösterdiği şüphesinin belirmesiydi. Dikenli tellerle çevrili alandaki çadırlara doldurulan insanlar radyo dinleyemiyor, gazete okuyamıyor ya da evde yapabilecekleri türden hiçbir şeyi yapmalarına izin verilmiyordu; ellerindeki bu türden şeyler imha ediliyordu. "Aranan kişilerin" yakınları olarak kadınlarla çocuklar erkeklerden ayrı bir kampta toplanıyordu. "Arap kadınların haysiyetlerini zedeledikleri söylentisinin önüne geçmek için" en az bir erkeğin ailenin geri kalanıyla birlikte tutulmasına da karar verilmişti.[98]

"Toplu cezalandırmalar" da vardı ve bir aşamada bu tür uygulamalara her gün rastlanıyordu. En küçük bir gerekçeyle ilan edilen sokağa çıkma yasakları bazen günlerce sürüyordu. Yerel düzeyde kimi zaman değişiklik gösteren bu tür uygulamaların standart bir prosedürü vardı. Bir köyün veya mülteci kampının yaşları 14 ile 70 arasında değişen bütün erkek nüfusu toplu halde ücra bir köşeye sürülüyor veya cezaevi nitelikli bir yere götürülüyordu. Söz konusu bu grup, gençler ve genç olmayanlar olarak ikiye ayrılıyor ve bu sayede babalarla çocuklarının aynı grupta olmaması

---

97 İsrail'in İşgal Altındaki Topraklardaki İnsan Hakları İhlalleri, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1970, sayfa 147.

98 İsrail İnsan ve Sivil Haklar Birliği'nin yazılı açıklaması, 23 Ocak 1971.

sağlanıyordu. Her iki gruptakiler de dizlerinin ya da kalçalarının üzerine çökertiliyor veya aşağılayıcı bir şekilde durmaları sağlanıyordu. Bu şekilde iki ya da üç gün tutuluyorlar ve muhafızlık eden askerler başlarının üzerinden havaya ateş açıyordu. Bu arada kadınlar çoğu zaman su veya sağlıklı yaşam koşullarının olmadığı bir ortamda evlerine kapatılıyordu. Üzerlerinde baskı uygulanan küçük çocuklu anneler isteri krizlerine yakalanıyordu. Kadınlar su ve yiyecek almak için yarım saat için dışarıya çıkabiliyordu. Mülteci kamplarındaki tuvaletler yarım saatlik süre içinde yaşanan yoğunluğu kaldıracak nitelikle değildi ve kimi durumlarda tuvalete gitmeye çalışan kadınlar öldürülüyor veya yaralanıyordu.[99] Sokağa çıkma yasağı ile ilgili rekor Kudüs'e Katyuşa roketlerinin atıldığı Beit Sahur köyüne aitti. Köy sakinleri bir ay boyunca günde 22 saat uygulanan sokağa çıkma yasağı sırasında açlık sıkıntısı çekmişler ve yasak nedeniyle kapılarını ve hatta pencerelerini bile açamamışlar veya bahçeye bile çıkamamışlardı.[100]

Sokağa çıkma yasakları ve "aramalar" çoğu zaman büyük bir acımasızlık ve şiddetle uygulanıyordu. İnsanlar gecenin bir yarısında aramaların tamamlanması için evlerinden dışarıya çıkmak zorunda kalıyordu. Askerler ayrılırken panik yaratmak için makineli tüfeklerle havaya ateş açıyordu. Bazen ölenler ya da yaralananlar oluyor; daha sonra İsrail basınında yer alan haberlerde bu insanların "kaçmaya çalışırken vuruldukları" yazılıyordu.[101] Gece baskınları sırasında herhangi bir haklı gerekçe göstermeden erkeklerin cezaevine götürülüp, dayak atılmasına ve işkence edilmesine sıklıkla rastlanıyordu. Bazen İsrailliler Arapların canını yakmaktan büyük zevk aldığı anlaşılan Dürzilerin oluşturduğu kötü şöhretli Yeşil Bereliler'i göreve çağırıyordu. Bu birlik kimi zaman coplar ve kırbaçlarla harekete geçiyordu. Kurbanlarını korkutmak için onları vahşi bir şekilde dövüyorlardı. Kemikler kırılabiliyordu. Kadınları yolun ortasında çırılçıplak soyuyor, mücevherlerini çalıyor, yanlarında neleri varsa paramparça ediyorlardı.[102] Kimi İsrailli askerler özel konuşmalarında şu türden görüşleri ifade ediyordu: "Terörizmle mücadele etmenin en iyi yolu şüphelileri elleri ve bacakları elektrik kablolarıyla bağlı bir şekilde güneşin altında bırakmaktır..."[103]

99 The *Guardian*, 26 Ocak 1968; The *Observer*, 28 Ocak 1968; Amitay Ben-Yosa, *Arap Amerikan Üniversitesi Mezunları Bülteni*, Sayı 2, *A.g.e.*

100 Reuters, 25 Eylül 1969.

101 Ajans haberleri, 18 Aralık 1967.

102 *Israeli League* (İsrail Birliği), *A.g.e.*

103 *Sunday Times*, 23 Kasım 1969.

Ayrıca evler de yıkılıyordu. 1967 Savaşı sırasında iki yıl boyunca 7.000'i aşkın ev havaya uçuruldu. Savaştan hemen sonra yaşanan bu türden olaylara esas olarak stratejik, Siyonistler hedefler doğrultusunda rastlanıyordu. Cezalandırma ve misilleme gibi gerekçelere bile ihtiyaç duyulmuyordu. Bir gerekçe olsa bile bu, çoğu zaman, eften püften bir nitelik taşıyordu. İşgalci güç olarak İsrail'in bu tür eylemlere girişmesi için elinde kanıt olması gerekmiyordu; şüphe duyulması yeterliydi. Elde kanıt olmadığı durumlarda şüpheliler serbest bırakılabiliyordu ama yıkılan evler için bir geri dönüş olması mümkün değildi. Sırf bir odasını bir gerillaya verdiği için bir otelcinin oteli yıkılabiliyordu.[104] İsraillerin ev dediği şey çoğu zaman çok katlı bir apartmanı ya da bitişik olan çok sayıda evi ifade ediyordu. Bu şekliyle 31 ev havaya uçurulduğu zaman 200 aile evsiz kalabiliyordu; Eriha yakınlarındaki Uga köyünde yaşanan da buydu; köyün yarısı yerle bir edilmişti.[105] General Dayan bunu mesele yapmıyordu. Bu, gerçekten de toplu bir cezalandırma ya da kendi ifadesiyle "mahalle" cezasıydı; bu türden uygulamaların bir eseri olarak tek bir kişinin faaliyetleri nedeniyle bütün bir topluluğa bedel ödetiliyordu. Dayan, İsrail askerlerine yönelik bir gerilla saldırısının hemen sonrasında 70 evin yıkıldığı Halhul köyünde yaşananları bu şekilde tarif etti. Köylülere hitaben verdiği mesajda şöyle diyordu: "Bugün yirmi evi [metinde ayne böyle diyor] yıktık. Eğer bu yetmediyse bütün şehri yerle bir ederiz ve eğer bu politikayı sevmiyorsanız buradan ayrılmanız için köprüler açıktır."[106]

Ayrıca sınır dışı etmeler de vardı; bunlar bazen alenen bazen de gizli bir şekilde yapılıyordu. Alenen sınır dışı edilenlerin sayısı 200 kadardı; bu belki göreceli olarak küçük bir sayı ama sınır dışı edilenlerin Filistin toplumunun sivil, dini ve entelektüel liderleri olduğu göz önüne alındığında taşıdığı önem çok daha fazla oluyordu. Cenevre Sözleşmelerinin sivil halka tanıdığı bir protesto yöntemi olarak "işbirliğini reddetme" hakkı, bu türden bir eyleme liderlik edenlerin sınır dışı edilmesi sonucunu beraberinde getiriyordu. Söz konusu bu eylem kolay ve etkiliydi ancak İsrail yönetimine kayıtsız bir teslimiyetle topyekun silahlı direniş arasında bir alan bırakmıyordu. Şehrinin yasadışı bir şekilde ilhak edilmesine karşı çıkan Ürdün Kudüs'ünün Belediye Başkanı Ruhi Katip ile özerk dini kurumların yönetimine alenen müdahale edilmesine karşı çıkan Yüksek Müslüman Konseyi başkanı Şeyh Abdül Hamid Sayigh sınır

104 *Ha'olam Hazeh*, Sayı 54, Nisan 1969.

105 *Haaretz*, 12 Şubat 1970, Amitay Ben-Yosa, *A.g.e.*

106 *Al-Ittihad* tarafından alıntı yapılan İsrail Radyosu Yayını, 31 Ekim 1969.

dışı edilen isimlerden sadece ikisiydi. Gizli bir şekilde yapılan sınır dışı operasyonlar ise alenen yapılanlara kıyasla çok daha fazla sayıda insanı etkiledi; bu haliyle binlerce Filistinli sınır dışı edildi. Her bir sınır dışı operasyonu, nihai aşamayı beraberinde getiren benzer süreçlerin bir eseri olarak icra ediliyordu. Bu haliyle bir adamın evinin ya da toprağının yakınında bir bomba patlayabiliyor ve bunu izleyen sokağa çıkma yasağı, aramalar veya tacizler sırasında tutuklanıyor, hapiste dayaktan geçiriliyor ya da işkence görüyor ama masum olduğu anlaşılınca ya da kayda değer bir bilgi vermediği bir ortamda sınır dışı edilerek Ürdün'e gönderiliyordu. Dolayısıyla sınır dışı edilen kişinin söz konusu bu sürecin en tehlikeli aşamasını atlatması şartıyla, sınır dışı edilmek, bazen kaçış anlamına da gelebiliyordu. Sınır dışı edilen bir kişi hikâyesini şöyle anlatıyor:

> Bizi cezaevinden çıkarıp Kral Hüseyin Köprüsü'ne götürdüler. Bize vurup, zorla boş kağıtlara imza attırdılar. Sonra "Buradan defolup Doğu Şeria'ya gidin" dediler. Daha sonra üzerimize ateş açmaya başladılar; biz de canımızı dişimize takıp Doğu Şeria'ya geçtik. Köprüyü geçer geçmez bayginlık geçirdim; bir süre sonra kendime geldiğimde bana bakan bir güvenlik görevlisinin yüzünü gördüm. Onu görünce sonumun geldiğini düşündüm çünkü Arap topraklarında olduğumu unutmuştum. "Öldürmeyin beni!" dedim. Adam da "Korkma, ben de senin gibi bir Arabım" dedi.[107]

Büyük İsrail sınırları içindeki Arapları dize getirmek için elbette bu yeterli değildi. Sınırların ötesinde de sindirilmeleri gerekiyordu; buna, Filistinlilere kapılarını açan ülkelerdekiler de dâhildi. "İçerdekiler" veya "dışardakiler" olsun, bütün Filistinliler her ne pahasına olursa olsun bastırılmalıydı. İsrailliler, "dışarıdakiler"in gerilla hareketine katılıp mücadeleyi sürdürdüğü işgal edilmiş toprakların hemen bitişiğindeki toprakları, tıpkı Amerikalıların Vietnam'da yaptıkları gibi, "serbest atış alanları" olarak ilan etmiş ve ellerindeki bütün gelişmiş silahları ve modern savaş tekniklerini, yetenek ve ateş gücü itibarıyla ilkel olan söz konusu direnişi yok etmek için kullanmaya başlayacaktı. Burada "mahalle cezası" kavramı çok daha ölümcül bir nitelik kazanıyordu. Zira İsrailliler topçu bataryaları ve güçlü hava kuvvetlerini sadece gerillalara değil, gerillaları barındıran mülteci kamplarının yanı sıra çevrelerinde faaliyet gösterdikleri köyleri ve ister istemez gerillaları destekleyen ülkelerin hayati önemdeki ekonomik tesislerine de doğrultuyordu. Yeni edindikleri

[107] İsrail'in İşgal Altındaki Topraklardaki İnsan Hakları İhlalleri, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, Nisan 1970.

toprakların çevresinde bir karantina alanı oluşturdular. Bu haliyle sadece Filistinli değil ama Suriyeli, Ürdünlü, Mısırlı ve Lübnanlı mülteciler de yarattılar.

İsrailliler, 1967 Savaşı sırasında Golan Tepeleri'nde yaşayan 100.000 Suriyeli'yi evlerinden etti; söz konusu bu insanlar Şam yakınlarındaki mülteci kamplarında Filistinliler ile bir arada kaldı; İsrailliler ayrıca söz konusu bu Suriyelilerin geride bıraktığı kentleri ve köyleri de yerle bir etti. Savaştan sonra da Suriye semalarında düzenli olarak hava akınları düzenlediler. Filistinliler 1972 Münih Olimpiyat Oyunları'na katılan 11 İsrailli sporcuyu öldürdüğünde İsrail, intikamını, Suriye'ye saldırarak aldı. 11 kişinin intikamı için Suriye çok daha ağır bir bedel ödedi. Zira dokuz ayrı hedefe havadan eş zamanlı olarak düzenlenen saldırıda çoğu kadın ve çocuk olmak üzere en az 200 kişi[108] ki bu sayı 500 de olabilir[109], öldü. Fantom savaş uçakları ve Skyhawk'lar hedef olarak Şam'ın banliyö semti olan Hama'yı seçti ve bombalar ayırım gözetmeksizin Filistinlilerin tepelik alandaki evlerinin ve hafta sonu olduğu için Barada Nehri boyunca gezintiye çıkan Suriyelilerin üzerine atıldı. Saldırıdan kurtulanlar saklanacak bir yer bulmaya çalışırlarken üzerlerine nasıl da makineli tüfeklerle ateş açıldığını anlatacaklardı.[110]

Arap düzenli ordularının yenilgiye uğradığı bir ortamda güçlenen Filistinli gerillaların faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları Ürdün de ağır bir şekilde cezalandırıldı. Kral Hüseyin, tıpkı 1948 savaşı sonrasında "sınırı ihlal edenleri" durdurmaya çalıştığı gibi gerillaları da etkisiz hale getirmek için elinden gelen her şeyi yapmıştı; ama başa çakamadı. Dolayısıyla bu işi Ürdün adına İsrailliler üstlendi. Sonuç olarak Ürdün Vadisi'ndeki Karame mülteci kampından çocuklar 1967 Ekim'inin bir akşamüstü okullarından çıkarken İsrail havan topçusunun saldırısına hedef oldu. "Ana cadde boyunca karakol, yardım merkezi ve kız okulu, ağır parça tesirli anti-personel bombalarla vuruldu. Batılı askeri ataşeler, bunun doğruluğunu ve saldırının nasıl da isabet kaydettiğini bizzat ilan etti."[111] Nehrin birkaç kilometre yukarısındaki bir Ürdün ordu karakolu, geri dönen gerillalara koruma sağlamak için ateş açmıştı. İsrailliler korunan her bir gerillaya karşılık daha fazla sayıda gerillanın geçişinin engellendiğini biliyordu ama bu yeterli değildi ve bu hatanın bedelini ölen çocuklara ödetti. İsrailliler

108 *L'Orient Le Jour*, 10 Eylül 1972.
109 *Al Nahar Arab Report*, 18 Eylül 1972.
110 *Daily Star*, Beyrut, 10 Eylül 1972.
111 *The Economist*, 9 Eylül 1967.

sınır boyunca uzanan Kuzey Şuneh gibi kentleri savaş uçakları ve topçu ateşiyle vurarak yıkımı devam ettirdi; Ürdün'ün ikinci büyük kenti olan İrbid'i de vurdular. Çok daha fazla sayıda sivil öldü. İsraillilerin favori ekonomik hedefleri arasında Doğu Ghor Kanalı da bulunuyordu; burası Ürdün Vadisi'ndeki 80.000 çiftçiye hizmet ediyor ve Ürdün tarımına büyük katkı yapıyordu. İsrail güçleri kanalı vurdu ve tamir edildikten kısa bir süre sonra yine vurdu. Muzlar ve meyve ağaçları kurumaya yüz tuttu. Keskin nişancılar traktörleri kullanan işçilere veya nehre çok yaklaşan veya bahçelerini gizli bir şekilde sulamaya çalışan çiftçilerin üzerine rastgele ateş açtı. Yaklaşık 70.000 Ürdünlü tepelik alanlara sığındı.

Batı cephesinde ise İsrailliler Mısır'ın "yıpratma savaşı"na ağır bir şekilde karşılık verdi. Kanal bölgesindeki şehirler olarak Port Said, Süveyş ve İsmailiya İsrail'in saldırılarının bir eseri olarak terk edilmiş, yıkıma uğramış yerler haline dönüştü. Nüfusun bir milyonu bulan tamamı tahliye edilmeden önce yüzlerce sivil öldü; tahliye edilen nüfus büyük bir ekonomik ve sosyal bedelin ödendiği bir ortamda Delta'daki şehirlere yerleştirildi. Kanal kum ve çamurla doldu, kapalı kaldığı süre boyunca süper tankerlerin geçiş yaptığı eski ihtişamlı günlerine dönme ihtimali giderek azalıyordu. 1970'li yılların başında İsrailliler yeni edindikleri Fantom bombardıman uçaklarıyla Mısır'ın kanalın ötesindeki kalbini vurma gücünü elde etti. Kahire'nin 19 km. kuzeyindeki Ebu Zaabal'da bulunan bir atık metal işleme tesisine yönelik saldırıda 70 işçi öldü. Dayan'a bakılırsa "teknik bir hata" yaşanmıştı. Birkaç hafta sonra Bahr el-Bakr'daki bir ilkokulda 46 çocuk öldü. Bu defa Fantomlar sadece "askeri hedefleri" vurmuştu.

Dayan 1970 yılında, savaşma niyeti en az olan ülke olarak Lübnan'ın gerilla faaliyetlerini engellememesi halinde sınır boyunca uzanan şehirlerinin de Süveyş Kanalı ve Ürdün Nehri'nin doğu yakasındaki şehirlerin uğradığı türden bir yıkıma uğrayacağı uyarısında bulunuyordu. Bu uyarıyı izleyen bir ay boyunca Dayan'ın askerleri söz konusu tehdidi uygulamaya başladığı sıralarda Lübnan'ın güneyindeki yerleşim merkezlerinde yaşayan 50.000 kişi kuzeye doğru kaçtı. Durumun sakinleştiği ortamlarda çoğu geri döndü ancak yeni bir baskın olduğunda yeniden kaçmak zorunda kaldılar. İsrailliler hiçbir ülkede olmadığı kadar Lübnan'ın derinliklerine kadar girdi. Para kazanmaya ve güzel bir yaşam sürmeye adanmış bu küçük ülke nasıl olup da direniş sergileyebilirdi ki?

İsrailliler, iki dünya savaşının tuhaf ve kahramanca serüvenleri nedeniyle hâlâ büyülenmiş durumda olan Batı'da ün salan göz kamaştırıcı türden bir güç gösterisini Lübnan'a karşı sergilemişti. 1968 yılının Aralık ayında aralarından birinin (diğer 300.000 kişi ile birlikte) Lübnan'da yaşadığı iki Filistinli Atina havaalanında İsrail'e ait bir Boeing 707 uçağını makineli tüfekle tarayıp bir deniz subayı ve bir mühendisi öldürdü. İki gece sonra helikopterlerle Beyrut havaalanına indirme yapan İsrail komandoları Lübnanlıların direnmeyeceğinden emin oldukları bir ortamda 11 milyon sterlin değerindeki 11 yolcu uçağını soğukkanlı ve tam isabet kaydedilen bir baskında imha etti.

15 Mayıs 1973'te İsrail'in 25. Kuruluş yıldönümü nedeniyle o güne kadar eşine rastlanılmamış bir ihtişamla büyük bir askeri geçit töreni düzenlendi. Törenden birkaç hafta önce Dayan paraşütçülerin bir araya geldiği bir toplantıda yüreğini açtı: "Çok yakın bir zamana kadar çok da emin değildim ama şimdi bana Vaat Edilmiş Topraklara dönüşle ilgili süreçte zirve noktasına yaklaşıyormuşuz gibi geliyor."[112] İsrailli liderler halklarına olağandışı bir güç ve başarı hissini aşılamaya çalışmışlardır. İşgal altındaki topraklardaki direniş son derece zayıf bir durumdaydı. Sınırlarda bir sakinlik söz konusuydu. Barış artık bir on yıl ve belki de bir kuşak boyunca daha güvence altına alınmıştı. Cumhurbaşkanı Sedat'ın tehditlerini kimse ciddiye almamalıydı. Sedat, Bar Lev askeri hattının çekildiği "Yahudi tarihinde hiçbir kral ya da devlet başkanının sahip olmadığı güçte bir savunma hattını" aşarak imkânsızı gerçekleştirmek üzere Süveyş kanalına girecek kadar deli olamazdı. Böyle bir adımı atması halinde Mısırlılar "Mısır'ın geri kalanında, kendi evlerinde öyle bir darbe alırdı ki Altı Gün Savaşları bile göreceli olarak tarihin kabul edilebilir bir hikâyesine dönüşebilirdi." Bunlar hava kuvvetleri eski komutanı General Ezer Weizmann'ın sözleriydi.[113] Askerler ve politikacılar İsrail'in gücü ve yenilmezliği hakkında methiyeler düzmek için birbirleriyle yarışıyordu. Dayan, yeni bir savaşın Mısır için "intihar" anlamına geleceğini söyledi.[114] General Şaron'un gözünde ise böyle bir savaş Mısır'ın "kalıcı ve nihai olarak imha edilmesi" anlamına gelirdi. Bu, İsrail "bugün Fransa ve İngiltere kadar güçlü olduğu" için olurdu; Şaron bu haliyle "Sivil askeri hedefler itibarıyla Bağdat'tan Hartum'a ve Libya da dâhil olmak üzere, İsrail ordusunun işgal edemeyeceği hiçbir yer bulunmadığını"

[112] *Mariv*, 30 Mart 1973.
[113] *Maariv*, 5 Haziran 1973.
[114] *Al Hamishmar*, 10 Mayıs 1973.

düşünüyordu.[115] İnsanların yaptığı espriler de benzer bir sınırsız küstahlığı içeriyordu. "İsrail ordusu Şam, Moskova veya Vladivostok'u işgal etmek için neye ihtiyaç duyar?" "Emir verilmesine!" Çok sıkılmış olan Dayan ve Elazar sabah kahvelerini yudumlamaktadırlar. Dayan "Yapacak hiçbir şey yok" der ve iç geçirir. Elazar, "Başka bir Arap ülkesini daha mı işgal etsek?" diye sorar. Dayan şöyle yanıt verir "Bu işe yaramaz, akşamüstü ne yapacağız o zaman?"[116]

Bu türden kendi kendini kardırma saçmalıklarına karşı çıkanların sayısı çok azdı; uyarıları da dikkate alınmadı. Parlamento üyesi, yazar ve tanınmış bir "güvercin" olan Arie Eliav yaşanan bu durumu bir hikâyeyle aktarmaya çalıştı. Sakin bir denizde bir gemi ilerler; kaptan ve yardımcıları köşkte kendilerinden çok emin bir şekilde bir şaşaanın içinde sarhoş gibidirler. Geminin üzerinde bir martı dolaşmaktadır. Martı, geminin yaklaşmakta olduğu kayalıkları görmüştür. Kaptan köşküne konar ve hiç durmadan kulakları yırtan çığlıklarla gemidekileri karşı karşıya oldukları tehlike konusunda uyarmaya çalışır. Ama "konuştuğu dil onlarınkiyle aynı değildir, gözleri de farklıdır, ufku da." Karanlık çöker ve geminin yolcuları düzenlenecek olan baloya hazırlanırken, martı elinden bir şey gelmeyen çığlıklar içinde uyarıda bulunmaya devam eder.[117]

Hikâyeyi ısmarlayan *Davar* gazetesi, yazıyı yayınlamayı reddetmiştir.

115 *Mariv*, 20 Temmuz 1973; *Haretz*, 20 Eylül 1973.
116 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 68.
117 *A.g.e.*, sayfa 49.

8

Arap Siyonistler

DEPREM, EKİM 1973

"Gündüzlerinizi geceye çevirip, öğle vakti yıldızları göstereceğiz. Yüzünüzü, burnunuzu çamura saplayacağız. Düşman liderlerine yaptıkları bu şey için ağır bir bedel ödeteceğiz. Kemiklerinizi kıracağız."

Savaş çığırtkanlığıyla dolu bu abartılı anons, Haziran 1967 savaşında Arap orduları, savaşı kazanacağı kesin görünen İsrail ordusu karşısında dağılmış bir şekilde geri çekilirken Tel Aviv'in Arapların eline geçmek üzere olduğunu öne süren Arap radyo yorumcularının anlatımlarına benziyordu. Oysa bu anons Ekim 1973'teki Arap-İsrail savaşının ilk günlerinde İsrail Radyosu'nun Arapça yayınları tarafından yapılıyordu. [1] Genelkurmay Başkanı David Elazar savaşın üçüncü gününde düzenlediği basın toplantısında "Kemiklerini kırın" şeklinde taahhütte bulunuyordu. Basın bu temayı benimsedi. "Onları Kırmak" başlığı altında *Maariv* gazetesinin bir editörü şöyle yazıyordu: "Karşı saldırımız Arapların kolektif bilinçlerinde ulusal bir travmaya yol açacak şekilde şiddetli, yıkıcı, acımasız ve gaddarca olmalı; Arapların Yom Kippur macerası

[1] *Newsweek*, 22 Ekim 1973.

onlara öylesine pahalıya mal olmalı ki bu türden bir maceraya bir daha girişmeleri halinde korkuyla titresinler... Aklın sınırlarını aşan öyle bir darbe indirmeliyiz ki Arapların kendilerini koruma güdüsü İsrail'in varlığını kabul etmelerine yol açsın."[2] Bunlar vahşice tepkilerdi ama son altı yıldır kendi gücü hakkında aşırı bir güvene sahip olan bir liderlikten de daha azını beklemek mümkün olmuyordu. Bu, ayrıca liderlerine güvenen İsrail kamuoyunun duymak istediği türden açıklamalardı. Araplar bunu istemişti. Şimdi görünen manzaraya göre üç "büyük savaş" ve sayısız küçük savaştan sonra bile Araplar ders çıkartmamıştı. Şimdi gelinen aşamada Mısır ve Suriye, iki Arap ülkesi İsrail'in düzenlediği türden topyekun sürpriz bir saldırıya geçiyordu ve adeta küfür edercesine söz konusu bu budalaca saldırıyı Yahudi takviminin en kutsal gününde gerçekleştiriyordu.

İsrailliler başlangıçta bunun 1967 savaşının bir tekrarı olduğu konusunda ikna ediliyordu. Savaşın başlamasından dört gün sonra Salı günü kuzey cephesinden gelen bir habere *Jerusalem Post* gazetesi şu başlığı atıyordu: "Golan'daki Birlikler Sebt Günü İçin Eve Dönmeyi Umuyor". Karikatürler de benzer bir iyimserliği yansıtıyordu; bunlardan biri Süveyş Kanalı'nın öbür tarafında koşarak kaçan Cumhurbaşkanı Sedat ayakkabılarını düşürürken görülüyor. Ancak mücadele kızıştıkça komutanlar bunun "çabuk sona erecek bir savaş" olmadığını ve "erken ve zarif bir zaferin" elde edilemeyeceği konusunda homurdanmaya başladı.[3] Sonuç olarak İsrail'in gerçekten üstünlük sağlaması, Suriyelileri 1967 ateşkes hattının gerisine çekilmeye zorlaması ve "Afrika"ya geçerek Süveyş Kanalı'nı geçip Mısır'ın kuşatılmış haldeki Üçüncü Ordusu'na darbe indirebilecek bir konuma geçmesi için üç hafta geçmesi gerekecekti. Böyle olmakla birlikte alışkın oldukları türden üstün bir zafer elde edememişlerdi. Bu bile tek başına sahip oldukları güvenlik felsefesi açısından büyük bir geri adım anlamına geliyordu. Araplar sadece İsrail'in "yenilmez gücüne" karşı harekete geçmekle kalmamış Bar Lev hattını da yararak İsrail'e yıkıcı bir darbe indirmiş ve bu haliyle söz konusu bu yenilmezlik anlayışının dayandığı kendini beğenmiş varsayımlar da ağır bir darbe almıştı. Ekim Savaşı bir deprem gibiydi ve bu haliyle Ortadoğu'daki güç dengelerinde İsrail'in aleyhinde olacak şekilde köklü bir değişime işaret ediyordu. Araplar Siyonizmin tarihinde ilk kez güce

2 9 Ekim 1973.
3 *Newsweek*, 22 Ekim 1973.

başvurarak bir emri vakiyi gerçekleştirmeye kalkışmış ve kısmen başarılı olmuştu. İsrail sadece askeri anlamda darbe almamış, ulusun gücünü ve enerjisini oluşturan psikolojik, ideolojik, diplomatik ve ekonomik unsurlar da etkilemişti. Saldırı unsurlarını tam anlamıyla harekete geçirmeyen İsrail ağır bir bedel ödedi. Resmi rakamlara göre, İsrail üç hafta içinde, orantısal olarak, Amerika'nın Vietnam'daki on yıllık savaşında kaybettiği asker sayısının iki buçuk katı daha fazla askerini kaybetti; bu üç haftalık süre içinde 2.523 İsrail askeri öldü. Daha önceki savaşlar zaferi kutlayan parlak kâğıtlı albümlerin yayınlanmasına yol açmıştı; oysa bu sefer çıkan ilk kitap *Hamahdal* ("Eksiklikler") başlığını taşıyordu. 1967 yılında İsrailli generaller ve bütün askerler hayranlık duyan bir kamuoyuna çeşitli cephelerde verilen mücadeleleri anlatmıştı. 1973 Savaşı ile ilgili olarak karşılıklı olarak birbirlerini suçluyor ve yerel ve uluslararası basında sert hakaretlerde bulunuyorlardı; daha sonra gelen bir aşamada da oğullarını veya kocalarını kaybeden yas içindeki kadınlar artık gözden düşmüş olan Moşe Dayan'ı "katil" haykırışlarıyla karşılıyordu. Daha önceki savaşların ardından Bağımsızlık Günü'nde büyük askeri geçit törenleri düzenleniyor ve düşmandan ele geçirilen ganimetler sergileniyordu ama 1973 savaşı için böyle bir şey olmadı. Tam tersine İsrailliler ele geçirilen teçhizatın gösterildiği büyük bir serginin Kahire'de açıldığını kısa bir süre sonra duyacaktı. Aynı zamanda, ilk kez olmak üzere, İsrailliler Arapların yakaladığı savaş esirlerinin aşağılanmasına da tanıklık edecekti; başları öne eğik olan İsrailli askerler Arap televizyonlarındaki yayınlarda gösterilecekti.

1967 Savaşı İsrail'in sallantıdaki ekonomisini canlandırmıştı, oysa bu defa ekonomi neredeyse çökme aşamasına geldi. Maliye Bakanı "Biz, çocuklarımız, torunlarımız ve torunlarımızın çocukları bu savaşın bedelini ödeyecektir" diyor[4] ve bu açıklamayı izleyen süreçte bir dizi ağır kemer sıkma önlemi alınıyor, yaşam standartları ağır bir darbe alıyor ve bu haliyle petrol zengini Arapların artan gelirlerine tezat oluşturacak bir niteliğe bürünüyordu. Her yıl 2 buçuk milyar dolar yardım alan İsrail ekonomisi bütünüyle ABD'nin bu yardımına ihtiyaç duyacak hale geldi. Amerika'nın tek gerçek dostu olduğu bir ortamda İsrail'in diplomatik yalnızlığı da korkutucu bir nitelikteydi. İsraillilerin beklentilerinin aksine Araplar gerçekten de petrol silahını iyi kullandılar; Araplar ahlaki ve siyasi savlarını somut tehditlerle desteklediklerinde Avrupa'daki

[4] *Davar*, 8 Şubat 1974.

endüstriyel ülkeler ve Japonya'nın kendilerine çok daha sempatik bir şekilde yaklaştıklarını kısa bir süre içinde kavradılar.

Bütün bunların arasında en rahatsız edici şey savaşın Siyonizmin ve Yahudi devletinin geleceği hakkında derin ve kalıcı endişeleri ortaya çıkarmış olmasıydı. Esas olarak gençler ve özellikle de savaştan dönen askerler endişelerini açık bir şekilde ortaya koydu. İsrail'in gerçekten bir geleceği olup olmadığını, İsrail'in tek seçenek olup olmadığını sorguladılar. Siyonizmin Yahudi halkının varlığını kendi yurdunda güvence altına alması gerekmiyor muydu? Oysa İsrail'de yaşayan Yahudilerin varlığı, harfiyen ve fiziki olarak, dünyanın geri kalanındaki Yahudilere göre daha büyük bir tehditle karşı karşıya değil miydi? Ateşkesten sonra bir asker *Haaretz* gazetesinde şunları yazıyordu:

> Doğumgünümü Sina çölünde, tek başına yerin altında kutladım... Gelecekteki savaşlar için büyütmeye çalıştığım üç oğlumu, endişe içindeki karımı ve terk edilmiş ofisimi düşündüm... aklıma gelen şeyler başımı döndürdü. Aklıma gelen ilk düşünce şuydu: Bu ne zaman sona erecek? İkinci düşünce: Neden? Bu neden oldu? Üçüncü düşünce: Ne pahasına olursa olsun bunun önüne geçilemez miydi? Silaha başvurmanın tek yol olduğunu söyleyen bütün o propagandacıların ve karamsarların düşüncelerini anlamaya çalışıyorum; ne kadar da bağnazca bir şey bu.[5]
>
> Neden düşmanın düşüncelerini anlamaya çalışmıyorlar? Düşmanın başka bir seçeneği olmadığı için böyle bir savaşa ve katliam ortamına itildiğini neden anlamıyorlar? Altı Gün Savaşları'nın korkunç ve utanç dolu yenilgisi sonrasında geçen geçen altı yıl boyunca ölümcül eğilimleri düşmanımızın aklından çıkarmak için ciddi olarak ne yaptık?

Bir profesör ise bu askerden daha eskilere gidiyordu:

> Hata son altı yılda değil ama Rodos Antlaşmaları'nın imzalanmasından itibaren son 25 yıldır yapıldı. Politikamız, barışın olmadığı ve gizli bir savaş halinin her ne pahasına olursa olsun sürdürülmesi gerektiği fikrine dayanıyor. Dış ilişkiler ve güvenlik politikası açısından yaklaşımımızın esasını zaman zaman çatışmaların patlak verebileceği bir süreç içinde her yıl daha da güçleneceğimiz düşüncesi oluşturdu. Bizimle Araplar arasındaki uçurumun genişlediği bir ortamda bu türden savaşlar genellikle kısa ve sonucu baştan belli olacak bir şekilde patlak verecekti. Bu yolla işgal ettiğimiz topraklara yenileri eklenecekti. Söz konusu bu politikanın mimarlarının öngördüğü gibi söz konusu bu hatalı yaklaşım 25 yıl boyunca ayakta kaldı. Bugün yaşadığımız kriz bu politikanın bir ürünüdür zira söz konusu bu politikanın bütün varsayımları çökmüştür.

[5] *Haaretz*, 11 Kasım 1973.

> Son 25 yıldır barış için bir adım atmadık; bu yöndeki bütün sözler süslü açıklamalardan veya kasıtlı yalanlardan ibaretti. Elbette gerçekten istemiş olsaydık bile Araplarla barış sağlamamız garanti değildi. Böyle olmakla birlikte barışı sağlamak için gerçek anlamda bir girişimde bulunmadığımızın ama bunun yerine kasıtlı olarak bu türden her girişimi sabote ettiğimizin de net bir şekilde vurgulanması gerekmektedir.[6]

Bu türden görüşler liderliği endişelendirdi. Eğitim Bakanlığı okullarda verilen eğitimde "vatansever bilincin güçlendirilmesi" gerektiğine kanaat getirdi.[7] Böyle olmakla birlikte bu türden görüşleri dile getirenler azınlıkta kaldı. Çoğunluk, Menahim Begin ve onun aşırı uçtaki Revizyonist eğilimlerine yönelmek yerine *Ein Brera*'nın "Seçenek Yok" şeklindeki eski Siyonist sloganı altında birleşti. Başbakan Golda Meir her zaman olduğu gibi pişman olmayan bir şekilde şöyle diyordu: "Savaşa girmemek için elimizden gelen her şeyi yaptık. Net bir şekilde şunu söyleyebilirim ki barış yolunda hiçbir fırsatı görmezden gelmedik."[8] Kamuoyunun baskısıyla kurulan resmi bir soruşturma komitesinin görev alanı savaşın icrasındaki "eksiklikleri" araştırmakla sınırlandırıldı. Hükümet, az sayıdaki bilinçli kimselerin yaptığı değerlendirmelerin tetikleyeceği türden bir incelemeyi yaptırmak istemedi ve bu haliyle savaşı beraberinde getiren gerçek ve siyasi eksiklikleri mercek altına alacak bir inceleme başlatılmadı. Zaten böyle bir inceleme yapılmasını beklemek de gerçekçi değildi. Zira "düşmanı savaşa iten şeyin" ne olduğunu sormak İsrail'in geçmişinin Altı Gün Savaşları'ndan ve hatta Rodos Antlaşmaları'nın bile ötesine gidilerek mercek altına alınması ve küçük bir Siyonist azınlığın Herzl'lı günlerden bu yana boğuştuğu ancak Golda Meir'in de dâhil olduğu çoğunluğun suçlu bir bilinçaltına ittiği türden ahlaki meselelerin tartışılması anlamına gelecekti. Ülkelerini esas olarak ellerinde tutmaya devam eden Mısırlılar ile Suriyeliler'i böyle bir savaşa neyin ittiğini ortaya çıkaracak türden geçerli soruları sormak beraberinde kaçınılmaz bir şekilde daha zor bir sorunun sorulmasına yol açacaktı: Her şeylerini kaybeden Filistinliler'i harekete geçiren şey neydi?

---

6 Yeshayahu Leibovitch, 30 Kasım 1973.

7 Kapeliouk, *La Fin Des Mythes*, *A.g.e.*, sayfa 106.

8 İsrail Radyosu, 1 Aralık 1973.

"FİLİSTİNLİ DİYE BİR ŞEY YOK"

Ekim Savaşı Filistinlilerin savaşı değildi. Askeri örgütleri olarak *fedailer* veya Filistin Kurtuluş Ordusu, istekli de olsa sadece küçük bir rol oynadı. Savaşın sonrasında ise Filistinliler 1948 yılında evlerinden oldukları Felaketten sonra göz kamaştırıcı bazı fırsatları yakalayacaklardı.

Daha önce de gördüğümüz gibi[9] İsrailliler 1948'den sonra Filistin kimliğini bastırmak ve Filistinlilerin yeniden bir araya gelmeleriyle ilgili fikirleri ortadan kaldırmak için elinden gelen her şeyi yapmıştı. İsrail sınırları içinde yaşamaya devam eden "içerideki" Filistin vatandaşlarını baskı altında tutarken izledikleri misilleme politikasının bir eseri olarak da komşu Arap ülkelerinde mülteci olarak yaşayan "dışarıdakiler"i taciz ettiler.

Bu stratejinin arkasında Filistinlilerin gelinen bir aşamada artık yeryüzünden silinecekleri düşüncesi vardı. Ateşkes anlaşmaları Filistinlilerin bir halk olarak sahip oldukları türden tarihi, kültürel ve vatani haklarıyla var olamayacakları nihai bir anlaşmaya yol açacaktı. Zira başka bir halk onların yerini almış olacaktı. İsrailliler yıllar içinde bu türden bir anlaşma için giderek artan uluslararası bir destek aldı. Her şey Filistinli mültecilerin durumuna bağlı bir hale geldi. Geri dönüşleri bir halk olarak yeniden varlık göstermeleri, başka yerlere yerleştirilmeleri ise bir halk olarak ortadan kalkmaları anlamına gelecekti. Birleşmiş Milletler kayıtlarına geçmiş olduğu haliyle mülteci sorununun tarihi İsrail'in talihinin bir ölçütü niteliğindedir. Daha önce de gördüğümüz gibi,[10] Kont Bernadotte, sorunun boyutlarını ilk olarak fark eden ve suikasta kurban giden BM Arabulucusu olarak sorunun düzgün bir şekilde nasıl çözülebileceği konusunda herhangi bir tereddüt taşımıyordu. Çözüm, mültecilerin koşulsuz olarak geri dönüşünün sağlanmasına dayanıyordu. Mültecilerin geri dönüşü "herhangi bir makul çözümün" gerekli bir parçasıydı; ve Bernadotte BM'nin "sağlam siyasi kararlar" aldığı bir ortamda her iki tarafın da buna "rıza" göstereceğine ikna olmuştu.[11] Ancak bu türden sağlam siyasi kararlar alınamayacaktı. BM, suikasta uğramasından sonra Bernadotte'nin önerilerini ele aldı; tartışmalar sırasında isteksiz bir Genel Kurul'un bir yıl önce Taksim Planı'nı kabul

9 Sayfa 297-319.
10 Sayfa 271.
11 *Birleşmiş Milletler Arabulucusuna İlerleme Raporu, A.g.e.*, sayfa 4.

etmesi için harekete geçen ABD öncülüğündeki aynı koalisyon yine İsrail adına büyük bir mücadele verecekti. Gerçi 11 Aralık 1948 tarih ve 194 (III) sayılı BM kararıyla "evlerine dönmek ve komşularıyla barış içinde yaşamak isteyen mültecilerin uygun olan en kısa zaman içinde dönmelerine izin verilmesi gerektiği" kayıt altına alınmıştı ama karar bu haliyle Bernadotte'nin önerileri göz önüne alındığında zayıf ve net olmayan bir nitelik taşıyordu; kararın uygulanması İsrail'in iyi niyetine bırakılıyordu; ayrıca mültecilerin hangi kuruluşun örgütlemesiyle geri döneceği de belirtilmiyordu.

Söz konusu karar etkisiz olmakla birlikte İsrail, en azından, kararı kabul eder gibi göründü. Ülke çıkarları bunu gerektiriyordu. BM'nin yarattığı ve başka bir benzeri bulunmayan İsrail, tanım gereği ABD, İngiltere ya da Mısır'ın olduğu gibi egemen bir devlet değildi. Kuruluş kararında egemenliği belli açılardan sınırlandırılmıştı. Bu konuda ağırlıklı sorularla karşılaştığında İsrail resmi olarak bu durumu kabul etmek zorunda kalıyordu. Yeni devletin BM'ye üyeliğinin kabul edilmesi için ki başlangıçta üyeliği kabul edilmemişti, BM'deki temsilcisi Abba Eban'ın ağzından var oluş hakkına dâhil olan yükümlülükleri kabul ettiğini açıklaması gerekiyordu. BM üyeliğine kabul edilmesi sonrasında mülteciler sorunu gibi konuların çözüme kavuşturulması için Genel Kurul'la işbirliği yapılıp yapılmayacağı veya bağımsız devletlerin egemenlik hakkıyla ilgilenen BM Sözleşmesi'nin ilgili maddesine uyup uymayacağı sorulduğunda Eban, İsrail'in Genel Kurul'la işbirliği yapacağını söyledi. "Eban devamla şunları söyledi: "Hissiyatım, ilgili hükümetlerin insanları topraklarının dışında tutma konusundaki hukuki haklarına başvurmalarının yanlış olacağı yönündedir."[12] Tartışmayı noktalayan Küba temsilcisi de İsrail'in mülteci sorununun iç hukuk sisteminin kapsamı dışında olduğunu kabul ettiği yolunda güvence verdiğini söylüyordu.

Böyle olmakla birlikte İsrail'in karar hakkındaki sözde bağlılığı BM'nin bir oturumu boyunca gerektiğinden daha fazla devam etmedi. 194 sayılı kararın yeniden teyidi konusu yıllar boyunca Genel Kurul'un gündemine yeniden geldi. Konu her yıl açıldığında İsrail yerinden kıpırdamadı ve kararlı bir şekilde "egemenliğini" ve "yurtiçi yetki alanını" savundu. Başlangıçtan itibaren Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı güçler 194 sayılı karara İsrail'den daha fazla saygı göstermedi. Mültecilerin bulundukları ülkelerde entegre olmalarını sağlamak için özenli ve inatçı

[12] Genel Kurul'un 3. Oturumunun Resmi Kayıtları, Kısım II, Geçici Siyasi Komite 1949, sayfa 287-87.

bir şekilde hareket ettiler. 50'li yıllar boyunca ve 60'ların ilk başlarında Ortadoğu'ya çok sayıda temsilci heyeti gönderildi ancak tüm bunlar sonuçsuz kaldı; temsilci heyetleri belli planlar ortaya koydular ancak bunlar belli açılardan çeşitlilik arz etse de hepsinin temelinde ortak bir varsayım bulunuyordu. Söz konusu bu varsayım tazminat, mali yardım ve bölgesel kalkınma projeleri gibi maddi teşviklerin sağlandığı bir ortamda mültecilerin kendilerine ait olduğunu düşündükleri Filistin topraklarının dışında yerleşmeye devam etmeyi kabul edebilecekleri yönündeydi. İsrail, 1952 yılında BM'de büyük bir başarı daha elde etti. Daha önce resmen Genel Kurul'un gündemine dâhil edilmiş olan "Filistin Sorunu"nun derecesi düşürülerek "Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Örgütü UNRWA'nın Genel Komiseri'nin Yıllık Raporuna" indirgendi. "Filistin Sorunu" Güvenlik Konseyi'nin gündeminde daha uzun süre kaldı; Arap-İsrail anlaşmazlığına ilişkin her şey söz konusu bu başlık altında tartışıldı. Siyonizmin son ve en büyük başarısı anlamına gelen 1967 Savaşı'ndan sonra İsrail "Filistin Sorunu"na son ve ölümcül darbeyi burada indirdi ve bu gelişmeden sonra durum artık "Ortadoğu'daki Durum" başlığı altında değerlendirilmeye başlandı. Barış arayışında olanların kutsal belgesi olarak kabul ettiği İngiltere'nin hazırladığı Güvenlik Konseyi'nin Kasım 1967 tarihli meşhur 242 Sayılı Kararı, söz konusu bu değişikliği yansıtacak şekilde yazıldı ve "Filistin Sorunu", "mülteci sorunu için adil bir çözüm" bulunmasına indirgendi.[13]

Gelinen aşamada Filistinlilerin yok oluşu neredeyse tamamlanmak üzereydi. En azından elde ettikleri zaferlerin sarhoşluğu içindeki İsrail liderliği durumu böyle görüyordu. İsrail liderlerinden bazıları artık Filistinlilerin *hiçbir zaman* var olmadığını söylüyordu. Başbakan Golda Meir 1969 yılında yaptığı bir açıklama da tam da bunu söylüyordu. "Filistin'de bizim gelip topraklarından ettiğimiz ve ülkelerini ele geçirdiğimiz kendisini Filistin halkı olarak kabul eden bir topluluk bulunmamaktadır. Böyle bir halk hiç olmadı."[14] Meir'in selefi olan ve esas olarak ılımlı olduğu kabul edilen Levi Eşkol da bu konuda benzer bir görüşü paylaşıyordu: "Filistinliler nedir? Buraya geldiğim zaman çoğunluğu Arap ve Bedevilerden oluşmak üzere Yahudi olmayan 250.000 kişi vardı."[15] Başbakanlar da herkes gibi düşüncesiz ve iyi değerlendirilmemiş

[13] Bakınız George Tomeh, "Birleşmiş Milletler'in Filistin Sorunundan Vazgeçtiği An", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Beyrut, Kısım IV, Sayı I, 1974, sayfa 15-30.

[14] *Sunday Times*, 15 Haziran 1969.

[15] *Newsweek*, Şubat 1969.

açıklamalar yapabilir ama onların bu olağanüstü sözleri bunun çok ötesine geçiyordu. Söz konusu bu açıklamalar Siyonistlerin damarına kadar işlemiş olan tarihi yeniden yazma ihtiyacını yansıtıyor ve bir eğitim bakanının bütün ciddiyetiyle İsrailli öğretmenlere yönelik sarf ettiği açıklamayla örtüşen bir nitelik taşıyordu: "Gençlerimizin biz bu topraklara geri döndüğümüzde burada yaşayan bir halkla ve özellikle de yüzyıllar boyunca yaşayan bir grup insanla karşılaşmadığımızı öğrenmeleri çok önemlidir. Geldiğimizde karşılaştığımız Araplar da Mısır'daki Muhammed Ali zulmünden kaçıp bizden birkaç on yıl önce 1830'larda ve 1840'larda buralara gelen mültecilerdi."[16]

DÖNÜŞ VİZYONU

Elbette Filistinliler yok olmamıştı ve Meir-Eşkol'un yaptığı türden açıklamalar her ne kadar son derece bağnaz bir aşırılığa işaret etse de Siyonizmin gücünün ve özgüveninin zirvesine ulaştığı bir ortamda tersine işleyen bir Siyonizmin tehdidi altında olunduğuna ilişkin kaygılı bir farkındalığın üzerini örtemiyordu. Böyle bir algının tohumları çok uzun zaman önce atılmış ancak her zaman için öngörülebilir bir nitelik taşımıştı. Topraklarını terk eden Filistinliler en kısa zaman içinde dönmek niyetiyle hareket ediyordu. Mültecileri başka topraklarda yerleştirmeyi öngören ABD öncülüğündeki girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasının arkasında yatan neden de budur. Bazen, Geri Dönüş hayalinin ilkesiz politikacılar tarafından aşılanıp yaşatıldığı ve mülteci kamplarının da kasıtlı olarak İsrail'e karşı nefretin yuvaları haline getirildiği söylenir. Filistinlilerin diğer halkların çoğunluğuna kıyasla ilkesiz politikacılardan ki buna kendi politikacıları da dâhildir, çok çektikleri doğru olabilir ama bunun bir sonucu olarak, kendilerine kalsa, Filistinlilerin geri dönüş hayallerinden vazgeçeceklerini söylemek de doğru değildir. Bilakis, bunun tam tersi bir savla, Geri Dönüş fikrini istismar eden politikacıların halkın bu yöndeki beklentilerinin dibini oydukları ve zayıflattıkları da söylenebilir. Filistin davası hakkındaki bir gerçek Felaket'ten sonra da geçerliliğini sürdürmeye devam etmiştir; Filistin davasının itici motoru siyasetçiler değil, bizzat halktır.

[16] *Haaretz*, 9 Eylül 1974.

Felaket yaklaşık 1 milyon Filistinliyi lidersiz, parçalanmış ve perişan bir hale getirdi. Sürgüne gönderilmelerini izleyen çaresiz ilk birkaç ay boyunca çoğu sadece ayakta kalmaya çalıştı. Çoğunluğunu kentli orta sınıfların oluşturduğu kesim bulabildikleri her yerde yaşamlarını yeniden kurmaya çalıştı. Köylülerin oluşturduğu çaresiz çoğunluk ise Filistin'den panik içinde kaçtıkları yerlerde kalmaya başladı; bu kesim BM himayesinde yeni kurulan Devletin çevresinde konumlanacak şekilde Lübnan, Suriye, Ürdün ve Gazze'de kurulan mülteci kamplarına yönlendirildi. Filistinlilerin kolektif bir iradesi hiç olmamıştı ve bu tür koşullar altında böyle bir iradeyi geliştirmeleri de söz konusu olamayacaktı. Beklenebileceği gibi sürgündeki politik anlayış ilk başlarda olumsuz bir nitelik taşıyordu. Mültecilerin büyük çoğunluğu çatışmaların sona ermesinden sonra terk ettikleri evlere geri dönme düşüncesiyle kaçmıştı. Zafer elde etmiş olan İsrail'in ayak diremesi karşılığında inatçı bir ters mantık geliştirdiler. Evet belki şimdi evimize geri dönemiyoruz ama kimse de yeni bir evi kabul edeceğimiz düşüncesine de kapılmasın diye düşündüler. Bu, istihdam ve daha iyi bir yaşam fırsatı ortaya çıktığında kamplarda kalmayı tercih ettikleri anlamına gelmiyordu; bu türden iyi koşullar Filistin toplumunun yüzde 20'si için ortaya çıkacaktı.[17] Öte yandan söz konusu bu durum, net bir şekilde İsrail'in çıkarlarına hizmet eden programlara da muhalefet edilmesi anlamına geldi; "Mülteci Yerleşim Programlarının Yıkımı Örgütü" söz konusu bu dönemin tipik bir ürünüydü. Söz konusu bu durum başka türden daha az akıl ürünü olan bir muhalefetin ortaya çıkması anlamına da geldi. Paranoya derecesinde şüpheye kapılan mülteciler ne kadar masum veya arzu edilir olsa da kalıcı olarak konaklayabilecekleri anlamına gelen her şeyi otomatik olarak reddetme eğilimindeydiler. İçinde bulundukları sıkıntıları giderme yönünde atılmış adımlar bile söz konusu olduğunda, küçük bir tahrikin eseri olarak protesto gösterisi düzenleyebiliyordu. 1958 yılı geldiğinde bile sıcak yaz günlerinde gölgesine sığınacaklarını bilmelerine rağmen kamplara ağaç dikilmesine karşı protesto eylemlerine kalkışabiliyorlardı.

Burada Geri Dönüş hayali hızlı bir şekilde ortaya çıktı. Özellikle kampta kalanlar neredeyse bundan başka bir şey konuşmuyordu. Onlar için bu bir saplantıya dönüşmüştü. Öte yandan evlerine nasıl dönecekleri hakkında en ufak bir fikirleri yoktu; ama bir şeyden emindiler; bir şey net bir şekilde ortadaydı ve bu haliyle tartışmaya bile değmezdi ki o da güce

[17] John Davis, *The Evasive Peace* (Kaçamak Barış), John Murray, Londra, 1968, sayfa 62.

başvurularak ellerinden alınan şeyleri yine sadece güce başvurarak geri alabilecekleriydi.Geri Dönüş her şey üzerinde etki yapıyordu ama adil ve gerekli bir şiddet kaçınılmaz olarak alt bir tema olarak beliriyordu. Geri Dönüş fikri kamp ritüelleri ve kıyafetler üzerinde etki yapıyordu; çocuklar da en başından itibaren bu dünyanın içine doğuyordu. Okullar Filistin ve Filistin uğruna "şehit" olanların fotoğraflarıyla dekore ediliyordu. Sınıflara ve izci gruplarına ünlü Filistin şehirlerinin adları veriliyordu. Kaybedilen yurdun haritası siyah bir çerçevenin içinde camilerle, kamplarda kalan mültecilerin fotoğraflarıyla süslenerek görülüyor ve haritanın Necef Çölü'nün olduğu kısmında kalın harflerle yazılmış "Gerçekten, Dönüyoruz" yazıyordu; söz konusu bu yazı askerler, tanklar ve uçakların oluşturduğu fon üzerinde görülüyordu. Mülteci öğrenciler okula hazır ola geçmiş bir şekilde okudukları bir andı içerek başlıyordu:

> Filistin yurdumuz,
> Dönüştür gayemiz
> Kim korkar ölümden
> Filistin bizimdir
> Onu asla unutmayacağız.
> Başka bir yurdu kabul etmeyeceğiz!
> Tanrım ve Tarih şahidimiz olsun ki
> Uğruna canımızı vermeye hazırız![18]

Geri Dönüş fikri Filistin şiiri üzerinde büyük etki yaptı; bu türden çok sayıda şiir yazıldı. Bir Hristiyan olan Kemal Nasr, Filistin Kurtuluş Örgütü sözcüsünün İsrailliler tarafından öldürülmesi sonrasında yazdığı şiirde kendi yöntemleriyle meşrulaştırdığı bir şiddetin eseri olarak "şehit" düşeceğini şöyle anlatıyordu:

> Mülteciler
> Kampların o karanlık dünyasında
> Çıra gibi yanıp tutuşuyor.
> İsyanın korları
> Dönüş yolunda güçleniyor.
> Aşk ve barışın topraklarında bile
> Artık aşka inanmıyorlar.
> Sefalet ve açlığın kızıştırdığı
> Ellerinden alınan şeylerin çığlığı
> Yüreklerinde yankılanıyor.
> Israrcı kalabalığa karşı dehşete düşen düşman

[18] Bakınız Tibawi, "Visions of the Return: The Palestine Arab Refugees in Arabic Poetry and Art" (Geri Dönüş Vizyonları: Arap Şiiri ve Sanatı'nda Filistinli Arap Mülteciler), *Middleeast Journal, XVII, 1963, sayfa 523.*

Yurtdışında zehir ve nefret saçmaya devam ediyor:
"Onlar komünist" diyor adam, "Sahte umutları var
Bırakın geri dönüş umutlarını yok edelim!"

Hristiyan inanışı doğrultusunda aşk ve barışı neden reddettiğini *Nefret İlahisi*'nde açıklıyor: "Ana yurdumda insanlığın çektiği sıkıntılar yüzünden böyle yapıyorum."

İsa şimdi görebilseydi,
Kılıcın gücüyle cihat çağrısı yapardı!
Büyüdüğü topraklar
Şimdi bir milyon köle ortaya çıkardı.
Neden isyan etmiyor,
Bu hesabı dişe diş, göze göz neden kapatmıyor?
İsa'nın öğretilerine rağmen
Batı'nın hançeri kırmızı, kan içinde...
Sen ki bağışlayıcılığın lideri! Çektiğimiz ıstırap karşısında
Ne bağışlamak ne de aşk bir işe yarıyor![19]

Geri Dönüş tek başına tutkulu bir idealdi ama başka bir şeyle de destekleniyordu. Arap rejimleri Filistin davasına adanmışlık konusunda rekabet içindeydi. Radyo yayınları militan söylemlerin dile getirildiği yerlerdi. Kahire merkezli Araplar'ın Sesi radyosu günlük Filistin programını "Geri Dönüyoruz" şarkısıyla açıyordu. Böyle olmakla birlikte söylemler ile eylemler örtüşmüyordu. Aslına bakılırsa Filistinliler onlara kardeş denilen topraklarda kendilerini sıklıkla sevilmeyen ve istenmeyen kişiler olarak hissediyordu. Favaz Turki *The Disinherited* (Reddedilenler) adlı kitabında Beyrut'un dışındaki bir mülteci kampında büyümenin nasıl bir şey olduğunu şöyle anlatıyor:

> Çocukluk yıllarında, ironik olarak, Kahire radyosunun bütün propagandasına rağmen "öcü" benim gözümde ne Yahudiler, ne Siyonistler (ki arada ki farkı tam olarak bilmiyordum) ne emperyalistler ne de İsrail devletinin Batılı savunucularıydı... Bizzat Araplardı! Sokakta şöyle böyle işlere kalkışmış olan Filistinli hakkındaki hikâyeyi duyup duymadığımı soran Arap... Yabancılar Dairesi'nde çalışma izninizi almanız için sonsuza kadar beklemeniz gerektiğini söyleyen Arap; karakolda size kötü davranmak için kendisini sınırsız şekilde yetkili gören Arap; sizi reddeden ve en önemlisi sizden umudunuzu ve yön duygunuzu alan Arap... O, her sabah, her gece, on yıllar boyunca her yeni yıl size eziyet çektiren, sizi önemsizleştiren, insanlıktan çıkaran ve kulluğunuzu yüzünüze vuran öcüydü. Arap toplumunda yaşayıp orada büyüyen Filistinli ya da genç Filistinli için İsrail matematiksel matriksteki

[19] Kemal Nasr, Jirah Tughanni, Beyrut, 1960, bakınız Tibawi, *A.g.e.*, sayfa 516.

> düşmandı; onu hiç görmüyorduk, boyunduruğu altında değildik veya pek çoğumuz onu hatırlamıyordu bile.
>
> Mülteci kampında yaşayıp acıkırken sorunumuzun nedeninin soyut olduğunu hissettik; sorunların devam etme nedeni ise elle tutulur bir nitelik taşıyordu.[20]

Sürgündeki yaşamın yeni ve çarpıcı gerginlikleri eski bazı hesapların kabarmasına yol açıyor ve bu haliyle basiretsizlikleri ve ikiyüzlülükleriyle Arap yönetimlerinin söz konusu böyle bir sürgün hayatının yaşanmasının baş aktörleri oldukları hissi ortaya çıkıyordu.

Bir şair Arap Devletleri Birliği hakkında şu mısraları yazıyordu:

> Yabancı topraklarda yıldızlar gibi düştüler,
> Benim mülteci kardeşlerim.
> Mücadele yolunda cephede, Filistin'de mi kalmalıydılar?
> Yardımsız!
> Kendi yüklerini sırtlarında taşıyarak
> Gölgeler Birliği'ne inanmadıkları bir zamanda
> Zafer elde ederlerdi
> Kendi kılıçları ve kendi marşlarıyla...[21]

Sürgünün 10 yılı aşkın ilk döneminde Geri Dönüş en iyi ifadesini kamp sakinlerinin mazoşist engelleme politikasında, dinsel törenlerde ve şiirsel fantezilerde buldu. Geri Dönüş'ün, askeri olmak bir yana siyasi açıdan da elle tutulur bir yanı yoktu. Geri Dönüş'ün ozanları umutsuz hayalperestler olarak algılanıyor; söyledikleri şeyler gerçekler karşısında güneşin altındaki bir buz gibi eriyordu. Peki ama gerçekten de durum böyle miydi? En azından önlerinde beton gibi duran gerçekler karşısında harekete geçmeye karar veren Siyonistler kadar gerçeklerden kopuklar mıydı? Söz konusu bu soruyu Geri Dönüş hakkındaki edebiyatı incelemeye koyulan Filistinli araştırmacı A. L. Tibavi 1963 yılında sormuştu. Tibavi, bu türden duygular Davut Peygamber'in hissettiği türden duygularla karşılaştırdığında, hiç de daha az yoğun olmadığına kanaat getirdi. Davut Peygamber şöyle diyordu: "Seni unutmalı mıyım sevgili Kudüs... "[22] Nihayetinde başlangıçta vizyon sahibi olduğu söylenebilecek büyük dönüşümler bu türden güçlü duyguların bir eseri olarak ortaya çıkacaktı. Tibavi'nin gözünde artık bir Arap Siyonizmi doğuyordu.

---

20 Fayaz Turki, *Reddedilen, Bir Filistin Sürgün Dergisi*, Aylık Basın Özeti, 1972, sayfa 53.

21 Bakınız Tibavi, *A.g.e.*, sayfa 514.

22 *A.g.e.*, sayfa 508.

EL FETİH'İN YÜKSELİŞİ

Kimse, Beyrut'ta yayın hayatına aylık olarak başlayıp 1959 yılının son aylarında Arap dünyasında yer etmeye başlayan sıradan bir dergiye dikkat etmedi. *Our Palestine* (Bizim Filistin) okuyucularına hep "Felaketin Çocukları" diye hitap ediyordu. 30 sayfadan oluşan derginin tirajı o kadar küçüktü ki reklam bulunmuyordu. Görüş belirten makaleler, köşe yazıları, haberler, şiirler mektuplar ve sloganlar sadece Filistin meselesi ile ilgileniyordu. İsrailliler, bu esrarengiz derginin göründüğü şeyden daha büyük bir şey olduğunu ancak 1964 yılının ortalarında fark etti.[23]

Bizim Filistin ya da tam adını vermek gerekirse *Bizim Filistin - Hayata Çağrı*, Geri Dönüş hayalini gerçeğe dönüştürmek için yola çıkan bir örgütün yayın organıydı. Örgütün adı Harakah al-Tahrir (al-Vatani) al Falastini, Filistin (Ulusal) Kurtuluş Hareketi idi, baş harfleri tersinden okunduğunda şimdi dünya genelinde bilinen bir ismi ortaya çıkarıyordu: Fetih. Bu kelime "Açılım" anlamına da geliyordu ama Kuran'ın 48. Suresinin başlığı olarak da Arapça bilen bir kimse için daha derin bir anlama da işaret ediyordu. *Fetih* bu yeni yayına her ay "Görüşümüz" başlığı altında bir makale ile katkıda bulunuyordu. Yazı isimsiz olarak yayınlanmakla birlikte kaleme alan kişi Yaser Arafat ile birlikte örgütün kurucularından olan ve bu haliyle bugün bile örgütün esrarengiz olduğu kadar en etkili isimleri arasında yer alan Halil el-Vezir idi.

Bizim Filistin büyük sıkıntı ve hayal kırıklıklarının bir meyvesiydi. Kızgın, acı ve gelişmemiş halini dengelemek için yontulmamış, coşkun bir enerjiyi ortaya koyan bir dile sahipti. Adından da anlaşılacağı üzere ilk hedefi Filistinlileri "yaşama davet etmek" ve ortak kimlik ve hedefi yeniden ayağa kaldırmaktı. Zira, esas olarak, eğer ölmemişler ise, Filistinliler Felaketten bu yana siyasi olarak atıl kalmışlardı. Talihin bir cilvesi olarak, diğer Araplara kıyasla kendi davaları adına mücadele etmekten daha da uzak kalmışlardı.

> Neredesiniz yurtlarından edilmiş insanlar... neredesiniz Felaketin evlatları? Nerede? Denizin ortasında dağılmış tekne enkazı gibi misiniz? Nasıl yaşıyorsunuz? Ne hale geldiniz? Dostlarınız veya akrabalarınızla mı yaşıyorsunuz yoksa uzaklara bir yerlere mi düştünüz? Felatekin çocukları zengin mi oldunuz yoksa hâlâ yıllardır süren bir açlığın ve

[23] Ehud Yaari, *Strike Terror, the Story of Fatah* (Terör Darbesi, Fetih'in Hikâyesi), Sabra Books, New York, 1970, sayfa 49.

> hastalığın gölgesinde sürünmeye devam mı ediyorsunuz? Felaketin evlatları başınıza gelen Felaketi unutamazsınız; başınıza gelenlerden sonra ister zengin olup kolay bir yaşam sürün ister kamplarda sefil bir hayatı. Toprağınızı ve şerefinizi kaybettiğiniz bir ortamda Felaketin potasında eriyorsunuz...[24]
>
> Kaderimiz çizildi ama sesimiz duyulmadı. Kimse görüşümüzü sormuyor, bulunduğumuz yerde kimsenin umurunda bile değiliz. Hiçbiriniz sormadı mı neden diye? Size, Filistin'in evlatları tek vücut oluncaya dek sesimizin, Filistinlilerin sesinin duyulmayacağını söylüyoruz ki bu "yaşam veya ölüm" adına sağlam ve tam bir şekilde bir araya gelmek anlamına gelmektedir. O zaman dünyanın en ufak bir fısıltınızı bile duyacağını anlayacaksınız... evet sadece fısıldamak bile yetecektir.[25]

"Felaketin üstesinden gelmeye karar vermeleri halinde söz konusu bu Felaketin çocukları olmaları" da önemli değildi.[26] Bu da Filistin'in bir bütün olarak ele geçirilmesi anlamına geliyordu; bölünme, yeni yerlere yerleşme, göç söz konusu olamazdı; bütün Filistin "tek ve Arap" olarak ele geçirilmeliydi.[27]

> Kadim ve susturulamaz tek bir gerçek var. Temel arzumuz topraklarımıza yeniden yerleşmektir; bu topraklar bizimdi; bu toprakları kaybetmek sadece somut bir kayıp değil ama her şeyin ötesinde ulusal bir leke ile bir yüz karası ve utancın nişanı anlamına geliyor. Dolayısıyla toprak bizim özgürlüğümüzdür; toprak şerefimizdir... toprak bizim hakkımızdır... refahımızdır, barışımızdır. Toprak bizim eserimizdir. Eğer bu giderse, bizden alınırsa o zaman her şey toprakla birlikte gider; her şey elimizden alınır, varlığımız, insanlığımız, adımız bile. Şerefimiz yolunda gasp edilmiş toprağımızı geri almak için mücadele vermeliyiz. Doğru, mücadelemiz İsrail'in ortadan kalkmasını hızlandıracak türden her şeydir; tek iyi şey gaspçı devletin çöküşünü beraberinde getirecek olan şeydir; ve barış... barış da intikamdır; Deir Yasin katillerinden, Kibya ve Nahalin zalimlerinden alınacak intikamdır.
>
> Biz, Felaketin çocukları olarak böyle bir ruh hali içinde yaşıyoruz; dolayısıyla ahlaki değerleri ve idealleri sorguluyoruz; olayların ağırlığını böyle bir tartıda ölçüyoruz. Bu duygular o kadar güçlü bir hale geldi ki toprağımız, dünyamız, özgürlüğümüz ve şerefimiz için savaşmamıza olanak sağlayacak olan bir yaşam istiyoruz.[28]

---

24 *Bizim Filistin* (*Falastinuna*), Ocak 1964, sayfa 7.
25 *A.g.e.*, Ocak 1964, sayfa 3.
26 *A.g.e.*, Ocak 1964, sayfa 3.
27 *A.g.e.*, Ocak 1961, sayfa 27.
28 *A.g.e.*, Eylül 1964, sayfa 3.

Filistin'in "Tek ve Arap" olması buralarda yaşayan insanların topraklardan çıkarılması anlamına gelir gibi görünüyor. *Bizim Filistin* bu konuda açık, otoriter bir pozisyon almamıştır. "Kurtuluş" düşüncesiyle öyle meşguldü ki daha sonra neler olacağı konusunda fazla kafa yormamıştı. Böyle olmakla birlikte dergiye yazı yazan çeşitli isimlerin Yahudilerin topraklarından çıkarılması fikrini benimsedikleri anlaşılıyordu. Bu konuda bir fikir birliği vardı; ve söz konusu bu görüş açık şekilde ifade edilmiyor, yazıların bazılarında "Siyonist devleti yerinden sökmek" veya "Yahudi varlığını imha etmek" gibi ifadelere rastlanıyordu ancak kimi durumlarda bu görüş açık bir şekilde ifade ediliyordu. "2 milyon Yahudi gaspçıyı ne yapacağız? Selahattin'in Haçlılara söylediğini söyleyeceğiz. Geldiğiniz topraklara gidin; ama 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'ndan önce bu topraklarda yaşıyor olduğunuzu ispatlayabilirseniz o zaman malınız ve mülkünüzle birlikte bu topraklarda komşumuz, kardeşimiz olursunuz. O zaman başımızın tacı olursunuz. Zira suçlu siz değil kötücül Siyonizm ve emperyalizmdir.[29]

Geri Dönüş nasıl sağlanacaktı? Başkalarına güvenmemek gerekiyordu. Zira yıllardır göstermelik kararlar alan dünya kamuoyu bu kararların gereğini yerine getirmiyordu. Dünya "dilencilerden daha çok devrimcilere" sempati gösterecekti.[30]

> Bir köşede durup göz yaşı dökemeyiz ... derdimizi söylemek ve şikayette bulunmak yeterli değildir. Kendimizi, sorunumuzu kendi yöntemlerimizle çözmeye hazırlamalıyız. Amerika'nın ve onun etkisi altındaki emperyalist devletlerin egemen olduğu Birleşmiş Milletlerin kapısını çalmak yetmez. Siyonizm ve emperyalizm adına konuşan BM'nin temsil ettiği dünya vicdanına güvenemeyiz.[31]

Arap devletlerine güvenmek de akıl karı değildi çünkü onlar

> ... kendilerini içeriğini daha önceden bildiğimiz isterik veya uyuşturucu yayınlar ve ateşli konuşmalarla tatmin etmekle meşguldür. Arap yönetimleri Filistinlilerin ağızlarını kapatıp, ellerini bağlayıp ellerinde kalan vatan topraklarında harekete geçme özgürlüğünü ellerinden aldılar ve yeniden bir araya gelmelerini engellediler ve Filistinlilerin onu bunu alkışlayan ya da söven bir seyirci topluluğuna dönüştürdüler...[32]

---

29 *A.g.e.*, Kasım 1959, sayfa 30.
30 *A.g.e.*, Nisan 1964, sayfa 3.
31 *A.g.e.*, Haziran 1959, sayfa 26.
32 *A.g.e.*, Mayıs 1961, sayfa 5.

> Pek çok gruba dâhil oldunuz ve pek çok şey için savaştınız... elinize ne geçti? Onurunuzu ya da toprağınızın tek bir karışını geri mi kazandınız? Atılan sloganlar bir nebze olsun içinizi rahatlattı mı? Onurunuzu yitirmiş ve kişisel ve kolektif kimliğinizi yitirmiş bir şekilde etrafa dağıldınız. Birliğimiz için, Filistin'deki devrimin meşalesini tutuşturmamıza ve diğer her şey bir yana tek başına bu hedef yolunda mücadele vermemiz için bize izin verin.[33]

Sürgünde yaşadıkları ilk yıllarda Filistinliler elbette esas olarak Arap ülkelerine yaslandılar. Kendilerine ait bir örgütün bulunmadığı bir ortamda kendi davalarını dolaylı bir şekilde yürütmek adına sağcılar, solcular, Marksistler veya Müslüman Kardeşler'in yürüttüğü türden çeşitli Arap davalarına angaje oldular. Pan-Arapçılığın revaçta olduğu günlerdi; birlik fikri yaygın bir şekilde kabul görüyor ve Arap dünyasındaki yapay bölünmenin korunmasını öngören "bölgecilik" de gericilik olarak kabul ediliyordu. Birlik, İsrail'e karşı savaşmak için güç demekti. O günlerde dile getirilen bir sloganda "Filistin'in kurtuluşuna giden yol birlikten geçer" deniliyordu. Cumhurbaşkanı Nasır, bütün Arapların gözünde sahip olduğu konumla bu türden hayallerin odaklandığı isimdi. Kendilerine ait bir "bölgeleri" olmayan Filistinliler, başlangıçta doğal olarak, birlikçiliğin en ateşli savunucuları arasında yer aldı. Filistinlilerin de en büyük umudu Nasır'dı. Böyle olmakla birlikte Filistinliler, Nasırcı katı tutumluluğa ilk karşı çıkanlar arasında da bulunuyordu. Aradan on yıl geçmişti ancak Filistinliler davaları yolunda bir karış bile yol alamamıştı. İsrail, Filistin'deki hâkimiyetini sağlamlaştırıyordu; nüfusu da 2 milyona ulaşmıştı; Nasır da Akabe Körfezi'ni İsrail gemilerine açmıştı. Zaman Araplardan yana işlemiyordu; bunun böyle olduğuna inanmak kendilerini tehlikeli bir şekilde kandırmak anlamına geliyordu. Arap yönetimlerinin doğru yönde bazı jestler yapmış oldukları doğruydu. Gerek Suriye gerekse Irak, Filistinlilerden oluşan özel birlikleri ordularına entegre etmişti. Cumhurbaşkanı Nasır 1959 yılında Filistinli mültecileri barındıran bütün ülkelerin Filistinlileri "temsil eden halk örgütleri" kurulmasını teşvik etmelerini önerdi; söz konusu bu örgütler "Filistin Organı" olarak tek bir çatı altında birleştirilecek ve söz konusu bu yapıya Arap Birliği bünyesinde yarı devlet nitelikli bir statü kazandırılacaktı. Arap liderleri 1964 yılındaki özel bir zirvede "topraklarının kurtarılması ve kaderlerini belirleme yolunda Filistin halkının örgütlenmesi" hedefine sahip olacak olan bir Filistin Kurtuluş Örgütü kurulması konusunda anlaşmaya vardı.

[33] *A.g.e.*, Mart 1961, sayfa 5.

Böyle olmakla birlikte Filistinli aktivistler bu türden girişimlere kuşkuyla yaklaşıyordu. Onların gözünde FKÖ, olduğunu söylediği şey değildi; tam tersine, FKÖ, mültecilerin sabırsızlığının arttığı bir ortamda Nasır ve diğer Arap rejimlerinin Filistin davası üzerinde kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya oldukları "vesayeti" yeniden tesis etmenin bir aracıydı.

Nasır'ın vizyonuna karşı isyan bayrağını açan Filistinliler kendi yurttaşları tarafından bile "bölgeci" sapkınlıklara yönelmekle suçlandı. Böyle olmakla birlikte meydana gelen iki olay söz konusu sapkınlıkların kök salmasına yol açtı. Bunlardan biri 1961 yılında Mısır-Suriye birliğinin dağılmasıydı; diğer olay ise Cezayir'de Fransızlara karşı ayaklanmanın 1962 yılında başarıya ulaşmasıydı; bu olay Filistinliler için esin kaynağı oldu; Filistinliler bu haliyle Arap dünyasının belirsiz hamiliğine karşı fazla beklemeden benzer bir adım atılması gerektiğine inanır oldu. *Bizim Filistin* için birlik ve devrimci değişim gibi artık geçerliliğini yitirmiş olan sloganlar, sonu gelmeyen türden gecikmelere ve uzatmalara gerekçe oluyordu.

Dergi bu nedenle sloganları tersine çevirdi: "Birliğe giden yol Filistin'in kurtuluşundan geçer"; "Devrimime, Filistin devrimine, evlerinden edilmiş insanların devrimine sadakat içinde Filistin'i kurtaracağım ve Arap ulusumu birleştireceğim."[34] Konvansiyonel siyasi tartışmaya girmiyordu; ne solcu ne de sağcıydı; toplum düzenine ilişkin resmi bir görüşü bulunmuyordu. Bu, "kurtuluş"tan sonra ele alınacak olan bir meseleydi. O aşamaya kadar Filistinlilerin tek meselesi "olmak ya da olmamak"tı.

Arapların dönekliğine ilişkin sabırsızlığa her sayfada rastlanıyordu:

> Günler geçiyor; konferanslar düzenleniyor; Arap askeri uzmanlarının konferansları, Arap kaynakları konferansı; Arap dışişleri bakanları konferansı; Arap enformasyon bakanları konferansı; Kudüs konferansı... ama bütün bunlar olurken Ürdün Nehri'nin yatağı değiştiriliyor, Necef Çölü akacak suyu bekliyor, İsrail üçüncü milyon göçmenini bekliyor, ondan sonra da gaspçı Yahudilerin sayısı dört milyonu bulacak. Bizler Filistinliler olarak kendimize aynada bakarsak Araplar arasındaki rekabetin boş çemberinde dönüp durduğumuzu görürüz... içinde bulunduğumuz durum çocuk hikâyesi Zili Kim Takacak'ı hatırlatıyor. Hikâyemiz bir kedinin musallat olduğu bir fare ailesine benziyor. Uğursuz kediden nasıl kurtulacakları konusunda kendi kendilerini

[34] *A.g.e.*, Ağustos 1963, sayfa 24.

> teselli ediyorlar. Uzun bir tartışmadan sonra kedinin boynuna bir zil takılmasına karar veriyorlar; böylece kedi ne zaman kıpırdasa zil çalacaktı. Dolayısıyla kedinin kendilerine doğru yaklaştığından haberdar olacaklar ve tehlikeden uzaklaşabileceklerdi. Böyle olmakla birlikte zili kimin takacağı konusunda aralarında anlaşmazlık vardı. Aynı durum bizim için de geçerli. İşin trajikomik yanı Arap Birliği'nde temsil edilen 13 fare gibi olmamızdır; ve bunlar arasından hiçbiri İsrail kedisinin boynuna zili takmak için öne çıkmıyor. Bu durumun sürmesine izin verilebilir mi? Zili Filistinli *fedai*lerden başkası takmayacaktır...[35]

*Fedai*ler: "Kendilerini kurban eden adamlar." Silahlı şiddet. Halkın katılacağı bir kurtuluş savaşı. Tek yol buydu. "İnsanlarımız, Felaketin insanları İsrail'in doğal bir felaketin, bir ikna sürecinin, Arap ya da uluslararası kararların veya beyhude ve steril politikaların bir eseri olarak yok olmayacağını içgüdüsel olarak biliyor."[36] Gerçekten de bizzat İsrail yolun ne olduğunu öğretmişti. "İsrail 'Kılıcın gücüyle buradayım' diyor. Bu deyişi şöyle tamamlamalıyız: 'İsrail'i saf dışı bırakmanın tek yolu da kılıçtan geçiyor.'"[37] Bu kuşağın *Fedai* olan gençleri daha öncekilere göre daha değerli olduklarını ispatlıyordu:

> Siz kahramanlar!
> Dünün devrimcileri nerede?
> Mücahitlerin yoldaşları nerede?
> Şeyh Kassam'ın evlatları,
> Abdül Kadir'in kardeşleri nerede...?[38]

Fetih'in Arap hükümetlerinden tek istediği şey Filistinlilerin önüne bir engel koymamaları ve İsrail'in kaçınılmaz bir şekilde yürüteceği türden misillemelere karşı sınırlarının etrafında bir savunma kuşağı oluşturmalarıydı; ama *Fetih*, Arap hükümetlerine güvenmiyordu; bu bağlamda savaşma konusundaki istekliliklerine veya görünüşte hazırlandıkları türden bir konvansiyonel savaşı kazanma becerisine sahip olduklarına inanmıyordu. Bunun bir sonucu olarak *Fetih kazanabileceği* türden bir "halk kurtuluş savaşı"nı başlatabilmek için Arap hükümetlerini yanına çekmek yerine Arap halklarını ikna etmeyi hedefliyordu. Bu haliyle, işgal altındaki toprakların içinden ve dışından düzenlenecek olan ve boyut ve yoğunluk açısından düzenli olarak tırmanışa geçecek olan *fedai* operasyonlarının Arapların bütünü tarafından destekleneceğine

35 *A.g.e.*, Ağustos 1964, sayfa 3.
36 *A.g.e.*, Eylül 1964, sayfa 3.
37 *A.g.e.*, Eylül 1964, sayfa 3.
38 *A.g.e.*, Mart 1961, sayfa 9.

inanıyordu. Sokaktaki adam, gerilla operasyonlarını ak ve kara gibi görecek ve bu haliyle onları desteklemenin vatanseverlik, karşı çıkmanın ise ihanet anlamına geldiğini düşünecek ve tepesindeki yönetimi de böyle bir mercek altında görecekti. Bunun otomatik bir sonucu olarak bir "destekçi Arap cephesi" oluşacak; aralarında askerlerin ve kamu çalışanlarının da bulunduğu bütün vatanseverler bu cepheye katılacaktı. Dolayısıyla *Fetih* herhangi bir Arap askerine ya da yöneticisine silah doğrultmamayı taahhüt etti ve bu haliyle silahlı devrimin karşısında duranlarla ilgili konuyu halletme işini Arap halklarına bıraktı.

1964 itibarıyla Arafat ve yanındakiler bir gerilla örgütünün çekirdeğini oluşturdu. Suriye'deki radikal Baas rejimi, kısmen ideolojik kısmen de askeri alandaki herhangi bir maceraya katı bir şekilde karşı çıkan Nasır'ı zor durumda bırakmak için, *Fetih*'e güvenli bir kamp imkânı sunmayı kabul etti ve az da olsa faaliyetlerini sürdürebilmesi için operasyonel bir destek verdi. Vurucu askeri güç, küçük ölçekte olan ve Filistin diasporasına yayılan bir grup üye ve sempatizan tarafından destekleniyordu. Arafat'ın mühendis olarak çalıştığı petrol zengini şeyhliklerdeki başarılı Filistinli işadamları zenginliklerinin bir kısmını davaya adamaya veya örgüte tam zamanlı olarak katılmaya bile hazırdılar. Daha gelişkin ve daha büyük nüfuslu Arap ülkeleri ile özellikle Batı Almanya olmak üzere Avrupa ve Amerika'daki Filistinli öğrenci grupları örgüte genç zekâ ve heyecanının tedarik edildiği kaynaklar olarak belirdi; mülteci kampları da sıradan savaşçıların gruba dâhil edildiği yerlerdi. Yıl geçerken ve Nasır ile Arap hükümetleri hakkındaki hayal kırıklığı büyürken *Fetih*'in de harekete geçme konusundaki kararlılığı artıyordu. Bütün liderler operasyonların en kısa süre içinde başlaması gerektiğine karar verdi. Ortadaki soru bunların ne zaman başlayacağıydı. Zamanından önce darbe indirmek küçük bir getiri karşılığında Arap rejimlerinin baskı ve takibiyle karşı karşıya kalma riskini beraberinde getiriyordu. Zira *Fetih* bu haliyle hâlâ cılız bir yapıya sahipti; esas olarak Cezayir'de yürütülen eğitim çalışmaları yetersizdi; ayrıca para, silah ve kadro açısından da büyük sıkıntı içindeydi. Böyle olmakla birlikte en kısa zamanda harekete geçilmesinden yana olan Arafat beraberinde büyük bir çoğunlukla hareket ediyordu. Filistinliler yeteri kadar laf üretmişlerdi. Cezayirliler isyan hareketini Azizler Yortusu sırasında çok sınırlı olanaklarla başlatmamışlar mıydı? 1964 yılının Eylül ayında *Bizim Filistin*'de şunlar yazılıyordu:

> Halkımız bize "ne zaman başlayacağız?" diye soruyor. Bedeninin bütün kas gücüyle bir savaşa girişmek, varlığının bütün zerrelerine işleyen bir kızgınlıkla harekete geçmek, bir şeyler yapmak ve içinde kaynayan öfkeyle kendisini ortaya atmak, kendisini savaşa atmak için zamanın geldiğini hissediyor. "Devrim başlasın" bugünkü sloganımızdır.

FEDAİ OPERASYONLARI BAŞLIYOR

1965 yılının ilk gününde Beyrut'taki gazetelerin bürolarının kapılarının altından broşürler sessiz bir şekilde bırakıldı. *Asifah* (Fırtına) Güçleri Genel Komutanlığı, tumturaklı bir giriş yaptığı 1 numaralı Askeri Bildirisinde şunlar da söyleniyordu: "31 Aralık Cuma'yı 1 Ocak 1965'e bağlayan gece vurucu timlerimizden bir grup işgal altındaki topraklarda kendileri için öngörülen bütün görevleri yerine getirdikten sonra güvenli bir şekilde üslerine geri dönmüştür." Bildiride daha sonra İsrail'e "barışçıl Arap sivillere karşı, nerede olurlarsa olsunlar" harekete geçmemesi yolunda uyarıda bulunularak "zira bu tür bir eylemi savaş suçu olarak kabul edecek olan güçlerimiz aynı şekilde karşılık verecektir" deniliyordu. Bildiride ayrıca bütün devletler (örneğin Arap devletleri) düşman adına eylemlere girişmemeleri konusunda uyarılıyor ve devamla "çünkü kim olurlarsa olsunlar bu ülkelerin çıkarları güçlerimizin misilleme eylemlerine maruz kalacaktır" deniliyordu. *Asifah*'ın kimliği o gün gazete editörlerinin nezdinde bir muamma idiyse ki böyle olduğu kesindi, aslında istenen de tam olarak buydu. Zira, kısa bir zaman içinde harekete geçilmesine karşı olan azınlık belli bir önlemin alınmasını kabul ettirmeyi başarmıştı; bu bağlamda ilk operasyonların farklı bir isim altında düzenlenmesini kabul ettirmişlerdi, zira başarısız olunması halinde *Fetih*'in itibarı daha ilk baştan zedelenmemiş olacaktı.

Fetih'in ilk eyleminin belirsiz bir romatizme bürünmüş olması hiç de şaşırtıcı değildir. Zira bu küçük düşürücü bir başarısızlık olarak beliriyordu. 1 numaralı Askeri Bildiri aslında hiçbir zaman gerçekleşmemiş olan bir saldırıyı duyuruyordu.[39] Lübnan güvenlik güçleri planlanan operasyonun kokusunu almış ve saldırı düzenlenmeden önce baskını düzenleyecek olan kişileri tutuklamıştı. Bu durum *Fetih*'in maruz kalacağı tipik bir açmazın belki de ilk işaretiydi zira geri planda bulunan

[39] *Al-Anwar*, 2 Ocak 1965.

düşmanlar Arap rejimleri belki de en az İsrail kadar sorun çıkaracaktı. Bu ilk baskınların birinde benzer bir durum daha net bir şekilde ortaya konuldu. Yeni hareket ilk "şehidini" verdi ama Ahmet Musa, İsrail'in "sınırını" geçme konusunda deneyimli bir kişi olarak İsrail mermileriyle değil düşman topraklarından çıkarken Ürdün ordusunun açtığı ateş sonucu ölüyordu.[40] Bu ilk saldırılardan birinin tamamlanması ardından bizzat Yaser Arafat bir süreliğine Lübnan'daki bir cezaevinde tutuklu kalmıştı.

Bunları izleyen operasyonlar daha başarılı oldu. Sınırlı bir boyutta gerçekleşen eylemlerde esas olarak su şebekesi ya da benzeri hedefler olmak üzere ücra köşelerdeki tesisler sabote ediliyordu. Daha fazlasını yapmak için *Fetih*'in elinde kaynak yoktu. Mesele tek başına emekleme aşamalarında kalabalık halk kitlelerinden ayrı bir şekilde gizli olarak faaliyet göstermek zorunda kalan bir örgütün ulaşabileceği insan gücü değildi. 1936-39 isyanının aksine bu son kuşağın üyeleri olarak *fedai*ler harekete giriştikleri toprakları iyi bilmiyorlardı; kılavuz olarak yerel alanda bilgi sahibi olan kaçakçılar gibi kişilerden yararlanmak zorundaydılar. İzleyen süreçte *Fetih* ilk tutsağını da verdi; Mahmut Hicazi "silahı paslanmış ve kullanılacak durumda olmadığı için" düşman tarafından ele geçirildi.[41]

Fetih'in yayınladığı bildiriler anlaşılabilir bir şekilde alçakgönüllü olan bu ilk eylemlerin söz konusu bu niteliğini yansıtmıyordu. Aksine, açıklamalara bakıldığında, grubun en başından itibaren kendisini gerilla savaşının bir ustası olarak lanse ettiği görülüyor. Kendisine bağlı birimler bu haliyle cesur, becerikli ve yaygın bir niteliğe sahipti. Necef'ten Celile'ye İsrail devriyelerine saldırdılar, askeri araçları mayınlayıp, silah depolarını, barajları, boru hatlarını ve kanalları havaya uçurdular. Bu tür eylemlerin hemen hepsini başarılı bir şekilde yerine getirdiler. *Asifah* "vurucu güçleri"nin düşman birlikleriyle doğrudan çatışmaya girdiği durumlarda 5'le 20 arasında değişen zaiyat vermediği durumlara ya da "üslerine güvenli bir şekilde dönmedikleri" durumlara, göründüğü kadarıyla, fazla rastlanmıyordu. Orduların eylemlerini süslü bir şekilde aktarmaları doğaldır ve çoğu zamanda işe yarar ama imkân sınırlarını aşacak şekilde aşırı bir abartıya kaçmak çoğu zaman ters teper. Filistin mücadelesinin bu son aşamasını başlatan *Fetih*'in Arap ve İsrail kaynaklı

40 *Devrimci Araştırmalar ve Uygulamalar* (Arapça), *Fetih* yayınları, sayfa 42.
41 *A.g.e.*, sayfa 42.

olmak üzere karşılaştığı harici güçlükler yeteri kadar ürkütücüydü ama *Fetih*'in başvurduğu bu abartma yöntemi başlangıçtan itibaren *Fetih*'in kendi başına sardığı türden dâhili zorlukların da var olduğunu gösteriyordu.

Böyle olmakla birlikte, abartıya rağmen, *Fetih*'in eylemleri ya da belki de işaret ettiği şeyler, İsrail'i karşılık vermeye tahrik edecek kadar güçlüydü. İsrail ilk aşamada Arap hükümetlerini uyarıp, BM nezdinde protesto girişimlerinde bulundu ve nihayetinde askeri olarak ağır bir karşılık verdi. İsrail'in verdiği bu karşılık, *Fetih*'in yaptığı ya da yaptığını söylediği şeylere kıyasla prestijini arttırmak yolunda daha büyük bir katkı yaptı. Ortaya çıkan bu durum Filistin ve Arap kamuoyunu etkiledi. Söz konusu bu kamuoyu çok da sezgili bir yapıya sahip değildi. Zira yıllardır İsrail'e karşı verilecek "kader savaşı" hakkında tumturaklı bir propaganda ile beslenmişti. Böyle olmakla birlikte böyle bir savaş hiçbir zaman gelmeyecek gibi görünüyordu. Gerçekten de Arap devletleri İsrail'i Ürdün Nehri'nin yönünü değiştirme planlarından caydırmak için bile ortak bir strateji belirleyememişti. Böyle bir atmosferde İsrail'e karşı ne kadar önemsiz görünse de herhangi bir eyleme girişen herkes büyük prestij topluyordu. *Fetih*'in İsrail'in Ürdün Nehri'nin yönünü değiştirme hazırlıklarını sabote etmeye yönelik eylemleri belki önemli sonuçlar üretmiyordu ama Arap devletlerinin tutumuyla karşılaştırıldığında en azından çaba harcanan bir görüntünün ortaya çıkmasına neden oluyordu. Dolayısıyla *Fetih*, teorik metinlere bakılıp değerlendirme yapıldığında niyet ettiği anlaşılan türden olmasa bile bir katalizör rolünü elde etmiş oluyordu. Bu bağlamda Fetih, kendisini öncü olarak gördüğü türden bir "ulusal kurtuluş savaşı"na Arapların verdiği desteğin güçlenmesini sağlayamadı. Haziran 1967 Savaşı öncesinde yeni radikal koşulların ortaya çıktığı 2 buçuk yıl boyunca düzenlenen gerilla saldırıları boyut ve etkinlik olarak önemli bir tırmanışa geçmedi. Baskınları kendi savaşkan eğilimleri nedeniyle dramatize etme eğiliminde olan İsraillilerin açıklamalarına göre söz konusu bu süre içinde düzenlenen gerilla saldırılarında sadece 11 kişi öldü, 62 kişi de yaralandı. İsrailliler ayrıca sadece 7 *fedai*'yi öldürüp 2'sini yakaladığını iddia etti. İsraillilere göre *Fetih*'in toplam olarak 200 kişilik bir gücü bulunuyordu. Böyle olmakla birlikte *Fetih*, Filistin'in kurtuluşu konusunda rakip bir formüle sahip olanlara karşı meydan okuyan bir duruşa sahipti. Bu duruş esas olarak Cumhurbaşkanı Nasır ve Filistinliler de dâhil olmak üzere Nasır'ın vizyonuna karşı çıkış anlamına

geliyordu zira Nasır'ın vizyonuna göre Filistin'in kurtuluşu Arap birliğinin sağlanması ve sosyalist devrimin tamamlanması sonrasında gelecekti.[42]

Söz konusu bu meydan okuyuş anında fark edildi. Nasırcı yaklaşımıyla bilinen Beyrut merkezli *al-Anwar* gazetesi *Fetih*'in ilk askeri bildirisi eline ulaştıktan sonra 2 Ocak tarihinde oportünist kariyerinin belki de en fırsatçı ve bir ihtimal en utanç verici sonucuna vardı. Gazete, *Fetih*'in "emperyalistler, CENTO ve Siyonist çevrelerin tasarladığı bir komplonun" maşası olduğunu ilan ederek, grubu kınadı. *Fetih* ya da *al-Anwar* ve diğerlerinin cahilliklerinin bir ürünü olarak adlandırdıkları Hitef, İsrail'e komşularına saldırma bahanesini yaratacak olan ve yine komşuların İsrail'in Ürdün nehrinin yönünün değiştirmesine karşı atacakları adımları anlamsız kılacak türden "çok küçük ve kişisel" operasyonlar düzenleyen "Filistinli çok küçük" bir gruptu. Bu, kraldan daha çok kralcı olunan bir yaklaşımdı zira başlangıçta Kahire gazeteleri *Fetih*'in eylemlerini herhangi bir yorum yapmadan veriyordu. Ama bu haliyle Nasırcı ve *Fetihçi* düşünce akımları arasında uzun sürecek olan bir çekişmeyi haber veriyordu. "Zafere kadar silahlarımızı elimizden bırakmayacağız" diyen *Fetih* esas olarak Nasırcılarla arasında bir farklılık olmadığını ilan ediyordu[43] ama aslında gerçekten de böyle bir ayırımın var olduğu açıktı. Zira diğer Beyrut gazeteleri tam tersi yönünde bir tepki verdiler. Örneğin, haftalık olarak yayımlanan *el-Usbu' el-Arabi*, *Fetih*'i gönülden destekleyen bir yayın politikası benimsedi. Filistinliler en azından "ayakta ölme" hakkına sahip olmalıydı; gazete ayrıca Nasırcıların İsraillileri örnek almaları gerektiği tavsiyesinde bulunuyordu:

> Canını yurdu için vermek isteyen kişi izin istemez. Arap devletleri saldırgan gibi görünmek istemiyorsa önce *fedai*lerin İsrail'i kışkırtmasına olanak verebilirler ya da eğer henüz hazır değillerse kendilerini bütünüyle *fedai*lerden soyutlayıp onlara *İrgun* ve *Stren*'in oynadığı rolü verebilirler. Yahudi Ajansı [terörist eylemleri] diplomatik bir şekilde kınama yoluna gitmişti ama uygulamada hem onları kutsadı hem de işbirliği yaptı.[44]

Nacırcılar savunma nitelikli bir tavır içindeydi. Cumhurbaşkanı Nasır lafı ağzında gevelemedi. Siyasi hayatının en samimi konuşmalarından birini yapmak için kasıtlı olarak bir Filistinli topluluğu seçti: "Bugün savunmaya hazır değilsek nasıl olur da saldırıdan bahsederiz?... Arap

[42] Yaari, *A.g.e.*, sayfa 108, 112.
[43] *Geri Dönüş Yolunda Devrimin Meşaleleri* (Arapça) *Fetih* yayınları, 1965-66, sayfa 10.
[44] 25 Ocak 1965.

savunmasını inşa etmeliyiz ve daha sonra nihai hedefimiz için hazırlık yapmalıyız. Bunun tek yolu devrimci eylemden geçmektedir."[45] Böyle olmakla birlikte ne Nasır kişisel olarak ne de gündeme getirdiği ikna biçimleri *Fetih*'i durduramadı. Mısır'ın son derece güçlü propaganda makinesi *fedai* faaliyetleri hakkındaki bütün haberleri karartma yöntemini seçti. İsrail'in Ürdün Nehri'nin sularının yönünü değiştirme planına karşı mücadele etmek için kurulan Birleşik Arap Askeri Komutanlığı Arap ülkelerine İsrail'e yönelik gerilla geçişlerini engellemesi için talimat verdi. Ürdün ve Lübnan'ın böyle bir talimatı yerine getirmek için ikna edilmeleri gerekmiyordu. Sınırı geçmeye hazırlanan militanlar Lübnan'da yasadışı bir şekilde silah taşıdıkları için yargılandı; bunlardan birinin işkence sonucu öldüğü haberleri yayıldı. *Fetih*'in tek sponsoru olan Suriye bile hoş karşılanmayan sınırlamalar getirme konusunda tereddüt etmedi; bu tavır "kimi zaman kişisel hesaplaşmalara dönüşen" tartışmaları tetikledi.[46]

En büyük ikilemi Filistinli Nasırcılar yaşadı. Bu grubun "resmi" kurumsal ifadesi Filistin Kurtuluş Örgütü'ydü. FKÖ'nün başkanı demagojik olsa bile uyumlu bir profesyonel politikacı olan Ahmet Şukeyri'ydi; örgütün yasama kanadı terbiyeli davranan ve yarısından çoğu Ürdün'den gelen saygıdeğer isimlerin egemenliği altındaydı. Bugünden bakışla ihtimal dâhilinde görülmeyebilir ama sol kanattaki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin lideri olarak en tavizsiz bir şekilde devrimci şiddeti simgeleyen isim olarak Dr George Habaş o günlerde *fedai*lerin tek başlarına saldırı düzenlemelerine karşı en şiddetli muhalefeti sergileyen isimlerden biriydi. Habaş o dönemde pek çok Arap devletinde kolları bulunan; bu haliyle Nasır'ı Arap birliğinin başlıca aracı olarak gören ve Nasır'ın uygun bir zamanda başlatacağı bir konvansiyonel savaşla Filistin'i kurtaracak olan isim olduğuna inanan radikal (ve daha sonra Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ne dönüşecek olan) Arap Ulusal Hareketi AUH'nin lideriydi. Habaş'ın Şukeyri ve onun sahiplendiği türden süslü bir politik anlayışı benimsemeye vakti yoktu ama *Fetih*'in aşırılıklarını frenlemek konusunda ikisinin de çıkarları örtüşüyordu. Şukeyri, *Fetih*'in güzel bir iş yaptığını ama zamanlamasının yanlış olduğunu ve onu FKÖ'nün çatısı altına getirmeye çalışacağını söylüyordu. Şukeyri'nin bir yardımcısının Beyrut'ta yayınlanan bir gazeteye şöyle bir açıklama yaptığı haberleri çıktı: Savaş "*fedai*lerin intikam duygularını tatmin

[45] Filistin Ulusal Konseyi'ne Hitaben Yapılan Konuşma, 31 Haziran 1965.

[46] Fawwaz al-Sharkawi, *Fatah, 1965-1971* (Fetih, 1965-1971), Mastır Tezi (Arapça, yayınlanmamış), Kahire Üniversitesi, 1974, sayfa 169.

etmek için hobi olarak yürütecekleri bir şey değildir."[47] AUH'nin Filistin kolu "Birleşik Filistin için Hazırlık Komitesi"ni kurmak için yardımcı oldu; grubun haftalık dergisi olan *Filistin* "Arap güçlerinin *gerçek* askeri gücü oluşturmasının önündeki tüm engeller, bunun taşıdığı bütün riskler ve sonuçlar itibarıyla kesinlikle kabul edilemez bir nitelik taşımaktadır" diye yazacaktı.[48] Bu haliyle, *Fetih*'in aldığı tavır kabul edilemezdi ve FKÖ de "sadece konuşuyor ama bir şey yapmıyor" ve "demagojinin yapıldığı gösterileri" düzenlemek için para toplamakla meşguldü.[49] Öte yandan anlamlı bulduğu tek birlik de "savaş alanındaki birlik"ti. Savaş da "yarın değil bugün verilmeliydi."[50]

Ne Şukeyri ne de Habaş kamuoyundaki hassasiyetleri görmezden gelemeyecek durumdaydı; bir yandan özel konuşmalarda birbirlerine söven ama diğer yandan işbirliği yapan bu uyumsuz ittifakın iki tarafı aceleci bir şekilde kendi gerilla hareketlerini kurdular. Anlaşıldığı kadarıyla bu yolda Cumhurbaşkanı Nasır'ın da çekingen onayını aldılar; kesin olan bir şey var ki Nasır, iki çömezinin halkın desteğini toplamak rekabete girişmesine onay verirken Filistinlilerin birleşme yolundaki beklentileri üzerinde zayıflayan etkisini tekrar güçlendirmek için daha büyük fırsatı yakalayacağını hesapladı. İlk eylemini 1966 yılının Ekim ayında düzenleyen "Geri Dönüşün Kahramanları" Arap Ulusal Hareketi'nin bir ürünüydü; grup bu haliyle FKÖ'den de mali ve propaganda desteği alıyordu. Şukeyri 31 Kasım günü üzerinde artık sürekli olarak giymeye başladığı üniforması olduğu halde Gazze'de toplanan kalabalık bir topluğa hitap ederek "düşmanla aramızdaki tek alış veriş bundan böyle sadece mermi ve kan üzerinden olacaktır" dedi. Böyle bir mayalanma döneminde sayıları 40'ı bulan diğer Filistinli gruplar da savaşçılarını düşmanın üzerine süreceklerini açıkladılar.

Böyle olmakla birlikte Nasır açısından evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Bir telaş içinde savaşa çekildi. Ve 1967'nin Haziran ayındaki savaştan önce gerilla savaşının büyük bir cazibesi var idiyse, savaştan sonra bu cazibe karşı konulamaz bir hal aldı. Gerilla savaşı bu haliyle gerek Arapların gerekse Filistinlilerin şereflerinin aldığı yaralar için vaz geçilemez bir merhem haline dönüştü. *Fetih* kısa bir süre içinde

47 *Al-Sayyad*, 4 Haziran 1965.
48 24 Şubat 1966.
49 *Al-Jaridah*, Beyrut, 5 Haziran 1965.
50 3. Arap Zirve Toplantısına Mesaj, 7 Eylül 1965.

karargahını yeni işgal edilmiş olan topraklara taşıyacağını açıkladı; Arafat ve bazı yardımcıları benimsedikleri yeni stratejinin temel taşlarını atmak için Ürdün Nehri'ni geçtiler. *Fedailer* daha önce ateşkes hatlarını ihlal ederek vur-kaç eylemlerine girişiyordu ama artık Arafat, kendi ayakları üzerinde durabilen bir gerilla savaşını, sayıları bir milyonu bulan ve doğrudan İsrail'in egemenliği altına girmiş bulunan halkının arasında yürütme fırsatını yakalıyordu.

Fedailer, Başkan Mao Tse-tung'un meşhur deyişinde olduğu gibi, devrimci bir denizde yüzme fırsatını elde eden balıklara dönüşecek ve topyekûn bir "halk kurtuluş savaşı" yürütme hedefine doğru ilerleyebileceklerdi. Suriye'de eğitimden geçen gençler liderlerinin peşinden giderek yerel mihmandarların kılavuzluğunda tehlikelerle dolu Ürdün'den geçtiler. Silah ve patlayıcılar da taşındı ve taşınan bu silahlar mağaralarda, kuyularda ve *Fetih* sempatizanlarının evlerinde saklandı. Arafat yılsonuna kadar Batı Şeria'da kaldı ve zaman zaman İsraillilerin burunlarının dibinde yer değiştirmekle birlikte zamanının büyük bölümünü Nablus'un eski yollardan oluşan kalabalık kesiminde saklanarak geçirdi. Arafat buradayken eleman topladı, şebekeleri organize etti, taktiklerini belirledi, hedefler belirleyip, operasyonları planladı. Arafat'ın ajanları köylüleri ayağa kaldırmak için köylere gitti. Gizli bir şekilde dağıtılan ve fakat İsraillilerin eline geçen bir broşür Arafat'ın beklentilerinin boyutlarına ve niteliğine işaret ediyordu:

> İşgal altındaki topraklardaki Arap halkının kahramanlarına. Sizi Arap kahramanlar Ömer ve Selahattin'in adına yabancı işgaline karşı ayağa kalkıp Siyonist işgalcilerin kutsal Arap topraklarında hüküm sürmesini engellemek için harekete geçmeye çağırıyoruz. Mücadele yolunda 1 milyon neferini kaybeden Cezayir'in efsanevi direnişi izleyeceğimiz yolda bize rehberlik edecektir... Siyonist işgal yeni bir Haçlı seferinden başka bir şey değildir. İsyanımız zafere kadar sürecektir. Siyonistlerin bütün ekonomik, kültürel ve yasal kurumlarını boykot etmeliyiz... Her sokakta, köyde ve mahallede gizli direniş hücreleri kurmalıyız. Nerede olursa olsun savaşan bir hücre düşmana ağır bir kayıp verdirme gücüne sahiptir. Düşmanın hareket etmesini önlemek için, iletişim hatlarını bloke etmek için dağların yamaçlarından büyük kayaları yuvarlayın. Kendinizi düşmana ait bir taşıtın yanında bulursanız, aracı etkisiz kılmak için benzin deposunu kumla, şekerle doldurun. Benzin ve diğer başka şeyleri kullanarak düşmanın taşıtlarını ateşe verin...[51]

[51] Yari, *A.g.e.*, sayfa 133-35.

Kısa bir ara verdikten sonra *Fetih*, operasyonlarına savaştan öncekilere kıyasla daha büyük ölçekte girişmeye başladı. Yılsonu gelmeden bu türden 92 saldırı düzenlediğini iddia etti; bu saldırılardan bazıları 1948 öncesi sınırların da ötesinde bir derinliğe ulaşacak ve İsrailler tarafından cüretkâr saldırılar olarak nitelendirilecekti.[52]

Fetih'in solcu rakibi olan Dr Habaş'ın liderliğindeki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi aralık ayında kuruldu. Grup ilk açıklamasında "düşmanın anladığı tek dilin devrimci şiddet olduğunu", gelinen aşamada üstlenilmesi gereken "tarihi görev"in düşmana karşı şiddetli bir mücadele başlatmak olduğunu ilan etti; "bu sayede işgal altındaki topraklar gaspçı güçleri yok edecek bir ateşle yanacaktı."[53] Cephe en güçlü köklerini sefalet içinde cerahatlenen yoğun bir nüfusun bulunduğu Gazze Şeridi'nde saldı.

Fedailer Arap dünyasında alkış toplamaya başladı; alkışlayanlar arasında *Fetih*'in "emperyalisler, CENTO ve Siyonist çevrelerle" olduğu iddia edilen bağlarını unutan Nasırcı gazetelerden *al-Anwar* da vardı; Arap dünyasında *Fetih*'i alkışlayanlar artık Filistin direnişinin "kendisini Arap ve uluslararası alanda duyurabilecek bir ses" olduğuna kanaat getiriyordu.[54] Gerillalar, kaçınılmaz olarak, FKÖ'yü ele geçirme yolunda kendilerini yeteri kadar güçlü ve cesur hissettiler; oysa Arap rejimleri bu örgütü gerillaları kontrol altında tutmak için kurmuşlardı. Gerillalar, Kahire'deki Filistinli bir yetkilinin Nasır'ın "bencil, acımasız ve propagandanın fevri savunucusu olarak" nitelediği çömezi olarak Şukeyri'nin istifa etmesini istedi.[55] İdari Komite'nin 7 üyesi Şukeyri'nin "örgütü idare etme biçimi nedeniyle" istifa etmesini istedi.[56] Şubat ayında gerillalar Ulusal Konsey'in fiili denetimini ele geçirdi; Arafat'ın da FKÖ lideri olması için aradan sadece kısa bir zaman geçmesi gerekecekti.

KARAME SAVAŞI

Fedailer açısından gerçek dönüm noktası Karame Savaşı oldu. Karame "haysiyet" demektir ve bu haliyle Filistinliler için İsraillilerin kendilerine karşı giriştiği bu en büyük "küçük" savaşı anmak için

52 *Jewish Observer, Londra, 12 Ağustos 1967.*
53 11 Aralık 1967.
54 10 Ekim 1967.
55 *Al-Anwar*, 21 Ocak 1967.
56 *Al-Muharrir*, 19 Aralık 1967.

daha uygun bir isim olmazdı. Söz konusu savaş patlak verinceye kadar geçen süre içinde Arafat ve adamlarının kurtuluş savaşlarını yürütme yolunda platform olarak Ürdün'ü seçtikleri giderek artan oranda ortaya çıkıyordu. Suriye her zaman için ana üsleri olarak kalacaktı ama burada sıkı bir şekilde denetim altında tutuluyorlardı; böyle olmakla birlikte gerillalar, nüfusunun yarısı Filistinli olan Ürdün'de Kral Hüseyin'in savaş yorgunu hükümetinin ve ordusunun denetiminden kaçabildikleri bir siyasi ve askeri varlık elde ediyordu. Kral Hüseyin gerilla gücünün alarm veren boyutlara ulaşan varlığını denetlemek için elinden geleni yapmıştı. Haziran 1967 Savaşı kralın tavrını değiştirmesine yol açtı. "*Fedai* denilen" güçlerin düşman topraklarına gönderilmesi hâlâ "emsalsiz bir suç" olarak kabul ediliyordu.[57] Kral, şubat ayında gerillaları etkisiz kılmak için "sert ve güçlü" önlemler alındığını açıkladı; söz konusu bu grubun Arap ulusuyla bir ilgisi yoktu.[58] Ancak bundan üç gün sonra Başbakan Bahçet el-Talhuni bu politikalar ile kendisi arasına bir mesafe koyarak bir "halk direnişinin" örgütlenmesi gerektiğini açıklamak zorunda kaldı. Bu açıklamadan sonra İsrail ile Ürdün arasında *fedai* baskınlarının şiddetlendirdiği türden karşılıklı atışmalar oldu; İsrail, Ürdün mevzilerini tank, top ve savaş uçakları ile vurdu. Çok sayıda sivil öldü. Ürdün Vadisi'nden 70.000 sivil daha güvenli olan tepelik alanlara kaçmak zorunda kaldı. 18 Mart'ta bir İsrail okul otobüsü mayına çarptı; olayda bir doktor öldü, çok sayıda çocuk yaralandı. İsrailliler bunun 6 kişinin öldüğü ve 44 kişinin yaralandığı 37 "sabotaj ve cinayet" eyleminin zirvesini oluşturduğunu açıkladı. Vadideki *fedailer* İsrail'in buna ağır bir karşılık vereceğinin farkındaydı. Bu haliyle düşmanın böyle bir saldırı için hazırlık yaptığına tanıklık ederken kendileri de aralarında ne yapılması gerektiğini tartışıyordu. Gerilla savaşının bir gereği olarak yapılabilecek tek bir şey vardı; tepelik alanlara çekilip göreceli olarak çok çok üstün olan düşman güçlerine buradan taciz saldırılarına yönelmek gerekiyordu. 30 kadar üyesi bulunan Filistin Halk Kurtuluş Cephesi FHKC bu yönde harekete geçilmesini istiyordu. *Fetih* belki benzer bir şekilde Che Guevara, Mao Tse-tung ve Ho Chi Minh hakkında ne kadar tecrübeli olsa da FHKC'nin söylediğinin tersini yapmak niyetindeydi. *Fedailer*, Karame mülteci kampı ve çevresinde kalmaya devam edecek ve düşmanla doğrudan mücadeleye girişecekti. *Fetih*'in burada sadece 300-400 kişilik bir gücü vardı; o sıradaki gerilla gücünün bütünü neredeyse bu

[57] Ürdün Haber Ajansı, 5 Eylül 1967.
[58] The *Guardian*, 18 Şubat, 5 Eylül 1967.

kadardı; ellerinde hafif ve orta-ağır makineli tüfekler ile RBJ tank-savar silahları ve el bombaları vardı.[59] *Fetih* bu haliyle askeri olmaktan ziyade siyasi bir mantık yürütüyordu. "Herkesin farkında olduğu temel bir olgu vardı; düşmana karşı mücadele ettiğimiz yıllar boyunca ilerleyen taraf hep düşman oldu, biz her zaman geri çekildik. Geri çekileceksek bırakın Amman'a veya Şam'a çekilelim. Ama biz bunu reddediyoruz. Arap ulusu bizi izliyor. Cesaret ve haysiyetle sorumluluğumuzu sırtlanmalıyız. Sebat olgusunu bu ulusa aşılamalıyız. Yenilmez ordu efsanesini yıkmalıyız."[60] *Fetih*, Ürdünlülerin ve ülkede konuşlanmış olan Irak güçlerinin nasihatlarını duymazdan geldi.*Fetih* üyeleri "aralarında geri çekilmeyen ve kaçmayan insanlar olduğu konusunda Arap ulusunu ikna etmeye" kararlı olduklarını söyleyip şöyle devam ettiler: "Bırakın tank paletleri altında can verelim. Bu bölgede tarihin akışını değiştireceğiz ve kimse bizi böyle yaptığımız için suçlamayacak."[61]

21 Mart günü şafak sökerken İsrail, Ürdün nehrini aşarak saldırıya geçti. 15.000 kişilik bir orduya tanklar da eşlik etti; bu İsrail tarihinin en büyük misilleme saldırısıydı. Saldırı 80 km. uzunluğundaki bir cephe hattında düzenlendi ama güçlerin ağırlıklı bölümü Karame'nin çorak yamaçlarına yöneldi; bu sırada havacı birlikleri helikopterlerle bölgenin arkasına düşen bir alana indi. Paraşütçülerden biri daha sonra yaptığı bir açıklamada Karame'nin bir hayalet kentine benzediğini söyleyecekti:

> Şehrin sakinlerine hoparlörlerle seslenip ellerini yukarıya kaldırıp caminin önündeki meydanda toplanmalarını istedik ama şehir terk edilmiş gibiydi, biz de sanki duvarlara konuşuyorduk... Teröristlerin barındığını bildiğimiz bir binayı kuşattık. Aniden üzerimize yoğun bir ateş açıldı. Kapıların altına patlayıcılar yerleştirip binaya girdik. İçerde yaklaşık 20 gerilla ile karşılaştık; kamuflaj kıyafetleri içindeydiler ve çevrede al-Asifah işaretleri vardı. Ellerinde yarı otomatik makineli tüfekler vardı, ateş açarak binadan çıkmaya çalıştılar ama hepsi açtığımız ateş sonucu öldü.[62]

Filistinliler ağır kayıplar verdi; savaşçı güçlerinin belki de yarısı yok oldu.[63] Çatışmalara katılan Ürdün ordusu verdiği zaiyatı 128 ölü ve yaralı olarak açıkladı. Tüm bunlara rağmen *Fetih*'in bakış açısıyla

59 Al-Sharqawi, *A.g.e.*, sayfa 346-47.

60 *Asifah Güçlerinin Dört Büyük Savaşı* (Arapça), *Fetih* yayınları, Munir Shafiq'in *Palestine Affairs*'deki yazısında alıntılanmıştır, Beyrut, Mart 1973, sayfa 107.

61 Hani Hassan, "The Fourth Anniversary of the Karameh Battle" (Karame Savaşı'nın Dördüncü Yıldönümü) *Palestine Affairs*, Nisan 1972, sayfa 56.

62 *The Times*, 23 Mart 1968.

63 Al-Shaqrawi, *A.g.e.*, sayfa 347.

Karame büyük bir zafer, talihlerini değiştiren bir dönüm noktasıydı. Kolay ve neredeyse acısız bir şekilde zafer elde etmeye alışık olan İsrail kanlı bir darbe almıştı. İsrailliler saldırı sırasında güçlü bir direnişle karşılaştı. Savaş yorgunu olduğu için normal koşullarda kendilerine zorlayamayacak olan bir ülkede çok ağır kayıplar verdiler; en az 28 kişi öldü ve 90 kişi de yaralandı.[64] Vurulmuş olan tankları ve diğer araçlar savaş alanında bırakmak zorunda kaldılar. Bunun da ötesinde hiçbir başarı da elde edemediler. Bilakis *Fetih*'in romantik "şahadet kararı" umduğunun çok ötesinde işe yaramıştı. *Fedailer* kahramanlık hikâyesi yazmıştı. Savaşa giren Ürdün güçlerinin komutanı General Maşhur Haditha profesyonel asker tarzına uygun bir övgüde bulundu: "*Fedailer* Karame'de yüz yüze çatışmalarda son aşamaya kadar görevlerini yerine getirdiler. Verdikleri şehit sayısının 150'yi bulduğunu tahmin ediyoruz. Yaraların hepsini göğüslerinden almış olduklarını gördüğüm için, tarihin huzurunda şunu söylemem gerekiyor ki gerçekten kahramanlar gibi savaş verdiler."[65] Savaştan iki gün sonra Karame'yi ziyaret eden yabancı muhabirler *fedaileri* toparlanmış olarak buldu; daha kararlı ve savaş öncesine göre kendilerine daha güvenen bir haldeydiler. Muhabirlerden biri İsrail'in "büyük bir stratejik hata" yaptığı sonucuna vardı.[66] Gerillalar devlet içinde yer alan bir devlet gibi İsrail'in doğu sınırında konumlanmış oluyordu. Kral Hüseyin gerilları yok etmeyi düşünmüş olsa bile artık bu düşüncesinden vaz geçiyordu; egemenliği altında yaşayanlar böyle bir şeyi kabullenemezdi. Onları yenemediği bir ortamda saflarına katılır gibi yaptı. Meşhur bir basın toplantısında "belki hepimiz *fedai* oluyoruz" dedi. Arap dünyası çapındaki mülteci kampları "Filistin halkının dirilişini kutladı."[67] "Şehitler" için büyük cenaze törenleri düzenlendi. Gönüllüler *Fetih*'in eleman topladığı merkezlere akın etmeye başladı. Bunların hepsi Filistinli değildi; mayıs ayı itibarıyla 20.000 Mısırlı *Fetih*'in emrinde olduğunu ilan etti; bir hafta içinde de 1.500 Iraklı benzer bir adımı attı.[68] Lübnan'da *fedailer* büyük bir birleştirici güç haline geldi. Arap ülkeleri arasında en az Arap olan bu ülkenin basını da genç insanların *Fetih*'e katılmak için nasıl da can attığını yansıtan haberlerle doldu; bunlardan

---

64 Yehoşafat Harkabi, *Fedayeen Action and Arab Strategy* (Fedai Eylemi ve Arap Stratejisi), Adelphi Papers, Sayı 53, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Londra, 1968, sayfa 28.

65 Hadi Abu Aswan, "Testimonies from the Battle of Karameh" (Karame Savaşına İlişkin Anlatımlar), *Palestine Affairs*, Beyrut, Nisan 1972, sayfa 210.

66 Joe Alex Morris, *New York Herald Tribune*, 25 Mart 1968.

67 *Le Monde*, 23 Mart 1968.

68 *Filistin Yıllığı* (Arapça), Filistin Çalışmaları Enstitüsü, Beyrut, 1968, sayfa 109.

biri 19 yaşındaki Vahib Cevat'dı. Cevat, ailesinin karşı çıktığı bir ortamda Amman'a gitmek için gereken parayı bulmak için bir dükkânı soydu; kasadaki 300 Lübnan sterlininin sadece 25 sterlinini aldı. Karame'den bir ay sonra ilk Lübnanlı "şehidin" cenaze törenine on binlerce Müslüman ve Hristiyan katıldı. Cenaze korteji, Şam-Beyrut karayolu üzerinde sağcı Hristiyan Falanjistlerin yaşadığı Kahhaleh köyüne ulaştığında kilise çanları çalarken köyün sakinleri tabutu kendileri taşımak istedi. Beyrut gazeteleri bu yaşananları "halkoylaması", "günah çıkartıcı fanatizmin lekesini" taşımayan "Lübnan'ın gerçek yüzü" olarak ilan etti.[69] Ürdün'de ise, birkaç ay sonra, Mavera-i Ürdün'ün etkili ailelerinden birinin çetin bir üyesi olan eski başbakan Vasfi el-Tal, Kral'a çağrı yaparak krallığını yeni bir "Kartaca"ya dönüştürmesini istedi. Ülkenin tamamı gerillaların peşinde seferberlik haline geçmeliydi; gerillalar da düşman için gerçek bir tehdide dönüşmek için 100 kat daha fazla eylem yapmalıydı. Ürdün savunma hatlarını öyle güçlendirmeliydi ki misilleme eylemleri, düşmanı zayıflatan bir niteliğe kavuşuncaya kadar istenilen bir şey haline gelmeliydi. Karame Savaşı'na benzeyen çok daha fazla savaş olmalıydı.[70] Her şey sanki uygulamada *Fetih*'in teorisini doğrulayan bir seyir izler gibi görünmeye, "öncü" devrimciler de spontane bir ivmenin eseri olarak Arap topluluklarının desteğini alır gibi görünmeye başlamıştı; bu bağlamda, *fedailer*in mücadelesi, karşılarına çıkacak her hükümdarı yere indirme gücüne sahip olacak bir "destekçi Arap cephesi"ni ortaya çıkarmaya başlıyor gibiydi.

Karame'de yaşananların etki alanı Arap dünyasıyla sınırlı kalmadı. Dış dünya da Ortadoğu'da yeni bir gücün ortaya çıktığını not etmeye başladı. 1968 *Filistin Yıllığı*'nda bu durum şöyle resmedilmişti:

> ... haziran ayında şehit düşen Fransız Roger Corday gibi yabancı gönüllülerin (*Fetih*'in saflarına) katılması gösteriyordu. Keza İsrail Dışişleri Bakanı Abba Eban 7 Mayıs'ta Norveç'i ziyaret ettiğinde karşılaştığı türden Arap yanlısı gösteriler ve olaylar ile Stockholm'de *"Çok Yaşa Fetih"* sloganlarıyla karşılanması; ve aralarında Canterbury Başpiskoposu'nun eşi Lady Fisher'in de bulunduğu üç İngiliz şahsiyetin Karame'den beş gün sonra Londra'daki *Times* gazetesine gönderdikleri ve Arapların "şüphe yok ki... ülkesi işgalcilerin ayakları altında olan her cesur insanın yaptığı şeyi yaptığını" yazdıkları mektuplar da öyle.[71]

---

69 *Al-Anwar, al-Nida*, 28 Nisan 1968.
70 *Al-Jadid* (Beyrut haftalık gazete), 16 Ağustos 1968.
71 *A.g.e.*, sayfa 81.

9

Silah ve Zeytin Dalı

DEMOKRATİK FİLİSTİN DEVLETİ

Şüphe edilmeyecek değerdeki kazanımlarına rağmen *fedailer* Filistin'i kurtarmaktan çok uzaktı; gerçekten de düşündüklerinden çok daha uzaktı ancak elde edilen başarılar ve bir grup olarak tanınmaları görüntüde büyük değişiklikleri beraberinde getirdi ve bu, "kurtuluş"tan neyi kastettiklerini tanımlama yolunda çok ihtiyaç duydukları bir girişimi de beraberinde getirdi. O aşamaya kadar "Şukeyrizm" olarak bilinen bir kavram ağırlığını koruyordu. FKÖ'nün eski başkanı 1967 Savaşı arifesinde kendisine atfettikleri "Tek birinin [İsrailliler] hayatta kalmasını beklemiyorum" şeklindeki açıklamayı net bir şekilde yalanlama yoluna gitmişti.[1] Böyle olmakla birlikte böyle bir açıklamayı gerçekten yapmamış olsa da fark etmiyordu zira kendisine atfedilen azgın retorik, vereceği zararı hali hazırda vermişti. İngiliz parlamento üyesi Christopher Mayhew, İsrail'in destekçilerine meydan okuyarak herhangi bir Arap liderinin "soykırım" nitelikli bir açıklama yaptığını ispatlamaya çağırdı. Böyle bir açıklamayı bulacak olana 5.000 sterlinlik bir ödül vaat etti. Bu

[1] *Filistin Belgeleri, 1967* (Arapça), Filistin Araştırmaları Enstitüsü, Beyrut, 1968, sayfa 264, 1084.

türden bir açıklama ortaya konulamadı ve bu süreçte böyle bir açıklama olduğunu iddia eden bir kişi açtığı davayı kaybetti ve yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Böyle olmakla birlikte Araplar genel olarak aşırıya kaçan bir dil kullanıyordu ve sokaktaki adam gerçekten "Yahudileri denize dökmek" istedikleri kanaatine vardığı için suçlanamazdı.

Suriyeli yazar Sadık el-Azm'a göre "kurtuluş" kavramı

> ... öylesine yüce ve hayranlık duyulacak şekilde görülüyordu ki konuyu ciddi olarak tartışmak, nesnel bir eleştiriye tabi tutmak ve hatta uygulamada ne anlama geleceğini açıklamak bile yasaktı. Edindiğim izlenime göre "kurtuluş" Filistinlilerin büyük bir çoğunluğu için kelimesi kelimesine ve mekanik olarak 1948 yılı sıralarında geçerli olan duruma geri dönülmesi anlamına geliyor. Bununla şunu demek istiyorum, insanların aklında olan şey fetihlere kalkışmış Arap ordularının Filistin'e geri dönüşü ve bunun üzerine bütün Filistinlilerin belge ve kâğıtlarının tozunu alarak Arap fatihlere arz etmesini, tapularını göstererek şu ya da bu toprağın kendisine ait olduğunu söylemesini, fatihin de sanki hiçbir şey olmamış gibi her şeyi sahiplerine vermesini ifade ediyor.
>
> Bu haliyle kurtuluş, toprak sahiplerinin mülklerine, *büyük burjuvanın* ticaret ve sanayiye, *küçük burjuvanın* da dükkânına, işçinin işine, yoksul ve muhtaçların da yoksulluklarına ve sefaletlerine geri dönmeleri anlamına geliyor.

Kurtuluş sloganının derin bir analiz yapılmadan sonu gelmez bir şekilde tekrar edilmesi de

> ...kelimenin tam anlamıyla demagojidir... buna Filistin'deki Yahudi kalabalıklarının geleceği konusundaki korku dolu resmi bir sessizlik eşlik etmektedir. Kurtuluş sloganı, sunulduğu biçimiyle, ölüm ve dağılmaya bir alternatif veya büyük bir insan topluluğu olarak Arap dünyasının belli bir bölgesindeki gelecekleri hakkında somut bir güvence sunmamaktadır. Onlar ve dünya kamuoyunun kurtuluşun ne anlama geldiğini değerlendirme yolunda Arap enformasyon medyasının ya da Şukeyri gibilerinin yaptığı türden konuşmalardan başka kriterleri bulunmamaktadır, öyle ki kurtuluş, dış dünya için (Yahudiler ve Yahudi olmayanlar) büyük bir katliamdan başka bir şey değilmiş gibi görünmektedir.[2]

İkinci Felaket niteliğindeki 1967 Savaşı sonrasında Arap dünyasında esen resmi "öz eleştiri" rüzgârlarında "Şukeyrizm" ve benzer her türlü sözlü aşırılıkların bir kenara bırakılması gerekliliği genel bir kabul gördü.

---

2 Sadık, al-Azm, *Filistin Sorunu Hakkındaki Sol Çalışmalar* (Arapça), Dan al-Tali'ah, Beyrut, 1970, sayfa 53, 55.

Ama Filistinliler bu konuda daha da ileriye gitti ve bu haliyle sadece "Şukeyrizm"in değil ama Şukeyri ve diğer pek çok kişinin taşıdığı bazı fikirlerin de saf dışı edilmesi gerekiyordu. 1968 yılının başlarında *Fetih* yeni bir "kurtuluş" kavramı geliştirmeye başladı.

Bu haliyle intikam bir halk savaşının itici motoru olamazdı; kurtuluş geçmişin kabuslarının değil yarınları dikkate alan bir vizyonun eseri olmalıydı. Üzücü olmakla birlikte Filistinlilerin sürgünün ilk yıllarında davrandıkları gibi davranmaları ve bu haliyle Yahudiler'den ve Yahudilikle ilgili her şeyden nefret etmeleri doğaldı. Yahudi ile Siyonist arasında genel olarak bir ayırım yapılmakla birlikte mültecilerin çoğu öylesine hınçlı ya da yalındı ki böyle bir ayırımı ciddiye almıyordu. Mülteciler bu haliyle Siyonist propagandayı göründüğü gibi algılama eğilimindeydi; söz konusu bu propaganda bütün Yahudilerin Siyonist ve potansiyel olarak da İsrailli olduğu mesajını veriyordu. *Yahudi* Yurdu'na giden yolda evlerinden edilmemişler miydi? Sürgünde ve sefalet içinde olmalarının sebebi *Yahudi* parası ve ABD üzerindeki *Yahudi* baskısı değil miydi?

Filistinlilerin ve genel olarak Arapların İsrail'e karşı hissettiği nefret Yahudi karşıtı bir renge bürünüyordu. Vaat Edilmiş Topraklar, Yaşlılar Protokolleri ve Avrupa ırkçılığının diğer klasiklerini esin kaynağı olarak kabul ettikleri bir ortamda İsrail ve Felaketi kendilerine ait güncellenmiş bir şeytanileştirmeye uyarladılar. Gerçekten de kimi etkili ve eğitimli Filistinliler Siyonizm ile Yahudilik arasında bir ayırım yapılmamasının önemine işaret ediyordu. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin Marksist-Leninist lideri olarak George Habaş, "dünya devrimi"nin uluslararasılaştırılmasına angajedir ama sürgünün ilk yıllarında Arap Milliyetçi Hareketi'nin itici motoru olarak gerçek düşmanın Batı emperyalizmi değil Uluslararası Yahudilik ile "en sağcısından en solcusuna kadar bütün Yahudiler" olduğunu ve bu haliyle Arapların önünde Yahudilerin belirlediği koşullara uygun şekilde hareket etmekten başka bir seçenek bulunmadığını söylüyordu. Bu bağlamda sürgün ve imha tek seçenek olarak beliriyordu. Habaş'ın "Birlik, Özgürlük, İntikam" şeklindeki sloganı o dönemde bile hayli ağır bir şekilde eleştirildi.[3]

Böyle olmakla birlikte, zaman içinde ve özellikle de *fedailerin* büyümesiyle yeni tavırlar belirmeye başladı. Yahudiler ile Siyonistler arasındaki ayırım gerçekten anlam kazandı:

[3] Bakınız Velid Kazziha, *Revolutionary Transformation in the Arab World* (Arap Dünyası'ndaki Devrimci Dönüşüm), Charles Knight, Londra, 1975, sayfa 52-3.

> Devrimci liderler bu başlık hakkında ciddi bir çalışma ve tartışmaya eğildiler... eski doğrular ortaya çıktı. Yahudiler Nazilerin emri altındaki ırkçı canilerin elinden çok zulüm gördüler, "biz" de Siyonizmden çok zulüm gördük. İkisi arasında çarpıcı bazı benzerlikler ortaya çıkarıldı. Devrimciler "Yahudilerden Yahudi oldukları için nasıl nefret edebiliriz ki?" diye soruyorlardı. Aynı ırkçı tuzağa nasıl düşeriz? Yahudi tarihi ve düşüncesi hakkında bir çalışma yapıldı. Yahudilerin katkıları kadar ikilemleri de tanımlandı. Filistin'e gelenlerin büyük çoğunluğu Alman toplama kamplarından kaçıyorlardı ve onlara topraksız bir halk olarak bir halkın yaşamadığı topraklara gittikleri söylendi. Söz konusu bu topraklara geldiklerinde Filistinlilerin Filistin'i kendi arzularıyla terk ettikleri söylendi; geride kalan Yahudileri katliamdan geçirmek için Arap liderlerinin haince emirlerine itaat ediyorlardı.
>
> Bunun da ötesinde yeni Yahudi göçmenler kadar eski yerleşimcilerin de Siyonist makine tarafından ayakta kalmak için savaşmak zorunda olduklarının ve güvenli bir "İsrail"in tek alternatifinin katliam ve en iyi ihtimalle Akdeniz'de batmak üzere olan bir tekne olduğunun söylendiği ortaya çıkarıldı. Siyonistlerin Oryantal dediği ve Avrupalı Siyonist oligarşinin elinden İsrail'de ayırımcılığa uğrayan Arap Yahudiler bile söz konusu savı kabul etmek zorunda kalmış ve hayatta kalmanın tek koşulu olarak gördükleri şekilde savaşmaya koyulmuşlardı.
>
> Siyonistlere karşı savaşmak "Yahudi" karakterinin güçlü ve zayıf olduğu yanlarını ortaya çıkardı. Yahudiler canavar, süpermen veya pigme değildi. Spritüel ve insani olan Yahudi düşünürler olarak Martin Buber, İsaac Deutscher, Elmer Berger ve Moşe Menuhin okunmuş ve yeniden okunmuştur.[4]

Fetih'in gelecek için vizyonu "Filistin Demokratik Devleti"nin kurulmasıydı. Siyonist olarak Yahudi elbette hâlâ düşmandı ve bu haliyle *Fetih* ona ve temsil ettiği her şeye karşı "Zafere Kadar Devrim"i yürütecekti. Hedef hâlâ tam kurtuluştu; ve tam kurtuluş hâlâ "saldırgan Siyonist devletinin" siyasi, askeri, sosyal ve ideolojik olarak "ortadan kaldırılması" anlamına geliyordu.[5] Söz konusu topraklarda genel bir anlaşmanın parçası olarak İsrail'in boşaltmayı kabul edeceği bir yerde bir mini devletin kurulması da kabul edilmeyecekti. Batı Şeria ve Gazze orijinal Filistin topraklarının sadece yüzde 22'sini oluşturuyordu. *Fetih* kuramcısı böyle bir devletin İsrail topraklarındaki bir Bantustan [Güney Afrika'da siyahların egemen olacağı bir yer olarak tasarlanan bölge] olarak kukla bir devlet konumunda olacağını söylüyordu. Filistinliler, sadece tam kurutuluş

[4] Muhammed Raşit (Nabil Shaath), *Towards a Demokratic State in Palestine* (Filistin'de Demokratik bir Devlete Doğru), FKÖ Araştırma Merkezi, Beyrut, 1970, sayfa 16.

[5] Al-Sharqawi, *Fatah—1965-1971* (Fetih—1965-1971), *A.g.e.*, sayfa 181.

olursa ellerinden alınamayacak türden bir dönüş hakkını kullanabilecek ve sadece bu yolla bir halk olarak hür ve düzgün bir yaşam sürebilecekti. Böyle olmakla birlikte artık bir kelimesi kelimesine ve mutlak adaletin ve bu haliyle savaştan önceki durumun net ve yalın bir şekilde tesis edilmesi çağrısı yapılmıyordu. Siyonist emri vakiyi kabul etmemekle birlikte bunun temelli bir sonucu olarak Filistin'deki Yahudi varlığını kabul ediyordu. Kavrayış itibarıyla bu ileriye doğru atılmış büyük bir adımdı; birkaç yıl önce "bu konuyu tartışmak bile Filistin davasının satılması veya vatana ihanet olarak" kabul ediliyordu.[6] Böyle bir adımın atılmasının nedeni "savaşan insanların daha toleranslı olabilmeleriydi."[7] "Geleceğin Filistin'i Hristiyan, Müslüman ve Yahudilerin ibadet edeceği, barış içinde eşit hakları kullanacakları ilerici, demokratik, mezhep ayrımcılığının hüküm sürmeyeceği bir Filistin" olacaktı. Filistin devrimi "elini hangi ırk, renk ve dinden olursa olsun demokratik ve hoşgörülü bir Filistin'de yaşamak ve onun için mücadele etmek isteyen herkese uzatıyor"du. Bu "bir ütopya ya da tutulamayacak bir söz değildi, zira Kutsal topraklardaki Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler olarak hep bir arada barış içinde yaşandı. Filistinli Araplar, Hristiyan Avrupa'daki zulümden kaçan Yahudilere, Müslüman Türkiye'den kaçan Hristiyan Ermenilere ve diğerleriyle birlikte Yunanlılara, Kafkasyalılara ve Maltalılara kapısını açıp yardım elini uzattı." Söz konusu bu yaklaşımın taraftarlarına göre burada yeni olan şey, bizzat Siyonist Yahudiler tarafından evlerinden uzaklaştırılan ve fakat evlerine dönmek için savaşan Arapların başlarına gelenlere rağmen eski saldırgan ve zalim kimliğiyle Yahudilerin Yahudi olarak eşit haklara sahip olacakları bir toplum özlemini dile getirmesiydi. Demokratik Filistin Devleti'nin nasıl bir yönetim sistemini ve hangi sosyoekonomik felsefeyi benimseyeceği kurtuluştan sonra karar verilecek olan konulardı ama insanların kardeşliği hakkındaki yüksek idealler itibarıyla *Fetih* bir tereddüdün doğmasına izin vermeyecekti. Sadece 1917'den, 1948'den veya Filistinlilerin "Siyonist işgal" olarak kabul ettiği eylemlerin hayat bulmasından önce burada bulananlar değil ama Filistin'de hâlihazırda bulunan bütün Yahudiler kalma hakkına sahip olacaktı. Doğal olarak Siyonist inançlarından tövbe etmeleri gerekecekti. Geleceğin Filistin'i iki-devletli bir yapıyla yeni bir Lübnan gibi olamaz ve bu haliyle kapalı sistemin bir eseri olarak birbiriyle çelişkili aidiyetleri ortadan kaldırmak yerine söz konusu bu çelişkileri, çoğu zaman sık sık gözlenen kanlı

[6] Raşit, *A.g.e.*, sayfa 15.

[7] *A.g.e.*, sayfa 48.

çöküşlerin yaşanacağı istikrarsız birlikte varoluş ortamında daha da keskinleştiremezdi. Zira böyle bir durum Yahudilerin, tıpkı Lübnan'daki Maruni Hristiyanlar gibi ayrılıkçı yollara sapmalarına yol açabilirdi. Elbette böyle yeni ve radikal bir düzenin kurulmasını kaldıramayacak olan pek çok Begin, Dayan ve Golda Meir'ler olacaktı; bunlar ülkeden çıkıp gidecekti ama İsraillilerin Oryantal Yahudi dediği Yahudiler esas olarak Arap Yahudileriydi ve bunlar da nüfusun en az yarısını oluşturuyordu; bunlar için uyum sağlamak hiç de zor olmayacaktı. Bunu başardıkları andan itibaren herhangi bir şekilde ayrıma tabi tutulmayacaklardı. Tıpkı bir Arap gibi bir Yahudi de devlet başkanı seçilebilecekti. Demokratik Devlet'in Arap ve Yahudi bileşkeleri arasında geçici veya kalıcı bazı karşılıklı ayarlamalar yapılması söz konusu olabilecekti. Bunlar esas olarak kendilerini kültür ve dil alanlarında gösterecek; devlet okullarında hem İbranice hem de Arapça eğitim verilecekti ama bunlar aynı zamanda devletin yüksek politikalarını da benimseyebileceklerdi. Bu bağlamda geçiş süreci boyunca söz konusu topraklara yönelik göç, evlerine dönmek isteyen Filistinlilerle sınırlı olacaktı. Bunu izleyen süreçte ise ülkenin yeni bir nüfusu kabul edebilme kapasitesi hakkındaki tahminler doğrultusunda göç hakkı ayırım yapılmaksızın herkese tanınacaktı.

Fetih'in vizyonu uyarınca kurulacak olan Demokratik Devlet sadece Filistinlileri değil ama kendilerine yardım etmeyi vaat eden (Siyonist) anlayışın kurban kıldığı Yahudileri de kurtaracaktı. *Fetih* bu haliyle Yahudilere, komşuları tarafından sürekli olarak tehdit edilen bir Yahudi devletinin güvensizliğinin yerine açık, güvenli ve hoşgörülü bir Filistin önerdi. Yahudilerin kurtuluş mücadelesi yolunda Filistinlilerle omuz omuza çarpışacağı günlerin geleceği de umut ediliyordu.

Demokratik Devlet, Filistinliler arasında hemen kabul görmediği gibi toplumun bütünü tarafından da benimsenen bir proje olmadı. Bazıları bu fikre bütünüyle karşı çıktı; böyle bir devlet düşmana kabul edilemeyecek türden bir tavizin verilmesi anlamına gelecekti. Bu, bazılarının gözünde de uluslararası kamuoyunu etkilemek için tasarlanmış olan taktik bir propagandadan başka bir şey değildi. Bazıları yeni bir Arap devletinin kurulmasına karşı çıktı; onların gözünde bir devlet değil ama geniş Arap dünyasıyla kaynaşacak olan bir "demokratik toplum" projesinden bahsedilmesi daha yerinde olurdu. Bazıları da böyle bir devlette Filistinlilerin teknolojik olarak daha gelişkin olan

Yahudiler karşısında azınlığa düşeceğinden; Yahudilerin bu konumlarını kullanarak Arap dünyası üzerinde hegemonya kuracağından ve Arap birliğini imha edeceğinden korktu. Bazıları da gelecekteki devletin vatandaşlarının Müslüman, Hristiyan ve Yahudi olmak üzere din bazında sınıflandırılmasını eleştirdi. Bazıları da böyle bir devlet projesi için zamanın çok erken olduğunu zira Ortadoğu'daki güçler dengesinin ağır bir şekilde İsrail'den yana olduğunu söyledi. Bazıları da Filistinlilerin savaşkan ruhunu zedeleyeceğini söyledi. Böyle olmakla birlikte, genel olarak, Filistinliler kesin bir tanımın yapılmasının ertelendiği bir ortamda söz konusu ilkeyi kabul etti ve 1970 yılında söz konusu tasarı Filistin halkının "parlamentosu" niteliğindeki FKÖ'nün Ulusal Konseyi tarafından resmen benimsendi.

İŞGAL ALTINDAKİ TOPRAKLARDA AYAKLANMA YOK

Karame, Filistiniller için bir zirveydi ama elde ettikleri başarı gelecekteki başarısızlıkların da tohumlarını içeriyordu. Gerçekten de Karame'nin yaşanmış olması, en azından kısmen, daha önceki bir başarısızlığın bir sonucuydu ve bu haliyle nihai aşamada bir işe yaramasa bile söz konusu bu başarısızlığın üstünü örtmeye yarayacaktı. *Fetih*, 1967 Savaşı'nı izleyen ilk altı ayda işgal altındaki topraklarda "halk kurtuluş savaşı'nı başlatmakta başarısız oldu. *Fedailer* devrimci denizlerde balık olmayı beceremedi. Evet, doğru, belki yeni nesil savaşkan Filistinliler konusunda özellikle kırsal kesimde büyük bir isteklilik vardı ve bu bağlamda *fedailerin* mücadele biçimlerinden esinlenen Batı Şerialılar ile Gazzelilerin de silahlı mücadeleye başlayacakları umuluyordu ancak bu ilk altı ay boyunca bunun olamayacağı net bir şekilde ortaya çıktı. Gazze'nin kayda değer bir militanlık geleneği vardı ama Batı Şerialılar genel olarak başarısı hakkında şüphe duydukları bir dava uğruna büyük bir fedakârlığa katlanmaya hazır değildi. *Fedailer* her şeyini kaybetmiş olan bir mülteci toplumunun ürünüydü ama hâlâ kaybedecekleri şeyler vardı. Dolayısıyla Filistin'in kurtarılmasından ziyade işgal altındaki toprakların boşaltılması hakkında daha istekliydiler; ve bu haliyle Arap devletlerinin siyasi ve askeri yollardan bunu elde edeceklerini umut ediyorlardı. Genel hatlarıyla belediye başkanları, şehirli seçkinler ve

köy muhtarlarının aralarında bulunduğu yerel liderlik halkı silaha başvurmaktan caydırmaya çalışıyordu. 1936-39'daki Büyük İsyan'ın aksine, savaşçılar, yine Filistinli olmakla birlikte bu defa büyük ölçüde "dışarıdakiler"den oluşuyordu. Yerel nüfusun arasında saklanmayı zor buluyorlardı. Bu acı bir deneyim olacaktı. Ürdün'ü geçme konusunda hissettikleri neşe sonuç olarak Judea ve Samaria'nın tepelik alanlarındaki gizli köşeler ile mağaralarda moral bozukluğuna yol açacaktı.

Aceleci ve yarım yamalak bir örgütlenme yöntemi ile ayırım gözetmeksizin yaptığı eleman istihdamı ve kötü güvenlik önlemleri nedeniyle *Fetih* de kısmen hatalıydı. İsrail'in etkinliği ve yerel nüfusa karşı giriştiği misillemelerin sertliği belirleyici oldu. İşgal altındaki topraklarda "güvenli bir üs" oluşturmak için ilk üç ayda gösterdiği çabalar sırasında aralarında 26 subayın da bulunduğu 46 askerini kaybetti.[8] 1968 Mart'ının ilk günlerinde İsrailliler *Fetih*'in "ciddi" bir direniş hareketi kurma yolundaki umutlarını yok ettiğini iddia edecekti. General Dayan'a göre İsrailliler Haziran Savaşı'ndan itibaren 50'si önceki iki ayda olmak üzere 90 *fedai*'yi öldürmüş ve 1.000 kadar *fedai*yi de yakalamıştı. Bizzat Arafat da ocak ayında Ramallah'da bir sempatizanın evinde uyurken İsrail birliklerine yakalanmaktan son anda kıl payı kurtulup Ürdün Nehri'ni son bir kez geçmek zorunda kaldı[9]; ve bundan sadece birkaç ay sonra gerilla karargahını işgal altındaki topraklara taşıma yönünde alınan kararı izleyen süreçte gerillalar tekrar Karame'ye taşındı.

FETİH SİYASİ İLERLEME KAYDEDİYOR

Fetih'in Karame'de zafer kazandığı inancı bir süre geçerliliğini korudu çünkü örgütün hızla güç kazandığı şeklindeki dış görünüm karşısında kimse onun "iç hastalığına" önem vermiyordu. Aslında bu iç hastalığın temel nedenlerinden biri de örgütün hızla büyüyüp güç kazanmasıydı.[10] Karame'de ağır kayıplar verilmiş olsa bile bu kayıpların yerini kısa bir süre içinde yüz katı büyüklüğündeki yeni güçler alacaktı.[11] *Fetih*'in

8 Al-Sharqawi, *A.g.e.*, sayfa 321.

9 Yaari, *Strike Terror, The Story of Fatah* (Terör Darbesi, Fetih'in Hikâyesi), *A.g.e.*, sayfa 150.

10 Husam Katib, "Whither the Palestinian Revolution?" (Filistin Devrimi Nereye?", *Filistin Sorunu* (Arapça), Beyrut, Ekim 1971, sayfa 5-7.

11 *A.g.e.*, sayfa 7.

yeni elemanları Amman'ın batısındaki kırsal kesime yayılan eğitim kamplarına akın etti; sessizlik içindeki tepeler ve vadilerde alışılmamış türden silah sesleri yankılanıyordu. İleri düzeydeki uzmanlık eğitimi Cezayir, Mısır, Çin ve Kuzey Vietnam'da alınıyordu. Karame'den önce sayıları 300 kadar olan Fetih ve daha küçük solcu grupların üye sayısı iki yıl sonra 30.000'e çıktı. Tam zamanlı faaliyet gösteren gerillalara topluluklara koruma sağlayan Filistinli milisler de eşlik ediyordu. 10-15 yaşlarındaki delikanlıların oluşturduğu *Aşbal* (Aslan Yavrusu) adındaki gruplar da vardı; söz konusu bu gençler geleceğin *fedai*leri olarak yetiştiriliyordu. Kadınlar da devrimde azat edilmiş bir konuma sahipti. Mali kaynaklar ve silahlar açısından ise yüzde 300'e varan bir artış kaydedildi.[12] Klinikler, hastaneler ve "şehitlerin" çocukları için yetimhaneler olmak üzere çok sayıda yardımcı kuruluş boy gösterdi. Devrimin kamu çalışanları Amman ve diğer Arap başkentlerinin saygın iş ve konaklama merkezlerindeki ofislerine yerleşti. Çevredeki orta-sınıf evlerin duvarlarını militan posterler ve sloganlar süsledi. Silahlı adamları taşıyan gerilla araçları adeta birer taksi gibi sokaklarda rahat bir şekilde ilerliyordu. Zulüm altında ezilirken hızlı bir şekilde elde edilen uluslararası ünün bir eseri olarak gerilla edebiyatının çok sayıda dilde yayınlanmasını sağlayan ya da yabancı politikacı ve gazeteciler ile meraklıları ve sempatizanları ağırlamak görevini üstlenen bir dizi halkla ilişkiler birimi kuruldu. Önde gelen bütün otel, restoran ve barlarda olağan işadamları ve sosyete üyelerinin yanı sıra bu gruptaki insanlardan ayırması zor olacak şekilde yabancı konuklarını ağırlayan bir grup gerilla yetkilisine de rastlanıyordu.[13]

Fedai hareketi boyut olarak büyüyüp benzer faaliyetleri yürüten rakip örgütlerin sayısı artarken, giriştiği eylemlerin sıklığı da arttı. *Fedai*lerin yüzde 61,5'ine denk gelen büyük çoğunluğu *Fetih* bünyesindeydi; *Fetih*'in tahminleri doğrultusunda sayıları 1967 yılında her ay 12, 1968 yılında 52, 1969 yılında 199 ve 1970 yılının ilk sekiz ayında 279 arttı.[14] 1967 öncesi dönemde mayın döşeyip sabotaj eylemleri düzenleyen küçük bir grup çok daha cüretkar ve hırslı bir yapılara dönüşmüş ve Batı Şeria'daki başarısızlığa rağmen çok daha büyük bir insan ve kaynak gücüne ulaşmıştı.

---

12 *A.g.e.*, sayfa 7.
13 Al-Sharqawi, *A.g.e.*, sayfa 318.
14 *A.g.e.*, sayfa 317.

Kudüs'deki süpermarketlere ve Tel Aviv'deki otobüs duraklarına bombalar yerleştirdiler; kuzeydeki Kiryat Şmona ile güneydeki Eilat'a roketler fırlattılar. Bazen birden fazla sınır karakoluna aynı anda saldırı düzenleyip ele geçirdikleri topraklarda sembolik olarak Filistin bayrağını dalgalandırdılar.

İsrailliler için durum rahatsızlık vericiydi. Savunma Bakanı Moşe Dayan "En başından itibaren bu konuyu önemsiz kabul etmedim" diyor[15], Başbakan Levi Eşkol da gerillalara karşı verilen savaşın pek çok açıdan 1967 Savaşı'na göre daha ağır olduğuna inanıyordu. Elde edilen siyasi ağırlık kısmen askeri alandaki faaliyetlerin bir ürünü olmakla birlikte daha çok endişe kaynağı olan şey *fedai*lerin askeri etkinliği değil, siyasi konumlarıydı. *Fedai*ler siyasi olarak Karame'de elde ettikleri başarıyı temel alarak büyümeye devam ettiler. Böyle olmakla birlikte Demokratik Filistin Devleti kurulması yönündeki nihai hedefleri daha önceki duruma göre daha az ütopyacı görünüyor değildi. Umutsuz bir vaka olarak beliren davalarını daha medeni olarak algılanan bir şekilde ortaya koydukları için uluslararası ortamda belli bir itibar kazandılar. Böyle olmakla birlikte İsrail'de pek az kişi Arafat'ın "gelecekteki Filistin"inde yaşama niyetini taşıyordu. Bunun şaşılacak bir yanı yoktu zira İsrail, tanım gereği, Yahudiler için kurulan bir devletti; Siyonist Yahudiler böyle bir ülke kurmak için önce Arapları evlerinden etmiş ve artık konumlarını sağlamlaştırmak için işgal altındaki topraklardaki emri vakilerini artırmışlardı. Elbette konuya daha ılımlı bakan çeşit çeşit "güvercin" de yok değildi. Ama yine de bunlar bile Siyonistti; işgal altındaki toprakların (çoğu durumda bütünüyle değil) geri verilmesi karşılığında Arapların Yahudi devletinin Siyonistlerin atfettiği türden bütün özellikleriyle Araplar tarafından tanınmasını şart koşuyorlardı. Bazıları bir tür "Filistin varlığının" bulunması fikrini kabul ediyordu. Bu "güvencin"lerin en ılımlılarından parlamento üyesi Uri Avneri, Filistin'de bir Yahudi ve Arap devleti arasında federasyon kurulması çağrısı yaptı. Bazıları da işgale karşı siyasi zeminden ziyade ahlaki ve ruhani bir mücadele yöntemi benimsedi. Bir dönem Nazi toplama kamplarında tutulmuş olan İsrael Şahak gibi isimler, gerek İsrail'de gerekse işgal altındaki topraklardaki Araplara baskı uygulayan İsrail'in sadece uluslararası medeni standartları değil ama aynı zamanda Museviliğin baş tacı edilen öğretilerini de ayaklar altına aldığı konusunda ikna oldu. İsrail Sivil ve İnsan Hakları

[15] *Haaretz*, 20 Ekim 1968.

Birliği'nin başkanı olarak Şahak ve aralarında avukat Felicia Langer'ın da bulunduğu onun gibi düşünen az sayıda kişi İsrail'in adına yapılan yanlışlığa karşı mücadele yolunda bizzat kendi vatandaşlarının taciz ve düşmanlıklarına karşı göğüs germek zorunda kaldılar. Ancak sadece Yahudi devletinin ortadan kaldırılması düşüncesini taşıyan katı Siyonizm karşıtları İsrail'in yerine Filistinlilerin vizyonunu değerlendirmeye alacak bir konumda bulunuyordu; ne var ki Siyonist karşıtları örgütlü bir siyasi güç olarak devede kulak gibi kalıyordu. İsrail Sosyalist Örgütü *Matzpen* İsrail siyaset yelpazesinin çok ucundaki konumuyla aralarında kendilerine yakın duran Avneri gibi isimlerin de bulunduğu kesimler tarafından bile vatana ihanetle suçlanıyordu. Konvansiyonel nitelikli "güvercinler"in aksine sosyalistler İsrail ile işgal altındaki topraklar arasında keyfi bir ayırım yapmıyor ve Eriha veya Nablus'da yanlış olan şeyin Tel Aviv'de de yanlış olduğunu ve bu haliyle 1948 ve öncesinde yapılan adaletsizliğin 1967 ve sonrasında yapılan adaletsizliklere nazaran daha az önemli olmadığını düşünüyordu. Ortadoğu'da barış sağlanması için Siyonizmin yaptıklarının tamamının temizlenmesi ve Yahudiler ile evlerine dönmüş olan Arapların ayırım gözetilmeksizin bir arada yaşadığı bir toplum kurulması gerekiyordu. *Matzpen*'in gözünde, sosyalist devrimciler için Siyonizmin devrilmesi işçi sınıfı mücadelesinden önce gelmeliydi; İsrail'in içinde ve dışında yaşayan Araplar ile Yahudilerin de bunu gerçekleştirmek için güçlerini birleştirmeleri gerekiyordu. Sosyalist devrimciler için "işgal altında yaşayan ve baskıya maruz kalan herkesin işgale direnme ve özgürlüğü için mücadele etme hak ve görevi kabul edilmelidir... bizim görüşümüze göre işgale karşı direniş doğal ve meşrudur... mücadele yolunda ne gibi yöntemlere başvurulacağına gelince, onaylamasak bile, söz konusu yöntemler pozisyonumuzu belirlerken başvuracağımız kıstasların arasında bulunmamaktadır."[16] Bazıları sürgünde yaşayan *Matzpen* liderleri *fedai*lerle doğrudan temasa geçti. Filistinlilerin düzenlediği konferanslara katıldılar. Direnişe ilişkin yayınlarla görüşlerini Arap dünyasında yaydılar. Böyle olmakla birlikte *Matzpen* bile Filistinlilerin bütünüyle benimseyebileceği türden bir yaklaşım geliştirmiyordu; Filistinliler, *Matzpen*'in Filistinli Yahudilerin de tıpkı Araplar gibi ulusal bir kimliğe sahip olduğu ve böyle bir hakkın iki uluslu bir devlet çatısı altında korunmasının Arap haklarının yeniden tesisi ile çelişir bir durumda olmadığı konusundaki ısrarından

[16] A. Orr ve Moşe Machover, *ISRAC*, Mart 1970.

ürküyordu. *Matzpen* "bir İbrani ulusunun Filistin'de tam olarak var olduğu" konusunda ısrarcıydı ve "bu türden koşullar altında Siyonist anlamda değil ama Ortadoğu'daki sosyalist federasyon bağlamında kendi geleceğini belirleme hakkına sahip olduğunu" düşünüyordu.[17]

Ancak İsraillilerin büyük çoğunluğu *fedai*ler ile çatısı altında faaliyet gösterdikleri FKÖ'yü "terörist çeteler", "katiller" ve "sabotajcılar" olarak gösteren resmi bakışı benimsiyordu. Filistinliler, "geleceğin Filistini"nde bugün kurban ettikleri kişilerle birlikte barış içinde yaşamak istediklerini hangi yüzle söylüyorlardı ki? Bir Demokratik Devlet veya bir tür "Filistin varlığı"na karşı da tıpkı teröristlere karşı verildiği türden acımasız bir savaş yürütülmeliydi. Filistinlilerin hayallerinin bu şekilde reddedilmesini en isabetli ve taviz vermez bir şekilde tanımlayan kişi askeri istihbaratın eski başkanı General Yehoşavat Harkabi olacaktı. Harkabi Demokratik Devlet'in öz olarak "soykırım" niyetini taşıyan bir mücadeleye saygı kazandırmak için başvurulan bir propaganda aracından başka bir şey olmadığını söylüyordu.[18] Filistinler de Harkabi'ye bu konuda yardımcı olacaktı. Bu haliyle Filistinliler, önde gelen bir teorisyenlerinin itiraf ettiği şekliyle, samimiyetlerini sorgulamak ve bu bağlamda Demokratik Devlet'ini "İngilizce bir şey, Arapça başka bir şey söylerken" yakalandıkları bir taktik manevra olarak gösterme konusunda Siyonistlere "eşine az rastlanır türden bir fırsat" sunmuşlardı.[19] Zira bu devletin kesin doğası ve özellikle de Arap dünyasının geri kalanıyla kuracağı ilişkiler hakkındaki tartışmaların bir eseri olarak Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Ulusal Tüzüğü'nde vaat edilmiş olan önemli bir değişikliği yapamamıştı. Söz konusu bu değişiklik yapılmış olsaydı *Fetih*'in doktrini kabul edilmiş olacak ve bu haliyle Filistin'e belli bir tarihten önce (1917 veya 1948) gelen Yahudilerin değil ama bütün Yahudilerin Filistin vatandaşlığına hak kazanacağı fikri benimsenmiş olacaktı.

Bütün hayal kırıklılarına rağmen Filistinliler davalarına kendileri adına sahip çıkabilecek bir siyasi güç kurabildiler ve söz konusu bu gücün sadece İsrail'e karşı değil ama gerektiği yerlerde Arap rejimlerine karşı sergilediği duruşunu da desteklediler. Golda Meir'in "Filistinli diye bir şey yok" şeklindeki ifadesini komik duruma düşürdüler. Çatışma artık

17 *The Other Israel* (Öteki İsrail) *A.g.e.*, sayfa 176.

18 Yehoşafat Harkabi, *Palestinians and Israel* (Filistinliler ve İsrail), Keter Publishing House, Kudüs, 1974, sayfa 70-126.

19 Nebil Şaat, "Palestine Tomorrow" (Yarının Filistin'i) *Filistin Sorunu* (Arapça), Beyrut, Mayıs 1971, sayfa 9.

ebediyen bir Arap-İsrail çatışması olmaktan çıkıyordu. Üçüncü dünya ülkeleri arasında otantik bir bağımsızlık hareketi olarak tanındılar; Sovyet bloğu, başlangıçta ideolojik olarak muhalefet etse de, belli bir sürecin sonunda siyasi nedenlerle Filistinlileri destelemek zorunda kaldı; Filistinliler, İsrail'i medeniyetin bir sınır karakolu ve Ortadoğu'da demokrasinin kalesi olarak gören Batı'da mütevazi de olsa sürekli olarak kamuoyunu kendi yanlarına çekme yolunda mesafe kat etti. Yaser Arafat şöyle diyordu: "Dünyanın Filistinlilerin mültecilerden ibaret olmadığını, kendi kaderlerinin iplerini ellerinde tutan ve kendi geleceklerini belirleme pozisyonunda olan bir halkın üyeleri olduğunu görmesini sağladık. Dünyanın, Filistinlilerin BM yardımlarını almak için sıraya giren insanlardan başka bir şey olmadığını düşündüğü bir ortamda, onlara saygı duyması beklenemezdi. Şimdi ellerinde silah tuttukları için durum değişmiştir."[20] Başka birine isteklerini kabul ettirecek kadar güçlü değildiler ama önemli bir büyüklükte veto gücünü ele geçirdiler. Bir Arap rejiminin kendilerine bir tür "teslim anlaşmasını" yutturmaya çalıştığı yolunda en ufak bir işaret olduğunda buna şiddetli bir şekilde karşı çıktılar. O zamanlar çeşitli Batılı çevreler tarafından düzenli olarak uçurulan bir balon İsrail ile yan yana var olacak olan bir mini Filistin devletinin kurulması yönündeydi. Böyle bir balonun uçurulması bile tek başına elde ettikleri başarının boyutu konusunda teşvik edici bir işaret niteliğindeydi ama böyle olmakla birlikte Filistinliler söz konusu bu balonları düzenli olarak patlattılar.

ASKERİ BAŞARISIZLIK VE "İÇ HASTALIK"

Askeri açıdan *fedailer* rahatsızlık verici bir unsur olmanın ötesine geçemedi. Pek çok açıdan olumsuz bir etki yaptılar. İsrailli askerler ve siviller öldü. Filistinlilerle bu şekilde mücadele etmenin mali ve insani bir bedeli vardı. Pek de maceracı olmak istemeyen göçmenler ile turistlerin ve dindar ziyaretçilerin gözü korkuyordu. Böyle olmakla birlikte bir "halk kurtuluş savaşı" olduğu yerde sayamazdı; tırmanışa geçmeliydi. İşte aslına bakılırsa *Fetih* de tam olarak bunu başaramadı. Gerçekten de başarılarının zirvesindeyken bile *fedailer* hali hazırda düşüşe geçmiş durumdaydı.

[20] *Al-Muharrir*, 19 Kasım 1968.

Söz konusu bu durumu, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, hem dünyadan hem de kendilerinden saklama yoluna gittiler. Evet belki operasyonların sayısı arttı ama İsrailliler de eşzamanlı operasyonlarda *fedaileri* daha da doğuya sürme konusunda başarı elde etti. Zira operasyonlardaki söz konusu bu artış ne İsrail topraklarında ne de işgal altındaki topraklarda etki yaratabiliyordu. Operasyonlarda gözlenen bu artış gerilla savaşının bir uzantısı olmaktan çok uzaktı ve bu haliyle esas olarak ateşkes hatları boyunca ve özellikle Ürdün Vadisi'nde açılan top ve keskin nişancı ateşi olarak tezahür ediyordu. Bir Arap haber ajansına göre saldırıların sadece yüzde 2,1'inin (Yukarı Celile hariç) İsrail topraklarında, yüzde 3,4'ü Yukarı Celile'de, yüzde 3,5'i Batı Şeria'da, yüzde 7'si Necef Çölü'nde, yüzde 7'si Golan Tepeleri'nde, yüzde 10'u Gazze'de meydana gelirken yüzde 67'si Ürdün Vadisi'nde gerçekleşiyordu.[21] Askeri etkinliğin temel ölçütü karşı tarafa verilen zaiyattı. İsraillilerin verdiği rakamlar bariz bir şekilde kafa karıştırıcı ve çelişkiliydi.[22] İsrailliler *fedai* eylemlerinde meydana gelen kayıpları asgari düzeyde ifade ederken ki bir yıl boyunca en fazla yüz kişinin öldürüldüğünü kabul ediyorlardı, *fedai*ler verdirdikleri kayıpları abartma eğilimi içendeydi. Gerçekte, Filistinli bir yazarın da daha sonra işaret edeceği şekliyle tek başına *fedai*lerin verdirdiği zaiyat bir yana İsrail'in bütün cephelerde verdiği kayıplar bile kendisini topyekun bir savaşa itecek "kritik seviyeye" hiçbir zaman ulaşmadı.[23] Böyle olmakla birlikte *Fetih*'in, tek bir operasyonda kendisi çok az kayıp verirken 50, 60 hatta 70 düşman askerini öldürdüğünü ya da yaraladığını açıklamasına sıklıkla rastlanıyordu. İsrailliler bu türden abartılı açıklamaları "Oryantal fantezi"[24] diyerek alaya alıyordu ve açık olan bir şey vardı ki Şukeyri'nin ruhu hâlâ ayakta kalmaya devam ediyordu oysa Filistinliler geçmişin bu rezil sembolünü sözümona geride bırakmışlardı. Filistinlilerin başvurduğu türden abartılar bazen söz konusu iddiaları ispatlamak için yaptıkları şeylerin gölgesinde kalıyordu. Bir keresinde İsrail'e ait 6 savaş uçağını düşürdüğünü ısrarla iddia eden *Fetih* "kanıt" olarak birkaç eğilip bükülmüş makine parçasını gösterdi. Arada sırada rakip örgütler de benzer başarılar elde ettiklerini iddia ederdi. Başbakan Levi Eşkol'un kalp krizinden ölümü veya Moşe Dayan'ın bir arkeolojik kazı sırasında yaralanması gibi sıra dışı veya kaza eseri bir şey olduğunda

21 Al-Sharqawi, *A.g.e.*, sayfa 318.

22 *A.g.e.*, sayfa 313-15.

23 Yusif Sayigh, *The Attrition of Israel as a Result of the Military Struggle* (Askeri Mücadele'nin Sonucunda Yıpranan İsrail), *Filistin Sorunu* (Arapça), Beyrut, Eylül 1971, sayfa 58.

24 Askeri sözcü, 8 Ağustos 1968.

Filistin devriminin uzun kollarından hiçbir şeyin kaçamayacağı şeklinde komik açıklamalar yapıyorlardı. Ve sanki Filistinli grupların iddiaları yeteri kadar abartılı değilmiş gibi Haziran savaşı öncesinde fedaileri alaya alan Arap propagandacılar artık ham bir yüceltme ve büyük beklentiler yaratma yolunu seçiyordu. Söz konusu bu durum bazı sempatizanların gözünü korkuttu:

> Filistin devrimi için korkuyorum. Düşmanlarından değil ama Arap dünyasında kendini "gerçek yola" ve devrimlere adamış olan bazı dostlarından korkuyorum... Ama yol uzun. Devrime giden yol bu davaya kendini adamış olanların hayal ettiği gibi zaferlerle dolu değil. Düşman hatlarını geçmek için eğitim alan *fedai*nin kafasında oluşturduğu resim bu hattı gerçekten geçtiği ve Hayfa'ya ulaştığı anlamına gelmiyor. Bu sadece kardeşlerinden birinin düşman hatlarını geçerek Hayfa'ya diğerinin de Askelon'a ulaşacağı bir yolda *fedai* kervanına katılacak olan ve belki de şehit düşecek olan bir Arap'ın doğduğu anlamına geliyor...[25]

Abartı, daha önce de belirttiğimiz gibi, en başından itibaren direniş hareketinin "iç hastalığına" işaret eden belirtilerden biriydi. "İç hastalığa" işaret eden bir başka şey de, yürüttükleri savaşın ahlaki kurallarından taviz vermeye giderek daha fazla meyletmeleriyle ilgiliydi, bu durum kısmen, gerçek durumla iddia olunan performans arasındaki uçurumun büyüklüğünden kaynaklanıyordu. *Fetih*, ilk operasyonunu gerçekleştirdiğini ilan ettiği 1 Ocak 1965 tarihli açıklamasında düşmanı "barışçıl Arap sivillere" karşı misillemede bulunmaması konusunda uyardı. Fetih, bunu izleyen süreçte hedefinde sadece ordu ve "Siyonist kurumların" olduğunu, "özellikle kadınlar ve çocukları"[26] hedef almayacağını düzenli olarak tekrar etti; kadınlara ve çocuklara saldırırsa bunun İsrail'in Arap sivillere saldırı düzenlemesine misilleme olarak yapılmış olacağını ve bunu seçici bir şekilde yapacağını açıkladı. "Sivil bir hedefin seçildiği her durumda sivil can kaybını asgariye indirmek için elden gelen her şey yapılmaktadır ancak böyle olmakla birlikte her bir yetişkinin savaşa katılmaya hazır olduğu askeri nitelikli bir toplumda sivillerle sivil olmayanları birbirinden ayırmak bir hayli zordur. Yarı-sivil alanları vurmak, sürgün edilip ve baskı yapılan Filistinlilere karşı soykırım yapan ırkçı-militarist devletin İsraillileri koruyamadığını göstermek amacıyla psikolojik bir etki yaratmayı amaçlamaktadır."[27] Söz

---

25 Sulh, Alia, *al-Nahar*, 4 Haziran 1968.

26 Yaser Arafat'tan *Rose el-Youssef*'e (Kahire haftalık yayın), 11 Kasım 1969.

27 Raşit, *A.g.e.*, sayfa 33.

konusu doktrin katı bir şekilde uygulanmıyordu. Ellerindeki olanaklar daha geniş olan İsraillilerin *fedailer*in öldürdüğü İsrailli sivillere kıyasla daha fazla Arap sivili öldürdüğü belki doğruydu ve bu durum bir meşruiyet sağlıyordu. Böyle olmakla birlikte böyle bir meşruiyet olmasa bile İsrail ordusuna yönelik günlük tacizlerin etkisiz kaldığı ve ses getirmediği bir ortamda, *Fetih*, şok taktiklere başvurmak ve doğrudan terörizm eylemlerine yönelmek zorunda kalıyor ve bu yolda sınırlı kaynaklarla en büyük etkiyi yaratmaya koyuluyordu. Bunun yanında son derece şaşalı bir doktrin ilan edilmiş olsa da günlük pratik buna pek uymuyordu. Bu bağlamda, aylık *Filistin Devrimi* dergisi, ele geçirilen bir *fedai*nin üç yaşındaki bir çocuğun ölümüyle ilgili olarak bir İsrail mahkemesine verdiği ifadeyi aktarırken, daha önce resmi olarak itibarsızlaştırılmış olan intikam fikri, sivilleri öldürme gerekçesi olarak onaylanıyordu. Söz konusu *fedai*, devriyelere karşı harekete geçme ve önüne ne çıkarsa imha etme emrini aldığını söylüyordu. Bunun çocukları da öldürme anlamına gelip gelmediği sorulduğunda ise *fedai* şu yanıtı veriyordu: "Evet, her şeyi imha edecektik çünkü Deir Yasin'de yaşananları unutmadık."[28] *Filistin Devrimi* dergisinde birkaç ay sonra yayımlanan bir yazıda da hedef seçimi konusunda fazla bir ayırıma gözetilmemesi gerektiği düşüncesi ortaya atılıyordu:

> İyi bilinen gerilla savaşlarındaki askeri eylemlilik düşmanın silahlı güçlerine odaklanıp devrimin kazanmayı umduğu halkı hedef almaz ise Filistin devrimi, Siyonist toplumun doğasından hareketle, düşmanın silahlı kuvvetleriyle halkı arasında bir ayırımı kabul etmemektedir. Sömürgeci Siyonist toplum tepeden tırnağa kadar militarist bir toplumdur ve bu haliyle sivil ile asker arasında bir ayırım yapılamaz...[29]

Fedai operasyonlarının büyük bölümü askeri hedefleri vurdu ancak sivil can kayıpları olduğunda, yapılan açıklamalarda, söz konusu bu talihsiz gereklilik hakkında az sayıda üzgünlük ifadeleri yer alıyordu.

UÇAK KAÇIRMA EYLEMLERİ VE FİLİSTİN HALK KURTULUŞ CEPHESİ

Fetih en azından Filistin mücadelesini Filistin topraklarıyla sınırlı tutmaya çalıştı. *Fetih*'in sol kanattaki rakibi olan Filistin Halk Kurtuluş

[28] *Filastin Al-Thaurah*, Ocak 1968, sayfa 25.
[29] *A.g.e.*, Eylül 1968, sayfa 29.

Cephesi FHKC ise böyle bir tutum sergilemedi. Gerilla aktivizminin eski bir muhalifi olarak Dr George Habaş artık bu uygulamanın en aşırıya kaçan savunucusuydu. FHKC ideologları kendilerini çağın iki büyük gücü arasındaki küresel mücadelenin cephe hattında görüyordu. Onların gözünde düşman olarak bildikleri Siyonistler, emperyalistler ve yerel gericiler her zaman ve her yerde varlık gösteriyordu. Dolayısıyla neredeyse her şey meşru bir hedef konumunda bulunuyordu. Sadece İsrail'e ait olanlar değil ama Amerikan, İngiliz ve hatta İsviçre'ye ait sivil yolcu uçaklarını kaçırmak da meşruydu. Arap savaş çabalarını finanse eden Arap petrolünü taşıyan bir boru hattını havaya uçurmak da dava yolunda atılmış doğru bir adımdı zira petrol bir Amerikan şirketi olan Aramco tarafından "feodal" bir Arap monarşisi olan Suudi Ailesi adına çıkarılıyordu. Bir İngiliz mağazalar zinciri olan ve İsrail'e büyük kaynaklar aktaran Marks and Spencer's'a bomba yerleştirmek de herhangi bir zorluk çekilmeden söz konusu Manişeist kampanyayla uyum içinde olabiliyordu. Masum insanların hayatlarının tarafı olmadıkları bir savaşın kurbanları haline geldiği konusundaki suçlama ve uçak kaçırmanın ahlaki olup olmadığı konusundaki değerlendirme karşısında ise FHKC'nin cevabı hazırdı: Bizi suçlamayın, kusursuz savaş yöntemlerimizi etkisiz kılmaya çalışan İsrailli kötü mürettebatı suçlayın. Dünyanın en meşhur hava korsanı olan FHKC üyesi Leyla Halid, bir basın toplantısında İsrailli hava korsanlarıyla karşı karşıya gelen bir Arap pilotuna tavsiyesinin ne olacağı sorulduğunda yüzünde ölçülü bir gülümsemeyle yanıt veriyordu. FHKC, Atina havaalanındaki bir İsrail yolcu uçağında yolcuların üzerine makineli tüfekle ateş açılmasını ve iki yolcunun öldürülüp yaralanmasını El Al'ın da düşman savaş makinasının bir parçası olduğunu söyleyerek meşrulaştırıyordu. İsrailliler Beyrut havaalanında 13 uçağı havaya uçurup ilk defa olmak üzere hiçbir kimseyi öldürmediği zaman da FHKC bunu "barbarca bir saldırganlık" ve "ilkesiz korkakça bir korsanlık" olarak nitelendirecekti. FHKC, *Fetih*'in gerilla savaşına başta Araplar olmak üzere gereksiz düşmanlar yaratılmasının gerilla hareketinin tümü için bariz bir tehlike oluşturduğu yolundaki uyarılarını da dikkate almadı.

George Habaş'ın öncülük ettiği türden "dış operasyonlar'ın Filistin davasının sesini duyurduğuna şüphe yoktu ve yüceltilmiş bir ideolojinin ince tabakası altında gerçekten de kısmen bunu amaçlıyordu:

> Bir uçağı kaçırdığımızda bir çatışmada 100 İsrail askerini öldürdüğümüzden daha çok yankı uyandırıyoruz. On yıllardır dünya

> kamuoyu ne Filistinlilerden yana ne de onlara karşı oldu. Dünya bizi görmezden geldi. En azından dünya şimdi bizden söz ediyor.[30]

Böyle olmakla birlikte Fetih'in reddettiği türden bir tür terörizm şeklinin altında yatan esas gerekçe FHKC'nin askeri alandaki zayıflığına işaret ediyordu ve işlerin doğası içinde onu ses getirecek ve cüretkâr olmakla birlikte gerçek savaş alanından çok daha kopuk olan kolay kazanımlar elde etmeye itecekti.

FİLİSTİNLİLERİ SIRTINDAN BIÇAKLAYAN DÜŞMAN

"İç hastalık" sadece askeri olmanın ötesinde bir anlam taşıyordu. Bu haliyle hem örgütsel hem de siyasi bir niteliği vardı. Bu hastalığın bazı işaretlerinin üzeri göreceli olarak örtülüydü ve bu haliyle sadece içerdekiler durumun gerçek boyutlarının farkında değildi ve konuya içerden bakanlardan birinin gözünde örgüt gerek teorik gerekse uygulamada

> ...tahminlerin çok ötesinde bir çıkmaza sokulmuştu; örneğin FKÖ'nün Merkez Komite toplantısının tutanakları üzerinde kısaca bir göz gezdirmek bile iç çekişmeler, tekrarlar, çatışmalar ve çelişkileri ortaya çıkarmaya yetiyordu. Bu haliyle örgütün ortak bir amacı paylaşan bir örgüt olmaktan çok uzak olduğu izlenimi beliriyordu. Karar alma sürecinde tutarlılık veya yapıcılık bulunmuyordu; bir kararın daha önce alınan bir kararı tamamladığı ya da devamı olduğu durumlara çok az rastlanıyordu; her toplantıya sanki sil baştan başlanıyordu...[31]

İç hastalığın diğer belirtileri de herkes tarafından net bir şekilde görülüyordu. *Fedai*lerin yükselişi İsraillilere olduğu kadar Araplara karşı da Filistinlilerin kendilerini ispatladıkları bir eylemliliği beraberinde getirmişti ama ironik olarak bir çeşit Arap "vesayeti"nden kurtuldukları anda derhal bir yenisi yerini alıyordu. Rejimler, gerilla eylemine topluca karşı çıkmak yerine artık destek konusunda birbirleriyle çekişiyordu. Ana akım *Fetih* veya rakibi FHKC ile flört etmeyi yeterli görmeyen rejimler kendilerine ait yeni örgütler kurdu. Suriyeli Baasçılar bu bağlamda kendilerine bağlı olarak faaliyet gösteren Halk Kurtuluş Savaşı Öncüleri *(Saika)* adlı örgütü kurdu; Irak'taki rakip Baasçılar da Arap Kurtuluş

30 *Der Stern*, 16 Eylül 1970.
31 Katip, *A.g.e.*, sayfa 8.

Cephesi adı altında kendi örgütlerini kurdu. Her iki örgüt de varoluş sebebi bağlamında törensel bir titizliğe sahip olmakla birlikte esas olarak Filistin kisvesi altında kendilerini sponsor eden ülkelerin birer uzantısı olmaktan öteye gidemedi. Filistin siyaseti Arap dünyasının küçük bir modeli gibiydi ve bu haliyle evet belki çok daha demokratikti ama benzer görüş ayrılıkları, birleşmeler ve değişkenlik arz eden ittifaklardan mustaripti. Bu anlamda gerçek anlamdaki ideolojik farklılıkların olmadığı bir ortamda Afarat'ın şöyle bir değerlendirme yapmış olmasına da şaşırmamak gerekiyor: "Tam bir birlik sağlamak için verilen çalışmada karşılaştığımız güçlüklerin savaştan daha zor olduğu hissini taşıyorum."[32]

Fetih'in bağımsızlığını sürdürmek için mertçe mücadele etmesine rağmen bu durum hareketin bütünü için çok ciddi bir tehlike oluşturuyordu. Örgüt o hayalini kurduğu, halk arasında kendiliğinden oluşmuş, -şaşkın durumdaki hükümetlerin ise başlarına dert olarak gördüğü- "Arap cephesinin tam desteğini" arkasına almak yerine gülünç durumlara düştü. Gerillalar, ilk aşamada popüler olmalarına rağmen söz konusu bu desteği kendilerini resmi entrikalara karşı koruyacak türden örgütlü bir desteğe dönüştürmekte başarısız oldu. Gerçekten de kendilerine derin bir sempatiyle yaklaşılan ve nüfusunun yarısı Filistinli olan Doğu Ürdün'de bile kazanmak bir yana destek kaybetmeye başladılar ve bu bağlamda devlet-içindeki-devlet dışarıdan güçlü görünmekle birlikte gerçekte içerden çürüyordu. Bir dönem yakınlardaki gerillalara istemeden gıda verip konukseverlik gösteren Ürdün köylüleri gelinen aşamada gerillalarla karşılaştıklarında neden üzerlerine ateş edecek bir konuma gelmişti? Ters giden şey neydi ki Lübnan'ın Sayda şehrindeki Nasırcılar yakınlardaki bir mülteci kampından gerillalara karşı sokak savaşına girebildi? Ya da benzer bir şekilde 1968 yılında ilk Lübnanlı "şehit" için muhteşem bir karşılama töreni düzenleyen Kahhaleh'deki Hristiyan köylüler nasıl olup da 1970 yılında Filistinlilerin düzenlediği bir cenaze törenine kanlı bir baskın düzenleyecek bir hale gelmişti?

Söz konusu bu yabancılaşmanın pek çok sebebi vardı. İlk bakışta görünen sebep holiganca davranan gerilla görünümündeki küçük bir azınlığın bütün gerilla hareketini temsil eder gibi görülmesiydi. Diğer bir sebep ise düzenli orduların onuruna yapılmış hakaretti. Özellikle *Fetih*'in daha sorumlu olan liderleri bu türden sorunlar olduğunun farkındaydı

32 *Al-Anwar*, 12 Şubat 1969.

ancak hataları düzeltme konusunda yarım yamalak girişimlerde bulundular. Böyle olmakla birlikte başka sorunlar da vardı ve bunlar bizzat Arap çevrelerinin doğasından kaynaklanan daha karmaşık sorunlardı. Her ne kadar *Fetih* yerel halkı yanına çekmek için çok çaba harcamış olsa da bir şekilde tuzağa düşüyor, farklı bir şekilde olmak üzere solcu rakipleri de benzer bir kaderi paylaşıyordu. Zira *Fetih* için askeri mücadele yolundaki siyasi pragmatizm üstün olarak kabul edilen bir erdemdi ve grup bu haliyle iyi türden davranışlar ile aşiretlere daha fazla silah vermek gibi cömertliklerin yeterli olacağına inanıyordu. Bu tür uygulamalar hakkında daha deneyimli olan Ürdün hükümetinin yapması gereken tek şey ise *Fetih*'in attığı türden adımların daha fazlasını ve daha iyisini atmaktı. Diğer yandan sol kanattakiler ise kendilerine daha öğretici ve özgürleştirici bir rol biçmişlerdi. Ancak bu konuda gerçekten aptalca aşırılıklara girişiyorlardı. Nayif Hawatmeh'in başında olduğu Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi geleneksel Arap toplumunun din ve kadının şerefi olmak üzere iki tabusuna aykırı hareketlere girişiyor ve bu bağlamda kendi kendisine darbe indiriyordu. Cephe aslında bu türden çok küçük çaplı eylemlere girişiyordu ama *fedai* erkeklerin geceleri *fedai* kadınların çadırlarını ziyaret ettikleri hakkında çıkan haberler ve Lenin'in 100'ncü doğum yıldönümünü kutlamak için bir minareden Marksist sloganların atılması gibi girişimler Ürdün'ün Haşimi rejiminin eline fazlasıyla malzeme veriyordu. Ürdün'ün köylülerini ve aşiretlerini şoke etmek o kadar da zor bir şey değildi ama köylüler ile aşiret üyelerinin bazıları maksatlı telkinlerin eseri olarak *fedai*lerden günahkarlar ve dejenere olmuş insanlar olarak nefret etmeyi öğrendi.[33]

Gerillaların askeri alandaki yetersizliklerinin tek sebebi "iç hastalık" değildi. Dış etmenler de vardı. Bunlardan biri düşmanın devam eden üstünlüğü ve etkinliğiydi. İsrailliler Karame'den gerekli dersi çıkarmıştı. O aşamadan itibaren İsrailliler tartışılmaz konumdaki hava üstünlüklerini acımasız bir şekilde kullandılar; sivillerin yanı sıra Mavera-i Ürdün'deki mevzilerinde insafsız bir şekilde bombalanan *fedailer* Arap hava savunma sistemlerinin var olmayışından acı bir şekilde şikâyetçi oldular. İsrailliler aynı zamanda yeni sınırlarının çevresinde mayın tarlaları, elektronik izleme cihazları, hareket kabiliyeti üstün devriye güçleriyle üstün nitelikli ve kompleks bir yapıda olan güvenlikli bölgeler oluşturuyordu. Mart 1968 itibarıyla on gün içinde Ürdün Nehri'ni geçen 50 *fedai*den 35'ini

[33] Bakınız *Guardian*, 29 Aralık 1970.

ya yakaladığını ya da öldürdüğünü[34] iddia edecekti ve bu sadece bir başlangıçtı. Başka amansız engeller de vardı. Filistinliler Cezayirlilerin Fransızlara karşı verdiği mücadeleden fazlasıyla etkilenmişti ama motivasyon aynı olsa bile coğrafi ve demografik koşullar farklılık arz ediyordu. Cezayir'in aksine Filistin gerilla mücadelesi için uygun topraklar değildi. Bunun da ötesinde Cezayir'de hem *yerlilerin* sayısı *sömürgecilerden* daha fazlaydı hem de *yerliler sömürgeci* güçlerin arasında yaşıyordu. Filistin'de ise bunun tersi bir durum söz konusuydu ve bu haliyle hem İsrailliler sayı olarak Araplardan daha fazla sayıdaydı hem de kendi ayrı ve kolay bir şekilde savunulabilen yerleşim alanlarında yaşıyorlardı. Böyle olmakla birlikte Filistinlilerin "iç hastalığı" olmasaydı direniş hareketi dış etmenlerin üstesinden gelip zafere ulaşabilir ya da en azından 1970 yılındaki "Kara Eylül" faciasından kendisini koruyabilirdi.

ÜRDÜN'DE İÇ SAVAŞ

Anlatılan bir hikâyeye göre 1970 yılında Eylül ayının ilk günlerinde bir tank taburunu denetleyen Kral Hüseyin bir telsiz antenine asılmış uygunsuz bir şeyi görmüştü. Bu bir sütyendi ve kralın sadık Bedevi güçleri bununla artık "kadın gibi" davranmaya dayanamayacakları mesajını vermek istiyorlardı. Bedevi ordu güçleri artık kendilerine özgürlük savaşçısı diyen insanlardan bıkmıştı zira bunlar "Filistin'i kurtarmak" yerine, kendilerinin "Arap Hanoi" olarak niteledikleri kraliyet başkentinin sokaklarında caka satıyor ve Bolşeviklerin "İktidar Halkındır" sloganının çeşitli biçimlerini kullanarak Haşimi krallığının yerine kendi devrimci düzenlerini kurmak istediklerini açık bir şekilde ilan etmekteydi. Kralın sabrı da taşıyordu. Kralın sabrının taşması için FHKC'nin son bir güç gösterisinde daha bulunarak çok sayıda uçağı kaçırması yetecekti. Leyla Halid bu türden ikinci bir girişimde daha bulunacak ancak bir İsrail uçağının kontrolünü eline geçirmeyi başaramayacaktı; Halid Londra havaalanında gözaltına alınmıştı. Ancak biri Amerikan, biri İngiliz ve bir diğeri de İsviçre havayollarına ait üç uçağın kaçırılıp Ürdün çöllerine indirilmesi ve FHKC'nin Leyla ve diğer yoldaşlar serbest bırakılmazsa uçakların yolcularıyla birlikte havaya uçurulacağı tehdidi, develerin

[34] Yaari, *A.g.e.*, sayfa 353.

gezindiği, verilen sürelerin yoğun uluslararası müzakereler sırasında dolup dolup geçtiği ve nihayetinde uçağın törensel olarak havaya uçurulduğu bir ortamda yeteri kadar egzotik ve sürükleyici bir dram yaratmaya yetecekti.

Ama Kral Hüseyin'in uzun bir tereddüt ve fakat uzun bir hazırlık döneminden sonra 17 Eylül'de artık sabırsızlanmakta olan Bedevi güçlerini harekete geçirdiği bir ortamda başka bir dram bütün bu yaşananları gölgede bıraktı. Kardeşin kardeş kanı döktüğü on günlük bir mücadelenin eseri olarak Bedeviler gerillaların Ürdün'deki gücünü kırdı. *Fedailer* yardıma en çok ihtiyaç duydukları anda kendileriyle dayanışma içinde olduklarını en çok ilan eden güçlerin ihanetine uğradı: Ürdün'deki Iraklı güçler çatışmalar sırasında onları yalnız bıraktı. Suriye rejimi Filistin Kurtuluş Ordusu'nun zırhlı güçlerini *fedailerin* yardımına gönderdi ancak İsrail veya ABD'nin müdahale etmesinden çekinen dönemin Savunma bakanı, geleceğin ise Cumhurbaşkanı olan General Hafız Esed *fedailere* hava savunması sağlamadı ve *fedailer* de ağır bir yenilgi aldı. Gerillalar çok sayıda Filistinli'nin bulunduğu Ürdün ordusunun dağılacağını umuyordu ama umdukları şey gerçekleşmedi. *Fedailer*, "Kara Eylül" dedikleri olaylardan sonra bir yıl içinde Ürdün'den bütünüyle çıkarıldı. Daha üç yıl önce Kral'a krallığını yeni bir Kartaca'ya (Yeni Şehir) dönüştürme çağrısında bulunan Başbakan Vasfi el-Tal, *fedailerin* ülkenin kuzeyinde kalan son üslerine yönelik nihai saldırıyı yöneten isim olacaktı. Harekat öylesine acımasız bir şekilde yürütülmüştü ki yorgunluk ve çaresizliğin pençesinde kalan *fedailer* Kral'ın intikam peşinde koşan birliklerinin eline geçmektense Ürdün Nehri'ni geçmeyi tercih etti. Nehri geçenlerden biri kendini ele geçiren İsraillilere şöyle diyordu: "İsrail ordusuna katılmaya ve Ürdün ile Suriye'ye karşı savaşmaya hazırım çünkü bunlar Filistinlilerin daha büyük düşmanlarıdır."[35] Böylece, Arafat siyasi ve askeri anlamdaki en büyük üssünü kaybetmiş oldu. 1965 yılında ilk Filistinli "şehit" İsraillilerin değil ama Arap ordularının elinde can vermişti ve şimdi de aynı güçler tipik bir davranış sergileyerek direniş hareketine en ağır darbeyi indiren taraf oluyordu. Arafat'ın gözünde en kutsal davaları Arapların ihanetine uğruyordu ve bu haliyle Ürdün "bir Arap tezgâhının"[36] öncüsü olarak beliriyordu, söz konusu bu tezgâhın bütün, şaşırtıcı ve ihanet dolu boyutlarının ortaya çıkması için aradan uzun bir zamanın geçmesi gerekecekti.

35 The *Guardian*, 10 Temmuz 1971.

36 *Africaise*, Paris, 24 Ocak 1972.

KARA EYLÜL

Ürdün İçsavaşı Filistin şiddetinin yepyeni bir aşamasının habercisi niteliğindeydi. Filistinliler bu aşamadan sonra katıksız bir terörizme yöneleceklerdi. Söz konusu bu şiddetin ilk kurbanı Vasfi el-Tal'dı. 28 Kasım 1971'de dört genç adam kendisini Arap Birliği Konferansı'na katılmak için gittiği Kahire'deki Sheraton Oteli'nin merdivenlerinde vurdu. Kendisini Kara Eylül Örgütü olarak adlandıran bir gruba bağlı olmakla birlikte esas olarak kendileri inisiyatif almıştı. Saldırganlardan biri operasyona mali kaynak sağlamak için otomobilini sattığını, bir diğeri de sahte Suriye pasaportu almak için 300 Lübnan sterlini ödediğini söyledi. Onları bir araya gelmeye iten şey intikam almak konusundaki ortak hissiyatlarıydı. Saldırganlardan biri Kral Hüseyin'e bağlı Bedevi birliklerinin kız kardeşine tecavüz ettiğini ve çocuğunun boğazını kestiğini gördüğünü iddia ediyordu. *Fetih* komutanlarından Ali Ebu İyad'ın cansız bedeni zafer edasıyla Centurion tanklarının arkasında sürüklenmişti ya da en azından Filistinliler böyle olduğuna inanıyordu. Söz konusu dört suikastçı bir direniş göstermeden teslim olacaktı.

Yas ve öfke rüzgârları Ürdün'de ya da daha doğrusu Mavera-i Ürdün'de krala sadakat gösteren nüfusun yarısında eser ve Arap kralları ve devlet başkanları zorunlu olarak başsağlığı mesajlarını iletirken Ürdün'ün dışındaki topraklarda yaşayan Filistinliler duygularını açık etmekte tereddüt etmiyordu. Lübnan'daki Filistin mülteci kamplarında adeta bir kutlama yaşandı. Aynı gün Filistin Öğrenciler Birliği ve diğer örgütlü gruplar Cumhurbaşkanı Sedat'a çağrı yaparak "ulusal görevlerini yerine getiren" bu dört suikastçının serbest bırakılmasını istedi. Üç gün sonra *Fetih*'in yayın organı niteliğindeki Hisad el-Asifah "Filistinliler adına Vasfi el-Tal'ın cezasını kesen dört kahramanın Filistin halkının evlatları olduğunu ve Filistin devriminin iradesini temsil ettiğini" yazdı.[37] Pek çok Arap da Filistinlilerin bu hissiyatını paylaştı ve yargılanacakları davada dört suikastçıyı savunmak için onlarca avukat gönüllü oldu. Ama suikastçılar yargılanmadı. Bunun yerine Kahire Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından kefaletle serbest bırakıldılar. Önde gelen bir avukat Ürdün başbakanını öldüren merminin yakalanmayan beşinci bir kişinin silahından çıktığına ilişkin bilirkişi raporlarına atıfta bulundu ve buna ek olarak "söz konusu dört kişi sorumlu olsa bile eylemlerinin suç

[37] 1 Aralık 1971.

teşkil etmediğini ve bu anlamda bir komando eylemi olduğunu" ekledi. Söz konusu bu dört kişi, bu haliyle, "topraklarını ve kendilerini korumak için bir meşru müdafaa eylemine girişmişti."[38] Suikastçılar, gelinen bir aşamada ceza almadan Mısır'dan ayrıldı.

Kara Eylül, Fetih'in aksine aşırı bir gizlilik ve casus filmlerini andıran bir sır perdesi arkasında faaliyette bulunuyordu. Ürdünlülerin gözünde ise grup *Fetih*'in gizli bir kolundan başka bir şey değildi ve en başından itibaren *Fetih*'in bu yeni tür şiddetle içli dışlı olduğu konusunda en ufak bir şüphe bile bulunmuyordu. Uluslararası basın ve istihbarat çevreleri grubun arkasındaki gerçek gücün ve liderlerinin kim olduğunu belirlemek için beyhude bir çabaya girişti. *Fetih* ya da işe karışan liderleri, beklenebileceği gibi, arada bir bağ bulunduğunu kabul etmeyecekti. Böyle bir şey resmi politikalarının tersi yönünde hareket etmek anlamına gelirdi. *Fetih*, Halk Cephesi'nin öncülük ettiği türden dış operasyonlara her zaman için karşı çıkmıştı. *Fetih* bu haliyle Filistin halkının uluslararası alanda tanınmış temsilcisi olma özlemini taşıyan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bel kemiği olarak saygıdeğer bir görünüm vermek zorundaydı. Bu bağlamda dostluğuna ihtiyaç duyduğu Arap ve diğer yönetimleri de zor durumda bırakamazdı. Diğer yandan Kara Eylül'ün temsil ettiği dürtüyü de Yahudi Ajansı ve *Hanagah*'ın 1940 yıllarda kendi saflarında beliren aşırı uçtakilere karşı aldığı önlemlerin ötesine geçerek baskıya da uğratamazdı. Bazı Araplar da Kara Eylül grubunu bu haliyle aşırı uçtaki Yahudilere benzetecekti. Beyrut merkezli *L'Orient-Le-Jour* gazetesi şöyle yazacaktı: "Filistinlilerin Siyonist sömürgeciliğine karşı verdikleri mücadelede *İrgun* ve *Stern*'in uyguladığı taktikleri benimsemesi için aradan 27 yıl geçmesi gerekti. Deir Yasin'in intikamını almak istedikleri için onları suçlayabilir miyiz?"[39] 27 senenin uzun bir süre olduğu düşünülüyordu. Filistinli bir yazara göre davaya aşina olan dışarıdaki isimler bu türden bir şiddetin göreceli olarak uygulanmaması karşısında şaşkınlığa uğruyor ve bu bağlamda bazıları bundan övgüyle bazıları da sitemle bahsediyordu.[40]

O günlerde Kara Eylül için yapılan klasik tanımlamaya göre söz konusu bu grup bir örgütten ziyade bir kafa yapısını temsil ediyordu. "Parmakla gösterilemez, peşine düşülemez veya imha edilemez. Onun adı yok, bayrağı yok, sloganı yok, karargâhı ya da üssü yok. Tek ihtiyaç

38 *Arab Report and Record* (Arap Haber ve Kayıdı), Londra, Sayı 4, 1972, sayfa 104.

39 7 Eylül 1972.

40 Husam Katip, "Thoughts on Palestinian Violence" (Filistin Şiddeti Üzerine Düşünceler), *Filistin Sorunu*, Mart 1972, sayfa 23.

duyduğu şey savaşmaya ve başarmaya kararlı, ölme cesaretine sahip adamlardır."[41] Ateşli bir genç Kara Eylül'ü böyle tarif ediyordu. *Fetih*'in bir kolu olarak aynı zamanda bir taban hareketiydi, kendiliğinden gelişti ve kendi kendini üretti. Resmi gerilla liderliğinin çürümekte olan ahlaki otoritesine ve hatalarına karşı verilen bir halk tepkisiydi. Ürdün içsavaşından önce ayda 300'ü bulan ancak daha sonra sayıları ayda 50'ye gerileyen[42] konvansiyonel gerilla operasyonlarındaki büyük düşüşü dengelemek için ortaya çıktı. Her şeyin ötesinde ağır bir hayal kırıklığı ve çaresizliğin ürünüydü ve bu yolda Filistinlilere yapılan adaletsizliği düzeltmek ya da en azından dikkate alınmasını sağlamak için dünyanın dikkatinin çekilmesi gerektiği hissinden besleniyordu. Kara Eylül, takipçilerini intihar riskini göze alanlar arasından seçiyordu. Böyle olmakla birlikte şehitlik Filistin davasını dünyanın dikkatine en dramatik bir şekilde sunulmasının ötesinde başka bir anlam da taşıyordu; bu bağlamda şehitlik aynı zamanda Filistinlileri yeniden diriltme amacına da hizmet ediyor, bu haliyle kitlelerin duygusal reflekslerini harekete geçirmeyi amaçlıyordu. Söz konusu bu dirilişin doğru bir şekilde yönlendirilmesi halinde *Fetih*'in Filistin'de başlattığı mücadeleyi yeniden ayağa kaldıracağı düşünülüyordu.

MÜNİH, 1972

Kara Eylül'ün en çok ses getiren ve bu haliyle halkla ilişkiler terörizmi anlamına gelen eylemi 1972 yılının Eylül ayında Münih'teki Olimpiyat Oyunları'nı kesintiye uğratan operasyondu. Filistinli bir sözcü şöyle bir iddiayı ortaya attığında durumu aslında hiç de abartmış olmuyordu:

> Ne Beyaz Saray'daki bir bomba, ne Vatikan'da bir mayın, ne Mao Tse-Tung'un ölümü ne de Paris'teki bir deprem Münih'teki operasyon kadar dünya genelinde herkesin bilincinde bu şekilde bir yankı uyandıramazdı. Bu, Filistin'in isminin dünyanın dört bir köşesinden görülebilecek bir şekilde bir dağın üzerine yazılması gibi bir şeydi.[43]

Münih Olimpiyat oyunlarını en gelişkin elektronik televizyon sisteminin kurulduğu bir ortamda 6.000 haberci izledi. Dünyanın en

41 *Observer*, Dünya Haberleri Servisi, 15 Eylül 1972.
42 Al-Sharqawi, *A.g.e.*, sayfa 317.
43 *Al-Sayyad*, 13 Eylül 1972.

ihtişamlı spor olayına evsahipliği yapan Münih'te düzenlenecek bir operasyonla büyük yankı uyandıracağı kesin olan teröristlerin başka bir kazanımları daha olacaktı. Batı'nın ve özellikle de evsahibi Almanların gözünde Olimpiyat Oyunları geçmişin tatsızlıklarının artık bir kenara bırakılmasını sağlayacak türden bir organizasyondu. Berlin 1936, Alman topraklarında organize edilen son olimpiyatlardı. Hitler, oyunları, Nazi iktidarının ve bu bağlamda yücelttiği türden militarizm ile ırkçı ve Yahudi karşıtı söylemlerin kutlandığı bir festivale dönüştürmüştü. Münih ise, bunun tam tersi olarak, "gamsız oyunlar" olarak hatırlanacaktı ve bu haliyle Münih'te adeta bir Akdeniz sayfiye merkezi havası var idiyse bu planlı bir şekilde tasarlanmıştı ve kimseye çimlere basma yasağı getirilmemişti; bu defa yasaklar yasaklanmıştı.

Münih, bilindiği gibi Hitler'i iktidara taşıyan şehirdi ve Dachau toplama kampı da çok uzaklarda değildi. Ama bu da artık unutulmuştu, ta ki oyunların 11. gününde televizyon kulesinin üzerindeki kameranın Olimpik arenadan sporcuların kaldığı 31 numaralı bloğa çevrilip adeta kilitlenmiş bir şekilde orada yaşanan dramı sonuna kadar çektiği ana kadar...

5 Eylül günü sabaha karşı 4:30'da postane çalışanları eşofmanlar giymiş olan bir grup adamın üç metre yüksekliğindeki tel örgülere tırmandıklarını gördü; postane çalışanları hiçbir şey yapmadı zira geceyi şehirde geçiren sporcular da olimpiyat köyüne benzer bir şekilde giriş yapıyordu. Sekiz Kara Eylül teröristinden oluşan eşofmanlı grup, ellerinde Kalaşnikof saldırı silahları ve el bombaları olduğu halde 31 numaralı blokta İsrailli sporcuların kaldığı bölüme kilitli olmayan bir kapıdan geçerek girdi. Halterci Moşe Weinberg ve güreş antrenörü Joseph Romano ile karşılaştılar, iki İsrailli gruba direnmeye çalıştı. Weinberg öldürüldü, Romano yaralandı. Yaşanan karışıklık sırasında kaçmayı başaran İsrailli sporcular oldu ama dokuzu silahlı grup tarafından rehin alındı. Tıbbi müdahale yapılmasına direnen Romano öldü.

Saat 05:00'ten kısa bir süre sonra teröristler talep listesini binanın birinci katındaki bir pencereden aşağıya attı. İsrail cezaevlerinde tutulan 200 kadar arkadaşlarının sabah saat 09:00 itibarıyla serbest bırakılmasını talep ettiler. Talepleri kabul edilirse rehineler serbest bırakılacaktı; aksi halde vurulacaklardı. Saat 08:00 sularında Alman polisi rehineleri kurtarmak için güce başvurmaya hazırlanmaya başladı. Yetkililerle

pazarlığa girişen teröristler İsrailli rehinelerin yerine Alman gönüllüleri rehin almaları konusundaki bir öneriyi reddettiler ama verdikleri süreyi öğle saatine kadar uzatmayı kabul ettiler. Keskin nişancılar getirildi. Saat 11:00'de İsrail'in Berlin büyükelçisi, hükümetinin Filistinlilerin ültimatomunu ve onlarla her türden müzakereyi reddettiğini Alman yetkililere bildirdi: "Şantaja bir kez boyun eğersek uçak ve adam kaçırmalar önü alınamayacak bir niteliğe bürünür. Vatandaşlarımız bunu biliyor ve kabul ediyor. Her birimiz açık bir şekilde uyarıldı: Bu türden pazarlıklara alet olmayacağız. Her şey bir yana zaten savaştayız. Her bir adam kaçırma, her bir komando saldırısı İsrailli askerlerin veya sivillerin hayatlarını kaybetme riskiyle karşılaştıkları askeri nitelikteki olaylardır. Pazarlık yapmıyoruz ancak kendimizi savunmalıyız. Bu durumda, bu, karşı bir saldırının kaçınılmaz bir hale gelmesi anlamına geliyor. Hükümetim bunun dışında hiçbir şeyi kabul etmeyecektir."[44] Daha sonra Tel Aviv'den gönderilen İsrailli güvenlik birimleri de Alman polisine "tavsiyede" bulunmak üzere büyükelçiye katıldı. Onlar da teröristlerle pazarlık yapılmaması konusunda ısrarcı oldu. Dolayısıyla Almanların zaman kazanmaktan ve silahlı bir müdahaleye hazırlık yapmaktan başka bir seçenekleri kalmadı. Alman yetkililer teröristlere Almanya'dan güvenli bir şekilde ayrılabileceklerini söyleyip büyük miktarda para ve hatta "Münih'in güzel sarışınlarıyla" bir gece önerdiler.[45] Almanların gerçek niyetinden haberdar olmayan Arap büyükelçiler de arabulucu olarak devreye girdi. Ama sekiz adam yerlerinden kımıldamadı. "Para bizin için hiçbir anlam taşımıyor, canımız da önemli değil" dediler. Tek kabul ettikleri şey tanıdıkları süreninin uzatılması oldu. Öğleden sonra 1, 3, 5, 7; rehinelerden hiçbirini öldürmüyorlar ve polisin onlara hazırladığı tuzağa düşecek gibi görünüyorlardı. Bir Alman uçağına binerek rehin tuttukları sporcularla birlikte Kahire'ye uçmayı istiyorlardı. Bu bir numaraydı zira Alman Başbakanı Willi Brandt'ın temasa geçtiği Mısır başbakanı, Kahire'ye varışları sonrasında rehinelerin Münih'e ya da İsrail'e gönderilmesini öngören bir planı reddetmişti. Buradaki gerçek amaç teröristleri sığındıkları yerden çıkarmaktı çünkü burası silahlı bir baskın için uygun değildi. Teröristler de durumdan şüpheleniyordu ama sonunda riski göze aldılar ve gece 10:06'da birbirlerine bağlı durumdaki rehinelerle birlikte 31 numaralı bloktan dışarı çıktılar. İki helikoptere binip 20 dakika sonra Fürstenfeldbrück askeri havaalanına indiler.

[44] *Le Nouvel Observateur*, 11 Eylül 1972.
[45] *Al-Nahar*, 24 Kasım 1972.

Beş keskin nişancı yerlerine yerleşti; projektörlerin ışıkları ortalığı aydınlatıyor ve 30 metrelik bir mesafede mükemmel bir görüş sağlıyordu. Keskin nişancılara ellerinde yarı otomatik silahlar bulunan polisler eşlik etti; Sınır Muhafızlarına bağlı 600 kişi de çevrede güvenlik önlemi aldı. İki helikopter pilotu atladı, onlarla birlikte iki terörist de aşağıya indi; teröristler silahlarının namlularını pilotlara çevirdi. İki helikopterde bulunan birer terörist Boeing yolcu uçağını incelemek için harekete geçti; 150 metre ileride pistin üzerinde ışıkları yanan uçak kalkışa hazır gibi görünüyordu. Ancak uçakta mürettebat bulunmuyordu ve iki terörist helikoptere doğru dönmeye başladığında keskin nişancılar ateş açtı. Helikopter pilotlarını kollayan iki terörist yere yattı. Diğer ikisi koştu. Biri vuruldu. Bir ihtimal grubun lideri olan ikincisi helikopterlerden birisinin arkasına saklanmayı başardı. Hâlâ helikopterde olan arkadaşları ateşe karşılık verdi ve keskin nişancılardan birini öldürdü. Saat 22:50'de polis hoparlörlerle seslenerek hayatta kalan teröristlere teslim ol çağrısı yaptı. Almanca ve İngilizce olarak seslendiler; bir İsrailli güvenlik görevlisi ise Arapça seslendi. Çağrıya yanıt gelmedi; yaşanan sessizlik yaşanacak olan felaketin habercisi gibiydi. Acı son saat 01:05'te yaşandı. Polis yeniden ateş açtı. Bir terörist helikopterlerden birinden inerek bir el bombası attı. Bir diğeri de öteki helikoptere doğru ateş açtı. Zırhlı araçlar yaklaşırken bütün rehineler ve iki terörist daha öldü.

İlk aşamada yapılan büyük bir gafın eseri olarak baskının başarılı bir şekilde tamamlandığı tüm dünyaya duyuruldu; rehineler kurtarıldı denildi. Ancak yaşananlar sırasında esas olarak büyük hatalar yapılmış ve durum yanlış değerlendirilmişti. Alman yetkililer teröristlerin sayısını yanlış hesaplamıştı; beş kişilik keskin nişancı grubu yeterli değildi. Öte yandan teröristlerin kapasitelerini ve her şeyin ötesinde kararlılıklarını hesaba katmamışlardı; yaşananlar boyunca teröristler tek bir taktik hata bile yapmamışlar ve davaları uğruna ölmeye hazır bir şekilde hareket etmişlerdi.

Hayatta kalan üç terörist cezaevine götürüldü; Kara Eylül'ün birkaç hafta sonra giriştiği bir başka eylem söz konusu bu üç kişinin serbest bırakılmasını sağlayacaktı. Hayatını kaybeden beş Kara Eylül üyesi Şam'daki Filistin Haber Ajansı'nın yayınladığı "vasiyetlerinde" dünya sporcularından özür diledi. "Ama toprakları 24 yıldır işgal altında olan ve şerefleri ayaklar altın alınmış olan bir halktan haberdar olmalarını

istiyoruz. Dünyanın tüm gençlerinin bu halkın yaşadığı trajediden birkaç saatliğine haberdar olmasında bir mahsur yok... dolayısıyla bırakın Oyunlar birkaç saatliğine dursun." "Vasiyette" Filistinlilere de seslenen beş Kara Eylül üyesi "mücadeleyi kuşatmış olan zorluklara ve komplolara rağmen silahın elden bırakılmamasını" istediler. "Yurdumuz sadece ve sadece kanla kurtulacaktır. Dünya sadece güçlüye saygı duyuyor. Lafla peynir teknesi yürümez, sözlerimizi eyleme geçirmeliyiz. Nerede gömülecek olmamız bizi ilgilendirmiyor, atalarımızın dediği gibi öldürülen keçi derisi yüzülürken can çekişmez. Arap gençlerinin halkları ve ülkeleri için nasıl ölünmesi gerektiğini anlamalarını istiyoruz... bir kişi şehit düştüğünde yerine bin tanesi geçiyor." Öldürülen beş eylemcinin cenazeleri Libya'ya gönderildi; burada kahramanlara yakışan bir cenaze töreni düzenlendi; resmi haber ajansı "muhteşem bir tören" düzenlendiğini duyurdu.

İsrail hava kuvvetleri üç gün sonra o güne kadar kalkıştığı en ağır misilleme eylemlerinden birine kalkışarak Suriye ve Lübnan semalarında çoğu sivil olmak üzere kimi tahminlere göre 200, kimi tahminlere göre ise 500 kişinin öldüğü bir saldırı düzenledi.[46]

Münih, dünyayı şoke etti ve doğal olarak, İsraillilerin dışında kimse Alman ev sahipleri kadar öfkelenmedi. Söz konusu bu öfkenin ham bir eseri olarak geçmişin tatsız anıları tekrar hortladı ancak bu defa gazete ve dergilerde karikatüristlerin kancalı bir burun, esmer bir ten ve sinsi bakışlarıyla hicvettiği kişi, Göbbels'in *Völkischer Beobachter*'in olduğu gibi bir Yahudi değil ama bir Araptı. *Untermenschen* (alt insanlar) kelimesine belki kulak misafiri olmuyordunuz ama kalabalık bir gösterici grubunun taşıdığı pankartlardan birinde şu soru soruluyordu: "Bu adamlar insan mı?". Kafelerdeki ilanlarda "Araplar istenmiyor" yazıyordu. Münih'te yaşananları izleyen haftalar boyunca yüzlerce Arap Almanya'dan sınır dışı edildi; ülkeye girmeye çalışan Araplar da havaalanlarında ve sınır noktalarında ters bir şekilde karşılandıklarından şikayetçi oldu. Münih'de yaşananlar Batı dünyası çapında alışılmamış bir şiddetle kınandı. Eşine rastlanmadık yoğunluktaki okuyucu mektupları önde gelen gazetelerde yayınlandı. *Time* dergisinde çıkan bir mektupta şunlar da yazıyordu:[47]

[46] Bakınız sayfa 378.
[47] *Time*, 2 Ekim 1972.

> Münih'te yaptıkları şey Kara Eylül üyelerinin ne kadar kötü insanlar olduğunu ortaya koydu. Bunları savaş alanlarında görmek mümkün değildir ama bu "şehitler", bu yoldan çıkmış "lağım kahramanları" isterik zaferlerini elde etmek için silahsız masum insanları, kadınları, çocukları, uçak yolcularını hedef alır ve daha sonra ait oldukları pisliğe dönerler.

Münih dünya genelinde yayılmakta olan barbarca, rastgele, anlamsız bir tür şiddetin en tiksindirici örneği olarak görüldü. Arap Suikastçılar *Time* dergisinde yayınlanan bir başka mektuptaki ifadelere göre Belfast Bombacıları ve Pakistanlı Saldırganların arasına katılıyordu. Buna ek olarak "Olimpik barış"ın bu şekilde ihlal edilmesi aynı zamanda kutsal değerlere bir tür saldırı, çağdaş toplumun evrensel ritüellerinden birinin, insanlar arasındaki çatışmalarla aksaması demekti ki çağdaş toplum aslında bu tür bir saldırıyı önleyebilmek için onu büyük bir günah seviyesine yükseltmişti. Münih hakkında belirlenen tavırlar medeni olanla medeni olmayan arasındaki farkı gösterir bir niteliğe büründü. Başkan Nixon "uluslararası teröre" karşı dünya çapında bir kampanya yürütülmesi için BM'nin desteğini almaya çalıştı.

Böyle olmakla birlikte Münih'te tanık olunan barbarlığa rağmen –ya da bizzat bu sebeple– ortaya çıkan bir zıt bakış açısı da vardı ve bu bakış açısına göre çaresizlik içindeki insanların yaptıkları şeyi yapmaları için yine çaresiz sebepleri olmalıydı. Kara Eylül böyle bir düşünceyi tetiklemeyi umuyordu. *Time* dergisinde çıkan bir başka mektup da çoğunluğun görüşü olmaktan çok uzak olan bir görüşü ifade ediyordu[48] ama en azından böyle bir mektup da yayınlanmış oluyordu. Bu, Filistinliler açısından ileri atılmış bir adımı ifade ediyordu.

> Ortadoğu'nun çilekeş dertlerinin arasında işlenen her bir suça karşı her zaman misillemede mi bulunmak gerekiyor? Ağır bir misilleme yurtseverleri teröriste dönüştürüp barışı imha etmek için ortaya çıkmalarından başka bir işe yaramıyor. Ey İsrail bu insanların atalarının topraklarına dönmelerine izin ver. Ne kadar iyi olduğunu bütün dünyaya göster. Teröre yol açan sebepleri ortadan kaldır.

Arap dünyasında Münih'te yaşananlar hakkındaki en net tek kınama Kral Hüseyin'den geldi. Kral Hüseyin, Münih'te yaşananların "insanlıkla hiçbir ilgisi olmayan hasta akılların işi olan bir suç" olduğunu söyledi. Böyle bir tepki beklenebilirdi zira direniş hareketinin amansız bir düşmanı olarak bizzat kendisi Kara Eylül'ün baş hedefleri arasında yer alıyordu.

[48] *Aynı yer.*

Filistin mülteci kamplarında ise Münih'ten son haber geldiğinde sevinç çığlıkları atıldı. Bu tepkinin asıl nedeni rehinelerin öldürülmüş olması değil, sekiz Kara Eylül üyesinin kendilerini aklamış olmaları; bu haliyle kurtulan teröristlerden birinin daha sonra tarif ettiği şekliyle Almanların "ikili oyununu" etkisiz kılmaları ve ölümün kendileri için gerçekten önemli olmadığını net bir şekilde ortaya koymalarıydı. Arap dünyasının geride kalanında ise bütünüyle inanılarak olmasa bile, söz konusu katliamın talihsiz bir olay olduğu kanaati oluştu. Arapların asıl eleştiri oklarına Kara Eylül üyeleri değil ama Alman yetkililer hedef oluyordu; bu kesimin gözünde, yaşanan trajedinin baş sorumlusu "kandırmaca" ve "oyunlara" girişen Alman yetkililerdi. Arap basını ve radyoları olayın gelişimi konusunda Kara Eylül'ün aslında adamlarının Alman yetkililerle pazarlığa fazlasıyla istekli oldukları ve rehinelere "insanca" davrandıkları ve tanınan sürelerin bitiminde herhangi birini öldürmekten bilinçli olarak kaçındıkları yönündeki açıklamasını kabul etme eğilimindeydi. Bu bağlamda aşina olunan bir terörist mantığı doğrultusunda, masum insanların katledilmesi istedikleri en son şeydi ya da böyle bir şey yaşandıysa esas suçlu karşı taraftı. Bu samimiyetsiz bir yaklaşımdı zira bütün Filistinliler İsrail'in taviz veremeyeceğini çok iyi biliyordu. İsrail'in güvenlik felsefesinin temelinde –ve İsraillilerin bakışı uyarınca ülkenin ayakta kalmasının ön şartı olarak–, elinde bulundurduğu güçten taviz veremeyeceği düşüncesi yatıyordu.

Bunun yerine Münih'in bir hata olduğundan hareketle özür dileyen kesimin öne sürdüğü başka bir sav daha dürüsttü. Bu haliyle terörizm, çatışma yolunda başka çaresi kalmayan zayıf ve zulüm gören insanların silahıydı. Araplar tıpkı Nixon gibi terörizmin kötü olduğunu düşündü ama sadece eylemleri değil bu eylemlerin arkasında yatan nedenleri de hesaba katmak gerekiyordu; Filistinliler, Üçüncü Dünya Ülkelerinden aldıkları destekle, BM'de böyle bir düşünceyi ortaya attı. Ama ne olursa olsun ne İsrail ne de Batılı destekçilerinin bizzat İsrail'in öncülük ettiği türden bir savaş biçimi konusunda veryansın etmeye hakkı yoktu. "İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonra klasik terörizmin yerini dışardan bakışla daha saygın olan bir terörizm aldı; söz konusu bu yeni tür terörizm, devletin bütün olanaklarını kullanarak, Filistinlileri ve Arap sempatizanlarını sindirmeyi ve zapt etmeyi amaçlıyordu. Filistinlilerin başvurduğu şiddet ise bir tepkinin ürünü olarak ortaya çıktı ve küçük ölçekli olmasına rağmen barbarca olarak nitelendirilmesi çok daha kolay

oldu. Bu türden bir terörizm konusunda büyük çekincelerimiz olabilir nitekim bazılarımız böyle düşünüyor ama aynı zamanda terörizmin iki ayağı üzerinde duran ve teröristlerini bugün bile saygıyla anmaya devam eden bir İsrail'i de kınıyoruz. Bu durumu anlamanız için İsrailli önde gelen terörist liderlerin kamu yaşamında sahip oldukları saygın konuma bakmanız yeterli olacaktır. Örneğin bakınız Marcelle Ninio."[49]

Ancak daha samimi türden savlar diğer savlar kadar sıklıkla duyulmadı. Kara Eylülcüler iki şeyi birden istiyordu. Bir yanda giriştikleri türden şiddet eylemlerinin istenmeyen bir şekilde sonuçlanmasından düşmanlarını sorumlu tutarak savaşın "silahsız sivilleri soğukkanlılıkla öldürmeyeceksin" türünden konvansiyonel ahlak ilkelerini yapmacık bir tavırla benimserken diğer yandan da giderek daha şiddetlenen eylemlerinin gerçekleşmesi için söz konusu bu konvansiyonel ahlak ilkelerinin ayaklar altına alınması gerekiyordu. Filistinlilerin başvurduğu terörle İsraillilerin karşı-terörü giderek acımasızlaşan bir sarmalda sürüp gidiyordu. Dolayısıyla daha önceki eylemlerde kurtulanlar olmasaydı belki de Münih'deki rehinelerin hepsi birden öldürülmeyecekti.

Münih'ten üç buçuk ay önce dört Kara Eylülcü, Belçika havayollarına ait bir uçağı İsrail'in Lod havaalanına kaçırmıştı. Bu, o güne kadar bu türden düzenlenen eylemlerin en cüretkarıydı. İkisi kadın, ikisi erkek olan hava korsanları, ilk kez aslanın inine giriş yapıyordu. Korsanlar İsrail cezaevlerindeki 106 Filistinlinin serbest bırakılmasını istediler; aksi halde uçağı yolcularıyla birlikte havaya uçurma tehdidini dile getirdiler. 21 saat süren belirsizliğin ardından İsrail komandoları uçağa baskın düzenledi ve iki erkek korsanı öldürüp, iki kadın korsanı yakaladı. Yüz yolcudan altısı yaralandı, bunlardan biri daha sonra öldü. Pazarlıklara Kızıl Haç temsilcileri de dâhil olmuştu nitekim komandolar da düzenleyecekleri saldırının sürpriz niteliğini güçlendirmek için tüm iyi niyet kurallarını hiçe sayarak onların devrede olduğu bir anda harekete geçti. Kara Eylül tarafından yapılan bir açıklamada dört korsanın uçağı havaya uçurmama konusunda kesin emirler almış olduklarını belirtiliyordu; korsanlar uçağa yemek ve su gönderilmesine de yeşil ışık yakmışlardı. Dolayısıyla operasyonun başarısızlıkla sonuçlanmasının arkasında "insani" bazı kaygılar yatıyordu; örgüt bu haliyle bir dahaki sefere bu türden hatalar yapılmayacağını ilan ediyordu.

[49] The *Guardian*, 3Ekim1972; bazınız sayfa 289-94.

Bundan sonraki eylemi Karar Eylül değil, George Habaş'ın Halk Cephesi düzenledi. Sol görüşlü bu örgüt dünya devrimcileriyle kurduğu bağlarla gurur duyuyor ve uluslararası bağlantılarını kullanarak Japon "Kızıl Ordusu"nun üç genç üyesini saflarına katıyordu. Söz konusu üçlü Lübnan'da eğitim gördükten sonra 30 Mayıs günü Roma'dan bindikleri Fransız havayollarına ait bir uçakla Lod havaalanına iniş yaptılar ve diğer yolcularla birlikte valizlerini beklemek üzere gümrük alanına gittiler. Valizleri gelir gelmez içlerindeki Kalaşnikofları ve el bombalarını çıkardılar ve kalabalığın üzerine ateş açmaya başladılar. Çoğunluğu Puerto Rico'dan gelen Hristiyan hacılar olmak üzere 25 kişiyi öldürüp, 78 kişiyi de yaraladılar. *Kamikazelerden* ikisinin intihar ettiği, Kozo Okamoto adındaki üçüncüsünün ise üzerine çullanılarak benzer bir eyleme girişmesinin engellendiği anlaşıldı. Hedefte olanlar Puerto Ricolu hacılar değildi sadece bir talihsizliğin eseri olarak yanlış zaman ve yanlış yerde bulunmuşlardı. Hedefteki kitle bir El Al seferiyle gelen yolcular ve onları karşılamak için havaalanına gelmiş olan akraba ve arkadaşlarıydı ama her şeyin ötesinde amaç "elbette başta İsrailliler olmak üzere en fazla sayıda insanı öldürmekti."[50] FHKC düzenlediği bu "Deir Yasin Operasyonu"nun "kasap" Moşe Dayan ve adamlarının Kara Eylül'ün üç hafta önceki uçak kaçırma eyleminde başvurdukları "ucuz numaraya" karşılık vermek üzere tasarlanan "devrimci bir misilleme" olduğunu ilan etti. Çok yerinde olarak intikam alınıyordu ancak kusurlu bir yanı da vardı. Eylem bu haliyle "vekaleten yürütülen bir mücadele"nin[51] parçası olarak nitelendi zira böyle bir *fedai* eylemi için Filistinliler yabancıları saflarına katmak zorunda kalmıştı. Söz konusu saldırıyı Japonların düzenlemiş olması Arapların sinirlerinin bir yere kadar dayandığı yolunda General Dayan'ın pek hoşuna gittiği söylenen bir inancı perçinliyordu.

Münih'te Almanlar tarafından oyuna getirilen teröristler akıllarının bir köşesinde bu türden bir arka planla baskın düzenliyor ve bu nedenle rehineleri ve gerekirse de kendilerini öldürmek üzere hareket ediyorlardı.

50 *A.g.e.*, 1 Haziran 1972.
51 Muhammed Haikal, *al-Ahram*, 9 Haziran 1972.

SINIRSIZ TERÖR

Münih'ten sonra Kara Eylül'ün yaptığı hiçbir şey aynı etkiyi yaratamayacaktı. Azalan verim kanunu etki göstermeye başladı; Kara Eylül hep aynı şeyi yapmaya çalıştı. Münih'ten sonraki büyük operasyon fiyasko ile sonuçlandı; bu defa, anlaşıldığı kadarıyla Arapların siniri gerçekten de dayanmamıştı. 28 Aralık tarihinde Kara Eylülcüler Bangkok'taki İsrail büyükelçiliğindeki 6 diplomatı rehin aldılar ve 36 Filistinli mahkûmun serbest bırakılmasını talep ettiler. Ancak birkaç saat içinde iki Taylandlı iki bakan ile Mısır büyükelçisi onları eylemlerinden vaz geçirdi; diplomatlar serbest bırakıldı ve teröristler Kahire'ye gönderildi. Beyrut merkezli bir gazete onları emirlere itaatsizlikten yargılamak üzere bir "devrim mahkemesi" kurulabileceğini haber verdi.

Bangkok'ta kaydedilen bu küçük düşürücü başarısızlık Hartum'da soğukkanlı cinayetlerin işlenmesi anlamına geldi. Bir Kara Eylül kaynağı bir Beyrut gazetesine yaptığı açıklamada dünyanın "onları ciddiye alması" için bir ders almaya ihtiyacı olduğunu söyledi.[52] 1 Mart tarihinde silahlı 8 kişi Sudan'ın başkentindeki Suudi Arabistan büyükelçiliğine baskın düzenledi. Kendisi için bir veda resepsiyonu düzenlenen Amerikalı *işgüder* Curtis Moore'u ile büyükelçi Cleo Noel, Belçikalı *işgüder* Guy Eid ile Suudi büyükelçi ve Ürdünlü *işgüderi* rehin aldılar. Aralarında *Fetih* liderlerinden Ebu Davut'un da aralarında bulunduğu bazı kişilerle Ürdün'de ölüm cezasına çarptırılan 16 arkadaşlarının serbest bırakılmasını talep ettiler. Ebu Davut rejim karşıtı yasadışı faaliyetler nedeniyle mahkûm edilmişti ve Ürdün radyosunda daha sonra fazla abartmadan bulunacağı itirafta "Kara Eylül diyle bir şey yok" diyecek ve operasyonlarının üç kişi tarafından tasarlandığını ekleyecekti. Ebu İyad genel olarak *Fetih*'in ikinci ismi olarak biliniyordu, Ebu Yusuf istihbarat başkanı, Ebu Hasan da onun yardımcısıydı. Suudi Arabistan büyükelçiliğindeki eylemde verdikleri süreyi iki kez uzatan Kara Eylülcüler sonra gelinen bir aşamada "gönüllü" olarak rehin alınan Suudi büyükelçinin eşinin yaptığı tüm çağrılara rağmen Moore, Noel ve Eid'i büyükelçiliğin bodrum katına indirdiler. Makineli tüfek süsleri duyuldu; teröristler yeniden ortaya çıktığında büyükelçinin karısı teröristlerin" daha önce insan öldürmüş tiplere benzemediklerini" söyledi.

---

52 *Al-Muharrir*, 3 Mart 1973.

Silahlı kişiler gelinen bir aşamada Sudanlı yetkililere teslim oldu, zafer işareti yaparcasına silahlarını havaya kaldırırken binadan çıktılar. Sudan Devlet Başkanı Numeyri çok öfkelenmişti. Devlet Başkanının gözünde "tepeden tırnağa silahlanmış bir haldeyken savunmasız insanları rehin almanın, onların canını öne sürerek yerine getirilmesi imkânız talepleri dile getirmenin, onları koyun gibi katledip çürümek üzere cesetlerini 24 saat boyunca tutmanın kahramanca hiçbir yanı yoktu." Sudan halkı da benzer bir görüşü paylaşıyordu. Hartum üniversitesindeki bir duvara yapıştırılan poster eylemi kınıyordu: "Aklı başında herhangi biri bunu haklı görebilir mi? İsrail'in insanlık dışı eylemleri bütün insani değerleri bir kenara atmayı meşrulaştırır mı?"[53] Bu ayrıca uygunsuz ve nankörce bir şeydi. *Fetih*'in Libya tarafından desteklenen bir kolu cinayetlerin arkasındaydı ya da Numeyri'nin gözünde olup biten buydu ve iddialarını desteklemek için pek çok kanıtı öne sürdü. Görünen tabloya göre Kara Eylülcüler bir ihtimal Trablus'ta bulunan bir Filistin radyosundan yayınlanan şifreli bir mesajla (*al-Nahr al-Barid* –Soğuk Nehir– Lübnan'ın kuzeyindeki bir mülteci kampının adıydı; İsrailliler iki hafta önce buraya baskın düzenlemiş ve çoğu kadın ve çocuk olmak üzere 40 kişi öldürmüştü) rehineleri göndermeye karar vermişti.[54] Ve Hartum'daki *Fetih* bürosunun lideri ve lider yardımcısının yerel düzeydeki planlamayı yaptığına ilişkin pek şüphe de bulunmuyordu. Sudanlı yetkililerin iyi niyetinin suiistimal edilmesi anlamına gelen bu eylem hoş görülemezdi zira 1970 yılında Ürdün'deki Kara Eylül içsavaşı sırasında kişisel risk alarak Amman'a giden ve Arap liderlere Kral Hüseyin'in gerillaları yok etmeye kararlı olduğunu bildiren de bizzat Numeyri'ydi.

Cinayetlerden sonra böyle bir eylemin hangi gerekçeyle meşru sayıldığına ilişkin açıklama geldi. Yapılan yazılı bir açıklamada operasyonun "kan dökmek için planlanmış olmadığı ve sadece Filistinli kahramanların serbest bırakılmasını sağlamak için düzenlendiği" söylendi; söz konusu Filistinli kahramanlar "insani bütün değerler ayaklar altına alınarak işkenceden geçirilip terörize ediliyordu." Açıklamada Curtis Moore'un Amman'da faaliyet gösterdiği sırada Kral Hüseyin'e Filistinlilere karşı açtığı savaşta yardımcı olduğu iddia edildi. Oysa Moore hiçbir zaman Amman'da görev yapmamıştı. Belçikalı diplomat Guy Eid'in neden benzer bir kaderi paylaştığı konusunda ise bir açıklama yapılmadı.

[53] The *Guardian*, 22 Mart 1973.
[54] *Sunday Times* 29 Nisan 1973.

Kral Hüseyin Ebu Davut ve 16 arkadaşı hakkındaki ölüm cezasını onayladıktan sonra bu cezaları ancak ve ancak direniş hareketi yönetime karşı yürüttüğü yasadışı faaliyetlere son vermesi halinde geri alacağını ilan etti; FKÖ ise kralı "şantaj" yapmakla suçladı. Bu kesinlikle bir şantajdı ama aslında bizzat Kara Eylül'ün eylemleri de en ağır türden bir şantaj niteliği taşıyordu ama FKÖ hiçbir zaman bu konuda bir açıklama yapma zahmetine girmedi.

Filistinli teröristler konvansiyonel etik değerleri önemsemediklerini göstermek için daha da ileriye giderken benzer bir adımı Hartum'da, İsrail'in aynı şeyi yapma kapasitesini gösterecek şekilde Libya havayollarına ait bir yolcu uçağını Sina üzerinde düşürmesinden bir hafta sonra, yine attılar. Dünya kamuoyu önünde düşmanın kendilerine çıkarttığı borcu tek bir hamlede silip attılar. Bu şekilde davranarak içerdeki düşmanın da işini kolaylaştırdılar. Kral Hüseyin ve diğerleri son derece makul bir şekilde *Fetih*'in bütün Arap rejimleri için bir baş belası olduğunu öne süreceklerdi.

Dolayısıyla bu kendisini besleyen terörizm yol almaya devam etti. Artık söz konusu eylemler sadece Kara Eylül'ün eylemleri olmayacaktı. Benzer eylemleri diğer gruplar da kopyaladı. *Fedailer* her zaman için birbiriyle rekabet içindeki gruplardan oluşuyor ve bu haliyle disiplinsiz bir yapı olarak beliriyordu ancak cinin şişeden çıktığı bir ortamda kendilerini aştılar ve her bir eylem için yeni bir grubun ürediği bir yapıya dönüştü. Seçtikleri hedefler konusunda daha kaprisli davranmaya başladılar ve Filistin için verilen gerçek savaştan çok uzaktaki cephe hatlarında faaliyet gösterip elde etmek istedikleri şey hakkında anlaşılmaz olmasa bile tutarsız bir tavır sergilemeye başladılar. Temmuz ayında "İşgal Altındaki Toprakların Çocukları" Japon havayollarına ait bir yolcu uçağını Ortadoğu çapında 90 saat süren bir maceraya sürükledi; 140 yolcusu bitkin düşmüş halde indikten sonra uçak Bingazi Havaalanı'nda alevler için yandı. Amaç, teksir makinesiyle çoğaltılıp Beyrut'taki gazetelerin bürolarının kapılarının altından gönderilen açıklamaya göre, bir yıl önce Lod havaalanındaki katliam için İsrail'e 6 milyon dolar tazminat ödeyen Japonya'yı cezalandırmaktı. Ağustos ayında "Yedinci İntihar Bölüğü"ne üye iki kişi Atina havaalanındaki transit yolculara makineli tüfekler ve el bombalarıyla saldırıp üç kişiyi öldürdü, 55 kişiyi de yaraladı. Kurbanlar New York'a gitmek için Trans World Havayollarına ait bir uçağa binmek

üzereydi. Yedinci İntihar Bölüğü yaptığı yazılı açıklamada Filistinlilerin başvurduğu türden şiddetin mantık eşiğini aşarak eylem hakkında şunları söyleyecekti: "Uzun değerlendirmeler sonrasında bizi anlamanız ve yaşama hakkımızı teslim etmeniz için sizin canice eylemlerinizi kopyalamak gerektiği sonucuna vardık... böyle bir karara varmamızın hemen ertesinde siz Amerikalılara, sizin erkeklerinize, kadınlarınıza ve çocuklarınıza karşı harekete geçtik. Normal koşullarda böyle bir yola başvurmazdık ama buna bizi siz zorladınız." Öfkeli bir grup gösterici Atina'daki mahkeme salonuna girişleri sırasında iki saldırganı "Katillere ölüm" sloganıyla protesto etti. "Gerici" Araplar'a darbe indirmek için eylem düzenleme sırası eylül ayında "Ceza Örgütü"ne geliyordu. Grup üyeleri Paris'teki Suudi Arabistan büyükelçiliğine baskın düzenleyip Kral Hüseyin'in kararıyla ölüm cezası kaldırılan ve ömür boyu hapis cezasını çekmekte olan Ebu Davut'un serbest bırakılmasını talep etti. Büyükelçilik etrafında iki gün süren bir ablukanın ardından teröristler kendilerini Kuveyt'e götürmek için Suriye havayollarına ait bir uçağa bindiler. Daha sonra da Suudi Arabistan'a gitmek için Kuveyt havayollarına ait bir uçağa bindiler; son bir girişim olarak ellerindeki dört Suudi Arabistanlı rehineyi çöl üzerindeyken uçaktan atma tehdidini dile getirdiler ancak bu tehdidi hayata geçirmediler. "Arap Milliyetçi Gençlik Örgütü" kasım ayında Hollanda havayollarına ait bir uçağı kaçırdı. Ortadoğu ve Akdeniz semalarında iki gün süren bir kovalamaca sırasında beş farklı havaalanına indiler ve diğer üç havaalanına girişleri engellendi. Hava korsanlarının talepleri arasında Sovyetler Birliği'nden gelip İsrail'e göç etmek isteyen Yahudilerin ağırlandığı Hollanda'daki bir transit merkezinin kapatılması da bulunuyordu. Aralık ayında 5 Arap, Roma havaalanındaki terminalden çevreye ateş açarak çıktılar ve bu sırada iki kişiyi öldürdüler; grup, Pan American Havayollarına ait bir Boeing 707 uçağına yangın bombaları attılar ve aralarında 4 Faslı yetkilinin de bulunduğu 29 kişinin yanarak ölmesine yol açtılar. Grup 7 İtalyan polis memurunu rehin aldı ve yakınlardaki Lufthansa havayollarına ait bir Boeing 237 uçağına zorla girdiler ve mürettebattan Atina'ya uçmalarını istediler. Atina'ya vardıklarında Yedinci İntihar Bölüğü'nden iki silahlı kişinin serbest bırakılmasını talep edip rehinelerden birini vurdular ve cansız bedenini uçaktan attılar. Taleplerinin karşılanmadığı bir ortamda Şam ve Kuveyt'e uçtular ve burada rehineleri serbest bırakarak teslim oldular. "Filistin halkı" olarak imzalanmış olan iki belirsiz açıklamanın

dışında söz konusu bu en kanlı uçak kaçırma eyleminin arkasında kimin olduğu hiçbir zaman için anlaşılamadı. Uçak korsanlarının dayandıkları mantığın saçmalığını gözler önüne serecek şekilde son maceraya "Şehit Ebu Mahmut Grubu" 11 ay sonra girişti. İngiliz Havayolları'na ait bir VC 10 uçağını ele geçiren grup İngiltere hükümetine "tarihin en büyük suçu olarak bölgeye trajedi ve felaketlere yol açacak şekilde Siyonist yapının ortaya çıkışına verdiği desteği ve uğursuz Balfour Deklarasyonu'nu kınamasını" istedi.

İngiliz Havayollarına ait uçağın kaçırılması Yaser Arafat ve ana akım *Fetih* liderliği için bardağı taşıran son damlaydı. Büyük bir halkla ilişkiler kampanyasının yürütüldüğü bir ortamda korsanlara, "aykırı gruplara" ve "paralı askerlere" karşı harekete geçildi. FKÖ, Beyrut'ta yaptığı açıklamada 26 kişinin tutuklanmış olduğunu ve yargılanacaklarını duyurdu. Böyle bir yargılama olmuş olsa bile bu kamuoyunun gözleri önünde olmadı. Böyle olmakla birlikte FKÖ izleyen süreçte İngiliz Havayolları'na ait uçağı kaçıranların yargılandığını ve cezaya çarptırıldığını açıkladı. Gazetecilere Şam'daki bir "ıslah merkezi" gezdirildi; söz konusu bu merkezde "devrimin çıkarlarına karşı hareket edenler" tutuluyordu. Gazeteçilere ayrıca FKÖ'nün yeni ceza hukuku hakkında da bilgi verildi; ölümle sonuçlanan uçak kaçırma eylemlerine girişenler artık ölümle cezalandırılıyordu.

KABULCÜLER VE RETÇİLER

Rutin bir tasfiyenin çok ötesinde bir şeydi. Sadece Filistin davasının yüksek siyaseti değil bizzat direniş hareketinin varlık nedeni tehlike altındaydı.

Fetih liderliği, tabi ki bu türden uçak kaçırma eylemleri ile "dış operasyonları" başından beri onaylamamıştı ama bu, dogmatik bir yaklaşımı benimsedikleri anlamına da gelmiyordu. Bu haliyle Münih'te veya Hartum'da olanları kınamadılar. Gerçekten de eğer *Fetih* veya bir kolu bu iki eylemi desteklemiş olsa bile ciddi bir eleştirinin getirilmemiş olması üstü örtülü bir onayın verildiği anlamına geliyordu. Filistin topraklarının dışında gerçekleşmiş olmalarına rağmen eylemlerden birinin hedefinde

en azından İsrail vardı, diğer eylem ise (Guy Eid'in talihsiz bir şekilde karışmış olmasına rağmen) İsrail'i destekleyen baş düşman Amerika'yı hedef almıştı. Liderlik ayrıca kendilerinin yargıç konumuna geçtiği belli koşullar altında, bu tür eylemlerin –zaman zaman aşırıya kaçmak anlamına gelme ihtimaline rağmen– Filistin davasını ilerletebileceğini düşünür gibi görünüyordu. Böyle olmakla birlikte Münih sonrasında baş gösteren vahşi ve anarşik aşırılıkların halkla ilişkiler alanında katkısı olmuş olsa bile söz konusu bu eylemlerin yarattığı infial çok daha ağır basıyordu. Bunun da ötesinde Paris'teki Suudi Arabistan büyükelçiliğine düzenlenen türden Arap hedeflerine yönelik eylemler *Fetih*'in katı bir şekilde savunduğu ve Arap işlerine karışmama yönündeki ilkesinin ağır bir ihlali anlamına geliyordu. Her şey bir yana, uçak kaçırma eylemleri yeni bir meydan okuyuşun baş göstermesi anlamına geliyordu ki bu meydan okuyuş bir iç düşmanın varlığına işaret ediyordu.

Durumun böyle olduğu Ekim 1973 Savaşı'ndan önce de belliydi ama gerçek tablo, savaştan sonra iyice ortaya çıktı. Bu savaş, daha önce de gördüğümüz gibi Arap-İsrail çatışmasının tarihinde önemli bir dönüm noktası ve bir depremdi. Savaş bir gece içinde Ortadoğu'daki dengeler açısından Araplar lehine önemli bazı değişiklikleri berberinde getirdi. Araplar, büyük nüfus, geniş ve stratejik konuma sahip topraklar ve son dönemde hayallerinde bile göremeyecekleri türden bir petrol zenginliğinden kaynaklanan olanakların bilfiil ellerinde tuttukları güce kıyasla çok daha büyük olduğunu çok iyi biliyorlardı. Ellerindeki bu kaynakları harekete geçirebilmeleri halinde İsrail'e derhal diz çöktürtebilirlerdi. Ama bunu hiçbir zaman yapamadılar: Ölümcül anlaşmazlıklar, sonu gelmeyen toplumsal karışıklıklar ve darbeler ellerini kollarını bağlıyordu. Arap rejimleri basiretsizdi ve yolsuzluğa bulaşmıştı ve geri kalan toplumları modern çağa ayak uyduramıyordu. Kolektif karar alma mekanizmalarının devrede olduğu bir kurumsal yapıdan da mahrumdular. Böyle olmakla birlikte potansiyel öylesine büyüktü ki bunu muhteşem bir güce dönüştürmek için kararlı çok küçük bir topluluğun devreye girmesi bile yeterli olacaktı. İşte Cumhurbaşkanı Sedat'ın Ekim Savaşı'nın alevleri arasında elde ettiği şey de tam olarak buydu.

Mısır lideri yeni güç dengelerini mücadeleyi sürdürmek için değil ama sonlandırmak için kullanmaya karar verdi. Bu devrimci bir adımdı. Sadece Filistinliler için değil ama bütün Araplar için, Oxfordshire nasıl

İngiliz ya da Pennsylvania nasıl Amerikan ise Filistin de kendilerine aitti. Bu sorgusuz sualsiz kabul edilmesi gereken bir gerçekti, üzerinde tartışma yapmaya bile değmezdi. Zayıf ve bölünmüş oldukları bir dönemde bu topraklar yabancı istilacılar tarafından ellerinden alınmıştı. Yüzyıllar önce Haçlılar da bu topraklar üzerinde haksız bir talepte bulunmuştu ve nasıl Haçlılar bu topraklardan atıldıysa, Siyonistler de atılacaktı. Böyle olmakla birlikte şimdi Cumhurbaşkanı Sedat ayağa kalkıyor ve İsrail ile barış yapmaya hazır olduğunu ilan ediyordu. Arkasına Mısır'ı alan Sedat, Arap dünyasının geri kalanını da benzer bir adımı atmaya çağırıyordu. Mısır, Suriye, Ürdün ve Filistinliler hep birlikte Cenevre'de İsraillilerle aynı masa etrafından bir araya gelmeliydi. Barış elbette İsrail'in toprak ve diğer başka bazı tavizlerde bulunmasını gerektiriyordu ama tarihi açıdan bakıldığında esas tavizi İsrail değil ama Araplar verecek ve Filistin'i "kurtarma" fikrinden resmen vazgeçecek, İsrail'i bağımsız bir devlet olarak kabul edecekler ve Arapların kaybettiği bir ortamda katıksız bir Siyonist kazanımını kutsayacaklardı. Bu, tarihi olarak büyük bir cömertliğin eseri olacaktı. Böyle bir barış planını Araplara kabul ettirebilmesi için Sedat'ın ihtiyaç duyduğu şey İsrail'in işgal altındaki toprakları geri vermesiydi. Öte yandan İsraillilerin istediği türden tam bir "ekonomik barış" olmayacaktı. Sedat, Bayan Golda Meir'in otomobiline atlayıp Kahire'ye alış verişe gidebileceği fikrinin boş bir hayalden başka bir şey olmadığını söylemişti. Arap ülkelerinde İsrail büyükelçilikleri de açılamaz, bu türden şeyler olamazdı. Belki bir aşamada bunlar olabilirdi ama on yıllarca süren nefret ve acıdan sonra İsrail'in kısa zaman içinde bundan daha fazlasını ummaması gerekiyordu. Kararı gelecek kuşaklar verecekti; Sedat'ın yaptığı tek şey bu yönde hayati önemdeki ilk adımı atmaktı.

Sedat'ın böyle bir barışı Filistinlilere kabul ettirmesi doğal olarak en zor işiydi. Filistinlilerin neredeyse tamamı gelişmelerin Siyonist saldırganların aleyhinde olmaya başladığına inanıyordu, başlarındaki dert artık denetim altına alınmıştı, bedelini Filistinlilerin ödediği türden sonu gelmez emri vakiler de artık kontrol altındaydı. Siyonizm zirvesine 1967 yılında ulaşmıştı. Ancak Ekim 1973 Savaşı'ndan sonra Filistin dergilerinde "Siyonist Gerilemenin Başlangıcı" başlığını taşıyan makaleler yayınlanmaya başlandı. Bu türden bir makaleyi kaleme alan Sabri Ciryis, hayatının büyük bölümünü İsrail'de geçirmiş olan ve ülkeyi çok iyi tanıyan saygıdeğer bir yazar olarak savaşın, bir zamanlar

yenilmez gibi görülen İsrail'in üzerinde büyük ideolojik, siyasi, ekonomik ve psikolojik etkilerinin olacağını öngördü. Ancak Filistinliler bu yeni ve yüreklendirici gerçeğe farklı bir şekilde tepki verdi. Barışçıl çözümü bazıları kabul etti bazıları ise reddetti. Fazlasıyla basitleştirme yapmak gerekirse, böyle bir barışı kabul edenlerin ya da katı bir şekilde karşı çıkmayanların iki gruba ayrıldığı söylenebilir. Bu iki gruptan ilki barışın ne kadar tam olursa o kadar iyi olacağını düşünüyordu. Zira söz konusu barış, konudan habersiz olan kitle tarafından paradoksal olarak algılansa bile, tam güvenlik koşulları, bütün Siyonist yapının özündeki yaşayamaz niteliğini ekspoze edecek bir nitelik taşıyordu. Dolayısıyla Jiryis "İsrail'in Karşısındaki Barış Tehlikesi" başlıklı ikinci bir makalesinde herhangi bir çözümden hem kısa hem de uzun vadede İsrail'in değil Arapların "galip" olarak çıkacağını öne sürdü. Jiryis, Yahudi devletinin ya da bildikleri haliyle dışlayıcı, yayılmacı ve saldırgan olan devletin ortadan kalkacağını söyledi. Söz konusu bir devrim ister Menahim Begin'in Revizyonist sağı, ister dindar partiler ya da iktidardaki İşçi Partisi olsun eski kafadaki siyasi akımların ülkenin siyasi yaşamındaki ağırlığını ortadan kaldıracak; özellikle Avrupalı ve Oryantal Yahudiler arasındaki sosyal çatışmalar yoğunlaşacak; İsrail'e göçü azalacak ve Araplarla normal ilişkiler, insanlar arasında derin kökler salan türden ayrımcı güdüleri silecekti. Jiryis, Arapların İsrail ile bir "ekonomik barış"tan korkacak hiçbir şeyleri olmadığını söyleyecek kadar ileri gitti. Bu haliyle İsrail'in ekonomik bir hegemonya kuracağı fikri bir abartıdan ibaretti. Elindeki insan gücü ve ekonomik kaynakların kıtlığı göz önüne alındığında İsrail Araplara, Arapların İsrail'e duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyacaktı. Jiryis, son yıllarda barışçıl bir çözümün her zaman için Arapların, işgal altındaki topraklardan çekilmesinin karşılığında İsrail'e ne gibi güvenceler vermesi gerektiği gibi konuları gündeme getirdiğini "ama artık barış ya da müzakere ortamında güvence vermesi gereken tarafın İsrail olduğunu, bunun tersinin söz konusu olmadığını ve İsrail'in, Siyonist karakterini yaşatan tüm bu tuhaflıkları ortadan kaldırması halinde, gelinen bir aşamada, bunun, söz konusu bu karakterin ortadan kalkmasına ve laik ve demokratik bir devletin doğmasına neden olabileceğini" yazdı.[55]

Barışı kabul eden veya katı bir şekilde karşı çıkmayan ve direniş liderliğinin büyük bölümünün dâhil olduğu ikinci grup ise Filistinlilerin "geçici bir programı" benimsemesi gerektiğini ve bu yolda Filistin'in

[55] *Al-Nahar*, 7, 8, 9 Kasım 1973.

tamamı üzerindeki "tarihi" haklarından vazgeçmeden çözüm nedeniyle kısa dönemde elde edebilecekleri "kazançlara" odaklanılması gerektiğini düşünüyordu. *Fedailerin* tam bağımsızlık ve bu haliyle Zafere Kadar Devrim hedefinden vazgeçmesi ideolojik olarak imkânsızdı ama öte yandan barış yolundaki çabaları boykot etmeleri de çok zordu. Evet belki şimdi kendilerini İsrail karşısında hiç olmadığı kadar daha güçlü hissediyorlardı ama güç esas olarak bir bütün olarak Arapların elindeydi, Filistinlilerin değil. *Fedailer* de Ürdün'de aldıkları darbe sonrasında Araplar karşısında eşzamanlı olarak hiç olmadıkları kadar zayıf bir duruma düşmüştü. Savaşın en ağır yükünü kaldıran iki devletin temsil ettiği Araplar ellerindeki bu gücü barış sağlamak için kullanmak istiyordu. Başarıya ulaşırlarsa FKÖ'nün Kudüs ve Batı Şeria'yı istemediği bir ortamda işgal altındaki toprakların birisine verilmesi gerekecekti ki söz konusu bu birisinin Ürdün Kralı olacağına ilişkin büyük bir tehlike vardı. Bu, en az bu toprakları alamamak kadar kötü bir şeydi. Bu bağlamda *Fetih*'in en katı liderlerinden biri olarak görülen Ebu İyad, Kara Eylül'le ilişkilerini kullanarak, taban hareketinin Cumhurbaşkanı Bourguiba'nın "aşamalar doktrini" ile çok benzer özellikler taşıyan yeni bir stratejiyi benimsemesini sağlamak yolunda kilit bir rol üstlenmeye başladı. Tunus lideri 1965 yılında bir Filistin mülteci kampında yaptığı konuşmada Araplar'ın İsrail'i tanıması ve kaybettikleri haklarını, kazanamayacakları bir savaş yerine müzakereler yoluyla geri almaya çalışmalarını öngören kötü şöhretli doktrinini ortaya attığında Arap ülkelerinde yoğun protesto gösterileriyle karşılaşmış, kendisini simgeleyen kuklalar ateşe verilmişti. Ebu İyad "Mutlak ret bazen bir kaçış biçimidir... Ne kadar süre hayır demeye devam edebiliriz ki? Filistin topraklarının yüzde 22'sini geri almak kabul edilebilecek geçici bir kazanç değil midir?"[56] Kurtarılmış olan topraklarda FKÖ'nün himayesi altında bir "ulusal otorite" kurulmalıdır. Bu, İsrail'le yan yana var olacak bir mini Filistin devleti kurulacağını ima eder nitelikte bir açıklamaydı ama "Filistin Devleti" Ebu İyad ve aynı fikirdeki arkadaşları için kullanılması neredeyse kâfirce sayılabilecek iki kelimeydi (en azından bu aşamada söylenemezdi) zira bu iki kelime kalıcılığa ve nihai aşamaya işaret ediyor ve bu haliyle tarihi bazı haklardan vazgeçilmesi anlamına geliyordu. "Geçici programın" en ateşli savunucularından biri olarak Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'nin lideri Nayif Hawatmeh bile "ulusal otoritenin elinde silah tutmaya ve her şekilde mücadeleyi sürdürmesi gerektiğinde" ısrarcıydı.[57]

[56] The *Guardian*, 17 Ocak 1974.

[57] *Aynı yer.*

Yeni stratejiye en yaygın destek işgal altındaki topraklardan, özellikle de Batı Şeria'dan geldi; Batı Şeria bu haliyle ılımlılığı temsil eden merkez konumuna geçiyordu. Batı Şerialılar "içerdekiler" olarak 1948 yılında mülteci konumuna düşen "dışarıdakiler"e kıyasla düşmanın topraklardan kovulmasından kısa vadede daha büyük bir çıkar elde edecekti. "İçerdekiler"in büyük çoğunluğu hâlâ kendi topraklarında ya da evlerinde yaşıyordu. Zafere Kadar Devrim'in ortaya çıkaracağı türden karışıklıklar nedeniyle kaybedecekleri çok şey vardı. Her şey bir yana savaş olması halinde zafer de garanti değildi. Kendisine İşgal Altındaki Topraklar Ulusal Cephesi diyen bir örgüt FKÖ'ye çağrı yaparak "var olan koşullar altında bütün stratejik hedeflere ulaşılmasının mümkün olmadığı bir ortamda" uluslararası barış çabalarına katılmasını istedi.[58] Bütün bunlar yeni ve bütünüyle daha ılımlı olan bir tür tersine-Siyonizmin yarı resmi olarak kabul edilmesi anlamına geliyordu. Filistin Ulusal Konseyi'nin bir üyesi "Hatırlayın, Bengurion'un Basel'deki 22. Siyonist Kongresi'ne hitaben yaptığı konuşmada Siyonistlerin tarihi haklarından vazgeçmeden Filistin'in makul büyüklükteki bir bölümünde bir devlet kurulmasını kabul edeceğini söylediğini hatırlayın" dedi.[59] "Geçici program" Haziran 1974'de Filistinlilerin parlamentosu niteliğindeki Filistin Ulusal Konseyi'nin 12. oturumunda resmen kabul edildi. Söz konusu bu karar 6 yıl önceki Demokratik Devlet kavramıyla karşılaştırıldığında Arap-İsrail uzlaşması yönünde atılmış daha büyük bir adımı ifade ediyordu.

İlerleyen aşamada "retçiler" olarak anılan kesimin ise böyle bir düzenlemeyle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Beyrut gazetesi *el-Muharrir* şöyle bir çıkış yapıyordu:

> Arap ulusu bugün bir yol ayrımında bulunmaktadır. Ya teslim anlamına gelen bir çözüm yolunda emperyalist-Siyonist yapıyı kutsayıp toparlanmasına ve güç kazanmasına ve bu sayede Arap dünyasına karşı yeni saldırgan yayılmacı emellerini gerçekleştirmesine ve Arap dünyasının İsrail'in insafına bırakılmasına rıza gösterecek ya da önerilen böyle bir çözümü reddedip kendi işine bakacak; ve büyük güçlerin ne kadar gücüne giderse gitsin bütün kaynaklarını bir araya getirip, insanıyla, maliyesiyle, ekonomik ve askeri kapasitesiyle ki Ekim Savaşı'nın da gösterdiği gibi bu kapasite hayal ettiğimizin çok ötesindedir, her cephede savaşa yeniden başlayacaktır. Gelin Cenevre'de oynanan oyunları boşa çıkartalım...[60]

[58] *Aynı yer.*
[59] *A.g.e.*, 10 Haziran 1974.
[60] 5 Ocak 1974.

Cumhurbaşkanı Sadat'ın, iki gün sonra Suriye Devlet Başkanı Esed'in de benzer bir adımı attığı bir ortamda, Ekim Savaşı'nı bitiren ateşkes anlaşmasını kabul etmesi "retçileri" büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. Retçiler, Mısır ve Suriye savaşa devam etseydi hali hazırda çok ileri bir aşamada bulunan bir ivmenin eseri olarak bütün Arap dünyasını daha büyük bir desteği vermek zorunda bırakacağını düşünüyordu. İsrail nihayetinde baskıya dayanamayacak bir duruma gelecekti. Kolaylıkla üstesinden gelinebilecek bir düşmanı "kurtarma"nın ne alemi vardı? Cenevre'yi ve onun temsil ettiği her şeyi reddettiler. Arap dünyası, dünya sahnesinde güçlü bir odak olarak beliriyorsa, ona göre hareket etmeliydi. Zayıf anlarında kaybettikleri şeyleri unutmak güçlülerin doğasında olamazdı; Fransa Alsace-Lorraine'i geri almak için 48 yıl beklemişti. Retçiler, Arap petrol zenginliğinin daha çok silah satın almak için harcanması gerektiğini düşünüyordu. Arap retçilerin bir numaralı ismi Arapların *fanatik yaramaz çocuğu* Libya lideri Albay Kaddafi'ydi. Kaddafi, Cumhurbaşkanı Sadat'a zehir zemberek şöyle bir mesaj gönderiyordu: "Sayın Cumhurbaşkanı bizi bıraksaydınız da dağlarda, ormanlarda, çıplak arazide, petrol veya elektriğin, şehir ya da gece kulüplerinin, siyasetin olmadığı ama şeref, haysiyet, din ve Arapçılık için kılıçla savaşabilseydik. Bırakın topraklar ve binalar yıkılsın ama şeref ayakta kalsın."[61] Irak'ta iktidarda olan Baasçılar da benzer bir konumu benimsedi ve Arap "kabulcü"lerin yoğun olduğu her yerde baskıya uğrayan "retçiler" de varlık gösterdi.

Filistinliler arasında geçici programa olan muhalefetin başını George Habaş'ın lideri olduğu Halk Cephesi çekti. Zafere Kadar Devrim'den, 1917 yılındaki Balfour Deklarasyonu'ndan bu yana babalarının ve büyükbabalarının durduğu zeminden ve "Siyonist varlığın reddi ve sonuna kadar savaş" ilkesinden sapma olmamalıydı. Habaş net bir tavır almaktan kaçınan *Fetih* liderliğinin "başını kuma sokmaktan başka bir yapmadığını" söylüyordu. "Aşamalar doktrini, Filistin, Arap ve uluslararası güç dengesinin kitlelerin mücadeleye devam etmek için dayanabileceği türden bir ulusal ve demokratik devletin ya da otoritenin kurulmasını imkânsız kıldığı bir ortamda" hayalden başka bir şey değildi.[62] Habaş, *Fetih* liderlerinin dürüst bir şekilde kabul etmeye cesaret edemediği bir şey olarak Filistinlilerin dövüşkenliklerinin bütünüyle bastırılmasının

[61] The *Guardian*, 18 Ocak 1974.
[62] *Aynı yer.*

herhangi bir çözümün ayrılmaz parçası olacağını söylüyordu. Ekim Savaşı'nın ertesinde Habaş ve "retçiler", uluslararası barış çabalarının ciddi bir şekilde başlamadığı bir ortamda, bütün direniş hareketini şiddetli bir ayrılığa sürükleyecek türden yoğun tacizlerini sürdürdü. Söz konusu bu grup, *Fetih*'i Mısır'ın başını çektiği "kapitülasyoncu" bir yaklaşımı korkakça benimsemekle suçlayıp Arafat ile Kissenger arasında gizli pazarlıklar döndüğünü ima ederken kendisine bağlı ve tam anlamıyla devrimci olan bir organ kurma yolundaki tehditleri arasında Halk Cephesi, FKÖ'nün İcra Komitesi'nden ayrıldı. Bu gruba dâhil olan aşırı uçtakilerin gözünde Arafat'a ve desteklediği geçici programa verilecek en iyi yanıt uluslararası terörizmdi; Arafat'ın artık ihtiyaç duyduğunu düşündüğü saygınlığı sabote etmenin tek yolu da buydu. *Fetih*'in gözünde gerçek şüpheli George Habaş'dan ziyade *Fetih*'ten kopan Bağdat merkezli bir örgütün lideri olan Ebu Nidal idi. İngiliz Havayolları'na ait bir uçakla daha önceki uçak kaçırma eylemlerinin arkasında olduğundan kuşku duyulan Ebu Nidal ise kendi payına bir "Filistin içsavaşı" uyarısında bulunuyordu.

İNTİHAR EYLEMLERİ: KİRYAT ŞMONA VE MA'ALOT

Böyle bir iç savaş olmadı. Barış çabaları Arafat'ı barış konferansına katılmak üzere Cenevre'ye gidip gitmeme konusunda kritik bir karar vermeye zorlayacak bir boyuta hiç ulaşmadı; Arafat böyle bir karar almış olsaydı gerçekten de Filistin içsavaşı patlak verebilirdi. İç savaş ihtimalini azaltan bir diğer neden de Arafat'ın silahlı mücadeleden vazgeçmemiş olmasıydı. Arafat uluslararası terör konusunda "retçiler" ile karşı karşıya gelmeye hazırdı ve gerçekten de bu tür eylemler azaldı. Öte yandan Arafat uluslararası terörün yöntemlerinden yararlanarak girişilen rehine alma ve şantaj gibi eylemlere karşı gelmemiş ancak bu tür eylemlerin Filistin topraklarında düzenlenmesini şart koşmuştu. 1974 yılının bahar ve yaz aylarında "retçiler" kadar "kabulcüler" tarafından da düzenlenen büyük "intihar eylemleri" gerçekleşti. Ahmet Cibril'in başında olduğu küçük fakat askeri açıdan etkili bir oluşum olarak Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (Genel Komutanlığı)'na bağlı üç genç "retçiler" adına harekete geçti. Söz konusu bu üç genç İsrail'in kuzeyindeki Kiryat Şmona kentindeki bir

apartmanda intihar eylemine kalkışarak kendileriyle birlikte sekizi çocuk olmak 18 İsrailli'nin ölümüne yol açtılar. İsraillilere göre üç terörist sistematik olarak karşılarına çıkan herkesi öldürdükten sonra kendileri de öldürüldü. Halk Cephesi'ne göre ise üç genç bazı kişileri rehin alıp 100 Filistinli mahkumun serbest bırakılmasını istediler ve İsrailli askerlerinin baskın düzenlemesi üzerine kendileriyle birlikte rehineleri de havaya uçurdular. Üç terörist ölümlerinden önce Arafat'a hitaben yazdıkları mektupta "Canımızı, yaptığımız ve bütün şehitlerin yaptığı fedakârlıkların, sizin sayenizde teslimiyeti beraberinde getiren çözümlere feda edilmeyeceği inancıyla verdik" dediler.

Bir ay sonra sıra "kabülcüler"e gelecekti. Bu anlamda Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi öne çıkan grup oldu. Grubun lideri Nayif Hawameh, Ekim Savaşı sonrasında "ılımlılık" rüzgârları eserken Arafat'ın yolunu açar nitelikteki "ilkler"e imza attı. Bu "ilkler"den sonuncusu olarak bir Tel Aviv gazetesine röportaj verdi ve doğrudan İsrail halkına seslendi. İsrailli okurlara Cephe'nin "Filistinliler ile İsrailliler arasında barışçıl ilişkiler" istediği konusunda güvence verdi; gelinen aşamada Filistinlilerin resmi olarak benimsedikleri ideal olarak Araplarla Yahudilerin bütün Filistin'de bir arada yaşayacağı Siyonist niteliğinden çıkarılmış demokratik bir devlet mümkün değildi ancak bu arada Batı Şeria ve Gazze'de bağımsız bir Filistin ulusal otoritesinin kurulması ve mültecilerin geri dönüşünün sağlanması "ilerici ve demokratik" Filistinliler ile "emperyalizme ve Siyonizme karşı çıkan" İsrailliler arasında bir diyalog ortamını yaratabilirdi.[63] Röportajdan yedi hafta sonra 13 Mayıs gecesi Hawatmeh'e bağlı üç kişi sıkı bir şekilde korunan Lübnan sınırını geçti ve ertesi gece bir kamyonetin kasasında iki Arap kadını öldürdü. İsrail'in Bağımsızlık Günü olan 15 Mayıs'ta sabaha karşı 03:00'te Ma'alot köyündeki bir apartmana girip üç kişiyi vurdular. Daha sonra yakınlardaki bir okulda yaklaşık 90 genci rehin aldılar. Rehine olarak çocukların seçilmesi kasıtlı bir girişim gibi görünüyordu[64]; söz konusu rehinelerin *Gadna* olarak anılan bir grup askeri öğrenci olması hafifletici bir sebep değildi. Teröristler, İsrail'in var olduğu her bir yıla karşılık olarak 26 mahkûmun serbest bırakılmasını talep ettiler, serbest bırakılması talep edilenler arasında *fedailer* için çalışmaktan suçlu bulunan iki Yahudi de bulunuyordu. İsrail de kasıtlı bir şekilde öğrencilerin hayatlarını

63 *Le Monde*, 23 Mart 1974.
64 *Sunday Times*, 29 Mayıs 1974.

kurtarmak için teröristlerle müzakere etme yoluna gitmedi.[65] Rakip durumdaki iki kafa yapısı bir felaket yaratacak bir şekilde karşı karşıya gelmişti. Teröristler 26 mahkûmun Suriye'nin başkentine ulaştığını haber verecek olan bir şifreli kelimenin Şam tarafından kendilerine ulaştırılması ardından rehineleri serbest bırakacaktı. Söz konusu şifreli kelime hiçbir zaman gelmedi. İsrail hükümetinin rehineleri serbest bıraktırmak için teröristlerin şantajına boyun eğmek üzere adım atacağı yolunda verdiği izlenim endişeli kamuoyunu rahatlatmak için yaptığı bir şefkat gösterisinden başka bir şey değildi. Oysa İsrail en başından itibaren okula baskın düzenlemeyi planlıyordu ve gece karanlığı çökmeden kısa bir süre önce saldırı güçleri binaya girdi; çıkan çatışmada 20 öğrenci ile 3 terörist öldü ve yaklaşık 70 öğrenci de yaralandı.

İsrailliler başlangıçta okul baskınının arkasındaki grubun bir ay önce Kiryat Şmona'ya baskın düzenleyen aynı "retçi" örgüt olduğunu düşündü. Dolayısıyla Filistinlilerin, Hawatmeh ve Arafat'ın kişiliğinde vücut bulacak şekilde "ılımlı" hedefleri benimsemelerine rağmen başvurdukları yöntemlerin eskisi kadar "aşırı" olduğunu öğrenmek ek bir şaşkınlık yarattı. Bu haliyle *Fetih* ilk başlarda, en azından resmi olarak, sadece askeri hedeflerin vurulacağı yönündeki masumiyetini kaybetmişti. FKÖ'nün bir yetkilisi bu konuda şöyle bir açıklama yaptı: "Bu hüzün verici bir şey ve hoşuma gitmiyor. İsrail bize bir şey öğretti ve biz de artık onlar gibi savaşıyoruz. Askerle sivil arasında bir farklılık olamayacağını bize, kanlı deneyimlerle, İsrailliler öğretti."[66]

"İntihar eylemliliği"nin faydaları etkinlik açısından tartışma götürmez bir nitelik taşıyordu. Kimi bazı gerillaların yaptığı gibi soğuk ekonomik bir terimle tarif etmek gerekirse söz konusu bu eylemler yarattıkları etkiyle karşılaştırıldığında son derece düşük bir maliyetle düzenleniyordu. Yüksek bir risk taşıyan konvansiyonel saldırılarla karşılaştırıldığında *kamikaze* türü eylemler ortaya çıkardığı ölüm oranı açısından büyük bir sıçrama anlamına geliyordu. Daha önceki koşullarda söz konusu bu ölüm oranı İsraillilerin lehindeydi ancak Kiryat Şmona ve Ma'alot'ta düzenlenen "başarılı" intihar saldırılarında 48 İsrailliye karşılık olarak 6 Filistinli ölmüştü. İsrail'in arayı kapatıp ölüm oranını kendi lehine düzeltmek için mülteci kamplarını bombalaması gerekecekti. Gerillalar, kamplarından başka kaybedecekleri bir şey olmayan ve bu haliyle ölüm ve

[65] *The Times*, 29 Mayıs 1974.
[66] *Daily Star*, Beyrut, 19 Mayıs 1974.

yıkımı daha rahat kabul edebilecek olan kendi insanlarının kayıplarıyla karşılaştırıldığında İsrailliler için bu türden kayıpların dayanılmaz bir nitelik taşıdığına inanıyordu. Gerillalara göre, ayrıca, "intihar eylemleri" İsrailliler için son derece büyük bir rahatsızlık verecek bir nitelik taşıyordu ve eylemler, bu haliyle, İsraillilerin Filistinlilerin mücadeleden hiçbir şekilde vazgeçmeyeceğini görmelerini de sağlıyordu. Gerçekten de İsrail toplumuna sinen "isteri"nin belirtilerini görmek için, düşman basınının da itiraf ettiği bir şekilde, fazla uzağa gitmelerine gerek yoktu. Gerillalar, sınırdaki yerleşim merkezlerinde yas içindeki halkın bir parçası olan öfkeli kalabalıkların, askerleri tarafından korunmak zorunda kalan General Dayan'ı kınadıklarını, bir kamuoyu araştırmasına katılanların yüzde 68,6'sının Dayan'ın "tavizsiz" katı politikalarını benimsemediğini gösterdiğini, ikinci sınıf konumuna düştükleri için tepkili olan Oryantal Yahudilerin yeni tür terör eylemlerinin baş kurbanları olarak morallerinin bozulduğunu, İbranice konuşan İsrailli Araplar arasında yeniden baş gösteren bir milliyetçilikten ve fedai saflarına katılmaları nedeniyle kaygı duyulduğunu ve Ma'alot'taki yaşlı adamın kendi kendine "Bu lanetli topraklarda hiçbir zaman için barış olmayacak" diye söylendiğini duyuyordu.

ARAFAT BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'E HİTAP EDİYOR

Böyle olmakla birlikte yeni terör kampanyası, bütünüyle bakıldığında, İsraillilerin daha uzlaşmaz bir tavır takınmasına yol açar gibi görünüyordu. Hawatmeh'in uzlaşmacı mesajlarıyla yüreklenen İsrail'in az sayıdaki "güvercin"i artık her zamankine göre daha az nüfuz sahibi oldukları bir konuma geriledi. Bahsettiği diyalog şimdi nerede diye sordular. Bir "güvercin" olarak Uri Avneri şöyle diyordu: "On yıl geriye gittik. Sol, kazandığı bütün mevzilerden çekilmek zorunda kaldı. Hawatmeh'in neden Golda Meir ve Menahem Begin'in işini kolaylaştıracak şekilde davrandığını anlayamıyorum."[67] Yeni başbakanı İzak Rabin'in liderliğindeki İsrail hükümeti, daha katı bir politika yürütmek için ihtiyaç duyduğu türden mazeretleri ele geçirmiş oluyordu. Ma'alot, bütün insancıl çıkışlarına rağmen, Arafat'ın hâlâ İsrail'i yok etmek gibi kötücül bir niyeti

[67] *Le Nouvel Observateur*, 21 Mayıs 1974.

taşıdığının ispatıydı. Dolayısıyla İsrail'in de politikalarını değiştirmesine gerek yoktu. Bu bağlamda bırakın FKÖ'nün Filistin halkını temsil etmesi, aslında "Filistin halkı" diye bir şey yoktu. Bir Filistin devleti "zaman ayarlı bir bomba" olacaktı. İsrail halkının yüzde 70,8'i Rabin ile aynı görüşü paylaşıyordu; halk böyle bir Filistin devletinin genel bir barış çerçevesi içinde kurulmasına bile karşıydı.

İsrail'in uzlaşmaz tutumu giderek daha az gerçekçi bir niteliğe bürünür gibi görünüyordu. Güvercilenler böyle bir söylemi sürdürmeye devam etti. Güvercinlerden biri az sayıdaki İsrailli'nin "Filistin sorunu" diye bir şey olmadığını öne süreceğine işaret etti. "Böyle olmakla birlikte çoğunluk, bu konu hakkında düşünmeyerek, sorunun kendiliğinden hallolacağını, yerin yarılıp mucizevi bir şekilde bütün Filistinlileri yutacağını umut ediyor." Zaman da İsrailliler'den yana değildi ve İsrailliler bir sabah "uyandıklarında, isteseler de istemeseler de Filistinlileri müzakere masasında oturur halde bulacaklardı."[68] Dünya kamuoyu da benzer bir duruma işaret ediyordu.

Gerçekten de Arafat uluslararası diplomatik alanda, askeri başarıları güçlendirip ve aslında bunları gölgede bırakacak türden ve Ebu Nidal'ın Filistinliler arasında bir iç savaş önermesini daha da anlamsız kılacak bir dizi başarı elde etti. Arafat için kilit önemdeki platform Birleşmiş Milletler idi. 1947 yılında BM Genel Kurulu'nun bölünmeyi kabul eden kararıyla Siyonistler büyük bir zafer elde etmişti. Siyonistler bu kararın İsrail'in meşruiyetinin kaynağı olduğunu öne sürdüler; söz konusu bu karar çok büyük ölçüde lehlerinde olan bir karar olmasına rağmen İsrailliler, Filistinlilerin haklarını güvence altına almayı amaçlayan maddelerini sistematik olarak aşındırmaya çalıştı. Dolayısıyla Filistinliler davalarına uluslararası meşruiyet kazandırmak ve barış yolunda ellerini güçlendirmek istiyorlar ise bunun Birleşmiş Milletler ortamında yapılması gerekiyordu. Haklarının tarif edilmesi için uzun bir süredir girişimlerde bulunmuşlar ve bu yolda önemli ilerlemeler kaydetmişlerdi. Birleşmiş Milletler Batı'nın hegemonyası altındaki çok daha küçük bir grup olarak 1947 yılında Siyonistlerden yana bir tavır takınmıştı ama artık dengeler değişmişti: Filistin davası Afrika ve Asya ülkelerinden oluşan bloğun önemsediği bir sorun olarak belirir oldu. Filistinliler, insani gerekçelerle yardımı hak eden bir grup mülteci olarak değil ama kendisine ait siyasi

[68] *Davar*, 30 Haziran 1974.

beklentileri olan bir halk olarak kabul görmek istiyordu. Genel Kurul da, bu bağlamda 1969 yılında bir karar alarak "Filistin halkının kendi geleceğini belirleme hakkını" tanıdı; alınan kararda, mülteci sorununun kökünde de bu hakkın tanınmamasının yattığı belirtildi. Söz konusu bu tespit giderek güçlenen bir vurguyla izleyen yıllarda da tekrarlandı ve Genel Kurul daha sonra 1973 yılında kendi geleceğini belirleme hakkıyla geri dönüş arasında doğrudan bir bağlantı kurdu ve geri dönüş ilkesinin kendi geleceğini belirleme hakkının "ayrılmaz" bir parçası olduğuna karar verdi. "Haklar"ın bu şekilde tanınmasına bu hakları elde etme yolunda "mücadele" etme hakkının tanınması eşlik etti. Buna uygun olarak 1970 yılında alınan bir kararda Güney Afrika'daki bazı halk topluluklarıyla birlikte "sömürgeleşme ve yabancı hegemonyası"nın kurbanları olarak sınıflandırıldı ve bu bağlamda "ellerindeki bütün imkânları kullanarak" bu hakları yeniden tesis etme hakkına da sahip olduğu vurgulandı.[69]

Zirve noktasına henüz gelinmemişti. BM Genel Kurulu, 1952 yılından sonra ilk defa olmak üzere "Filistin Sorunu" hakkında kapsamlı bir görüşme yapılmasına karar verdi ve Filistin halkının temsilcisi olarak FKÖ'yü de davet etti. Zirve noktası uygun koşullar altında yaklaşıyordu. 1947 yılında Fransa bölünme yönünde oy kullanmış ve kuruluş yıllarında İsrail'in güçlü bir müttefiği olarak hareket etmişti. Böyle olmakla birlikte Fransız Dışişleri Bakanı Jean Sauvagnargues Ekim 1974'te Lübnan'ı ziyaret ederken Yaser Arafat ile kahvaltı ederek başka türlü bir tavır belirlendiğini gösterdi. Kahvaltı sonrasında, çıkan haberlere göre, Fransız dışişleri bakanı yaptığı özel açıklamalarda Arafat'ın "devlet adamı statüsü"nü elde etmek üzere olduğunu söyledi; Arafat, bu haliyle, "Filistinlilerin beklentilerini temsil eden ve taşıyan" bir "ılımlı" karakterdi.[70] Fransız büyükelçisinin rezidansındaki sabah kahvaltısına ses hızını aşan uçakların çıkardığı gürültüler eşlik ediyordu; söz konusu bu gürültüyü önde gelen Batılı bir gücün FKÖ'yü ilk kez tanıması anlamına gelen böyle bir görüşmeden rahatsızlık duyduğunu göstermek isteyen İsrail'in savaş uçakları çıkarıyordu. Bundan birkaç gün sonra "Filistinliler için bir düğün" olacaktı. Arafat, Rabat'taki Arap zirvesini bu şekilde tanımlıyordu. Arafat'a göre Ürdün kraliyet yönetimi, Filistinlilerin çektiklerinin İsrail'den sonraki ikinci baş sorumlusuydu.

69 Bakınız Ghayth Armanazi, "The Rights of the Palestinians – the International Definition" (Filistinlilerin Hakları – Uluslararası Tanım), *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı III, no 3, 1974.

70 The *Guardian*, 22 Ekim 1974.

Ürdün Kralı Hüseyin, Rabat'ta yoğun Arap baskısına boyun eğerek krallığının 1967 yılında fiziki olarak İsrail'e kaptırmış olduğu yarısı olarak Batı Şeria ve Kudüs'ü hukuki olarak FKÖ'ye devretti. 1970'in Kara Eylül'ündeki askeri yenilginin intikamı böyle bir diplomatik zaferle alınmış oluyordu. Arafat bundan iki hafta sonra BM Genel Kurulu'nun kürsüsünde ilahlaşırken tıpkı "kabulcüler" gibi "retçiler" de bunu Filistin halkının aldığı tatlı bir intikam olarak kutlayacaktı. Filistinliler, Golda Meir'e inat, sadece varlıklarını tescil etmekle kalmıyor liderleri de dünyaya hitap ederken daha önce buralara gelmiş olan meşhur ya da tartışmalı herhangi bir devlet adamından çok daha büyük bir ilgi topluyordu. New York'tan bildiren Arap gazeteciler on yıl İsrail sınırını geçerek ses getirmeyen sabotaj eylemlerine girişen bir adamın şimdi kariyerinin en muhteşem komando operasyonunu düzenlediğini duyuruyordu. İsrail'de yaşayanlardan daha fazla Yahudi'nin yaşadığı New York bu haliyle gerçekten de düşman toprağıydı. Bir Yahudi lideri, Arafat'ın New York'ta bir dönem Hitler'e karşı duyulan nefrete benzer bir duyguyla karşılandığını söyledi; varışından önce esen hava "dayanışma ruhunu adeta bir savaş çıkmışçasına" tetiklemişti.[71] Arafat'ın varışı öncesinde büyük bir gösteri düzenlendi. On binlerce kişi, İsrailli liderlerin yaşanacak olan olayı kınadıkları konuşmaları dinlemek için BM genel merkezinin gölgesindeki Hammarskjöld Plaza'da toplandı. Bu büyük kalabalığa New York'lu senatör ve kongre üyelerine diğer altı eyaletten kongre üyelerinin eşlik ettiği bir ortamda, belediye meclisi üyeleri, belediye başkanı, eyalet yöneticileri, sendika liderleri ve New York seçimlerinde aday olacak olan isimlerin büyük bölümü liderlik ediyordu. İsrail'in ABD iç politikasında böyle önemli bir yeri vardı. Yahudi ve Yahudi olmayanlar ile siyahlardan ve beyazlardan oluşan göstericiler ellerinde "BM Terörizm Forumu'na Dönüşüyor", "Uluslararası Cinayet FKÖ", "FKÖ'nün Kanlı Elini Sıkmayı Reddediyoruz" yazılı pankartlar taşıyordu. Konuşmacılar arasında en yoğun alkışı Sovyet Yahudilerinin lider isimlerinden Senatör Henry Jackson topladı. Jackson, BM'nin FKÖ'yü tanıyarak "hali hazırda silik olan barış umutlarını tehdit ettiğini, BM'den şantaj kokularının yükseldiğini" ilan etti. AFL-CIO işçi sendikaları federasyonu adına söz alan bir konuşmacı da "zehirli Arap petrolüne" ambargo konulmasını istedi ve Amerika'nın Avrupa'daki müttefiklerinin Araplar'a hâlihazırda "teslim olduğunu" söyledi. Protesto sırasında bazı şiddet olayları da yaşandı.

71 *The Times*, 13 Kasım 1974.

Liderliğini Haham Meir Kahane'nin yaptığı Yahudi Savunma Birliği adlı grubun militanları FKÖ'nün Park Avenue'deki bürolarını basıp direktör yardımcısını ağır şekilde tartakladı. Grubun "operasyonlar sorumlusu" Russell Kellner, masanın üzerine tabanca koyduğu bir basın toplantısı düzenleyerek New York'ta FKÖ "katilleri"ne yer olmadığını ve "eğitimli elemanların, Arafat ve adamlarını New York'tan sağ çıkarmayacağını" söyledi.[72]

Normal koşullarda, güneşli bir sonbahar gününde, BM binasında dört ya da beş bin ziyaretçi bulunur. New Yorklular BM merkezinin Doğu Nehri boyunca uzanan yaklaşık 10 hektar büyüklüğündeki bahçesinde gezinip, kasımpatılarının veya yazdan kalma son güllerin tadını çıkarır. Banliyölerde yaşayan aileler bodrum katlardaki hediyelik eşya satan dükkânlara doluşurken bazı ziyaretçiler de rehberlerin eşliğinde merkezi dolaşır. Ama böyle bir durum 11 ve 12 Kasım 1974 tarihinde yaşanmadı. O hafta sonu BM merkezinin kapıları kalın çizgilerle dış dünyaya kapatıldı. Zira Arafat 13 Kasım Pazartesi günü Genel Kurul'a hitaben bir konuşma yapacaktı; Arafat, BM tarihinin en sıkı güvenlik önlemleriyle korunuyordu. Arafat ve kafilesini havaalanından ABD Hava Kuvvetleri'ne bağlı iki helikopter getirdi; helikopterler konukları indirirken diğer helikopterler de havada devriye gezdi; tekneler Doğu Nehri boyunca çevreye göz kulak olup, keskin nişancılar yüksek binalarda konuşlandırılırken özel olarak görevlendirilen yüzlerce New York polisi ve Federal Muhafız aşağıdaki caddelerdeki tahtadan bariyerlerin önünde konumlandı.

Arafat öğle saatlerinden biraz önce Genel Kurul'a girdiğinde ayakta alkışlanarak karşılandı. Sadece ABD heyeti otururak karşıladı. Genel Kurul salonu hınca hınç doluydu; sadece iki grup koltuk boştu. Bir grup koltuk Filistinlilerin elde ettiği bu zafere tanıklık etmek istemeyenlere aitti. Diğer grup koltuk ise bir önceki gün Genel Kurul'daki çalışmalarını askıya alınan Güney Afrika Cumhuriyeti'ne aitti. Arafat'ın kürsüye doğru ilerleyişine Protokol Müdürü eşlik etti. Arafat, devlet başkanları için ayrılan beyaz deriden koltuktaki yerini aldı. Daha önce sadece bir kez, o da Papa için olmak üzere, uygulanan bir prosedürün eseri olarak Arafat bir "ulusal kurtuluş hareketinin" ilk lideri olarak böyle bir şerefe nail oldu. Arafat ise kendisine bahşedilen bu konumla uyumlu olmak için çaba harcamış gibi görünmüyordu. Her zaman olduğu gibi başındaki

[72] *The Times*, 13 Kasım 1974.

kareli *kefiye*sine bol bir pantolon, kravatsız bir gömlek yakası ve üzerine tam oturmayan bir ceket eşlik ediyordu. Kollarını devrimci selamıyla kaldırarak alkışlara karşılık verdiğinde belindeki tabanca kılıfı görüldü; ama hiç olmazsa bir kereye mahsus olmak üzere düzgün bir şekilde sakal tıraşı olmuştu ve iddiaya göre tabanca kılıfı da boştu.

Simgesel olarak ifade etmek gerekirse ne Arafat ne de temsil ettiği insanlar silahlarını bırakmamıştı ve fakat silahlarını bırakabilecekleri günleri de iple çekiyorlardı. "Bir elimde zeytin dalı, diğer elimde özgürlük savaşçısının silahıyla geldim. Zeytin dalının elimden düşmesine izin vermeyin." Arafat 100 dakikalık konuşmasını bu çağrıyla sonlandırdı. Konuşması sırasında "geleceğin Filistin"i, Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler için kurmayı hayal ettiği Demokratik devlet temalarını işledi. Bunun "rüyası" olduğunu söyleyip şimdi Filistin'de yaşayan bütün Yahudileri, kendilerine kandan başka bir şey getirmeyen Siyonist ideolojiden vazgeçerek rüyasını paylaşmaya çağırdı.

Konuşma ve bunu izleyen süreçte FKÖ lehine alınan BM kararları, 20 yıl önce Arapların Taksim Planı'na vermiş olduğu tepkinin bir benzeri olarak İsrail ve destekçileri tarafından karanlık bir öfkeyle karşılandı. İsrail büyükelçisinden eşine az rastlanan türden bir şiddet içeren bir tirat geldi. Büyükelçi bu haliyle sadece BM'yi "Sodom ve Gomorrah türünden idealler ve değerlere" sürükleyen Arafat'ın "katil ve cani"lerden oluşan grubuna değil, "yıkım, utanç, teslimiyet ve aşağılama günlerinde" onlara böyle bir adım atma fırsatını veren uluslararası topluma da eşine az rastlanan bir şiddette veryansın etti. Dışişleri bakanı için "Arafat, her zamanki gibi ayırım gözetmeyen bir terörü, silahı" temsil ediyordu ve "konuşmasında barışın zeytin dalına ilişkin tek bir kelime" bile bulunmuyordu. Bakan, Arafat'ın tatlı sözlerine kanmayacaktı. Keza İsrail basını da öyle. İsrail basınındaki yorumculara göre Batı Şeria ve Gazze'de kurulacak herhangi bir Filistin devleti, eski zayıf günlerine döndürülecek olan bir İsrail'e karşı yeniden başlatılacak bir savaşın platformu olmaktan başka bir anlam taşımayacaktı. "Aklı başında kimse, petrole susamış olan bir dünyada böyle bir kimse kaldıysa, İsrail'in intihar etmesini istemiyorsa, bizden bu toprakları FKÖ'ye devretmemizi isteyemez."[73]

İsraillilerin uzlaşmasız eski söylemin aldatıcı bir hali olarak gördüğü şeyi Filistinliler ve özellikle de Batı Şerialılar, Ekim-sonrası ılımlılığın bir

[73] *Yediot Ahranot*, 14 Kasım 1974.

eseri olarak gördü. İsraillilerin dikkate aldığı tek şey Arafat'ın "rüya"sıydı; onlar için tek mesele Arafat'ın ortaya attığı pratik, hemen ulaşılacak olan hedef olarak "ulusal otorite"ydi. İsrailler'in tek gördüğü şey silahtı; Filistinliler ise zeytin dalını gördü. Filistinlilerin büyük bölümü için "rüya" tam kurtuluşa giden yolda samimi olmasa bile telaffuz edilmesi gereken bir şeydi. Arafat bu rüyaya inanır gibi görünmek zorundaydı çünkü İsrail'in doğasını değiştirmek ve bu tam kurtuluşa ulaşmak için Zafere Kadar Devrim, sürekli silahlı mücadele yöntemini savunan "retçiler"i memnun etmesi gerekiyordu ki tam kurtuluş hedefi yolunda artık "ılımlı" olan Arafat ile katı tutumlu George Habaş resmi olarak hâlâ aynı pozisyonu paylaşıyordu. Gerçekte ise bir Filistin devletinin kurulması, mücadelenin barışçıl ve siyasi bir nitelik taşıması anlamına geliyordu. Ortadoğu'daki nihai bir anlaşma şiddetin mutlak olarak dışlandığı bir çözüm anlamına gelecekti. Bütün taraflar son derece sağlam güvenceler vermek zorunda kalacaktı, bu bağlamda kurtuluşa giden yolda şiddet veya devrimci karşı-şiddetin geçerli tek yöntem olduğu inancıyla son on yıldır savaşıp ölen *fedailer* de böyle bir güvenceyi vermek zorunda olacaktı. Filistinlilerin çoğu, özellikle de Batı Şerialılar bunu anlayıp kabul etti. Kudüs'te yayınlanan militan nitelikli *al-Fajr* gazetesinin editörü şöyle diyordu: "Demokratik Filistin bizim için de bir rüya ama biz Filistin'deki Arap ve Yahudi devletlerinin ancak aşamalı bir siyasi sürecin sonunda tek bir devlet olarak birleşebileceğine inanıyoruz."[74] Bunun yanında geniş kitleler tersine-Siyonizmin en fazla bu kadar işleyebileceğini ve Arafat'ın belirsiz bir süre için ortaya attığı geçiş sürecinin aslında nihai aşama olacağını düşünüyordu. Bir Zeit fakültesinden bir profesör bu konuda şunları söylüyordu: "Yüzde 80'imiz durumun böyle olduğunun farkında. Bize ait olan Hayfa, Yafa ve Kudüs'ün büyük bölümüne veda etmek çok zor ama gelinen aşamada İsrail'e böyle bir tavizi vermeye hazır olduğumuzu söylüyoruz. Artık bizleri kovup yerleştikleri topraklardan onları kovmak istemediğimizi söylüyoruz. Bazılarımız hâlâ bunu yapmak istiyor ancak çoğunlukta değiller. İsrail'in de buna karşılık olarak en azından 1967 yılında işgal ettiği topraklardan çekilmesi gerekiyor. Başka türlü olmaz. Bunu kavramaları lazım."[75]

İsrailliler bunu kavramadı. Daha da önemlisi aslında yukarıdaki görüşleri dile getiren profesör de zaten böyle bir şey beklemiyordu.

74 The *Guardian*, 27 Aralık 1974.
75 *Aynı yer.*

İsrailliler nasıl Filistin cephesinde bir değişiklik görmüyorsa, profesör de tıpkı pek çok vatandaşı gibi İsrail'in tavrında bir değişiklik görmüyordu. Teoride Arafat hâlâ zeytin dalını elinde tutuyordu ama zeytin dalı ilgisizlik nedeniyle kısa süre içinde kurudu. Araplar, İsraillilerin doğuştan itibaren izledikleri türden bir güç politikasından vazgeçemeyeceğini anladı. Filistinlilerin rönesansı nasıl büyük bir hızla bariz bir hale geliyorsa İsrailliler de bunu görmezden gelme konusunda aynı hızla bir inatçılığa girişiyordu. Karikatüristlerin İsrailli tiplemesi artık kulaklarını parmaklarıyla tıkayıp çevresindekileri duymak istemeyen bir kişi olarak beliriyordu. İsrail'in "gerçeklere karşı sergilediği direniş" ve "absürdlükteki ısrarı" gazetelerin görüşlerini yansıtan makalelerde yoğun olarak işlenen temalar olarak belirmeye başladı. Bu türden yazıları kaleme alanların gözünde, İsrail'in elindeki kaynaklar böyle meydan okuyan türden bir duruşu sürdürecek zenginlikte değildi. Editörlerin gözünde, eldeki bütün veriler, askeri durum ne olursa olsun, belirleyici güç dengesinin Arapların lehine değişmekte olduğuna işaret ediyordu. Beyrut merkezli bir gazete Ekim Savaşı'ndan itibaren "Siyonist devletin bir bütün halinde kalıcı bir krize saplandığını ve durumun artık kontrolden çıktığını" yazdı. Başka bir gazete de İsrail'in, Rodezya veya Güney Afrika ile benzer bir kaderi paylaştığını ve bu haliyle konumlandığı alanda artık "yabancı bir beden" olarak varlığını sürdüremeyeceğini yazdı.[76] Bununla birlikte gazeteler İsrail'in elinde hâlâ fırsat varken askeri alanda Araplar'a karşı harekete geçebileceği uyarısında bulundu. Böyle bir girişimin akıl dışı olacağına zira İsrail'in hali hazırda yaşamakta olduğu ekonomik, diplomatik ve psikolojik sorunların bundan önceki savaşın eseri olarak ortaya çıktığına işaret ettiler. Ama böyle olmakla birlikte Arap zihinlerindeki İsrail resmi, neredeyse isterik bir ruh haline saplanıp kaçmaya çalışan, savaş yorgunu ve içine kapanık bir düşman olarak, hayat bulmak için başvurduğu silah gücüyle ölmeye hazırlanan bir devlet olarak belirmeye başlamıştı.

Böyle bir resim, Ekim Savaşı'nın hemen sonrasında Ortadoğu'daki dengeler göz önüne alındığında öyle aşırı hayalci bir nitelik taşımıyordu ama fazla uzun sürmeden bunun böyle olduğu anlaşıldı. Şüphesiz İsrail'in ve onu ayakta tutan güçlerin gerilediğine ilişkin belirtiler vardı ve bu gidişat, kontrol altına alınamazsa, bütün Siyonist yapı için ölümcül sonuçları ortaya çıkarabilecekti. Böyle olmakla birlikte, İsrail, şimdilik, Filistinliler ve Araplar söz konusu olduğunda durumunu iyileştirmek bir

[76] *A.g.e.*, 14 Kasım 1974.

yana, dâhil olduğu çevrenin üzerinde daha önce elde edemediği boyuttaki bir hâkimiyeti ele geçirecekti. Zira İsrail'in gerilemekte olduğu yönündeki görüş, Arapların, Ekim Savaşı'nın etkisiyle geçici olarak görülmez hale gelen türden acınası bir duruma düştüğü gerçeğini hesaba katmıyordu.

10

Mısır'la Barış

BAŞBAKAN MENAHIM BEGIN

Menahim Begin Mayıs 1977'de İsrail'in başbakanı oldu. Lideri olduğu sağcı *Likud* koalisyonu, İsrail'in kuruluşundan beri iktidarda olan İşçi Partisi'ni ağır bir yenilgiye uğrattı. Böylece Siyonist hareketin fanatik ve yayılmacı kanadı demokratik yollarla kendini bulmuş oldu. *İrgun* teröristlerinin başı olarak King David Oteli'ni havaya uçuran ve Deir Yasin katliamını düzenleyen bu isim böylece 29 yıl süren siyasi bir yalnızlıktan sonra bağımsızlık öncesi militan hareketin ortaya çıkardığı dev askeri gücün başına geçmiş oldu.

Begin ve takipçileri, duayenleri Vladimir Jabotinsky'nin yaygınlaştırdığı türden romantik ve aşırı milliyetçi inançların pek azından vazgeçtiler. *Likud*'un ana gövdesini oluşturan *Herut* partisi Revizyonist slogandan resmi olarak hiçbir zaman için vazgeçmedi: "Ürdün'ün İki Yakası Vardır, Bu Yakalardan Biri Bizimdir ama Diğer Yaka da Bizimdir." İsrail'in eleştirel bakış açısına sahip önde gelen yazarlarından birine göre Begin hâlâ "tarihi semboller ve mistisizm dünyasında yaşayan milliyetçi bir fanatikti."[1]

---

1 Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Haziran 1977.

İşçi Partisi Büyük İsrail'i kurma ve "inşa etme" konusunda hiç de tembel olmamıştı. İşçi Partisi bu haliyle uzun bir süre için ilhak yolunda adım adım ilerleyip geri dönüşü olmayan emrivakileri hayata geçirmeyi tercih eden bir politika izledi. 1967 Savaşı'ndan itibaren işgal altındaki topraklarda 85 Yahudi yerleşim merkezi kurdu; bunların çoğunluğu Allon Kuşağı olarak bilinen Ürdün Vadisi boyunca uzanan bölgede Arap yerleşim merkezlerinin dışındaki alanlarda kuruldu. Ayrıca, yayılmacı eğilimlere sahip olan *Guş Emunim*'in (Dindarlar Bloğu) aralarında eskiden sadece Arap mahallelerinin bulunduğu Nablus'ta kurulan Kaddum yerleşim merkezi olmak üzere "yaşa dışı" yerleşim merkezlerini kurmasına izin verdi. Uygulamadaki yerleşim merkezleri politikası anlamsız kılsa bile ilke olarak genel bir barışın uzantısı olarak işgal altındaki topraklardan kısmi olarak çekilmeye hazırdılar. Ama artık Yehova'yı rehberi olarak kabul eden *Likud*, İşçi Partisi'nin el altından kaçamak olarak yaptığı şeyi açıkça ilan eden tavrıyla devreye giriyordu.

Begin, seçilmesinden iki gün sonra muzaffer bir edayla "yasa dışı" Kaddum Yahudi yerleşim merkezini ziyaret etti ve söz konusu bu topraklarda Kaddum gibi pek çok yerleşim merkezinin kurulacağını ilan etti. Begin'in ifadesiyle söz konusu bu "kurtarılmış" bölgeler halkına çağrısını yaptığı herhangi bir barış antlaşması imzalansa bile Araplara geri verilmeyecekti. Bu bölgeler "İsrail devletinin ayrılmaz bir parçasını" oluşturuyordu ve durumun böyle olduğunu da Arap devletlerinin "anlaması gerekiyordu." Begin dünyayı "Batı Şeria" isminin hiçbir anlam ifade etmediği konusunda uyarırken "burasının isminin, İsrail topraklarının bir parçası olarak, Judea ve Samarya olduğunu ve sahiplerinin de Yahudi halkı olduğunu" söyledi. Bu topraklar ilhak edilemezdi "çünkü insan kendi toprağını ilhak edemezdi."[2] Araplara ne kadar büyük darbe indirirsen o derece makul insanlar olurlar şeklindeki aşırı uçtaki Siyonistlerin mantığının bir uzantısı olarak "Judea ve Samarya'nın elde tutulmasının barış ihtimalini arttıracağını" ilan etti.[3]

Filistinliler ise suni bir icattan başka bir şey değildi. Dolayısıyla bunlar "İsrail Topraklarının Arapları" olarak bilinmeliydi. "Topraklarımızda Filistin olarak anılan bir devlet hiçbir zaman" kurulmayacaktı. Buna paralel olarak "Nazilerden sonra en amansız düşmanımız olan" Filistinlilerle müzakere masasına da oturulmayacaktı. "Onlarla neyi müzakere edeceğiz? Kendi sonumuzu mu?"

2 *Time* dergisi, 30 Mayıs 1977.
3 *Haaretz*, 22 Mayıs 1977.

Rejim değişikliği, devletin kuruluşundan sonra İsrail iç siyasetinde yaşanan en büyük sarsıntıydı. Avrupa kökenli bir Eskenazi Yahudi olarak Begin'in zafer kazanmasının en önemli nedeni esas olarak Arap kökenli olan Oryantal Yahudiler olarak Sefaradlardan aldığı destekti. Eskenazilerden oluşan İşçi Partisi kurulu düzeni tarafından ihmal edilip aşağılandıkları uzun yıllardan sonra artık daha yüksek doğum oranları nedeniyle nüfusun yarısından daha fazlasını oluşturan Sefarad Yahudileri, Begin'i de kendileri gibi "aykırı" biri olarak gördüler ve demagojisi ile taşkınlığına aşık oldular. Yaşanan bu değişim dünya –ve aslında pek çok İsrailli– tarafından şaşkınlıkla karşılandı. Oysa şaşırmamaları gerekiyordu. Zor durumdaki diğer bütün sömürge devletleri gibi, İsrail de tarihi olarak her zaman ulus olma halinin en aşırı uçtaki yorumlarını benimseme eğilimi içinde olmuştur.

En azından aralarında "kabulcüler"in de bulunduğu Araplar dehşete düştü. "Retçiler" de *Likud*'un zaferini, silahlı mücadelenin, Zafere Kadar Devrimin izlenecek tek yol olduğunun teyidi olarak gördüler. Gerilla liderleri beşinci Arap-İsrail savaşının patlak vereceği tahminlerini yürüttü.

Olup biten şeye pek çok İsrailli de inanamıyordu. İşçi Partisi liderliği Begin'i hep aşağılayan bir tavır içinde olmuştu. Begin'in zaferi, bağımsızlık öncesi mücadele ile ana akım liderlikle "muhalifler" arasındaki düşmanlığın ve bu haliyle *Haganah* ile *İrgun*'un arasındaki çekişmenin bir uzantısıydı. Bengurion 1948 yılında "muhalifleri" güce başvurarak silahsızlandırmış ve 40 kişinin can verdiği bir olayda *İrgun*'a silah taşıyan *Altalena* gemisini batıracak kadar ileriye gitmişti. Bengurion, Begin'in ismini İsrail Parlamentosu Knesset'te telaffuz bile etmek istemeyecekti. Bir keresinde şöyle demişti: "Begin'in Hitler'den nefret ettiğine şüphem yok ama bu nefret onun Hitler'den farklı olduğunu ispatlamıyor. Begin'i radyoda ilk duyduğumda aklıma Hitler'in sesi ve çığlıkları geldi... Begin bir gün iktidara gelirse, siyasi maceraları İsrail devletinin sonunu getirecektir."[4] Siyonist tarihçiler teröristlerin Devlet'in kuruluşunda oynadıkları kilit rolü önemsememe eğilimindedir, öğrencilere uzun yıllar boyunca bu türden yöntemlerin "silahların arılığı" ilkesiyle uyumlu olmadığını anlatılmıştı. Burada en ufak bir şekilde kendini kandırmaca

[4] Bengurion'dan Haim Guri'ye mektip, 15 Mayıs 1963, Michael Bar Zohar tarafından *Ben Gurion* kitabında alıntılandı, Sayı III, sayfa 1.547; bakınız *Middle East International*, Ağustos 1977; Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Haziran 1977.

ya da ikiyüzlülük söz konusu değildi, bu bağlamda *Haganah* ile *İrgun* arasındaki fark kendisini türden ziyade derece bağlamında gösteriyordu. Böyle olmakla birlikte Begin ve takipçileri Knesset'e girmiş ve bir süre İşçi Partisi'nin baskın bir konumda olduğu bir koalisyon hükümetine katılmış olsalar bile, hiçbir zaman için tam olarak saygınlık kazanmadılar. Ancak artık bu konuda en ufak bir şüphe bile olamazdı: İsrail toplumunun tamamı sağa kayıyor ve buna paralel olarak mistik bir şovenizm, irtica ve güce tapınılan bir eğilim sergiliyordu. Önde gelen "güvercin"lerden Arie Eliav'a göre Begin'in zaferi "ulusal bir felaket"ti.

Dünyanın hiçbir köşesindeki kafa karışıklığı ve afallama ABD'de olduğu kadar ileri bir boyutta olmadı. Amerikalılar Begin hakkında çok az şey biliyordu ve aslında onu sevmemek de işlerine geliyordu. Onunla ilk olarak 1948 yılında başbakan adayı olduğu sırada tanışmışlardı. Begin'in Özgür Filistin Birliği'ndeki destekçileri "imparatorluğa meydan okuyarak İsrail için zafer elde eden bu adamı" tanıtmak ve yüceltmek için ellerinden gelen her şeyi yaptı. Aralarında 7 Senatör, 12 Vali, 70 kadar Kongre üyesi, 17 yargı mensubu ve eğitimcilerle, kamu görevlileri ve belediye başkanlarının bulunduğu bir Karşılama Komitesi oluşturdular. Ancak izleyen süreçte aralarında bir hahamın da bulunduğu üç din adamının yaptığı uyarı sonrasında Karşılama Komitesi dağıldı. Aralarında Massachusetts'ten Kongre üyesi John F. Kennedy'nin de bulunduğu kandırılmış politikacılar bir anda ya Begin'in gerçekten kim olduğu konusunda çok cahil olduklarını anladılar ya da bu listeye nasıl dâhil olduklarına şaşırdılar. Partisi "organizasyon, yöntem, siyasi felsefe ve sosyal cazibe itibarıyla Nazi ve Faşist Partilere benzeyen" böyle bir adamı onurlandırdığı için "Amerika'nın tanınmış simaları"nı ağır şekilde eleştiren seçkin insanların arasında Albert Einstein da bulunuyordu.[5]

İsrail'in itibarı ABD'de hâlâ yüksek olmakla birlikte Begin'in iktidara gelmesinden önce de istikrarlı bir şekilde gerilemekteydi. İsrail'e sevdalı ABD kamuoyunun gözünde bir dönem "Ortadoğu'da demokrasinin kalesi olan" devlet artık eskisi kadar kusursuz bir örnek olarak görülmüyordu. Bu haliyle İsrail'in her isteğini yerine getirmek ABD yönetimleri açısından mutlak bir öncelik olmaktan çıktı. Yönetimdeki yetkililer işgal altındaki toprakları kolonileştirdiği için İsrail'i eleştiriyordu. 1976 yılının ilk yarısında sadece Batı Şeria'da değil ama İsrail'de de Araplar

[5] Alfred M. Lilienthal, *The Zionist Connection, What Price Peace* (Siyonist Bağlantı, Barışın Bedeli Ne?), Dodd, Mead and Company, New York, 1978, sayfa 350-53.

bir dizi şiddet eylemi düzenledi. Gösterilerin başlıca nedenlerinden biri Siyonistlerin Arap topraklarına karşı doymak bilmeyen iştahının yeniden kabarmasıydı. Söz konusu şiddet olayları İsrailli Arapların ellerinde olan şeylerden memnun olmasalar bile belli bir kayıtsızlık içinde oldukları yönünde dikkatli bir şekilde kurgulanan ilizyonu yerle bir ederken FKÖ'nün elde ettiği diplomatik başarının sadece Batı Şerialıları değil ama İsrail topraklarında yaşayan "unutulmuş" Filistinlileri de derin şekilde etkilediğini gözler önüne serdi. Gösteriler, İsrail'in normal koşullar altında dünyanın geri kalanından saklamayı becerdiği türden çirkin ve baskıcı yüzünü göstermesine de yol açtı. Filistinliler artık "haber" oluyordu. İsrail'de yaşayan Batılı gazeteciler araştırmacı gazetecilikten fazla nasibini almamış olmakla birlikte bu defa bir istisna yapıp gelişmeleri yeteri kadar sorgulayan bir tavır sergilediler ve bu türden ısrarlı bir sorgulamaya alışkın olmayan İsrail hükümetini sinirlendirdiler.

Şiddet olayları yeteri kadar yıpratıcı değilmiş gibi İsrail hükümeti geçmişte fazla su yüzüne çıkarmadığı türden uluslararası bir dostluğu dramatize etmek için tam da bu sıralarda harekete geçmeye karar verdi. Güney Afrika Başbakanı John Vorster'ın İsrail'e yaptığı resmi ziyaret ve sıcak bir şekilde karşılanışı açmazları ve bu açmazlarla mücadele yöntemleri birbirine gerçekten çok benzeyen iki devlet arasında derinleşen ittifakı taçlandırıyordu. Bu ziyaretten kısa bir süre sonra "Koenig Andıcı" basına sızdı ve İsrail'i zor durumda bıraktı. İçişleri bakanlığının üst düzeyde bir yetkilisi bu "gizli" belgede Kuzey İsrail'deki Arap nüfusunun "seyrekleştirilmesi"ni öngören bir dizi öneriyi alenen ırkçı bir tonda dile getiriyordu. 1976 yılının sonları itibarıyla çıkış vizesi alan Sovyet Yahudileri'nin yarısından çok daha fazlası İsrail yerine ABD'ye ve Batı ülkelerine gidiyordu. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yahudi hayır kuruluşları yardım hak etmeyen ziyaretçilere yardımı kesmesi için İsrail'in yoğun baskısı altında kaldı. Protestocu bir grup göçmen, İsrail'in amacına ulaşması halinde bunun "Hür Dünya'nın Yahudilerinin Sovyet Yahudilerinin SSCB'den ayrılmasını önleme konusunda KGB'ye yardım etmeleri" gibi bir durumu ortaya çıkaracağını söyledi.[6]

ABD yönetiminin getirdiği eleştiriler Amerika içinde artık eskiden olduğu kadar sert bir şekilde tepki görmüyordu. Çok uzun yıllar Amerika'daki Yahudi toplumu, son derece etkili ve enerjik lobi grubu olarak, İsrail'in neredeyse tam kontrolü altına girmiş durumdaydı. Önde

[6] The *Guardian*, 10 Kasım 1976.

gelen Yahudi kuruluşları İsrail'in Filistinliler, Arap dünyası ve barış yolundaki resmi politikasını aynen benimsiyordu. Böyle olmakla birlikte Arie Eliav, Amerika'yı 1976'nın başlarında ziyaret ettiğinde Amerika'daki Yahudiler arasında farklı bir rüzgârın esmeye başladığına tanıklık etti. Şöyle dedi "Durum son derece yanıltıcı. Adeta donmuş bir nehir gibi: Yüzey gayet dingin ve sessiz; ama buzun altında işler bambaşka, aman dikkat!"[7] 1976 yılında Yahudi Reform Sosyal Eylem Birimi adlı kuruluş İsrail'in Batı Şeria hakkındaki "kışkırtıcı" eylemlerini kınayan bir karar aldı. 1977 yılının başlarında Amerikan İbrani Örgütleri Birliği'nin başkan yardımcısı Haham Albert Vorspan uyarıda bulunarak "İsrail gerçek bir barış ihtimaline yeteri kadar hızlı ya da yaratıcı bir şekilde karşılık veremez ise biz İsrail ve Diaspora'daki milyonlar, özellikle de Amerika'dakiler ayaklanıp İsrail liderlerine bunu yaptırmak için elimizden geleni ardımıza koymayız."[8]

Dolayısıyla Kaddum'a giden ve burada ata yadigarı toprakların "kurtarılmasından" bahseden Begin'in bu konuşması, Başkan Carter'ın Notre Dame Üniversitesi'nin açılışında yaptığı konuşmayı son dakikada değiştirmesine yol açtı. Carter, Ortadoğu'daki düşmanlar arasından herhangi biri barış anlaşmasını önlemeye çalışırsa önümüzde bir "felaket" var demektir, dedi. Kaddum'da söylenen şeyler Beyaz Saray yönetimini kızdırdı kızdırmasına ama ondan iki gün sonra gelen başka bir açıklama ABD yönetiminin tepesinin tasını attırdı. Begin, ABD başkanıyla arasında Batı Şeria konusunda bir anlaşmazlık olmadığını söyleyiverdi. "Neden bir anlaşmazlık olsun ki?" diye sordu. "Sayın Carter'a bunu açıklamaya çalışacağım. Kendisi İncil'i çok iyi bilir. Anladığım kadarıyla kendisi İncil'i ezbere biliyor." Amerika'daki Yahudi toplumu kulaklarına inanamadı. Yenilikçi bir Yahudi kuruluşu olan *Breira*'nın bir üyesi Begin'in izlediği politikaların "sadece ABD ile değil ama bütün uluslararası toplumla çatışmaya yol açacağı" tahmininde bulundu ve İsrail'in, bu politikaların bir eseri olarak "bütünüyle tecrit edileceğini"; ve "1948 yılında kurulmasından sonraki en büyük tehlikeyle karşı karşıya olacağını" söyledi.[9] Ama nihayetinde böyle olmadı zira diğer her şey bir yana, Enver Sedat devreye giriyordu.

---

7 *Middle East International*, Londra, Haziran 1976.
8 *A.g.e.*, Temmuz 1977.
9 *A.g.e.*, Eylül 1977.

VEKÂLETEN YÜRÜTÜLEN ARAP İÇSAVAŞI

Mısır lideri İsrail'deki rejim değişikliği nedeniyle dehşete kapılmadığını açık bir şekilde ortaya koydu. "Ne şahin ne de güvercin diye bir şey var" dedi ve Begin de bu haliyle "Rabin ya da Peres'den farklı değildi." Nokta. Sedat gibi bir otokrat için yumuşak ayarlamalar çok kolay bir şekilde yapılabiliyordu. Amerikalılar da bütün çekincelerine rağmen böyle bir ayarlama yapıyordu. Begin, *İrgun* günlerinden arkadaşı olan Şmuel Katz'ı kendisini "insani ilkeleri ve anlayışı olan bir kimse olarak sunması ve İsrailli liderlerin Amerika'daki Yahudiler'den almaya alışkın oldukları türden sarsılmaz bir desteği talep etmesi için" Amerika'ya gönderdi.[10] Büyük Yahudi Örgütleri Başkanlar Konferansı Başkanı Haham Alexander Schindler Kudüs'e durumu yerinde incelemek için yaptığı bir ziyaretin dönüşünde, anlaşıldığı kadarıyla, Begin'in Deir Yasin ve King David Oteli'ndeki insandan çok daha farklı biri olacağı konusunda tatmin olacaktı. Schindler Beyaz Saray yetkililerine Begin'in "aşırı uçlarda bulunan çılgın biri" değil ama "hassas bir vatansever" olduğunu söyledi. *New York Times*, ABD medyasının büyük bölümü için örnek oluşturacak şekilde uzun uzun *yeni* Begin'in hikâyesini anlattı, Begin "zarif, az saçlı ve tanıştığı kadınları elinden ya da yanağından öpen, kıyafetine özen gösteren" bir karakterdi.[11]

Begin, başbakan olarak ilk ziyaretini düzenlediği sıralarda *New York Times* taşıdığı kuşkulardan arınmış olan Yahudi toplumunun Begin'in arkasında toplandığını ve İsrail Bond Örgütü'nün bir kokteylinde "bağımsızlık mücadelesinde kahramanca bir liderlik sergileyen Begin'in artık "Yahudi halkı için yeni bir geleceğin sözcüsü" olarak belirdiğini bildiriyordu. Begin, Başkan Carter ile uyuşmuş gibiydi; Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski Begin'in "İsrail'i barışa götürmek için iyi bir şansa sahip olduğunu" söyledi.

Ne Sedat ne de Amerikalıların ama özellikle de Sedat'ın İsrail seçmeninin kararını kabul etmekten başka bir seçeneği yoktu. Filistinlilerle ve diğer Arap devletleriyle birlikte hareket eden Sedat kendisini büyük ve yeni bir "barış taarruzu"nin içinde buldu. Sedat sene başında "Cenevre ve nihai bir anlaşma yolunda ilerliyoruz" şeklinde bir açıklama yaptı. Cenevre "Arap-İsrail anlaşmazlığının son cephe savaşı" olacaktı. Carter,

[10] Bakınız *Middle East International*, Ekim 1977.
[11] *New York Times*, 19 Mayıs 1977.

başkanlığının başlarında 1977 yılını "hatırlayabildiğim kadarıyla barış yolunda en parlak umudun olduğu yıl" olarak betimleyecekti. Carter'ın söylemi Arapları umutlandırdı zira uzun bir zamandan sonra ilk kez bir ABD yönetimi güçlü Siyonist lobisi karşısında bir tavır belirleyecek gibi görünüyordu. Carter, Arapların "ılımlı" bir yaklaşım benimsediğinin farkındaydı; Araplar attıkları adımların bir eseri olarak hak ettikleri yanıtı alacakları ve bu haliyle ABD'nin İsrail üzerinde gerçekten baskı yapacağı konusunda umutlandılar. Nihai barış anlaşmasından neyi kastettiğini daha önce açıklamıştı ancak Carter "bazı küçük ayarlamalar için" İsrail'in işgal ettiği toprakların tamamından çekilmesi gerektiğini söyledi. "Çok uzun yıllar boyunca büyük sıkıntı çeken" Filistinli mülteciler için bir "yurt" bulunmalıydı. "Bu doğruysa" diyen Yaser Arafat ise bir ABD başkanına nadiren atfettiği türden bir övgüde bulunarak "Carter'ın sorunun özüne değindiğini ve bu özü dikkate almayan herhangi bir girişimin başarıya ulaşamayacağını" söyledi. Sedat bu yeni fırsatı görmezden gelmeyecekti. Sedat "adil ve kalıcı" barışa doğru adım atılmasına şiddetli bir şekilde ihtiyaç duyuyordu; söz konusu bu barış Ekim 1973 Savaşı'ndan dört yıl sonra her zamanki kadar uzak bir ihtimal olarak beliriyordu.

Ama ortada bir sorun vardı zira Ekim Savaşı Sedat'ın söylediği gibi "zafer kazanılan" bir savaş olmamıştı. Evet belki daha önce belirttiğimiz12 nedenlerden dolayı savaş İsrail'i temellerinden sarsan bir deprem gibiydi ama savaşın sonunda ordusu savaşı kazanmaya çok yaklaşmıştı. Süveyş Kanalı'nın büyük bir zaferle geçilmesinden sonra Ariel Şaron, meşhur Birim 101'in kurucusu ve izleyen dönemde İsrail'in en pervasız, tartışmalı ve isyankar komutanı olarak neredeyse intihar anlamına gelen bir karşı saldırıya girişmişti. Sedat süper güçlerin kapısını çaldı; süper güçler de kısmen uyum içinde kısmen de rekabet ederek kendisini ölümden kurtardı. Çatışmayı bitirmek için aslında hiçbir zaman adına savaşmayacağı türden koşulları kabul etmek zorunda kaldı. Güvenlik Konseyi, 338 Sayılı Kararı'yla bütün taraflara hali hazırda bulundukları konumlarda ateşkes ilan etmeleri ve "Güvenlik Konseyi'nin 242 Sayılı Kararı'nı bütünüyle uygulayacak şekilde" hareket etmeleri çağrısında bulundu. Durum savaştan önceki durumla neredeyse aynıydı zira Mısır'ın savaşa girmesinin nedeni de 242 Sayılı Karar'ın ortaya koyduğu içinden çıkılmaz durumu değiştirmekti; 242 Sayılı Karar'ın metni öylesine muğlaktı ki

12 Bakınız sayfa 533 ff.

toprak kazanımlarını perçinleyen İsrail kararın içeriğine ilişkin –Sovyet ve Araplarınki bir yana– dostane bütün yorumları bile reddetmişti.

Sedat'ın iddia ettiği gibi bir zafer, Arapların geniş bir oydaşma ile tanımladığı türden bir getiri olarak adil ve kalıcı bir barışı otomatik ve hızlı bir şekilde ortaya çıkarmalıydı. Sedat, en başından itibaren Arap dünyasına karşı olan yükümlülüklerine sadık kalacağına yemin etmişti. Sedat bu haliyle kolektif olarak belirlenmiş olan ve Filistin sorununun "kapsamlı" bir çözümünü getirecek türden bütünlüklü bir Arap stratejisine bağlı olarak hareket ediyordu. "Arap eşgüdümüne" tek alternatifin "İsrail'i rahatlatacak ve çatışmadan kurtaracak türden bir Arap içsavaşı" olduğunu söyledi.[13]

Uygulamada ise Sedat kendisini Arapların elindeki bütün kozları bir bir devre dışı bırakırken buldu. Savaşın hemen ertesinde İsrail'in karşı saldırısına rağmen sahip olduğu göreceli güç aradan zaman geçtikte yerini sefil bir zayıflığa ve çaresizliğe bıraktı. Yoksulluk ve aşırı nüfus gibi dertleri olan Mısırlılar, İsrail ile olan çatışmanın sonlanmasını diğer herkese oranla daha fazla istiyordu. İsraillilerin de buna karşılık olarak önerecekleri bir şey vardı. İsraillilerin gözünde Sina, Batı Şeria'nın aksine, Yahudi yurdunun tanrı tarafından bahşedilmiş bir bölümünü oluşturmuyordu. İsrailliler bu haliyle Sina'nın Golan Tepeleri kadar güvenlikleri için hayati bir önemde olmadığını düşünüyordu. Sedat, Sina'yı geri almak için gizli ve tek başına yürüttüğü bir diplomasiye girişti; bu da Suriyeliler, Ürdünlüler ve Filistinliler gibi diğer herkesin *kendi* topraklarını daha da zor kurtarmalarına yol açacak bir etki yaratacaktı. Sedat, "arkadaşı" Henry Kissinger tarafından yürütülen mekik diplomasisinin bir sonucu olarak Sina'da çatışmaları sona erdirmeyi öngören iki anlaşmayı kabul etti. İsrailliler toprak verdiler ama çok değil ve tavizlerinin karşılığını fazlasıyla aldılar.

Çatışmazlık uygulamasının Ocak 1974'te atılan ilk adımını beş ay sonra Golan Tepeleri ile ilgili bir başka anlaşma izledi ancak Eylül 1975'teki ikinci anlaşma Suriye'nin ağır tepkisini ve Sedat'ın Arap davasını sattığına ilişkin dört bir köşeden yükselen protestoları berberinde getirdi. Komşularıyla ayrı ayrı anlaşmalara gitmek İsrail dış politikasının temel taşlarından birini oluşturuyordu ve şimdi Sedat da kalkıp, en güçlü Arap devletinin lideri olarak, Suriye'nin İsrail'e saldırması halinde savaşın

[13] *Al-Ahram*, 24 Temmuz 1974.

dışında kalacağı sözünü verdiği gizli bir anlaşma yapıyordu.[14]

Ekim Savaşı'ndan sonra Arap saflarında beliren ilk çatlağın bedelini Filistinliler ödedi. Filistinlilerin baş düşman olarak İsrail'e karşı uluslararası diplomatik arenada muhteşem zaferler elde ettiği bir sırada içerdeki düşman tarafından darp edilmesi son derece ironikti. Arafat'ın bir dönem tarif ettiği türden "bir Arap tezgahı"nda yeni bir viraj daha dönülmüş oluyordu.[15]

Araplar arasındaki düşmanlığın en belirgin örneğine Lübnan'da tanık olundu. 1970'deki Kara Eylül'den sonra Yaser Arafat ve gerillaları bu küçük ülkeye yerleşmişti. Burada kurdukları siyasi-askeri üs, Lübnanlıların ya da en azından militan Maruni Hristiyan azınlığın, egemenliklerine bir tecavüz olarak gördükleri bir adımdı. Falanjist ve Chamounculardan oluşan sağcı Maruni militanlar Nisan 1975'te gerillalara ve solcu-Müslüman Lübnanlı müttefiklerine karşı silahlı harekete girişti. Başlangıçta küçük çapta ve nadir olarak görülen çatışmalar, İsrail ile Mısır arasında varılan ikinci anlaşmadan sonra Sedat'ın uyarısını yaptığı türden bir Arap içsavaşına dönüşmese bile vekâleten yürütülen bir iç savaş olarak boyut ve yoğunluk açısından derinlik kazandı. Savaşla ilgili Arapça yapılan yorumlarda *tahcim* kelimesi defalarca kullanıldı. "Boyut olarak küçültme" anlamına gelen bu kelime karmaşık ve yıkıcı olan bir anlaşmazlığın niteliği hakkında net bir tablonun görülmesine yardımcı oluyordu. Hepsi Filistinlilerin boyut olarak küçültülmesini istiyordu. Taktik olarak bölünmüş durumda olan grupların bazıları birbirlerini de boyut olarak küçültmek istiyordu. Cumhurbaşkanı Esed ve lideri olduğu Baas rejimi *Büyük* Suriye'yi kurmaya can atıyor ve Sedat'ın Arap davasını sattığı bir ortamda bu güç merkezini karşı strateji aracı olarak kullanmak istiyordu.

Mısır, *Amerikan Barışı*'na açılan kapı olacaksa Esed Suriye'nin de bu kapıyı açan anahtar olmasını istiyordu. Bu amaçla Ürdün Kralı Hüseyin ile bir ittifak kurmuştu bile. Birkaç yıl öncesine kadar böyle bir ittifak son derece suni olarak algılanırdı çünkü Esed'in bir dönem "gangster devletin [İsrail] varlığı[16]" olarak tarif ettiği Hüseyin, Baasçılar gibi "devrimciler"in yıkmak için büyük çaba harcadığı 1967 öncesi "gerici" yapının mucize

[14] Edward Shehan, *The Arabs, Israelis and Kissenger* (Araplar, İsrailliler ve Kissenger), Reader's Digest Press, New York, 1976, sayfa 194.

[15] Bakınız sayfa .587

[16] *Al-Thaurah* (Şam'da çıkan gazete), 14 Şubat 1967.

eseri olarak kurtulmuş bir uzantısıydı. Şimdi ise Esed Filistin direniş hareketini öbür kanattaki Lübnan'a sığınmış olan Filistinlileri kanatları altına almak için çaba harcıyordu; o Filistinliler ki Esed'in ifadesiyle bir zamanlar "Siyonist varlığını Arap yurdundan kovmaya"[17] yardımcı olacak olan güçler olarak beliriyordu.

Savaşın ilk yarısı boyunca Mısırlıların sağ kanattaki Hristiyanları kolladığı bir ortamda Esed ağırlığını, temkinli de olsa, Filistinliler ve onların solcu-Müslüman gerillalarından yana koydu. Savaşın ikinci yarısında ise eski müttefiklerine karşı olan bir konuma geçti. Çünkü Filistin direniş hareketi bir anda kaderine şekil verecek türden bir eylem özgürlüğüne kavuşarak Esed'in *Büyük*-Suriye planlarını suya düşürecek bir niteliğe bürünmüş olarak görülüyordu. Esed'in yüz seksen derecelik bir dönüş yapacağı düşünülemezdi bile. Arapçılığın "çarpan kalbi" olarak anılan Suriye, Filistin söz konusu olduğunda her zaman militan eğilimler sergilemişti. Dolayısıyla yüksek Arap davasının kusursuz olmayan bir unsuru olan Filistin gerillalarına karşı çıkmak bir Suriye liderinin yapabileceği en büyük sapkınlık olarak beliriyordu. Suriye ordusu Tal al-Zaatar mülteci kampını kuşatıp ele geçiren Hristiyan milislere destek verdi ki burası gereksiz bir barbarlık açısından zengin olan bir savaşın en kanlı sayfalarından birini oluşturacaktı.

Esed bu yolla Filistinlileri boyut olarak küçülttüyse aynı zamanda kendisi de küçüldü çünkü İsrail ile Mısır arasında Sina Yarımadası'ndaki anlaşmalara ilk başta karşı çıkmak için her şeyi yapan Esed bu defa anlaşmaları kabul eden bir tavır içine giriyordu. Aslına bakılırsa Araplar her yerde daha etkisiz bir hale gelmişti. Çünkü Lübnan içsavaşı bütün Arapları etkiledi ki bu savaş Arap bünyesinin tüm dokularına işleyen bir hastalık olarak bir medeniyet krizine dönüştü. Dolayısıyla Sedat'ın liderliğini yeniden empoze ettiği düzen bütünüyle çöküntüye uğramış bir nitelik taşıyordu. Bunun da ötesinde Mısır'ın bir liderlik rolü için sahip olduğu nitelikler bu liderliğin köklerinin derinlere ulaşmasına yetmediği gibi, Mısır'ın başındaki ismin de büyük bir nüfuza sahip olmasını engelliyordu. Bu, daha iyi bir alternatifin olmadığı bir ortamda Arapların istemeyerek kabul ettiği bir liderlikti. Aradan fazla bir zaman geçmeden bu liderliğe meydan okundu; bunu yapan Araplar değil fakat Mısır'ın aç ve ezilmiş kitlelerinin Ocak 1977'de giriştiği büyük gıda ayaklanmasıydı.

[17] *Al-Baath* (Şam'da çıkan gazete) 21 Mayıs 1967.

Mısırlıların 1919 yılında İngilizlere karşı başkaldırışından bu yana ülkede böylesine büyük bir kargaşa yaşanmamıştı. Cumhurbaşkanı Sedat'ın, Siyonist hareketin en yayılmacı ve aşırı uçtaki unsuru olarak Menahim Begin'in meydan okuyuşuna yeni bir savaşkan çıkışla karşılık verecek kadar bir gücü kalmıyordu.

SEDAT KUDÜS'TE

Cumhurbaşkanı Sedat 20 Kasım 1977'de Kudüs'e tarihi bir ziyaret yaptı. Mısır parlamentosunun olağan yıllık açılış oturumunda konuşma yaparken önündeki metni bir kenara bırakarak kendisini dinleyenlere "aralarında oğullarının da bulunduğu tek bir askerin, tek bir subayın ölmesini bile değil ama yaralanmasını önleyecekse dünyanın öbür ucuna kadar gideceğini" söylediğinde ona kimse inanmadı. "Dünyanın sonuna gitmeye hazır olduğumu söylüyorum. Sizlerin karşısında şimdi bunu söylediğim için İsrail şaşkınlığa uğrayacaktır. Onlarla konuşmak için İsraillilerin evlerine, Knesset'e (İsrail parlamentosu) gitmeye hazırım." Cumhurbaşkanı Sedat bu sözleriyle Ekim ayında Süveyş Kanalı'nı geçtiği saldırıyı bile gölgede bırakacak bir şekilde barış yolunda bir kumar oynuyordu. 11 gün sonra Ebu Sweir hava üssünden kalkan ve "Mısır 01" işaretini taşıyan bir Boeing 707 yolcu uçağı Tel Aviv yakınlarındaki Bengurion havaalanına indi. Birkaç dakika sonra Mısır, İsrail ve dünyadaki milyonların yüreklerini okşayacak türden bir olay yaşanacak ve Mısır Cumhurbaşkanı olarak Enver Sedat'ın İsrail topraklarına ayak basışını selamlayacak şekilde trompetler çalınacaktı.

Törenselliğinin yanı sıra siyasi olarak da büyük önem taşıyan ziyaretin doruk noktasına ertesi gün akşamüstü Knesset'de ulaşılacaktı. Sedat burada Siyonizmin kurucusu Theodor Herzl'ın portresinin altındaki bir kürsüye çıktı. Meclis başkanı İzak Şamir, *Stern Çetesi*'nin eski lideri olarak, Sedat'ı meclise tanıttı ve Sedat'ın konuşması sırasında yanına oturdu. Begin de diğer yanında oturdu.

Sedat'ın konuşması yapmak istediği şeyin dev boyutlarını yansıtacak bir nitelik taşıyordu. "Bütün savaşlar beyhudedir, kaybeden taraf insanlıktır" diye başladı. Bu tarihi "girişimini şaşkınlıkla" karşılayanlara karşı içinde kötü bir his bulunmuyordu.

"Ortadoğu'da savaşın ve barışın sorumluluğunu taşıyan en büyük Arap devletinin Cumhurbaşkanı'nın hâlâ savaşta olduğumuz düşmana gitmeye hazır olduğunu ilan edebileceğini kimse hayal bile edememiştir. Çalışma arkadaşlarına veya Arap kardeşleri"nin hiçbirine danışmamıştı. Kararını uzunca bir süre düşündükten sonra almıştı ki büyük bir risk olmakla birlikte "kendi halkını ve bütün Arap ulusunu, boyutlarını sadece Allah'ın bilebileceği türden yeni ve korkunç savaşlardan korumak için Allah'ın huzurunda bir sorumluğu olduğunu" biliyordu. Attığı bu adım "bütün dünyanın tarihi açısından olmasa bile en azından dünyanın bu bölgesinin tarihinde bir dönüm noktası" olabilirdi. Israrla "Mısır ile İsrail arasında ayrı bir barış antlaşması ya da sadece savaş halini ortadan kaldırıp nihai anlaşmayı öteleyecek olan 'kısmi bir barış' için de gelmediğini" söyledi.

Arapların da hataları olduğunu kabul etti. "Ama yine de bugün size ve bütün dünyaya ilan ediyorum ki adil ve kalıcı bir barış ortamında sizinle birlikte yaşamayı kabul ediyoruz." Bir engel 1973'te yıkıldı: İsrail'in yenilmez olduğu ve uzun kollarının "her yere uzanıp vurabildiği" kanısı artık geçersizdir. Ama başka bir engel daha var "Aramızdaki psikolojik engel! Şüphe engeli. Reddetme engeli. Korku ve aldatma engeli. Her hareketin ve kararın çevresindeki halüsinasyon engeli." Söz konusu bu psikolojik engel "sorunun yüzde 70'ini oluşturuyordu." Artık bu engeli kaldırmanın zamanı gelmişti. İsrailliler "Fetih hayallerini ve Araplara karşı en iyi yöntemin güç kullanımı olduğu konusundaki inançlarını bir kenara bırakmalıydı." İşgal altındaki topraklardan bütünüyle çekilmesi gerekiyordu. Bunun da ötesinde İsraillilerin bütün dünyanın ve hatta en yakın müttefiği olarak Amerika'nın bile farkına vardığı bir şeyi artık anlamalıydı: Filistin davası sorunun merkezindedir. "Size ait olmayan bir toprakta yurt kurmanın hukuki ve ahlaki temellerini oluşturduğunuz gibi Filistin halkının da kendi topraklarında bir devlet kurma konusundaki ısrarını anlamalısınız."

Cumhurbaşkanı Sedat konuşmasını Kuran'dan bir alıntıyla sonlandırdı: "Kitabı olan bütün insanlar" olarak Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar Allah'ın nazarında eşitti.

Dünya barışı için üzerine düşeni yapmıştı. Knesset'e giderek "savaşan ülkeler arasında bilinen türden bütün alışkanlıkları ve gelenekleri bir kenara bırakmıştı." Şimdi buna uygun bir yanıt bekliyordu. Daha sonra düzenlediği bir basın toplantısında "Allahım, Başbakan Begin ve

Knesset'e yol göster çünkü zorlu ve köklü kararların alınmasına büyük bir ihtiyaç var."

"Mısır 01" uçağı İsrail topraklarına inişini izleyen 44 duygu yüklü saatten sonra yeniden havalandı, bu defa kendisine 4 adet Kfir savaş uçağı eşlik ediyordu. Sedat, muzaffer bir komutan gibi karşılandı; alışkın olunan türden Kahire karnavallarını andırdığı bir ortamda kamyon ve otobüslerle Kahire'ye akın eden işçiler ve köylüler kısmen planlanmış kısmen kendiliğinden olan bir kutlamaya katılıyordu. Sedat üzeri açık limuzinde dik ve ışık saçan duruşuyla kalabalıkların arasından geçerek Giza banliyösündeki eviyle havaalanı arasında bayraklarla donatılmış 13 millik yolda ilerledi. Sedat gerçekten de Menahim Begin'in "zorlu ve köklü" kararlar alacağını mı düşünüyordu? Gerçekten böyle bir umudu taşıyarak mı dönmüştü ülkesine? Eğer böyleyse hayal kırıklığına uğraması için aradan fazla uzun bir zamanın geçmesi gerekmeyecekti.

CAMP DAVİD

Bir zamanlar Batı'nın ve özellikle de ABD'nin savaşçı olarak gördüğü Sedat, Arap lider olarak Kudüs'e gitmesiyle birlikte artık bir barış kahramanı olarak selamlanıyordu. Kendi deyişiyle "psikolojik" duvarları aşması tarihin akışını değiştiren yüce bir jest, dahice bir adım ve bir dönüm noktasıyla. Sedat'ın bu ziyareti heyecan, hürmet ve huşu yarattı. Başkan Carter, Knesset'te yaşananları ailesiyle birlikte seyretmeden önce Washington'un İlk Baptist Kilisesi'nin minberinden Ortadoğu barışı için dua bile etti.

Arap dünyasında ise intikam çağrıları arasında büyük bir öfke ve şaşkınlık rüzgârı esiyordu. Suriye'de ulusal yas ilan edildi. Resmi daireler kapatıldı, trafik beş dakika için durdu, müezzinler ve kilise çanları gün boyunca hiç susmadı. Savaş dönemindeki müttefiğinin Kudüs'teki El Aksa Camii'nde namaz kılmasından birkaç saat sonra Cumhurbaşkanı Esed, Şam'ın merkezindeki Umayyad Camii'ne gitti ve burada Sedat'ın "Arap ulusunu sırtından hançerleyen bir hain" olduğunu söyleyen hatibi dinledi. Irak'ta Kurban Bayramı kutlamaları iptal edildi. Libyalı temsilciler Davut Yıldızı ile yan yana dalgalandığı için (Mısır'ınkiyle aynı olan) Libya bayrağını törensel bir şekilde yaktı.

Beyrut'un önde gelen solcu gazetesi *el-Safir* de şu yorumu yapıyordu:

> Sedat tarihe geçti. Bugün itibarıyla adı Herzl, Balfour, Weizman, Bengurion, Golda Meir ve Moşe Dayan ile birlikte İsrail'in kurucuları, varlığının destekçileri, emperyalist rüyalarının savunucuları arasında geçecek. Sedat tarihe geçti ama bir daha aynı şeyi yapabilecek mi? Bu sorunun cevabını Mısır'ın Arap halkı, Mısır ordusu veya herhangi bir Arap verecek. Çünkü Sedat artık tüm bu kesimlerin düşmanıdır ve herkesin bir karara varıp bu karar uyarınca hareket etme hakkı vardır.[18]

Böyle olmakla birlikte Sedat, Arap dünyasında parti ve ordunun hüküm sürdüğü diktatörlüklerin tekeli altındaki haberleşme kanallarında yükselen kınama sesleri yüzünden duyulmayan bir destek de aldı. En büyük desteği Mısır'da aldığını söylemeye bile gerek yok, Sedat, İsrail ile anlaşmayı izleyeceği vaat edilen barış ve "refah" konusundaki samimi özlemin yanı sıra Arap karşıtlığı şekline bürünen bir Mısır milliyetçiliğinden yararlanıyordu. Sedat'ın yaptığı şey büyük bir cesaret ve hayal gücünün ürünüydü ve çok sayıda Arap bunun farkındaydı. Beyrut'ta yayınlanan bir gazetenin söylediği gibi Sedat,

> "yok olma kompleksinin" artık miadını doldurduğunu, Yahudi devletinin, Arapların varlığını reddetmesini istismar ederek güvenlikli sınırlara sahip olmak için yeni toprakları ilhak edemeyeceğini İsraillilere göstermek istedi. Bunun böyle olduğunu en güçlü Arap devletinin lideri olarak Kudüs'te ve Knesset'in duvarları arasında yer almasından daha iyi ne gösterebilirdi ki?[19]

Böyle olmakla birlikte gerçek şok ve şaşkınlık en azından ortaya çıkan şüpheci tatminle aynı boyutlardaydı. Bizzat kendileri Filistinlileri zor duruma sokacak adımları atan ülkelerden biri olarak Suriye'nin verdiği büyük tepki samimi bir nitelik taşımayabilirdi. Böyle olmakla birlikte Sedat'ın attığı adımı eleştirmek için yeterli gerekçeler de yok değildi. Netice olarak Batı, Sedat'ın Kudüs ziyaretini boşuna göz kamaştırıcı bir adım olarak görmüyordu. Ziyaret tek bir hamlenin eseri olarak en kutsal Arap tabularından birini yıkmıştı. Sedat'ın aştığını söylediği "psikolojik" duvar gerçekten de heybetliydi. Siyonist "tehlike"nin çok küçük boyutta olduğu ilk günlerde Filistinliler İsrailler ile doğrudan görüşmelere girmeyi reddederek meşruiyet kazanmasının önüne geçmişti.

---

18 *El-Safir*, 20 Kasım 1977.

19 *L'Orient-Le Jour*, 18 Kasım 1977.

Babalarının ve dedelerinin İsrail'in Filistinlilerin enkazı üzerinde henüz devlet bile olmadığı ilk günlerde Siyonizmi tanımadığı bir ortamda oğullarının bir Arap liderin çağdaş Siyonizm ile el sıkışmasına tanıklık etmesinden daha şoke edici ne olabilirdi ki? Hem de nasıl bir Siyonizm ile!? Önde gelen Filistinli bir yazarın gözlemlediği gibi söz konusu olan bu Siyonizm'e "En büyük Arap devletinin lideriyle el sıkışabilecek son İsrailli başkanlık ediyordu."[20]

Sorun tek başına Sedat'ın sembolik olarak yaptığı şey değildi, gerçi bu bile tek başına yeterliydi ama bunun yanında Sedat'ın bunu hangi çerçeve içinde yaptığı da önemliydi. Şüphesiz İsrail ile Araplar barış yapacaklarsa bütün liderlerin Sedat'ın yaptığını yapması gerekiyordu ki bu hayati bir önem taşıyordu, söz konusu bir barış sürecinin başında değil ama sonunda yapılması gereken bir şeydi. İsrail'in tanınması ve dolayısıyla Arapların kendilerine ait olduğunu söylediği topraklardan vazgeçmesi anlamına gelebilecek herhangi bir adım ancak ve ancak işgal altındaki toprakların iadesi ile bir Filistin devletinin kurulmasının karşılığı olarak atılabilirdi. Ortadoğu'da "adil ve katılımcı" bir barış ancak bu şekilde tamamlanmış olabilirdi.

Böyle olmakla birlikte Sedat Kudüs'e bizzat kendisinin ve yandaşlarının söylediği gibi bir güç gösterisi olarak değil ama bir zayıflık gösterisi yaparak gitmişti. Aslına bakılırsa bunu kamuya ilan etmeye de çok yaklaşmıştı. Sadece bir ay önce İsrail'le savaşa gitme tehdidini dile getirmişti. Süveyş'teki bir gösteride yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "İsrail bizi sınamak istiyorsa daha önce verdiğimiz dersin daha ağırını vermeye hazırız... Biz barış istiyoruz ama bu olmazsa o zaman çatışma kaçınılmaz olur." Bundan birkaç hafta önce de İsrail'e nüfusunun üçte birini yok etme kapasitesine sahip olduğunu söylüyordu. Sedat'ın elinde

> İsrail'in nükleer silah sahibi olduğunu gösteren kesin bir bilgi vardı... Arapların pazarlık konumunu zayıflatmak için zaman zaman bunu öne sürüyorlar... İsrail atom bombasını bize karşı kullanırsa belki bir milyon kişiyi kaybederiz ama geriye hâlâ 39 milyon Mısırlı kalır... Bir milyon Mısırlı'nın öldürülmesine karşılık bir milyon İsrailli'nin öldürülmesini planlıyorum ve kanımca bu İsrail'i bitirmeye yetecektir.[21]

[20] Sabri Ciryis, "The Arab World at the Crossroads" (Yol Ayrımındaki Araplar), *Journal of Palestine Studies*, Beyrut, Sayı 26, 1978, sayfa 39.

[21] The *Guardian*, 8 Temmuz 1977.

İsrail'e yaptığı ziyaretin beraberinde getirdiği bir şekilde Sedat'ın "savaş yoksa barış da yok dili"nden vazgeçmesi, (ki böyle bir dili Ekim Savaşı güya sonsuza dek ortadan kaldırmıştı) kazandığı "zafer"in aslında gerçek anlamda bir zafer olmadığını itiraf etmesi anlamına geliyordu. Bu haliyle Sedat aslında son derece net ve açık bir şekilde çaresizliğin dilini konuşuyordu. Aradan geçen dört yıla rağmen Sina'nın onda dokuzu ile Golan Tepeleri, Batı Şeria ve Kudüs hâlâ düşmanın elindeydi ve Sedat'ın tehditlerini hayata geçirecek bir gücü de kesinlikle yoktu. *Washington Post* gazetesine göre İsrail, Sina'daki anlaşmaların bir eseri olarak ABD'nin kendisine bahşettiği askeri üstünlüğü kullanmaya hazırdı. Köşeye sıkıştırılmaları halinde, Amerika istese de istemese de bir "imha" savaşına girişmeye hazırlardı. Sedat'ın kamuoyuna yönelik yaptığı açıklamalar birbiriyle çelişiyordu. Sedat, Kudüs'e dünyayı şaşırtacak türden ziyarete girişip gerekirse İsrail'e "ağır" bedeller ödetebileceği uyarılarını yaptığı bir sırada[22] ABD Kongre'sine farklı bir hikâye anlatıyordu. Barış yolundaki gerçek tehdit, "sadece Filistinliler için değil ama Arap dünyasının tamamı için gerçek tehdit" İsrail idi.[23] "Bu sizin [ABD Kongresi Silahlı Hizmetler Komitesi] sayenizde oldu. Siz İsrail'e en yeni ve gelişkin silahları verdiğiniz için korkarım bir gün onların [İsrailliler] sizi de tehdit ettiğine tanıklık edeceksiniz çünkü istedikleri her şeyi alabiliyorlar. Bir savaş başlatıp... sizden yeni bir şey almadan 6 ay boyunca savaşabilirler."[24]

Mısır'ın nükleer kapasitesi Sedat'ın hayal ürünü olmanın ötesine gitmiyordu. *Al-Ahram* gazetesinin eski editörü Muhammed Heykel, Arap liderlerin İsrail'in nükleer silahları "devreye sokması halinde" yapacakları şeyler hakkında boş tehditler savurmaktan vazgeçmelerinin zamanının geldiğini söyledi. Sedat'ın İsrail'e ziyareti sırasında Sedat'a çok yakın isimlerden biri olarak Mustafa Halil de, çıkan haberlere göre, İsraillilere bu tehditlerin içinin nasıl da boş olduğunu söyledi. Halil "Savaşı kazanma şansımızın olmadığını ve elinizde bir atom bombasının bulunduğunu biliyoruz. Mısır'ın askeri olarak bir alternatifi bulunmuyor ve farklı bir çözüm bulmamız gerekiyor" dedi.[25]

---

22 Bakınız George Carpozi, *Anwar Sadat, A Man of Peace* (Enver Sedat, Bir Barış İnsanı), MAnor Books, New York, 1977.

23 *El-Akbar* (Kahire'de çıkan gazete), 16 Kasım 1977.

24 *A.g.e.*, 13 Kasım 1977.

25 Eitan Haber, Zeev Şchiff ve Ehud Yaar, *The Year of the Dove* (Güvercin'in Yılı), Bantam Books, New York, 1976, sayfa 73.

Belli açılardan Sedat'ı Kudüs'e götüren şeyin Menahim Begin'in yükselişi olduğuna şüphe bulunmuyor. Begin haklı çıkmıştı: Araplara karşı aşırı yöntemlere başvurmak işe yaramıştı. Resmi olarak, öte yandan, Sedat hâlâ Cenevre sürecine ve "kapsamlı" bir barış sağlanması gerektiği düşüncesine bağlıydı. Bu yolda Amerikalılar da Sedat'ın yanındaydı. İsrail'in vetosuna uğramadan ve FKÖ'yü tatmin edecek bir şekilde Filistinlileri Cenevre'ye getirtmek için Carter ile Dışişleri Bakanı Cyrus Vance yaz ve sonbahar ayları boyunca Kissenger'in temsil ettiği türden yoğun bir girişimi devreye soktular. Kendilerini her biri birbirinden daha yaratıcı ve gelişkin olan bir dizi öneri ve karşı önerinin yarattığı türden bir labirentin içinde buldukları bir ortamda içerik açısından her iki tarafın da istedikleri bir şekilde yorumlayabilecekleri bir formülü ortaya atarak ilerleme sağlayabilecekleri anlaşıldı. Gelinen aşamada Cenevre konferansı gerçekten yapılabilecekmiş gibi göründü.

Böyle olmakla birlikte aslında Sedat, Begin ile görüşmesinden önce bile Cenevre süreci hakkında kuşkuluydu ve bu kuşku tek başına İsrail'in tutumundan değil ama aynı zamanda Araplar arasındaki çekişmenin de bir eseri olarak ortaya çıkıyordu. Sedat'ın bu kuşkusu Begin ile görüştükten sonra daha da artmış olsa gerek. Gerçekten de Kudüs'e yaptığı ziyaret sırasında FKÖ'nün görüşmelerde Filistin kökenli bir Amerikalı profesör tarafından temsil edilmesi fikrini (ki gerek İsrailliler gerekse Filistinliler buna karşı çıkmıştır) ortaya atarak sorunu giderdiğini söylediğinde Cenevre sürecini fiili olarak sabote etmiş oluyordu. Zira, çaresiz bir zayıflığın sonucu olarak Sedat'ın pazarlık masasında yapabileceği tek şey (Sina konusunda İsrail ile vardığı anlaşmaların bir devamı olarak) daha önce başlayan süreci devam ettirmekti. Sedat için tek çıkış, diplomasi kanallarını tek başına zorladığı bir ortamda Mısır'ın kendisini Arap dünyasından kopardığı ölçüde kazançlı çıkacağı yönündeki hissiyatın gereklerini yapmaktı. Sedat Knesset'e "açılımı" hakkında kimseye danışmadığını ilan ettiğinde doğruyu söylüyordu. Arap liderleri için Sedat'ın düzenbazlığını açık bir şekilde itiraf etmesinin işaret ettiği şeyler son derece yıkıcıydı. Zira Arap dayanışması kavramının temelinde karşılıklı danışmalarda bulunması fikri yatıyordu ki Sedat da bir zamanlar bunun öneminin altını çiziyordu. Sedat'ın diğer Arap devletlerine danışmaması Mısırlı liderin patinajlarına fazlasıyla aşina olan Arap dünyası için niyetinin iyi olmadığını gösteren bir şeydi ama Sedat'ın böyle önemli bir ilkeyi ihlal ettiğini açık bir şekilde ilan etmesi,

Arapların gözünde, niyetinin gerçekten çok kötü olduğunu gösteriyordu. Mesele Knesset'te söylediği şey değildi zira Sedat buradaki konuşmasında Arap davasını aşağı yukarı bilindik standartlarda ortaya koyuyordu; mesele bunu hangi koşullar altında söylediği idi. Sedat öyle bir süreç başlattı ki bu sürecin işlemesine ne kendisinin de dâhil olduğu Araplar ne de ileri görüşlü üyelerinin ayrı bir İsrail-Mısır anlaşmasını Araplar kadar istemediği Amerikan yönetimi bile durduramayacaktı.

Sedat Kudüs'ten döndükten hemen sonra "çatışmanın bütün tarafları"nın Cenevre'deki görüşmelere hazırlık yapmak için Kahire'de bir araya gelmeleri çağrısı yaptı. Davete icabet edeceğini söyleyen İsrail ile birlikte isteksiz bir tavır benimseyen Birleşmiş Milletler ve tereddüt içindeki ABD'nin dışında herkes daveti reddetti. Arap rakiplerinin Kahire'ye gelmek gibi bir niyetleri vardıysa da Sedat bizzat davet ettiği insanlar hakkında ters konuşmalar yaparak böyle bir ihtimalin bile önüne geçti. Sedat'ın sert söyleminden en büyük payı alan Suriye Cumhurbaşkanı Esed ile onun Baasçı yönetimiydi. Sedat'ın gözünde Filistinliler de artık ikiye ayrılıyordu: Kurtuluşun Mısır ile yan yana durarak geleceğini düşünen iyi Filistinliler ve Suriye ve Sovyet Birliği ile dans eden kötü Filistinliler. Geçmişte FKÖ'nün Arap dünyasında ve uluslararası arenada tanınması için kimse Sedat kadar girişimci olmamıştı. Gelinen aşamada FKÖ tarafından reddedilen Sedat şimdi örgütün barış sürecinden bütünüyle koparılması ya da FKÖ'nün alternatif bir Filistin liderliği tehdidiyle korkutulması anlamına gelecek bir tavır içine girdi. Geleneksel olarak Filistin diasporasına göre daha ılımlı olan işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerin bu yönde harekete geçmesini umuyordu. Ama Batı Şeria ve Gazze'deki belediye başkanlarının –biri hariç– tamamı Sedat'ın Kahire'ye yaptığı daveti reddedip FKÖ ile dayanışma içinde olduklarını ilan ettiler. Sonuç olarak Kahire'ye kayda değer önemde hiçbir isim gitmedi. Ramallah Belediye Başkanı'nın ifadesiyle gitmeye hazır olanlar "karılarını bile temsil etmiyordu." Bu taktik tutmayınca Sedat başka bir yola başvurdu. Sedat, Filistinlilerin liderinin Yaser Arafat değil ama Ürdün Kralı Hüseyin olması için girişimde bulundu. Oysa 1974 yılındaki Rabat zirve konferansında diğer Arap liderlerini Filistinlilerin liderliğini Kral Hüseyin'in elinden almaları için ikna eden de yine kendisiydi. Filistinliler bunu kabul etmedi. Kral Hüseyin de Filistinlileri bu yolda ikna etmek için bir girişimde bulunmadı.

Sedat tek başına kaldı; ve artık geri dönüş de yoktu. Kudüs'te ilan ettiği türden "zorlu ve köklü kararlar" hayata geçmedi. Çünkü Begin de Sedat'ın istediği gibi davranmıyordu. Begin, Sedat'ın "zayıflık ve hatta çaresizlik içinde" hareket ettiğini biliyordu.[26] Begin, hep olduğu gibi kaldı ve bu haliyle Siyonizmin en aşırıya kaçan ve yayılmacı karakteri olarak konumlanmayı sürdürdü. Siyonizme eleştiri oklarını yönelten saygın bir isime göre de Begin'in böyle yapmaması için de fazla bir sebep yoktu. Uri Avineri şöyle yazıyordu: "Begin için bu ziyaret cennetten gelen bir hediyeydi. Gümüş bir tabakta bedava sunuldu. Girişimi Sedat yaptı ve bunun bütün bedelini o ödedi; hayatını ve rejimini tehlikeye atarak İsrail'in tam olarak tanınması ve meşruiyet kazanması yolunda ona paha biçilmez bir hediye verdi. Begin bunun için nasıl bir bedel ödedi? Hayır hiçbir şey ödemedi, tek bir kuruş bile."[27] Begin ve iktidardaki egemen yapı Sedat'ın kendileri için müthiş bazı olasılıkların kapısını açtığının farkındaydı. Siyasetçilerin bu konuda ketum olma eğiliminde oldukları bir ortamda bir köşe yazarı bunu açık bir şekilde ifade ediyordu. "Kimse 'ayrı barış' kelimesini kullanmak istemiyor, bu onlara sanki şoke edici bir şeymiş gibi geliyor. Ben ise, sürece dâhil olan tüm politikacılara saygı duymakla birlikte buna katılmıyorum. Ayrı barış kirli bir kelime değil, meşru bir ifadedir. Arap dünyasına sokmama sözü verdiğimiz kama mevcuttur ve bunun varlığı görülmezse yazık olur."[28] İsrailliler, başta Ruslar, Amerikalılar, "radikal" veya "ılımlı Arap devletler olmak üzere, müzakereleri FKÖ adına etkileyebilecek olan güçlerin sahip oldukları bu rolü ortadan kaldırma ya da azaltma konumunda olduklarını biliyorlardı.

Kahire konferansı ikincil önemde olan bir şeydi zira Begin de görüşmeler daha devam ederken Filistin "özerkliği" veya "öz yönetimi" planını onaylatmak için aniden Washington'a uçarak konferansı iyice anlamsızlaştırdı. Sedat'ın jestine karşılık olarak bir şeyler yapmak zorunda olduğunun farkındaydı ve özerklik formülü de böyle bir şeydi. *Likud*'un geliştirdiği ve "işlevsel" çözüm olarak anılan bu formül sayesinde tüm "kurtarılmış" bölgelerin sağladığı kazançlar resmen bir ilhak olmadan Büyük İsrail'in elinde kalacak, bu bağlamda askeri üsler yerinde kalacak, göç devam edecek, yerleşimler genişleyecek ve ekonomik hegemonya sürmeye devam edecekti ama sivil idare yükü yerel halkın veya kısmen Ürdün'ün elinde olacaktı. İşgal, fiili olarak kalıcı meşruiyet

[26] Haber, *A.g.e.*, sayfa 42.
[27] *Ha'olem Hazeh* (İsrail haftalık dergisi), 23 Kasım 1977.
[28] Shmuel Schnitzer, *Davar*, 25 Kasım 1977.

kazanacaktı. Göç ve yayılan yerleşimler sayesinde Yahudilerin gelinen bir aşamada nüfus çoğunluğunu ele geçireceği umuluyordu. Batı Şeria ve Gazze İsrail ürünleri için bir pazar olmanın yanı sıra ekonomik alanda diğer Arap devletlerine geçişi sağlayacak bir sıçrama tahtası olacak; İsrail, Arap işgücünü ucuz emek olarak kullanacaktı. Zaman içinde ve ekonomik geri kalmışlığın bir sonucu olarak yaşam olanakları daralan eğitimli Filistinliler aşamalı olarak göç etmek zorunda kalacaktı. Filistin diasporasının geri dönüş hakkı olmayacaktı. Özetle, "özerklik" İsraillilerin ifadesiyle Filistinlilere "El Halil'deki kanalizasyon borularının nereye yerleştirileceğine karar verme" yetkisini verecekti. Arafat'a göre ise "özerklik" İsrail'de yeni bir Bantustan kurulması anlamına geliyordu. Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Dr Zbigniew Brzezinski bile özel bir konuşmada kızgınlık içindeki Begin'e şöyle çıkışacaktı: "Bu Güney Afrika'daki gibi bir şey. İnsanları oy kullanma hakkından mahrum bırakıyorsunuz."[29]

Begin'in inatçılığı karşısında Sedat itidalli davranmaya çalıştı. Bu tavrını bir süre sürdürdü ama sonra bir anda kendisini kaybettiği ilk sinir krizine kapıldı ve kendisini, İsrail'e kapıları açan "girişimini" başından beri eleştiren Arap rakipleriyle aynı saflarda buldu. Sedat veryansın ederek "Begin hiçbir şey önermedi" dedi. "Ona her şeyi veren ben oldum. Ona güvenlik ve meşruiyet önerdim ve bunun karşılığında hiçbir şey almadım. Bu barış girişimi Begin'in genç yaşlarda havaya uçurduğu King David Oteli'ne hiç benzemez. Girişimi havaya uçurmak için kendisini ve diğerlerini yüzyıllar boyunca imha etmesi gerekiyor."[30]

Sedat ihtiyaç duyduğu desteği bulmak için ABD'nin kapısını çaldı. Gerçi Amerikalıların gözünde bir kahraman haline gelmişti ama Sedat'ın övgüden daha fazlasına ihtiyacı vardı. Arap dünyasına hâlâ satmaya çalıştığı türden bir "kapsamlı" barış için uygulama alanında desteğe ihtiyacı vardı. Sedat Kudüs'e yaptığı ziyaret sayesinde Arap-İsrail anlaşmazlığı konusunda Batı ve özellikle de ABD kamuoyunda tarihi bir dönüşümün yaşanmasını ve yaşanacak siyasi sürecin bir eseri olarak söz konusu bu kesimlerin Arapların bakış açısına sempati duymasını sağlamayı ve nihayetinde İsrail'in yerinde bir karşılık vermesini sağlayacak şekilde hükümetlerin baskı yapacağını hesaplamıştı. Bu konuda bazı ilerlemeler kaydettiğine ilişkin işaretler de geliyordu.

[29] Haber ve arkadaşları, *A.g.e.*, sayfa 110.

[30] *October* (Kahire'de çıkan haftalık dergi) 15 Ocak 1977.

Kamuoyu yoklamaları bu konudaki değişimi ortaya koyuyordu. Şubat 1978'de *Newsweek*-Gallup anketi "Uzlaşmaya en yakın ülke hangisi?" sorusunu soruyor ve ankete katılanların yüzde 45'i Mısır'dan, yüzde 25 ise İsrail'den yana görüş belirtiyordu. Ortadoğu'da en beğenilen lider yarışmasında da Sedat Begin'i ağır bir yenilgiye uğratıyordu. Söz konusu bu tavır geniş anlamıyla sadece Amerikan toplumuyla da sınırlı değildi. Yahudi toplumu da bölünme ve memnuniyetsizlik işaretleri veriyordu ve bu bağlamda İsrail'in kurulduğu tarihten itibaren ilk kez olmak üzere pek çok Yahudi İsrail'in politikalarını açık bir şekilde eleştiriyordu. Başkan Carter'ın da Begin'e kızgın olduğuna şüphe yoktu ve gerek Carter gerekse danışmanları işgal altındaki topraklarda kurulan Yahudi yerleşim merkezleriyle ilgili rahatsızlıklarını saklamak için fazla bir çaba harcamıyordu. On yıl önce Senatör William Scranton tarafından ortaya atıldığında büyük öfke uyandıran gerçek "tarafsızlığın" eli kulağında mıydı?

Hayır öyle değildi. Siyonist lobi böyle bir şeyin gerçekleşmesini önleyecek güçteydi. Carter ve başında olduğu yönetim Sedat'ın "girişiminin" açtığı kolay yolda ilerlemeyi tercih etti. Onların gözünde ilk başta sergiledikleri şaşkın tereddüt bir yana bırakılırsa Kudüs ziyareti, tanrının üzerinde çalışabilecekleri bir hediyesi olarak hızla kaybettikleri itibarlarını geri kazanabilecekleri kolay bir dış politika zaferinin kapısını aralamıştı. Tıpkı Sedat gibi ABD de hâlâ "kapsamlı" barış fikrine bağlıydı. Dış politikada gerçekçiliğin yerini iç politikadaki oy kaygısının aldığı bir ortamda böyle kapsamlı bir barışın imkânsız olduğu yolunda Arap dostlardan gelen uyarılar ABD yönetimi tarafından duyulmuyordu. ABD yönetimi, Sedat'ın Kudüs ziyaretini, Siyonist lobinin bu ziyaret öncesinde bile dikte ettirdiği türden ilan edilmiş politikada atılan geri adımları haklı çıkarmak için kullandı. Bu konudaki son noktayı, bulunduğu konuma yakışmayan bir küstahlıkla Zbigniew Brzezinski koydu. *Paris Match* dergisine yaptığı açıklamada ABD'nin FKÖ'yü daha ılımlı bir yaklaşım sergileme konusunda ikna edemediğini söyledi; dolayısıyla Brzezinski "elveda FKÖ" diyordu.[31]

Zirve noktasına Camp David'de ulaşıldı. Camp David, Begin'in haklı olarak en büyük zaferi olarak gördüğü şeye adını verdi. 1978 yılının bahar ve yaz ayları boyunca barış sağlamak için diplomatik

[31] *Paris Match*, 28 Aralık 1977.

çabalarda bulunulurken İsrail hiçbir esneklik göstermeyecek, ABD kötümserliğe kapılacak ve Cumhurbaşkanı Sedat da her şeye rağmen "kutsal misyonuna" halel getirmemek için sergilediği kararlı tutumla çaresiz bir sıkıntı arasında gidip gelecekti. Nihayetinde Begin ve Sedat "Ortadoğu'da barış için bir çerçeve oluşturmak amacıyla" 5 Eylül tarihinde Maryland eyaletinin Camp David sayfiyesinde Carter ile bir araya geldiler. Başkanlığın sayfiye merkezinde bir sonuca ulaşıncaya kadar kapalı kapılar arkasında görüşmeleri planlanıyordu. Dünyanın en tehlikeli ve zorlu anlaşmazlığını çözmek için başvurulan ve "Dolaylı görüşmeler"den "aracılı görüşmeler"e, "mekik diplomasisi"nden Sedat'ın Kudüs'ü ziyaretinin ortaya çıkardığı "elektrik şoku"na kadar genişleyen bir yelpazede uygulanan bütün taktikler göz önüne alındığında Camp David'de düzenlenen bu zirvelerin zirvesi usul anlamında büyük olanaklar sunuyordu. Carter'ın davetini kabul eden Sedat ABD'nin Mısır adına İsrail üzerinde geçmişe kıyasla çok daha fazla baskı uygulayacağını, Amerika'nın Begin'in inatçılığı karşısındaki bariz öfkenin pratik anlamda ifadesini bulacağını umut ediyordu.

Sedat, Camp David'in "gelecek kuşaklar için bölgenin kaderini belirleyeceğini" söyledi ve bunun "ya barış ya da bitmek bilmeyen bir mücadele olarak tezahür edeceğini" anlattı.[32] Begin ise taviz vermemek konusunda kararlıydı. "Ulusumuz Camp David'den binlerce yıl önce de vardı ve Camp David'den sonra da binlerce yıl var olmaya devam edecek... Sedat'ın alternatifi nedir? Savaş mı? Amerikalılardan vaz geçip Sovyetler'e mi yönelecek? Onu kim kurtaracak? Esed mi, Brejnev mi, Kaddafi mi?"[33]

Camp David başladığı andan itibaren bir başarısızlığın eşiğinde gezinir gibiydi. Ama ne olup bittiğini kimse tam olarak bilmiyordu çünkü Camp David'e 10 km. uzaklıktaki Thurmont kasabasında konaklayan dünya basınının üyeleri üç liderin 13 gün boyunca kapalı kaldıkları kestane, meşe ve ceviz ağaçlarıyla kaplı sayfiye merkezinin yakınlarına bile yaklaşamıyordu. Sadece Mısır basını ve özellikle de *el-Akbar* gazetesinden Musa Sabri işlerin nasıl gittiğine dair ipuçları veriyordu ve zirve 1945 yılındaki Potsdam görüşmelerini andıracak şekilde uzadıkça Sabri'nin haberleri daha karamsar bir çerçeve çiziyordu. Daha sonra ise Sabri, günlerce süren sıkıntılı umutsuzluktan sonra aniden başka bir havayla yazmaya başladı. 17 Eylül tarihli *el-Akbar* gazetesi kalın kırmızı harflerle

[32] *Al-Ahram*, 4 Eylül 1978.

[33] Haber ve arkadaşları, *A.g.e.*, sayfa 218.

"Konferans Çökmekten Kurtarıldı" başlığını attı. Sabri, esrarengiz bir şekilde "şaşırtıcı bir gelişme" olduğunu, aradaki görüş ayrılıklarının dört başlıkla sınırlandırıldığını ve bu başlıkların "usul" yönünden olduğu kadar "içerik"le de ilgili olduğunu yazdı. Aynı günün akşamında Carter yorgun ama zafer kazanmış bir insanın edasıyla Camp David anlaşmalarını dünyaya duyurdu. Anlaşmalar iki parçadan oluşuyordu: Ortadoğu Barışı İçin Çerçeve Anlaşması ve Mısır ile İsrail Arasındaki Bir Barış Anlaşması'nın Tamamlanması için Çerçeve anlaşması. Carter ertesi gün Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada "İnsanlık tarihinin kimi zaman için parlak ve nadiren rastlanan türden bir fırsatına tanıklık etme olanağını elde ediyoruz" dedi. Carter, zirvenin beklentilerinin ötesinde bazı sonuçlar ortaya çıkardığını söyledi. Gerçekten böyle olmuştu ve Arap dünyası en büyük korkularıyla baş başa kalıyordu.

Sedat'ın hangi koşullar altında bu türden anlaşmaları kabul etmek zorunda kaldığı bir muammadır. Koşullar belirsiz olmakla birlikte Sedat'ın boyun eğdiğine bir şüphe yoktur. Washington'un önde gelen bir yorumcusu, "umursamaz bir öz güven içindeki" Begin ile düzenlediği bir basın toplantısında ABD Kongresi'ni "Knesset" ile, Camp David'i de "Waterloo" ile karıştırıp gazetecileri şaşkınlığa uğratacak bir ruh haline sahip olan Sedat arasındaki tezatlığı ortaya koyacaktı.

> İsrail'in Mısır ile üç ay içinde müzakere edeceği barış anlaşması ayrı bir İsrail-Mısır anlaşması gibi görünüp, ayrı bir İsrail-Mısır anlaşması gibi kokuyor ama aslında İsrail-Mısır anlaşması değil. En azından Begin, İsrail basınının bunu bir İsrail-Mısır anlaşması olarak adlandırmasını istemiyor çünkü "bu, Cumhurbaşkanı Sedat'ı zayıf duruma düşürüp, zor durumda bırakacak bir şeydir."

Begin'in zirveden bir gün sonra ABD'deki İbranice gazetelerin temsilcileriyle yaptığı toplantıyı haberleştiren *Jewish Week*'in haberi bu ifadelerle başlıyor.[34] Camp David, Sedat'ın başından beri tek başına hareket ettiği diplomasisindeki pazarlığın vücut bulduğu bir şey oldu. İsrail, bu anlaşma uyarınca Sina'yı Mısır'a iade ediyor ancak Batı Şeria, Gazze ve Golan'ı elinde tutuyordu. Toprak konusundaki pazarlık, İsrail-Mısır barış anlaşmasının hukuki güvenceleri tarafından temellendiriliyordu; bu bağlamda "normalleşme" sağlanacak, büyükelçiler gönderilecek, Birleşmiş Milletler güçleri devreye girecek, Sina askerden arındırılacaktı

[34] Bakınız Fayez Sayegh, "The Camp David Agreement and the Palestine Problem" (Camp David Antlaşması ve Filistin Sorunu), *Journal of Palestine Studies*, Beyrut, Sayı 30, 1979.

vs. İsrail'in uygulanmasını büyük bir özlemle isteği anlaşma, Arapların hayati önemde gördüğü türden bir "kapsamlı" barış sağlanması şartına bağlanmıyordu.

Beklenebileceği gibi anlaşmaya göstermelik olarak "kapsamlı" niteliğini verecek türden bazı düzenlemeler dâhil edilmişti. Böyle olmakla birlikte Ortadoğu'da Barış için Çerçeve anlaşması, Begin'in dokuz ay önce ortaya attığı "özerklik" planının başka bir şekilde ifadesinden başka bir şey değildi. Bir "öz-yönetim idaresi" 5 yıllık bir "geçiş" süreci için kurulacak, Batı Şeria ve Gazze'nin nihai statüsünü belirlemek ve İsrail ile Ürdün arasında barış anlaşması sağlamak için bu sürecin üçüncü yılında müzakereler başlayacaktı. Ancak "özerklik" konusunda olduğu söylenen takvim aslında bir takvim olmaktan çok uzaktı. İsrail ve Mısır, anlaşmaların onaylanması için gerekli sürecin işletilmeye başlamasını takip eden bir ay içinde Batı Şeria ve Gazze'deki "seçilmiş öz-yönetim idaresi'ni oluşturmak için müzakerelere başlayacaktı. Taraflar müzakereleri bir yıl içinde tamamlama ve bu sayede seçimlerin "mümkün olan en kısa süre içinde yapılmasını" sağlama "hedefini" koydular. Böyle olmakla birlikte İsrail'in görüşmeleri zamanında tamamlama yükümlülüğü bulunmuyordu, "mümkün olan en kısa süre içinde" hedefindeki "mümkün" ifadesi de yoruma açık bir nitelik taşıyordu. Özerklik formülü çok sayıdaki koşullara bağlanmıştı ve kendi talimatına uymayan Begin ile İbranice basın da bunları açık bir şekilde ifade etme eğilimindeydi. Söz konusu bu koşullar bahsi geçen özerkliği "[Batı Şeria ve Gazze sakinleri için] hali hazırda sahip oldukları şeylerin üzerinde bir şey getirmeyen içi boş bir düzenlemeye" dönüştürüyordu. Özerklik hiçbir zaman için egemenlik anlamına gelmeyecekti ve "özerk bölgenin idari konseyi bir gün gelip de bağımsız bir Filistin devletinin kurulduğunu ilan eder ise bu ilan ettiği son şey olacaktır. Bu haliyle böyle bir konseyi tasfiye ederiz."[35] İsrail ordusu olduğu yerde kalacak; ele geçirilen Arap topraklarına Yahudi göçü devam edecek ve bu topraklarda yeni Yahudi yerleşim merkezleri yapılacaktı. İsrail, Doğu Kudüs'ü de "başkenti" olarak Yahudileştirme girişimlerine istediği gibi devam edebilirdi. Bu konuda Sedat ve Begin'in resmi konumları hakkında Carter'ı bilgilendirdikleri ve Carter'ın da kendi konumunu açıkladığı mektuplar Kissinger'ın bile erişemeyeceği türden bir safsatayı beraberinde getiriyordu. Camp David'deki bu alışverişi özetleme işi her zamanki dobra tarzıyla Moşe

[35] Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Ocak 1979.

Dayan'a düşüyordu. Dayan, "Filistin özerkliği hakkında kamuya açık bir tartışmaya girilmesi tavsiye edilmez çünkü Mısırlılar, İsrail'in bu konudaki gerçek niyetini anlıyorsa böyle bir barış anlaşmasını imzalamazlar."[36]

Her şey bitmiş değildi. Son dakikada bazı pürüzler çıkmıştı. Görüşmeler sırasında son derece katı davranan Begin anlaşmayı imzalamadan önce Camp David anlaşmasındaki tartışmalı maddelerin kendi yorumuna uygun bir şekilde kaleme alınmasını istedi. İmzalar için tanınan süre gelip geçti ancak böyle bir düzenleme yapılmadı; Begin'in bir hafta önce Nobel Barış Ödülü'nü alması böylece daha ironik bir niteliğe bürünüyordu. Oslo'daki Akershus Kalesi'ndeki ödül töreninde kendi payına düşen 40.000 dolarlık ödülü kabul etti. Bu rakam, İngilizlerin 30 yıl önce Filistin'in bir numaralı teröristi olarak Begin'in başına koyduğu ödülden daha fazlaydı. Begin bir kez daha çıkıp görüşmelerin "büyük bir kriz içinde" olduğunu ilan etti. "Düzmece bir anlaşmayı" tamamlamayacaktı. Her şey ters gidiyordu. Carter'ın başkanlık döneminin büyük bir zaferi tarihin çöplüğüne gitmek üzereydi. Carter, Begin ve İsraillilere karşı duyduğu öfkeyi gizlemedi. Bir şeyler yapılmalıydı ve bu 4 Mart'ta gerçekleşti. Carter, Begin'in önüne bir dizi öneri koydu. Begin bunların eskilerden farklı olduğunu hemen fark etti ve Mısırlıların da kabul etmesi halinde, "barış anlaşmasını imzalamak için yola çıkabiliriz" dedi.

Carter taraflar arasında anlaşma sağlamak için bizzat Ortadoğu'ya gideceğini açıkladı. Arap dünyası bu ziyareti iflas etmiş bir politikayı çökmekten kurtarmaya yönelik son ve çaresizlik içinde yapılan bir girişim olarak gördü. Beyrut gazetelerinden birinin yazarının yerinde bir tarifiyle bu "seyyar Camp David"i sürdürmek için Carter, Cumhurbaşkanı Sedat'a ve orijinal anlaşmayı kurtaran türden bir son dakika tavizinin verileceği umuduna bel bağladı.

Carter istediğini elde etti. Carter, Ortadoğu ve belki de dünyanın geleceği açısından son derece kritik önemde olan kariyerinin en sarsıntılı beş gününden sonra Begin ve Sedat'ın ABD'nin ortaya koyduğu son önerilerin tamamını kabul ettiğini açıkladı. "Mısır ile İsrail arasında yapılacak bir barış antlaşmasının bütün boyutlarını tanımladığımızı düşünüyorum; böyle bir antlaşma Ortadoğu'daki kapsamlı bir barışın da dayanak noktası olacaktır." İsrail ile Mısır arasında bir barış antlaşması olabilirdi. Ciddiyetiyle tanınan *Washington Post* gazetesi bunu "Carter'ın

[36] *Aynı yer.*

sınırları aşan vizyonunun ve kararlılığının olağandışı ve mahcup edici bir sonucu olduğunu" yazdı. Ama varılan anlaşma Ortadoğu'da kapsamlı bir barış antlaşmasının dayanak noktası kesinlikle değildi. Begin'in sergilediği inanılmaz irade ve katı tutum söz konusu anlaşmanın kapsamlı barışa katkı yapmasını sağlayacak türden bütün ayrıntıları ortadan kaldırdı.

26 Mart 1979 Pazartesi günü kasvetli ve soğuk bir havada Enver Sedat ile Menahim Begin antlaşmayı imzalamak için Beyaz Saray'ın bahçesinde bir araya geldi. Başkan Carter da tanık olarak imza attı. Cumhurbaşkanı Sedat bilinmeyen bir sebeple hazırlanan konuşmasının yedinci sayfasını okumadı. Söz konusu bu sayfada Filistinliler için adalet çağrısında bulunulan bir bölüm vardı. Bu sayfanın okunmaması bu anlamda yerindeydi. Bu ayrı barışın kalbinde Filistinlilere ihanet vardı; imzayı atan da bu türden ayrı bir barış antlaşmasını imzalamamaya yemin eden Sedat'tan başkası değildi.

11

Batı Şeria Tecavüzü

JUDEA VE SAMARYA'DA "DEMOGRAFİK ÇILGINLIK"

Cumhurbaşkanı Sedat'a göre, Camp David, İsrail'le ayrı olarak varılan bir barış antlaşması değildi. Böyle olmakla birlikte Arap dünyasının neredeyse tamamı bunun böyle bir antlaşma olduğu sonucuna vardı. Antlaşma, Arapların 20. yüzyıldaki talihsizlikler silsilesinde Balfour Deklarasyonu, İsrail'in yükselişi ve 1967 Savaşı gibi tarihi felaketlerin bir devamı olarak algılandı. Var olan Arap düzeninin ahlaki ve siyasi iflasını takdis etti. Kral Faruk'un Mısır'ı, yenilgiye uğrayan dört "cephe" devleti arasında Şubat 1949'da yeni doğan İsrail devletiyle ateşkes anlaşmaları imzalayan ilk devlet olmuştu. Arap dünyasında yoğun eleştirilere hedef olan bu anlaşmadan sonra geçen 6 ay içinde diğer üç cephe devleti olarak Lübnan, Ürdün ve Suriye de benzer bir adım attı. Ateşkes anlaşmaları Arap dünyasında bir dizi şiddet olayının patlak vermesine yol açtı. Cumhurbaşkanı Nasır ve kuşağının "devrimcileri" yaşanan Felaketi monarşilerin, bey ve paşaların egemen olduğu rejimlerin, büyük toprak sahiplerinin, feodallerin, bencil, ciddiyetsiz, gerici ve İsrail'in kurucusu olan Batılıların uşağı olan kesimlerin egemen olduğu eski

düzenin çürümüşlüğüne atfettiler. Esas olarak, en azından görüntüde, misyonlarının merkezinde yenilginin utancını ortadan kaldırmak vardı. Ama öncelikle kendi toplumlarını dönüştürüp moderleştireceklerdi. Dönüşüm sürerken İsrail geçici olarak rahat bir nefes alacaktı; dönüşüm tamamlandığında ise Filistin'in "kurtuluşu" başarılarını kanıtlayan taç olarak yerini alacaktı. Taraflı bir değerlendirme yapmak gerekirse Felaketin ortaya çıkardığı "devrimci" düzen başarısızlığa uğradı. Son çeyrek yüzyılın en yaygın sloganını kullanmak gerekirse Arap dünyası ne birlik içindeydi, ne özgürdü ne de sosyalistti. "Devrimciler" Filistin'i kurtarmak bir yana daha büyük bir bölümünü kaybedeceklerdi. Cumhurbaşkanı Nasır 1967'de alınan yenilgiyi *Naksa* (Gerileme) olarak niteledi oysa gerçekte olan şey yeni bir *Nakba*'ydı (Felaket); emperyalist yabancının bunun sorumlusu olarak gösterilemediği bir ortamda uğranılan yenilgi daha öncekilere kısayla daha ağır bir yenilgiydi.

Ekim 1973'te Araplar kısmi bir toparlanma yaşamıştı. Ancak bu başarı rejimlere rağmen olduğu kadar rejimler sayesinde de olmuştu. Bu, çok geç bir şekilde olsa da, nihayet başarı elde ettikleri anlamına geliyordu ki ülkelerinin stratejik konumu, insan gücü ve sahip oldukları büyük zenginlik bunu gerektiriyordu. Ama şimdi ikinci Felaket'ten 12 yıl sonra Nasır'ın halefi olan bir lider, Begin'in idaresi altında Arapların haklarıyla ilgili olarak daha küstahça ve nefretle yeni bir eşiği aşan İsrail ile tam ve nihai bir barış antlaşması imzalıyordu. Arap dünyasının büyük gücü, kaçamak bir şekilde güreşerek Siyonist saldırganlarla aynı safta yer alıyor ve Arap düzeninden geriye kalan her şeyi yıpratması için İsrail'in elini önemli ölçüde güçlendiriyordu.

Sedat'ı böyle vahim ve nihai bir adımı atmaktan caydıramayan Araplar artık Sedat'ı böyle bir adımı attığı için cezalandırma yoluna gidecekti. İster "radikal" ister "ılımlı" olsun bir dizi Arap ülkesi Bağdat'taki bir zirvede bir araya geldi. Zirveye katılanlar arasında Marksist-Leninist Yemen de vardı, muhafazakâr eğilimli Suudi Arabistan da. Mısır Bağdat'taki zirve toplantısında deyim yerindeyse Arap dünyasından aforoz edildi. Zirve toplantısında Mısır yönetimi cezalandırmak için bir dizi ekonomik ve siyasi yaptırım için karar alındı. Bu adımlar atılırken Mısır halkına en az düzeyde zarar verilmesi hedeflendi. Bu aşamaya gelinceye kadar gerek teoride gerekse uygulamadaki Arap eylemliliğini ortaya çıkaran ve kamçılayan şey Filistin'in kendisiydi ve Filistin bu haliyle öyle ya da böyle

Arapların müdâhil olması gereken bir aciliyeti temsil ediyordu. Mısır'ın saf değiştirmesiyle Filistin'i geri kazanmak –bu konu Araplar arasında evrilmeye devam etse de– Araplar için öncelik olmaktan çıktı; öncelik artık bizzat Mısır'ın geri kazanılmasıydı. Bağdat'ta sağlanan görüş birliği uzun ömürlü olmadı; iç sorunları olan Arap devletleri kendi aralarında fazlasıyla bölünmüş durumdaydı. Arap devletlerinin gösterdiği bu büyük ve ani tepkinin arkasında yerel bazı nedenler de vardı ama bu sorunların üstüne kuş tüyü diken şey İsrail ile ayrı bir barış sağlanmasıydı. Bunu Sedat'ın savaş döneminde müttefiki olan ancak artık can düşmanına dönüşen kişiden daha şiddetli hisseden başka kimse yoktu.

İsyan ve terörizmle başı dertte olan, Lübnan bataklığında "barış gücü" askerleri bulunan Cumhurbaşkanı Esed'in Suriye'si kuşatma altındaki bir rejimdi. İran Şahı'nın devrilmesi ve Ayetullah Humeyni'nin yükselişi ister modernist olsun ister gelenekçi, petrol zengini bazı komşu ülkelerde alarm zillerinin çalmasına yol açtı; Kasım 1979'da dindar fanatiklerin Mekke'deki Büyük Cami'de 22 gün süren sansasyonel bir kuşatmaya giriştiği Suudi Arabistan'da Suudi Ailesi'nin koltuğu da sallanıyordu. Suudi Arabistan, Körfez bölgesinde Batı yanlısı tutum izleyen tek kale olarak varlık gösteriyordu. Mısır karşıtı koalisyona öldürücü darbeyi 1980 yılının Eylül ayında patlak veren Körfez Savaşı indirdi. İsrail'in potansiyel olarak büyük bir düşmanı olan Irak, Mısır'ın attığı adımı izleyerek bir anlamda Arap dünyasından ayrıldı. Araplar arasındaki ayrılıklar Kasım 1980'de Amman'da toplanan Arap zirve konferansında daha da belirginleşti. Suriye ve diğer "radikal" Arap devletlerinin yanı sıra bu türden Arap zirvelerinin varlık nedenini simgeleyen FKÖ Amman'a gitmedi. Nihayetinde Cumhurbaşkanı Sedat kaçmaya çalıştığı için fazlasıyla katkı yaptığı türden ahlaki ve siyasi iflasın kurbanı oldu. "Barış kahramanı" savaşın anıldığı bir törende can verdi. Mısır ordusunun Süveyş Kanalı'nın geçişinin sekizinci yılının kutlandığı askeri geçit törenini izleyen Sedat yakın mesafeden açılan ateşle öldürüldü. Suikastı düzenleyen Teğmen Halid İslambuli'ye göre Sedat "İslam'a ihanet ettiği" için ölmeyi hak etmişti.

Sedat açısından Camp David süreci iki bileşeninden ikincisi olan Ortadoğu'da Barış için Çerçeve anlaşması Arapları ve Filistinlileri tatmin edecek bir şekilde hayata geçirilinceye kadar tamamlanmış sayılmayacaktı. Ancak bunun gerçekleşmesi için herkesin gerekli iyi niyeti ve sağduyuyu göstermesi gerekiyordu, Sedat bunda fazlasıyla

ısrarcıydı. Böyle bir iyi niyet ve sağduyunun gösterilmeyeceğini Sedat itiraf edemiyordu. Dolayısıyla Mısır elde edilmesi mümkün olmayan bir Filistin özerkliğini elde etmek için görüşmelere girmişti; Camp David belki böyle bir özerklikten söz ediyordu ama aslında fiili olarak bunun gerçekleşmesinin önünde bir engel olarak duruyordu. Kendi adlarına görüşmeler yapılan Filistinliler ile gerekirse Filistinlilerin yerine katılması için davet edilen Kral Hüseyin'in Camp David sürecine dâhil olmaması kimseyi şaşırtmadı. Dolayısıyla ABD'nin "ortak" olduğu bir süreçte İsrailliler ve Mısırlılar müzakereyi tek başlarına yürüttüler. İnişli çıkışlı bir süreçte kesintilerin ve çöküşlerin olduğu bir ortamda görüşmeler kendi ayakları üzerinde durdu. Müzakereler, belirlenen 26 Mayıs 1980 tarihine kadar kayda değer bir ilerlemenin sağlanamadığı bir ortamda tamamlanamadı. Nihayet Carter Yönetimi'nin son günlerinde tamamen kesildi ve hiçbir zaman başlamadı. Gerçek anlamda "kapsamlı" bir barış yolunda ilerlenildiği yolundaki hayali Mısırlılar artık ayakta tutamıyordu. Durumun böyle olması Begin'in umurunda bile değildi.

İzleyen iki yıl içinde Begin, Camp David'in temsil ettiği her şeyi gerek şekil gerekse –pek çok kimsenin gözünde– öz açısından ayaklar altına alan kritik kararlar aldı ya da bu yönde öneriler getirdi. 1980 yılının Temmuz ayında Knesset Kudüs'ün İsrail'in tek ve bölünmez başkenti olduğunu öngören "temel bir yasayı" kabul etti. 1980 yılının Aralık ayında Golan Tepeleri'ni ilhak etti. 1981 yılının yaz aylarında yeniden başbakanlığa getirilen Begin yeni bir koalisyon hükümeti kurdu; söz konusu koalisyon hükümeti, Filistin özerkliğinin öngörüldüğü şekilde beş yıllık ömrünü tamamlaması halinde İsrail'in Batı Şeria ve Gazze üzerindeki egemenlik haklarını ilan edeceğini öngördü. Bu arada "Judea ve Samarya"da Yahudi yerleşim merkezlerinin kurulması ve bu toprakların İsrail'e dâhil edilmesi süreci Begin'in Siyonist misyonunun bir uzantısı olsa da, söz konusu bu algı artık "İsrail Arapları"na vermeyi kabul ettiği özerkliği geçersiz kılmak yönünde her zaman açık bir şekilde söylenmeyen bir aciliyete işaret ediyordu.

"Toprakların istilası" her zaman için Siyonizm'in merkezi görevi oldu; bunu sağlamak için ne gibi yollara başvurulması gerektiği de siyasetin merkezinde yer aldı. Dolayısıyla Camp David gibi son derece önemli bir gelişmenin ortaya çıkardığı yeni "çerçeve"nin, bir dönem Chaim Weizmann'ın ifade ettiği şekilde doldurulması için büyük bir

tartışmanın başlaması son derece doğaldı. Tartışmanın merkezindeki isim Ariel Şaron'du. Şaron, Begin'in kabinesinde tarım bakanlığı görevini yürütüyordu ve aynı zamanda Yahudi yerleşim merkezleri hakkındaki bakanlık komitesinin de başkanıydı. 1973 Savaşı'nın bu kahramanı artık esas olarak savaşla değil ama tarımla ilgileniyordu. Onun gözünde tarımla savaş yüce Siyonizm davası yolunda aynı potada eriyen iki şeydi. İsrail-Mısır anlaşmasının sunduğu fırsatlar konusunda hiç de alçakgönüllü değildi ve bu fırsatlar hakkındaki görüşlerini de gizlemeye çalışmadı. Şaron, Carter'a maalesef İsraillilerin artık Sina'ya yerleşemeyeceğini söyledi ama başka planları vardı:

> Ona Judea ve Samarya'da Araplarla birlikte bir milyon Yahudi'nin yaşayacağını söyledim.
>
> Carter şöyle konuştu: "Sayın Şaron Judea ve Samarya'da bir milyon Yahudi'den söz ettiğinde Arapları kızdırıp, direnç göstermelerine yol açıyor." İsrailli bakanlardan biri aceleyle şunları söylüyor: "Orada bir milyon Yahudi'nin olacağından emin değiliz." Ben de şöyle söyledim: "Emin değil miyiz? Belki orada iki milyon Yahudi olacak. Her şey bir anda olmayacak. Hızlı da olmayacak. Bunun için zaman gerekiyor. Yıllar sürecek. Ama sonunda bu olacak. Sayın Başkan bundan eminim."[1]

Şaron'un dev ölçekteki planları başından beri romantik nitelik taşıyan türden bir Siyonizm'in anlamsız ifadeleri olarak bir kenara atılamaz. 1967 Savaşı da benzer fantastik görüşlerin ortaya atılmasına yol açmıştı ama retorik başka bir şey, hükümet politikası başka bir şeydi. Aslında retorik politikayı etkilemişti ama hiçbir zaman için bütünüyle baskın bir konuma geçmemişti. Durum hâlâ böyleydi. Böyle olmakla birlikte aradan 11 yıl geçtikten sonra Şaron gibi insanların yapabileceklerini söyledikleri şeylerle gerçekten yapmaya kalkıştıkları şeyler birbirine çok yaklaşacaktı.

"Toprakları fetheden" insanlar olarak yerleşimciler devletin yerleşimlerle ilgili politikalarında her zaman için orantısız bir etkiye sahip olmuşlardı; bu durum belki de özellikle yerleşimciler bağımsız olarak ya da devlete meydan okuyarak hareket ettikleri zaman ortaya çıkıyordu. Söz konusu bu fenomen İşçi Partisi döneminde daha da fazla telaffuz edilir oldu ancak *Likud* döneminde yeni ve cüretkar bir şekil aldı. İşgal altındaki toprakların İsrail topraklarına dâhil edilmesiyle ilgili süreçte öncü rolünü 1979 yılı itibarıyla resmi bir nitelik taşımayan ancak hareket olarak son derece kararlı ve hırçın olan *Guş Emunim* (Dindarlar Bloğu)

[1] *Maariv*, 23 Mart 1979 .

üstlendi. İşçi Partisi ile *Likud* öncülüğündeki koalisyon hükümetlerinde ortak olan Ulusal Dindar Parti saflarından doğan bu grup resmen 1974 yılında kuruldu; grubun itici motoru gençlerdi; söz konusu bu gençler dini eğitimin verildiği kurslarda Siyonist yayılmacılık ve katı tutumlu Yahudi dindarlığın tehlikeli bir kokteyliyle tanışıyordu. Bu gençlerin içinde yoğrulduğu teokratik dogmatizm, dünya görüşü açısından, köktendinci görüşleri olan Ayetullah Humeyni veya Teğmen İslambuli'ninkinden farksızdı. En etkili ideologları bir ihtimal Haham Tzvi Yehuda Kook'tu. İsrailli bir gazeteci Kook'un politikalarını şöyle betimliyordu:

> Tutarlı, aşırı uçta, tavizsiz ve tek bir konuya odaklanıyor: İsrail toprağının her bir karışı üzerinde Yahudi halkının egemenlik hakkına sahip olması. Sınırlandırılmayan türden tam bir egemenlik. Kook şöyle diyor: "Ulusal egemenlik açısından ülke bize ait."... Kook'a göre Mavera-i Ürdün, Golan, Başam (Suriye'nin Jebel Druze bölgesi) İsrail topraklarıdır... Yaptığı bir açıklamada hakları şöyle tanımlıyor: "bütün bu topraklar bizim; burada Arap toprağı bulunmuyor, hepsi Yahudilerin toprağı; burası atalarımızın toprağıdır; bu topraklar dini metinlerde de söylendiği şekliyle Yahudi halkının egemenliği altındadır."[2]

Başka yerlerdeki dindar fanatikler gibi *Guş Eminum* da yüksek emellerine ulaşma yolunda son derece pratik, ısrarcı ve istemli hareket edebiliyordu. İşçi Partisi hükümeti döneminde kimi durumlarda gerçekten kimi durumlarda ise görünürde iktidara meydan okuyup yerleşim politikalarına öncülük etmiş olanlar da onlardı; *Likud* yönetimi altında söz konusu bu politikalar resmiyet kazanacaktı. Genel hatlarıyla *emri vakileri* gizli bir şekilde aşamalandıran İşçi Partisi yeni yerleşim merkezlerini özellikle Ürdün Vadisi boyunca uzanan ve Allon olarak anılan "güvenlik kuşağı" ile Golan Tepeleri'nin yerleşime açık olmayan bölgeleriyle sınırlı tutuyordu. Tabi burada Golan Tepeleri'ndeki nüfusun da 1967 Savaşı sırasında İsrail tarafından sürülmüş olduğunu da belirtmek gerekiyor. Yine genel hatlarıyla İşçi Partisi Siyonist yayılmacılığın bu yeni aşamasına gerekçe olarak "güvenliği" öne sürüyordu. İşçi Partisi güvenlik argümanına sadece Kudüs ve dış mahalleleri söz konusu olduğunda Yahudilerin tarihi haklarını da ekliyordu. Beytüllahim ve El Halil arasında bulunan Kraf Etzion yerleşimleri hariç Judea ve Samarya'nın yoğun nüfusun yaşadığı bereketli tepeliklerinde yerleşim merkezleri kurmadılar.

---

[2] David Shaham, *Yediot Ahronot* eki, 13 Nisan 1979; Donald S. Will'in "Zionist Settlement Policy" (Siyonist Yerleşim Politikası) kitabında alıntılandırılmıştır, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı XI, Kısım 3, 1979, sayfa 40.

Guş Emunim ve selefleri söz konusu bu sınırlamayı, belli bazı bakanlar ile ordu komutanlarının göz yumduğu bir ortamda, üç yerde ihlal etmeyi başardı. 1972'de bir otel ile yakınlardaki bir askeri tesiste dört yıl süren bir oturma eyleminden sonra Haham Moşe Levinger ve takipçileri, Batı Şeria'nın güney ucundaki Judea tepelerinde Yahudiler için kutsal olan El Halil'in dış bir mahallesi olarak daha sonra büyük bir yerleşim ve sanayi bölgesi haline gelecek olan Kiryat Arba için izin koparmayı başardılar. Bir başka grup da bu başarının verdiği heyecanla Samarya'nın merkezinde nüfusun yoğun olduğu bir alanda Ofra kolonisini kurdu. Mart 1979'da ise *Guş Emunim*, Begin'in iktidara gelmesini izleyen süreçte Nablus'un hemen dışındaki Alon Moreh yerleşim merkezi için resmi izin alarak en büyük başarısını elde etti. Bununla birlikte coğrafi sınırlandırmanın son kırıntıları da ortadan kalkmış oluyordu. Böylece fanatikler ile devletin niyetleri ve izledikleri siyaset tek ve ortak bir kimliğe bürünüyordu.

General Şaron da söz konusu bu ortaklığı simgeleyen isimdi. Belki de Şaron'un zamanının büyük bölümünü bakan arkadaşlarıyla değil de *Guş* veya Birim 101'deki eski ekip arkadaşlarıyla geçiriyor gibi görünmesinde de şaşılacak bir şey yoktu. Şaron, savaş alanlarında uygulamış olduğu *Blitzkrieg* (Yıldırım Savaşı) taktiklerinin Batı Şeria'nın karmaşık siyasi, coğrafi ve demografik sorunlarına da uygulanabileceğine inanıyordu. Her şeyin yanıtı güçtü. Kaynakların kıtlığını beceri ve cesaretle dengelendi. Şaron için *Guş* bünyesindeki dindar yobazlar, sabit fikirli fanatizmleriyle, yürüttüğü yerleşim kampanyası için ideal şok birliklerini oluşturuyordu. Bunun yanında 1980'li yıllarda bu grupların elindeki kaynaklar da artık sınırlı olmaktan çıkacaktı. *Jerusalem Post* söz konusu bu grubu "güçlü, profesyonel ve büyük mali kaynaklara sahip" bir grup olarak betimledi; bu grubun sadece maaş bordroları yılda 5 milyon şekellik bir büyüklüğe ulaşıyordu. "Buna Amana'yı [Judea, Samarya ve Gazze'deki 30 Yahudi yerleşim merkezinden sorumlu olan organ] ve personelini, ofislerini, yurtdışındaki temsilciliklerini, yaptığı pahalı yazılı yayınları da ekleyin. *Guş Emunim* bu haliyle büyük bir iktisadi girişim olarak görülebilir."[3] İnsanlar *Guş Emunim*'i Şaron'un özel ordusu olarak anıyordu.

İsrail'de merkezdeki yapılanma hemen her zaman çevredeki oluşumlarla uyum içinde olma eğilimdedir. Bu bağlamda Camp David'den sadece bir ay sonra Ekim 1978'de *Guş*'un öncülük ettiği yerleşim stratejileri Dünya Siyonist Örgütü'nün resmi bir manifestosuna *Judea ve*

[3] *Jerusalem Post*, 25 Mart 1983.

Samarya'daki Yerleşim Merkezleri'nin Gelişimi Konusunda Mastır Plan olarak yansıyordu. Başyazarının isminden hareketle Drobles Planı olarak anılan metnin açılış paragrafında açıkça şunlar söyleniyordu: "İsrail'in bütününde yerleşim merkezleri kurmak bir güvenlik ve hak meselesidir... bu İsrail diyarı üzerindeki hakkımızın bir gereğidir."[4] Drobles, bundan iki yıl sonra Eylül 1980'de Camp David'in ortaya koyduğu aciliyeti yansıtacak şekilde planında bir değişiklik yaptı:

> Judea ve Samarya'nın geleceği hakkında sürmekte olan müzakerelerin ışığında zamana karşı yarışmak ihtiyacı ortaya çıkacaktır... Dolayısıyla bugün şunu vurgulamak gerekiyor ki özerklik, topraklara değil ama sadece buralarda yaşayan Arap nüfusu için uygulanacak bir şeydir ve öyle olacaktır. Bu durum ifadesini alanda bazı gerçeklerin belirlenmesiyle bulacaktır. Dolaysıyla Judea ve Samarya'daki kamu toprakları ile işlenmeyen boş alanlar derhal ele geçirilmelidir... böylece başka bir Arap devletinin bu topraklarda kurulma tehlikesi asgariye indirilmiş olacaktır... Judea ve Samarya'yı elimizde tutma niyetini taşıdığımız şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmalıdır.[5]

Yahudi yerleşimleri açısından Golan gibi alanlar hâlâ çok önemliydi, özellikle de güvenlik açısından ama gelinen aşamada daha düşük bir öncelik taşıyorlardı. Golan, Likud iktidarda olduğu ilk iki buçuk yıl içinde hızlı bir şekilde yerleşime açıldı. İşçi Partisi'nin 10 yıllık iktidarı boyunca 4.000'in altında olan yerleşimci sayısı *Likud* döneminde yaklaşık 7.000'e yükseldi. Begin'in Kudüs'ün Yahudileştirilmesi yolunda aralıksız olarak çaba harcadığını söylemeye bile gerek yok. Kudüs'ün 1967'de ilhak edilmesini izleyen 15 yıl içinde 90.000 Yahudi'nin ister Eski Şehir'deki "Yahudi Mahallesi" olsun ister çevredeki tepeler olsun, yerli Arap nüfusunun elinden alınan topraklara ve evlere yerleştiği hesap edildi.[6] Bütün bunlar büyük bir şehrin kurulması yönündeki çabaların çekirdeğini oluşturuyordu. Kudüs'ü kuzey, doğu ve güney yönünde çevreleyen uydu kentler kurulmasını öngören bir program hazırlandı. Söz konusu bu uydu kentler, kentin ayrılmaz parçası olarak sayılsa bile, dış mahallelerinin çok ötesinde bulunan alanlarda kuruluyordu. Söz konusu bu kentsel yerleşim alanları geçici bile olsa kurulduktan sonra, şehrin merkeziyle kendi aralarındaki alanlar da ilhak edilecek ve İsrail

4 Bülten 9-10, Filistin Hakları Birleşmiş Milletler Özel Birimi, Eylül-Ekim 1979, sayfa 8.

5 Birleşmiş Milletler belgesi A/36/341, 23 Haziran 1981.

6 Janet Abu-Lughod, "Israeli Settlements in Occupied Arap Lands: Conquest to Colony" (İşgal Altındaki Arap Topraklarındaki İsrail Yerleşimleri: Fetihten Koloniye), *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı XI, Kısım 2, 1982, sayfa 25-7; bakınız ayrıca Silah ve Zeytin Dalı, sayfa 229-41.

topraklarına katılacaktı.[7] Yeni yerleşim merkezleri kurma konusundaki bu yoğun girişimin ana hedefinde 4 milyonluk Filistin nüfusunun ana gövdesini oluşturacak şekilde hâlâ kendi evlerinde yaşayıp kendi topraklarını işleyen 800.000 Filistinli'nin yaşadığı "Judea ve Samarya" bölgesi vardı. Buralarda kurulacak yerleşim merkezleri Filistinliler'in yanı sıra Arapların ve uluslararası çevrelerin en çok tepki göstereceği şey olacaktı.

Drobles Planı mümkün olan en kısa süre içinde mümkün olan büyüklükteki Arap topraklarının ele geçirilmesini öngörüyordu. Bu planının gereklerini yerine getirmek için 1948 yılından beri İsrail'in orijinal sınırları içinde kalmaya devam eden Filistin toplumuna karşı uygulanan teknikleri örnek alacaktı. Bu bağlamda Filistinlilerin ellerinden daha fazla miktarda toprak ve köy alınacak, Filistin toplulukları arasındaki bağlantılar coğrafi olarak kesilecek, siyasi olarak felce uğratılacak ve Yahudi ekonomisine bağımlı sefil bir hale indirgenecekti. "Yerleşimler genel hatlarıyla sadece azınlıktakilerin çevresinde değil [Siyonist söylemin karakteristik bir özelliği olan bu Orwellvari dil işgal altındaki topraklarda yaşayan Arap çoğunluğunu ifade etmek için kullanılıyordu] *aralarında* da kurulmalıdır; bu Celile ve ülkenin diğer kesimlerinde uygulanan yerleşim politikasıyla uyumludur."[8] Batı Şeria'daki İsrailli idareciler bunu sağlamak yolunda, kitabın daha önceki bölümlerinde de aktarıldığı gibi, kaba güç ve fiziki zorlama, maddi ve ekonomik engellemeler ve her şeyin ötesinde yarı hukuki gerekçelere başvurmuşlardır. Böyle olmakla birlikte eski uygulamalarla yenileri arasında bir fark vardı. Yetkililer, İsrail'in orijinal sınırları içinde yerleşim politikalarını yürütürken, Celile'nin bazı bölgeleri hariç, yerel nüfusun boşaltıldığı alanlarda hareket ediyordu. Oysa aynı İsrailliler Batı Şeria'da benzer eylemlere girişirken yerel halkın hâlâ yaşadığı ortamlarda hareket etmek zorundaydı.

Bu durumla baş etmek için 1948 yılından sonra sıklıkla başvurulan türden bir yasal entrikaya başvurdular. Söz konusu bu entrika Filistin'deki toprak mülkiyet hakkının doğasına dayanıyordu. İsrail kurulduğu zaman Filistin'deki egemen yapı olarak (uluslararası hukuka aykırı bir şekilde) Manda idaresinden geri kalan tüm "kamu" topraklarının sahipliğini otomatikman üstlenmişti. Ancak her şey "kamu" ile "özel" mülkiyet kavramlarının nasıl tarif edildiğine göre değişiyordu.

7 *Aynı yer.*
8 Bülten, *A.g.e.*

Osmanlı, İngiliz ve Ürdün yönetimi altındayken toprak sahipliği (gerçekten devlete ait olan çok küçük alanlar hariç olmak üzere) üç genel kategoride tanımlanıyordu. Bunlardan ilk *mülk*'tü; bu, sahiplerinin tapusuna sahip olduğu kayıtlı alanlardı. Bu kategori küçük bir alanı kapsıyordu. Bütün içinde en büyük pay *miri* olarak anılan sahiplikti. Bunlar ailelerin, aşiretlerin veya köylülerin tapusuna sahip olmadığı ancak kuşaklar boyunca otlak veya tarım alanı olarak kullandıkları ve gelenekler uyarınca onların sahibi olduğu kabul edilen topraklardı. Çiftlik olarak anılan üçüncü kategori de esas olarak *miri* ile aynı statüye sahipti. Nesnel olarak bakıldığında, gerek *miri* gerekse çiftlik birbiri peşi sıra buralara egemen olan devletler tarafından *mülk* kadar "özel" olarak kabul edilmiştir. Böyle olmakla birlikte durum İsraillilerin geçmişte sıklıkla başvurdukları türden yasal bir Orwellvari entrika için son derece elverişliydi. Bu bağlamda Drobles Planı "yeni yerleşimlerin tapu kayıtları bulunan özel Arap arazilerinde değil sadece devlete ait topraklarda kurulabileceğini" öngörüyordu. Dolayısıyla İsrailli yetkililer yerleşim ve imar projelerinin yürütülmesini öngören planları uygularken istimlak edilebilecek "devlet" topraklarını "azami düzeye" çıkarabilecek yasal bir mekanizmaya sahip oluyordu. Gerçekten de "azami düzey" yakalandı. Yerleşimciler buldozerler, dikenli teller ve prefabrik evleriyle devreye girdiğinde bürokratlar buralarda yaşayan Araplardan tapularını göstermelerini istedi. Tapunun sunulmadığı durumlarda buralar "kamu" toprağı olarak kabul edildi; artık buraların yeni sahibi Yahudiler olacaktı. Doğal olarak Arapların büyük çoğunluğu böyle bir tapuyu gösteremedi; ama böyle bir belgeyi göstermeye çalışma ihtimali karşısında ki çoğu zaman durum böyle oluyordu, Araplar, ellerindeki toprakların alınması sonucunu getirecek bir dizi yasal düzenlemeyle karşılaştılar. İsrail, devletin yüksek çıkarları doğrultusunda "kurtardığı" bu toprakları henüz resmen ilhak etmemişti ve bu haliyle buraları Ürdün yasaları uyarınca idare etmeye devam ediyordu. Ürdün yasaları uluslararası alanda saygı gören bir meşruiyet maskesi olarak işlev görüyor ve yasada İsrail'in işine gelecek şekilde fiili değişiklikler yapılmasının yolunu açıyordu. Zira askeri yetkililer, görünürde geçici olarak, yasayı istekleri doğrultuda "değiştirme" yetkisine sahipti. Askeri yetkililer uygulamada sınırsız bir yasama gücüne sahipti; 1983 yılı itibarıyla verilen askeri emirlerin sayısı dikkate alındığında ki bunların sayısı en az bindir, askeri yetkililerin bu yetkiyi sonuna kadar kullanmış olduğu anlaşılıyor. "Değişikliğe" uğrayacak olan

ilk yasalardan biri Kamu Amaçları İçin Toprağın İstimlakı'nı düzenleyen yasaydı. Bu yasanın değişikliğe uğramış halinde bireyleri koruma altına alan maddeler budandı; askeri yetkililer de uygulamada kimseye hesap vermek zorunda değildi. Kamu arazisi "yaratma"nın bir başka yolu da belli arazilerin "hali hazırda" kamu arazisi olduğunun ilan edilmesiydi, bu hayliyle Araplar, kaybedeceklerini baştan bildikleri bir ortamda, toprağın kendilerine ait olduğunu ispat etmek zorunda bırakılıyordu. Benzer bir şekilde, başka bir kararname uyarınca, "üzerinde hak iddia edilmeyen" topraklar da kamu toprağı kabul ediliyordu. İsrail ayrıca yollar için bazı toprakları da istimlak etti ve geniş alanları kaplayacak bir şekilde her bir yerleşim merkezini birbirine bağlayıp ileride yapılacak olan "otoyollar"ın ana gövdesini oluşturacağı bir şebeke oluşturma yoluna gitti.[9] Bu yeni sistemler kendilerinden öncekilerin devamı olacak şekilde yeni toprakların adeta kaparcasına çok büyük boyutlarda ele geçirilmesi anlamına geliyordu ki İsrail'in önde gelen gazetesi *Haaretz* bile bunun bir "komedi ve hırsızlık" olduğunu yazacak, Yüksek Mahkeme'den emekli olan bir yargıç da İsraillilerin yaptığı şeyin "en çirkin türünden hırsızlık" olduğunu söyleyecekti.[10]

Batı Şeria'nın ne kadarının "kamu" alanı olarak, dolayısıyla Yahudi'lerin sahibi olduğu alanlar olarak kabul edildiğini ve dolayısıyla Filistin özerklik alanının dışına çıkarılmış olduğunu söylemek zordur. Ancak bilinen bir şey varsa o da *Likud*'un iktidarı döneminde Yahudileştirme sürecinin gerek nitelik gerekse nicelik olarak bir değişikliğe uğramış olduğudur ki Drobles Planı ilk ortaya çıktığında bunun ulaşacağı boyutları çok az kişi tahmin edebilirdi. Bir köşe yazarı, olup bitenler karşısında, planın bir şekilde "demografik bir çılgınlık" anlamına geldiğini söyledi.[11] Plan 1978 yılında ilk olarak hazırlandığında 16.000 ailenin yaşayacağı 46 yeni Yahudi yerleşim merkezinin kurulmasını ve var olan yerleşim merkezlerinin de ek olarak 11.000 aileyi alacak şekilde genişletilmesini ve bütün bunların 5 yıl içinde yapılmasını öngörüyordu. İşçi Partisi iktidarları 1967 ile 1976 yılları arasında *bütün* işgal altındaki topraklarda Yahudi yerleşim merkezleri için 2,6 milyar İsrail poundu

9 Abu-Lughod, *A.g.e.*, sayfa 45-8.

10 Will, *A.g.e.*, *Haaretz*'ten alındı, 23 Mart 1981.

11 William Wilson Harris, "Taking Root: Israeli Settlement in the West Bank, the Golan Gaza-Sinai, 1967-80" (Kök Salmak: Batı Şeria, Golan Gazze-Sina'daki İsrail Yerleşimleri) New York ve Chichester: John Wiley and Sons'ın bir bölümü olarak Research Studies Press, 1980, Abu-Lughod'un daha önce belirtilen eserinde tanımlanmıştır, sayfa 37.

harcamıştı. Drobles planının öngördüğü kapsamdaki bir yerleşim merkezi politikasının maliyeti ise 54 milyar poundu (yaklaşık 7 milyar dolar) buluyordu.[12] İsrail nüfusunun fakir ve zor koşullarda yaşayan kısmı bu büyüklükteki kaynağın yerleşim merkezlerine ayrılmasını beyhude bir şekilde protesto ettiler; Araplar gibi nüfusun bu kesimi de bu politikanın kurbanı oluyordu. Gözden geçirilerek 1980 yılında yeniden yayınlanan Drobles Planı'nda ise daha iddialı bir program öngörülüyordu. Plan, artık, beş yıl içinde 120.000-150.000 kişi için 60 ila 75 arasında değişen sayıda Yahudi yerleşim merkezi kurulmasını öngörüyordu. Belki "demografik çılgınlık" olarak görülebilirdi ama rakamlar çarpıcıydı. *Guş Emunim*, *Likud* ve Filistin özerkliği tehdidinin bir araya gelerek oluşturduğu etkinin bir eseri olarak (Kudüs hariç) Batı Şeria'da yaşayan Yahudilerin sayısı 1977'de 3.000 iken 1981 yılında 25.000'e yükseldi; yerleşim merkezlerinin sayısı da (çoğu Allon'daki "güvenlik kuşağı"nda olmak üzere 25'ten (çoğu Judea ve Samarya'nın merkezinde büyük kitlelerin yaşadığı tepelik alanlarında olmak üzere) 85'e yükseldi.

Begin-Şaron ekibi için zamana karşı yürüttükleri mücadelede hiçbir taktik aşırıya kaçmak anlamına gelmiyordu. Bunlardan biri komünal yaşam biçimleri ve emek açısından haysiyetli olan ilk Sinoyinst yerleşimcilerin öncü niteliğindeki ahlaki anlayışlarından veya ideolojik açıdan aralarındaki bütün farklara rağmen bugün artık bu öncü yerleşimcilerin halefleri konumundaki *Guş Emunim*'in dindar bağnazlığından hiç bu kadar uzak olamazdı. Aralık 1982'de toplanan Dünya Siyonist Kongresi'nde Batı Şeria'daki İsrailli yerleşimcilerin sayısının üç ay içinde ikiye katlanarak 50.000 çıkarılacağı açıklandı. Bu ani ve dramatik artış Tel Aviv ve diğer İsrail şehirlerine yakın olacak şekilde 6.000 apartmanın tamamlanması sayesinde gerçekleşebilecekti. Yapılan bu tahmin kayda değer büyüklükte olmakla birlikte vahşi bir abartı anlamına gelmiyordu zira temsil ettiği eğilim yeteri kadar gerçekti.

Bundan önceki iki yıl boyunca Batı Şeria'daki imar çalışmaları ve yerleşimlerin karakteri göz alıcı bir değişimden geçti. Begin döneminde izlenen *bırakın yapsınlar* ekonomisi nedeniyle daha önce hiç olmadığı büyüklükte bir özel sektör yeşeriyor ve bunun bir sonucu olarak özel müteahhitler Büyük İsrail'in "inşaası" yolunda *Guş Emunim*'in girişimlerini tamamlayıcı nitelikte çabalarda bulunmaya teşvik

[12] Bakınız MERİP Raporu, Sayı 59, 1977, Abu-Lughor ve *Age*'de alıntılanmıştır, sayfa 43.

ediliyordu. "Devlet" arazilerine ordu tarafından el konuluyor ve kar peşinde koşan girişimcilere değerinin yüzde 5 büyüklüğündeki bir fiyata satılıyordu.[13] Sıradan orta sınıf aileleri "hayallerindeki eve" 1967 sınırları içinde üçte bir ve hatta dörtte bir oranındaki fiyatlara sahip olabiliyordu. Nisan 1983'te istekli kalabalık bir grup, 18 özel inşaat şirketinin, bazıları "Judea ve Samarya"da olmak üzere binlerce villanın satış ilanları üzerine Tel Aviv'deki bir konferans salonunu doldurdu. Bu evlerin bazıları özel bir bilgisayar sistemiyle yakınlardaki bankalara ve süpermarketlere bağlanacaktı. Sunulan şey *Guş Emunim*'in ücra ve engebeli arazide kurduğu dış yerleşim merkezlerinden çok farklı bir özellik taşıyordu. Bir Amerikan şirketi ahşaptan yapılmış lüks ve hazır yapıları doğrudan Amerika Birleşik Devletleri'nden getirmeyi bile vaat ediyordu.[14]

Bu hızda yapılaşmanın sürdüğü bir ortamda Batı Şeria'da yaşayan İsraillilerin sayısı 1986 itibarıyla 100.000'i bulacaktı.[15]

Böyle olmakla birlikte başka türden biçimlerde büyük zararlar vermekle birlikte sayı olarak 100.000 yerleşimci Arap çoğunluğunun karşısında çok küçük bir rakamı ifade ediyordu. Bunun için de Dünya Siyonist Örgütü'nün yerleşimlerle ilgili bölümü, 30 yıl içinde devreye sokulacak ve Batı Şeria'daki İsrailli nüfusunu Araplar ile denk hale getirecek daha uzun vadeli bir program üzerinde çalışmaya başlamıştı bile.[16] Bu bir fantezi miydi yoksa gerçekçi bir plan mıydı? Bu zaman içinde belli olacaktı. Gelinen aşamada ise en azından resmi yerleşim politikası Araplar'dan daha büyük bir nüfusa sahip olmak yolunda tek başına toprak elde etmek için başvurulacak bir yöntem olamazdı. Kimi tahminlere göre İsrail, kendi kriterleri çerçevesinde, hali hazırda Batı Şeria'nın yüzde 55-60'lık bir bölümünü elinde tutuyordu.[17] Bu kadarını alabildiyse hepsini alabilirdi. Bu bağlamda savunma bakanlığının bir raporu bu konuda çok şey anlatıyordu. Bakanlığın hesaplamalarına göre *gerçekten* Filistinlilere ait bir toprak parçası bulunmuyordu. Batı Şeria'nın orijinal Filistin topraklarının yüzde 19'una denk gelen 5 milyon dönümlük alanında Arapların tapu sahibi olduğu kayıtlı arazilerin büyüklüğü sadece 200.000

13 *The Times*, 11 Nisan 1973.
14 *Aynı yer.*
15 *Jerusalem Post*, 10 Eylül 1982.
16 *The Times*, 11 Nisan 1983.
17 Bakınız *Jerusalem Post*, 10 Eylül 1982, *International Herald Tribune*, 2 Ekim 1982, *Middle East International*, 10 Aralık 1982.

dönümdü.[18] Begin'in haleflerinden biri, Batı Şeria'yı ilhak etmeye hazır olduğu bir aşamada, en azından kendi kıstasları uyarınca, her halükarda Batı Şeria'nın tamamının Yahudilere ait olduğunu ispatlamakta güçlük çekmeyecekti. Peki ama yaşadıkları topraklara sahip olmasalar bile bu topraklarda yaşayan 800.000 Filistinli'ye ne olacaktı?

MUHALİFLERİN İNTİKAMI

Guş Emunim'in buna da yanıtı vardı. Yerleşim politikalarını mantık gereği Filistinlilerin kovulması sonucunu beraberinde getirecek şekilde uygulayabildikleri bir ortamda gerçekten Filistinlileri de kovabilirlerdi. *Guş Emunim* üyeleri sonuç olarak son derece pratik insanlardı. Hareketin Enformasyon Bölümü tarafından yayımlanan ve "Pirlerimizin Realpolitiği" başlığını taşıyan bir makaleyi kaleme alan İsrael Eldad, Filistinlilerin de Kenanlılar ile benzer bir kaderi paylaşacağını öne sürüyordu. Filistinlilerin tercihinin topraklarını terk etmeleri yönünde olmasını tercih ettiğini söyleyen Eldad bunun siyasi Siyonizm için yeni bir şey olmadığına işaret ediyordu: "Böyle bir şeyi İsrael Zangwill 1920'de önerdi; İngilizler de bunu Peel Raporu'nda tekrarladı; Avraham Şaron ve Avraham Stern de benzer bir öneriyi 1940'larda getirdiler. Resmi düzeydeki Siyonistler böyle bir plana ahlaki tereddütlerin bir eseri olarak karşı çıktılar ki söz konusu ahlak anlayışı Yahudiliğe değil ama liberal bazı yorumlara dayanıyordu." Eldad'a göre "Yahudi ahlakı" sınır dışı etme seçeneğini savaş zamanları hariç yasaklıyordu, dolayısıyla büyük çaplı göç hareketlerini başlatmak için en iyi yöntem Batı Şeria ve Gazze'de kasıtlı olarak ekonomik zorluklar yaratılmasıydı. Bütün *Guş* yerleşim merkezlerindeki sıradan üyeler benzer görüşleri dile getiriyordu. Kiryat Arba'dan Elyakim Haetzni "yerleşim merkezlerine bomba atmaya veya Arapları sınır dışı etmeye gerek olmadığını, böyle olmakla birlikte göç edecekleri umuduyla hayatlarını cehenneme çevirmekte bir sakınca olmadığını" söylüyordu.[19] Samarya'daki Ofra Yahudi yerleşim merkezinden Rachel Cohen de Başbakan Golda Meir'in bir sözünü

[18] *Israel and Palestine Monthly Review*, Sayı 79, Abu-Lughod'un daha önce belirtilen eserinde alıntılanmıştır, sayfa 49.

[19] *Hamakar* (resmi *Gush Emunim* bülteni, *Filistin Araştırmaları Dergisi*'nde alıntılanmıştır, Beyrut, Sayı X, Kısım I, 1980, sayfa 151.

hatırlatırcasına "sonuç olarak Filistin halkı diye bir şey yok. Onları biz icat ettik; aslında yoklar" diyordu.[20]

Batı Şeria'daki Araplara karşı uygulanan ayırımcılık *Guş Emunim*'in aşırı beklentilerini karşılamasa bile uzun bir zamandır kasıtlı olarak yürütülüyor ve bu haliyle aşırı, sistematik ve giderek kötüleşen bir nitelik taşıyordu. 1967 yılından beri Batı Şeria'dan 100.000 kişi göç etmişti.[21] Sınır dışı etmek ise hiçbir zaman için resmi bir politika haline dönüşmemişti. Begin ve Şaron, sonuç olarak, bunun gerekli olmadığını da söylüyordu. Hem Araplar hem de Yahudiler için yeteri kadar alan vardı. Şaron bir iddiada bulunarak "Arap topraklarına el konulmasının Arap nüfusuyla gerginliği arttırmadığını, böyle bir gerginliğin gelecekte ortaya çıkmasını önlediğini" söyleyecekti.[22] "Resmi" Siyonistler "muhaliflerin" geçmişte sorumlu olduğu emrivakilere rıza gösteriyordu; eski "muhaliflerin" şimdi resmi makamlarda oturduğu ve eski yetkililer ile ideolojik haleflerinin muhalefette olduğu bir ortamda aynı şey yine olabilirdi. Bu bir şekilde tarihi bir intikam anlamına geliyordu. "Bağımsızlık Savaşı"ndan sonraki dönemde *İrgun* ve *Stern* Yahudilerin Batı Şeria'nın (ki burada *İrgun*'un bir dönem, *Guş Emunim*'in ise hâlâ hak iddia ettiği Ürdün Nehri'nin Doğu Yakası'ndan söz etmeye gerek bile yoktur) "sadece" dörtte üçünün ellerinde bulunacağı bir ortamda ateşkes anlaşmalarını reddetmişlerdi.[23] Daha önce de gördüğümüz gibi Bengurion yeni doğmuş devletin güç tekelini her ne pahasına olursa olsun elinde tutması ve muhalif örgütlerin acımasız bir şekilde dağıtılması gerektiğine karar vermişti. Şimdi Begin'in başbakan ve eski *Stern* üyesi İtzhak Şamir'in önce Knesset başkanı sonra da dışişleri bakanı olduğu bir ortamda en az kendileri kadar aşırı uçta bulunan *kendi* muhaliflerini bastırmaya bir ihtimal ne psikolojik olarak hazırdılar ne de fiziki olarak ellerinde böyle bir güç vardı.

Guş Emunim'in Begin, Şaron ve Genelkurmay Başkanı General Rafael Eitan'ın kişisel olarak desteğini aldığını herkes biliyordu.[24] İlk görevleri ülkenin sınırlarını korumaktı ve Şaron'un söylediğine göre ellerinde bu amaca hizmet edecek her türden silah bulunuyordu ki buna

---

20 *Jerusalem Post, Uluslararası sayı, 8-14 Haziran 1980.*

21 *Jerusalem Post*, 10 Eylül 1982.

22 *Maariv*, *International Herald Tribune* gazetesinde alıntılanmıştır, 26 Ocak 1981.

23 *Jerusalem Post*, 25 Mart 1983.

24 Bakınız Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Haziran 1980; ayrıca *Le Monde*, 19 Haziran 1980.

"gelişmiş anti-tank silahları" da dâhildi.[25] Aynı zamanda yerleşimciler de kendi bölgelerini korumalarını sağlamak için bir muhafız sistemine dâhil edilmişti. Güvenlik operasyonlarının bel kemiğini hâlâ ordu oluşturuyordu ama söz konusu bu operasyonlara giderek artan bir ölçüde yerleşimciler yön veriyordu. Diğer pek çok bölgede olduğu gibi *Guş Emunim* 'e bağlı gruplar ordunun güvenlik şebekesinin bir parçasıydı. Bu gruplar sokaklarda ellerinde silahlarla dolaşıyordu. Ramallah bölgesi esas olarak yakınlardaki Ofra yerleşim merkezindeki yerleşimciler tarafından koruma altında tutuluyordu. Bir güvenlik görevlisinin söylediği kadarıyla "bunlar bu görev için en uygun olan askerlerdi." Yüksek bir disiplinle hareket ediyorlar ve daha da önemlisi yüksek bir motivasyona sahiptiler. Bunlar için bir "yol bariyeri yol bariyeriydi, arama da arama." Üst makamların kendilerine olan desteğinden öylesine eminlerdi ki Ramallah Valisi kendilerine verilmiş olan silahları teslim etmelerini istediğinde bu talebi reddettiler.[26] Genelkurmay başkanı yerleşimcilerin özel bir orduya dönüşmesi ihtimalinin "kendileri için kesinlikle bir endişe kaynağı olmadığını" söyleyecekti. Başbakana "Terörle mücadele" konusunda danışmanlık yapan Rafael Eithan da benzer bir yaklaşımı sergiliyor ve şöyle bir çağrıda bunuluyordu:

> Söz konusu topraklara ve hatta Kudüs'ün Eski Şehir kısmına giren herkes silah taşımalıdır ve bunları nasıl kullanacağını bilmelidir. Daha fazla sayıda İsrailli sivilin sürekli olarak silah taşımasına izin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bazıları böyle bir şeyin suiistimal edilebileceğini söylüyor. Onlara yanıtım şu: Hali hazırda İsrail ordusu personeli ile polis ve İsrailli sivillerin elinde yüzbinlerce silah bulunuyor. Bunun üzerine birkaç bin silahın daha eklenmesi bu anlamda iyi ya da kötü yönde bir değişikliğe yol açmayacaktır.[27]

Silahlanıp, bu silahları kullanmaya teşvik edilen yerleşimciler yasaları uygulamakla yetinmeyip giderek artan bir ölçüde yasaları ihlal de etti. Tüm bunlar 1967 yılından beri sürekli olarak olmakla birlikte *Likud*'un iktidara gelmesiyle tırmanışa geçen şiddet ve karşı-şiddet ile baskı ve direniş döngüsünde meydana geldi. Bu süreçte Filistinliler, Begin'in niyetinin sadece kendi geleceklerini belirleme ve ulusal bağımsızlık haklarını değil ama olası bir bağımsızlığın temelini oluşturacak toprakları da ellerinden almak istediğini fark etti. İşgalciyle işgal altında olanlar

[25] Bakınız *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı X, Kısım 4, sayfa 139.
[26] *Haaretz*, 16 Mayıs 1981, bakınız *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı XI, Kısım 3, sayfa 48.
[27] *Maariv*, 18 Eylül 1979, bakınız *A.g.e.*

arasında neredeyse her gün yaşanan çatışmaların ana temasını toprak için mücadele oluşturmaya başladı. İsrail ile Mısır arasındaki barış antlaşması Batı Şeria genelinde yaygın gösterilerin patlak vermesine yol açtı. Bu olaylar sırasında Halhul'da iki genç gösterici öldürüldü. Göstericileri askerler değil ama yerleşimciler öldürmüştü ama konu rafa kaldırıldı.

Buna karşın aynı sıralarda büyük tahrik ve toprak gasplarına tepki olarak Kiryat Arba'da bir asker-yerleşimci öldürüldüğünde El Halil kentinin tamamında 13 gün sürecek ağır bir sokağa çıkma yasağı uygulandı; böyle olmakla birlikte yerleşimciler bunun bile yeterli olmadığını söyledi. Yerleşimcilerin gözünde yapılması gereken şey, General Şaron'un 1970'te Gazze'de direnişi bastırmak için kullandığı türden bir "demir yumruğun" kullanılmasıydı. Yerleşimciler, uygun "Siyonist yanıtın" verilmesi gerektiğini ve bu bağlamda El Halil'in merkezine girilmesi gerektiğini söylediler. Bunun ne anlama geldiği de yeterince açıktı. İsrailli gazeteci Amnon Kapeliouk sokağa çıkma yasağı sırasında şunları yazacaktı: "Oturun orada ve yerleşimcilerin tahrikleri, küstahlıkları ve acımasızlarına ilişkin sonu gelmez hikâyeleri dinleyin. Aralarında İbrahim Camii'nin de bulunduğu kutsal yerlere saldırdılar. Kuran'a saygısızlık ettiler, camideki ses düzenini bozdular ve kimi zamanlar burada ibadet eden insanları açık şekilde tahrik ettiler."[28] Böyle olmakla birlikte hükümet bir yandan Kudüs'ün "Yahudi Mahallesi"ndeki son Arapları kovarken diğer yandan "gerekli "Siyonist tepkisini" yetkilendirdi; bu çerçevede El Halil'in merkezinde iki okul kurulacaktı. Bu öyle bir girişimdi ki bakanlar kurulunun bazı üyeleri bile "anlamsız" ve "yanlış" olarak niteledi; muhalefet de hükümeti "bir grup fanatiğin manevralarına" boyun eğmekle suçladı; Arap belediye başkanları da hükümetin aldığı kararın "barutun üzerine yanan bir kibrit atmak" gibi bir şey olduğunu söyledi.

Uyarıların yerinde olduğu ortaya çıktı. 2 Mayıs 1980 günü üç ya da dört silahlı Filistinli İbrahim Türbesinden dönen yaklaşık 100 kadar Yahudi'nin üzerine el bombaları attı ve ateş açtı. 1967'den o güne kadar bu türden böylesine büyük bir saldırı yaşanmamıştı. Ölen 6 kişi arasında Haham Meir Kahan'ın başında olduğu fanatik Yahudi Savunma Birliği'nin üyesi olan ve Vietnam Savaşı'na katıldıktan sonra İsrail'e göç eden Eli Hazeev de vardı. "En iyi Arap ölmüş olan Araptır" düşüncesini taşıyan "Kurt" lakaplı Hazeev öldüğü gece omzundan sarkan M-16

[28] *Al-Hamishmar*, 8 Şubat 1980.

tüfeğini doğrultma fırsatını yakalayamamıştı. El Halil'in merkezindeki cenaze törenine binlerce kişi katıldı. Törene katılanlar arasından pek çok kişi terk edilmiş sokaklardan geçerken ellerindeki otomatik silahlarla havaya ateş açtı. Mezarının başında askerlerin son bir saygının gereği olarak havaya ateş açmasından ve genelkurmay başkanıyla ülkenin önde gelen hahamlarının konuşma yapmasından sonra elinde yarı otomatik Uzi silahı bulunan bir Sovyet göçmeni "İntikam, intikam!" diye bağırdı.

Bir ay sonra 2 Haziran günü üç Arap belediye başkanı, dört şehre yayılan kapsamlı ve eş zamanlı olarak yürütülen bir terörist saldırının hedefi oldu. Nablus Belediye Başkanı Bassam Şak'a, arabasına binerken patlayan bir bombanın eseri olarak dizlerinin yukarısından olmak üzere iki bacağını kaybetti. Benzer başka bir patlamada da Ramallah Belediye Başkanı Kerim Hallaf ayağının bir parçasını kaybetti. Askeri yönetimin arabasından uzak durmasını istediği El Bireh Belediye Başkanı İbrahim Tavil de yara almadan kurtuldu. Aynı saldırılarda İsrail yapımı bir el bombasının patladığı El Halil'in merkezinde ise 7 Arap yaralandı. Söz konusu üç belediye başkanı Camp David antlaşmalarının bir eseri olarak Filistinlilere resmen verilmesi öngörülen "özerkliğe" karşı mücadele etmek üzere kurulan FKÖ yanlısı Ulusal Rehberlik Komitesi'nin en "radikal" üyeleri olarak tanınıyordu. Batı Şeria'daki yerleşimciler saldırıları açık bir şekilde kutladı. Bir ay önce öldürülen 6 kişiyi anmak üzere toplanan bir grup, yeterli intikamın alınmadığını hep bir ağızdan ilan ettiler. Kiryat Arba'nın ruhani lideri Haham Moşe Levinger kendisini "daha güvende" hissettiğini ve "bunu yapanları anladığını" söyledi. Kiryat Arba'nın sekreteri Yossi Weiner de üzgün olmadığını ifade etti. Başka bir yerleşimci de El Halil'in merkezinde patlayan el bombası için "Ne talihsiz bir ıskalama" diye çıkıştı. "El Halil'in merkezinde bomba patlatıp sadece 7 Arabın yaralanmasına yol açmak büyük bir talihsizlik. Planlandığı gibi patlasaydı bir ihtimal düzinelerce ve belki de yüzlercesini vurabilirdi."[29] Haham Meir Kahan da kendi payına suikast girişimleri hakkında tek bildiği şeyin "bunların, iyi ve yetenekli Yahudilerin El Halil'de kanı dökülen iyi Yahudilerin aldığı intikam" olduğuydu. Bu saldırıların arkasındaki isimler "son derece profesyoneldi." "Çok iyi bir iş çıkardılar... Araplar ülkeyi terk ettikten sonra başlarına daha az dert açılacak. Bu topraklarda sadece bir ulusa yer var. Yahudiler ile Arapların bir arada yaşayabileceklerini düşünen herkes aptaldır."[30]

[29] *Davar*, 6 Haziran 1980, bakınız *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı X, Kısım I, sayfa 147.
[30] *International Herald Tribune*, 3, 4 Haziran 1980.

Begin terörist saldırılarını en ağır türden suçlar olarak kınadı ve derin bir soruşturma yürütüleceğini vaat etti ancak bu gerçekleşmeyecekti. Hükümet, Kiryat Arba gibi *Guş Emunim* aktivizminin kaynağı olan bir alanda derhal sokağa çıkma yasağı ilan etmek yerine anma törenlerini koruma altına almak için orduyu gönderdi. Teröristlerin ulusal kimlikleri hakkında peşin hüküm yürütmemek konusunda resmi uyarılar yapılırken eylemin bizzat FKÖ tarafından yürütülmüş olabileceği defalarca tekrarlandı. Kimse tutuklanmadı; aşırı uçtaki örgütlere karşı harekete geçilmedi; ciddi bir soruşturmanın başlamış olması gereken hiçbir alanda soru sorulmadı ve bu bağlamda bizzat belediye başkanlarından, ailelerinden ve arkadaşlarından bilgi alınmadı. İyi istihbarat kaynaklarıyla orduda kıdemli bir yedek subay olarak çalışan bir gazeteci birkaç hafta içinde verdiği bir haberde genel güvenlik işlerinden sorumlu Şin Bet'in başkanının, başbakanın *Guş Emunim*'in takip altına alınması yönündeki taleplerini sistematik olarak engellediği için istifa ettiğini bildirdi.[31]

Guş Emunim için Araplar ile Yahudiler arasında şiddetli çatışmaların yaşanması iyi bir şeydi. Hareketin lideri Hanan Porat, "her iki toplumun bir arada yaşayamayacağını" ortaya koyan çatışmaların "bütün Arapların topraklarından atılması sonucunu getireceğini" söyledi.[32] Yerleşimciler, gerek bireysel olarak gerekse toplu halde Arapların aşamalı olarak ya da bir anda topraklarından çıkması sonucunu üretecek ortamları yaratmaya çalışıyordu. Askeri istihbaratın eski başkanı Aharon Yariv bazı kimselerin "700.000-800.000 kadar (Arabı) sınır dışı etmek için savaş halini istismar etmeyi umduğu ... bu bağlamda sözlerin sarf edildiği ve bu yönde hazırlık yapıldığı" konusunda uyarıda bulundu.[33]

Dolayısıyla her bir yeni yerleşimci bizzat kişisel olarak veya İsrail'in orijinal sınırları içinde muhaliflerin sahip olduğu güce katkı anlamında ek bir dinamit gibi işlev görüyordu. Siyonist teori ve pratikte "toprakların fethi" her zaman için kilit bir öneme sahip olduğu için bu tür faaliyetlerde bulunanlar, diğer herkes üzerinde her zaman orantısız bir etkiye sahip oldu. Yerleşimcilerin esas olarak militan oldukları bir ortamda *Guş Emunim*, haleflerine kıyasla, daha da ileriye giderek, gerekli olduğu durumlarda, kutsal bir otoritenin mesajcıları olarak devlet kurumlarının, mahkemelerin ve parlamentonun otoritesine açıkça meydan okuyan bir tavır içinde oldu. İsrail'e Sovyetler Birliği'nden yeni gelen bir kişi

31 Bakınız *Middle East International*, 15 Ağustos 1980.

32 Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Haziran 1980.

33 *Al-Hamishmar*, 16 Mayıs 1980, *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı XI, Kısım 3, sayfa 49.

televizyonda yayınlanan açıklamasında "Büyük İsrail söz konusu olduğunda demokrasiden ve kanunlarından vazgeçilebileceğini, İsrail Yurdu'na yerleşim engellendiğinde bir diktatörlük kurulması gerektiğini" ilan ediyordu. Yüksek Mahkeme Nablus yakınlarındaki Elon Moreh'teki yerleşim faaliyetlerinin geçici olarak durdurulmasına hükmettiğinde *Guş Emunim* söz konusu kararı kınayarak Yüksek Mahkeme'yi "teröristlerin amaçlarına hizmet etmekle" suçladı.[34]

İktidardaki egemen yapının artan bir oranda aşırı uçtakilerin etkisi altında kaldığı bir ortamda devletle muhalifler arasında bir çatışma olma ihtimali de o kadar azaldı. Ordu, egemen yapı içinde sivil kesime nazaran daha büyük bir nüfuza sahip olmaya başladı. Genelkurmay Başkanı General Eitan seleflerine kıyasla çok daha büyük bir siyasi güç elde etti. Eitan, siyasetçiler hakkındaki olumsuz duygularını açık bir şekilde ortaya koyuyordu. Bir grup subay, askerlerin "sivillere kıyasla daha fazla ahlaki otoriteye ve niteliksel ağırlığa sahip olduğu" görüşünü dile getiriyordu. Bir dönem hava kuvvetlerinde komutanlık yapan emekli general Beni Peled, Knesset'in lağvedilmesini ve bunun yerine dini kurallara göre işleyecek siyasi bir yapının kurulmasını önerdi. Pek çok sivil de subayların demokrasi hakkındaki bu türden hoşnutsuzluklarını paylaşıyordu. Yapılan bir kamuoyu araştırmasına katılanların yüzde 40'ı Knesset'in düzgün bir şekilde çalışmadığını, yüzde 66'lık bir kesim siyaset ve siyasetçilerin gereksiz olduğunu, yüzde 40'lık bir kesim ise "İsrail'in karşı karşıya olduğu güçlükleri aşmak için ülkedeki siyasi rejimin bütünüyle değiştirilmesi ve partilere dayanmayan liderlerin başında olacağı güçlü bir rejimin kurulması gerektiğini" düşünüyordu.[35]

Bu türden görüşlerin yaygınlaşmaya başlayıp bu kesimleri destekleyecek olan ve o kadar da gizli olmayan bir yer altı silahlı yapılanmanın bulunduğu bir ortamda Yahudiler arasında savaş çıkabileceğine ilişkin endişeler dile getirilmeye başlandı. *Haaretz* gazetesinden Yehuda Litani bu konuda şunları yazıyordu:

> Ariel Şaron iç savaş konusunda uyarı yaparken ne demek istediğini çok iyi biliyor. Batı Şeria'daki yerleşimcilerin askeri birimleri bulunuyor... Araplara verilecek herhangi bir siyasi tavizi ve hatta *Likud*'un Batı Şeria ve Gazze'deki özerklik planını bile engelleyeceklerdir. Şüphe yok ki yerleşimciler ve destekçileri bu türden gelişmelere karşı savaşmak için

[34] Amnın Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Aralık 1979.

[35] *Monitin*, Şubat 1981, bakınız *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı XI, Kısım 3, sayfa 49.

> her yola başvuracaktır. Bu mücadele yolunda Batı Şeria'da depoladıkları cephane çok işlerine yarayacaktır.[36]

Peki ama yeni muhalifler Yahudi ile Yahudi'yi çatıştırmaya ne kadar niyetliydi? Kimi İsrailliler, aşırı sağdaki kesimlerin *İrgun*'a silah taşıyan *Altalena* gemisinin batırılmasının intikamının alınmasını hâlâ istedikleri bir ortamda böyle bir ihtimalin bulunduğunu düşünüyordu. Büyük İsrail'in parçalanması fikrini örtülü bir şekilde onaylayanlar bu kesimdekilerin gözünde Araplardan daha beterdi. *Likud*'a bağlı kimi gruplar "hainlere" karşı düzenledikleri saldırılarda levye, kırbaç ve jilet kullanmaya başladı. Açılan telefonlarda gazeteciler, avukatlar, parlamento üyeleri ve insan hakları savunucuları ölümle tehdit edildi. Çocuklar, Filistinlileri desteklemekten vazgeçmemeleri halinde anne babalarının öldürüleceği konusunda uyarıldı. Güvenlik güçlerinin Yahudi gösterilerinde başvurduğu taktikler göstericileri Araplar'dan çok da farklı görmediklerini gözler önüne serdi.[37] Başbakan Yardımcısı Yigal Yadin, İşçi Partisi'nin yeniden işbaşına gelmesi halinde bir iç savaş patlak verebileceği tahmininde bulundu. Aslında Yadin bu şekilde aşırı sağa güvence veriyor, devlete, hukukun üstünlüğü ilkesine yönelik tehditlerin yararlı olduğu ve bunun caydırıcı etkisi sayesinde kurumların sınav vermek zorunda kalmayacağı mesajını veriyordu.[38] Gerçekten de Begin'in Haziran 1981 seçimini kazanarak yeniden işbaşına gelmesi ülkeyi daha ileri aşamadaki bir toplumsal çatışmadan geçici olarak kurtardı. Yapılan her seçimde daha fazla sayıda doğu kökenli Sefarad Yahudisi *Likud* saflarına katılıyordu; yapılan bu son seçimde *Likud*'a oy veren her üç kişiden ikisi Sefaradlar arasından çıkıyordu; Avrupa kökenli Eskenazi Yahudileri ise İşçi Partisi seçmenlerinin yüzde 70'ini oluşturuyordu.[39] Begin'in kurduğu yeni koalisyon hükümeti çok daha fazla sayıda Eskenazi'yi barındırmakla birlikte şovenizm ve dini fanatik güçlere çok daha fazla göz kırpıyordu. Durumun böyle olduğunun bakanlar kurulu oluşumu açısından en dikkat çekici belirtisi General Ariel Şaron'un savunma bakanlığı görevine getirilmesiydi.

---

36 Bakınız Elfi Pallis, *Middle East International*, 24 Nisan 1981.

37 *Aynı yer.*

38 *Yediot Ahronot*, 6 Haziran 1980, bakınız *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı X, Kısım I, sayfa 147.

39 *The Economist*, 30 Temmuz 1983.

MENAHİM MİLSON, SİVİL İDARE VE KÖY BİRLİKLERİ

Begin ikinci seçim zaferini "İsrail Yurdu'nu olduğu gibi muhafaza etmek için kendisine verilen bir yetki" olarak nitelendirdi. Koalisyon hükümetinde aralarında *Guş Emunim*'in hamisi Ulusal Dindar Parti'nin de aralarında bulunduğu bazı partiler sandalye kaybetti ama bunun sebebi daha aşırı uçtaki partilerin daha fazla sandalye elde etmesiydi. Oy oranını artıran aşırı uçtakilerden biri, yeni kurulan *Tehi'ya* (Yenilenme) partisiydi; parti, parlamentoda üç sandalye kazandı. Klasik Avrupa faşizmi ile benzerlikler taşıyacak şekilde mistik bir milliyetçi kimliğe sahip olan *Tehi'ya*, Mısır ile yapılan barış antlaşmasının lağvedilmesini ve işgal altındaki bütün toprakların ilhak edilmesini istiyordu. Filistinli mültecilerle ilgili sorunun çözümü bu partinin gözünde çok basitti: "Bütün kamplar boşaltılacak ve mülteciler acil insan gücü ihtiyacı olan Suudi Arabistan ve petrol üreten ülkelere gönderilecekti." Partinin lideri Profesör Yuval Ne'eman'ın gözünde İsrail ordusu 1973 Savaşı'nda "büyük bir gevşeklik" sergileyerek "Gazze'de yaşayan bütün [450.000] Filistinlileri yaşadıkları topraklardan kovma" fırsatını değerlendirememişti."[40]

Begin'in yeni bakanlar kurulunu oluşturması sırasında aykırı ve yoğun pazarlıklar yaşandı. Begin'in başını en büyük derde sokacak olan şey gerici güçlerin kalesi konumunda olan azınlıktaki dindar partilere verdiği tavizler değil, şahinlerin şahini General Ariel Şaron'u savunma bakanlığına getirmek zorunda kalacağı vahim adımdı. Kendisi de güvercin sayılamayacak Ezer Weizmann'ın istifasını izleyen 15 ay boyunca Şaron bu görev için en güçlü aday olarak görüldü. Terörist geçmişine rağmen askeri bir kimliği bulunmayan Begin ise Şaron'u memnun etmek yerine savunma bakanlığını kendisi üstlendi. Weizmann, Şaron'a olan güvenini yansıtacak şekilde "savaş ortamında onu her koşulda takip ederim" diye yazmıştı. Şaron, öte yandan, askeri kesimdeki çok sayıdaki sadık neferin gözünde megalomaniye denk düşecek kadar hırslı, yoluna çıkan herkese karşı acımasız, kendi görüşlerinden başka kimsenin görüşünü dinlemeyen, oportünist, yalancı ve küfürbaz biriydi. *Jerusalem Post*'un ordu muhabiri "Daha önce kimse bu kadar çok kişi tarafından sadece kendi geleceğini önemseyen bu derece sadakatsiz bir kişi olmakla suçlanmamıştı" diye yazıyordu.[41] Halk arasında dolaşan laflarda "gittiği

[40] Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Ağustos 1981.
[41] Hirsh Goodman, *Jerusalem Post*, 16 Haziran 1981.

her yere savaş götüren" 53 yaşındaki kibirli bir generalden söz ediliyordu. Dolayısıyla Ortadoğu'nun en büyük dünyanın ise sayılı güçleri arasında bulunan bir ordunun başına böyle bir ismi getirmek çok ağır sonuçları beraberinde getirebilirdi. Begin'in bu konuda tereddüt etmesinin başka nedenleri de vardı. Bir defasında Şaron'un tarımdan savunma bakanlığına geçmesinin neden bu kadar geciktiği sorulduğunda Begin, Şaron'un başbakanlık merkezini kuşatmak için tank göndermesinin sadece bir zaman meselesi olduğunu söyleyecekti. Weizmann, anılarında, olduğu iddia edilen bu çıkışın yalanlandığını yazacaktı ama söz konusu yalanlama zincirinde zayıf bir halka vardı. "Begin Şaron'un böyle bir şey yapabileceğine gerçekten inanıyor."[42] Şaron, Amerikalıların gözünde hâlâ "Ortadoğu'daki tek demokratik devlet" olan İsrail için açık bir tehlikeydi.

Begin'in çok yumuşak olduğunu fark eden bazı *Guş Emunim* üyeleri ve "muhalifler" için Şaron tanrının bekledikleri türden bir hediyesi, "içerdeki düşmanla" baş edecek ve ulusun şerefini yeniden tesis edecek "güçlü adam"dı. Şaron bunu saklamadı; bu haliyle "devletin her şeyin", güvenliğin de (hâlâ var olmayan) anayasanın üzerinde olduğunu düşünüyordu.[43] Şaron, Knesset'e hitaben yaptığı bir konuşmada şunları söylüyordu: "Ülkemiz bir zayıflık ve kendini imhanın yanı sıra bir intihar eğilimi içindedir; bunların sebeplerini açıklamak zordur. Gerçek tehlike içinde bulunduğumuz ekonomik veya askeri durum değildir; esas tehlike ulusal hedeflerimizin ve değerlerimizin olmamasıdır."[44] Şaron devamla "En tehlikeli düşmanlarımız daha fazla sayıda olmasını istediğimiz gerçek öncüler olarak *Guş Emunim* değildir; düşmanımız yabancıların karşısında boyun eğen duruşumuz, durmaksızın kendimizden nefret edişimiz ve bunların var olmasına yol açan gerekçelerdir. Bizi bir hiçe indirgemek istiyorsunuz ama başaramayacaksınız." Sivil haklar savunucusu Şulamit Aloni de buna yanıt olarak şunu söylüyordu: "İşte bütün faşistler böyle işbaşına geliyor."[45]

İşgal altındaki topraklardaki Arapların, ülkenin en katı askerlerinin bile hoş göremeyeceği türden bir "pasifleştirme" üzerinden en acımasız yöntemlere başvurduğu için 1970 yılında Gazze Şeridi komutanlığından alınan Şaron'dan sıkıntılarının daha da derinleşmesinden başka hiçbir

42 *International Herald Tribune*, 6 Haziran 1981.

43 *Yediot Ahronot*, 30 Ekim 1979, bakınız Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Aralık 1979; *Haaretz*, 13 Haziran 1980, bakınız *Filistin Çalışmaları Dergisi*, Beyrut, Sayı XI, Kısım 3, sayfa 52.

44 *Aynı yer.*

45 *Aynı yer.*

şey bekleyecek durumda değildi.[46] Emekli bir generale göre Şaron Batı Şeria ve Gazze'nin nüfusunu "neredeyse zorla göç veya açık insanlık suçları"nın işlendiği bir ortamda azaltma yoluna gidecekti.[47]

Yeni bakanlar kurulunun kurulmasından hemen sonra yeni savunma bakanı işgal altındaki topraklardaki askeri yönetimin katı yöntemlerini yumuşatmak amacıyla bir dizi önlem alınacağını açıkladı. Bu bağlamda artık askerler gösteriler sırasında okullara ve üniversitelere giremeyecek, yol bariyerlerinin sayısı azaltılacak, "toplu cezalandırma" yöntemlerine başvurulmayacak ve en küçük bir olayda bile başvurulan türden tutuklamalar yapılmayacaktı. Gayri resmi olarak alınan bir karar uyarınca askeri yetkililer hesaplı bir şekilde yerel nüfusun "küçük düşürülmesi" ve "aşağılanması" anlamına gelebilecek türden eylemlerden kaçınacaktı.[48]

Filistinlilerin adına yaptığı girişimlerin meyve verdiğini gösterecek türden gelişmeleri sabırsız bir şekilde bekleyen Cumhurbaşkanı Sedat'ın başında olduğu Mısır bu türden bir adımı atacağı son olarak beklenen kişiden gelen bu türden beklenmedik bir girişimi memnuniyetle karşıladı. Filistinliler ise atılacağı söylenen bu adımları içi boş adımlar olarak görmese bile konuya en başından itibaren şüpheyle yaklaştı. Filistinliler kısa bir süre içinde haklı çıktı. Kral Hüseyin bir yana sınırsız bir işbirliğine giden Sedat'ın yanı sıra diğer Arap devletlerinin veya bizzat Filistinlilerin kabul edebileceği türden bir özerklik biçimi üzerinde anlaşma sağlanamadığı bir ortamda İsrail kendi istediği türden yeni bir düzeni pürüzsüz ve yalın bir şekilde uygulamaya başladı. Böyle olmakla birlikte General Şaron bile bir çeşit Filistin "kılıfı" olmasının daha iyi olacağını düşündü. Şaron basit bir politika izlemeye karar verdi; bu bağlamda havuç ve sopa politikası uygulayacaktı. Bundan böyle iyi ve kötü Filistinliler olacaktı. Planlarına herhangi bir şekilde karşı çıkanlar cezalandırılacak, uyumlu davrananlar ise ödüllendirilecekti.

Bu yeni politikanın teorik temelleri Şaron'un uygulamaya geçirmesinden üç ay önce Amerikan entelektüel Yahudi aylık dergisi *Commentary*'de "Filistinlilerle Barış Nasıl Yapılır" başlığını taşıyan adeta akademik bir çalışma niteliğindeki bir makalede atıldı.[49] Yazıyı kaleme alan kişi Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nin Asya ve Afrika Çalışmaları

[46] *Jerusalem Post*, 26 Haziran 1981.
[47] Mattityahu Peled, *Middle East International*, 14 Ağustos 1981.
[48] *Le Monde*, 15 Ağustos 1981.
[49] *Commentary*, New York, Mayıs 1981.

Enstitüsü'nün başkanı olan Arap edebiyatı profesörü Menahim Milson'dı. Milson aynı zamanda İsrail ordusunun bir albayıydı ve 1976 yılından beri askeri yönetime Arap işleri konusunda danışmanlık yapıyordu.

Milson, Arap ve Filistinlilerin Camp David'e karşı sergiledikleri muhalefetin ve "özerklik" konusundaki görüşmelerin başarısızlığa uğramasının İsrail'in işgal altındaki topraklarda yeni yerleşim merkezleri kurmasıyla bir alakasının olmadığı, bunun Batı basını tarafından "tercih edilen bir açıklama" olduğu tezini işliyordu. Milson'a göre, Camp David antlaşmalarını imzalayan üç taraf da görüşmelere katılacak Filistinlilerin bulunmasını ciddi bir şekilde beklemişlerdi; bu bağlamda söz konusu bu üç taraf, "FKÖ'nün Camp David antlaşmalarını reddetmesinin özerklik planının şu ya da bu yorumuna veya Begin hükümetinin izlediği politikaya yanıt" olduğuna inanmayı reddettiler. Ama böyle olmakla birlikte Filistinlilerin reddi "mutlak"tı ve bu haliyle "İsrail'in egemen bir devlet olarak var olma hakkını kabul etmemek anlamına gelen somut bir siyasi duruş" niteliği taşıyordu. Ayrıca FKÖ'nün "Batı Şeria ve Gazze'de durumu kontrol etmek üzere harekete geçti bir sırada bu bölgelerin askeri ve idari açıdan İsrail'in denetiminde olduğu da" bir gerçekti. 1976 yılındaki yerel seçimleri FKÖ'nün büyük oy üstünlüğüyle kazanmış olmasını da bu çerçeve içinde görmek gerekiyordu. O zamanki İşçi Partisi iktidarı sonuçlar ne kadar tatsız olursa olsun bunun İsrail demokrasisinin bir zaferi olduğunu ilan ediyordu. Milson'a göre ise durum böyle değildi. Adamlarını işbaşına getiren şey FKÖ propagandasıydı. Zira seçimler öncesinde "Suriye ve Lübnan'daki FKÖ radyo istasyonları halkı *topluca* FKÖ'yü destekleyen adaylara oy vermeye çağıran yoğun bir kampanya yürütmüştü. "İnsanlara sokakları FKÖ'nün kontrol ettiğini ispatlamak için Batı Şeria'nın büyük şehirlerinde ciddi olaylar" çıkartılmıştı. Bundan sonra da "iki aşamalı" bir baskı uygulanıyordu; bu bağlamda bir yandan "iltimas parası öneriliyor", diğer yandan da "fiziki terör ve taciz"e başvuruluyordu. Bu da "basında tarif edildiği şekliyle FKÖ'ye 'halkın istisnasız desteğini' getiriyordu."

Böyle olmakla birlikte esas olarak "durum ne kaçınılmazdı ne de geri dönüşü olmayan bir nitelik taşıyordu."

> Barışçı bir çözüme ulaşma yolunda etki yaratmak için söz konusu topraklardaki ılımlıların görüşlerini açıkça ifade ettikleri koşulların yaratılması gerekiyor... bir kimse ancak gerçeğin gereklilikleri ve

> sınırlamaları dâhilinde çalışmak isteyen ve bunun siyasi sonuçlarını kabul edenlerle başarıya ulaşabilir. Taviz verilerek elde edilecek bir çözüme ulaşmaya hazır olan insanların aşırı uçtakilere karşı durabilmeleri için ahlaki ve siyasi desteğe ihtiyacı vardır.

Ilımlılara yardım etmenin tek yolu "söz konusu topraklardaki nüfusun FKÖ'nün etkisinden çıkarılmasından" geçmektedir. Bu, Amerika'nın desteği ve işbirliği içinde İsrail tarafından yapılmalıdır... FKÖ'nün söz konusu topraklardaki hegemonyasına karşı İsrail'in kararlı bir siyasi kampanya yürütmesi gerekmektedir."

General Şaron 1 Kasım 1981'de Batı Şeria ve Gazze için yeni icat edilen türden bir "sivil idare" oluşturarak başına Profesör Milson'ı getirdi. Yeni yönetim resmi olarak askeri yönetim üzerinde söz sahibi olmakla birlikte bu yönetimi ortadan kaldırmadı. Ordu, güvenlikle ilgili konular üzerindeki tam hâkimiyetini sürdürdü ama sağlık, eğitim ve tarım gibi alanlarda askeri yetkililerin yerini siviller aldı. Yetkililer, bu türden adımlar atılarak "iyi niyet" göstermenin, yeni bir "güven ortamının" yaratılmasının ve "yerel nüfusla işbirliği" yapılmasının amaçlandığını açıkladılar.

İşgal altındaki topraklarda yaşayanlar alınan bu önlemleri derhal reddederken seçilmiş temsilcileri olan belediye başkanları da bu adımları Begin hükümetinin net bir şekilde ortaya koyduğu ve er ya da geç gerçekleşmesi beklenen türden tam bir ilhakın gerçekleşmesi yolundaki dönüm noktalarından biri olarak kınadılar. Onların gözünde, bu, ayrıca, Şaron'un bütün tasarımları doğrultusunda bir Filistin "kılıfı"nı sağlayacak şekilde alternatif bir kukla yönetim yaratma yolundaki çabalarının da başlangıcını ifade ediyordu. Belediye başkanları Milson'ın ve yeni yönetimini tanımadılar. İşgal altındaki topraklarda grevler ve gösteriler baş gösterdi. Bu olaylar geleneksel bir şekilde karşılık gördü: Evler yıkıldı, sokağa çıkma yasakları ilan edildi, aramalar yapıldı, Bir Zeit Üniversitesi kapatıldı, tutuklamalar oldu, toplum liderlerinin hareket özgürlüğü sınırlandırıldı, *al-Farj* gazetesinin yayını durduruldu vs. Şaron'un yeni liberal politikaları kısa ömürlü oldu. 9 Kasım'da sorun çıkaran herkese karşı "örnek oluşturacak bir cezalandırmaya" başvuracaklarını ilan etti; 20 Kasım geldiğinde ise *Davar* gazetesi savunma bakanının politikalarını işgalin başlamasından o yana başvurulan "en sert ve şiddetli" politikalar olarak nitelendirdi.[50]

[50] Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Aralık 1981.

Sergilenen muhalefete rağmen Milson, *Commentary* makalesinde çerçevesini çizdiği stratejiyi uygulama konusunda ısrarcı oldu. FKÖ'den korundukları bir ortamda, Filistin toplumunun doğal liderleri olarak yerlerini alacak olan söz konusu "ılımlı" kişileri öne çıkarmaya çalıştı; söz konusu bu kişilerin Milson'ın kendilerine yükleyeceği türden herhangi bir siyasi ve idari rolü üslenmeye hazır olacakları düşünülüyordu. Milson bu amaçla kolonyal manipülasyon alanında ilk olarak askeri yönetime danışmanlık yaptığı 1978 yılında ortaya attığı türden bir deneyi geliştirme ve genişletme yoluna gitti. Milson'a göre, nüfusun yüzde 70'inin köylerde yaşayan toplum kesimi, şehirlerde yaşayan yüzde 30'luk nüfusa kıyasla, işlerin yürütülüşü konusunda daha fazla söz hakkına sahip olmalıydı. Köylüler, muhafazakâr, yalın ve dar kafalı özellikleriyle şehirde yaşayanlara göre daha kolay bir şekilde manipüle edilebilirdi. Milson'ın öngördüğü türden ilk Köy Birliği de Batı Şeria'nın en muhafazakâr alanı olan El Halil'de kuruldu. Birliğin başındaki isim kendi yaşadığı mahallenin yanı sıra genel hatlarıyla Batı Şeria'da fazla saygı görmeyen Mustafa Dudeen idi. Dudeen, Kral Hüseyin'in birliklerinin Ürdün'deki gerilla güçlerine ağır darbe indirdiği 1970 "Kara Eylül" döneminde kısa süreliğine Ürdün bakanlar kurulunda görev alan ve kralın sadık hizmetkarı olan bir isimdi. Ürdün'de bir mahkeme gıyabında yargılanan kardeşini yerel fonları zimmetine geçirdiği suçlamasıyla beş yıl hapis cezasına çarptırmıştı. 1967 yılından itibaren İsrailli yetkililer aldırmaz bir şekilde işgal altındaki topraklarda yaşayan nüfustan mali kaynakları ve hizmetleri mahrum bırakmıştı ve bunları yasa dışı Yahudi yerleşim merkezlerinde yaşayanlar için harcamıştı ama Köy Birlikleri'nin amacına ulaşması için İsrail'in maddi bazı teşvikler sunması gerekiyordu. Dolayısıyla 1978 yılından önce askeri yetkililerin El Halil bölgesindeki 75 köy için 3.000 dolar harcadıkları bir ortamda yetkililer Dudeen'in kullanması için 2.000.000 dolarlık bir kaynak ayırdılar. İsrailli yetkililer Dudeen'i destekledikleri bir ortamda El Halil belediyesinin ayağını kaydırdılar. Batı Şerialıların telefon bağlatmaktan Ürdün köprüsünü geçmeye kadar yapmak istedikleri her şey için izin almaları gerekiyordu; insanlara Dudeen'e başvururlarsa bu türden rutin işlemler için şanslarının daha yüksek olacağı ve bunun da ötesinde özel muamele görebilecekleri mesajı verildi. İsrail televizyonunun Arapça yayınlarında El Halil valisinin veya diğer önemli şahsiyetlerin Dudeen'e çek verirken, Dudeen'in de bu çeki tercih ettiği şu ya da bu köye verirken çekilmiş görüntüleri yayınlanıyordu.

Köy Birlikleri artık Batı Şeria genelinde mantar gibi çoğalacaktı. *Ha'olam Hazeh* adındaki haftalık derginin editörü Uri Avneri bu türden girişimleri şöyle tanımlayacaktı:

> Şu ana kadar köyünde saygı görmeyen ve kendisini şeytana satacak olan bir yerel kişiliği alın ki, bunlar çoğu zaman için okuma yazmayı bilmeyen ilkel insanlar olsun... Sonra bu kimseye iltimas geçin; aile düşmanlarına karşı nasıl da kolay para kazanabileceğini gösterin ve bunun komşuları tarafından kıskanılacağını ve adamınızın yaptıklarını tekrar edeceğini umut edin. Ama "ılımlı" kelimesi sevimli bir kelimedir. Burada asıl olarak İsrailli efendilerinin karşısında el pençe divan duracak olan "dalkavuklar" kast ediliyor. Tüm bir halka rüşvet vermeniz söz konusu olamaz.[51]

Sonra aniden ortaya Beytüllahim Köy Birliği çıktı.

Birliğin başındaki isim olarak Bişara Kumsiyah'ı kimse tanınmıyordu; Kumsiyah bu haliyle televizyona çıktı ve Arap evlerinin yıkılışını alkışladı.[52] Ramallah bölgesi için de başka bir başkan seçildi ama Yusuf Katip ve oğlu düşürüldükleri bir pusuda öldürüldü. Dolayısıyla aralık ayının başında Şaron, Birliklerin silahlandırılması gerektiğine karar verdi; bu haliyle "terörist intikam" eylemlerine karşı kendilerini koruyabileceklerdi. Aslında küçük bir ölçekte çoktan silahlandırılmışlardı bile ama gelinen aşamada İsraillilerin eğitiminden geçmiş olan özel korumalar ile haberleşme aletleri ve arazi tipi araçları tutabileceklerdi. Baskıcı gücün kiralık adamları olarak ellerinde yarı otomatik Uzi silahları olduğu halde Batı Şeria'da kol gezeceklerdi. Kimi durumlarda *Guş Emunim* ile birlikte yollarda barikatlar kuracaklardı. Uri Avneri bu yaşananları şöyle tarif ediyordu: "Batı Şeria küçük ölçekteki bir Lübnan'a dönüştürüldü."[53] Ancak bu türden girişimlerden bir sonuç alınamadı. Ürdün hükümeti 9 Mart 1982'de Birlik üyelerinin İsraillilerle kurdukları bütün ilişkileri kesmemeleri halinde yargılanacaklarını ve bir ihtimal "ihanet" suçlamasıyla idam edileceklerini ilan ederek söz konusu oluşuma ağır bir darbe indirdi. Birliklerin pek çok üyesi geçmişte kralın hizmetinde olan isimlerdi, dolayısıyla böyle bir tehdit nedeniyle korkuya kapıldılar. Mustafa Dudeen İsrail radyosuna çıkıp eski patronu Kral Hüseyin'i bu "çocukça" çıkışlardan vazgeçmeye çağırıp bütün Ürdün ajanlarına "uygun gördükleri her ortamda intikam saldırıları

51 *Ha'olam Hazeh*, 17 Mart 1982.
52 *Al-Hamishmar*, 22 Mart 1982.
53 *Ha'olam Hazeh*, 17 Mart 1982, bakınız *The Economist*, 27 Mart 1982.

düzenleyebileceklerini" söylemesine rağmen Birlik üyeleri yığınlar halinde istifa etmeye başladılar.[54] Şaron, Ürdünlülerin dile getirdikleri tehditleri hayata geçirmeleri halinde İsrail'in kendilerine "teröristlere davrandığı gibi davranacağını" ilan etti ama İsrailliler Birlik üyelerine yönelik desteklerini arttırdıkları ölçüde söz konusu bu kişiler toplumun geneli tarafından "ajan" ve "hain" olarak görüldü.[55]

Otantik Filistin liderliğine karşı girişimler Sina'dan nihai çekilmenin arifesi olan Mart-Nisan 1982'de yeni bir aşamaya ulaştı. Milson 19 Mart günü El Bireh Belediye Başkanı İbrahim Tavil'i görevden aldı. Tavil, belediye meclisi üyeleriyle birlikte bundan iki yıl önce düzenlenen bombalı bir saldırıdan kurtulmuştu. Milson, kararına gerekçe olarak, sivil idareyi boykot eden Tavil'in kentin sorunlarını görüşmek üzere kendisiyle görüşmeyi reddetmesini gösterdi. Tavil'in görevden alınmasını protesto amacıyla genel grev düzenlendi.

Bundan bir hafta sonra Milson zırhlı araçları Nablus ve Ramallah'a gönderdi. Daha önceki bir saldırıda bacaklarını kaybeden belediye başkanı Bassam Şak'a ve diğer belediye başkanı Kerim Hallaf, şafak vaktinde ordu karargahına götürüldü ve her ikisine de görevden alındıkları bildirildi. Bir ordu sözcüsünün yaptığı açıklamaya göre iki belediye başkanı sivil idareyle işbirliği yapmayı reddetmiş ve halkı "ayaklanmaya teşvik" etmişti.

Kampanya bir haçlı seferine dönüştü. Milson işgal altındaki topraklarda yaşayan FKÖ taraftarlarına karşı girişilen bu mücadelenin" İsrail'in doğuşundan bu yana yürütülen en önemli siyasi savaş olduğunu" ilan etti. Mücadele, bu haliyle, sadece İsrail'in değil ama "bütün Yahudi halkının" mücadelesiydi. 25 belediyenin 10'u Judea ve Samarya'daki ajanlarıyla birlikte "ahlaksız", "kötücül" ve "şeytani" davranışlar sergileyen FKÖ'nün yönetimi altındaydı. FKÖ "fanatikleri"nin etkisinden "kurtarıldığında" pek çok Arap, FKÖ'nün karşı olduğu Camp David uyarınca bir "siyasi çözüme" ulaşılması için öne çıkacaktı. "Filistinli Araplar" ile bir barış *mümkündü.*[56] Adalet bakanı da buna ek olarak FKÖ'nün "Köy Birlikleri'nin artan etkisine" misilleme olarak sorun çıkarmaya "uzun bir süre önce" karar vermiş olduğunu söyledi. Dışişleri Bakanı İzak Şamir de FKÖ'nün "ayaklanmayı en ince ayrıntısına kadar planladığını" belirtiyordu. Şamir'e göre böyle bir ayaklanma Sina'dan geri

54 İsrail Radyosu, 27 Mart 1982.
55 *Le Monde*, 24 Mart 1982.
56 İsrail Radyosu, 27 Mart 1982.

çekilme sonrasında ve "özerklik görüşmelerini" yeniden canlandırma yolundaki bir ABD girişimiyle aynı sıraya rastlayacak bir şekilde tasarlanmıştı.[57]

FKÖ, işgal altındaki topraklarda yaşayanların çoğunun gözünde gerçekten de "tek ve meşru temsilci"ydi. Tutundukları sembol FKÖ'ydü. Arafat ve adamları İsrail hükümetinin kendilerine atfettiği türden bir doğrudan operasyonel etkiye sahip olmak isterlerdi ama şimdi ne böyle bir güçleri vardı ne de böyle görünmek istiyorlardı. Geçmişte büyük iddialarla ortaya çıkıyorlardı ama şimdi taktik gerekçelerle kendi önemlerini azımsayan bir tavır sergilemek yoluna gidiyorlardı. Arafat, olayları "yönlendirmediğini" söyledi; dışişleri bakanı Faruk Kaddumi de olayların "liderlik için yarı sürpriz bir nitelik taşıdığını" belirtti.[58]

15 yıl önce başlayan işgal sırasında ilk defa bu denli ciddi olaylar yaşanıyordu. Son üç yılda patlak veren benzer olaylarda toplam olarak 5 kişi ölmüş, 15 kişi de yaralanmıştı. Bu defa ise 6 haftalık bir süre içinde, kimi şüpheli bir şekilde olmak üzere, 20 kişi ölüyor, yaklaşık 300 kişi de yaralanıyordu. Bu son derece tek taraflı bir olaydı. Batı Şeria güçlerinin komutanı General Uri Orr "ayaklanma yok, sadece taş atılıyor" diyecekti.[59] Gerçekten de olan buydu: Silahlara karşı taş kullanılıyordu.

Günler boyunca gençler bu taşlardan ve sapanlardan başka silahları olmadan protesto eylemlerine girişiyor ve karşılarında silahlardan çıkan mermileri buluyorlar ve güya havaya ateş açılan bir ortamda kollarından ve göğüslerinden vuruluyorlardı. Yaşanan insanlık dışı olaylar sadece stres altında kalan askerlerin istem dışı aşırılıklarının bir eseri değildi. General Eitan da yazılı olarak verdiği emirlerde askerleri bu yönde hareket etmeye teşvik ediyordu ki önde gelen gazete olarak *Haaretz* bu emirler için "şaşırtıcı" ve "esas olarak yasadışı" betimlemesini yapacaktı. *Haaretz* benzer bir şekilde Yahudi yerleşimcilerin uyarı yapmaksızın ateş açmalarına olanak sağlayan bir direktifi de son derece endişe verici bir adım olarak niteleyecekti.[60]

Olaylara eşlik eden esrarengiz cinayetler, bütün bu yaşananlar arasında kuşku bulutlarının en yoğun olarak biriktiği alandı. Genç bir Arabın cansız bedeni 19 Mart'ta Ramallah'daki bir Yahudi yerleşim

57 Bakınız *Le Monde*, 26, 27 Mart 1982; İsrail Radyosu, 28, 29 Mart 1982.
58 *Middle East Reporter*, 30 Mart, 5 Nisan 1982.
59 *Le Monde*, 24 Mart 1982.
60 *Haaretz*, 20 Ocak 1983.

merkezinin yakınlarında bulundu. Şüphe okları yerleşimcilere işaret ediyordu ve Knesset'in sol kanattaki üyelerinden Yossi Sarid tıpkı üç belediye başkanına karşı düzenlenen terörist saldırılarda olduğu gibi, Araplara karşı saldırı düzenleyen kimsenin yakalanmamış olduğuna işaret etti. Ramallah belediye başkanı diplomatik çevrelere dağıttığı bir belgede yerleşimcilerin kurbanlarının başına kurşun sıkmadan önce üç gün boyunca işkenceden geçirdiğini iddia etti. Birkaç gün sonra Kiryat Arba'daki yerleşimciler taş atanlara misilleme olarak harekete geçerek 17 yaşındaki bir köylüyü öldürdü. Nisan ayında da iki Filistinli tarlalarda ölü olarak bulundu; birinin başı kesilmiş, diğerinin de vücudu iki parçaya ayrılmış durumdaydı. Mayıs ayında da yaralar içinde başka bir ceset daha bulundu; bir kız çocuğu da arabayla geçen siviller tarafından vuruldu.[61]

Olayların gerçek niteliği bir yıl sonra ortaya çıktı: Yerleşimciler, gerçekten de, bu topraklara hâkim olan en üst düzeydeki yetkililerin rızasıyla bu türden vahşice eylemlere girişip, sabotajlar ve cinayetler işlemişti. Söz konusu bu sonuca, Yahudi siviller tarafından işgal altındaki topraklarda girişilen eylemlerle ilgili olarak Başsavcı Yardımcısı Yehudit Karp'ın yaptığı resmi soruşturmada ulaşılıyordu. Karp, başında bulunduğu soruşturma heyetinin başkanlığından üst makamların raporunu fiili olarak rafa kaldırmalarını ve getirdiği önerilerin dikkate alınmamasını protesto etmek amacıyla Nisan 1983'te istifa etti. Karp'ın raporu kamuoyuna açıklanmadı ama İsrail basınında çıkan haberlere göre rapor işgal altındaki topraklarda "biri Yahudiler diğeri de Araplar için olmak üzere iki ayrı adalet sisteminin" geçerli olduğunu ortaya koyuyordu. Polisin açık bir şekilde tarif ettiği şekliyle "Yahudi terörizmi" gerek doğası itibarıyla gerekse niyet açısından mümkün olan her sorumlu birimin iştirak ettiği bir cezalandırma yöntemi olarak beliriyordu. Bu haliyle aslında bütün yerleşimciler bu türden bir terörizme göz yumuyordu. Yerleşimcilerin liderleri, polisle işbirliği yapılmaması talimatını verdi. Kıdemli bir polis memuru Batı Şeria'yı işaret ederek "Oradaki Yahudilerden yasadışı Yahudi faaliyetleri ile ilgili olarak üç maymunu oynamaları [görme, duyma, söyleme] isteniyor" diyordu. İşgal altındaki toprakları bilfiil yöneten askeri hükümet de bunun bir parçasıydı, askeri yetkililer bu haliyle "Araplara yönelik her türden kolektif cezalandırma yöntemine başvuruyor... ama Yahudileri her türden faaliyet için teşvik ediyordu." Hükümet de bunun bir parçasıydı keza Begin'in iktidardaki

61 *Le Monde*, 22, 26 Mart, 18 Mayıs, *The Economist*, 15 Mayıs 1982.

koalisyon hükümetinin "kıdemli üyeleri" ve parlamento üyeleri de öyle. Kıdemli bir polis memuru "Bu türden olaylar işgal altındaki topraklarda yaşandığı için, duruma ordu müdahale ediyor"; ordu da "soruşturma açılmamasına karar veriyor" diyordu. "Biri telefon açıp 'Bu çocuk iyi bir Yahudidir, onu rahatsız etmemelisiniz' diyordu ve askeri idare bizi de yanına alarak geri çekiliyordu." Sivil özgürlükler alanında aktivist olan Şulamit Aloni Knesset'te yaptığı konuşmada, General Şaron'un "İsrailli katillerle vandalları" dört yıl boyunca kişisel olarak koruduğunu söyledi; *Davar* gazetesi de işgal altındaki topraklardaki Arapların ikinci sınıf vatandaşlar bile olmadığını yazdı. Araplar, bu haliyle "aşağı yukarı beşinci sınıf vatandaşlardı... Birinci sınıf vatandaş olan tek kesim ise bulundukları her yerde, kurbanın Arap olması koşuluyla, suç işleyebilen ve ceza almadan kurtulan Yahudilerdi."[62]

Kampanya ters tepmeye başlıyordu. Filistin işleriyle ilgilenmek ve işgal altındaki toprakların geleceği ile ilgili müzakereye girişmek için hiçbir "ılımlı" gönüllü olmadı. İsrail Radyosu'nda yapılan bir yayında, görevden alınan İbrahim Tavil'in yerine bir Köy Birliği üyesinin atanmasının anlamsız olacağı zira "kimsenin böyle bir kişiyle işbirliği yapmayacağı" ifade edildi. Gelinen aşamada belediyeleri yönetme işi bizzat sivil idarenin üzerine kaldı; masalarının başına oturacak az sayıda çalışan her gün askeri araçlarla getiriliyordu. "Özerklik" konusunda ise Mustafa Dudeen, İsrail Radyosu'na yaptığı açıklamada, Köy Birlikleri'nin bunun tesis edilmesinde bir rol üstlenemeyeceğini söyledi: "Dünya liderlerinin bir çözüm üretemediği bir ortamda ben kim oluyorum ki böyle bir şeyi gerçekleştirebileyim?"[63] Dolayısıyla Milson aslında yapmak istediği şeyin tam tersini yapar bir konuma düştü; Filistinliler birlik olarak işgali gözükara bir şekilde protesto ediyordu. Önde gelen İsrailliler olayların arkasında FKÖ'nün bulunabileceği düşüncesini alaya aldı. Askeri yönetimin 25 üyesi, yeni yönetimi, kaydettikleri bütün başarıların içini boşaltmakla suçladı.

Muhalefetteki İşçi Partisi'nin lideri Şimon Peres'e göre yeni yönetim nüfusun tamamını "FKÖ'nün kucağına atıyordu." İşgal altındaki toprakların eski bir yöneticisi de "Bizimle görüşecek tek bir ılımlı bile bulamayacağımız bir durum yaratıyoruz" diyecekti.[64]

[62] *Jerusalem Post*, 12, 16, 17 Mayıs 1982; the *Guardian*, 26 Mayıs 1983; *Los Angeles Times*, 26 Mayıs 1983.

[63] İsrail Radyosu, 23, 23 Mart 1982.

[64] *Le Monde*, 3 Nisan 1982.

Olaylar, gelinen bir aşamada, General Şaron'un "demir yumruğu" ile bastırıldı. Ama "siyasi çözümün" her zamanki kadar uzakta olduğu bir ortamda sıra kanserin kalbine vurulacak darbeye gelmişti. Hedefte artık bizzat FKÖ vardı; örgüt, son sığınağı olan Lübnan'da hedef alınacaktı. İsrail 26 Nisan'da Sina tahliyesini tamamladı. Bundan önceki haftalarda Geri Çekilmeye Dur hareketinin 3.000 taraftarı geri çekilmeye "direnmek" amacıyla sahil kenti Yamit'te ve Mısır topraklarındaki diğer yerleşim merkezlerinde konumlandılar. Haham Meir Kahan'ın takipçileri bir bodrum katında direnişe geçerek topluca intihar etme tehdidinde bulundu. Ancak kendilerini tahliye etmek için gelen 20.000 askere karşı tükürük ve çığlıklarla girişilen tacizlere rağmen gelinen bir aşamada mevzilendikleri yerleri terk ettiler ve buldozerler yerleşim merkezlerini yeniden çölün kumlarına gömdü. Herkesten çok Begin ve Şaron, Siyonist inancın temel ilkelerinden birinin ayaklar altına alınmasına öncülük ediyordu; Yahudilerin yerleştiği bir toprak artık sonsuza dek Yahudi kalmıyordu. Güney komşularıyla tam ve nihai bir barışa henüz tam olarak ulaşmamışlardı ki kuzey sınırında yeni bir savaşa giriştiler.

12

Lübnan'ın İşgali

BEGİN BARIŞ ÖNERİP SAVAŞ PLANLIYOR

Yamit gibi "fedakârlıklar", barış için topraklardan geri çekilme bir daha olmayacaktı. Begin ve bakanları bu konuda son derece kararlıydı. Begin, Batı Şeria'yı ilhak etmenin mümkün olmadığını "çünkü bu toprakların zaten hali hazırda İsrail'e ait olduğunu" söyledi. Begin'in yaptığı çağrıya uyan Knesset de Batı Şeria veya Gazze'deki herhangi bir yerleşim merkezinin boşaltılmasını yasaklayan bir yasayı kabul etti; bu adı konmasa bile aslında ilhak anlamına geliyordu.

Böyle olmakla birlikte hali hazırda ele edilen kazanımların konsolidasyonu yeterli değildi. Siyonizm enerjik bir inançtır ve bilhassa Begin de bunun enerjik bir uygulayıcısıydı. Yahudi devleti yerleştiği bölge tarafından kabul edilmeden rahat uyuyamayacaktı ki söz konusu bu kabullenme gönüllü olarak sağlanamazsa güce başvurularak elde edilecekti. İsrail'in Lübnan'ı işgali Siyonizmin meşru müdafaa kisvesi altında hayata geçirilen amaçları doğrultusunda bir başka dönüm noktasına daha ulaşma yolunda atılan bir adımdı ve bu haliyle İsrail'in

askeri gücünün yeni bir zirvesini ve liderlerin bu gücü neredeyse biyolojik yapılarının bir gereğiymiş gibi dayanılmaz bir şekilde kullanma isteklerini ifade ediyordu.

Böyle bir işgal uzun süredir planlanmasına planlanıyordu ama kasıtlı bir politika girişimi olarak İsrail-Mısır barış antlaşmasının bir eseri olarak ortaya çıktı. Mısır ile anlaşmanın tamamlanmasından kısa bir süre sonra Begin, Mayıs 1979'da, Lübnan'a bir dizi göstermelik "barış önerisi"nin ilkini sundu. Söz konusu "barış önerisi" tipik olarak kanlı bir misilleme eyleminden sonra geldi. Filistin ve Suriye'ye ait askeri hedefleri vurmak için harekete geçen İsrail ordusu bunun yerine bir düğün törenine katılan Lübnanlı sivilleri öldürdü; İsrail savaş uçaklarının öldürdüğü siviller arasında gelin ile dört davetlisi de bulunuyordu. Begin, İsrail'in "Filistinli katilleri tamamıyla ortadan kaldırmak için" karadan, denizden ve havadan vurmaya devam edeceğini ilan etti. Tehditten sonra öneri geldi: "Cumhurbaşkanı Sarkis'i benimle buluşmak için Kudüs'e davet ediyorum." Begin ayrıca "uçağa atlayıp Beyrut'a gitmeye veya Cumhurbaşkanı Sarkis ile tarafsız bir bölgede buluşmaya" hazır olduğunu, "görüşecekleri tek şeyin de İsrail ile Lübnan arasında bir barış anlaşmasının imzalanması olduğunu" söyledi. Begin, Suriyelilere yönelik olarak yaptığı açıklamada da "işgal ordusunun derhal çekilmesi gerektiğini" belirtti. Suriye ordusu "Lübnan köylerini yerle bir edip masum Hristiyanların üzerine ateş açıyordu." Filistinli mülteciler ise "zengin kaynaklara ve milyonlarca kilometre kare toprakları bulunan büyük ülkeler olarak" Suudi Arabistan, Suriye, Irak ve Libya'ya yerleştirilmeliydi. Lübnan ve İsrail'in birbirlerinden toprak talep etmediği bir ortamda bir barış antlaşması "iki-üç gün sürecek görüşmelerde" hazırlanabilirdi. Begin devamla, bunun üzerine "Ürdün'ün de İsrail ile barış yapacağı" tahmininde bulundu.[1] Lübnan'ın sağcı Hristiyan liderleri ya da daha doğrusu İsrail tarafından desteklenen "ultra"ların başını çeken Falanjist güçlerin komutanı Beşir Cemayel barış önerisini memnuniyetle karşıladı. Cumhurbaşkanı Sarkis öneriyi reddetti. Başbakan Selim el-Hoss da İsrail'in "şantaj, terörizm ve kaba güç yoluyla" Lübnan'ı Arap kardeşlerinden koparmaya çalıştığını söyledi. Beyrut gazetesi *al-El-Safir*'e göre ise İsrail'in bu girişimi "Lübnan'ı içerden patlatmayı" amaçlıyordu.

Askeri alandaki zayıflığı, mozaik yapısından kaynaklanan gerginlikler ve her grubun kendi etki alanını yaratmış olduğu Lübnan'ın dışarıdan

[1] Konuşmalar, 7, 14 Mayıs 1979.

bir müdahalenin eseri olarak yıkılabileceği düşüncesi uzun bir süredir İsrail'in emperyalist rüyalarını süsledi. Daha 1954 yılında bile David Bengurion, İsrail'in dış politikasının "merkezi görevlerinden" birinin Maruni Hristiyanları "kendi Hristiyan devletlerini" kurmaya zorlamak olması gerektiğini söylemişti. Bengurion, o dönem genelkurmay başkanı olan Moşe Dayan tarafından hararetle desteklenmişti; Dayan o günlerdeki bir açıklamasında Lübnan'da Hristiyan bir devletin kurulması için "ihtiyaç duyulan tek şeyin bir subay bulmak olduğunu, bunun bir binbaşı bile olabileceğini" söylemişti: "Maruni nüfusunun kurtarıcısı olduğunu ilan etmesi için böyle bir kişinin ya gönlünü kazanmalıyız ya da parayla satın almalıyız. Daha sonra İsrail ordusu Lübnan'a girip gerekli toprakları işgal eder ve İsrail ile ittifak kuracak olan bir Hristiyan rejimini kurar." İsrail'in ilk dışişleri bakanı Moşe Şarett'in barış içinde yaşanabilecek olan bir komşuya karşı "deli bir macera" olarak nitelediği bu türden bir girişimde bulunma fikrinin yerini Mısır'ın 1956'da istila edilmesini öngören başka bir çılgınca plan aldı ancak Begin'in Dayan'ın planlarını çeyrek yüzyıl sonra tekrar masaya getirdiği bir sırada içsavaşın hüküm sürdüğü ve yabancı güçlerin işgalci olarak konumlandığı Lübnan, bu türden bir planı hayata geçirmek için her zamanki kadar müsait bir konumda bulunuyordu.[2]

1979'a gelindiğinde gerek Filistinlilerin gerekse İsraillilerin davranışları Ortadoğu'daki güç dengelerinin esas olarak Mısır'ın Arap saflarından firar etmesinin bir sonucu olarak değiştirmesinden fazlasıyla etkilendi.

1970'ler boyunca Filistinliler esas olarak taarruz konumundaydı, İsrailliler ise misillemede bulunulan bir konumu alıyordu. Evet belki zaman zaman gerçekleştirilen sansasyonel "intihar" eylemleri hariç gerillaların sınır aşan baskınları küçük ölçekli ve gelişigüzeldi; İsrail'in misilleme eylemleri büyük çaplıydı; çoğunluğu sivil olmak üzere Filistinlilerden çok Lübnanlı ölmüş ve binlerce kişi yıkıma uğrayan kentlerini ve köylerini terk etmişti ama Yaser Arafat ve baş gerilla örgütü olarak *Fetih* artık sınır aşan saldırıları kınama noktasına gelmişti; Arafat da son iki yıl içinde bu türden sadece 2 saldırı olduğunu söyleyecekti.[3] Diğer Arap ülkelerinden,

[2] Livia Rokach, *Israel's Sacred Terrorism, A Study Bosed on Moshe Şarett's Personal Diary and Other Documents* (İsrail'in Kutsal Terörizmi, Moşe Şarett'in Kişisel Günlüğüne ve Diğer Belgelere Dayanan Bir Çalışma), Arap-Amerikan Üniversitesi Mezunları Derneği, Inc., Belmont, Massachusetts, 1980, sayfa 24-30.

[3] *Al-Hawadith*, 1 Haziran 1979.

İsrail'in içinden veya işgal altındaki topraklardan düzenlenen başka türden operasyonlar vardı ve bunlar devam edecekti ama Arafat, FKÖ'nün son siyasi-askeri üssü olarak *Fetih Divarı*'ndan kaynaklanan saldırılardan kaçınma eğilimdeydi. Arafat, altındaki zeminin ne kadar kaygan olduğunun farkındaydı. İsrail'in sahip olduğu gücün farkında olan Begin ise kalıcı bir şekilde taarruzda olduğunu ilan ediyordu. İsrail artık Filistinlilerin "gelip kadınları ve çocukları öldürmesini" beklemeyecekti. Filistinlileri "her an ve her yerde" vuracaktı. Begin'in genelkurmay başkanı General Rafael Eitan için "teröristlere karşı yürütülen savaş sınır, kural ve yasa tanımaz" bir nitelik taşıyordu.[4]

Söz konusu dengesizlik İsrail'in bizzat Lübnan'la kurduğu bir ittifak yüzünden de artıyordu. *Likud* hükümeti Maruni Hristiyan militanlığı ifade eden Falanjistlere verdiği desteği artırmıştı; *Likud*'un selefi olan İşçi Partisi hükümetleri de benzer bir desteği içsavaşın ilk yıllarında vermişti. Böyle olmakla birlikte Lübnan'a müdahale en bariz şekliyle Dayan'ın geçmişte salık verdiği bir şekle bürünüyordu. Gerilla "intihar" eylemlerinin en kanlısının düzenlenmesi ardından Mart 1978'te İsrail, Lübnan'ı Litani nehrine kadar istila etmişti. İzleyen süreçte sadece kısmi olarak geri çekilmiş ve yeni oluşturulan Birleşmiş Milletler UNIFIL güçlerinin işgal altındaki toprakların çok küçük bölümüne girmesine izin verip geride kalan 5-10 kilometre genişliğinde ve 60 kilometre uzunluğundaki bir alanın denetimini Yunan Katolik Binbaşı Saad Haddad ve liderliğini yaptığı silahlı gruba bırakmıştı. Bunun da ötesinde İsrailliler Müslüman nüfusu içindeki kimi kesimlerle de işbirliği içindeydi. Bundan kısmen Arafat ve adamları sorumluydu. Tıpkı 10 yıl önce Ürdün'de olduğu gibi Lübnan'da da gerillalar içinde bulundukları Arap nüfusunu sadece varlıkları nedeniyle ve bunun bir sonucu olarak İsrail'in saldırılarına maruz bırakmanın ötesinde, sergiledikleri bazı kötü davranışlarla yabancılaştırdılar. Gerillalar bu bağlamda hırsızlık ve zimmete mal geçirmenin yanı sıra savaş ağalığına girişip haraç ve yerel ürünlerden "vergi" topladılar; beceriksiz bir şekilde dar siyasi çıkarların peşinde koşup her şeyin ötesinde güneylilerin Filistin adına katlandıkları sıkıntıları bencil bir şekilde görmezden geldiler. Liderlik bu tür davranışları "disiplinsiz" unsurlara atfediyordu ama genel nüfusun gözünde bu unsurları disiplin altına alma konusunda da fazla bir şey yapmıyordu.

[4] *Maariv*, 25 Mayıs 1979.

1979 yılı itibarıyla Lübnan dünyanın patlamaya en hazır noktalarından biri haline geldi. Ortadoğu'nun ve hatta küresel çatışmaların gölgesi bu küçük ülkenin üzerine düşüyordu. Bu anlamda Güney Lübnan'ın etkileri bütün Arap dünyasına yayılıyor, bütün Arap dünyası da adeta Güney Lübnan'da bir araya geliyordu. Genel bir Lübnan antlaşması olmadan güneyde çözüm olamazdı, genel bir Ortadoğu çözümü olmadan da Lübnan'da antlaşma olamazdı. İsrailliler Lübnan'da veya Ortadoğu'da istemedikleri türden bir anlaşma olmasını engellemek için güneydeki durumu istismar edebilir veya bunun da ötesine giderek, Ortadoğu'nun bütün siyasi ve stratejik haritasını değiştirmek için buradaki koşulları istismar edebilirdi. Bunu herkes biliyordu. Maruni "ultralar" da tam olarak bunu istiyordu. Liderleri Beşir Cemayel "tarihi fırsat" olarak nitelendirdiği böyle bir şeyin olmasını bekliyordu.[5] Kapsamlı bir İsrail istilası böyle bir istismarın en olası biçimi olarak beliriyordu. Binbaşı Haddad İsrail ordusunu takip edecek ve kuzeydeki Falanjist militanlar kendisiyle bir işbirliğine gidecek ve bunun bir sonucu olarak ülkenin tamamında eski Maruni Hristiyan egemenliği tesis edilecekti. Diğerleri korkuyordu. Filistinliler: İsrail'in acımasız taaruzu karşısında rollerin ironik olarak değiştiği bir ortamda kendilerini "misilleme" saldırılarıyla kısıtlayan taraf haline gelmişti; Filistinliler bu haliyle İsrail'in kuzeyindeki şehirlere ve yerleşim merkezlerine isabetsiz ve çoğu zaman etkisiz türden roket ve top ateşi açıyordu. Suriyeli Baasçılar: Askeri alandaki bir yenilgi Cumhurbaşkanı Esed'in halkın desteğini almadığı yönetiminin uzun süredir beklenen çöküşünü ve belki de Lübnan tarzı bir içsavaşı beraberinde getirebilirdi. Körfez'in Batı yanlısı petrol üreten ülkeleri: Doğu cephesinde yaşanacak bir deprem kendileri için çok tehlikeli olabilirdi. Körfez'e yönelik herhangi bir tehdit Amerika Birleşik Devletleri'nin hayati çıkarlarına yönelik bir tehdit anlamına geliyordu.

Amerikalılar bunu biliyordu ve onlar da korkuyordu. İsrailliler de biliyordu ve Demokles'in kılıcını hem dostlarının ki buna tek ve en sarsılmaz müttefikleri konumundaki ülke de dâhildi, hem de düşmanlarının üzerinde sallandırdılar. İsrail, Lübnan sahnesinde açık ara en önemli aktör konumuna gelmişti. Bu haliyle tek başına bütün inisiyatifi elinde bulunduruyordu; diğer herkes ki buna ABD'de de dâhildi, olaylara ancak tepki verebiliyordu. FKÖ 1970'li yıllar boyunca uluslararası diplomasi arenasında başarı üstüne başarı elde

[5] *Le Reveil*, 25 Temmuz 1977.

etmişti. Paradoksal olarak, elde ettiği zaferler şimdi başına dert açar bir hale gelmişti çünkü bizzat FKÖ, her şeyden daha fazla olmak üzere, Begin gibi bir adamı FKÖ'nün cephedeki fiziki ve askeri zayıflığından yararlanarak bir maceraya girişmeye yöneltiyordu. FKÖ daha ılımlı ve "medeni" oldukça Begin ve süper şahinleri daha da büyük bir endişeye kapılıyordu. Profesör Porath'ın yazdığı kadarıyla Arafat'ın aralarında en radikallerinin de bulunduğu gerillalarını bir yıl sürecek bir ateşkese ikna etmesi İsrail hükümeti için "gerçek bir felaket" anlamına gelebilirdi. Bu ayrıca gerillaların uzun vadeli bir çözümü de onaylayabilecekleri anlamına geliyordu ki "eğer gelecekte Mısır'ın dışındaki Arap ülkeleriyle müzakerelerin yapıldığı bir döneme gelirsek hükümetimiz FKÖ'nün meşruiyeti olmayan bir suikastçı çetesi olduğunu iddia edebilir mi?" Hükümet, FKÖ'nün "ilk günlerdeki terörist eylemlerine yeniden girişip dünyanın dört bir köşesinde bombalar patlatmasını, yolcu uçaklarını kaçırmasını ve çok sayıda İsrailliyi öldürmesini" istiyordu.[6]

ŞARON PLANI

Begin'in "barış önerisi"nden sonra artık mesele ne zaman ve nasıl savaşa girileceğiydi. *Likud* saflarının yanı sıra *Likud* ile muhalefet ve genel olarak siyasi çevrelerde öylesine türden tartışmalar yaşandı ki işgal günü nihayet geldiğinde bu kimse için sürpriz olmadı. Keza operasyonun boyutları da öyle. Olası hedefler defalarca prova edilmişti. Asgari hedef, İsrail'in kuzeydeki şehirlerini ve yerleşim merkezlerini Filistinlilerin roket ve topçu atışlarına karşı koruyacak şekilde 40 km. genişliğinde bir "güvenlik kuşağı" oluşturmaktı. Bu amaca ulaşmak için İsrailliler *Fetih Diyarı*'nın bir kısmını daha işgal etmek zorundaydı ki aslında söz konusu bu bölge 1978 yılındaki Litani Operasyonu sırasında küçültülmüş, gerillalar da Sayda'nın güneyinden ve kuzeyinden denize dökülen Zahrani ve Awali nehirlerinin kuzeyine kaçmak zorunda bırakılmıştı. Söz konusu böyle bir harekâtın daha iddialı hedefi ise, bu türden bir harekatı savunanların ifadesiyle "FKÖ altyapısının imha edilmesiydi". Daha da iddialı olan bir harekât ise Şaron Planı olarak anılıyordu. Bu, karakteristik olarak büyük çaplı bir operasyon düzenlenmesini ve bu

6 *Haaretz*, 25 Haziran 1982.

haliyle İsrail'in sınırları içinde ve çevresinde yeni bir jeopolitik bir düzen kurulmasını öngörüyordu. İsrail Lübnan'ı, kendisiyle barış anlaşmasına varacak bir Hristiyan devletine veya Hristiyanların egemenliğindeki bir devlete dönüştürmeli ve daha da önemlisi buradaki Filistinliler çıkarılarak Ürdün'e gönderilmeliydi. Filistin sorununun nihai çözümü yolunda anahtarın Ürdün olduğu düşüncesi Şaron'un uzun süredir saplantılı bir şekilde savunduğu bir şeydi. Ürdün'ün nüfusunun en az yarısı hali hazırda Filistinlilerden oluşuyordu, bu haliyle İsrail'in yardımıyla ulusal emellerini gerçekleştirme yolunda yapmaları gereken tek şey, güç merkezi Mavera-i Ürdün olan Haşimi monarşisini indirmek ve kendilerine ait bir rejimi kurmaktı. Filistinlileri Lübnan'dan çıkarmak için Suriye ile kapsamlı bir savaşa girilmesi gerekiyorsa, bundan çekinmemek gerekiyordu; Şaron, İsrail'in en amansız düşmanı olarak kabul ettiği bu komşusuna karşı önleyici türden saldırılar düzenlemesi gerektiğini sıklıkla savunuyordu. Şaron'a göre Filistin milliyetçiliği ile kendi geleceğini belirleme hakkı için yürütülen mücadelesinin simgesi haline gelen FKÖ'nün imha edilmesi seçimle işbaşına gelmiş Batı Şeria liderliğinin Köy Birliklerine ve İsrail'in istediği türden bir "özerkliğe" olan direnişini de kıracaktı. Batı Şerialılar Ürdün nehrinin doğu yakasına geçmeye teşvik edilmeli ve Doğu Şeria'da kendilerine ait olacak bir Filistin devletinin vatandaşları olmalıydı.[7]

İsrail'de aşırı sağın yükselişe geçtiği bir ortamda ana akım Siyonist düşünceye giren ve Şaron'unkine göre daha iddialı olan projeler de bulunuyordu. Yaşanan sayısız örneğin gösterdiği gibi söz konusu olan Siyonizm olduğunda fantezi gibi görünen en aşırı görüşler bile nihayetinde resmi politikaya dönüşebiliyordu. Dolayısıyla, Dünya Siyonist Örgütü'nün *Kivunim* adındaki yayınında çıkan ve ayrıntılı bir nitelik taşıyan "1980'lerde İsrail için bir Strateji" başlıklı yazı da aklını kaybetmiş bir takım çevrelerin dikkate alınmaması gereken bir çılgınlığı değildi. Yazıyı kaleme alan dışişleri bakanlığının eski kıdemli memurlarından Oded Yinon'a göre Ürdün'ün "dağıtılması", bunu izleyen süreçte "Ürdün'ün batısında Arapların yoğun olarak yaşadığı topraklardaki sorunun gerek savaş gerekse barışçıl bir ortamda sona erdirilmesi ile bu topraklardan göç ve buralardaki ekonomik ve demografik koşulların dondurulması" ve İsrail'in "Ürdün'le ve bunun ilerisindeki güvenli sınırlar içinde varlığının yerel Araplar tarafından" tanınması "kısa erimde ulaşılması

[7] Bakınız, örneğin, *Ha'olam Hazeh*, 15 Nisan 1981; David Shipler, International Herald Tribune, 29 Nisan 1982; Zeev Schiff, *Haaretz*, 16 Haziran 1982 *Middle East International*'da alıntılandı; Jonathan Frankel, *Jerusalem Post*, 27 Haziran 1982.

gereken stratejik bir hedef" niteliği taşıyordu. Uzun vadeli hedefler ise Ortadoğu'nun bütününü kapsamaktadır. "Batı Cephesi"nde Sina'nın yeniden işgali ve "Mısır topraklarının ayrı coğrafi bölgelere bölünmesi İsrail'in 1980'lerdeki siyasi hedefidir." Söz konusu yazıda Doğu Cephesi hakkında ise şunlar söyleniyordu:

> Batı Cephesi'nde arzularımız doğrultusundaki bütün olaylar bugün gözlerimizin önünde yaşanmaktadır. Lübnan'ın beş bölgesel, yerel hükümete parçalanmış olması bütün Arap dünyası için örnek oluşturmaktadır... Doğu cephesinde İsrail'in uzun erimli hedefi, Suriye'nin ve daha sonra da Irak'ın Lübnan örneğini izleyerek etnik ve dini azınlıkların egemen olacağı bölgeler halinde parçalanmasıdır. Bu devletlerin askeri alanda zayıflatılmaları kısa vadeli hedeftir. Suriye etnik ve mezhepsel olarak birkaç devlete bölünecektir... Bunun sonucu olarak Şii-Alevi devletinin yanında, Halep'te bir Sünni devlet ve kuzeydeki bu devlete düşman olacak şekilde Şam bölgesinde ayrı bir devlet kurulacaktır. Dürziler, Golan'dakiler de dâhil olmak üzere Hauran ve kuzey Ürdün'de ayrı bir devlet kurmalıdır... Petrol zengini olmakla birlikte son derece bölünmüş ve iç çekişmelerin egemen olduğu Irak da İsrail'in hedeflerine uyacak türden aday bir devlettir... Araplar arasındaki her türden çatışma kısa vadede bizim işimize yarayacaktır ve Irak'ın Suriye ve Lübnan'da olduğu gibi parçalanması sonucunu getirerek büyük hedefe ulaşılmasını hızlandıracaktır. Basra, Bağdat ve Musul gibi üç büyük şehrin çevresinde üç ya da daha fazla devlet kurulacak; güneydeki Şii bölgesi, çoğunluğu Kürt olan kuzeydeki Sünnilerden ayrılacaktır. Arap Yarımadası'nın tamamı doğal olarak parçalanmaya adaydır...[8]

Savaş kaçınılmazdı ama yine de Begin böyle bir savaşı başlatma konusunda sürekli olarak tereddüt ediyordu. Tereddüdün kaynağında ahlaki gerekçeler değil durumun gerektirdiği endişeler yatıyordu. Diplomatik alanda ABD İsrail'in Sina'dan geri çekilmesini henüz tamamlamadığı bir ortamda Camp David antlaşmalarının çökebileceğinden endişe ediyordu. Yurtiçinde ise böyle bir askeri maceranın İsrail toplumunu birleştirmekten ziyade böleceği korkuları egemendi.

ABD'de işbaşına Başkan Reagan'ın gelmesi savaş yönündeki ivmeyi iyice güçlendirdi zira militan şekilde Sovyet karşıtı olan Reagan İsrail'i söz konusu bu dünya görüşünün baş köşesine oturtuyordu. Yeni yönetimde İsrail'den yana açık bir tavır benimseyen Dışişleri Bakanı Alexander Haig'in de teşviki doğrultusunda Begin Yahudi Soykırımı'ndan bu yana görülmemiş türden insanlık suçları işlediği söylenen Suriyeli "barış gücü"

[8] *Kivunim*, (Yahudilik ve Siyonizm İçin Bir Dergi), Kudüs, Şubat 1982.

askerlerine karşı mücadele eden Beşir Cemayel ve Falanjist "ultralar"a verdiği desteği artırdı. Ama söz konusu bu "insanlık suçu" iddialarının gerçekleri yansıtmadığını düşünenler vardı ki muhalefetteki İşçi Partisi bu görüşü destekliyordu ama askeri bir sözcü bile bunun bir propaganda olduğunu söyleyecekti. *Jerusalem Post* gazetesi de ülkeyi adeta bir "üfürükçü" gibi yöneten Begin'in "(Yahudi Soykırımı gibi) özel tarihinin peşini bırakmadığı sorunları ile İsrail siyasetinin hedefleri arasındaki farkı göremediği" eleştirisini getirdi.[9]

Nisan 1981'de İsrail savaş uçakları Lübnan'ın Bekaa Vadisi'nde iki Suriye helikopterini düşürdü. Helikopterlerin "Hristiyanları öldürmek" üzere yolda oldukları iddia edildi ama izleyen süreçte bunun böyle olmadığı itiraf edildi. Suriyeliler misilleme olarak Bekaa'ya (karadan havaya atılan) SAM füzelerini yerleştirdi. Begin füzelerin İsrail'in güvenliğine tehdit oluşturduğunu söyledi ve "hiçbir koşulda" Bekaa'da kalmalarına izin verilmeyeceği uyarısında bulundu. Oysa Begin'in genelkurmay başkanı daha sonra yaptığı bir açıklamada füzelerin İsrail'in güvenliği için tehdit oluşturmadığını söyleyecekti. ABD'nin yaptığı baskıların bir eseri olarak füzeler oldukları yerde kaldı. Daha sonra dikkatini "füze krizi"nden başka bir alana çeviren Begin tedbiri elinden bıraktığı başka bir vaatte bulundu. Filistin roketleri artık Kiryat Şmona'ya düşmeyecekti. Ama aradan fazla bir süre geçmeden roketler bu yerleşim merkezine düştü. Gelinen aşamada İsrail çok daha şiddetli ve orantısız bir şekilde karşılık verse de Kiryat Şmona ile İsrail'in kuzeyindeki diğer şehirler ve yerleşim merkezleri Begin'in dillendirdiği bu tahrikin bir eseri olarak tanık olmadıkları türden ağır bir bombardımana maruz kaldı. Böyle olmakla birlikte verdikleri can kaybı İsrail'in saldırılarının sonucu olan ölümlerin yüzde biri kadar idi. Havadan ve karadan saldırılarla on gün süren düello sırasında Filistinliler 6 İsrailliyi öldürdü; İsrailliler ise Beyrut'a yönelik tek bir hava saldırısında yaklaşık 300 Lübnanlı ve Filistinli'yi öldürdü; toplamda ise 500-600 kişiyi öldürdüler.

Karşılıklı saldırılar Başkan Reagan'ın Ortadoğu özel temsilcisi olan Philip Habib'in yoğun çabaları sonucunda kesildi. Habib'in arabuluculuk yaptığı ateşkes anlaşması kısa bir cümleyle ifadesini buluyordu: "Lübnan ve İsrail toprakları arasındaki bütün düşmanlıklar son bulacaktır." Anlaşma bu haliyle öylesine muğlaktı ki İsrail çizilen çerçeveyi fazlasıyla esneterek yorumladı. Bu gerekliydi çünkü FKÖ'nün ateşkes anlaşmasına bağlı kalmaya kararlı olduğu bir ortamda İsrail anlaşmayı ihlal etmek için

[9] *Jerusalem Post*, 7 Mayıs 1981.

fırsat kolluyordu. Zira bu uygunsuz ateşkes, daha sonra Genelkurmay Başkanı General Rafael Eitan'ın ilan ettiği şekilde, esas olarak Temmuz 1981'de başlaması planlanan işgalin ertelenmesi sonucunu beraberinde getirmişti.[10] Ariel Şaron da ağustos ayında savunma bakanı olduğu günden itibaren böyle bir işgal için hazırlık yaptığını söyleyecekti.[11]

Ateşkesi izleyen yaklaşık sekiz ay boyunca BM'nin UNIFIL güçleri Lübnan'dan İsrail topraklarına yönelik bir saldırı rapor etmediler. İsrail de bu türden bir saldırı olduğunu ispatlayamıyordu. Dolayısıyla Begin ve grubu bir dizi tehditten oluşan çıkışlarını yapmaya devam ederken böyle bir işgal yönünde bahaneleri de yaratmaya çalışıyordu. İsrailli yetkililerden biri "kuzey sınırının öte tarafındaki piçler" diyordu.[12] Söz konusu bu grup "imha edilecek", "ezilecek", "yok edilecek" veya "bitirilecekti". Ocak 1982'nin son günlerinde Ürdün'den geçen beş gerilla Batı Şeria'da mayın yerleştirdiğinde İsrail bunun "ateşkes anlaşmasının ağır bir ihlali" olduğunu ilan etti. ABD İsrail'i desteklemedi: Bu İsrail'in misillemede bulunması için "yeterli gerekçeyi" oluşturmuyordu. Muhalefetteki İşçi Partisi hükümeti söz konusu gelişmeyi bir ateşkes ihlali gibi göstermek için kasıtlı olarak abartmakla suçladı. *Haaretz*'in ordu muhabiri Zeev Schiff "Savunma yetkilileri ile kamuoyu arasında böylesine bir güven bunalımının hiçbir zaman yaşanmadığını" yazdı.[13] İki İsrail gazetesine göre Lübnan'a yönelik bir saldırıdan son dakikada vazgeçilmişti;[14] kırılma noktasına çok yakın olmakla birlikte Begin hâlâ tereddüt ediyordu. 3 Nisan'da Paris'teki İsrail büyükelçiliğinin ikinci katibi öldürüldü. İsrail FKÖ'yü suçladı; saldırganlar "Lübnan'daki terörizm yuvasından" gelmişti, dolayısıyla, bu ateşkesin başka bir ihlaliydi. ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü ise bu görüşe katılmadı; muhalefet de hükümeti "ulusal oydaşmanın" olmadığı bir ortamda İsrail'i yeni bir savaşa sürükleyecek olan bir "demagojiyi" üretmekle suçladı. İsrailliler bir kez daha işgal için seferber oldu. ABD televizyonlarına göre İsrail Beyrut'a kadar ilerleyebilecek bir hazırlık içindeydi. ABD'nin baskılarına boyun eğen Begin bir kez daha vazgeçti.

---

10 *Financial Times*, 3 Temmuz 1982.
11 Amnon Kapeliouk, *Le Monde Dimlomatique*, Temmuz 1982.
12 İsrail Radyosu, 12 Mayıs 1982.
13 *Haaretz*, 7 Şubat 1982.
14 *Yediot Ahronot*, *Maariv*, 6 Şubat 1982.

Ateşkesi ilk ihlal eden aslında İsraillilerdi. 21 Nisan günü Sayda ve Beyrut'un varoşları arasında kalan bölgedeki bir dizi Filistin hedefine hava saldırısı düzenlediler. 25 kişi öldü, 80 kişi yaralandı. Genelkurmay Başkanı General Eitan'a göre işlerin kırıldığı nokta Binbaşı Haddad'ın kontrolü altındaki sınır bölgesinde bir İsrailli subayın mayın patlaması sonucu ölmesiydi. Eitan'a göre subayın Lübnan topraklarında ne yaptığı anlaşıldığı kadarıyla önemli değildi. *Haaretz*'e göre saldırının esas amacı "İsrail'in Sina'dan çekilmeye zorlandığı bir ortamda başka yerlere saldırı düzenleyebileceğini" İsrail kamuoyuna göstermekti.[15] Filistinliler karşılık vermedi. Katı tutumlulardan yükselen itiraz seslerine rağmen ateşkese saygı göstermek konusunda söz veren Arafat ateşkesi korumak için elinden gelen her şeyi yapacağını vaat etti. İsrailliler, saldırı sonrasında pişkin bir şekilde ateşkesin hâlâ geçerli olduğu yorumunu yaptı. Üç hafta sonra Kudüs'teki bir patlamada biri kız biri erkek iki çocuk yaralandı. İsrailliler için İsrail'deki veya işgal altındaki topraklarda düzenlenen terörist saldırıları da Güney Lübnan'daki ateşkesin ihlali anlamına geliyordu. Dolayısıyla uçaklar yeniden saldırıya geçti ve 11 kişiyi öldürüp 28 kişiyi yaraladı. Filistinliler bu defa roketlerle ve topçu ateşiyle karşılık verdi ancak İsrail'deki gözlemcilere göre nüfusun yoğun olduğu yerleri hedef almadılar; Filistinlilerin bu saldırılarında ölen ya da yaralanan olmadı. Buna rağmen İsrail bakanlar kurulu Filistinlilerin kalkıştığı ihlallerin ateşkesin "geçersiz" olmasına yol açtığına hükmetti. Eitan savaş konusundaki istekliliğini saklayamıyordu: "Milyarlarca dolara mal olan askeri bir makine kurduğum bir ortamda bu gücü kullanmalıyım. Yarın Beyrut'ta olmam ihtimal dâhilindedir."[16]

İsraillilerin artık bir gerekçeye bile neredeyse ihtiyacı yoktu. Böyle olmakla birlikte şekil itibarıyla beşinci Arap-İsrail savaşını başlatmak için bir gerekçe olmasını beklediler. İsrail'in Londra büyükelçisi Şlomo Argov'a yönelik suikast girişimi FKÖ'nün işi değildi; örgüt saldırıyı kınamıştı. Saldırı Arafat'ın ezeli düşmanı ve Bağdat'ta yaşayan *Fetih* muhalifi Ebu Nidal'ın işiydi. Nidal kendisine has katıksız ve kontrolsüz terörizmini "Siyonist düşmandan" ziyade FKÖ liderliğindeki ılımlı isimlere yöneltiyordu. Suikast girişiminde bulunanlardan biri Irak istihbaratından görevli bir albaydı; Iraklı Baasçılar kendilerine göre sebeplerden kaynaklanacak şekilde İsrail'in Suriye'deki rakiplerine

15 *Haaretz*, 22 Nisan 1982.
16 *Yediot Ahronot*, 14 Mayıs 1982.

karşı bir saldırı düzenlemesi konusunda sabırsızlanıyorlardı. İsrail bu tür ayrımlardan hoşlanmıyordu. Sonuç olarak Araplar bir Yahudi'ye saldırmıştı. Nerede olduğu önemli değildi. İngiltere'deki saldırı da Güney Lübnan'daki ateşkesin bir ihlaliydi.[17] Begin bu defa tereddüt etmedi. Begin'in sözcüsü şu açıklamayı yapıyordu: "Suikast girişimi İsrail'in uzun süredir izlediği itidalli yaklaşımın sonunu getirmiştir. Bir yıl önce varılan ateşkes anlaşmasının Yahudi kanının başka her yerde herhangi bir yaptırıma uğramadan akıtılabileceği anlamına geldiğini düşününler yanılıyor." Begin savaş uçaklarını FKÖ'nün Beyrut'ta karargâhının bulunduğu iki Filistin kampı olan Sabra ve Şatilla'nın üzerine gönderdi. 60-100 kadar kişi öldü, 275 kişi yaralandı. Filistin topçuları İsrail'in kuzeyini ateşe tuttu. Bir kişi öldü, 4 kişi yaralandı. Ertesi gün uçaklar geri döndü: 130 kişi öldü. İsrail topçusu İsrail'in kuzeyinde üç kişiyi öldürdü. İsrailli bir bakan Celile'ye gitti ve burada yaşayanlara hitaben şöyle konuştu: "Begin, Kiryat Şmona'ya tek bir roket düşmeyeceğini vaat etti. *Tsahal* (İsrail ordusu) verilen bu sözün gereklerini yerine getirecektir."

BEYRUT SAVAŞI

6 Haziran Pazar günü İsrail kara birlikleri üç noktada sınırı geçti; birlikler BM'nin UNIFIL hatlarını da geçerken herhangi bir direnişle karşılaşmadı. İsrail ordusunun diğer birimleri de Tire ve Sayda'da amfibi indirmesi yaptı. Celile için Barış Operasyonu yapılan ilk resmi açıklamaya göre "Celile'de yaşayan bütün sivillerin ana karargâhları Lübnan'da bulunan teröristlerin menzili dışına çıkarılması" amacıyla başlatıldı. Dolayısıyla bu herhangi bir işgalin asgari hedefini oluşturuyordu; gerek hükümetin gerekse muhalefetin beklediği gibi bir "güvenlik kuşağı" oluşturulacaktı. Bu Lübnan topraklarının üçte birinin ele geçirilmesi anlamına geliyordu. İşgalci güçler 24 saat içinde söz konusu bu toprakların büyük bir bölümünü ele geçirdi. 8 Haziran Salı günü çıkan *Jerusalem Post* gazetesi "İsrail Savunma Güçleri'nin Operasyonu Tamamlanmak Üzereyken Tire [Litani nehrinin güneyindeki gerilla merkezi], Beaufort [Celile'ye açılan bölgede bulunan meşhur ortaçağ kalesinin bulunduğu yer] Düştü" başlığını taşıyordu. Gazete, Begin'in daha önce söylediği bir

[17] Bakınız, örneğin, İsrail bakanlar kurulu üyeleri Gideon Patt ve Mordecai Zippori'nin yaptığı açıklamalar, İsrail Radyosu, 12 Mayıs, 4 Haziran 1982.

şekilde operasyonun gerçekten de 72 saat içinde biteceğine inanıyordu.[18] Hükümet kendisini asgari hedefle sınırlandırarak muhalefeti ve çok rahatsız olsa da belirlenen bu sınırı aşmayacak türden bir operasyonu destekleyenlerin içini rahatlatmayı amaçlıyordu. İsrail hükümeti bu yolla ABD'ye de bir güvence vermek istiyordu. Bizzat Begin'in söylemiş olduğu gibi hiçbir ABD yönetimi Reagan'ınki kadar İsrail yanlısı olmamıştı. Bunun yanında Dışişleri Bakanı Alexander Haig'in de Lübnan'da Sovyetler'in desteklediği bir Suriye-Filistin varlığına karşı düzenlenecek bir saldırıyı Amerika'nın yüksek stratejik çıkarlarına uygun olduğu düşüncesiyle onayladığına, hatta teşvik ettiğine ilişkin meşru şüpheler bulunmaktadır. Haig yalanlamış olsa da eski başkan Jimmy Carter daha sonra yaptığı bir açıklamada işgale yeşil ışık yaktığını iddia etti. 20 Mayıs günü Şaron ABD'ye gitmiş ve dışişleri bakanıyla baş başa bir görüşme yaparak izleyen süreçte kendisine her halükarda işgal planının uygulanacağını söylediğini iddia etmişti.[19] Haig, Filistinlilerin büyük miktarda Sovyet silahı aldığı yolunda İsrail'den gelen ısrarlı şikâyetlere sempatiyle yaklaşıyor ve bunun Güney Lübnan'daki ateşkes için "potansiyel bir tehdit" anlamına geldiğini söylüyordu.[20] Savunma bakanının ziyareti sırasında Haig'in Ortadoğu konusunda yapmış olduğu siyaset konuşması Şaron'un çok hoşuna gitmiş olsa gerek. Haig Lübnan'ı öne çıkararak söz konusu bu ülkenin daha aktif bir ABD diplomasisini hak ettiğine işaret ediyordu: "Dünya bir kenarda durup olup bitenleri seyredemez. Bu küçük ülke şiddet ve kaos sarmalına daha da yoğun bir şekilde kapılmaktadır. Gerek Lübnan'ın uluslararası alanda tanınmış sınırları içindeki toprak bütünlüğünü gerekse hür, açık, demokratik ve geleneksel olarak çoğulcu bir toplumu oluşturacak olan güçlü bir merkezi yönetimi desteklemek için eşgüdümlü bir çaba içine girilmelidir." İşgalden kısa bir süre önce, ABD'nin Doğu Akdeniz'deki 6. Filo'sunu takviye etmek amacıyla ek uçak gemilerinin gönderilmesine karar verildi. Amerikalılar her zaman olduğu gibi İsrail'in aşırıya kaçacağından endişe ediyordu. Doğu Cephesi'nde kapsamlı bir savaş yaşanmasını istemiyorlardı.

Bakanlar kurulunun yaptığı o ilk resmi açıklama daha iddialı bir hedefin seçilmiş olduğunun ipuçlarını barındırıyordu. Açıklamaya

---

18 Bakınız Michael Jansen, *The Battle of Beirut* (Beyrut Savaşı), Zed Press, Londra, 1982, sayfa 7.

19 Jonathan Randal, *Going All the Way: Christian Warlords, Israeli Adventures, and the War in Lebanon* (Sonuna Kadar, Hristiyan Savaş Ağaları, İsral'in Maceraları ve Lübnan'daki Savaş), Viking Press, New York, 1983, sayfa 247.

20 *Washington Post*, 26 Şubat 1982.

göre Suriye saldırmazsa İsrail saldırmayacaktı ve bu bağlamda Tel Aviv yönetimi "toprak bütünlüğü korunmuş olan bağımsız bir Lübnan ile bir barış antlaşması imzalamayı arzuluyordu." Beklenebileceği gibi Şaron'un birlikleri, Lübnan'ın içlerinde ilerleyip üçüncü büyük kent olan Sayda'nın kuşatma altına alındığı bir ortamda 25 millik hatta ulaşmaları ardından anayol boyunca Beyrut'un dış mahallelerine ve zayıf savunma hatlarının bulunduğu Chouf Dağları'nın eteklerine ulaştı; burada Beyrut-Şam otoyolunu kesip, başkentle Suriye arasındaki haberleşme hatlarını koparabileceklerdi. Suriyeliler İsrail ordusu ile karşılaşmamak için elinden gelen her şeyi yaptı ve bu bağlamda en derinlerdeki bazı mevzilerinden de çekildiler ama bu yeterli değildi. İsrailliler Suriyelilerin merkez konumundaki mevzilerine doğru ilerledi ve her ne kadar Begin ve Şaron bir yandan tek hedeflerinin "teröristler" olduğunu söyleyip Suriyelilere savaşa girmekten kaçınılması çağrısını yapsalar da ordu birliklerine Suriyelileri savaşa çekip "bir hesaplaşmaya girme" emrini veriyorlardı.[21] 11 Ağustos günü İsrail hava kuvvetleri beklenen bir güç gösterisini yaparak Bekaa Vadisi'ndeki SAM füzelerini ve Suriye hava kuvvetlerinin dörtte birine denk gelecek şekilde 80 kadar savaş uçağını vurdu. Saldırı sırasında İsrail sadece bir uçağını kaybetti. 13 Haziran günü Şaron tanklarını Baabda'ya sürdü. Burası çaresizlik içinde kalan Cumhurbaşkanı Elias Sarkis'in ülkesinin 6 millik bir köşesinde egemenliğin tadını çıkardığı bir yer olarak Beyrut'a hâkim bir köşeydi; saldırıya uğrayan Beyrut yanıyordu. Görünen manzaraya göre Beyrut-Şam otoyolunun kesilmiş olduğu ve başkentin kuşatma altına alındığı bir ortamda Şaron artık Hristiyan müttefikleriyle bağlantı kurabiliyordu. Bunun ne anlama geldiği açıktı. İsrail, komşusunun kaderini bizzat cumhurbaşkanının üzerinden şekillendirecekti.

Bu ve bununla bağlantılı hedefler artık açık bir şekilde ilan edilen politikalar olarak belirmeye başladı. Begin bundan üç yıl önce "barış önerisi"nde bulunmasından bu yana başka bir Arap ülkesiyle barış antlaşması imzalamak yönündeki gerçek arzusu hakkında açık vermiyordu; ama şimdi gelinen aşamada Beyrut'a gitmeye ve "yarın" böyle bir anlaşma imzalamaya hazırdı. Hükümet yanlısı basın "Lübnan'da yeni bir politik düzen"den bahsetmeye başladı; *Likud*'un parlamento üyeleri de kamuoyuna açıkça yaptıkları açıklamalarda "Lübnan'da İsrail'in süngülerinin koruması altında bir hükümet kurulması gerektiğini"

[21] *Haaretz*, 5 Temmuz 1982.

söylediler.[22] Begin de bütün "terörist örgütlerin" Sovyet, Suriye ve Libya silahlarını alarak ülkeyi terk etmesi gerektiğini ilan etti. Bunun yanında açıklanmamış olsa da Filistinli sivillerin de söz konusu bu gruplarla birlikte gitmeleri isteniyordu. İşgalci ordunun Güney Lübnan'daki mülteci kamplarını topçu ateşine tutarak daha sonra buldozerler ve dinamitlerle imha etmesinin tek nedeni direnişlerini sürdüren "teröristlerin" buraları terk etmesini sağlamak değildi; işgalci ordu aynı zamanda bu grupların beslendiği bütün bir toplumu parçalayıp, dağıtmak istiyordu. Mülteci işlerinden sorumlu bakan Yaacov Meridor, uygun bir beden dilini kullanarak "Onları doğuya, Suriye'ye doğru sürün" dedi. "Bırakın gitsinler ve dönmelerine de izin vermeyin."[23] Begin de artık Suriye ordusunun da gitmesi gerektiğini söylüyordu. Begin ve kendisine bağlı yetkililer de İsraillller'in ancak Suriyelilerin ve "teröristlerin" gitmesinden sonra çekileceklerini ısrarla vurguluyordu. Lübnan'ın tek karış toprağında bile gözleri yoktu. Böyle olmakla birlikte bazı İsrailliler böyle bir isteği taşıyordu. İşgal sırasında bakanlar kuruluna giren neo-faşist *Tehiya* partisinin lideri Yuval Ne'eman bu isimlerden biriydi. Ne'eman İsrail'in "Lübnan'da uzun süre kalmaya hazırlıklı olması" gerektiğini ve "coğrafi ve tarihi olarak İsrail Yurdu'nun ayrılmaz bir parçası" niteliğindeki bir bölgede "sınırların yeniden çizilmesini öngören bir anlaşmaya bile" varılabileceğini söylüyordu.[24] Beklenebileceği gibi *Guş Eminum* da dini-stratejik iddialarıyla sahneye çıktı. İşgal edilen toprak bir zamanlar Aşer ve Naftalı aşiretlerine ait değil miydi? "Yamit kahramanı" Haham Ariel "askerlerimizden sonra yerleşimcilerimiz gelecek. Lübnan da bizim için en az Sina kadar kutsaldır. Sınırları kabul etmiyoruz. Amman da İsrail Yurdu'nun bir parçasıdır."[25] İsrail'in "bundan sonraki görevi" sadece Celile için barış sağlamak değil ama "dünyanın geri kalan bütün kesimlerindeki kötülüklerin kökünü kazımaktır."[26]

Yeni istilanın heyecanı eski fetihleri unutturmadı. Tam tersine, Şaron'un gözünde, Batı Şerialılar ile Gazzelilerin Şaron'un onlar için tasarladığı yeni düzeni kabul etmelerini sağlamak için FKÖ'ye en ağır şekilde darbe indirmek gerekiyordu. Şaron bu haliyle "İsrail'in anladığı türden bir özerkliği" kurmak için "ılımlı unsurlarla" görüşmelere "derhal"

22 Amnon Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Temmuz 1982.
23 *Al-Hamishmar*, 5 Ağustos 1982.
24 *Jerusalem Post*, 24 Haziran 1982.
25 *Haaretz*, 13 Ağustos 1982.
26 *Maariv*, 3 Ekim 1982.

başlayacağını ilan etti. Köy Birlikleri'ne de bu hedef yolunda savaşın ortaya çıkardığı "fırsatı yakalamaları" çağrısı yapıldı. Bütün belediye başkanları arasında belki de en ılımlısı olan Gazze Belediye Başkanı Reşad Şawa'nın da aralarında bulunduğu iki belediye başkanı görevden alındı; Nablus ve Tulkaram'ın belediye meclisleri lağvedildi. Kişilere ve kurumlara yönelik genel bir saldırının parçası olarak "işbirliği yapmayan" öğretmenler işten çıkarıldı. Üst düzey bir yetkili göğsünü kabartarak "Bölgede artık isteğimiz her şeyi yapabiliriz, kimse bizi durduramaz. Beyrut'a gitmemizin önüne geçemediklerine göre Judea, Samarya ve Gazze'de istediğimiz türden bir düzeni rahatlıkla kurabiliriz" dedi.[27]

ABD de çömezinin artan istek ve hedefleriyle uyumlu bir tavır içinde görünüyordu. İsrail'e derhal geri çekilmesi çağrısı yapan BM Güvenlik Konseyi karar taslağını defalarca reddeden Reagan Yönetimi'nin bu tavrı çok daha az karşı konulur ve daha az iddialı 1978 işgalini onaylamayan eski başkan Carter'ın takındığı tavırla net bir tezat oluşturuyordu. Dışişleri Bakanı Haig "bütün yabancı güçlerin" tahliye edilmesini isterken İsrail'le, her ne kadar istenmeseler de varlıkları Araplar ve Lübnanlılar tarafından onaylanan Araplar olarak bir Arap ülkesinde bulunan güçleri aynı kefeye koyuyordu. Begin ve destekçileri ne kadar böbürlenseler azdı. "İsrail'in Kralı" seçim sözünü tutmuştu. Kiryat Şmona'ya artık roket düşmüyordu ama artık bu konu, İsrail'in gücü ve yenilmezliği hakkındaki çok daha büyük çerçeve içinde eriyip gidecekti. "Çevremizde bize saldırma kapasitesine sahip başka bir ülke bulunmuyor." Başbakan Begin, bu durumda nesnelliğini tehlikeye atmayan bir kıvançla, Ulusal Savunma Konseyi'ne bunu söylüyordu. "Suriye'nin elindeki en iyi tankları ve uçakları imha ettik... Ürdün bize saldıramaz... ve barış antlaşması da [Mısır'la imzalanan] girdiği sınavdan başarıyla çıktı." İsrail'in Kralı, bunun da ötesinde, İsrail Yurdu'nun sınırlarının ötesindeki bir alanda konumlanan bir imparatorluğu ele geçirmiş ya da en azından, yarı-emperyalist büyük tasarımları hayata geçirebilecek bir konuma gelmişti. İsrail Savunma Güçleri'nin adına yakışır bir şekilde davrandığı veya bir halk ordusu olarak sadece düşmanların seçtiği savaşlarda ulus adına varlık mücadelesi verdiği günler artık geride kalmıştı. Evet bunda her zaman bir parça efsane olduğu doğruydu. Ama artık şimdi gelinen aşamada bu efsane bir kenara bırakılıyordu. İsrail, bir fırsat ortaya çıktığında artık bölgesel bir süper güç olarak –soğukkanlı ve planlı bir şekilde– bir zamanlar kendisini

[27] *Middle East International*, 16 Temmuz 1982.

tehdit eden komşularının kaderini belirleyeceği savaşlara girebiliyordu. "Seçilmiş" ve "seçilmemiş" savaşlar vardı. "Celile için barış" bu anlamda seçilmiş bir savaştı. "Teröristler" İsrail'in varlığını değil vatandaşlarının güvenliğini tehdit etmişti. Savaşa sadece başka bir seçenek kalmadığı zaman girmek gibi ahlaki bir yükümlülük yoktu. "Tam tersine savaştan nefret eden hür insanlar, barışı sever ama içinde bulunduğu güvenlik ortamının -gerekli olsa bile- başka bir seçenek sunmadığı bir ortamda gireceği türden savaşları üretmemesinde ısrar eder." Begin aşağı yukarı 40 yıllık bir barış öngörüyordu.[28]

Bu, 150 milyon Arap için eksikliklerini fark ettikleri, 3 milyon İsraillinin ise sarhoşluğuna kapıldıkları bir gelişmeydi. Mısır'ın ortak davadan firar etmesi bir yana "Atlantik'ten Körfez'e uzanan bir bölgede" yaşayan Arap ulusunun acınacak bir bölünmüşlük ve dağınıklığa saplandığı; doğu Arap dünyasının en güçlü ülkesi olarak Irak'ın Arap olmayan İran ile bir ölüm-kalım mücadelesine giriştiği; Körfez'in monarşileri ile şeyhliklerinin söz konusu bu mücadelenin sarsıntılarından tedirgin oldukları bir ortamda bütünüyle Amerikan korumasına ihtiyaç duyduğu; içerden çürüyen, tecrit edilmiş haldeki Suriye'nin mükemmel bir "cephe hattı" ülkesi olarak kaynaklarının yetmeyeceği bir takım militanca politikalar izlediği de biliniyordu.

Tüm bunlar İsrail'in saldırma konusunda yakaladığı altın fırsatı perçinliyordu. Böyle olmakla birlikte İsrail'in saldırdığı bir ortamda Arap rejimlerinin saplanacağı ikiyüzlülük ve basiretsizliğin boyutları ise tahmin bile edilemiyordu. Arap onurunun enkazından bir şeyler kurtarmayı başaran tek grup Filistinliler oldu. General Şaron'un birlikleri inanılmaz gelişmelere sahne olan üç gün içinde Beyrut'un dış mahallelerine ulaştığında şehre girecekleri, gerillaları son sığınaklarından söküp atacakları, liderlerini yakalayıp öldürecekleri ve Lübnanlı bir politikacının ifadesiyle "Arafat'ı tıpkı Adolph Eichmann gibi bir kafese koyup dolaştıracakları" düşünüldü. Böyle olmakla birlikte Şaron ne planlamış ya da ne arzulamış olursa olsun ilk başlardaki o yıldırım başarı öngörülemeyen türden acı bir gerçeğin üzerini örtüyordu. Evet belki İsraillilerin her zaman söylediği gibi bazı gerillalar korkaktı. Ama bazıları böyle değildi. Tire, Sayda ve güneydeki kamplarında kendilerinden çok daha büyük ve silah açısından güçlü bir ordu tarafından etrafı sarılan

[28] *Maariv*, 20 Ağustos 1982.

gerillalar kanlarının son damlasına kadar savaştı. İsrail ordusuna verdirdikleri kayıplar, sokak savaşçısının hayali olan adeta balta girmemiş bir orman gibi olan başkente girmeleri halinde başlarına gelebilecek şeyler hakkında bir uyarıydı; gerillalar şehrin sokaklarına çekilmiş ve son bir direniş için mevzilerini güçlendirmişti.

Dolayısıyla İsrailliler şehrin gerillaların denetimindeki Batı yarısına geldiklerinde durdular. Genelkurmay Başkanı General Eitan, kentin bu kesimine girme konusunda emir almamış olmakla birlikte ordu birliklerinin "teröristlerin çevresini sarıp sinir merkezlerini bütünüyle imha edeceklerini" söyledi. Eitan gerilla liderlerinin kaçmış olduğunu da belirtti. Oysa Eitan bu konuda yanılıyordu zira Arafat hâlâ ortalarda görünüyordu. Arafat her yerde ortaya çıkıp gerillaların siperlerini denetliyor, yabancı muhabirlerle satranç bile oynuyordu. Adamları mevzilerini terk etmeyecekti; terketseler bile gidecekleri tek yer Filistin'di. İsraillilere göre Arafat'ın sonu yakındı. Ancak bu, İsraillilerin gelip onu yakalayacağı iddiası kadar havada kalan bir açıklamaydı. Zira Lübnanlı arabulucuların devreye girdiği bir ortamda Başkan Reagan'ın özel temsilcisi Philip Habib ile temasa geçen Arafat aynı zamanda diplomatik bir çözüm de arıyordu; böyle bir çözüm çerçevesinde devlet içinde devlet konumunu güçlendirecek şekilde bir şeyler elde etmeye çalışıyordu.

Şaron buna yanaşmayacaktı. Knesset'e yaptığı açıklamada FKÖ'nün "ortadan kaybolması" gerektiğini söyledi. Sabra, Şatilla ve Bourj al-Brajneh mülteci kamplarını korumak için bile herhangi bir askeri varlığa izin verilmeyecekti; benzer bir durum siyasi ve sembolik açıdan da geçerli olacaktı. Taraflar arasındaki çekişme devam ederken sabrı taşan İsrailliler şehre girme tehdidini defalarca dile getirdi. Oysa bu da laftan ibaretti. Beyrut çevresindeki kuşatma bu haliyle başta gözü pek Şaron olmak üzere İsraillilerin şeref duydukları Yıldırım Savaşı efsanesinin çürüdüğüne işaret ediyordu. İsrail ordusunun ilerleyişi bağlamında, Sina'nın kimsenin yaşamadığı çorak topraklarıyla sadece küçük bir nüfusun yaşadığı Golan'da elde edilen hızlı ve temiz askeri zaferlerin yerine Suriyeliler veya Lübnan savaşına katılan diğer tüm tarafların izlediği türden taktikleri uygulamak zorunda kaldılar. Bu bağlamda karşılıklı zayiatın verildiği küçük çaplı çatışmalar, bir anda yüzlerce sivilin ölümüne yol açan ancak askeri anlamda bir sonuç getirmeyen karşılıklı topçu atışları yaşanıyordu. İsrail kara birlikleri kimi zaman yoğun bombardımanların koruması

altında gerillaların tutunduğu yerlere girmeyi göze aldılar ve küçük kazanımlar elde edip bazen de geri çekilmek zorunda kaldılar. Bütün bu yaşananlar İsraillilere başka bir gerçeği gösteriyordu; bölgenin tamamına girmeleri halinde başları büyük bir derde girebilirdi. Zira İsraillilerin geçmişin savaş alanlarında sergiledikleri türden bir cesaret ile canlılığı ve ustalığı bu defa gerillalar sergiliyordu. Uluslararası havaalanındaki mevzilerden sorumlu olan Ebu Halid şöyle diyordu: "Kibirli görünmek istemiyorum ama İsraillilere dersi bu defa biz veriyoruz. Güçlerini seferber eden taraf bu defa biziz. Onlar elektronik makineli tüfekleriyle tankların içinde bekliyor. Korkakça savaşıyorlar. Verdikleri zayiat konusunda da yalan söylüyorlar."[29]

Böyle olmakla birlikte Arafat ve gerilla liderliği gelinen bir aşamada çekilmeye ve geride hiçbir askeri yapı bırakmamaya karar verdi; bu haliyle geride sadece küçük bir siyasi ve sembolik yapı bırakacaklardı. Düşmanın ateş gücü ve genel anlamdaki stratejik avantajı çok büyüktü ve düşman bu gücünü şehri, burada yaşayanlar olmasına rağmen, yerle bir etmek için kullanmaya hazırdı. Arafat şöyle söyleniyordu: "Burası Kudüs olsaydı sonuna kadar direnirdik ama burası bize ait değil, onun için imha edemeyiz." Dolayısıyla 11.500 Filistinli ile onlarla birlikte tuzağa sıkışmış olan 2.700 Suriyeli, Amerikalılar, Fransızlar ve İtalyanlardan oluşan birçok uluslu gücün koruması altında geri çekildi. FKÖ liderleri zafer elde ettiklerini kahramanca ilan ettiler. Kendilerini imha etmek için tasarlanan bir saldırıdan kurtulmamışlar mıydı? Ortadoğu'nun en güçlü ve dünyanın sayılı güçleri arasında bulunan bir ordunun bütün saldırılarına karşı 77 gün direnmemişler miydi? Lübnan'ı deniz yoluyla terk edip uzaklara veya karayoluyla Şam'a gittiler. Konvoylar deniz piyadeleri ve Fransız lejyonerlerin gözetimi altında ve neredeyse İsrailliler ile Falanjist müttefiklerinin burunlarının dibinde gemilere binecekleri limana doğru ilerlerken bu türden olağandışılıklara alışkın olan Beyrut'un daha önce şahit olmadığı bir şekilde uğurlandılar. Konvoyun geçişi bir dönemin kapandığına işaret ettiği için de Beyrut bir ihtimal bir daha da böyle bir şeye tanıklık etmeyecekti.

FKÖ liderliğinin gelinen aşamada neden ayrılmaya karar verdiğinin arkasındaki nedenler tam olarak bilinmiyor. Sıradan savaşçılar geri çekilmeye karşıydı; Arafat'ın muhalifleri de "ihanet"ten söz ediyordu. Zira

[29] The *Guardian*, 13 Temmuz 1982.

bulundukları mevzileri korumuş olsalardı İsrailliler ya artan uluslararası baskılar nedeniyle çekilmek zorunda kalacaklar ya da ödlerinin patladığı türden bir kararı almak zorunda kalarak kanlı sokak çatışmalarına gireceklerdi. Lübnanlılara duyulan merhamet ve solcu-Müslüman dost ve müttefiklerinin bile bir süre sonra kendilerine karşı harekete geçebileceği düşüncesi FKÖ'nün çekilme nedenlerinden biriydi. Şüphe yok ki Arapların tavrı da önemli nedenlerden biriydi. Arap-İsrail çekişmesinin tarihinde nefret edilen "Siyonist düşman" ilk kez bir Arap başkentini kuşatma altına alıyordu. Küstahlığı ve gaddarlığı bütün sınırları aşmıştı. Arap rejimler aslında Arafat'ın kaçmış olmasını ya da kendisine bağlı savaşçı güçlerin ilk saldırıda imha edilmiş olmasını tercih ederdi. Böyle olmakla birlikte neredeyse iki buçuk ay boyunca kuşatma devam etti. Arap rejimleri söz konusu bu iki buçuk ay boyunca karadan, denizden ve havadan atılan tepmeli, parça tesirli ve fosfor bombalarının atılmasını, masum sivillerin sokaklarda parçalanarak ya da bir darbeyle düzleştirilen çok katlı binaların altında kalarak can vermelerini önleyebilecek herhangi bir askeri ya da diplomatik bir girişimde bulunamadılar.

Arap rejimleri kolektif bir eylem planı geliştirmek bir yana acil bir zirve konferansını bile toplayamadılar. Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek işgali kınadı ve bunun "yaşa dışı, insanlık dışı ve Camp David antlaşmalarının ruhuna aykırı" bir hareket olduğunu ilan etti ama buna rağmen gerillaların İsrail'e misilleme olarak Camp David antlaşmasının altındaki imzasını çekmesi yönündeki çağrılarına uymadı. Suudi Arabistan Kralı Fahd "bütün kaynaklarını ve potansiyelini" Filistinlilerin hizmetine sunduğunu söyledi. Böyle olmakla birlikte İsrail'in Amerika'nın verdiği silahlarla ölüm ve yıkım saçtığı bir ortamda *Amerikan Barışı*'nın Ortadoğu'daki kalesi olan bu ülke, gerillaların, petrol ve mali gücü İsrail'in destekçisi olan bu iflah olmaz süper güce karşı kullanma yolundaki çağrılarına kararlı bir şekilde direndi. Lübnan'ın yanı sıra Filistin direniş hareketini himaye altına alma görevini kendi kendine üstlenen Suriye ise bir süreliğine savaştı. İsrailliler ilk büyük saldırılarda Suriye'nin SAM füzelerini imha edip Beyrut'u kuşatma altına aldıktan sonra tek taraflı bir ateşkes ilan etti. Baasçı rejim bunu kabul etti ve Şam'da zaferi kutlama törenleri düzenledi. Suriyeli yetkililer Arap-İsrail çatışmasının tarihinde ateşkes önerisini ortaya atan tarafın ilk kez, Araplar değil ama İsrail olduğunu öne çıkardılar. İsrailliler söz konusu bu tek taraflı ateşkesi bir kez değil ama en az on kez ihlal etti; Suriyeliler,

zaten her bir ateşkesin düzmece olduğu bir ortamda çatışmadan kaçarken Filistinlilere direnmeleri, savaşmaları ve Beyrut'u "işgalci güçler için bir mezarlığa" çevirmeleri çağrısı yapıyordu. Philip Habib'in aracı olduğu her anlaşmanın "Sedat ve Camp David" gibi olacağını söylediler. Suriye, bu haliyle, Lübnan'dan tahliye edilen gerillaları ülke topraklarına kabul etmeme yönünde bir karar aldı. Diğer herkesin gerillaları kabul ettiğini gördüğünde ise kendisi de bu yönde adım atmak zorunda kaldı; Suriyeliler bu süreçte Suriye'nin ana üs haline geldiği Filistin mücadelesinin artık "her yerdeki Arap toplulukları tarafından" desteklenmiş olduğunu ilan etti. Vatanseverlik söz konusu olduğunda mangalda kül bırakmayan Libya lideri Albay Muammer Kaddafi'nin ise sadece bir nasihatı vardı: Filistinliler çekilmek yerine intihar etmeliydi.

Tüm bunlar dikkate alındığında Beyrut'tan ayrılan gerillaların en ağır eleştirilerini, kötülüklerini veri kabul ettikleri İsrail'e değil ama Arafat'ın bir zamanlar "Arap tezgâhı" olarak nitelendiği olgunun son perdesi olarak "ihanetleri" en korkulu rüyalarında bile göremeyecekleri bir aşamaya ulaşan Arap liderlere yönelttiğine şaşırmamak gerekiyor. Gerillalar karışık duygular içindeydi: Gurur, hüzün, tatminsizlik, teslimiyet ve çaresizlik... Ama onları bir arada tutan tek bir duygu vardı ki o da Araplara karşı hissettikleri öfkeydi. Ayrılan savaşçılardan biri ağlayan bir akrabasına bağırarak "Gözyaşlarını Arap liderler için sakla" dedi. Bir diğeri de "Sorun onlara, sorun Kaddafi'ye, MİG'leri, Mirage'ları nerede?" diye bağırdı. Limana Ortadoğu'nun "istikrarını" korumak için gönderilen temiz yüzlü Deniz Piyadeleri'nin duyacağı bir mesafede bulunan daha genç görünen ve yaşının ötesinde katılaşmış olan bir üçüncü savaşçı da İsrail'i beş sene boyunca bir kenara bırakıp Arap dünyasını temizleyeceklerine ant içiyordu. Arapların bütün hükümdarları haindi. İntikam alınmalı, suikastlar düzenlenmeliydi. Suikastçılardan biri olmaya hazır görünüyordu. Daha yumuşak başlı yoldaşları gülümsediler ama bu genç savaşçının sözlerine karşı çıkmadılar.

Beyrut kısa bir süre içinde kahramanlık hikâyeleriyle birlikte anılacaktı. Böyle olmakla birlikte Filistin "devrimi", askeri ve siyasi alanda son ve belki de en büyük yenilgisini alıyordu. Bunun sebebi ne tek başına İsrail'in gücü, ne Amerika'nın sergilediği işbirliği ne de Arapların ödlekliğiydi. Direniş hareketinin "iç hastalığı" da bunda rol

oynamıştı.[30] Hareket daha sağlıklı bir organizma olsaydı en başından itibaren bu koşullar altında savaşmak zorunda kalmazdı. Arafat, *Fetih*'in Ortadoğu sahnesine güçlü bir oyuncu olarak çıktığı ilk günlerden sonra siyasi ve diplomatik alanda büyük mesafe kaydetmişti. Böyle olmakla birlikte, hareket bu yönde ilerlerken, paradoksal olarak, direniş gösterdiği topraklar sürekli bir azalma eğilimi içindeydi; var oluş sebebi olarak dayandığı "silahlı mücadele" de buna paralel olarak geriliyordu. Arafat'ın gerillaları 1970 yılında Ürdün'den çıkarıldı. 1976 yılında Suriyeliler gerillalara Lübnan'da acımasız bir darbe indirdi. Bundan sonraki süreçte silahlı mücadele esas olarak savunma amaçlı bir niteliğe büründü. Arafat İsrail'e saldırılar düzenlemek için değil ama giderek daha fazla sırtını dayadığı türden diplomatik mücadeleyi yürütülebilmek için son bağımsız üs olarak Lübnan'daki varlığını her ne pahasına olursa olsun korumak zorundaydı. Şimdi bu son üssün de kaybedildiği ortamda savaşçılar, aralarında iki Yemen ile Sudan, Tunus ve Cezayir'in de bulunduğu sekiz Arap ülkesine sürgün ediliyordu; gerillalar böyle bir ortamda kurtarmak adına mücadele ettikleri Filistin'den en az 1.609 km. uzaktaki topraklarda bile barınmak zorunda kalacaktı.

Arafat merkez üssü olarak Suriye'yi değil ama Tunus'u tercih etti. Arafat adamlarının dört bir yana dağıldıkları bir ortamda en çok Suriye'den bağımsız olarak hareket etmek istiyordu oysa coğrafi konumu ve militan gelenekler bağlamında kendisine en çok yardımı yapabilecek olan ülke de yine Suriye idi. Arafat'ın devrimi burada başlamıştı ancak Arafat devrimin yine burada bitebileceğinden endişe ediyordu. Cumhurbaşkanı Esed, davranışlarına rehberlik eden türden bir ilkeden hiçbir zaman için sapmadı. Bu bağlamda ülkesinin bulunduğu özel konumu FKÖ üzerindeki belirgin bir etki elde etmek için kullandı ve bu bağlamda onaylamadığı türden herhangi bir barış anlaşmasına karşı FKÖ'yü kışkırttı ve istemediği türden bir anlaşma için yine FKÖ'yü kurban etti. Lübnan'da yaşanan felaketten sonra Esed, zayıflamış da olsa hâlâ tek kozu olan FKÖ'yü her zamankinden büyük bir kıskançlıkla elinde tutmak istiyordu ve Arafat yeniden Suriye'de üslenecek olursa, bağımsızlığını koruyormuş görüntüsü ardında onu kendi hırsının kötü bir uzantısı haline indirgemeye hazırdı.

[30] Bakınız sayfa 428.

FKÖ'nün birliğini ve Arap rejimlerinin bağımsızlığını korumak Arafat'ın diplomatik ve manipülatif yeteneklerinin sınırlarını zorlayacaktı; ayrıca Lübnan'da yaşananlardan sonra Ortadoğu "barış süreci" de yeniden canlanacak gibi görünüyordu. İktidarı elinden alınan FKÖ de böyle bir sürece dâhil olmak için yoğun bir baskı altında kalacaktı. Batı, Mısır ve çeşitli Arap ülkelerinden FKÖ'nün "terörizmi kınama" ve tam anlamıyla siyasi bir örgütü dönüşme zamanının geldiği fısıltıları yükseliyordu. Beyrut tahliyesine ilişkin müzakereler devam ederken Arafat can havliyle her koşulda ufukta görünen bir fedakârlığa karşılık olarak uygun bir "siyasi tazminat" elde etme çabası içine girdi. Filistin davası uluslararası alanda sesini duyuruyor ve daha önceden elde edemediği boyutlarda sempati topluyordu; ama elle tutulur kazanımların elde edilmediği bir ortamda sempati tek başına yeterli değildi. Arafat'ın ihtiyaç duyduğu şey Amerika'nın Ortadoğu'da adil ve kalıcı bir barış algısına, Filistinlilerin kendi geleceklerini belirleme hakkının yanı sıra bu yolda devlet kurabileceklerine ilişkin sağlam ve hızlı güvencelerin dâhil edilmesiydi.

Arafat'ın aldığı karşılık ise ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktı ama en azından bir şeyler alacaktı. Son gerillanın Beyrut'tan ayrılışının üzerinden henüz 24 saat geçmişti ki Başkan Reagan yeni bir ABD "barış planı"nı ilan etti. Camp David'de ilk işaretleri alınan "Ürdün formülü" bu defa ABD tarafından da dillendiriliyordu. Reagan, Beyrut tahliyesinin "Filistin halkının vatansızlığını her zamankinden daha çarpıcı bir şekilde" gözler önüne serdiğini söyledi. Lübnan'daki savaş her ne kadar trajik olsa da geniş bir Ortadoğu anlaşması için yeni bir fırsatı ortaya çıkarıyordu. Reagan, ABD'nin ne Batı Şeria ve Gazze'de bağımsız bir Filistin devleti kurulmasını ne de bu toprakların kalıcı olarak İsrail tarafından kontrol edilip ilhak edilmesini desteklemeyeceğini söyledi; İsrail, Arap topraklarında yerleşim merkezleri kurma yönündeki çalışmalarını derhal "dondurmalıydı." Reagan'ın önerdiği şey "Batı Şeria ve Gazze'nin Ürdün'le işbirliği içinde Filistinliler tarafından öz-yönetimiydi."

Begin gecikmeden ve kızgınlıkla planı reddetti; Batı Şeria "hiçbir zaman yeniden Ürdün'ün Haşimi Krallığı'nın bir parçası olamazdı." Arafat ise durumu idare ederek planı reddetme noktasına hiç gelmedi. Arafat bu haliyle Lübnan'ın savaş alanlarında verdiği mücadeleye kıyasla konferans odalarının sözlü cephelerinde itidalli bir şekilde daha büyük

bir mücadele verdi ama o da planı kabul edemiyordu. Arafat bu haliyle Reagan'ın Kral Hüseyin'e yüklemek istediği rolü teslim edemezdi. Kral Hüseyin'in böyle bir rol üstlenmesini kabul etmesi bütün varlık nedenini ret anlamına geldiği gibi 1974 Rabat zirve konferansında alınan ve FKÖ'nün Kral Hüseyin'in yerini alacak şekilde "Filistin halkının tek meşru temsilcisi olduğu" yolundaki kararını da ihlal etmek anlamına gelirdi. Böyle bir adım atması 1970'in Kara Eylül'ünde kendisini Ürdün'den kovan adamı en yakın Arap ortağı haline dönüştürmek anlamına gelirdi. Bir Filistin-Ürdün "siyasi eylemin koordinasyonu komitesi" aylarca süren oturumlarda Reagan planının gerektirdiği türden sihirli bir formülü geliştirmeye çalıştı. Barış görüşmelerine katılacak olan ve bir yandan FKÖ'yü tatmin edecek ama öte yandan İsrail-ABD vetosuna uğramayacak bir Filistin-Ürdün temsiliyet şekli arandı. Ayrıca FKÖ'nün bağımsızlığına kavuşmuş olacak Batı Şeria ile Gazze'de bağımsız bir devlet kurulması yönündeki talebiyle ABD'nin söz konusu toprakların Ürdün'e bağlanması yönündeki ısrarını uzlaştıracak bir formül de aranıyordu.

Kral Hüseyin her zaman için Arafat'ın verebileceğinden daha fazlasını istiyordu. Arafat'ın bu yönde attığı her adım kendi saflarında muhalif seslerin yükselmesine yol açıyordu; Arafat'ın muhafazakâr, Batı yanlısı Arap kampıyla daha da yakınlaşması anlamına gelen ve tek başına yürüttüğü söz konusu diplomasi nedeniyle öfkeye kapılan Suriye de Filistin saflarında beliren bu muhalefeti iyice kışkırtıyordu. Kral, Reagan planı ne kadar yetersiz olursa olsun en azından bir fırsat sunduğunu ve bu bağlamda Arapların sahip çıkması gereken bir mekanizma sunduğunu düşünüyordu. Kralın gözünde plan bu haliyle Batı Şeria'nın hâlâ Siyonistlerin tamamıyla ele geçirmediği kısımlarının kurtarılması için "son bir şans"tı. Arafat, Kral'ın bu savını anlayışla karşılıyordu ama gelinen aşamada yeterli tavizi veremezdi. Kralla "tamam mı, devam mı?" niteliği taşıyan bir zirve toplantısının Nisan 1983'te çökmesinden sonra Ürdün "kendilerini ve topraklarını kurtaracak eylem biçimini belirleme işini artık FKÖ'ye ve Filistin halkına bıraktığını" açıkladı.

Görüşmelerin geldiği nokta nedeniyle kendisini kızgın ve bıkkın hisseden Kral, Begin gibi planı topyekûn reddedenlerin yanında ABD'nin de kısmen "suçlu" olduğunu söyledi çünkü ABD, FKÖ ile "doğrudan görüşmelere" yanaşmadığı gibi Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu barış çabalarına dâhil olmasını da reddetmişti; ABD, Kral'ın gözünde

ayrıca, İsrail ordusunun Lübnan'dan çekilmesini ve İsrail'in yeni yerleşim merkezleri inşaatlarını "dondurmasını" sağlayamadığı için de "kredibilitesini" kaybetmişti.[31]

Begin cephesinde kutlama vardı. Reagan planının öldüğünü ilan ettiler; Amerikalıların tersi yöndeki cesur çıkışlarına rağmen plan gerçekten de ölmüş gibiydi. Begin cephesi artık ABD baskısının sona ermesini bekleyebilir ve gelinen yeni aşamada herhangi bir engelle karşılaşmadan Büyük İsrail topraklarının Yahudileştirilmesi sürecine kaldıkları yerden devam edebilirlerdi. Beklenebileceği gibi Amerikalılar bütün suçu FKÖ'nün üzerine attı. Dışişleri Bakanı George Shultz düzenlediği bir basın toplantısında dokuz yıl önceki Rabat zirvesinde alınan ve FKÖ'ye Filistinliler hakkında müzakere yürütme yetkisini tanıyan kararın bir hata olduğunu ve gelinen aşamada FKÖ'ye "ya kullan, ya kaybet" mesajını vermek zorunda olduklarını söyledi. Beyrut'ta çıkan bir gazete FKÖ'ye karşı "açık bir savaş" yürütüldüğünü yazdı.

Suriyeli Baasçılar da durumdan memnundu. Şam Radyosu, yaşanan gelişmelerin Amerika'nın "bölgedeki bir çözümün anahtarına sahip olmadığını gösterdiğini" ilan etti. Arafat, diplomatik çıkış imkânlarının tamamen ortadan kalktığı ve Araplar arası ilişkilerin kendisine sağladığı manevra alanının neredeyse sıfırlandığı bir ortamda bütünüyle Suriyelilerin etki alanına girme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Arafat Suriyeliler'den nefret ediyordu ama onlarsız da yapamazdı. Arafat ve Esed, "stratejik ilişkilerini" teyit etmek için Beyrut tahliyesinden bu yana ilk kez bir araya geldi.

Söz konusu "stratejik ilişki" uzun ömürlü olmadı. Esed ile görüşmesinden birkaç gün sonra Arafat, kariyerinin en ağır darbelerinden birini aldı. Darbe içerden gelecekti. Mayıs 1983'ün ilk günlerinde tarihi bir hata yaptı; hata Arafat'ın liderlik biçiminden kaynaklanıyordu. *Fetih* güçleri Lübnan'da Suriye'nin işgali altındaki Bekaa Vadisi ve kuzeydeki Trablus kentinde üslenmeye devam ediyordu. Arafat bu güçlerin komutanlıklarına iki yeni isim olarak Ebu Hajim ve Hacı İsmail'i getirdi. Bu iki kişi sadece Arafat'a sadık olan isimler olarak değil aynı zamanda İsrail'in bir önceki yaz aylarındaki işgali sırasında kendilerini utanılacak bir konuma sokan iki isimdi. Bu iki ismin komutanlıklara getirilmesi *Fetih* içinde büyük bir isyana yol açtı.

[31] *Al-Nahar*, 30 Nisan 1983; *al-Sayyad* (Haftalık Beyrut dergisi), 11 Mayıs 1983.

Gerilla lideri Ebu Musa ve takipçileri bunu "cesaretle korkaklık, hırsızla dürüst insan, mücadeleci ile şüpheli, kahraman ile casus arasında ayırım gözetmeyen" bir askeri ve örgütsel darbe olarak nitelendirdi. Arafat en iyi komutanların yerine "sapkınları ve mağlupları" getirmişti. Söz konusu iki kişi şimdi artık adeta bir virüs ve felaket gibi açığa çıkan "iç hastalığın" vücut bulduğu insanlardı. Ebu Musa onlar ve onlar gibileri için şöyle bir tarif yapıyordu:

> Bu insanlar Lübnan savaşında savaşmak istemediler. Onların rolünün bu olacağını biliyorduk; adamlarını yalnız bırakıp gidecek tipte insanlardır bunlar. Çünkü bu insanlar yanındakileri umursamayıp terk edip giderler. Tek gözettikleri şey kendi çıkarlarıdır, yaptıkları ticaret, para ve bankalardır. Çoğunun elinde milyonlarca Lübnan poundu ve altın vardır; bu paralarla borsada oynarlar. Milyonları olan bir kişi ölmeye hazır değildir. Bu Arafat'a söylendi ancak o bu insanlar hakkında hiçbir şey yapmadı. Bu isimler ona yakın insanlardır. Hata yapan herkes Arafat'a yaklaşır. Neden? Çünkü Arafat bu insanların kendisiyle tartışamayacağını bilir.[32]

Söz konusu atamalar gerçekten savaşan ve tekrar aynı şeyi yapmak isteyen gerillalara karşı sadece korkunç bir tahrik ve aşağılama değildi; bu insanlar gerillaların gözünde "Ürdün Seçeneği'nin" çökmesi sonrasında Arafat'ın diplomatik alanda atacağı yeni geri adımların ortaya çıkaracağı şiddetli muhalefete karşı önceden önlem alma yoluna gittiğine işaret eden belirtilerdi. Söz konusu bu kesim, Arafat'ın, çaresiz kaldığı bir ortamda, Amerikalıların ve Arapların hiçbir zaman için yerine getirmeyecekleri türden verecekleri güvencelerin karşılığında daha ılımlı bir çizgi izleyeceğine, "silahlı mücadeleden" bütünüyle vazgeçmeyi planladığını ve tıpkı Beyrut'ta yaptığı gibi Lübnan'dan çekileceğine kanaat getirmişti. Arafat bu türden adımları ancak Ebu Hajim ve Hacı İsmail gibi adamların yardımını alarak atabilirdi. Ebu Musa ve adamları "retçi" ve köktenci cephede yer alan isimler olarak Arafat'ın son 10 yılda giriştiği türden bütün diplomatik açılımlara ve belirlediği temel hedef olarak Batı Şeria ve Gazze'de İsrail devletiyle yan yana varlık gösterecek bir Filistin devleti kurulmasına karşı çıkıyordu. Ebu Musa şöyle diyordu: "Tam kurtuluş ilkesiyle harekete geçtikten sonra Filistin'in bir kısmını özgürleştirme hedefini seçtik ve şimdi geldiğimiz aşamada Reagan'ın planını sanki vatansever bir planmış gibi ele alıyoruz." Ebu Musa, Filistin mücadelesinin ilk ilkelerini düzenleyen ve hiçbir zaman için resmen geçersiz ilan

32 The *Guardian*, 4 Temmuz 1983.

edilmeyen Filistin Ulusal Tüzüğü'nün çizdiği çerçeve içinde hareket edilmesini, devletin Filistin topraklarının tamamında kurulmasını, kendisi veya anne babası bu topraklarda doğmayan bütün Yahudilerin geldikleri ülkelere dönmesini ve Filistin "devriminin" orijinal hedeflerine ulaşma yolunda tek yöntemin "silahlı mücadele" olarak yeniden tesis edilmesini istiyordu.

"Retçilik" Arafat'ın daha önce de karşılaştığı bir şeydi. Ancak açıktan açığa sergilenen "retçilik" daha önceki süreçte George Habaş'ın Halk Cephesi gibi daha küçük, sol gruplarla sınırlı kalmıştı ki bu gruplar fazlasıyla ses çıkarmakla birlikte etkileri o derece büyük olmuyordu. Arafat'ın şimdi karşılaştığı şey ise tamamıyla farklıydı; yaşanan şey bizzat kendisinin kurduğu orijinal gerilla örgütü olarak *Fetih* içinde iktidarını ve itibarını temelinden sarsan bir isyandı. İsyan hızlı bir şekilde yayıldı ve küçük çaplı bir içsavaşa dönüştü. Daha fazla gerillanın saflarına katıldığı bir ortamda Beka Vadisi'nin büyük bölümü isyancıların eline geçti. Arafat'a sadık güçlerin elinde bir tek Lübnan'ın Trablus kentinin çevresindeki son bir bölge kaldı.

Suriyeliler isyancıları destekledi. Suriyelilerin isyancıları fiziki olarak ne kadar desteklemiş oldukları konusunda ise bir tartışma vardır. Açık olan bir şey var ki isyanın büyüdüğü bir ortamda Arafat bütün suçu önce Libya'ya attı, sonra da Suriye'yi suçladı; Arafat sırtından bıçaklandığını düşünüyordu. Haziran ayı geldiğinde Filistin direniş hareketinin ana üssü ve baş sponsoru olarak Suriye Arafat'ı sınır dışı etti. Sözcüsü bunun bir felaket olduğunu söyledi; durum gerçekten de böyleydi. Aralık ayında uluslararası koruma altında Trablus'tan deniz yoluyla ayrıldı. Askeri bir yenilgiden sonra bir yıl içinde ikinci kez bu şekilde kaçmak zorunda kalıyordu. Bu ikinci kaçışı birincisine göre daha büyük bir sıkıntıyı gözler önüne seriyordu zira onu bu yönde hareket etmeye zorlayan taraf tarihi düşmanı olarak Siyonistler değil bizzat Arap ve Filistinli kardeşleriydi. İsyancıların onu yerinden etmek için çaba harcamadığı, sadece FKÖ'nün ana bileşeni olan *Fetih*'in reformdan geçmesi için girişimde bulunduğu bir ortamda FKÖ'nün başkanı olarak kalmaya devam etti ama hiçbir zaman için toparlanamayacağı büyük bir darbe almıştı. Öncülük ettiği "devrim" yerlerde sürünüyordu. Kolektif bir Filistin stratejisi konusunda Arap dünyasında numaradan bile olsa bir birliğin bulunmadığı bir ortamda temsil ettiği dava 1948'deki toplu göçten bu yana hiç bu kadar sefil bir

duruma düşmemişti. Tek bir tesellisi var idiyse o da İsrail'in büyük ve giderek derinleşen sorunları yaşıyor olmasıydı.

SABRA VE ŞATİLLA

İsrail'in Lübnan işgalinin Sabra ve Şatilla'da yaşananlar gibi korkunç bir zirve noktasını beraberinde getireceği belliydi; böyle olmakla birlikte yaşananlar böyle bir olayın gerçekleşeceğini bekleyenleri bile şaşırtacak boyutlardaydı.[33] Filistinli ve Suriyeli savaşçılar hiçbir pürüz yaşanmadan çekilmişti. 30 Ağustos 1982'de Arafat duygusal bir vedada bulundu. İsrailliler durumdan memnun gibi görünüyordu: General Eitan Dışilişkiler ve Savunma Komitesi'ne "Batı Beyrut'ta sadece az sayıda terörist ve FKÖ'nün küçük bir bürosunun kaldığını" söyledi.[34] Birkaç gün sonra, tahliyeyi düzenlemek üzere bölgeye giden Amerikalı, Fransız ve İtalyanlardan oluşan çok uluslu güç de öngörülen tarihten daha önce ayrılmıştı. En son gelip ilk ayrılan grubu oluşturan Amerikalı deniz piyadeleri fotoğrafçıların çekmesi için ellerinde "görev tamamlandı" pankartları taşıdı. Batı Beyrut'un "pasifleştirilmesi" için ilk adım atılmıştı; Filistinlilerin eski müttefikleri olan solcu Müslüman militanlar Lübnan ordusunun ve çok küçük çaplı olmasına rağmen temsil ettiği devlet otoritesinin bulundukları topraklara girmesine izin vermişti. Bundan önce 23 Ağustos günü gerillaların tahliyesinin bile başlamasından önce Lübnan parlamentosu yeni bir cumhurbaşkanını seçmeyi başardı. İsrail'in desteklediği Falanjist militanların komutanı olan Beşir Cemayel'in böyle bir göreve seçilirken, başvurdukları şiddet ve gaddarlık nedeniyle yaygın bir şekilde korkulan ve nefret edilen Maruni Hristiyan militanlık nedeniyle lekelendiği doğruydu. Rüşvet, taciz ve entrikanın gölgesinde gerçekleşen seçim, demokrasinin öz olarak değil ama sadece şekil olarak uygulandığı bir olay olarak yaşandı. Böyle olmakla birlikte Lübnan'ın bütün vatandaşlarının düzen ve istikrar beklentisi içinde olduğu bir ortamda Cemayel'in, en azından, elde ettiği güçlü konumu kullanarak uzlaşma ortamını sağlayacağı umut ediliyordu.

FKÖ liderliği, savaşçıların geride bıraktığı Filistinli sivillerin korunması için Lübnanlı arabulucuların devreye girdiği bir ortamda

[33] Randal, *A.g.e.*, sayfa 16.
[34] Kapeliouk, *Enquete Sur Un Massacre*, *A.g.e.*, sayfa 30.

Philip Habib'den yazılı güvenceler almıştı. FKÖ'nün "dışişleri bakanı" Faruk Kaddumi, İsrail'in Batı Beyrut'a girmeyeceği konusunda ABD'nin "şeref sözü" verdiğini söyledi; ABD dışişleri bakanlığı yetkilileri de bunu daha sonra teyit etti; Amerikalılar İsraillilerden sözlü olarak defalarca güvence almıştı.[35]

Habib Lübnan Başbakanı Şefik Vazzan'a şunları yazmıştı:

> Lübnan ve ABD hükümetleri Beyrut'ta kalan savaşçı olmayan ve yasalara uygun bir şekilde hareket eden Filistinlerin ülkeden ayrılmış olanların aileleri de dâhil olmak üzere korunması için uygun güvenceleri sağlayacaktır. ABD güvencelerini, İsrail hükümetinden ve temas içinde bulunduğu belli Lübnanlı gruplardan aldığı güvencelerin bir eseri olarak sunacaktır.[36]

.....Bu taahhütler FKÖ'nün tahliyeyi kabul etmesi yolunda kritik bir önem taşıyordu.

İşlerin kötüye gideceğine ilişkin bazı işaretler ise yok değildi. Lübnan başbakanının gözünde çok uluslu gücün yetkileri yeteri kadar geniş değildi. Gerillaların çekilmesinin ortaya çıkaracağı boşluğu zayıf ve belirsiz durumdaki Lübnan ordusundan daha güçlü ve kararlı olan yerel militanların dolduracağı bir ortamda yaşanacak kaosla baş etmek için söz konusu bu çok uluslu güç daha uzun bir süre kalmalıydı. Şehrin dışında mevzilenmiş olan İsrail birlikleri yollardaki mayınları temizleme bahanesiyle uluslararası havaalanı yönünden FKÖ karargâhının bulunduğu Sabra ve Şatilla'nın hemen yakınına 600 metre kadar ilerlediği vakit Lübnan başbakanı ve diğerlerinin bu yöndeki endişeleri haklı çıkacaktı. "Habib anlaşmasının" ihlali anlamına gelen bu gelişme Başkan Reagan'ın "barış planı"nı açıklamasından hemen sonra yaşandı; İsrail memnuniyetsizliğini bu şekilde gösteriyordu. Şurası açıktı ki İsrailliler açısından Lübnan istemedikleri türden herhangi bir diplomatik girişime karşı hareket alanı sunan bir nitelik taşıyordu.

14 Eylül'de Doğu Beyrut'un Hristiyan kesiminde bulunan Falanj partisinin genel merkezi yakınlarında uzaktan kumandalı bir bomba patladı. Beyrut'un tanık olduğu diğer bütün terör eylemleriyle karşılaştırıldığında bu eylem en ağır sonuçları ortaya çıkaracaktı. Patlama meydana geldiğinde Cumhurbaşkanı Beşir Cemayel haftalık toplantısını

[35] Bakınız Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 33; MacBride, *A.g.e.*, sayfa 166.
[36] Alexander Cockburn, *Village Voice* (Köy Sesi), 9 Kasım 1982.

yapıyordu. Birkaç saat sonra Maruni Hristiyanların (en azından çoğunun) idolü olan "şeyh Beşir"in enkazdan çıkarılarak yerlerde sürüklendiği, öldüğü ve bedeninin parçalara ayrıldığı haberi geldi; ülke çapında büyük bir panik ve şaşkınlık baş gösterdi. Bombayı kimin yerleştirmiş olduğu bilinmiyordu ancak Beşir yandaşlarının herhangi bir uygun hedefe yönelecekleri korkusu vardı.

Begin ve Şaron, Habib ve yaptığı bütün çalışmalara daha ileri boyutta saygısızlık gösterecek şekilde, çalışma arkadaşlarına danışmadan Batı Beyrut'u işgal etmeye karar verdi. Bu onlar için büyük bir darbeydi. 17 Temmuz'daki büyük bir gösteride "bu yılın sonundan önce Lübnan ile barış anlaşması imzalanacağını" söyleyen Begin değilmiydi? Anlaşmayı imzalayacakları kişi Beşir'den başkası olmayacaktı.

15 Eylül Çarşamba günü sabaha karşı 03:30'da General Eitan ile İsrail'in kuzey bölgelerinin komutanı General Amir Droru, Falanjist liderlerle Doğu Beyrut'taki karargahında bir araya geldi; söz konusu bu karargahı Beşir İsrail'in yardımıyla kurmuştu. Falanjist militanların hâkim olduğu Lübnan güçlerinin baş komutanı Fadi Frem ve istihbarat şefleri Elias Hobeika, Batı Beyrut'un işgaline Falanjistlerin katılımını öngören bir plan hazırladılar. İsraillilerin canını tehlikeye atmamak için mülteci kamplarının "aranması ve temizlenmesi"nin tamamıyla Falanjistlere bırakılmasına karar verildi.[37]

O sabah saat 5'te İsrail ordusu bölgeye girmeye başladı. Bu kolaydı zira çok uluslu güçler, operasyona girişen birliklerin işini kolaylaştıracak şekilde mayınları ve bariyerleri kaldırmıştı; solcu Müslümanlar da sembolik düzeyde bir direniş sergiliyordu. Bütün bir operasyon boyunca İsrail sadece 7 can kaybı verdi, yüz kişi de yaralandı.[38]

Sabah saat 9'da Habib'in yardımcısı Morris Draper'ı kabul eden Begin Amerikalı temsilciyi şu sözlerle karşılıyordu: "Sayın Büyükelçi, size bu sabah saat 5'ten itibaren güçlerimizin Batı Beyrut'a girdiğini ve mevziler kazandıklarını bildirmekten şeref duyuyordum. Amacımız şehirde düzeni sağlamaktır. Beşir Cemayel'e düzenlenen suikast nedeniyle büyük kıyımlar olabilirdi."[39]

Falanjistleri tanıyan herhangi bir iyi İsrailli gözlemcinin gözünde Falanjistlerin mülteci kamplarına girdiklerinde yapacakları şeyler

37 Kahan Raporu, *Jerusalem Post* eki, 9 Şubat 1983.
38 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 26.
39 *A.g.e.*, sayfa 29.

fazlasıyla aşikârdı. Gerçekten de Falajinstleri çok iyi tanıyan İsraillîler vardı. Falanjistleri 1976 yılından beri İsrail topraklarında eğitiyorlardı. *Yediot Aharonot*'un ordu muhabiri Falanjistler için "örgütlü bir çete, üniformaları, araçları, eğitim kampları var ve son derece iğrenç suçları işleyen bir gruptur" ifadesini kullanıyordu.[40] Filistinlilerin bu gurubun nefret nesnesi olduğunu da neredeyse herkes biliyordu. Beşir Cemayel'in gözünde "bir grup insan fazlalık yapıyor"du, "o grup da Filistinliler"di.[41] İsraillilerle kurduğu ilişkiler sırasında Beşir şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde, iktidara geldiği vakit "Lübnan'daki Filistinlilere karşı olağandışı yöntemlere vurmak anlamına gelse bile Filistin sorununu bitireceği" mesajını vermişti.[42]

Kendisine bağlı olan militanlar canice hırslarını hiçbir zaman gizlemedi. Bir grup İsrailli parlamenter Güney Lübnan'ı ziyaret ettiğinde bu militanlardan biri şunları söylüyordu: "Ölü bir Filistinli kirliliktir, bütün Filistinlilerin ölümü ise çözümdür." Ordu gazetesi *Bamahan* katliamdan iki hafta önce 1 Eylül'de şunları yazıyordu:

> Kıdemli bir İsrail subayı şu sözleri bizzat bir Falanjistin ağzından duydu: Kendimize şu soruyu soruyoruz: Tecavüz ederek mi yoksa öldürerek mi başlamalıyız? Filistinlilerin kafası biraz çalışıyorsa Beyrut'tan ayrılmaya çalışırlar. İster sivil ister terörist olsun şehirde kalmaya devam eden Filistinlilerin başına gelecek katliam hakkında en ufak bir fikriniz bile olamaz. Kalabalıkların arasına karışmaları bir işe yaramayacaktır. Hristiyan savaşçıların kılıcı ve silahı onları her yerde takip edip hepsini yok edip bu işe bir nokta koyacaktır.[43]

Falanjistler kan dökmek istemesine istiyorlardı ama bunun yanında siyasi hedefleri de vardı. Liderleri, İsrailli temsilcilerle yaptıkları toplantılarda Filistinlilerin topluca Lübnan'ı terk etmesini sağlamak için şiddete başvurulması gerektiğini fısıldıyordu.[44] Beyrut bölgesinin komutanı General Amos Yaron şöyle diyordu: "Kampları imha etmek istediklerini biliyoruz."[45] General Şaron'un Kral Hüseyin'i devirip Lübnan'daki bütün Filistinlileri Ürdün'e sürmeyi öngören planına umut bağlıyorlardı.[46]

---

40 *A.g.e.*, sayfa 41.
41 *Nouvel Observateur*, 19-25 Haziran 1982.
42 Kahan, *A.g.e.*, sayfa 4.
43 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 41.
44 Kahan, *A.g.e.*, sayfa 4.
45 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 70.
46 Randal, *A.g.e.*, sayfa 281.

İdollerinin suikasta uğraması sonrasında Falanjist militanların içini intikam duygularının nasıl da kapladığını İsrail ordusu, hem de en yüksek seviyelerde, biliyordu. Genelkurmay başkanı, Falanjistlerin kamplara girişine göz kulak olduktan sonra bile bakanlar kurulunun bir toplantısında Falanjist subayların "yapacakları tek bir şey kaldığını, bunun da intikam, hem de çok büyük bir intikam olduğunu" söyleyecek ve sözlerini şöyle sürdürecekti: "Daha önce eşi benzeri görülmemiş bir intikam olacak. Yapmayı bekledikleri şeyin ne olduğunu şimdiden gözlerinde görebiliyorum."[47] Operasyonun komutanının adamlarını nasıl da serbest bırakacağını da çok iyi biliyorlardı. Elias Hobeika bir keresinde İsraillilerin talebi doğrultusunda Binbaşı Saad Haddad'ın faaliyetlerini desteklemek amacıyla Beşir Cemayel tarafından Güney Lübnan'a gönderilmişti. Az sayıda Lübnanlı ve Filistinli sivili öldüren Hobeika ne kadar da cesur biri olduğunu gösterdi, öyle ki İsrailliler onu geldiği yere gönderdi zira "aşırılıkları" kendilerini zor durumda bırakmıştı. Şaron'un "kampların temizlenmesine" karar vermesi ardından İsrailli bir irtibat subayının Falanjistlere eşlik etmesi önerildi ama Hobeika'nın geçmişini iyi bilen daha üst düzeyde bir komutan İsrail ordusunun işlenecek suçlara karışmaması gerektiğini söyleyerek bu yöndeki öneriyi veto etti.[48]

150 kişiden oluşan ilk Falanjist grup kamp girişinde İsraillilerin kurduğu yol barikatlarını geçtikten sonra gün doğarken Şatilla kampına girdi. Bazılarının elinde ateşli silahların yanı sıra bıçaklar ve baltalar vardı. Katliam hemen başladı. Katliam ara verilmeksizin 48 saat sürecekti. Gece de mola verilmedi zira İsrailliler kampı ışıldaklarla aydınlatıyordu. Falanjistler kampın dar yollarında hareket eden her şeyin üzerine ateş açtı. Evlere girip akşam yemeği yemek için veya televizyon seyretmek için toplananları öldürdüler; bazıları da uykularında öldürüldü. Kimi durumlarda öldürmeden önce işkence yaptı; kurbanlarının gözlerini çıkarıp, canlı canlı derilerini yüzdüler; bağırsaklarını çıkardılar. Kadınlara ve küçük kızlara bazen topluca tecavüz edildi; baltalarla öldürülmeden önce memeleri kesildi. Bebeklerin kolları bacakları koparıldı, başları duvarlarda ezildi. Akka hastanesine giren saldırganlar hastaları yataklarında öldürdü. Bazı kurbanları da araçların arkasına bağlayarak canlı canlı sokaklarda sürüklediler. Yüzükleri veya bilezikleri almak için elleri kestiler. Hristiyanları, Müslümanları ve Filistinlilerin

[47] Kahan, *A.g.e.*, sayfa 7.
[48] Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 38.

yanı sıra Lübnanlıları da öldürüler. Filistinlilerle evlenip 1948 yılından beri kamplarda yaşayan 9 Yahudi kadını bile öldürdüler. Kurbanlarını gömmek için buldozerler getirildi; İsrail savaş uçaklarının hali hazırda imha etmediği evler yıkıldı; bütün Filistinlilerin barınacak yeri kalmadığı ve terörize olduğu bir ortamda kaçacağı düşünülüyordu.[49]

Kamplarda yaşananların kamp çevresini kuşatan İsrailliler tarafından fark edilmemiş olması neredeyse imkânsızdı. Uç kumanda karakolları ölümlerin yaşandığı alana sadece 200 metre uzaklıktaydı ve bu yedi katlı binanın çatısından kampların içi çok rahat bir şekilde görülüyordu. Subaylardan biri burasının "tiyatrodaki ön sıra gibi bir şey olduğunu" söyleyecekti.[50] Elias Hobeika perşembe gecesini komuta karakolunun çatısında geçirdi. General Yaron'un *büro şefi* Teğmen Elul, kamptaki bir Falanjist subayın Hobeika'yla yaptığı telsiz konuşmasında kendisine ellerindeki 50 kadın ve çocuğu ne yapmaları gerektiğini sorduğunu duydu. Hobeika şu yanıtı verdi: "Böyle bir soruyu bana son kez sormuş oluyorsun. Tam olarak ne yapman gerektiğini biliyorsun." Çatıdaki Falanjist militanlar arasında isterik bir kahkaha patladı ve Teğmen Elul kadınlarla çocukların öldürülmesi gerektiğini anladı. Bu konuda General Yaron'u bilgilendirdi.[51] Daha sonra Şatilla'daki Falanjist güçlerinin komutanı "o ana değin 300 sivil ve teröristin öldürüldüğünü" bildirdiği bir mesajı Yaron'a gönderdi.[52] Söz konusu bu bilgi kısa bir süre içinde Tel Aviv'deki karargâha iletildi.

17 Eylül günü şafak sökerken komuta binasının çatısındaki İsrailli subaylar ve diğerleri cansız bedenlerin birikmekte olduğunu görebiliyordu. Daha sonra en az bir ya da ikisi İsrail tarafından tedarik edilmiş olan buldozerlerin cansız bedenleri toprağa gömmeye başladığı görüldü. Kampa 100 metre mesafede bulunan zırhlı bir birimdeki askerler katliamı ne kadar da rahat bir şekilde gördüklerini dile getireceklerdi. Söz konusu askerlerin gönderdiği raporlar üst düzey yetkililerin eline ulaştı; benzer haberler kamp çevresindeki başka birimlerden de geliyordu.[53] Bir tank biriminin ikinci komutanı olan Teğmen Avi Grabowski, Falanjistlerin sivilleri öldürdüğünü gördüğünü ve saldırganlardan birinin kendisine "hamile kadınların terörist doğuracağını" söylediğini belirtiyordu. İsrailli

49 *A.g.e.*, sayfa 47-51, 64-7; MacBride, *A.g.e.*, sayfa 162-83, 268-80.
50 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 47.
51 Kahan, *A.g.e.*, sayfa 6.
52 Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 54.
53 *A.g.e.*, sayfa 59.

askerlere duruma müdahale etmeme emri verilmişti. Bir subay yanındaki adamlarına "Olup bitenden hoşlanmıyoruz ama kamplarda olan şeylere müdahale etmenizi yasaklıyorum" dedi.[54] Askerler kampa giriş noktalarını tuttular; kamptan çıkmak isteyen mültecileri engellediler; ellerinde beyaz bayraklarla yaklaşan ve haydutların "herkesi katlettiğini"[55] anlatmaya çalışan 500 kişilik bir grubun üzerine bir tank namlusu çevrildi.

Cuma günü akşamüstü saat 4 sularında General Eitan ve Kuzey Saha Komutanı General Drori, Falanjist komutanlarla bir araya geldi; Falanjist komutanlardan bazıları kamptan henüz ayrılmıştı. Eitan, operasyon nedeniyle kendilerini kutladı; Amerikalıların olup bitenleri durdurmalarını istediğini söyleyen Falanjistler ise İsraillilerden "kampları tam olarak temizlemek için biraz daha zaman vermelerini" istedi.[56] Falanjistlerin cumartesi sabahı kampları terk etmeleri ve yeni güçlerin gönderilmemesi konusunda anlaşmaya varıldı. Böyle olmakla birlikte Eitan'ın Tel Aviv'e gitmek için Beyrut'tan ayrıldığı dakikalarda bile 200 kadar Falanjist militandan oluşan yeni bir grup Şatilla'ya doğru harekete geçti; kampa ulaşır ulaşmaz bir grup kadını ve çocuğu biçtiler, önlerine ilk çıkan bir evde yaşayan herkesi öldürdüler ve buldozerlerle yıktılar. Bütün tanıklıklar hemfikirdi: Bu yeni operasyon da iyi bir şekilde planlanmış ve soğukkanlı bir şekilde icra edilmişti.[57]

Aynı sıralarda General Şaron ve Dışişleri Bakanı İzak Şamir, Amerikalı elçi Morris Draper ile bir görüşme daha yapıyordu; Draper İsrail ordusunun tuttuğu bütün mevzileri derhal Lübnan ordusuna devretmesi çağrısı yaptı. Şaron Yahudi Yeni Yılı nedeniyle hiçbir şey yapılamayacağını söyledi. Ayrıca ordunun varlığı "şehrin batı kesimindeki Filistinli nüfusun bir katliama uğramasını da önlüyordu."[58] Gecenin ilerleyen saatlerinde İsrail televizyonunun ordu muhabiri İsrailli subaylardan toplu kıyım ve diğer türden "vahşet" ile ilgili hikâyeleri duyduktan sonra savunma bakanını telefonla aradı ve derhal bir şeyler yapılması gerektiğini söyledi. Muhabir devamla şöyle konuştu: "Dünya basını birkaç saat içinde olup bitenden haberdar olacak, o zaman başımız büyük derde girecek." Şaron dikkatli bir şekilde dinledi ve Ben Yişai'nin elinde başka ayrıntı olup olmadığını sordu. Yişai de bazı ayrıntıları paylaştı. Yişai daha sonra

54 *Aynı yer*, sayfa 60.
55 *Aynı yer.*
56 *Aynı yer*, sayfa 64.
57 *Aynı yer*, sayfa 70.
58 *Aynı yer*, sayfa 74.

yaptığı bir açıklamada "Bakan tepki vermedi" diyecekti. "Teşekkür etti ve yeni yılımı kutladı. Kamplarda neler olup bittiğini bildiği izlenimine kapıldım."[59]

Ertesi gün dünya gerçekten de olup bitenden haberdar oldu. Gazeteciler Sabra ve Şatilla kamplarına geldiklerinde Falanjistlerin gömmek için zaman bulamadığı yüzlerce cansız bedenle karşılaştı. Aceleyle kazılmış mezarlardan kollar, bacaklar sarkıyordu. Elleri kolları bağlanmış şekilde çıplak kadınları, arabayla sürüklenen kurbanları ki birisinin cinsel organı kesilmişti, bir garajda toplu halde buldular; bir bebeğin kolları ve bacakları bir daire oluşturacak şekilde yerleştirilmişti, tepesinde de başı bulunuyordu. Kimi kurbanların direndiğine işaret eden deliller vardı: Genç bir erkek çocuğunun yanında bir silah bulunuyordu.[60]

Lübnan ordusu ile yerel ve uluslararası yardım görevlileri çürümeye yüz tutmuş cesetleri gömerken bir yandan da sayılarını hesaplamaya çalışıyordu. Yapılan hesaplamalara toplu mezarlarda gömülmüş olan ve yıkılmış evlerin yıkıntıları altında kalan cesetler dâhil değildi. Kayıplar da bu hesaba dâhil değildi zira kimileri katliam sırasında bilinmeyen yerlere götürülmüştü. Bir Falanjist komutana "Kaç kişi öldü?" diye soruldu. Şu yanıtı verdi: "Bir gün Beyrut'a metro tüneli açarlarsa o zaman kaç kişi olduğunu anlarsınız."[61] Ölü sayısı 3.000 veya daha fazlaydı.[62]

İSRAİL'İN UTANCI VE GÜNAHLARINDAN ARINMASI

Beyrut'taki yabancı gazeteciler yaşananlara ilişkin ilk haberlerini gönderdiklerinde zor duruma düşen İsrail hükümeti katliamdan haberdar olmadığını açıkladı. Daha sonra son derece soğukkanlı bir şekilde yaptığı ilk açıklamada ise Falanjistlerin Şatilla kampının "uzak bir köşesine" Cuma günü (aslında bir gün önce girmişlerdi) girdiklerini kabul etti. Falanjistler söz konusu sızma operasyonu sonrasında İsrail Savunma Güçlerine bilgi vermiş ve her iki tarafın da kayıplar verdiği bir çatışma yaşandığını bildirmişlerdi. "İsrail ordusu çatışmaları durdurmak için müdahale etti. Ordumuzu kınamak yerine duruma müdahale ettiği için tebrik edilmesi gerekmektedir zira ordumuz, müdahale etme zorunluluğu

59 *Aynı yer*, sayfa 75.
60 MacBride, *A.g.e.*, sayfa 170.
61 Randal, *A.g.e.*, sayfa 16.
62 Bakınız Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 92; MacBride, *A.g.e.*, sayfa 176.

olmadığı halde –hatta geç bile kalarak– duruma müdahale ederek daha büyük bir trajedinin yaşanmasını engellemiştir..."

Haberlerin yayılmasıyla dünya çapında bir infial yaşanması bir oldu. Başkan Reagan eşine rastlanılmamış bir şekilde bir kınama mesajı yayınladı ve İsrail ordusunun Batı Beyrut'a girişini meşrulaştırmak için Sabra ve Şatilla'da yaşananlar türünden olayları engelleme savını ortaya atmış olduğunu hatırlattı. Reagan'ın öfkeli olduğu ve kendisini kişisel olarak ihanete uğramış gibi hissettiği bir sır değildi. Amerika'nın onuru, Filistinli mültecilerin güvenliği konusunda verdiği güvenceler ayaklar altına alınmıştı. Reagan, Begin'in istifa etmesi gerektiğini düşünüyordu.

Bunu izleyen süreçte İsrail'in kendisini haklı çıkarmak için birbiri peşi sıra yaptığı resmi açıklamalar yalan üstüne yalan biriktirdi. Bir askeri kaynak saldırganların kampın doğusunda Lübnan ordusunun denetiminde olması gereken bir noktadan giriş yaptıklarını söyledi. Basın mensupları ise "Batı Beyrut'taki mülteci kamplarının çevresinin tamamıyla İsrail ordusu tarafından çevrilmiş olduğu" yönünde Şaron ve Eitan'ın yaptığı açıklamaları hatırlattılar. Bunun da ötesinde İsrail Radyosu da Cuma sabahı verdiği haberlerde İsraillilerin Falanjistlerin harekete geçip kampları temizlemelerine izin verdiklerini duyurmuştu. Daha sonra Eitan, Beyrut'ta düzenlediği bir basın toplantısında şöyle bir açıklama yaptı "Falanjistlere emir vermiyoruz, onlardan biz sorumlu değiliz. Falanjistler Lübnanlı'dır; Lübnan onlara ait ve uygun buldukları şekilde hareket ederler. Falanjistler Şatilla kampına, deyim yerindeyse, kendi savaş kuralları uyarınca girmişlerdir." Bunun da ötesinde 150 Falanjistten oluşan bir güç, İsraillilerin bir anda keşfettikleri şekilde FKÖ'nün geride bıraktığı "2.000 terörist" ile nasıl başa çıkabilirdi ki? Bu soruya bir yanıt hiç gelmedi.

İsrail'in Batı Şeria'daki resmi politikalarını protesto etmek için kurulan Barış Şimdi Grubu hemen harekete geçerek Begin'in konutunun önünde 1.000 kişinin katıldığı bir gösteri düzenledi. "Terörist Begin", "Suikastçı Begin", "Beyrut-Deir Yasin 1982" sloganlarını attılar. Göstericilerin arasında 80 yaşındaki Profesör Epstein de vardı. Epstein şu sözleri söylerken gözyaşlarını tutamıyordu: "Beyrut'ta olanlar nedeniyle İsrailli olmaktan utanıyorum. Olup bitenler Yahudileri öldürmek için Nazilerin Ukraynalıları gettoya getirmelerini hatırlatıyor. Bunun bizim başımıza nasıl geldiğini anlamıyorum."[63]

[63] Kapeliouk, *A.g.e.*, sayfa 101.

19 Eylül Pazar günü akşam saatlerinde Begin olağanüstü toplanan bakanlar kuruluna başkanlık etti. Gündemde Sabra ve Şatilla'daki katliam değil ama "İsrail Devleti'ne ve halkına cephe saldırısı" vardı. Begin toplantı için bir araya gelen bakanlara "Goyim goyimleri öldürüyor. İşlenen suç için dünya Yahudileri idam etmeye çalışıyor" dedi. Hükümet, İsrail'e, hükümetine ve ordusuna yönelik "kan davasını" kınamak için 54.000 dolar ödeyerek *New York Times* ve *Washington Post* gazetelerine tam sayfa ilan verdi: "İsrail Savunma Güçleri'nin yaşanan bu insanlık trajedisinden sorumlu olduğu yolund a doğrudan ve dolaylı olarak getirilen herhangi bir suçlama bütünüyle yersiz ve temelsizdir. Hükümet bu türden suçlamalarıhak edilen şekilde tepkiyle karşılamaktadır. İsrail halkı, İsrail Savunma Güçleri'nin ahlakı ve insan hayatına duyduğu saygıyla gurur duymaktadır."[64]

İsrail ve yurtdışındaki protestolar tırmanışa geçti. İsrail'in önde gelen gazetesi *Haaretz* "Beyrut'ta Savaş Suçu" başlığıyla çıktı. Başlığın altında da gazetenin ordu muhabiri Zeev Schiff'in bir haberi vardı. Haberde, Falanjistlerin İsrailli yetkililerin bilgisi dâhilinde "Yahudilere karşı girişilen katliamların bir benzerini gerçekleştirerek" erkekleri, kadınları ve çocukları öldürdüğü yazılıyordu. *Davar* gazetesi de "Bu lekeyi üzerimizden hiçbir zaman çıkaramayacağız. Deir Yasin'in komutanı [Begin] ve Kibya'nın komutanı [Şaron]... bugün tüm bir halkın itibarını lekelemiştir." diye yazıyordu. *El-Hamişmar* da şunları yazdı: "Bu katliam Lübnan savaşını Yahudi Soykırımı'ndan bu yana Yahudilerin başına gelen en büyük talihsizliğe dönüştürdü. Bir köşe yazarı da şunları belirtiyordu: "Bugüne değin *pogrom* (kıyım) kelimesi doğrudan biz Yahudileri çağrıştıran bir anlam taşıyordu. Başbakan Begin bu kelimenin anlamını genişletti. Eskiden Babi-Yar, Lidice, Oradour vardı; şimdi Sabra ve Şatilla da var."[65]

Yükselen protesto seslerine muhalefetteki İşçi Partisi de katıldı ve hükümetin istifa etmesini istedi. Seçmenlerin çoğu tarafından desteklendiği bir ortamda İşçi Partisi de, bazı istisnalar hariç, işine geldiği için Lübnan'ın işgalini ilk başlarda desteklemişti. İlerleyen süreçte rahatsızlığının arttığı bir ortamda söz konusu bu nedenleri kamuya açık bir şekilde dillendirmeye yanaşmadı. Böyle olmakla birlikte Sabra ve Şatilla'da yaşananlar sonrasında İşçi Partisi lideri Şimon Peres,

64 *Washington Post*, 21 Eylül 1982.
65 *A.g.e.*, sayfa 111.

Knesset'teki oturumlarda tavrını hiç çekinmeden ortaya koydu: "Yahudi halkı vicdanıyla baş başadır. Bebeklerin, kadınların ve yaşlı adamların altında kaldığı o beton yığınlarının altında ahlaki bir çöküntünün de kaldığını hissediyoruz. Ayaklarımızın altındaki yer sarsılıyor... David Bengurion İsrail'in kaderinin gücüne ve haklılığına dayandığını söyledi. Davranışlarımızı gücümüz değil haklılığımız yönlendirmelidir."

Dünyanın geri kalanında ise tıpkı Başkan Reagan gibi, İsrail'in destekçileri kendilerine bir şekilde ihanet edildiği hissine kapıldı. Tanıdıklarını sandıkları İsrail bu değildi. Bu tehlikenin en büyük olduğu yer yönetimiyle, güçlü Yahudi toplumuyla ve genel kamuoyuyla Amerika'ydı. Politikacılar ve uzmanlar bunun bir dönüm noktası olduğu hissine kapılıyordu. Wolf Blitzer *Jerusalem Post* gazetesinde çıkan yazısında yaşanan katliamı "Washington'daki ve aslında genel olarak ABD'deki İsrail için bir felaket olarak" niteledi ve şöyle devam etti: "İsrail'in Amerika'daki yüksek ahlaklı konumunun eski haline dönmesi için aradan uzun yılların geçmesi gerekiyor ve aslında bu imajın eski haline dönmesi hiçbir zaman için söz konusu olmayabilir de." İsrail, geçmişte çekimser bir tavır da takınabilen ABD yönetiminden siyasi, askeri ve ekonomik destek almak için kullandığı ahlaki zemini büyük ölçüde tahrip etmişti. İsrail'e bağlılık konusunda eşi benzeri bulunmayan Senatör Alan Cranston televizyona çıktığında "gözle görülebilecek kadar tedirgin ve sarsılmıştı. Adeta en iyi dostu onu sırtından bıçaklamıştı."[66] Başka bir Kongre üyesi olarak Jesse Helms de şunları söyleyecekti: "Begin Amerikan halkının gözünde imkânsız olan bir şeyi yaptı ve bu haliyle Yaser Arafat'ın kabul edilebilir bir kişi olarak belirmesine yol açtı." ABD gazetelerini gözden geçiren İsrail büyükelçiliği İsrail'in ABD medyasındaki konumunun tüm zamanların en kötü düzeyine gerilediği sonucuna vardı. Begin'in asabi savunması da işleri daha da berbat etti. 54.000 dolarlık gazete ilanları Begin'in popülaritesinin yerlerde süründüğünün bir göstergesiydi. Amerikalıların öcü olarak gördüğü Libya lideri Albay Kaddafi de ABD başkanını öldürmek için yapılan bir planın arkasında olduğu iddialarını reddetmek için bir önceki yıl benzer bir şeyi yapmıştı. Blitzer "Bu iki girişim arasındaki benzerliğin sarsıcı olduğunu" söyledi.

Böyle olmakla birlikte İsrail her şeyi kaybetmiş değildi ve hâlâ kendisini iyileştirme gücüne sahipti. Begin'in suçun kabul edildiği anlamını doğuracağı nedeniyle kararlı bir şekilde reddettiği türden bir

[66] Wolf Blitzer, *Jerusalem Post*, 24 Eylül 1982.

resmi soruşturmanın büyük faydası olacaktı. ABD Kongresi'nde İsrail'in en ateşli savunucu olan 31 üye Begin'i bu yönde hareket etmeye çağırdı. Tavsiyelerine uyulmaması ABD'de "katliamda İsrail parmağı olduğuna işaret eden bir tavır" olarak algılanacak ve bu "ilişkilerin geleceği açısından vahim sonuçları beraberinde getirecekti."

Amerika'daki Yahudiler ahlaki ve duygusal bir kargaşaya sürüklendi. Şüphesiz İsrail'in katliamdan sorumlu olmadığını düşünenler de vardı ve bunların başında toplum liderleri geliyordu ki bu kesim Yahudilerin yüksek ahlaki gelenekleri doğrultusunda böyle bir şey yapamayacağına kanaat getirmişti. Bu bağlamda Büyük Yahudi Örgütleri Başkanlar Konferansı'nın başkanı Julius Berman'a göre "Yahudi yasalarının emrettiği ilkeler öylesine güçlüydü ki böyle korkunç bir olayda Yahudilerin rol alması ya da herhangi bir dahlinin olma ihtimali sıfırdı. İsrail'in rol aldığı veya yaşanmasına izin verdiği yolundaki herhangi bir ifade kesin bir şekilde reddedilmelidir."[67] Amerika'daki kimi Yahudi liderler ayrıca işgalin başından itibaren aşina oldukları şekilde Amerikan medyasının taraflı olduğu yolundaki bir şikâyeti de ayrıntısıyla değerlendiriyorlardı. Dünya Siyonist Örgütü'nün ABD bölge başkanı Charlotte Jacobson "dünyanın bu korkunç olayın sorumluluğunu İsrail'in üzerine yıkma refleksini" kınadı. Bu haliyle "FKÖ'nün elindeki sivil rehinelerin hayatını kurtarmanın bedelini yaralanarak veya ölerek ödeyen İsrail askerlerinin itidali ve cömertliği konusunda sessiz kalanların sergilediği tarafgirlik ve çifte standartlı ikiyüzlülük infial yaratacak bir şekilde böyle ortaya çıkıyordu." Yeşiva Üniversitesi'nden Haham Norman Lamm'a göre de bunun "söylem düzeyinde bir kıyım ve devletin gazeteciler tarafından gasp edilmesi" anlamına geldiğini söyledi.

Brown Üniversitesi Yahudi Çalışmaları Bölümü'nde profesör olarak görev alan Haham Jacob Neusner de katliamla İsrail'i ilişkilendirmek yolunda geliştirilen bu tepkilerin "namert, korkak ve ikiyüzlü olduğunu" ve bu haliyle "ahlaki temeli olmayan insanların işi olduğunu" söyledi.[68] Sıradan Yahudiler de acı bir şekilde sıkıntıya düştü. Bu kesim İsrail söz konusu olduğunda geleneksel olarak ahlaki tereddütlerini dışa vurma eğilimde değildir. Bu haliyle duygusal dayanışma güdüsüyle hareket ederler ve kendileri hakkında en doğru şeyin ne olduğunu yine İsraillilerin karar vermesi gerektiği inancını taşırlar ve Yahudi karşıtlığını teşvik

[67] *Jewish Week*, 24 Eylül 1982.
[68] *Newsweek*, 4 Ekim 1982.

etmekten çekinirler. Böyle olmakla birlikte Begin ve Şaron gibi liderler için Yahudi toplumunun tamamının sorgulamadan destek vermesi gibi bir durum artık mümkün değildi. Richard Cohen'e göre "Amerikan Yahudi toplumu için,

> savunulamayacak olan şeyleri savunmak, kendilerini ABD toplumunun genelinden koparmak anlamına gelecek ve bu ülkede ahlaki bir güç olan Yahudi toplumunu, haklı veya haksız olduğu durumlarda İsrail için bir lobiye dönüşme durumunu beraberinde getirecektir. Yahudiliği en iyi şekilde uygulayan bir İsrail rüyası ki bu rüya benim gibi çocukları elinde bir teneke kutuyla evden çıkıp Yahudi Ulusal Fonu için para toplamaya yöneltiyordu, artık yavaş yavaş bir kâbusa dönüşmektedir.[69]

Yahudi kurulu düzen, ne kadar Siyonistleşmiş olursa olsun, Yahudi veya Yahudi olmayanlar arasında baş göstermeye başlayan hissiyatı dikkate almadan hareket edemedi ve birkaç gün içinde üç büyük seküler örgütün (Amerikan Yahudi Kongresi, Amerikan Yahudi Komitesi ve B'nai B'rith) yanı sıra Amerikan Yahudiliğinin üç ana kolu (ortodoks, muhafazakâr ve reformcu) İsrailli göstericiler ve ABD Kongre üyeleriyle aynı saflarda yer alarak Begin rejimine katliamla ilgili bağımsız bir soruşturma başlatması çağrısında bulundu. Amerikan Yahudi Kongresi'nin Başkan Yardımcısı Haham Arthur Herzberg, Begin ve Şaron'un istifa etme zamanının geldiğini ilan etti. Böylece, ABD'deki Yahudi toplumunun önde gelen bir ismi İsrail hükümetine ilk kez kamuoyunun gözleri önünde açık bir şekilde saldırmış oluyordu.

Begin resmi bir soruşturma yürütülmesine karşı çıkmaya devam etti ancak 400.000 kişinin Tel Aviv'de düzenlediği büyük bir gösteriden sonra 28 Eylül'de İsrail ve uluslararası alandaki baskılara boyun eğmek zorunda kaldı. Soruşturma Komisyonu'nun kurulması bile Amerikan Yahudi vicdanını rahatlatmaya yetti. *New York Times* gazetesinin gözünde İsrailliler "insanlıklarını ortaya koymuş... kendi çocuklarının katillerini utandırmış... kendilerine yönelik eleştiri getirenlerin ikiyüzlülüğünü ifşa etmişti."[70]

Birkaç gün sonra Yüksek Mahkeme Başkanı İzak Kahan'ın başkanlığında kurulduğu için Kahan Komisyonu olarak anılan soruşturma komisyonu "Lübnanlı Güçlere bağlı bir birimin Sabra ve Şatilla kamplarında sivillere yönelik işlediği suçla bağlantılı gerçekleri ve faktörleri" gün ışığına çıkarmak için çalışmalara başladı.

[69] *Washington Post*, 26 Eylül 1982.
[70] *New York Times*, 29 Eylül 1982.

Şubat 1983'te Kahan Komisyonu raporunun yayınlanması, İsrail'in, gerek kendi gerekse dünyanın büyük bölümünün gözünde, işlemiş olduğu günahlardan arındırıldığı bir tabloyu ortaya çıkardı. *Jerusalem Post* gazetesi yapılan çalışmayı "Yahudi olmasa bile İsrail adaletinin harika bir örneği" olarak sundu. *New York Times* gazetesi "Kudüs etiğinin" doğuşunu ilan etti: "Kurtuluş yolunda bu türden çalışmaları yapan çok az sayıda ülke vardı."[71] Aralarında Başkan Reagan'ın da bulunduğu batılı liderler övgü dolu sözler sarf ettiler. Böyle olmakla birlikte, bütünüyle temelsiz olmamakla birlikte, rapor, aşağı yukarı bütün gerçeklerin örtbas edildiği bir çalışmaydı. Bu haliyle yapılan çalışma, ilk günlerden itibaren Siyonist bilincin resmi muhafızlarının gerek uygulamada, gerekse teoride kendi inançlarının her zaman daha insancıl ve doğru olduğu yolundaki ahlaki ve entelektüel bağnazlığıyla örtüşüyordu.

KAHAN RAPORU

Kahan Komisyonu katliam hakkındaki doğrudan ve dolaylı sorumluluk arasında ayırım yaptı. Falanjistlerin sorumluluğu bu haliyle doğrudandı; İsraillilerin sorumluluğu ise dolaylıydı. İsrailli askerlerin cinayetlere bilfiil karıştıkları yolundaki herhangi bir önerme bu haliyle "yersiz"di ve "temelsiz bir suçlama" anlamına geliyordu. Başka türden suçlamalar da vardı: "İsrail Savunma Güçleri kurbanların kanını doğrudan dökmese bile... Falanjistlerin kamplara girmesine olanak sağlayan herkesin katliamda pay sahibi olduğu ve bu haliyle doğrudan sorumlu olduğu kabul edilmeliydi." Benzer bir şekilde, bu türden suçlamaların "doğruluğunu gösterecek kanıtlara da ulaşılamamıştı."[72] Falanjistleri kamplara gönderme nedeni de yetkililerin söylediği gibiydi. Bu bağlamda, Kahan Komisyonu, Falanjistlerin kamplara, savaşta daha büyük kayıplara uğranılmasının önüne geçmek ve profesyonel becerilerinden yararlanmak için gönderildiği görüşünü benimsedi. Kamplarda yaşayan savaşçı olmayan nüfusa zarar vermek gibi bir niyet taşınmıyordu. Komisyonun görüşüne göre, dolayısıyla, İsrailli yetkililerin sorumluluğu sadece dolaylı bir nitelik taşıyordu; komisyon bu bağlamda böyle bir kusurla bağlantılı olan ve aralarında Başbakan Begin, Savunma

71 *New York Times*, 9 Şubat 1982.
72 Kahan, *A.g.e.*, sayfa 12.

Bakanı Şaron ve Genelkurmay Başkanı Eitan'ın da bulunduğu dokuz kişiye dikkat çekti. Bu kişilerin "Falanjistlerin kamplara girişi konusundaki kararı alırken kamp sakinlerine karşı katliam ve kıyıma girişecekleri yolundaki tehlikeyi dikkate almaları" gerekiyordu "ki kararı alanlar kadar uygulayanların da böyle bir tehlikenin varlığından haberdar olması gerekiyordu." Ayrıca ölüm haberlerinin geldiği bir ortamda Falanjistleri engellemek için "uygun davranış" sergilemeyip "enerjik ve gecikmesiz" bir eyleme girişmemişlerdi. "Bu, İsrail'in mülteci kamplarında olanlarla ilgili dolaylı sorumluluğu yansıtırken, bunun ötesinde de başka bir sorumluluğa da işaret etmiyordu."[73]

Komisyon "bütün gerçek ve faktörleri" içeren soruşturması sırasında aslında konuya çok dar bir açıdan bakıyor ve bu haliyle katliamı münferit bir olay gibi algılayarak neredeyse eleştiri yüklü tek bir kelime bile sarf etmediği Lübnan savaşının nitelikleriyle ilişkilendirmiyor, ayrıca savaşın ahlaki, ideolojik ve tarihi içeriğine de değinmiyordu. Bunun da ötesinde bizzat kendisi katliamla ilgili bir kitabı kaleme alan İsrailli saygıdeğer gazeteci Amnon Kapeliouk'un dikkat çektiği şekilde Komisyon'un raporu açıklanamaz türden bazı eksiklikleri, çelişkileri ve yanlışları içeriyordu. Kapeliouk'un yaptığı yoruma göre Komisyon'un üç üyesi İsrail kurulu düzeninin birer parçası olarak ülkeyi bir "ahlaki ve siyasi krize" sürüklemek istemiyordu. Komisyonun en büyük hatalarından biri "kampın yollarında yaşananların [ileri] komuta karakolunun çatısından görülemeyeceği" yolundaki saptamasıydı. Söz konusu bu saptama ilgili askerlerin verdiği ifadelere dayanıyordu ki askerler olup biteni gördüklerini söyleselerdi zaten suçlu konumuna düşeceklerdi. Diğer, bağımsız görgü tanıklarına göre ise yedi katlı binadan [ki komisyon bunun beş katlı olduğunu belirtiyordu] Falanjistlerin eylemleri açık bir şekilde görülebiliyordu.[74] Böyle olmakla birlikte komisyonun, ifşa ettiği "gerçekler ve faktörler" ışığında, nasıl olup da İsrail sorumluluğunun sadece "dolaylı" olduğu konusunda kesin bir hüküm geliştirdiğini anlamak çok zordur. Katliamlar daha geniş bir bağlamda ele alındığında ki komisyon bunu görmezden gelmiş ya da çarpıtmıştır, bunu anlamak daha da zorlaşmaktadır.

Raporda şu ifadeler yer alıyordu: "Dinlediğimiz görgü tanıklarının bütün ifadeleri, Falanjistlerin savaş ahlakıyla İsrail Savunma Güçleri'nin

[73] *A.g.e.*, sayfa 13.

[74] Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Temmuz 1983; bakınız *New York Times*, 26 Eylül 1982, *Newsweek*, 4 Ekim 1982.

savaş ahlakı arasında büyük bir farklılık olduğu [gerçeğini] tam bir görüş birliği içinde yansıtmaktadır." Bir milis gücüyle karşılaştırıldığında düzenli bir ordunun daha yüksek standartlara sahip olması beklenir ama bunun hesaba katıldığı bir ortamda aradaki fark gerçekten büyük müydü? "Silahların arılığı" ne zamandan beri nostaljik bir efsanenin ötesinde bir şey ifade etmeye başlamıştı? Güney Lübnan'ın, halefi General Eitan için bir prova niteliği taşıyan 1978'deki işgali sırasında genelkurmay başkanı olan General Mordecai Gur'a göre "silahların arılığı" aslında yakın bir tarihte kaybedilen bir değerdi. General Gur, bir gazetede çıkan röportajında İsrail ordusunun "ayırım gözetmeksizin" Lübnanlı sivilleri bombalayıp bombalamadığı sorulduğunda şu yanıtı veriyordu:

> "30 yıldır orduda görev yapıyorum. Bütün bu yıllar boyunca neler yaptığımızı bilmediğimi mi düşünüyorsunuz? Süveyş Kanalı boyunca neler yaptık? Bir buçuk milyon mülteci! Gerçekten siz nerede yaşıyorsunuz? Güney Lübnan'ın nüfusu ne zamandan beri böylesine mübarek? Teröristlerin neler yaptıklarını çok iyi biliyorlar. Avivim katliamı sonrasında izin alınmaksızın Güney Lübnan'daki dört köy bombalandı."
>
> "Ayırım gözetilmeksizin mi?"
>
> "Ne ayrımı, ne gözetmesi? İrbid'de [Ürdün'ün kuzeyinde Filistinlilerin dışındaki toplulukların yaşadığı bir şehir] yaşayanlar bizim tarafımızdan bombalanmak için ne yapmışlardı ki?"
>
> "Ama askeri açıklamalar hep ateşe karşılık verildiğinden ve terörist hedeflere karşı misilleme saldırılarında bulunulduğundan söz eder."
>
> "Ciddi olun... Ürdün Vadisi'nin tamamının İntikam Savaşı sırasında boşaltıldığını bilmiyor musun?"
>
> "Sivil nüfusun cezalandırılması gerektiğini mi söylüyorsunuz?"
>
> "Ve nasıl! Sabra diliyle konuşuyorum: ve nasıl! Bir an için bile şüphem olmadı. Tankları en kısa zamanda getirmelerini istediğimde ve karşımızdaki oğlanlar bizimle yüz yüze savaşacak bir noktaya gelmeden önce uzaktan vurulması emrini verdiğimde ne yaptığımı bilmiyor muydum? Emri verdim. Elbette bu türden verdiğim ilk emir bu değildi. Bağımsızlık Savaşı'ndan bu güne 30 yıl boyunca köylerde ve şehirlerde yaşayan bir nüfusa karşı savaşıyoruz ve en başından beri kendimize sorduğumuz soru sivilleri vuracak mıyız, vurmayacak mıyız oldu..."[75]

General Gur, "ılımlı" İşçi Partisi egemen yapısının temel direklerinden biriydi. Kendisinden sonra gelen "aşırı uçtaki" *Likud*'ludan ne

[75] *Al-Hamishmar*, 10 Mayıs 1978.

beklenebilirdi ki? Kesinlikle aralarında fark vardı ama bu farklılık kendisini tür olarak değil derece olarak davranıştan ziyade duruş bağlamında gösteriyordu. Ahlaki açıdan bakıldığında Eitan'ın komutasındaki ordunun yaptığı şey Gur'un yönetimi altındayken yaptığı şeyin biraz daha yoğun haline işaret ediyordu. Knesset'te yaptığı bir konuşmada ustaca ve bilinçli olarak Siyonist askeri pratiğinin devamlılığını vurgulayan da Begin'den başkası değildi. İşgalin 68. gününde muhalefetteki İşçi Partisi yürütülen savaşın acımasızlığı ve dış dünyada İsrail hakkında yarattığı kötü izlenim konusunda artan oranda rahatsızlık duymaya başladığında Begin'in kendisini savunmak için yapması gereken tek şey bu meşhur röportajdan alıntı yapmak olmuştu.

"Teröristlere" zarar vermenin iki yolu vardı. Biri, onların peşine sokak sokak ve tek tek her bir portakal bahçesinde düşüp öldürmekti. Diğer yol ise defalarca bombalamaktı. Bunlar farazi aşırılıklardı ama İsrailli komutanlar esas olarak ikinci yönteme başvurma eğilimdeydi: "Yüz yüze savaşacak bir yakınlığa gelmeden hepsini uzaktayken vurmak." Bu türden bir davranış, en düşük seviyede zayiat vermek isteyen ve uzun menzilli silah açısından son derece güçlü olan bir ordunun yapacağı türden bir şeydi. Bu, yerleşik ve ya kendi olanaklarıyla ya da güçlü bir haminin sayesinde teknolojik olarak gelişkin bir orduyla göreceli olarak ilkel olanaklara sahip bir devrimci hareketi karşı karşıya getiren çağdaş çatışma formatına da uyuyordu. Bu, aralarında dolaşan savaşçılardan ayrı olacak şekilde insanların başlıca kurbanlar olarak konumlandıkları bir savaş türü olarak ortaya çıkıyordu. Bu türden bir savaşın uzantısı olarak gerçek "teröristlerin" karşı koyamadığı ölçek ve rasgele nitelikte bir çatışma yürütülebiliyor.

İsrailli bir yazar olan Amnon Dankner "iki türden vahşet" arasında farklılık olduğunu gösterme yolundaki girişimleri ağır bir şekilde eleştiriyor:

> İlk tür... yüzyüzeyken işlenen bireysel vahşettir. Bu herkes tarafından kınanır. Dolayısıyla, örneğin savaş tutsaklarını öldürmek ya da kendi gözlerinizle gördüğünüz anda sivilleri vurmak yasaklanmıştır. Öte yandan ne kadar "tatsız" olsa da görüş alanı dışındaki yerlerde vahşete başvurmak kabul edilir ve uygun görülür. Pilotlar bomba atar, diğer askerler de sivil halka karşı uzun menzilli toplar kullanırlar ancak bu vahşet olarak kabul edilmez, suç işledikleri düşünülmez çünkü kurbanlarını çıplak gözle görmedikleri bir ortamda duygusal olarak bir

> bağ içinde değildirler. Dolayısıyla şunu söylemelisiniz: Yaşlı bir Filistinli kadını iki metre mesafeden vuran bir asker vahşidir ve bu haliyle insani imajını kaybetmiştir ve yargılanmak zorundadır. Diğer yandan bir sivil yerleşim bölgesinin üzerine 250 kilo ağırlığında bir bomba atan Fantom uçağı pilotu ya da kadınları veya çocukları yakarak öldüren fosfor bombasını atan bir asker ise acımasız değil, iyi bir askerdir. Her ikisi de ahlak dışı olan bu iki savaş eylemi arasında farklılık olduğu yolundaki bu suni girişimi ancak yapışkan İsrail vatanseverliği ile beyni yıkanmış olan ezik zihinli kişiler kabul edebilir.[76]

İşgal sırasında kaç kişinin öldüğü bilinmiyor ama aslında en az 20.000 kişi öldü.[77] Bunların büyük bölümü sivildi. Lübnanlıların "kaza eseri" öldükleri söylenebilse de aynı durum Filistinliler için geçerli değildi; bu haliyle savaşçı Filistinliler kadar sivil Filistinliler de hedef seçilmişti. Zira İsrailli sözcülerin kullandıkları "terörist" kavramı sivil ile savaşçı arasındaki ayrımı ortadan kaldırıyordu. Söz konusu kavram FKÖ şemsiyesi altında bulunan herhangi bir kişi ya da kurumu ifade ediyordu. Genelkurmay Başkan Yardımcısı Moşe Levi şunları söylüyordu: "Bana öyle geliyor ki bir dizi faaliyet içindeki örgütlü-askeri bir yapıyla uğraşıyoruz; söz konusu bu yapı dünya genelindeki terör örgütleriyle ilişki içindedir. Bu yapı, sabotaj eylemlerinde bulunmakla yetinmeyip, silah kullanılmasa bile, tahrik ve gösteri yoluyla bize ait topraklarda hayatı sekteye uğratacak terör eylemlerine kalkışmaktadır."[78]

İsrailliler savaş hedeflerini tanımlarken soykırımcı tonları taşıyan nefret yüklü ırkçı bir söylemi benimsiyordu. Bizzat Begin Filistinli savaşçıları betimlerken "iki ayaklı canavarlar" ifadesini kullanıyordu. Nazilerle benzerlikler bulma konusunda ısrarlıydı. Lübnan işgalinin alternatifi Treblinka'ydı.[79] Begin, Başkan Reagan'a şunları söylüyordu: "Bir başbakan olarak kendimi Hitler ve adamlarının masum sivillerin arasında, yerin altındaki bir sığınakta saklandığı Berlin'in önlerinde bulunan kahraman bir orduya emir verecek güçte hissediyorum."[80] "2. Dünya Savaşı'nda Adolf Hitler masum sivillerle birlikte bir apartmanda saklanmış olsaydı masum sivillerin canını tehlikeye atmak anlamına gelse bile apartmanın bombalanması konusunda kimsenin bir tereddüdü

---

76 *Haaretz*, 5 Ağustos 1982.
77 MacBride, *A.g.e.*, sayfa 19.
78 *A.g.e.*, sayfa 56.
79 Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Temmuz 1982.
80 Janser, *A.g.e.*, sayfa 71.

olmazdı."[81] Bir grup İsrailli "güvercin"in işgalin ilk dönemlerinde yaptığı "Kullanılan Dilin Işığında Ölüm ve Yaşam" başlıklı açıklamada "terörist yuvası", "arındırma" ve "iki bacaklı canavarların ortadan kaldırılması" gibi kavramların tehlikeli etkilerini tartışmaya açtılar. Uri Avneri'ye göre "Beyrut'un bombalanması sırasında ölen, bombalanan evlerin yıkıntıları altında kalan her bir çocuk bir İsrailli gazeteci tarafından öldürülmüştü." Bu gazetecilerin "ilk günahı", "terörist" kelimesini önce "bütün FKÖ savaşçıları", daha sonra da aralarında diplomatların, yetkililerin, öğretmenlerin, Filistin Kızılay'ında görevli hekimlerin, hemşirelerin bulunduğu "bütün FKÖ üyelerini" ve nihayetinde "bütün Filistin toplumunu" tanımlamak için kullanmasıydı.[82] Lübnan işgaline katılıp Beyrut yolunda savaşmış olan bir asker bu sinsi kampanyanın kendisi üzerinde yaptığı etkiyi saklamıyordu. Söz konusu asker "Dinleyin" diyerek şöyle devam ediyor.

> Bu söylediklerimi kaydettiğinizi biliyorum ama kişisel olarak hepsinin ölmesini istiyorum... çünkü nereye giderseniz gidin bir hastalık gibi karşınıza çıkıyorlar... Burada ölü çocukları ve kadınları görmek hiç de hoş değil ama bu türden bir savaşa herkes taraftır, kadınlar da öyle. Dolayısıyla her zaman doğru insanı cezalandırmayabiliyoruz çünkü böyle bir durumda bunun bedelini çok fazla sayıda ölüyle öderiz. Sanırım bizim için, umarım anlıyorsunuzdur, İsrailli bir askerin ölümü yüzlerce Filistinlinin ölümünden daha önemlidir.[83]

Dolayısıyla İsrailliler böyle bir yaklaşımın eseri olarak en ağır topçu bombardımanlarını kasıtlı ve sistematik olarak Filistin mülteci kamplarına yöneltiyordu. Bunun, Güney Lübnan'daki bu türden beş kamp için yol açtığı sonuçlar işgalin başlamasından üç hafta sonra bir Birleşmiş Milletler raporunda kuru bir şekilde şöyle tarif ediliyordu: "Mieh Mieh kampı az hasar gördü. Bourj al-Şemali'de mülteci evlerinin yüzde 35'i imha edildi... Raşidiye'de mülteci evlerinin yüzde 70'i yıkıldı... Ain Hilweh kampı ise tamamen imha edildi."[84] Kamplar Filistin milliyetçiliğinin merkezleri oldukları için imha ediliyordu. Genel hatlarıyla kampların imha edilmesinin yanında İsraillilerin öfkesi özellikle aralarında hastanelerin de bulunduğu bazı hedefleri de seçti, oysa savaş kuralları bu tür hedeflerin vurulmaması için gereken her önlemin alınması

---

81 *Jerusalem Post*, (haftalık), 20-6 Haziran 1982.
82 *Ha'olam Hazeh*, 4 Ağustos 1982.
83 *The Times*, 17 Haziran 1982.
84 Jansen, *A.g.e.*, sayfa 19.

gerektiğini öngörür.[85] Bunlar yüksek teknolojiye sahip olan bir askeri gücün karakteristik ve uzun menzilli vahşetinin göstergeleriydi. Ama "herkes tarafından kınanan" türden kişisel vahşet de eksik değildi; bu tür suçlar çeşitli biçimler alıyordu ama aralarında en karakteristik olanı bir ihtimal tutsaklara yapılan kötü muameleydi. İsrail, bütün FKÖ üyelerini "terörist" ve "suçlu" kabul ettiği bir ortamda, yakaladığı kişilere savaş esiri statüsünü tanımıyordu. Norveçli ve Kanadalı doktorların İsrailli askerlerin Filistinli tutsakları tartaklayarak öldürdüğüne ve Sayda bölgesi komutanı Albay Arnon Mozer'in bunu gördüğü halde duruma müdahale etmediğine ilişkin tanıklıkları bulunuyor.[86] Tutsakların ve sivillerin öldürülmesi konusunda bunun 1978'deki işgaliyle karşılaştırıldığında daha yaygın olmadığına ilişkin bazı iddialar vardı. 1978'de orduya "tutsak almama" talimatı verilmişti ancak İsrael Şahak gibi insan hakları savunucuları aslında bu türden eylemlerin 1982 işgalinde daha yaygın olduğunu ileri sürdü. Zira bu defa bu iş Saad Haddad'ın adamları, Falanjist birimler ve diğer silahlı gruplar gibi müttefiklere veya bizzat İsrail'in kendi Sınır Muhafızlarına bırakılmıştı. Savaşın ilk başlarında basın Haddad'ın askerlerinin "İsrail ordusunun işgal ettiği köylerde ev ev dolaşarak teröristlerin son yuvalarını da ortadan kaldırdıklarını" haber veriyordu. Haddad'ın askerlerinin "çok meşgul" oldukları bildiriliyordu; bu haliyle "Bu askerler Celile için Barış savaşının başlamasıyla uyanmıştı... ve neyle meşgul oldukları sorulmamalıydı."[87]

Filistinlilere karşı duyulan nefret bağlamında aslında İsraillilerle Falanjistler arasında çok küçük bir fark vardı. Filistin sorununun nasıl çözülmesi gerektiği konusunda da birbirine çok benzeyen görüşleri paylaşıyorlardı. Aradaki tek fark teknikle ilgiliydi. İleri teknoloji ürünü güçlü silahları olan İsrailliler Filistinlileri kamplarından çıkarmak için uzun menzilli toplara başvuruyordu. Falanjistler ise İsraillilerin düşük teknoloji kullanan yardımcı güçleri olarak kamplara giriyor ve General Eitan'ın ifadeleriyle "savaş sanatının kuralları uyarınca çatışıyorlardı." Bu bir sapma değil, bir zirveydi. "Dolaylı sorumluluk" bulgusu tek başına İsrail askerlerinin tetiği çeken taraf olmadığı "gerçeğine" dayanıyordu. Amon Kapeliouk'a göre Kahan Raporu "bu meseleyi kapatan bir nitelik taşımıyordu. Doğrudan sorumlu olan herkes cezalandırılmalıydı.

85 Bakınız MacBride, *A.g.e.*, giriş bölümü, sayfa XVII, sayfa 259-62; the *Guardian*, 22 Haziran 1982.

86 MacBride, *A.g.e.*, sayfa 240; *Sunday Star*, Toronto, 27 Haziran 1982; *Village Voice*, 27 Temmuz 1982).

87 *Haaretz*, 11 Haziran 1982; *Yediot Ahronot*, 18 Haziran 1982.

Bu belgenin öngördüğünün aksine söz konusu bu sorumlular sadece Lübnanlılar'dan ibaret değildi."[88]

EMİL GRUNZWEİG CİNAYETİ

Kahan Komisyonu'nu ortaya çıkaran ahlaki dürtü İsrail için bir reform ya da yeniden canlanma sürecini beraberinde getirmedi. Tam aksine daha da bölüp zayıflattı. Kuzeyde her türden bir savaşa karşı kayda değer büyüklükte bir muhalefet savaş daha başlamadan önce bile vardı. Böyle olmakla birlikte, esas olarak gerillaların 40 km. genişliğindeki "güvenlik kuşağının" kuzeyine sürülmesi hedefiyle yürütülecek olan sınırlı bir savaşa kamuoyu hazırdı. Kıymetli "ulusal oydaşma" kendisini ancak bu boyutta gösterebiliyordu. Savaşın bunun ötesinde bir anlam taşıdığı ortaya çıkar çıkmaz söz konusu bu oydaşma dağıldı zira Şaron'un planı çok daha kapsamlıydı; savunma bakanı, Beyrut'a kadar gitmeyi planlıyordu. Protestolar hızlı bir şekilde yayıldı. Hükümeti en çok savaşı yürüten askerlerden gelen protestolar rahatsız etti. 1976 yılında Entebbe havaalanındaki meşhur baskını düzenleyip yolcuları Filistinli teröristlerden kurtaran birimin 35 üyesi de bu türden eleştirileri getiren itibarlı askerler arasında bulunuyordu. Begin'e gönderdikleri bir mektupta savaşın "itibarımız ve ahlakımız açısından bir felaket" olduğunu bildirdiler. Sayda'ya düzenlenen saldırıyı komuta eden ve savaşın kahramanı olarak kabul edilen Albay Eli Geva'nın komutanlıktan alınması yönünde yaptığı çıkış ise bu türden protestoların zirve noktasını oluşturdu. Geva şöyle diyordu: "Evlatlarını kaybeden yas içindeki anne ve babaların yüzüne bakıp çocuklarının kanımca zorunlu olmayan bir savaşta öldüğünü söylemeye cesaret edemiyorum." Askerler de savaş karşıtı gösterilere katıldı. Bu daha önce hiç yaşanmamıştı. Oysa geçmişteki savaş ve seferberlik durumlarında İsrailliler hep tek vücut oluyordu. İşgalin başlamasının üzerinden bir ay geçmişti ki Barış Şimdi Grubu savaşın derhal sonlandırılmasını isteyen 100.000 kişiyi saflarına kattı.

Bunlar etkileyici çıkışlardı ama Begin rejimi hâlâ çarpıcı bir desteği arkasına almayı beceriyordu. 17 Temmuz günü 250.000 kişi "Tek Halk, Tek Ordu, Tek Hükümet" pankartları eşliğinde Begin'i dinlemek için

[88] Kapeliouk, *Le Monde Diplomatique*, Haziran 1983.

toplandı. "İsrail Kralı'nın demagojik söylevini huşu içinde dinlediler. Begin, tarafı olduğu siyasi tartışmalara katı, renkli, keskin ve ağzı bozuk bir nitelik kazandırıyor ve Cumhurbaşkanı İzak Navon'un sitem eder bir şekilde tarif ettiği şekliyle "sözlü bir şiddeti" beraberinde getiriyordu. Artık esas olarak iki ayrı İsrail, iki ayrı siyasi kültür oluşmuştu. Bunlardan biri Begin ve *Likud*'un temsil ettiği kültürdü. Söz konusu bu yapının liderliğini Avrupa kökenli Yahudiler olarak Eskenaziler üstleniyor, oy tabanını ise artık İsrail nüfusu içinde çoğunluğu ele geçiren doğulu Yahudiler olarak Sefaradlar oluşturuyordu. Bu, karizmatik "güçlü adam"ın yanı sıra, güç ve Arapları "kötüleme" adına Eskenazilerin dindar-milliyetçi fanatizmi ile yoksul, baskıya uğramış, tepkili ve şiddet merkezli Sefaradların dalkavukluğu arasındaki bir evlilikti. İşçi Partisi'nin başını çektiği öteki İsrail ise Siyonist "kurucu ataların" ideallerine tutunmaya devam eden bir nitelik taşıyordu. Bu, kendisini aydınlanmış, rasyonel ve insani görüp *kibbutz,* sosyal demokrasi ve silahların arılığı ilkelerini savunan bir İsrail idi. Söz konusu bu İsrail, ideallerine tam olarak sadık kalmasa da Begin'in yönetimi altında ülkenin bu ilkelerden ne kadar da uzaklaşmış olduğunu fark edip endişeleniyordu. Kültürler arası bu bağlılıkların yükselişinin arkasında yatan nedenler karmaşıktı ancak tehlikeli bir karışım oluşturuyordu.

Begin'in İsrail'inin gözünde öteki taraftakiler "hain", "korkak", "kendilerinden nefret eden", "Arafat aşığı" olarak "İsrail ulusunu sırtından hançerleyen" kimselerdi. Şavaş taraftarları bu gruba karşı amansız bir kampanya başlattı. Bir anda Sessiz Çoğunluğun Sesi ve Terörist Kurbanlarının Aileleri gibi gruplar ortaya çıktı. Gazetelere "vatansever" ilanlar verdiler. Bunun gibi ilk reklamların birinde bütün "güzel canları orduyu arkadan vurmamaya" çağırıyordu: "Evlatlarımız FKÖ yılanının kalbini yok etmek için canlarını veriyor şimdi kuzey sınırımızda barış şansının belirdiği bir ortamda sizden halkımızın düşmanlarını desteklememenizi istiyoruz."[89] Kendisini İsrail'i Destekleyen Vatandaşlar olarak anan bir grup "dâhili tehlike"ye karşı uyarıda bulunuyor ve "mağlubiyetçi" görüşlerin ifade edilmesinin yasaklanması ve bu yasağı ihlal edenlerin 5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasını öngören bir düzenleme için yarım milyon imza toplama niyetinde olduğunu ilan ediyordu.

[89] *Maariv*, 25 Haziran 1982.

Öteki taraf için ise Begin ve Şaron "kan düşkünü", "faşist", "terörist" kimselerdi. Edebiyat eleştirmeni Profesör Yeşayahu Leibowitz için savaş İsrail'in Yahudi-Nazileşme sürecinin bir sonucuydu. İktidarının ilk 6 yılında "Hitler toplu kıyımlara girişmemiş, sadece bu yönde hazırlık yapmıştı ve İsrail'in şimdiki hükümeti de Hitler'in ilk 6 yıl boyunca yaptığı şeyin aynısını yapıyordu. İsrail'in bugünkü politikası Yahudi-Nazileşme'den başka bir şey değildi."[90]

Kahan Raporu'nun yayınlanması sonrasında sözlü şiddet fiziki şiddete dönüştü. Begin ve bakanlar kurulu Komisyon'un bulgularını kabul edip etmeme veya ne şekilde kabul etme ihtimalini tartışırken karşıt iki cephenin üyeleri sokakta karşı karşıya geldi. Gerginlik arttı. Yönetime sadık olan kamp raporun bütünüyle reddedilmesi çağrısında bulundu. Bu gruptakiler, ellerinde "Begin ve Şaron İstifa", "Beyrut Kasaplarına Hayır" pankartlarını taşıyan Barış Şimdi Grubu göstericilerine tacizde bulundu. Bunlardan biri "Nazi Arafat'la otururum daha iyi" şeklinde bağırdı. "Fahişenin tekisiniz, ülkeyi yıkıyorsunuz. Sizi yok etmek lazım." Hakaretler ağır etnik tonları da taşıyordu: "Eskenaziler sizin yeriniz Yad Vaşem'dir; sizi Auschwitz'te bırakmalıydılar."[91]

Bakanlar kurulunun içinden çıkılamaz değerlendirmelere saplandığı bir ortamda karanlığın çökmesiyle birlikte geride kalan Barış Şimdi göstericileri de pankartlarını katlayıp dağılmaya koyulmuştu. Bunlar arasında Lübnan'daki savaşa katılıp yurda dönmüş olan 33 yaşındaki *kibbutz*lu Emil Grunzweig de vardı. Aniden korkunç bir eyleme girişildi ve Grunzweig kanlar içinde yere yığıldı. Karanlığın içinden atılan el bombası öldürmüştü onu; ayrıca 10 kişi de yaralandı; yaralananlar arasında İçişleri Bakanı Joseph Burg'un oğlu da vardı. Olay yerindeki bir polis "Korkunç, korkunç" diye söylendi: "Yahudiler Yahudileri öldürdü." Böyle bir şey devletin kuruluşundan bu yana ilk kez yaşanıyordu ve bu olay İsrail devletini temellerinden sarstı. Böyle olmakla birlikte olayların bu noktaya gelmesi de kaçınılmazdı. Barış Şimdi'nin sözcüsü Tsali Reşeff "Bu kadar nefretin kusulduğu bir ortamda bir gün birinin öleceği belliydi" değerlendirmesini yaptı.[92]

Muhalefetteki İşçi Partisi'nin yayın organı niteliğindeki *Davar* da şu değerlendirmeyi yapıyordu:

---

90 *Yediot Ahronot*, 21 Haziran 1982.
91 *Jewish Weekly*, 18 Subat 1983.
92 *Le Matin*, Paris, 12 Şubat 1983.

> Eller el bombasını atan kişiye aitti ama ses, demagoji yoluyla nefret söylemi geliştirip yandaşlarını içsavaşın eşiğine getiren Şaron'un sesiydi. 10 Şubat günü son barajın yıkıldığı ve İsrail'in nihai ve acı bir biçimde çevresindeki bölgeyle entegre olduğu gün olarak kayıtlara geçmeye adaydır. İsrail bugün iki kampa ayrılmıştır. Bir yanda el bombalarının bulunduğu blok diğer yanda da demokrasinin geleceği hakkında müthiş bir korku... Aralarında ise bir düşmanlık bulunmaktadır.[93]

Cumhurbaşkanı Navon'a göre "iç savaş tehlikesi FKÖ ile savaştan daha ciddi bir tehdit olarak beliriyordu: "Durum ya daha da kötüleşmeye devam edip bizi bir içsavaşa sürükleyecek ya da atılan ölümcül el bombası son el bombası olacak."[94] Aşırı tutucu Yahudi partisi *Agudat İsrail*'in bir üyesi ve *Likud* parlamento koalisyonu başkanı olarak Avraham Şatira da "İkinci Tapınak işte böyle yıkılmıştı" diyordu.[95]

Grunzweig'in ölümünden birkaç saat sonra Begin'in bakanlar kurulu Kahan Komisyonu'nun bulgularını 1'e karşı 16 oyla kabul etti. Komisyon, "dolaylı sorumluluğa" işaret ederek özel olarak suçlu bulduğu 9 kişiden biri olarak Begin'in "kamplarda iki gün boyunca olup bitenler karşısında kayıtsız kaldığını" belirtiyordu. Komisyon ondan istifa etmesini istemedi ama Begin'in demokratik teammüller gereği istifa etmesi gerekiyordu. Böyle olmakla birlikte komisyon baş sorumlu olarak General Şaron'un istifa etmesini istedi; istifa etmemesi halinde ise başbakanın onu görevden alması gerektiği belirtildi.

Bu son derece aldatıcı bir kabullenmeydi. Begin'in tek yaptığı şey Şaron'u bir bakanlıktan alıp başka bir bakanlığa getirmekti. Şaron bu haliyle savunma bakanlığından alınıp devlet bakanlığına getirildi. Şaron'u bakanlar kurulundan çıkarmak koalisyondaki hükümetin parlamentodaki çoğunluğunu tehlikeye atabilirdi. Yeni savunma bakanı Moşe Arens selefinden sadece tavır ve tarz olarak farklı olan bir süper şahindi.

İsrail'in önde gelen gazetesi *Haaretz* ikiyüzlülüğün doruk yaptığı değerlendirmesini yaptı. Böyle olmakla birlikte ülkeye egemen olan ruh haliyle uyum içinde olan bir karardı. Bu türden başka bir raporun yayınlanmasından bu yana işler değişmişti; bundan önceki rapor 1973 savaşında yapılan hatalarla ilgiliydi. Söz konusu rapor o dönemin başbakanı olan Golda Meir'den övgüyle söz ediyordu ama o günlerde

93 *Davar*, 11 Şubat 1983.
94 *Nouvel Observateur*, 24 Şubat 1983.
95 *Le Matin*, 12 Şubat 1983.

Begin net ve güçlü bir şekilde başbakanın istifa etmesi için çağrı yapmıştı. *Haaretz*'in yazarlarından biri, üç komisyon üyesinin farklı bir dönemin standartlarını uyguladığı yorumunu yaptı. "Bugün" diyordu yazar "işbaşında bir çete var ve bu haliyle hukukun güzel yanları, adalet ve kişisel sorumluluk gibi kavramlar Yahudi olmayanlar söz konusu olduğunda işlerlik kazanmıyor"du.[96] *Jerusalem Post* gazetesindeki bir haberde de sokağın esas olarak Grunzweig'in ölümü karşısında kayıtsız olduğu sonucuna varılıyordu. Bir taksi şoförü Barış Şimdi Grubu hakkında şu sözleri sarf ediyordu: "Hepsini duvara dizip kurşuna dizmek lazım." Mahane Yehuda pazarı yakınlarında çalışan bir dizgici de "Barış Şimdi Grubuna üye olanların bir provokasyon olarak el bombasını kendilerinin atmış olduğu ortaya çıksa buna şaşırmam" diyordu.[97] Kamuoyu yoklamaları nüfusun yüzde 51,7'sinin komisyonun gereğinden fazla sert olduğunu düşündüğünü ortaya koydu. Nüfusun sadece yüzde 31,4'ü adil davranıldığını, yüzde 2.17'lik çok küçük bir kesim ise komisyonun çok yumuşak davrandığını düşünüyordu.[98] Raporun yayınlanmasından iki ay sonra yapılan bir kamuoyu yoklaması da Begin'in iki ay önce yüzde 44,7 olan popülaritesinin yüzde 45,6'ya yükseldiğini ortaya koydu, bu bağlamda nüfusun yarısına yakın bir bölümü Begin'in bu işi en iyi yapacak kişi olduğunu düşünüyordu. Bu, İsrail kamuoyundaki aşırı eğilimlerde gözlenen tırmanışla paralellik içindeydi; anketlere katılanların yüzde 50,2'si Ürdün'le barış anlaşması karşılığında Batı Şeria ile ilgili tavizler verilmesine karşı çıkıyordu; oysa bu oran bir önceki aralık ayında yüzde 43,4 düzeyindeydi.[99] Bütün bunlar "Komisyon Bitecek, Hükümet Sürecek" başlığı altında bir makaleyi kaleme alan Yoel Marcus'un öngörülerini haklı çıkarıyordu:

> Sabra ve Şatilla konusunda toplumun büyük bir kesimi ve belki de çoğunluğu katliam nedeniyle büyük bir rahatsızlık duymuyor. Genel hatlarıyla Arapları ve özellikle de Filistinlileri öldürmek gayet popüler bir eylem veya en azından gençler arasındaki yaygın deyişiyle "kimsenin umurunda değil." Katliamdan sonra duyduğum şeyler beni birden fazla defa şaşırttı. Eğitimli, aydın insanlar, "Tel Aviv'in vicdanı" katliamın Lübnan'da kalmaya devam eden Filistinlilerin buradan çıkarılması yolunda bir adım olarak korkunç bir şey olmadığını söylüyor. İşin en kötü yanı bizim o sıralarda o mahallede bulunmamızdı.[100]

96 Bakınız *Middle East International*, 18 Şubat 1983.
97 *Jerusalem Post*, 13 Şubat 1983.
98 *Jerusalem Post*, 1 Nisan 1983.
99 *Jerusalem Post*, 15 Nisan 1983.
100 *Haaretz*, 19 Kasım 1982.

Sonsöz

Begin 28 Ağustos 1983 günü bakanlar kuruluna istifa edeceğini açıkladı ve şaşkınlığa uğramış çalışma arkadaşlarının ve ajite olmuş taraftarlarının aksi yöndeki tüm çağrılarına rağmen gerçekten de istifa etti. Başbakan olduğu patırtılı 6 yıldan sonra "İsrail'in Kralı", "Devam edemeyeceğim" diyerek görevinden ayrıldı. Elini eteğini dünyadan çekti; basında çıkan haberler çökmüş, ağlayan, tıraşsız Begin'in tüm var oluşuna karşı ilgisini kaybetmiş olduğundan söz ediyordu.[1]

Begin'in tarih sahnesinden çaresiz bir şekilde çekilmesinin nedeni her şeyin ötesinde Lübnan'daki savaştı. Kişisel sekreterine göre, Begin, işgalden sonra İsraillilerin "göz açıp kapayıncaya kadar çıkacaklarını" hayal etmişti.[2] Bir yıl sonra hâlâ oradaydılar. Begin felaketi algıladı ve duygusal olarak istikrarsız bir insan olarak bu duyguyla baş edemedi. Kaçınılmaz çöküşün belirtileri uzun zamandır ortadaydı. Savaşta ölenlerin cenaze törenlerine hiç gitmemişti; muhalefetteki *Davar* gazetesine göre "hâlâ hayatta olanların bakışlarıyla karşılaşmaktan korktuğu için" böyle

1 *Haaretz*, 15 Eylül 1983.
2 Associated Press, 23 Eylül 1983.

bir şey yapamıyordu.[3] Zira en çok can acıtan şey verilen kayıplardı. Verilen kayıpların sayısı 24 saat boyunca evinin önünde oturma eylemi düzenleyen göstericiler tarafından her gün acımasız bir şekilde adeta gözüne sokuluyordu. İsrail'in kuzeyinde işgalden önceki bir yıl boyunca (Temmuz 1981'deki kapsamlı sınır savaşı hariç) hiç kimse ölmemişti. Bundan bir yıl sonra Temmuz 1983 itibarıyla Lübnan'da 492 asker öldü. Bundan üç ay sonra deyim yerindeyse Begin kendi saldırganlığının 518. kurbanı oldu. *Jerusalem Post* gazetesi şu değerlendirmeyi yapıyordu: "Gücün küstahlığına bürünmüş olan bir liderliğin ulusun üzerine çökerttiği kara bulutları belki de en iyi Begin'in istifası gösteriyor. Halka söylenecek bir şeyin kalmadığı, hükümetin veya partisine yol gösterecek bir ilkenin var olmadığı bir ortamda tarihin geride kalan günlerde onu hatırlayacağını ve bağışlayacağını umarak sessiz bir şekilde karanlığa çekilmeyi tercih etti."[4]

İsrail'in en iddialı ama gereksiz olan bu beşinci savaşı Celile'ye en azından şimdilik barış getirmiş olabilirdi ama İsrali'e barış getirmedi. Tam aksine 35 yıl varlık gösterdiği bundan önceki dönem boyunca, kendisinin ve dünyanın gözünde, büyük ve amansız bir dış tehdit altında yaşamışken Lübnan savaşı artık ülke *içindeki* tehditleri ve gerginlikleri çıplak gözle görülebilecek bir halde tırmanışa geçiriyordu. Bir Fransız yazar, bu çatışmaların öylesine temelli ve yaygın olduğunu düşünüyordu ki bu konudaki kitabına *La Dechirure* (Yarık) adını vermekle yetindi. Jean-Francis Held şöyle yazıyordu: "Gelişmekte olan şehirlerden üniversitelere, banka çalışanlarından *moşavlara*, Aşror'un rıhtımından Caesarea'nın lüks villalarına bu bölünmenin peşinden koştum. Dizengoff'un restoranlarından, Batı Şeria'daki sinagoglara ve Merkava tanklarının koruması altındaki Lübnan'ın karla kaplı yüksekliklerine kadar hep bu bölünme çıktı karşıma..."[5]

Söz konusu bölünmüşlük esas olarak Eskenaziler ile Safaradlar arasında yaşanıyordu. Ancak Yahudi devletini içerden sarsan bu etnik-kültürel düşmanlığı kendisini bireysel alanda veya kolektif olarak gösteren diğer düşmanlıklardan ayırmak mümkün değildi. Artık tehdit olmaktan çıkmış bir dış tehdide karşı bir saldırı olarak Lübnan'ın işgali İsrail'in içindeki bölünmeden kaynaklandı. Sefaradların sorgusuz sualsiz desteği

3 *Davar*, 12 Haziran 1982.
4 *Jerusalem Post*, 7 Eylül 1983.
5 Jean-Francis Held, *La Dechirure*, Ransay, Paris, 1983, sayfa 25.

olmasaydı Begin, hesapçı bir Eskenazi olarak, megaloman generali Ariel Şaron'un kendisine sunduğu jeopolitik maceraya hiçbir zaman girişmezdi. Muzaffer bir komutan edasıyla Mısır'la barış anlaşması imzaladığı, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim merkezleri konusunda Carter'la dalga geçtiği, Kudüs'ü İsrail'in bölünmez başkenti yaptığı, Golan Tepelerini bilfiil ilhak ettiği, Irak'ın nükleer santralini ve büyük bir nüfusun yaşadığı Beyrut'un merkezinde FKÖ'nün karargahını bombaladığı, Suriyelileri Bekaa Vadisi'nde tahrik ettiği ve Siyonist kaderini yerine getirme yolunda kendisini son büyük bir askeri girişime yönlendirdiği bir ortamda şaşalı retoriğini Sefarad kitleler ateşliyor ve yine aynı kitleler Begin'in iddialı vaatlerinden ve Yahudi olmayanlara karşı giriştiği tacizlerden besleniyordu. Lübnan savaşında elde edilecek bir başarı ve bunu izleyen süreçte "İsrail'in Kralı"nın tanrılaştırılması söz konusu bu bölünmüşlüğü en azından geçici olarak ortadan kaldırabilirdi. Başarısızlık ise bu bölünmüşlüğü daha da derinleştirebilirdi. Nitekim Lübnan savaşı başarısızlıkla sonuçlandı. Begin'in İsrail'i nihayet kendi kapasitesini aşmıştı. İsrail yarı emperyalist bir nitelik taşıyan böylesine büyük bir tasarımı sürdürecek güce, insan gücüne ve ekonomik kaynaklara sahip değildi.

Evet belki Begin, Arafat'ın devlet içinde devlet niteliğindeki gerilla örgütlenmesinin belini kırmış ve direniş hareketinin kaçınılmaz olarak felaket boyutlarında bir çözülmeye doğru sürüklenmesine yol açıp Arafat'ın bağımsızlığını ve diplomatik alandaki manevra kabiliyetini sekteye uğrattı ama buna rağmen gönlünde yatan türden Lübnan ile tam bir barışı sağlamayı başaramadı. Söz konusu böyle bir anlaşmayı imzalayacak olan "sevgili dostu" Beşir Cemayel böyle bir göreve gelmeden önce suikasta uğradı. Kendisi de Falanjist olmakla birlikte Beşir'in yerine geçen kardeşi Amin ise İsrail'e göbekten bağlı değildi. Amin bu haliyle, İsrail ile Mısır arasında Arap dünyasının tepkisini ve husumetini çeken türden bir anlaşmaya sert bir şekilde karşı çıktı. Amin, Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğini aldığı bir ortamda enkazın altından bir şeyler kurtarmayı uman İsraillilerin Falanjist müttefiklerine uyguladığı ağır baskıya direndi. Öfke içindeki Lübnanlı Hristiyanlar İsraillilerin "Suriyelilerden daha iyi olmadığını" kavradılar.

İsrail ile Lübnan 17 Mayıs 1983 tarihinde aralarındaki savaş halinin sona ermesini ve İsrail ordusunun çekilmesini öngören bir anlaşma

imzaladı. İmzalanan belge bir güvenlik düzenlemesinin ötesine geçmiyor ve bu haliyle Begin ve Şaron'un başından beri istediği şeyin çok gerisinde kalıyordu. Suriye'nin, İsrail'e sağladığı siyasi ve stratejik kazanımlar nedeniyle öfkelenip anlaşmanın "Camp David'den beter" olduğunu ilan ettiği bir ortamda İsrailliler istediklerinden çok daha azıyla yetinmek zorunda kaldı. Suriye, anlaşmanın "sonuçları ne olursa olsun" çökmesi gerektiğini ilan etti. Dolayısıyla Lübnan hükümeti anlaşmayı hiçbir zaman için onaylamadı. Usanmış durumdaki İsrailliler eylül ayında kısmi olarak geri çekildi. Ülkenin orta kesimlerindeki Chouf Dağları'ndan çekilip Awali nehrini sınır çizgisi olarak belirlediler. Bunu kaçınılmaz olarak izleyen Chouf savaşında kahraman Dürziler Falanjistlere ağır bir darbe indirip Cemayel rejimini temelinden sarstıklarında İsrailliler "Hristiyan azınlığa" yardım etmek için parmaklarını bile kıpırdatmadı; oysa düşmanların kol gezdiği bir ortamda Hristiyan azınlığın güvenliği İsrail için geçmişte büyük bir önem arz ediyordu. Filistinli gerillalar hâlâ sağlam bir şekilde Bekaa Vadisi'nde konuşlanıyordu. Suriyeliler ve gerillalar onu kovuncaya dek Yaser Arafat kuzeydeki Trablus şehrinde yer edindi. Bazı Filistinliler Chouf savaşına katıldı; İsrailliler, Filistinlilerin muzaffer bir şekilde Beyrut'a yeniden döneceklerinden endişe ediyordu. İsrail ordusu işgal ettiği topraklarda terörist saldırılara hedef olmaya devam etti. Birbiri peşi sıra İsrail hükümetleri geçmişte bu türden "yıpratma savaşlarına" göz yummayacağını söylüyordu. Daha da kötüsü Suriye, bir yıl önce küçük düşmesinden sonra, sessiz bir intikam alma isteğini taşıyordu. Lübnan işgali, İsrail'in yıllar boyunca en amansız düşmanı olacak olan Suriye'nin savaş kapasitesini General Şaron'un hayal etmiş olduğu şekliyle yıkmak bir yana onu daha da güçlendirdi. Zira Suriye'nin Rus destekçileri, kendilerinin de küçük düştüğü bir ortamda, dengeyi yeniden oluşturmak için devreye girdi. Yeni ve güçlü hava savunma sistemi ile karadan karaya atılan uzun menzilli silahlarla yeniden büyük bir güç elde eden Suriye, Lübnan'daki temsilcilerini kullanarak İsrail'in askeri macerasının bir sonucu olarak elde ettiği bütün kazanımları etkisiz kılmak için yoğun çaba harcadı. Sadece Begin'in değil ama bütün bir ulusun morali bozulmuştu.

İsrail kamuoyunu bölme açısından Lübnan'daki savaş işgal altındaki topraklarla ilgili tartışmanın yerini almakla birlikte uzun vadede en büyük tehlikeyi arz eden şey yine işgal altındaki topraklardı. İşgal altındaki topraklar Arap-Yahudi ve Yahudi-Yahudi arasındaki mücadelenin

kalbinde yer almaya devam etti. FKÖ'ye indirilen darbe ve yol açtığı bölünme Batı Şerialıların moralini önemli ölçüde bozdu. Ancak böyle olmakla birlikte General Şaron'un kendilerine empoze etme niyetinde olduğu türden bir yeni düzene, özerkliğe rıza göstermediler. Şaron'un çömezi olan kamu yöneticisi Menahim Milson Şabra ve Şatilla katliamı sırasında istifa etti; Köy Birliklerinin başkanı olan Mustafa Dudeen de bir yıl sonra benzer bir adımı attı.

Dolayısıyla olayların temposunu dikte eden kesim *Guş Eminum* fanatiklerinin liderliğindeki Yahudi yerleşimcilerdi; yerleşimciler bu bağlamda hükümet karşısında en büyük zaferlerinin çoğunu kutsal El Halil şehrinde elde ediyordu. 1983 Temmuz'unun ilk günlerinde bir Yahudi öğrenci şehrin merkezinde bıçaklanarak öldürüldü. Bu, yerleşimcilerin cezasız kalan bütün suçlarına ve acımasızlıklarına karşı kaçınılmaz bir misillemeydi; durum, makul İsrailliler tarafından da böyle görüldü. Bir güruhun İsrail askerlerinin burnunun dibinde eski Arap çarşısını ateş vermesi sonrasında Haham Moşe Levinger ve takipçileri uygun "Siyonist karşılığın" verilmesi için bilindik ve eski isterik çağrılarını arttırmaya devam etti. Bunun karşılığını da aldılar. Yeni savunma bakanı Moşe Arens, yerleşimcilerin, bir hafta önce "saçma" diyerek reddettiği taleplerine boyun eğerek El Halil'in son derece ılımlı olan belediye başkanı Mustafa Natşe'yi görevden aldı; Natşe'nin tek suçu İsrail mahkemelerine başvuruda bulunarak yerleşimcilerin gözünü diktiği Arap mülklerinin yasadışı bir şekilde ele geçirilmesine karşı çıkmaktı. Fanatiklerin bir başka zaferi olarak da bakanlar kurulu şehrin merkezinde 600 ailelik bir Yahudi mahallesi kurulmasına karar verdi.

Temmuz ayının sonunda İsrail plakalı bir araçtan inen dört kişi El Halil Üniversitesi kampüsüne girdi. İki el bombasının atıldığı ve yüzlerce merminin kullanıldığı 6 dakikalık saldırıda ikisi öğretmen biri bir ziyaretçi olmak üzere 3 Arap öldürüldü, 38'i de yaralandı. İsrail'in önde gelen gazetesi *Haaretz*, "saldırının Aharon Gross'un öldürülmesine misilleme olarak planlanıp yürütüldüğünü görmemek için kör olmak gerektiğini" yazdı.[6] Yetkililer, bu "mefhum saldırıyı" kınamakla birlikte, özlerine sadık kalarak, bunun Araplar arasındaki iç çekişmenin bir eseri olduğunu ve olası saldırganların kim olduğu konusunda bilgi sahibi olan güvenlik güçlerinin üç yıl önce üç Batı Şerialı belediye başkanına

6 *Haaretz*, 27 Temmuz 1983.

düzenlenen terörist saldırılarla kıyaslandığında saldırganları soruşturma ve adalete teslim etme konusunda o derece istekli olmadıklarını söylediler.

Dani Rubinstein *Davar*'daki yazısında artık her şeyin açık olduğu uyarısında bulundu: Mücadele "Arapları sınır dışı etme mücadelesine" dönüşüyordu. Bu kaçınılmazdı.

> Bugün yerleşimciler ve hükümet içindeki temsilcileri Arapların El Halil'in Yahudi mahallesinden atılmasını, taş atanların ailelerinin de sınır dışı edilmesini talep ediyor. Geçmişteki deneyimlerden hareketle diğer taleplerin yerine getirilebileceğini rahatlıkla varsayabiliriz. Geçmişte Batı Şeria ile ilgili önemli kararları Dayan ve Golda Meir alıyordu. Bugün ise hükümetteki bakanların sadece birer enstrüman olduğu bir ortamda bu türden kararlar Judea ve Samarya Yerleşimciler Konseyi ile Kiryat Arba Komitesi tarafından alınıyor.[7]

Haaretz'de bir yazı kaleme alan Eliayahu Salpeter de şunları söylüyordu:

> Bir şeyin açık bir şekilde anlaşılması gerekiyor: Yeşil Hattın öbür tarafındaki terör gruplarının ve siyasi katillerin örgütlenmesi Yeşil Hattın bu tarafında bulunan bizler için bir endişe kaynağıdır. Çünkü eğer kökünü kazımazsak terör, hür ve demokratik bir toplum olarak bizlerin sonunu getirecektir.[8]

Yaklaşık bir yıl önce Yahudi terörüne kurban giden ilk Yahudi olarak Emil Grunzweig'in Barış Şimdi Grubu'nun bir gösterisi sırasında ölümünün ardından polis Yahudi terörüne kurban giden Araplar için tecelli ettirdiği adaletten daha fazlasını gerçekleştirebilmiş değildi.

Begin'in yerine İzak Şamir geçti. Kişisel tarz olarak selefinden ancak bu kadar farklı olabilirdi. Bu haliyle iyi bir konuşmacı olmayan Şamir asık suratlı ve sırlarla dolu bir nitelik taşıyordu. Siyaset açısından ise, aynı fanatik milliyetçi ekolden gelen haliyle, Begin'den daha aşırı uçta olduğu bile söylenebilirdi. Bağımsızlık öncesi günlerde yer altı terörist örgütlerinin en azılısı olan *Stern Çetesi*'nin bir lideriydi. Begin'in başbakanlığı sırasında Camp David'e ve Mısır ile barış anlaşması imzalanmasına karşı çıkmıştı.

Başbakanlığa aday gösterilmesini izleyen süreçte her zamanki gibi yoğun pazarlıklardan sonra Begin'in koalisyon hükümetini olduğu gibi korumayı becerdi. Knesset'teki yemin konuşmasında Batı Şeria'daki

7 *Davar*, 29 Temmuz 1983.
8 *Haaretz*, 10 Ağustos 1983.

"kutsal" Yahudi yerleşim merkezleri projesine devam etme sözü verdi; ayrıca Lübnan konusunda da yumuşak davranmayacaktı.

İsrail'in yedinci başbakanı göreve geldiğinde ülke, 35 yıllık tarihinin en büyük ekonomik krizinden geçiyordu. Ülkenin başlıca bankalarının hisse senetlerindeki düşüşler bankaları iflasın eşiğine getirdi; borsa, çökme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Yemin ettikten iki saat sonra yeni bakanlar kurulu bütün gece sürecek olan olağanüstü bir toplantıya girdi. Hükümet, eşine rastlanmamış sertlikteki kemer sıkma önlemlerinin bir parçası olarak temel gıda maddelerinin fiyatlarını yüzde 50 oranında artırdı. Kandırılmış İsrail halkı böylece Begin döneminde uygulanan savurgan ekonomi politikaları ile sahte refahın ağır bedelini kısmen bu şekilde ödemiş oluyordu; bu türden başka katı önlemler de kapıdaydı. Ekonomiye ilişkin tablo ürkütücüydü. İsrail'in 1977'de 11 milyar dolar olan dış borcu artık 21,5 milyar dolardı; enflasyon oranı da yüzde 48'den yüzde 150'ye fırlamıştı. Ekonomik olarak bir durgunluk döneminden geçiyor ve tarihinde ilk kez olmak üzere ihracatında düşme yaşanıyordu.

Krizin köklerinde Siyonizm kuramı ve Begin'in parmak izleri görülüyordu: 24 milyar dolarlık bütçenin üçte birini savunma harcamaları oluştururken, Lübnan'ın işgali için günde bir milyon dolar, Batı Şeria'daki yerleşim merkezleri için de yılda 300 milyon dolar harcandı. Ancak kasıtlı olarak ve sorumsuzca uygulanan tüketim furyası bile daha yüksek emellere hizmet ediyordu. Bu anlamıyla ithal videolar, renkli televizyonlar, yeni otomobiller ve yurtdışında çıkılan tatiller Siyonizmin öncülerinin dünya görüşüne aykırı olmakla birlikte, Begin ve fanatiklerin, Büyük İsrail'in kurulması yönündeki Eskenazi merkezli hayallerini gerçekleştirmek yolunda Sefaradların çoğunluğu oluşturduğu toplumun dar gelirli kesiminden oy toplamayı başardığı bir durumu ortaya çıkarıyordu.

İsrail, ekonomik dar boğazdan ABD'nin yardımıyla çıktı. Bu haliyle, ABD yardımından en büyük payı alan ülke konumundaydı. 1967 savaşından önce 250 milyon dolar olan düzenli yardımlar 1973'ten sonra 1 buçuk milyar dolara, 1983 yılından sonra da 2 buçuk milyar dolara yükseldi; ABD Genel Muhasebe Bürosu da 1983'te ABD'nin "İsrail'e mali yardım konusunda önü alınamayacak artan bir sarmalla karşı karşıya olduğu" uyarısını yapacaktı. İsrail Amerikan vergi mükelleflerine olan borcunu sadece idare etmek için daha fazla yardım ve başka ayrıcalıkların peşinde koşacaktı. Raporda yapılan tahmine göre İsrail 1993 yılı itibarıyla

sadece borçlarını idare etmek için ek olarak 995 milyon dolara ihtiyaç duyacak.[9]

Ekonomik yıkıntı derinleşen ve Yahudi devletini içeriden tehdit eden kriz olarak toplumdaki çok boyutlu bölünmesin başka bir göstergesinden başka bir şey değildi. Liderlik Begin'den Şamir'e geçerken ve manyak ruhlu Şaron onların yerini almak için heveslenirken, ekonomik refah, İsrail'in ancak Arap dünyasındaki daha da derin olan bölünmeler ve çürümüşlük sayesinde sahip olabildiği bir lükstü.

Böyle olmakla birlikte Arapların içinde bulunduğu çaresiz durum sonsuza dek süremez. Ellerindeki büyük potansiyeli harekete geçirmelerini sağlayacak yeni bir düzen nihayetinde kurulacaktır ve eğer olayların akışına yeni-retçi duruşuyla *Fetih* lideri Ebu Musa yön verirse söz konusu Arap ülkeleri bu gücü barışçıl bir çözüme ulaşamama yolundaki büyük bir çaresizliğin eseri olacak şekilde nihai bir askeri çözüm için daha kararlı bir hale gelecekler.

İsrail'in, Ortadoğu genelinde Batı'nın çıkarlarını tehdit edecek bir şekilde şişkin yaşam standartları ile savaşlarını, işgallerini ve bağnaz inatçılığını sürdürmesini sağlayan şey dış dünyanın ve özellikle de ABD'nin yaptığı yardımlardır. Son aşamada İsrail'i kendisinden kurtaracak olan tek güç Amerika Birleşik Devletleri'dir; ABD bunu İsrail'in kendisine gelmesini sağlayarak yapabilir. İsrail'in kendisinden kurtarılmadığı bir ortamda zeytin dalı hiçbir zaman için silahın yerini alamayacaktır. Bu olmazsa Ortadoğu'daki son şiddet eylemi nükleer bir nitelik taşıyacaktır. Siyonistlerin tarihin her aşamasında tanıklık ettiğimiz türden aşırı nitelikli çözümlere olan ölümcül eğilimi olayların böyle bir şekil alması sonucunu beraberinde getirecektir. İsrail Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasına imza atmadı; elinde Bomba bulunmaktadır; düşmanlarının artan konvansiyonel güçlerini dengelemek için tek çare olarak nükleer kapasitesini artırma yoluna gidecektir. Dayandığı güç mantığı her zaman için nihai aşamada kendisini imha edecek bir nitelik taşımaktadır. Barışçıl bir çözümün olmadığı bir ortamda hiçbir güç yol açacağı felaketlerin önünde duramayacaktır:

> ABD yönetimi zaman zaman bütün saflığıyla bizim neden bu kadar açgözlü olduğumuzu merak ediyor. ABD zaman zaman bu trajik durum karşısında aptalı oynayarak kendilerine çölün ortasında bir yurt

[9] *Jerusalem Post*, 10 Temmuz 1983.

kurmaya daha yeni başlayan 3 milyon Yahudi'nin NATO büyüklüğünde bir orduyu kuran 100 milyon milyonere karşı kendisini savunmak için büyük bir askeri güce sahip olmaya neden zorlandığını bilmiyormuş gibi yapıyor. ABD Yönetimi Gayri Safi Milli Hasılamızın yarısının acil askeri depolarda paketli olarak tutulduğu hakkında en ufak bir fikri yokmuş gibi hareket ediyor ve insanın belini büken bu yük olmasaydı kapılarının önünde dilenci gibi durmayacağımızı düşünüyor.

Bazen ekonomik yardım olarak nitelense bile bütün bu cömert Amerikan desteği, doğrudan ya da dolaylı olarak, kaybedilmekte olan bir silahlanma yarışına gidiyor. Bütün tarafların bu yarışta bir çıkarı var; kazanma şansı olmayan İsrail hariç herkesin bu konuda kendi nedenleri var. Aslında İsrail savaşta yenilgiye uğratılmayacaktır. Ekonomik ve sosyal anlamda İsrail'in çöküşüne sonu gelmeyen silahlanma yarışının korkutucu yükü yol açacaktır...

Bu, bütünüyle planlanmış bir kısır döngüdür. Arapların 10.000 tankı varsa biz en az 6.000 tanka ihtiyaç duyacağız; 20.000 tankları olduğunda bizim 12.000 tanka ihtiyacımız olacak, bu böyle gidecek. Geçici anlaşmalar olsun ya da olmasın yarış devam edecek ve bu haliyle bütünüyle ABD'ye bağımlı olmaya devam edeceğiz.

Bu topyekûn bağımlılık 1967 öncesi sınırlara dönüş anlamına gelecek ve *barışın olmadığı bir ortamda* bir Filistin devleti bize dayatılacaktır...

Silah yarışının bir sonucu olarak aşamalı olarak imha oluşumuzun tek alternatifini bir nükleer caydırıcılık oluşturmaktır. Çok sayıdaki düşmanımıza ve tek dostumuza bu sayede şunu söyleyebiliriz: Artık oyun oynamıyoruz, bizim için çizdiğiniz dairelerin etrafında sonsuza dek dönmeye devam etmeyeceğiz. Artık silahlarınızı değil gelişkin bir eğitim sistemi istiyoruz.

Er ya da geç bunu yüksek sesle söylemek zorundayız. Er ya da geç şunu ilan etmeliyiz: Herhangi bir Arap ülkesi yeşil hattı geçerse atom bombası kullanma hakkımızı saklı tutuyoruz; eğer kırmızı hat geçilirse bu ülke misilleme olarak nükleer bombalarla yıkılacak olsa bile bombayı otomatikman atacağız. İnanmıyor musunuz? Bizi deneyin o zaman!

Şaşırdınız mı? Daha zayıf durumdaki Batı, güçlü Sovyet Bloğu'na karşı 30 yıldır aynı şeyi söylüyor. Batı paçayı bu sayede kurtardı. Çin ve SSCB'nin güçlerini birleştirdiği bir ortamda hür dünyanın hür kalmasını sağlayacak tek şey lanet olası bu bombadır.

İsrail'in daha iyi bir müttefiki yoktur.

Kendi depolarında bulunmadığı için bombadan nefret eden ikiyüzlü barış kampının savlarını biliyoruz. Biz sahip olalım ya da olmayalım, Arapların da eninde sonunda kendilerine ait bir atom bombasına sahip olacağını da biliyoruz. Yine de bu komşularımız için yeni bir tür Yahudi Soykırımı tehdidi anlamına gelecektir; İsrail kurulduğu andan itibaren

zaten yok edilme tehdidi altında yaşadığımız için ise bu bizim için sadece yöntemsel bir farklılık anlamına gelir.

Evet belki nükleer silah dengesi *bütün bir bölgeyi* haritadan silebilir ya da silmeyebilir ama hali hazırda sürmekte olan silah yarışının bizi kesinlikle bitireceği ortadadır.[10]

[10] Ephraim Kişon, *Jerusalem Post*, 25 Nisan 1976.

Dizin

Semboller

1. Dünya Savaşı 142, 174, 186, 189, 245, 257, 260
2. Dünya Savaşı 274, 282, 313, 325, 378, 392, 629
11 Eylül 56, 62, 74, 102, 133, 134, 135, 136, 138, 140, 149, 150, 493
14 Maddelik Bildirge 142

A

Aaron Aaronsohn 191, 192
Abba Eban 380, 391, 439, 465
ABC 100
ABD Deniz Piyadeleri 308
ABD Dışişleri Bakanlığı 284, 594, 613
ABD Enformasyon Hizmetleri 336
Abdülhamit 186
Abdürrahim el-Hac Muhammed 254
Abe Rosenthal 23
Abraham Foxman 64, 124
A. C. Martin (Peder) 202
Adam Shapiro 87
Ademi Merkeziyetçi Parti 188, 189
Adil Ka'adan 130
Adolf Hitler 629
Afganistan 112, 123, 132, 134, 150
AFL-CIO İşçi Sendikası (ABD)517
Afrika 37, 71, 82, 85, 124, 126, 128, 132, 134, 148, 283, 328, 345, 365, 379, 418, 421, 434, 470, 515, 516, 518, 521, 527, 543, 574
Agudat İsrail 635
Ağlama Duvarı 221, 222, 223, 225, 230, 251, 392, 398, 404, 405
Ahad Aham 177, 178, 275
Ahdot ha Avodah 201
Ahmet Cibril 511
Ahmet Halifa 423
Ahmet Musa 454
Ahmet Ragab 106
Ahmet Şukeyri 457
AIPAC 67, 68, 69, 70, 71, 81, 84, 85, 86, 121
Aisawia 410
Akabe Körfezi 375, 390, 416, 449
Akraba köyü 417
Akre 309, 322, 325
Al-Anwar 454, 460, 464, 485
Albay Arnon Mozer 631
Albay Avraham Dar 334
Albay Benyamin Givli 335
Albay Kaddafi 510, 622
Albay Serot 321
Albert Antebi 175, 187
Albert Einstein 526
Albert Hourani 14, 31, 168
Albert Vorspan 528
Alexander Aaronsohn 192
Alexander Beck 378
Alexander Haig 592, 597
al-Fajr 520
Alfred Lilienthal 76, 298, 328, 343
Al Gore 25, 94
Ali Ebu İyad 489
Allenby Köprüsü 402
Allon Kuşağı 524
Allon Planı 416
Altı Gün Savaşları 338, 383, 394, 413, 420, 430, 436, 437
A. L. Tibavi 222, 446
Amalek 118, 373

Amerika Birleşik Devletleri 21, 29, 30, 31, 34, 41, 59, 62, 63, 67, 68, 74, 87, 89, 91, 94, 96, 105, 121, 124, 128, 138, 142, 144, 145, 150-157, 278, 280, 283, 297, 306, 331, 332, 335, 336, 339, 375, 395, 439, 527, 563, 589, 639, 644
Amerika'daki Arap Propagandası: Araçlar ve Sesler (ADL) 81
Amerikan-Arap Ayrımcılıkla Mücadele Komitesi 82
Amerikan Barışı 532, 604
Amerikan Dostlar Hizmet Komitesi 82
Amerikan İbrani Örgütleri Birliği 528
Amerikan İsrail Kamu İşleri Kmitesi, *bkz.* AIPEC
Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği 82
Amerikan Siyonist Acil Durum Konseyi 297
Amerikan Yahudi Komitesi 624
Amerikan Yahudi Kongresi 307, 624
Amerika Siyonist Örgütü 81
Ami Ayalon 52
Amman 135, 317, 382, 401, 402, 406, 409, 412, 462, 464, 475, 501, 502, 553, 599
Amnon Dankner 628
Amnon Kapeliouk 54, 382, 396, 523, 525, 547, 565-576, 594, 599, 626
Amos Elon 181, 182
Amos Kenan 399
Amos Malka 49
Amos Perlmutter 83, 157
Andrew Hurley 82
Anthony Lewis 78
Anti-Defamation League 64, 67, 124, 125, 132
Antony Head 336
Apartheid 82, 99, 124, 126, 148
Aramco 483
Arap Birliği 302, 316, 319, 450, 451, 489
Arap Devletleri Birliği 445
Arap İdari Organı 217, 219, 238
Arap İnsani Kalkınma Raporu 134
Arap-İsrail Anlaşmazlığının Oluşumu, 1947-1951 (Ilan Pappe) 33
Arap İsyanı 233, 240, 274, 283, 341
Arap Kadınlar Birliği 291
Arap Kongresi
  Birinci 1913, 189
  Dördüncü 1921, 217
Arap Kurtuluş Cephesi 485
Araplar'ın Sesi 444
Arap Milliyetçi Gençlik Örgütü 503
Arap Milliyetçi Hareketi 469
Arap Özgürlük Ordusu 300, 305
Arap Yüksek Komitesi 242, 246, 248, 249, 300
Arie Eliav 431, 526, 528
Ariel Şaron 45, 351, 354, 530, 555, 570, 571, 572, 594, 639
Arie Yitzhaki 307
Arthur Balfour 194
Asifah 453, 455, 462, 463, 489; *ayrıca bkz Fetih*
Askeri Hizmetler Kanunu 128
Asya 165, 328, 379, 515, 574
Aşbal 475
Aşkelon 360
Atina 430, 483, 503
Auschwitz 110, 634

Avinoam Bar-Yosef 67, 72
Avişay Margalit 31
Avi Şleym 42
Avraham Şatira 635
Ayetullah Humeyni 553, 556
Ayetullahlar 152
Ayşe Radvan 291
Azmi Bişara 79, 131
Azzam Paşa 302, 319

B

Bağdat 151, 157, 323, 325, 326, 327, 329, 330, 430, 511, 552, 553, 592, 595
Bağımsızlık Partisi 237
Bağımsızlık Savaşı 25, 26, 307, 309, 331, 350, 366, 367, 368, 380, 392, 394, 565, 627
Bağımsız (Siyonist) Filistin için Fransız Birliği 284
Bahr el-Bakr 429
Baka el-Garbiya 130
Balfour Deklarasyonu 6, 27, 29, 30, 92, 193, 194, 196, 197, 210, 211, 212, 213, 214, 219, 222, 247, 262, 273, 275, 298, 327, 328, 392, 448, 504, 510, 551
Bamahan 615
Bamahane 387
Bangkok 500
Barbara Tuchman 30, 32
Barclays Bankası, Nablus 251
Barışın Etkisini İzleme Merkezi 107, 108, 109
Barış Operasyonu 596
Barış Şimdi Grubu 620, 632, 634, 636, 642
Bar Lev Hattı 396
Baron de Rothchild 176
Baruch Goldstein 120, 121
Basel 92, 132, 169, 170, 173, 185, 509
Batı Almanya 452
Batı Şeria 10, 34, 38, 39, 43- 49, 55, 61, 63, 69, 70, 74, 75, 80, 82, 83, 93, 96, 98, 100, 107, 111, 121, 122, 139, 345, 348, 350, 369, 390, 402, 403, 406, 416, 419, 424, 459, 470, 475, 480, 508, 509, 512, 517, 519, 524, 527, 528, 531, 539, 541, 543, 546, 547, 551, 554, 557, 559, 561-581, 585, 591, 594, 607, 608, 610, 620, 636-643
BBC 83, 109, 273, 303
Bedeviler 177, 417, 488
Beit Askariyah 417
Beit Ava 399
Beit Marsam 399
Beit Nuba 399, 400
Beit Sahur 425
Beit Sura 400, 401
Bekaa Vadisi 593, 598, 609, 639, 640
Belediye Başkanı Bassam Şak'a 568
Belediye Başkanı İbrahim Tavil 568, 579
Belsen 111
Ben Hecht 283
Benjamin Gilman 63
Ben Kaspit 49, 99, 122
Benny Morris 32, 33, 58, 122
Ben Şemen 179
Benyamin Netanyahu 63, 79, 102, 149, 151
Ben Yişai 618
Beşir Cemayel 586, 589, 592, 612, 613, 614, 615, 616, 639
Betar 219
Beyrut 11, 13, 14, 27, 64, 67, 69,

72, 87, 105, 134, 143, 152, 171, 175, 179, 181, 185, 187, 218, 220, 222, 238, 245, 256, 304, 314, 320, 329, 331, 351, 356, 364, 368, 379, 389, 409, 424, 427, 428, 430, 440, 444, 446, 453, 456, 458, 462, 463, 464, 467, 468, 470, 474, 478, 480, 483, 490, 500, 502, 504, 509, 513, 516, 521, 537, 538, 546, 548, 556, 558, 564-573, 586, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 600-621, 630, 632, 634, 639, 640
Beytüllahim 251, 401, 402, 556, 578
Bill Clinton 72, 91, 102
Biltmore Programı 274, 306
Binbaşı Farran 285, 286
Binbaşı Saad Haddad 588, 616
Binbaşı Şmuel Melinki 357
Bingazi Havaalanı 502
Birim 101 351, 353, 354, 530, 557
Birleşik Arap Askeri Komutanlığı 457
Birleşik Arap Emirlikleri 136
Birleşik Filistin için Hazırlık Komitesi 458
Birleşik Tevrat Yahudi Partisi 131
Birleşmiş Milletler 9, 11, 43, 44, 70, 74, 92, 95, 124, 125, 126, 134, 139, 145, 146, 163, 169, 276, 277, 285, 288, 297, 298, 299, 300, 304, 311, 313, 318, 320, 321, 344, 352, 361, 368, 373, 376, 388, 398, 406, 438, 440, 515, 541, 546, 558, 588, 630
242 Sayılı Kararı 530
338 Sayılı Kararı 530
Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Örgütü 440
UNRWA 440
Birlik Operasyonu 290
Birşeba 250, 251, 337, 367
Bişara Kumsiyah 578
Bizim Filistin 446, 447, 448, 450, 453
Black Panther 323, 326, 327, 329, 332
BM 95, 124, 288, 299, 300, 302, 306, 310, 315-322, 343-345, 349-352, 368-371, 373, 376, 379, 380, 384, 385, 388, 390, 391, 406, 407, 423, 438, 439, 440, 442, 449, 455, 479, 496, 497, 515-519, 594, 596, 600
B. Michael 132
B'nai B'rith 624
Bob Kinsey 84
Books in Print 23
Borochoff Kulübü 200
Brad Sherman 107
Breira 528
Brenna 267
Brummana 189
Büyük Yahudi Örgütleri Başkanlar Konferansı 529, 623

C

CAMERA 81, 83
Camp David 46, 47, 51, 97, 98, 102, 156, 544-548, 551, 553, 554, 557, 558, 568, 575, 579, 592, 604, 605, 607, 640, 642
Carmel 184, 185, 186, 187, 237
Carmiel 128
CBS 100, 101
Celile 175, 183, 191, 247, 248, 250, 309, 355, 361, 412, 455, 480,

559, 596, 599, 601, 631, 638
Celile Başpiskoposu Raya 412
Cemal Abdül Nasır 7, 208, 333, 335, 336, 345, 370, 371, 372, 373, 375, 379-391, 449, 450, 452, 456, 457, 458, 459, 460, 551, 552
Süveyş Savaşı 155, 337, 375, 377, 385
Cemal Hüseyni 218
Cemil Hiş 291
Cemiyeti Manda Yönetimi 209
Cenevre 41, 343, 426, 506, 509, 510, 511, 529, 540, 541
Cenin 61, 80, 137, 235, 393
Cennetten Fetihe 171, 255, 279
Velid Halidi 27, 47, 88, 132, 171, 254, 255, 303, 407
CENTO 456, 460
Ceza Örgütü 503
Cezayir 11, 37, 48, 450, 453, 460, 475, 487, 606
Chabad 112
Chaim Arlosoroff 208, 261, 297
Chaim Aron Valero 407
Chaim Weizmann 184, 192, 196, 311, 382, 554
Charles Krauthammer 98
Charlotte Jacobson 623
Chicago Sun-Times 97
Chicago Tribune 80, 97
Christopher Mayhew 278, 467
Christopher Sykes 215
Churchill 195, 209, 212, 213, 214, 275, 285, 286, 366
CIA 25, 73, 105, 143, 153, 303
Cibta 394
Cleo Noel 500
Clinton'ın Sarayını İdare Eden Yahudiler
Maariv 72
CNN 83, 87
Colin Powell 62, 124, 149
Combat 284
Commentary 151, 275, 285, 574, 577
Criton Zoakos 147
Cumhurbaşkanı Elias Sarkis 598
Cumhurbaşkanı İzak Navon 633
Cumhurbaşkanı Sedat 430, 434, 489, 505, 506, 510, 534, 535, 545, 546, 548, 549, 551, 553, 574
Curtis Moore 500, 502
Curzio Malaparte 281
Cyrus Vance 540

Ç

Çekoslovakya 150, 157
Çiftlik 560
Çin 148, 475, 645
Çok Eski Zamanlardan: Filistin Konusundaki Arap-Yahudi Anlaşmazlığının Kökenleri
Joan Peters 28
Çöl Fırtınası 41, 144, 152

D

Daily Telegraph 392, 422
Daimi Manda Komisyonu 213
Dalet Planı 305, 306, 307, 309, 311
Damireh 177
Daniel Lesham 153
Dan Rather 101
Davar 31, 110, 120, 264, 296, 328, 334, 420, 431, 435, 515, 542, 568, 576, 582, 621, 634, 635, 637, 638, 642
David Bengurion 65, 182, 259, 269,

274, 370, 587, 622
David Gilmour 31
David Pryce-Jones 22
David Şaltiel 295
Deir el-Şaikh 256
Deirghassana 252
Deir Yasin 289, 290, 291, 292, 294, 295, 305, 307, 311, 350, 357, 448, 482, 490, 499, 523, 529, 620, 621
Dennis Bernstein 86
Dennis Ross 72, 99
Dergue 148
Devlet Başkanı Numeyri 501
Dick Armey 70
Dikenli Tarla 51
Dimona 145, 146
Disiplinler-Arası Çalışmalar Merkezi 58
Doar Hayom 223
Doğu Ghor Kanalı 429
Doğu Kudüs 39, 44, 45, 47, 345, 390, 405, 409, 413, 414, 415, 416, 547
Doktor Ruppin 179
Doktor Yaacov Şimson Şapira 356
Donald Rumsfeld 96
Douglas Feith 74
Dr. Beadles 201
Dr. Eder 205, 206, 207
Dreyfus Vakası 392
Dr. Herzog 258
Drobles Planı 558, 559, 560, 561, 562
Dr. Rosenberg 415
Dr. Silver 306
Durban 124
Dünya Irkçılıkla Mücadele Konferansı 124
Dünya Siyonist İcra Konseyi 397
Dünya Siyonist Kongresi 562
Dünya Siyonist Örgütü 67, 92, 115, 127, 132, 149, 557, 563, 591, 623
Dürziler 592, 640

E

Earl Hillyard 69
Earl Raab 66
Ebu Ali Mustafa 103
Ebu Davut 500, 502, 503
Ebu Hajim 609, 610
Ebu Hasan 500
Ebu Musa 610, 644
Ebu Nidal 511, 515, 595
Ebu Yusuf 500
Ebu Zaabal 429
Ebu Zu'ayman 424
Edward Said 29, 30
Effi Eitham 110
Efrat 121
Ehud Barak 46, 47, 50, 79, 110
Eilat 376, 476
Eisenhower 73, 155, 156, 335, 336, 372, 376, 381
Ekim 1973 Savaşı 416, 505, 506, 530
el Ahd 188
el-Ahram 237
el-Akbar 137, 545
El Aksa 47, 48, 78, 98, 99, 115, 221, 536
El Aksa Tugayları 48
El Al 483, 499
El-Arab 238
Elazar 431, 433
Eleanor Roosevelt 284
El Halil 120, 121, 174, 227, 250, 299, 543, 556, 557, 567, 568, 577, 641, 642

El-Hamişmar 621
Eliahu Bet-Zuri 322
Eliahu Hakim 322
Elias Hobeika 614, 616, 617
Eliezer Waldmann 118
Eli Geva 632
Eli Hazeev 567
El Kaide 111, 134, 149
el-Muharrir 509
el-Nakba 303
el-Safir 105, 537
el-Usbu' el-Arabi 456
Elyakim Haetzni 564
Emil Grunzweig 634, 642
Emin Arslan 183
Endor 254
Entebbe 632
Ephraim Kişon 646
Eriha 43, 308, 401, 426, 477
Ernest Bevin 276, 285
Erskine Childers 303, 308
Etiyopya 148
Evangelistler 64, 65
Evening News 101
Exodus (gemi) 279, 305
Ezer Weizmann 286, 382, 388, 430, 572
Ezra ben Simon 410

F

Fadi Frem 614
Fahd 604
Fahimi Zidan 291
FAIR 98, 101
  Habercilikte Adalet ve Doğruluk 98
Falanjistler 615, 616, 618, 619, 620, 631
Faruk Kaddumi 580, 613
Fas 11, 329
Favaz Turki 444, 445
Faysal 240
Fedailer 373, 451, 459, 460, 461, 462, 463, 473, 476, 488, 502, 508
Feldmareşal Abdül Hakim Amer 379
Feldmareşal Montgomery 286
Felicia Langer 423, 477
Fetih 39, 48, 104, 188, 386, 387, 421, 446, 452-465, 469-475, 478-486, 489, 490, 491, 500-505, 508, 510, 511, 513, 535, 587, 588, 590, 595, 606, 609, 611, 644
Fetih Diyarı 590
Fevzi Kavakçı 244, 300
FHKC 462, 483, 484, 487, 499
Filipinler 298
Filistin (dergi) 458
Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi 486, 508, 512
Filistin Devrimi 474, 482
Filistin Haber Ajansı 495
Filistin Hakkında Algılar 25
Filistin Halk Kurtuluş Cephesi 457, 458, 460, 462, 469, 483, 511
  (Genel Komutanlığı) 512
Filistin Kurtuluş Ordusu 438, 488
Filistin Kurtuluş Örgütü 41, 90, 91, 163, 443, 450, 457, 490
Filistinliler 10, 26, 27, 29, 33-39, 41, 42, 45-50, 53-56, 62, 74, 78-96, 99-104, 108, 110, 123, 126-131, 152, 157, 158, 185, 188, 189, 190, 211, 214-218, 221, 236, 246, 257, 258, 300, 305, 347, 348, 355, 356, 373, 418, 422, 427, 428, 437, 438, 440, 441, 444, 447, 449, 450,

451, 453, 456, 461, 463, 469, 470, 472, 473, 477-480, 487, 489, 496, 497, 499, 506, 507, 510, 512, 515, 516, 517, 520, 522, 524, 527, 528, 531-533, 537, 539, 540, 541, 543, 549, 554, 559, 566, 574, 582, 587, 589, 591, 593, 595, 601, 605, 607, 609, 615, 629, 640
Filistinlilerle barış nasıl yapılır Menahim Milson 575, 641
Filistinlilerle Barış Nasıl Yapılır 574
Filistinli Ulusal Tüzüğü 90, 92
Filistin Mülteci Sorununun Doğuşu, 1947-1949 (Benny Morris) 32
Filistin Öğrenciler Birliği 489
Filistin Ulusal Konseyi 40, 90, 92, 457, 478, 509
Filistin Ulusal Tüzüğü 478, 611
Filistin Yahudi Kolonileştirme Birliği 178
Filistin Yıllığı 464, 465
Filistin Yönetimi 43, 47, 51, 52, 54, 74, 91, 94, 107, 151
Filo Komutanı Alderton 254
Fionnulla Sweeny 83
Firestone Tekerlek ve Lastik Şirketi 298
FKÖ 41, 42, 43, 102, 450, 457, 458, 460, 461, 467, 470, 473, 478, 484, 502, 504, 508, 509, 511, 513, 515-519, 527, 540-544, 553, 568, 569, 575, 576, 577, 579, 580-583, 588, 589, 590, 591, 593-596, 599, 602-613, 620, 623, 629, 630, 631, 633, 635, 639, 641
Forward 80, 86
Foule 184
Frances Newton 241, 253
Francis Perrin 157
Frank Gaffney 75
Fransa 12, 129, 157, 167, 193, 284, 336, 345, 369, 375, 376, 430, 510, 516
Fransız Haber Ajansı 46, 321

G

Gabisiya 362
Gadna 512
Gahal 393, 394, 395, 396
Gaiplere Ait Malların İlhakı Yasası 360
Gaulle 391
Gazze 9, 10, 39, 43, 45, 49, 79, 82, 83, 93, 96-104, 122, 139, 250, 337, 341, 360, 370-376, 385, 390, 391, 393, 416, 417, 419, 422, 424, 442, 459, 460, 470, 473, 480, 512, 519, 541, 543, 546, 547, 554, 557, 561, 564, 567, 570-576, 585, 600, 607, 608, 610
Gazze Şeridi 10, 371, 391, 417, 422, 460, 573
Gelibolu 191
General Aharon Yariv 389
General Allenby 196, 222
General Bar Levi 338
General Burns 371, 378
General Drori 618
General Evelyn Barker 286
General İzak Rabin 389
General J. C. D'Arcy 301
General Maşhur Haditha 463
General Matitiahu Peled 382
General Mordecai Gur 627
General Mordecai Hod 382

General Rafael Eitan 565, 588, 594
General Vagn Bennike 352
General von Horn 369, 385
General Yaron 617
General Yehoşafat Harkabi 215
George Bush
1. George Bush 152, 156
2. George Bush 61, 84, 149, 152
baba George Bush 67
George Habaş 457, 469, 483, 499, 510, 511, 520, 611
George Shultz 68, 609
Georges Picot 193
George Washington 159
Geri Dönüşün Kahramanları 458
Geri Dönüş Yasası 127
Gerşon Agronsky 208
Ghuwali 423, 424
Gideon Samet 155
Gilad Atzmon 75
Gila Svirsky 155
Gimmel Planı 305, 306
Givati Alayı 351
Globalsecurity.org 154
Glub Paşa 352
Godfrey Jansen 379, 388
Golani Birliği 40
Golan Tepeleri 345, 369, 383, 385, 386, 395, 416, 428, 480, 531, 539, 554, 556
Golda Meir 146, 338, 375, 409, 418, 437, 440, 472, 478, 506, 514, 517, 537, 564, 635, 642
dışişleri bakanı oluyor 375
Filistin halkı 440
nükleer silahlanma 146
Göbbels 495
Ground Zero 139
Guardian 13, 22, 23, 79, 105, 137, 146, 265, 407, 417, 425, 461, 486, 488, 498, 501, 508, 510, 516, 520, 527, 538, 582, 603, 610, 631
Guş Emunim (Dindarlar Bloğu) 524, 555, 557, 562, 563, 564, 565, 566, 569, 570-573, 578
Guy Eid 500, 502, 505
Güney Afrika 37, 82, 85, 124, 126, 128, 132, 148, 283, 365, 418, 421, 470, 516, 518, 521, 527, 543
Güney Kents Piyadeleri 253
Güvenlik Politikası Merkezi 74, 75
Gvat 394

H

Haaretz 40, 55, 57, 69, 75, 79, 110, 114, 116, 120, 121, 128, 129, 130, 155, 221, 264, 334, 351, 358, 365, 394, 417, 419, 421, 426, 436, 441, 476, 524, 561, 566, 570, 573, 580, 590, 591, 594, 595, 598, 599, 621, 629, 631, 635, 636, 637, 641, 642
Habla 399
Hacı Emin Hüseyni 217, 238
Hacı İsmail 609, 610
Haçlılar 236, 506
Hadera 176, 177
Hafız Esed 34, 488
Haganah 219, 260, 267, 275, 281, 282, 287, 290, 292, 295, 301, 302, 306, 307, 308, 310, 325, 350, 525, 526
Haham Alexander Schindler 529
Haham Arthur Herzberg 624
Haham İsrael Hess 118
Haham İzak Ginsburg 120
Haham Jacob Neusner 623
Haham Meir Kahan 567, 568, 583

Haham Mordehay Eliahu 123
Haham Moşe Levinger 557, 568, 641
Haham Norman Lamm 623
Haham Ovadia Yossef 114
Haham Şlomo Goren 393
Haham Tzvi Yehuda Kook 116, 556
Haham Yair Dreyfus 119
Haim Baram 157
Haim Druckman 131
Hakkı Bey el-Azim 190
Halakha 114, 123
Halhul 426, 567
Halil el-Vezir 446
Halim Eid 291
Halkin 224
Halk Kurtuluş Savaşı Öncüleri (Saika) 484
Halsa 309
Hamas 47, 51, 52, 53, 61, 103, 104, 152, 156
Hanan Porat 569
Haneyfa 394
Han Yunis 373
Ha'olam Hazeh 326, 339, 359, 395, 426, 578, 591, 630
Harcourt Brace Jovanovich 21
Haredim 115
Hareket 325, 326, 331, 606
Harper and Row 28, 32, 115
Harry Levin 308
Hartum 430, 500, 501, 502, 505
Haşomer 181, 182
Hava İndirme Birlikleri 354
Havat Gilad 123
Haycraft Komisyonu 205, 214
Hayfa 174, 184, 187, 199, 227, 228, 233, 234, 235, 236, 243, 254, 259, 264, 265, 279, 281, 295, 309, 314, 320, 379, 401, 422, 481, 520
Hazine Bakanlığı 127
Haziran Savaşı 386, 388, 389, 394, 474; *Ayrıca bkz. Altı Gün Savaşları*
Hazit Hamoledeth 321
Heather Bradley 23
Henry Jackson 517
Henry Kissinger 531
Herod 221
Herut 375, 523
Herzeliya 58
Hillary Clinton 108
Hiroşima 145
Hisad el-Asifah 489
Histradut İşçi Sendikaları Federasyonu 338
Hizbullah 62, 75, 152
H. M. Kalvariski 178
Hollanda 171, 503
Holocaust 110, 159, 278
Yahudi Soykırımı 25, 106, 108, 132, 278, 327, 346, 592, 593, 621, 645
Hoover 297
H. Sidebotham 205
Huleh 309
Human Rights Watch 99
Hutchison 349, 352, 368, 385
Hüseyin Aga 98
Hüseyni Aşireti 248
Hüsnü Mübarek 151

I

I. F. Stone 24
Ilan Pappe 58, 124
Imperial News 401, 403
Independent 69, 79, 80, 86, 138, 139
In These Times 31
Irak 41, 56, 75, 84, 133, 135, 136,

142, 144, 150, 151, 152, 154, 193, 243, 297, 302, 323, 324, 325, 326, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 450, 462, 485, 510, 536, 553, 586, 592, 595, 601, 639
Iraklı Baasçılar 595
Irving Moskowitz 75

İ

İbrahim Camii 120, 567
İbrahim Nafei 137
İbrani Üniversitesi 31, 104, 115, 158, 413, 574
İgzim 253
İhvan 260
İkrima Sabri 106
İkrit 362, 363

İnfiat Aşireti 177
İngiliz Havayolları 504, 511
İngiliz Siyonist Birliği 197
İngiltere 9, 21, 23, 26, 27, 30, 76, 126, 141, 143, 152, 174, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 203, 204, 205, 210, 211, 212, 213, 215, 217, 223, 229, 230, 240, 241, 242, 244, 246, 249, 256, 257, 258, 259, 262, 271, 277, 279, 283-288, 295, 296, 297, 299, 311, 322, 330, 333, 335, 336, 345, 369, 375, 376, 430, 439, 440, 504, 596
İntifada 40, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 57, 58, 61, 78, 79, 83, 85, 89, 99, 100, 103, 110, 111, 119, 131, 136, 148, 158
İran 11, 62, 75, 112, 113, 123, 148, 152, 153, 154, 158, 331, 379, 553, 601
  ekonomik yaptırımlar 148
  İsrail için 152
İran Şahı 553
İran yeraltı demiryolu 331
İrbid 429, 627
İrgun Zwei Leumi 272, 274, 275, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 293, 294, 295, 301, 304, 307, 350, 354, 375, 457, 490, 523, 525, 526, 529, 565, 571
İrlandalı Muhafızlar 252
İsa'nın Yoldaşları 399
İskenderiye 333, 335, 336, 375
İslami Cihad 47, 51
İsmaili 236
İsmaili Tarikatı 236
İsmailiya 429
İsrael Ariel 121
İsrael Eldad 564
İsrael Galili 292
İsrael Şahak 93, 111, 123, 128, 354, 476, 631
İsrael Zwangwill 172
İsrail
  ABD 5, 22-28, 36, 41, 56, 59-90, 94-113, 113, 124, 126, 132, 133-158, 277, 278, 283, 284, 297, 306, 308, 324, 335, 336, 419, 435, 439, 441, 469, 488, 517, 518, 526-530, 536, 539, 541, 543-548, 554, 580, 589, 592, 593, 594, 597, 600, 607, 608, 609, 613, 622, 623, 624, 643, 644, 645
  ABD medyası 76, 79, 80, 97, 101, 139
  ALTI GÜN SAVAŞLARI 377
  Barışın Etkisini İzleme Merkezi 107
  Baruch Goldstein 120, 121

Clinton 146
Guş Eminum 556, 599, 641
IRKÇI 123
İran 152
Joan Peters 5, 28, 29, 87
kitle imha silahları 145
KONT BERNADOTTE SUİKASTI 313
KÖKTENDİNCİLİK 110
LAVON OLAYI 333
MEMRI 126
Oslo Antlaşması 5, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 91, 106, 108, 121
Silahlı Siyonizm 271
SÜVEYŞ 370
uluslararası kamuoyu 40
Yahudi İntifadası 119, 121
yeni tarihçiler 32, 58
yerleşimler 96, 369, 416, 417, 542, 543
İsrail Bond Örgütü 529
İsrail'deki Yahudi Köktendinciliği 112, 117, 120, 121
İsrail'de Siyasi Mesihçiliğin Kökleri 116
İsrail'i İtibarsızlaştırma Kampanyası (AIPEC) 81
İsrail'in Savunmasını Güçlendirme Fonu 71
İsrail'in Yönetiminde Tek Ulus (Andrew Hurley) 82
İsrail Politika Forumu 86
İsrail Savunma Güçleri (İsrail Ordusu) 49, 363, 402, 416, 596, 600, 621, 625, 627
İsrail Sivil ve İnsan Hakları Birliği 476
İsrail Yurdu Hareketi 416
İstanbul 167, 171, 182, 187, 188
İşçi Partisi (İsrail) 31, 36, 45, 57, 68, 93, 94, 122, 152, 276, 286, 287, 288, 296, 297, 338, 353, 375, 507, 523, 524, 525, 526, 555, 556, 558, 561, 571, 575, 582, 588, 593, 594, 621, 628, 633, 634
(İngiltere) 275
İşçi Sendikaları Federasyonu 338
İşgal Altındaki Toprakların Çocukları 502
İşgal Altındaki Topraklar Ulusal Cephesi 509
İşlenmeyen Alanların İstimlakına İlişkin Acil Durum Yasaları 362
İtalya 244
İzak Ben Zvi 182
İzak Nissim 405
İzak Şamir 73, 93, 110, 322, 534, 579, 618, 642

J

Jacob Idelsohn 176
James Abou Rizk 67, 69
James Bill 153
James Forrestal 297
James İmhofe 64
James Markham 23
Japonya 436, 503
Jean-Francis Held 638
Jean Sauvagnargues 516
Jerry Falwell 115
Jerusalem Post 40, 158, 208, 334, 352, 353, 391, 397, 404, 411, 417, 434, 557, 563, 565, 572, 574, 582, 591, 593, 596, 599, 614, 622, 625, 630, 636, 638, 644, 646
Jewish Chronicle 205, 221, 296, 338
Jewish Chronicle (Kansas City) 87

Jewish Chronicle (Wisconsin), 87
Jewish Newsletter 294, 358, 359
Jewish Press 112
Jim Hoagland 99
Jimmy Carter 597
J. J. Goldberg 65, 68
Joab Operasyonu 374
Joan Peters 28, 29, 87
Joe Alex Morris 22, 463
Joe Liberman 63, 83
John Darling 334; *Ayrıca bkz. Albay Avraham Dar*
John F. Kennedy 526
John Marlowe 240, 266
John Pike 154
John Strachey 287
John Vorster 527
Jonathan Pollard 148
Joseph Burg 634
Joseph Chuba 420
Joseph Romano 492
Joseph Schechtman 192, 265, 304
Joseph Tomb yeşiva 120
Joseph Trumpeldor 191, 236
Joseph Weitz 296
Judea 474
Judea ve Samarya'daki Yerleşim Merkezleri'nin Gelişimi Konusunda Mastır Plan 557
Julius Berman 623

K

Kabalan 229
Kaddum 524, 528
Kaduri Salim 326
Kafr Bar'am 362, 363
Kafr Kasem 357, 358, 359
Kahan Komisyonu 624, 625, 632, 635
Kahan Raporu 614, 631, 634
Kahhaleh 464, 485
Kahire 12, 13, 67, 69, 140, 186, 187, 188, 189, 234, 237, 302, 316, 322, 333, 335, 336, 337, 371, 388, 391, 429, 435, 444, 456, 457, 460, 481, 489, 493, 500, 506, 536, 539, 541, 542, 543
Kamusal Amaçlar İçin Toprak İstimlak Yasası 407
Kaoukab Dağı 355
Kara Cumartesi 335
Kara Eylül 141, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 508, 517, 532, 577, 608
Karame 428, 461, 462, 463, 464, 465, 473, 474, 475, 476, 486
Karame Savaşı 461, 462, 464
Karma Silahsızlanma Komisyonu 337
Katamon 321, 408
Kathleen Christison 25, 35, 75, 90, 98, 101, 105, 155
Katzir 130, 131
Katzir Kooperatif Birliği 131
Kemal Nasr 443, 444
Kemal Şahin 327
Kennett Love 377
Kerim Hallaf 568, 579
Kfar Etzion 417
Kfar Şa'ul 289
Kfar-Yehoşua 394
Kızıl Haç 498
Kızıl Ordu (japonya) 499
Kibbutz Gençlik Federasyonu 395
Kibya 352, 353, 354, 370, 448, 621
King-Crane Komisyonu 143
King David Oteli 272, 279, 281, 290, 523, 529, 543
Kiryat Arba 557, 564, 567, 568,

569, 581, 642
Kiryat Şmona 476, 512, 513, 593, 596, 600
Kivunim (Dünya Siyonist Örgütü) 115, 591, 592
Knesset 79, 92, 93, 109, 113, 114, 121, 127, 131, 179, 337, 364, 374, 418, 525, 526, 534, 535, 536, 537, 540, 541, 546, 554, 565, 570, 573, 581, 582, 585, 602, 622, 628, 642
Koenig Andıcı 527
Kont Folke Bernadotte 313
Kontralar 142
Kozo Okamoto 499
Körfez 136, 142, 147, 150, 553, 589, 601
Körfez Savaşı 136, 142, 553
Köy Birlikleri 58, 577, 578, 579, 582, 600
Kral Abdullah 294
Kraliyet Hafif Piyade Birlikleri 191
Kraliyet Hava Kuvvetleri 252
Kubbetüs Sahra 115, 221, 403
Kudüs 9, 10, 21, 22, 34, 39, 44, 45, 47, 51, 52, 86, 91, 96, 104, 106, 115, 120, 121, 129, 132, 158, 159, 167, 168, 169, 174, 178, 186, 206, 208, 210, 222, 227, 229, 249, 252, 255, 258, 259, 264, 271, 275, 280, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 299, 300, 307, 308, 309, 314, 315, 318, 320, 338, 345, 354, 367, 390, 391, 394, 397, 398, 399, 403-409, 412-416, 425, 426, 446, 451, 476, 478, 508, 517, 520, 529, 534-547, 554, 556, 558, 562, 566, 567, 574, 586, 592, 595, 603, 625, 639
Kusseimah 424
Kuveyt 41, 136, 142, 144, 403, 503, 504
Kuzey Şuneh 429
Küba 439

L

Lady Fisher 465
Lally Weymouth 78
Latin Amerika 71, 298
Latroun 399

Le Figaro 284
Lefkoşa 324
LEHI 93
Le Monde 11, 51, 54, 103, 110, 284, 360, 382, 383, 392, 396, 464, 512, 523, 525, 547, 565, 569, 570, 572, 573, 574, 576, 579, 580, 581, 582, 594, 599, 626, 629, 632
Lenin 486
Leonard Mosley 267, 268
Levi Eşkol 379, 440, 476, 480
Leyla Halid 483, 487
LIBI (İsrail'in Savunmasını Güçlendirme Fonu) 71
Liberty, USS 149
Liberya 298
Library Journal 22
Libya 151, 430, 495, 501, 502, 510, 536, 586, 599, 605, 611, 622
Lifta 410
Likud 36, 45, 47, 51, 57, 61, 68, 70, 79, 93, 94, 110, 121, 122, 131, 152, 523, 524, 525, 542, 555, 556, 558, 561, 562, 566, 570, 571, 588, 590, 598, 628, 633, 635
Limor Livnat 132

Litani Operasyonu 590
Lloyd George 214
LOBİ 65
Lod Havaalanı 325
London Review of Books 31
Londra 257
Lord Moyne 322
Lord Peel 216, 257
L'Orient-Le-Jour 490
Los Angeles Times 22, 80, 98, 582
Lubavitcher Rebbe (Menachem Scheerson) 112, 120
Lübnan 11, 38, 39, 50, 52, 55, 62, 68, 75, 89, 93, 136, 140, 148, 151, 189, 190, 193, 249, 348, 366, 429, 430, 442, 454, 457, 464, 471, 472, 485, 489, 495, 499, 501, 512, 516, 532, 533, 551, 553, 575, 578, 583-643
L. Y. Andrews 247

M

Ma'alot 512, 513, 514, 515
Maariv 49, 61, 66, 67, 72, 99, 121, 122, 123, 216, 306, 383, 395, 405, 411, 420, 421, 430, 433, 555, 565, 566, 588, 594, 599, 601, 633
Madrid 41, 53
Mahlul 394
Mahmut Hicazi 454
Maimonides 115
Malcolm Hoenlein 86
Malcolm MacDonald 257
Malonçik Operasyonu 272, 281, 286
Manchester Guardian 265
Mao Tse-tung 459, 462
Mapam 375
Marcelle Ninio 334, 336, 338, 498
Mareşal Petain 122
Mareşal Yardımcısı Pierce 245
Marks and Spencer's 483
Mark Schneider 84, 85
Martin (Çavuş) 288
Martin Indyk 72, 90
Martin Peretz 30, 32
Martin van Creveld 158
Maruni Hristiyanlar 472
Marvan Barguti 48
Marzuk 337
Matitiahu Schmulevitz 322
Matzpen 477, 478
Mavera-i Ürdün 193, 302, 315, 322, 464, 486, 489, 556, 591
Max Bennett 336
Max Nordau 172
Meir Cohen-Avidov 110
Meir Har-Zion 354
Meir Pa'el 292
Meir Poruş 131
MEMRI 106, 107, 109, 126
Menachem Schneerson 112
Menahim Begin 36, 73, 272, 273, 281, 375, 393, 405, 437, 507, 523, 534, 536, 540, 549
Menahim Milson 8, 575, 641
Mengistu Mariam 148
Merryl Wyn Davies 133
Mesih 64, 115, 116, 117
Metateh Operasyonu 309
Mısır 10, 11, 12, 21, 22, 38, 62, 71, 93, 102, 135, 136, 146, 147, 151, 176, 242, 285, 302, 322, 333-348, 357, 369-390, 416, 429, 430, 434, 439, 441, 450, 457, 475, 490, 493, 500, 506, 510, 511, 523, 529-555, 566, 572, 574, 583, 586, 587, 590,

591, 600-607, 639, 642
Mısır ile İsrail Arasındaki Bir Barış Anlaşması 546
Michael Ben-Yair 124
Michael Kleiner 131
Michael Lerner 86
Michael Lind 66, 78, 84
Moledet 57, 104
Mopsi (Sosyalist Devrimci Parti) 200, 201, 203
Mordehay Nisan 115
Morris Draper 614, 618
Morris Ernst 278
Mortimer Zuckerman 150
Mossad 83
Moşe Arens 635, 641
Moşe Brilliant 370
Moşe Dayan 56, 158, 267, 337, 341, 342, 347, 348, 351, 366, 370, 435, 476, 480, 499, 537, 547, 587
Moşe Levi 629
Moşe Smilansky 176, 275
Moşe Sneh 153
Moşe Şarett 157, 282, 316, 317, 333, 335, 344, 351, 354, 374, 587
Moşe Weinberg 492
Muhammed Abduh 234
Muhammed Dahlan 99
Muhammed el-Durra 79
Muhammed Heykel 539
Musa Alami 301, 302
Musa Kazım el-Hüseyni 211
Musa Sabri 545
Mustafa Dudeen 577, 578, 582, 641
Mustafa Halil 539
Mustafa Talas 106
Mülteci Yerleşim Programlarının Yıkımı Örgütü 442
Münih 150, 381, 428, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 504, 505
Müslüman Kardeşler 449

N

Nabi Samuel 411
Nablus 61, 120, 190, 229, 241, 242, 251, 393, 459, 477, 524, 557, 568, 570, 579, 600
Nachman Şay 83
Naçson Operasyonu 307
Nagasaki 145
Nahalal 394
Nahal Gitit 417
Nakba 5, 10, 26, 56, 58, 94, 108, 303, 552
Nakhl 424
Nane Halil 291
Nasıra 248
Naşaşibi Fahri Bey 256
Naşaşibiler 248, 256, 258
Natanya 288
Nathan Yellin-Mor 322
Nayif Hawatmeh 486, 508
Nazi 526
NBC 100
Nebukatnezar 323
Necef 131, 145, 335, 386, 443, 451, 455, 480
Necip Nassar 185, 187
Neve Gordon 124
Neville Barbour 173, 177
New America Foundation
Yeni Amerika Kuruluşu 78
New Republic 22, 30
Newsweek 78, 79, 101, 138, 433, 434, 440, 544, 623, 626
New York 63, 69, 112, 120, 503, 517, 518

New York Herald Tribune 283, 289, 463
New York Observer 76, 77
New York Post 87, 352
New York Review of Books 31, 98, 110
New York Times 23, 32, 77, 78, 80, 98, 101, 110, 111, 112, 133, 135, 289, 290, 307, 331, 338, 353, 366, 377, 529, 621, 624, 625, 626
Nick Rahall 70
Nightly News (NBC) 100
Nikaragua 142
Nili (*Netzakh Israel Lo Yeşaker)* 191
Nixon 69, 75, 147, 496, 497
Noam Chomsky 157
Norman Bailey 147
Norman Finkelstein 31
Norman Podhoretz 151
Norton Mezvinsky 93, 111, 112
Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması 146

O

Oded Yinon 591
Ophir 416
Orde Wingate 267, 341
Oren Yifachel 130
Ortadoğu'da Barış için Çerçeve anlaşması 547, 553
Ortadoğu Haberleri Doğruluk Komitesi 81
Osirak 142
Oslo Antlaşması 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 91, 106, 108, 121
Osmanlı İmparatorluğu 10, 136, 143, 167, 188, 193
Our Palestine 446

Ö

Özel Gece Birlikleri 267
Özgür Filistin Birliği 526

P

Paice 288
Palestine Post 264, 290, 322
Palma 351
Palmach 290, 292, 306, 307, 309, 325, 350, 353, 354, 366
Paratroopers' Book (Paraşütçülerin Kitabı) 351, 352, 353, 374, 375, 378
Paris 11, 13, 14, 167, 168, 176, 182, 189, 192, 237, 316, 382, 387, 392, 396, 398, 405, 488, 491, 503, 505, 544, 594, 634, 638
Pat Robertson 115
Paul Findley 68, 69, 81, 133, 138
Paul Wolfowitz 75
Peel Komisyonu 238, 242, 247, 249, 296
Peel Taksim Planı 296
Pentagon 75, 143
Philip Habib 593, 602, 605, 613
Philip Natanson 336
Philip Weiss 76
Pinhas Lavon 157, 335
Pinochet 148
Port Said 429
Portsmouth 286
Prens Velid bin Talal 139
Profesör Yeşayahu Leibowitz 634
Profesör Yuval Ne'eman 572
Puerto Rico 499
Purim 120, 323

R

Rabat 516, 517, 541, 608, 609

Rabbi Aviner 117
Raff Ellis 84
Rahibe Marie-Therese 399
Ramallah 54, 83, 104, 137, 252, 294, 318, 393, 400, 474, 541, 566, 568, 578, 579, 580, 581
Ramat Gan 337
Ramleh 252, 359
Ramsay MacDonald 230
Raşidiye Fakültesi 413
Raşit Ali Kaylani 330
Raşit Bey 183
Redcliffe Salman 209
Reedman 316
Refah 137, 330, 373, 393, 417
Rehavim Zeevi 104
Reinhold Niebuhr 304
Reşit Rıza 188
Richard Catling 291
Richard Crossman 282, 283, 371
Richard Perle 74
Rişon-le-Zion 237
Robert Dassa 339
Robert Fisk 69, 79, 80, 86, 138
Robert Malley 98
R. O Cafferata 227
Roderick MacLeish 21
Rodos Antlaşmaları 436, 437
Roma 158, 286, 499, 503
Ronald Reagan 68
Ronald Sanders 30
Rudolph Guliani 139
Ruhi Katip 406, 409, 426
Rula Amin 83
Rusya 29, 148, 152, 168, 174, 193
Ruth Firer 108

S

Saadettin el-Şazlı 22
Sabra 50, 446, 596, 602, 612, 613, 619, 620, 621, 624, 627, 636
Sabri Ciryis 179, 356, 364, 507, 538
Saddam Hüseyin 62, 75, 135, 137, 142, 145, 152
Sadık el-Azm 468
Safad 227, 263
Safed 174, 309
Saika 485
Salahaddin 184
Salim Namari 411
Salvador 142
Samarya 49, 524, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 562, 563, 564, 579, 600, 642
Samuel Azar 336
Sanhedrin 114
Sassoon Hedduri 331
Saul Bellow 30
Saul Tchernichowski 181
Savunma Düzenlemeleri 356, 360, 364
Savunma Kalkanı Operasyonu 61
Sayda 199, 238, 245, 485, 590, 595, 596, 598, 601, 631, 632
Sde Boker 335, 338
Sedat 8, 21, 22, 23, 34, 42, 44, 156, 159, 430, 434, 489, 505, 506, 510, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 551, 552, 553, 554, 574, 605, 651
Sejera 182
Selim el-Hoss 586
Senatör Alan Cranston 622
Seymour Hersh 75
Seymour Martin Lipset 66
Seymour Reich 82
Seyşel 249
Shaw Komisyonu 223, 229, 246

Shibley Telhami 136
Silah İhracatı Denetim Yasası 148
Silvan 291
Simon Ben Şlomo 114
Sina 10, 93, 117, 155, 311, 322, 339, 345, 366, 369, 370, 375, 376, 377, 378, 383, 386, 390, 391, 392, 416, 417, 424, 436, 502, 531, 533, 539, 540, 546, 555, 561, 579, 583, 591, 592, 595, 599, 602
Sina Dağı 117, 311
Sion Katır Birliği 191
Sir Alec Kirkbride 253
Sir Alexander Cadogan 288
Sir Alfred Mond 222, 330
Sir Arthur Wauchope 218
Sir John Hope-Simpson 220, 230
Sir John Woodward 257
Sir Mark Sykes 193
Sir Thomas Haycraft 202, 203, 229
Sir Walter Shaw 220, 229
Siyonist İşçi Federasyonu 220
Siyonist Komisyon 205
Siyonist Kongresi 196, 216, 509, 562
Siyonistler 27, 29, 30, 94, 117, 128, 141, 154, 169, 177, 183, 184, 185, 186, 189, 190, 195, 197, 204, 207, 208, 211, 214, 216, 219, 222, 228, 230, 231, 237, 258, 260, 266, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 283, 284, 286, 295, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 325, 327, 330, 331, 342, 360, 366, 382, 396, 398, 418, 426, 433, 444, 445, 469, 483, 506, 515, 564, 565, 611
Siyonizm ile Mücadele Birliği 331
Siyonlu Matzah (Mustafa Talas) 106
Soğuk Savaş 11, 144
Sosyalist Devrimci Parti 200
Sovyetler Birliği 73, 125, 144, 200, 372, 503, 569, 608
Stephen Green 143, 156
Stern Çetesi 93, 274, 275, 285, 315, 321, 322, 534, 642
Sudan 500, 501, 606
Sunday Express 285
Suriye 10, 11, 34, 38, 75, 93, 106, 135, 141, 151, 152, 188, 189, ,193, 198, 234, 236, 301, 304, 345, 348, 369, 383, 384, 385, 386, 387, 389, 390, 428, 434, 442, 450, 452, 457, 459, 461, 488, 489, 495, 503, 506, 510, 513, 531, 532, 533, 536, 537, 541, 551, 553, 556, 575, 586, 591, 592, 593, 595, 597, 598, 599, 600, 601, 604, 605, 606, 608, 609, 611, 640
Suriyeli Baasçılar 484, 589, 609
Sursock 175, 184
Suudi Arabistan 128, 135, 136, 140, 193, 500, 503, 505, 552, 553, 572, 586, 604
Süleymaniye 324
Süveyş 10, 22, 141, 155, 333, 335, 336, 337, 345, 353, 374, 375, 377, 385, 386, 396, 429, 430, 434, 530, 534, 538, 553, 627
Süveyş Kanalı 10, 22, 141, 333, 335, 336, 345, 374, 375, 396, 429, 434, 530, 534, 553, 627
Süveyş Savaşı 155, 337, 375, 377, 385
Sykes-Picot Anlaşması 193

Ş

Şabak 52
Şair Macleish 304
Şalom Salih 325
Şam 10, 106, 185, 187, 226, 301, 302, 304, 386, 387, 389, 412, 428, 431, 462, 464, 495, 504, 513, 532, 533, 536, 592, 598, 603, 604, 609
Şangay 286
Şarm el-Şeyh 380, 390, 416
Şaron Planı 590
Şas partisi 116
Şatilla 8, 50, 596, 602, 612, 613, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 625, 636, 641
Şefik Vazzan 613
Şehit Ebu Mahmut Grubu 504
Şer Salıverildi (Tanya Reinhart) 52
Şeyh Abdül Hamid Sayigh 426
Şeyh Ferhan el-Saadi 253
Şeyh İzzeddin Kassam 6, 233
Şeyh Muhammed el-Münaccid 106
Şili 148
Şimon Peres 79, 122, 146, 152, 337, 582, 621
Şin Bet 569
Şlomo Argov 595
Şlomo Baum 353
Şlomo ben Ami 99
Şlomo ben Yussif 264
Şlomo Diskin 121
Şmuel Katz 529
Şmuel Şoham 123
Şulamit Aloni 421, 573, 582

T

Taba 102
Taliban 87, 112, 132, 137
Talmud 93, 115, 174
Tanya Reinhart 52
Tanzim 48
Tapınak 47, 115, 117, 398, 403, 635
Tapınak Tepesi 47
Taraf Tutmak 143, 155
T.E. Lawrence 240
Teddy Kollek 410, 415
Teğmen Elul 617
Teğmen Gavriel Dahan 358
Teğmen Halid İslambuli 553
Tehiya 572, 599
Tel Hai 210
Tel-Şaman 394
Tevrat 106, 114, 131, 393
Thant 391
Thedor Herzl 170
The Times 251, 255, 256, 264, 285, 381, 463, 513, 517, 518, 563, 630
Thomas Dine 68
Thomas Friedman 77
Thomas Stauffer 72, 147
Tiberya 174, 175, 182, 183, 251, 309, 385, 386
Tiberya Gölü 385
Tikkun 33, 86
Time 28, 30, 87, 88, 97, 215, 314, 375, 393, 398, 496, 524
Tiran 374, 375, 376, 379, 391
Tiran Boğazları 374, 376, 379, 391
Tom Brokaw 100
Tom Delay 70
Trablus 501, 609, 611, 640
Tracy Wilkinson 98
Trevelyan 240
Truman 108, 143, 277, 278, 279, 297
Truman Enstitüsü 108
Tsali Reşeff 634

Tuğgeneral Yşişkhar Şadmi 357
Tulkaram 241, 393, 600
Tunus 11, 39, 336, 508, 606
Türkiye 11, 75, 93, 177, 217, 471

U

Uga 426
Ulusal Dindar Parti 116, 120, 123, 131, 556, 572
Ulusal Güvenlik İşleri için Yahudi Enstitüsü 73
Ulusal Güvenlik Konseyi 69, 72, 75, 89
Ulusal Komite 242
Ulusal Yahudi Kitap Ödülü 29
Uluslararası Af Örgütü 99
Um Raşraş 380
UNIFIL Tampon Gücü 588, 594, 596
Uri Avneri 180, 259, 342, 418, 476, 514, 578, 630
Uri Dan 87
Uri Davis 126, 354
Uriel Tal 116
Uri Orr 580
Usame Bin Ladin 133, 134, 136, 140, 145, 151

Ü

Ürdün 9, 10, 33, 34, 38, 42, 62, 68, 74, 75, 93, 119, 141, 147, 156, 193, 287, 296, 302, 315, 322, 345, 348, 350, 351, 352, 357, 366, 369, 372, 384, 386, 387, 402-419, 426-429, 442, 451, 454-464, 474, 480, 485-491, 500, 501, 506, 508, 517, 523, 524, 532, 541, 542, 547, 551, 556, 560, 565, 577, 578, 586, 588, 591, 592, 594, 600, 606, 607, 608, 610, 615, 627, 636
Ürdün'de Çarpışma 33
Ürdün Kralı Hüseyin 517, 532, 541
Ürdün Nehri 42, 296, 386, 429, 451, 455, 457, 459, 474, 487, 488, 565
Ürdün Seçeneği 610
Ürdün Vadisi 428, 429, 461, 480, 524, 556, 627

V

Vaat Edilmiş Toprakların Sevgilileri 174
Vadi Araba 156
Vadi Joz 411
Vahib Cevat 464
Vahim Üçgen (Noam Chomsky)157
Vasfi el-Tal 464, 488, 489
Vatan Partisi 187
Veliaht Prens Abdullah 62
Velid Halidi 27, 47, 88, 132, 171, 254, 255, 303, 407
Versailles 143
Vietnam 147, 381, 427, 435, 475, 567
Vincent Sheehan 221, 223
Vladimir Jabotinsky 191, 192, 260, 264, 280, 523

W

Walter Laqueur 295, 389
Washington Post 21, 22, 78, 97, 98, 99, 100, 135, 136, 153, 154, 539, 548, 597, 621, 624
Washington Times 83
William Ormsby-Gore 296
William Rogers 395

William Scranton 544
Willi Brandt 493
Woodrow Wilson 142, 143, 150
Wolf Blitzer 622
Wye Antlaşması 96

Y

Yaacov Meridor 599
Yafa 174, 176, 187, 199, 200, 201, 206, 208, 214, 217, 218, 219, 225, 230, 241, 243, 251, 252, 264, 309, 343, 416, 520
Yaffe Stratejik Araştırmalar Merkezi 153
Yahudi Ajansı 127, 196, 223, 224, 243, 260, 261, 274, 275, 281, 282, 287, 289, 292, 295, 306, 457, 490
Yahudi Direniş Hareketi 282
Yahudi Gücü 65
Yahudi Lejyonu 191, 192, 219, 260
Yahudi-Osmanlı Kolonizasyon Birliği 171
Yahudi Reform Sosyal Eylem Birimi 528
Yahudi Savunma Birliği 518, 567
Yahudi Ulusal Fonu 127, 130, 209, 220, 624
Ya'id 235
Yajur 236
Yalu 399
Yamit 416, 583, 585, 599
Yarmulke 116
Yaser Arafat 34, 39, 98, 101, 154, 163, 446, 454, 479, 481, 504, 516, 530, 532, 541, 587, 622, 640
Yaser Ebu-Hilalah 134
Yedinci Filistin Kongresi 238
Yedinci İntihar Bölüğü 503
Yediot Aharonot 615
Yehoşafat Palmon 406
Yehoşua Porath 204, 230
Yehuda 116, 266, 556, 570, 636
Yehudah Tajjar 325
Yehuda Litani 570
Yehudit Karp 581
Yellow Times 84
Yemen 111, 193, 552, 606
Yeni Bir Başlangıç: Devleti Güvence Altına Almak için Bir Strateji (R. Perle, D. Feith vd) 74
Yenilginin Yüzü: Filistinli Mülteciler ve Gerillalar (David Pryce Jones) 22
Yeşil Bereliler 425
Yeşiva 87, 117, 118, 120
Yigal Allon 309, 325, 366, 398, 409
Yigal Amir 121
Yigal Carmon 107
Yigal Yadin 306, 571
Yitsak Sadeh 273
Yosi Kopperwasser 49
Yossi Sarid 40, 581
Yossi Weiner 568
Yusuf Ziya el-Halidi 167, 183
Yüksek Askeri Mahkeme 359
Yüksek Mahkeme 130, 131, 362, 363, 561, 570, 624
Yüksek Müslüman Konseyi 217, 426
Yüzbaşı Levi 358

Z

Zadoc Han 167, 168
Zalman Şoval 138
Zbigniew Brzezinski 529, 543, 544
Ze'ev Sternhell 124
Zekeriya Muhiddin 333
Ziyaeddin Serdar 133